

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ANADOLU SAHASI HAYVAN MASALLARINDA MİTOLOJİK UNSURLAR ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
NURDAN YEŞİLYURT

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ŞERİFE SEHER EROL ÇALIŞKAN

BARTIN-2020

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**ANADOLU SAHASI HAYVAN MASALLARINDA MİTOLOJİK UNSURLAR
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
NURDAN YEŞİLYURT

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ŞERİFE SEHER EROL ÇALIŞKAN

“Bu tez 24/08/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ
Doç. Dr. Şerife Seher EROL ÇALIŞKAN
Dr. Öğr. Üyesi Can Şen
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Huri YİĞİT

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Şerife Seher EROL ÇALIŞKAN danışmanlığında hazırlamış olduğum “Anadolu Sahası Hayvan Masallarında Mitolojik Unsurlar Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Nurdan YEŞİLYURT

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Anadolu Sahası Hayvan Masallarında Mitolojik Unsurlar Üzerine Bir Araştırma Nurdan YEŞİLYURT

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Şerife Seher EROL ÇALIŞKAN

Bartın-2020, Sayfa: XIII+350

İnsanlığın başlangıcından itibaren var olan mitler, inanç özelliğini yitirerek günümüze kadar gelmiştir. Mitlerin bugüne kadar gelmesini ve bugünden de geleceğe aktarımını sağlayan şüphesiz ki halk anlatıdır. İçerisinde motif ve simgeler bulunduran bu halk anlatıları kimi zaman mitik unsurlar da barındırmaktadır. Mitleri bugüne kadar taşıyan halk anlatılarından birisi de hiç kuşkusuz masallardır. Masallar doğası gereği olağanüstü özellikler gösteren halk anlatıdır. Bu olağanüstülükler de çoğu zaman mitoloji ile açıklanmaktadır.

Bu çalışmada Anadolu sahası hayvan masallarında yer alan mitolojik unsurlar incelenmiştir. İlk olarak mitoloji üzerine yapılan çalışmalar araştırılmış daha sonra ise masallar bu araştırmalar ışığında değerlendirilmiştir. Masallarda yer alan mitolojik unsurların Türk mitolojisinde yeri ve önemine değinilerek incelenen masallardan hareketle desteklenmiştir.

Dört bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde mitoloji ve masal ile ilgili bilgilere ve bu alanlarda yapılan çalışmalara yer verilmiştir. İkinci bölümde masallarda geçen kahramanlara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise masallarda yer alan olağanüstü unsurlar ve tabiat unsurlarına yer verilmiştir. Olağanüstü unsurlar; ruhlar, cadı, dev, ejderha, don değiştirme, rüya, ölüp-dirilme, peri, beddua, büyü, sihir, sır, hainlik ve ihanettir. Tabiat unsurları ise; orman-ağaç, dağ, mağara, taş, su, ateş, toprak, ay ve güneştir. Son olarak dördüncü bölümde ise masallarda geçen renkler, sayılar ve diğer motiflerin incelemesi yapılmıştır.

Çalışmanın sonucunda Anadolu sahası hayvan masallarında mitolojik unsurların korunduğu aynı zamanda incelenen metinlerden hareketle masallar vasıtasıyla Türk inanış ve değerlerinin aktarımı yapıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu sahası; hayvan masalları; masal; mitoloji; motif.

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

A Research on Mythological Elements in Anatolian Field Animal Tales

Nurdan YEŞİLYURT

Bartın University

Graduate School

Department of Turkish Language and Literature

Thesis Advisor: Asst. Prof. Şerife Seher EROL ÇALIŞKAN

Bartın-2020, Page: XIII+350

The myths, which have existed since the beginning of humanity, have come up to today by losing their feature of belief. It is undoubtedly the folk narratives which enable the myths to come up to now and transfer them from today to the future. These folk narratives, which contain motifs and symbols, sometimes contain mythical elements. One of the folk narratives carrying myths up to now is undoubtedly fairy tales. Fairy tales are folk narratives that show extraordinary features by nature. These extraordinary things are often explained by mythology.

In this field, the mythological elements in the animal tales of Anatolian field have been examined. First studies on mythology have been researched, and then fairy tales evaluated in the light of these studies. The mythological elements in the fairy tales have been supported with reference to the fairy tales examined by mentioning the place and importance of Turkish mythology.

In the first part of the study, which consists of four parts, information on mythology and fairy tales and studies in these fields are mentioned. In the second part, the heroes in the fairy tales take place. In the third part extraordinary elements and natural elements in tales are examined. Spirits, witch, giant, dragon, frost change, dream, death-resurrection, fairy,

curse, magic, magic, secret, treachery and betrayal are extraordinary elements. Natural elements are; forest-tree, mountain, cave, stone, water, fire, earth, moon and sun. Finally, in the fourth chapter, the colors, numbers and other motifs in fairy tales are analyzed.

As a result of study it has been determined that the mythological elements were preserved in the animal tales of Anatolian field and that Turkish beliefs and values were transferred through the fairy tales based on the texts studied.

Key Words: Anatolian Field; Animal Tales; Tale; Mythology; Motif.

ÖN SÖZ

Halk anlatıları, içerisinde bulunduğu toplumun maddi ve manevi bütün değerlerini barındırması ve geçmişle gelecek arasında bir köprü kurması bakımından oldukça önemlidir. Bu değerler insanlığın var olmasıyla oluşmuş inançlara dayanmaktadır. Bu inançlar, halk anlatımları arasında önemli bir konumda olan masalarda da tespit edilmektedir. Halk anlatıları içerisinde yaşam bulan mitolojik unsurlar bazen rahatlıkla tespit edilebilirken bazen de derin yapıya inilip irdelenmesi gerekmektedir. Biz de bu çalışmada Anadolu sahası masalları içerisinde önemli bir konumda olan hayvan masallarından hareketle Türk toplumunun mitolojisini ve kültürünü ele alıp incelemeye çalıştık. Konunun hayvan masallarıyla sınırlandırılmasındaki amaç çalışmanın hacmini daraltmak ve hayvan masallarının diğer masallara nazaran öğretici işlevinin ağır basmasından kaynaklanmaktadır.

Dört bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde mit, mitoloji ve masal hakkında bilgi verildikten sonra bu türlerin diğer türlerle ilişkisine değinilmiştir. Sonrasında masalarda mitolojik unsurlar üzerine yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise incelenen yetmiş masaldan hareketle tespit edilen mitolojik kahramanlara yer verilmiştir. İncelenen metinlerdeki kahramanlar kimi zaman insanken kimi zamanda hayvandır. İncelenen masalarda; at, kuş ve yılan başta olmak üzere birçok hayvan masalların tamamında önemli bir konumdadır. Üçüncü bölümde ise ruh, cadı, peri, don değiştirme, sihir vs. gibi olağanüstü unsurlara ve orman-ağaç, dağ, mağara, su, ateş, ay vb. gibi tabiat unsurlarına yer verilmiştir. Son olarak dördüncü bölümde ise incelenen masal metinlerinden hareketle ağırlıklı olarak tespit edilen renklere ve sayılara yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde incelenen masal metinlerinden hareketle tespit edilen diğer motifler de ele alınmıştır.

Bu çalışma için incelenen yetmiş masal, Stith Thompson'un "Halk Edebiyatının Motif Yapısı" ve Vladimir Propp'un "Masalın Biçimbilimi" adlı çalışmaları esas alınarak tasnif edilmemiştir. Çalışmanın içindekiler kısmı, incelenen masalardan elde edilen motiflerden hareketle hazırlanmıştır. İncelenen masalarda tespit edilemeyen motiflere çalışmada yer verilmemiştir. Örneğin, çalışmada kahramanın doğumu ve evliliğine yer verilirken ölümü ile ilgili motif tespit edilemediği için bu başlık incelemeye dahil edilmemiştir.

Bu çalışmada Türk mitolojisinin ve Anadolu masallarının gün yüzüne çıkarılması amaçlanmıştır. Kökleri oldukça sağlam olan milletlerin mitolojileri de bir o kadar sağlamdır. Türk milleti de oldukça sağlam bir geçmişe sahip olduğu için yadsınamayacak derece zengin bir mitolojiye sahiptir. Bu çalışmada da amaç, Türk mitolojisinin zengin değerlerini Anadolu sahası hayvan masalları üzerinden aktarmaya çalışmaktır. Sonuç olarak Anadolu sahası masalları içerisinde oldukça geniş bir yere sahip olan hayvan masallarının zengin bir mitolojiyle yoğrulduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmayı hazırlama sürecimde benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her seferinde beni motive eden kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Şerife Seher EROL ÇALIŞKAN başta olmak üzere eğitim hayatım boyunca hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen annem Tülay YEŞİLYURT ve kıymetli aileme teşekkür ederim. Bu süreçte birçok kaynağa erişmem konusunda bana yardımcı olan Prof. Dr. Mehmet AÇA Hocam'a ve arkadaşım Cansu İRMAK'a teşekkür ederim.

Nurdan YEŞİLYURT
BARTIN-2020

KISALTMALAR

Bkz.: Bakınız.

Çev.: Çeviren

M.: Masal.

s.: Sayı

URL: Uniform Resource Loader (Tekdüzen Kaynak Bulucu)

vs.: Vesaire

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	1
BEYANNAME	11
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	viii
KISALTMALAR.....	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
GİRİŞ.....	1
1. MİT, MİTOLOJİ VE MASAL.....	3
1.1. Mit ve Mitolojinin Tanımı	3
1.1.1. Mitlerin Özellikleri ve İşlevleri	6
1.1.2. Mitlerin Sınıflandırılması	7
1.2. Mit ve Diğer Anlatı Türleri Arasındaki İlişki.....	12
1.2.1. Mit ve Halk Hikâyesi Arasındaki İlişki	12
1.2.2. Mit ve Efsane Arasındaki İlişki.....	12
1.2.3. Mit ve Destan Arasındaki İlişki.....	12
1.2.4. Mit ve Masal Arasındaki İlişki.....	13
1.3. Masallar ve Anadolu Sahası Masalları Hakkında.....	16
1.3.1. Masal Tanım ve Tasnifi	16
1.3.2. Masal ve Diğer Anlatı Türleri Arasındaki İlişki.....	21
1.3.3. Masallarda Mitoloji Çalışmaları	23
1.3.4. Anadolu Sahası Hayvan Masalları	24
2. ANADOLU SAHASI HAYVAN MASALLARINDA MİTOLOJİK KAHRAMANLAR	27
2.1. Asıl Kahraman	29
2.1.1. Kahramanın Doğumu	31
2.1.2. Baba-Oğul Rekabeti.....	33
2.1.3. Kahramanın Âşık Olması ve Evliliği.....	35
2.2. Yardımcı Kahraman	38
2.2.1. Derviş, Hızır, Ak Sakallı İhtiyar	39
2.2.2. Çocuklara Ad Koyma	42
2.3. Hayvanlar	43
2.3.1. At.....	46

2.3.2. Kuş	49
2.3.3. Yılan	54
2.3.4. Köpek ve Kedi	56
2.3.5. Balık	57
2.3.6. Ayı	58
2.3.7. Eşek	59
2.3.8. Kurt	60
2.3.9. Deve	61
2.3.10. Kaplumbağa	62
2.3.11. Diğer Hayvanlar	63
3. ANADOLU SAHASI HAYVAN MASALLARINDA MİTOLOJİK OLAĞANÜSTÜ UNSURLAR VE TABİAT UNSURLARI	66
3.1. Olağanüstü Unsurlar	66
3.1.1. Koruyucu Ruhlar	67
3.1.2. Kötü Ruhlar	68
3.1.3. Arap, Cadı, Dev ve Ejderha	68
3.1.4. Don Değiştirme	75
3.1.5. Rüya	80
3.1.6. Ölüp-Dirilme	81
3.1.7. Peri	81
3.1.8. Beddua	82
3.1.9. Büyü, Sihir ve Sır	83
3.1.10. Hainlik ve İhanet	87
3.2. Tabiat Unsurları	90
3.2.1. Orman-Ağaç	91
3.2.2. Dağ, Mağara ve Taş	98
3.2.3. Dört Unsur (Su, Ateş, Toprak ve Hava)	107
3.2.4. Ay ve Güneş	115
4. ANADOLU SAHASI HAYVAN MASALLARINDA MİTOLOJİK RENKLER, SAYILAR VE DİĞER MOTİFLER	118
4.1. Renkler	118
4.1.1. Siyah	119
4.1.2. Beyaz	120
4.1.3. Kırmızı	121
4.1.4. Yeşil	122
4.2. Sayılar	123

4.2.1. Üç	124
4.2.2. Yedi	126
4.2.3. Dokuz	128
4.2.4. Kırk	129
4.3. Diğer Motifler	133
SONUÇ	138
EKLER 1: MASAL METİNLERİ	142
EKLER 2: MASAL KAYNAKLARI.....	341
KAYNAKLAR.....	343

GİRİŞ

Mitler, insanoğlunun var olmasıyla teşekkül etmiş ve çeşitli unsurların etkisiyle değişerek bugüne gelmiştir. Mitleri bugüne kadar getiren unsurların içerisinde halk anlatmaları önemli bir yer tutmaktadır. Halk anlatmalarının içerisinde mitleri net bir şekilde görebilmek bazen oldukça zordur. Bunun sebebi ise mitlerin ilerleyen zamanlarda imgeleşerek metinler içerisinde saklanmasıdır. Bu imgeler bağlı bulunduğu kültürün önemli kodlarını oluşturmaktadır. İmgeler çözümlendikçe ait olduğu toplumun değerleri ortaya çıkmaktadır. İçerisinde bulunduğu dönemin sosyal şartlarına bağlı kalarak zamanla isim ve içerik değişikliğine giden halk anlatmaları bu sayede günümüze kadar gelmiştir. Halk anlatmalarının içeriğinde kutsal merasimlere tanıklık edilmekte ve bugün hâlâ yaşatılmakta olan geçiş törenlerinde de bu kutsal merasimler görülebilmektedir.

Çalışmanın konusunu oluşturan Anadolu sahası hayvan masallarında varılmak istenen asıl amaç, Türk kültürünün şifrelerini içeren hayvan masallarındaki bu unsurları açığa çıkarmak ve bu unsurların önemine değinmektir. Bir milletin masallarından yola çıkarak o milletin inanışları, gelenekleri, kültürel özellikleri gibi birçok şey hakkında çıkarımda bulunulabilir. Masallar, değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasında geçmişle şimdi ve şimdiyle gelecek arasında köprü kuran önemli halk anlatılarıdır. Bu değerlerle büyütülen insanoğlu daha anne karnındayken yaşayacağı toprakların kimliğini öğrenmeye başlar. Oldukça zengin malzemeye yoğrulan masallar, içerisinde gerçek ve olağanüstü birçok motifi barındırır. Masalların bu çok yönlülüğü onu yıllardır araştırma konusu yapmış ve hâlâ da yapmaktadır.

Anadolu sahası masallarında oldukça geniş yer tutan hayvan masalları, topluma vermek istediği mesajı, bir hayvan kahraman üzerinden vermesi adına diğer masallardan ayrılır. Türklerin her daim hayvancılıkla içli dışlı olması, geçimlerini hayvancılıkla sağlaması başta olmak üzere Türklerin geçmişten bugüne kadar içerisinde bulunduğu jeopolitik konumu itibarıyla çoğu zaman düşmanlarla mücadele içinde olması Türklerin at üzerinden inmemesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra Türklerin geçmişte konar göçer bir yapı içerisinde yaşaması da bir neden olarak görülebilir. Durum böyle olunca da Türkler için hayvanlar her daim önemli bir konumda olmuştur. Bu durum bütün halk anlatılarında hayvanların önemli bir yer tutmasından da anlaşılmaktadır.

Çalışmada 450'ye yakın masal incelenmiştir. Fakat bu 450 masalın içerisinde en fazla mitolojik unsuru barındıran 70 tanesi çalışmaya konu edilmiştir. Bu 70 masalın içinde de doğrudan hayvan masalı olmayıp içinde yardımcı kahramanları ağırlıklı olarak hayvan olan masallar da bulunmaktadır. İncelenen masallarda daha çok olağanüstü motifi olanlara yer verilmekle birlikte incelemenin dışında kalan masalarda ise karşılaşılan mitolojik motifler, hayvanların konuşmasından öteye geçmemektedir.

Masallarda olağanüstü unsurlarla masalın giriş formelinden itibaren karşılaşılmaktadır: Pirenin berber olması, babamın beşiğini tıngır mıngır sallarken vs. gibi birçok ifade masallardaki olağanüstülüğü ortaya koymaktadır.

İncelenen masallar, Anadolu sahası masalları üzerine hazırlanmış tez ve kitaplardan hareketle seçilmiştir. Bu çalışmada ilk olarak mit ve masalın tanımı yapıldıktan sonra mit ve masalın diğer türlerle ilişkisine yer verilmiştir. Sonrasında incelenen yetmiş masaldan hareketle tespit edilen motiflerin Türk kültüründeki yeri ve önemine değinilmiş ve tespit edilen motiflerin masallarda nasıl yer aldığı hakkında değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmanın bundan sonraki Anadolu sahası hayvan masalları üzerine çalışma yapacak olanlara bir kaynak olacağı kanaatindeyiz. Ayrıca hayvan masallarının eğitici ve öğretici işlevinden ötürü önemli bir halk edebiyatı ürünü olması onun daha çok göz önünde olması gerektiğini göstermektedir. Bu bakımdan ele alınan çalışmada Türk kültür ve değerlerini masal metinlerinden hareketle tespit edilen motifler üzerinden tanıtılıp gelecek nesillere aktarımı hedeflenmiştir.

1. MİT, MİTOLOJİ VE MASAL

Çalışmanın birinci bölümünde mit, mitoloji ve masal türleri ele alınacak olup bu türlerin tanımı ve sınıflandırılması yapılacaktır. Ayrıca bu bölümde mit ve masalın diğer türlerle ilişkisine değinilecek ve bu türlerin diğer türlerle ortak ve farklı yönleri ortaya konulacaktır. Daha sonrasında Anadolu sahası masallarındaki mitoloji çalışmalarına yer verilecektir.

Çalışmanın konusunu Anadolu sahası hayvan masalları oluşturması nedeniyle ayrı bir başlık altında Anadolu sahası hayvan masalları hakkında bilgi verilecektir.

1.1. Mit ve Mitolojinin Tanımı

Bugüne kadar birçok bilim insanı mitoloji üzerine çeşitli araştırmalar yapmış ve yapılan araştırmalarda mit yeniden tanımlanmaya çalışılmıştır. Bundan sonra da bu tanımlamalara yenileri eklenerek devam edecektir. İncelenen kaynaklardan hareketle rahatlıkla şu söylenebilir ki mit üzerine onlarca tanım yapılmasına rağmen bu tanımlar arasında birliktelik görülmemektedir. Bunun sebebi, her araştırmacının miti kendi görüşleri çerçevesinde değerlendirmesidir. Bu durum, mit konusunda ortak bir tanıma varılmasını zorlaştırmıştır.

Mit üzerine yapılmış tanımlara bakılacak olursa *Büyük Türkçe Sözlük*'te mitin tanımı şu şekildedir: “Geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren alegorik bir anlatımı olan halk hikâyesi, mitos” (Akalin, 2010: 1691) şeklinde bir tanımla karşılaşılmaktadır. Vladimir Propp, miti şu şekilde tanımlamaktadır: “İnsanların, mevcudiyetine inandığı Tanrılar ve ilâhi kuvvetler hakkında olan hikâyeler” (Propp, 1946: 18). Bahaedin Ögel ise mitin tanımını şu şekilde yapmaktadır: “Efsanelerin kendilerine *Mythus* veya *Mythe* denir. Mitoloji ise, bu efsaneleri inceleyen ilim koludur” (Ögel, 2014: XVIII). Sedat Veyis Örnek ise: “Efsane kelimesi dilimize Farsça’dan gelmiştir. Efsanenin bilim dilindeki karşılığı *Mythos*’dur ve kelimenin aslı Yunanca’dan gelmektedir. Anlamı da söz, öykü demektir. Efsanelerin tümünü içine alan ve onları sistemli bir biçimde incelen disipline de mitoloji denir” (Örnek, 1995: 190). Mircea Eliade ise:

Mit, Doğaüstü Varlıkların başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik yani Kozmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası, bir olsun gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini dile getirir. Demek ki mit, her zaman bir

“yaratılış”ın öyküsüdür: bir şeyin nasıl yaratıldığını, nasıl var olmaya başladığını anlatır. Mit ancak *gerçekten* olup bitmiş, tam anlamıyla ortaya çıkmış olan şeyden söz eder (Eliade, 2018: 17).

Son olarak Fuzuli Bayat’ın tanımına bakılacak olursa:

Mitler her milletin, milli tefekkürünün, milli psikolojisinin, kendine has özelliklerinin ilk kaynağı niteliğindedir. Geniş mânada mitoloji, dünyayı algılama sistemi olup bu algılamayı modelleştiren, dünya görüşüdür...Mit ilk insanın inandığı, kutsal bildiği değerler sistemi bu sistemin biçimlenmiş ve metne dökülmüş şeklidir (Bayat, 2016: 11-14).

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere mitin ne olduğu hakkında kesin bir çıkarımda bulunmak mümkün değildir. Kimi araştırmacılara göre mit, ilahi kuvvetler hakkında anlatılan bir hikâye kimi araştırmacılara göre de doğüstü varlıkların başarılarını anlatan halk hikâyesi, efsane ve yaratılışın öyküsüdür. Kısacası tek bir mit tanımı olmamakla birlikte, mitin yukarıdaki tüm tanımları kapsadığı söylenebilir.

Lauri Honko, *Miti Tanımlama Problemi* adlı çalışmasında mitin ne olduğu hakkında açıklamada bulunmuştur. Ele alınan yazıda Honko, birçok şeyi dikkate alarak miti açıklamaya çalışmıştır. Bu tanımlardan hareketle mitin çok fazla alana nüfuz ettiği anlaşılmaktadır. Mit, basit bir hayalden başlayarak kutsalı dahi barındırabileceğine dair birçok şeyi içerdiğini söyler. Honko, bilimsel literatürden hariç farklı şekillerde yer alan mit tanımına da yer vermiş olup miti; şekil, içerik, işlev ve bağlam olarak dört biçimde ele alır. Honko bu çalışmasında miti, sınırsız anlama sahip ve esnek olarak ele alır.¹

Miti tanımlamak için yapılan bu tür girişimler, bir taraftan mevcut olan ve mit adı verilen bu geleneklere, bir taraftan da araştırmacıların miti tartışmada seçtikleri dilin türüne dayanmaktadır. Her iki durumda da deneysel materyalin ve mit üzerine yapılan bilimsel araştırmanın tarihi sürecinde elde edilen sonuç, tek biçimde olmaktan çok uzaktadır. Bu etkilenmiş ve hâlâ bir dereceye kadar etkileyen bu faktörler arasında üç duruma değinmek istiyorum. İlki “Mitsellikten çıkarma” (Demythologisation); ikincisi “geçmiş çağlardan elde edilen açıklamalar”; ve üçüncüsü “mitle ilgili yeni teoriler (Honko, 2015: 96).

Mitler her milletin milli bilincinin ve kültürünün özünü oluşturmaktadır. Mitolojik unsurlar zamanla değişir fakat tamamen kaybolmaz (Uslu, 2017: 9). Mitolojilerin içerisinde merasimler ve kutsal hikâyeler bulunmaktadır. İlerleyen zamanlarda kutsal nitelikler unutulmuş ve böylelikle efsaneler ve masallar ortaya çıkmıştır. Unutulmayan merasimlerin bir kısmı ise bugüne değin devam etmiştir. Örnek olarak ise geçiş töreni merasimleri verebilir: doğum, evlenme ve ölüm (Seyidoğlu, 2017: 10). “Bu bilincin farkında olmayan Batı dünyası uzun zaman mitolojiyi yalnız Yunan ve Roma Mitolojileri bağlamında düşünmüş, kendi kültür çevresini bu mitolojik sistem dâhilinde kurmuştur” (Uslu, 2017: 9).

---

¹ Miti tanımlama problemi hakkında detaylı bilgi için bkz.: (-Lauri Honko, *Miti Tanımlama Problemi*, Çev. Nezir Temür, Milli Folklor Dergisi: 2015, s. 59-).

Mitoloji bir tema üzerinde durmaz insanı ilgilendiren durumları, psikolojileri, ilişkileri yani karmaşık yapıları ele alıp anlatır (Ateş, 2014: 29).

Mitler her milletin başta tarihi olmak üzere inanışları ve bu inanışların meydana getirdiği yaşama biçimleri hakkında önemli bilgiler veren ürünlerdir. Bir milletin mitlerinin zenginliği o milletin tarihinden çıkarılabilir. Köklü bir tarihe sahip olan milletlerin mitolojileri de içerik bakımından zengindir. Türkler köklü bir tarihe sahiptir ve köklü bir tarihe sahip olmanın nimetlerinden biri de zengin mitolojisidir. Bu zengin mitoloji başta destanlar, halk hikâyeleri ve masallar olmak üzere diğer halk edebiyatı ürünlerinde de görülmektedir. Bahattin Uslu, Türk mitolojisinin uzun yıllar el değmemiş bir alan olduğunu ve 20. yüzyıldan sonra araştırılmaya konu olmasından bahseder. Türk mitolojisinin geç araştırılmaya başlanılmış olması onu diğer milletlerin yazılı mitolojilerinden geri plana atsa da şu unutulmamalıdır ki Türklerin bugün de hâlâ yaşamakta olan birtakım mitolojik olguları vardır fakat bu durumu Batı toplumları çok önceden kaybetmiştir (Uslu, 2017: 10).

Yaşar Çoruhlu, mitlerin ortaya çıkmasında en önemli etkenin din olduğunu, büyü ve törenle ilgili yapılan çeşitli etkinliklerin mitlerin var olmasını sağlayan kaynaklar olduğunu söylemektedir (Çoruhlu, 2002: 12).

İnanç sistemleri mitolojiyi şekillendiren önemli unsurlardan biridir. Budizm, Manihaizm gibi inanç sistemleri Türk mitolojisini etkilemiştir. Geniş bir coğrafyada egemenlik süren Türklerin mitolojisini Budizm ve Manihaizm'in haricinde bir inanç sistemi daha etkilemiştir, bu inanç sistemi ise Şamanizm'dir. Şamanizm, Türk mitolojisini zenginleştiren ve anlam kazandıran önemli bir inanç sistemidir. Bir milletin mitolojisi araştırılmadan önce o milletin yaşadığı coğrafya ve coğrafyanın beraberinde getirmiş olduğu iklim, hayat koşulları başta olmak üzere o milletin benimsediği inanç değerleri de araştırılmalı ve özümsemelidir. Türkler oldukça zengin bir mitolojiye sahiptir. Bunun nedeni ise göçebe hayatın vermiş olduğu imkânlar, diğer milletlerle sürekli etkileşim halinde olmaları ve benimsedikleri inanç değerleridir. Türk mitolojisi Türklerin birçok milletle karşılaşması ile daha da zenginleşmiş ancak Türk kültürünün dinamiklerini koruyarak değişim ve dönüşüme uğramıştır. Türk mitolojisinin 20. yüzyıldan sonra araştırılmaya başlanması onun diğer milletlerin mitolojisinden geri planda kalmasına sebep olmuştur. Fakat bu durum Türklerin mitolojisinde sınırlı sayıda unsur barındırdığı algısını yaratmamalıdır. Bir milletin tarihte ortaya çıkışı ne kadar eskiyse mitolojileri de o kadar sağlam ve barındırdığı unsurlar da bir o kadar fazladır. Türklerin mitolojisi sağlam bir zemin

üzerine kazanmış ve oldukça zengindir. Bugün batıl inanç olarak adlandırılan birçok unsur aslında Şamanizm'in Türk milletine sunduğu değerlerdir denilebilir. İlerleyen zamanlarda İslamiyet'i benimseyen Türkler İslami gelenek çerçevesinde mitolojilerini korumaya çalışmışlardır. "Türkler, din değiştirmiş ve yeni dini sistemlerden birtakım alıntılar yapmış olsalar da iman ve inanç bağlamında her zaman eski mitolojik inançlara bağlı kalmışlardır" (Bayat, 2015: 21).

1.1.1. Mitlerin Özellikleri ve İşlevleri

Yaratılış mitolojilerinden hareketle insanoğlunun var olmasıyla mitlerin de teşekkül ettiği görülmektedir. İnsanın olmadığı dönemde doğaüstü varlıklarla karşılaşmaktadır. O halde şu denilebilir ki; mitoloji ilk başlarda doğaüstü varlıkların ne yaptığı ve nasıl harekette bulunduğunu anlatan öykülerdir. Mitin kutsal barındırıyor olması gerçekte ilgili metinler olarak görülmesini sağlamıştır.

Mircea Eliade; mitleri yaşamak dinsel bir yaşamı kapsadığı için günlük ve sıradan yaşantıdan farklılık gösterir şeklinde izah etmektedir (Eliade, 2018: 33). Zaten mitin bu özelliği onu masaldan ayıran en önemli özelliğidir. Eliade, *Mitlerin Özellikleri* kitabında Pawneeler'in yalancı ve gerçek öyküleri birbirinden ayırdığını söyler. Kahramanın olağanüstü serüvenini dünyanın kökeniyle ilgili olan öyküler başta olmak üzere, ulusal kahramanın olağanüstü macerasını konu eden masallar da gelir. Masallardaki bu kahraman kimseye zararı olmayan, kendi halinde birisidir. Halkını zor durumlardan kurtarır. Bu zor durum bazen bir canavarla savaşmak olabileceği gibi bazen de doğa olayları olabilir. Halkını içinde bulunduğu zor durumdan kurtaran kahraman halkının kurtarıcısı olmuştur. Dünyanın kökeniyle ilgili olan öykülerde olağanüstü varlıklarla karşılaşmaktadır. Bu varlıklar, doğaüstü ve tanrısal varlıklardır. Bu durum beraberinde mitin önemli bir özelliğini de ortaya koyuyor: Yer ve zaman fark etmeksizin yalancı öyküler her daim anlatılabilir fakat mit, alelade anlatılmaz. Mitin anlatılması için kutsal bir zaman olmalı ve mit ezberden okunmalıdır. Bu durum arkaik evreyi geçmiş kültürdeki halklarda bile korunmuştur (Eliade, 2018: 20-22).

Mit var olan şeylerin nasıl yaratıldığını ve bu yaratılan şeylerin yaşama nasıl nüfuz ettiğini anlatır. Buradan hareketle şu söylenebilir ki; mit yaratılışla ilgilidir. Yani mitin beslendiği kaynak yaratılıştır. Malinowski mitin özelliği ile ilgili olarak şunları söyler:

Mitin her şeyden önce bir sosyal düzeni yerleştirmeye yaradığını, geçmişteki ahlaki bir davranış örneğini ya da büyüünün en eski, en büyük mucizesini doğrulamaya yaradığını bir kez anladıktan sonra, kutsal öykülerde

gerek doğal olayları açıklayan unsurları, gerekse de doğaya ilgi unsurunu bulmamız gerektiği açıktır (Malinowski, 1990: 129).

Yazının teşekkül etmediği tarihten önce söz vardı. İnsanlar iletişimlerini sözlü yol vasıtasıyla gerçekleştiriyor ve yaşadıkları hadiseleri efsanevi bir şekilde anlatıyorlardı. İşte burada mitin egemenliği görülmektedir. Mit yazının olmadığı bir dönemde ortaya çıkmış, insanların yaşadıkları ya da yaşamadıkları olay ve durumları efsanevi bir şekilde geçmişten bugüne aktaran önemli bir araç olmuştur. Bugün hâlâ birtakım değerler korunuyorsa bu değerlerin kökenine inildiği zaman mitoloji ile karşılaşılacaktır. İnsanları derinden etkileyen ve yaşamını şekillendiren mitoloji, zamanın şartlarına ve koşullarına ayak uydurmuştur. Mit için ise farklı adlandırmalara gidilmiştir ki bu durum oldukça doğaldır. Zaman ve koşullar değiştikçe her yeni olay gibi mitoloji de o zamanın koşullarına ayak uydurmuştur. Bugün hâlâ Anadolu’da hassas bir şekilde korunan değerler varsa bu değerlerin kökeninde Türklerin zamanında değer verdiği mitoloji yatmaktadır. Bu duruma örnek olarak “demir kültü²” verilebilir.

Sergei Tokarev mitlerin kendilerine özgü birtakım özelliklerinden şu şekilde bahsetmektedir:

a. Mit, her daim bir olayı açıklamaya çalışır, mitin bu özelliği onun açıklayıcı durumda olmasını sağlar.

b. Mit, özünde hiçbir tarihsel olay barındırmaz.

Bayat, Tokarev’in mit hakkındaki bu düşüncelerinin alan araştırmalarıyla elde edilen verilerle doğrulamadığını söylemektedir. İlkelerin mitleri, sadece hadiseleri açıklamak değil, hadiselerin yaşanmış olunan tarihsel gerçeklikle ilişkilendirilmesi konusunda da değerlidir (Bayat, 2016: 32).

1.1.2. Mitlerin Sınıflandırılması

Mitoloji çalışmalarının ilerlemesiyle mitleri sınıflandırma gereksinimi de doğmuştur. Fuzuli Bayat, *Mitolojiye Giriş* kitabında mitleri genel ve özel kategoriler başlığı altında ele alır. Genel kategorideki mitler, dünyada birçok halkta görülen mitlerdir. Bu kategorideki mitler şu şekildedir: Kozmogonik mitler, ilk insanın yaratılması mitleri, türeyiş mitleri ve

---

² Demir kültü hakkında detaylı bilgi için bkz.: (Eliade, 2003), (Uğur Çerikan, 2014), (Türkmen ve Türker, 2014).

takvim mitleridir. Özel kategorideki mitler, genel kategorideki mitler gibi dünyada hemen hemen bütün milletlerde görülen mitler gibi olmayıp belli bir millete ait mitlerden oluşmaktadır. Bu kategorideki mitler ise şunlardır: Tanrılar hakkında (teogoni) mitler, köken (etiolojik) mitleri, dünyanın sonu (eskatoloji) hakkında mitler, totem mitleri ve kahramanlık mitleridir (Bayat, 2016: 14-16).

Kozmogoni mitleri, kâinatın yaratılışıyla ilgili olan mitlerdir. Kâinatın yaratılması hakkında birden fazla görüş bulunmaktadır. Eliade, *Ebedi Dönüş Mitosu* adlı eserinde kozmogoni mitleriyle ilgili şunları söylemektedir: “1. Her yaratılış her şeyin öncesinde kozmolojik eylemi, Dünyanın Yaratılışı’nı tekrarlar. 2. Dolayısıyla, inşa edilen her şeyin temeli dünyanın merkezindedir (zira, bildiğimiz gibi, Yaratılış eylemi bir merkezde olmuştur)” (Eliade, 1994: 32). Eliade’nin bu görüşlerinden hareketle denilebilir ki her yaratılış aslında bir öncekinin tekrarıdır ve bu yaratılış dünyanın merkezinde gerçekleşiyordur.

Çalışmanın konusunu Türk mitolojisi oluşturduğu için Türklerdeki kozmogoni mitlerine de değinmek gerekir. Bu noktada konuyla ilgili farklı görüşlerin mevcudiyeti göze çarpar. Sadece kozmogoni mitlerinde değil diğer mitlerde de farklı görüşlerle karşılaşılmaktadır. Bunun sebebi şu şekilde izah edilebilir: Farklı dinlerin tesiri altında kalan Türkler, içerisinde buldukları sosyo-ekonomik koşullara göre farklı görüşleri benimsemişlerdir ve zamanla benimsenen görüşlerin birçoğu unutulmuştur. Türklerin kozmogonisini yansıtan en önemli yapıtlardan birisi *Orhun Yazıtları*’dır. Orhun Yazıtları’nın Doğu yüzünde geçen “üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış” ifadesi Türk kozmogonisi hakkında bilgi vermektedir (Ergin, 2017: 41). Verbitskiy’in derlediği Altay Yaratılış Destanı’ndan hareketle her yer suyla kaplıyken Ülgen bu suların üzerinde uçmaktadır fakat konacak bir yer bulamaz, Ak-ene’nin vasıtasıyla Ülgen yeri ve göğü yaratır (Çoruhlu, 2002: 97-98).

Abdülkadir İnan *Tarihte ve Bugün Şamanizm* adlı eserinde yaratma eylemi ile ilgili çeşitli görüşler sunar. Tanrıların var olan cisimlere şekil vererek yaratıcılıklarını sergilemelerinden bahseden İnan, Altaylıların inanışına göre yeryüzü yaratılmadan evvel su mevcuttu. Ülgen yeryüzünü yaratmak için “kişi”ye emir vererek denizin dibinden toprak çıkartır böylece yeryüzü meydana gelir ve sonrasında da ilk insanlar yeryüzünde meyve gibi biter. Yakutlar da ise ilk insan; yarı at, yarı insan şeklindeki bir yaratıktan türemiştir. İnan aynı zamanda samî dinlerden yaratma kavramının Türk kozmogonisine geçmiş olabileceğini

de söylemektedir (İnan, 1986: 13-14). Kozmogoni mitlerinden anlaşıldığı üzere dünyanın yaratılması aniden olmuştur. Bazı milletlerin mitlerinde mesela Çin, Hint, Yunan ve Tevrat'ta dünya, bazı hayvanların uzuvlarından parça parça yaratılmıştır. “İslamiyet’te ise dünya “kün” emrinden sonra yaratılmıştır” (Bayat, 2013: 60). Dünyanın yaratılışıyla ilgili mitlerde dünyayı yaratan yüce varlık, dünyayı şekillendirip yaratma eylemini tamamladıktan sonra insanlardan yani dünyadan uzaklaşır (Örnek, 1995: 192). Yeraltı, gök, su ve yer Türklerin yaratılış mitlerinde dört temel öğeyi meydana getirmektedir. Böylece yaratma mefhumu, bu öğelerle birlikte ele alınmaktadır. Evrenin yaratılmasıyla ilgili Orta Asya temelli anlatımların neredeyse hepsinde ortak konu önce suyun yaratılmasıdır. Gökyüzü, su, ağaç, insan ve toprak kültürleri neredeyse her toplulukta yaratılışla alakalı temel öğelerdir (Alp, 2009: 29).

Kozmogoni mitlerinde olduğu gibi insanın yaratılışına ilişkin mitlerde de çeşitli efsaneler mevcuttur. Murat Uraz *Türk Mitolojisi* adlı eserinde ilk insanın yaratılışıyla ilgili efsaneleri şu şekilde sıralamıştır: Altaylılara göre sadece Kara Han ve su vardı. Kara Han canı sıkıldığı için bir insan yarattı. Bu insanın kanatları vardı ve suların üzerinde uçuyordu. Kara Han, yarattığı insanın uçma kudretini aldı böylece insan suya batmaya başladı bunun üzerine insan, Kara Han’a yalvardı. İnsanın toprağa basması lazımdı bunun için de kara olması gerekiyordu. Bir avuç toprağı yıldızlardan suların üzerine serptirdi böylece karalar meydana geldi. Kara Han bu karaya dokuz dallı bir ağaç dikti ve her birinin altına birer adam daha yarattı bu dokuz adamdan dokuz ırk türedi. Bu insanlara doğru yolu göstermek üzere de Yayık’ı yarattı. Altaylıların bir efsanesinde Kingo insan yaratmak istedi. Bu duruma sinirlenen tanrılar Kingo’yu kesip kanı ile insan hamuru yoğurdular. Başka bir efsaneye göre de tanrı yeryüzünde bir insan yarattı ve bu insan erkekti. Şeytan bu insanın göğsüne dokundu bunun üzerine kaburgalarından bir kemik büyüyerek yere düştü bu kemikten de bir kadın meydana geldi. Erkeğin adı Törüngey, kadının adı da Eje’dir. Budist Türklerin bir efsanesine göre de Tanrı gökten güzel bir kız indirdi. Bu kızla beraber olacak bir erkek olmamasına rağmen bu kız birden fazla çocuk doğurdu ve böylece insanların ilk anası oldu. Bir Sümer efsanesine göre de Tanrılar kendilerine hizmet edecek varlıklara ihtiyaç duydu ve böylece Ea’yı görevlendirdiler. Ea çamurdan bir insan yapıp ona can verdi (Uraz, 1994: 125-127). Aktarılan kozmogoloji mitlerinde görüldüğü üzere ilk önce evren ve dünya yaratılmış daha sonra ise dünyanın tam bir mana kazanması için yeryüzünü meydana getiren dağlar, ormanlar kısacası tabiat unsurları yaratılmıştır. Bu tabiat unsurlarının içerisinde hayvanlar ve bitkiler de yer almaktadır. Daha sonrasında ise insan yaratılmıştır. İnsanın yaratılmasıyla

İlgili çeşitli efsanelere yukarıda değinilmiştir. “İlk insanın yaratılması miti kozmogonik mitin tabiattan cemiyete geçişini simgeler ve kozmogonik dilin sosyal dile aktarılmasını sağlar” (Bayat, 2016: 15). İnsanın yaratılabilmesi için ilk önce kâinatın yaratılması gerekir. O yüzden ilk insanın yaratılışını anlatan mitler kozmogoni mitlerinin içerisinde. O halde dünyanın yaratılışı makro kozmosu, insanın yaratılışı ise mikro kozmosu oluşturur (Uslu, 2017: 28).

Aslında türeyiş mitleri insanın yaratılışıyla ilgili mitlere girmektedir. Fakat yaratılış ve türeyiş mitleri arasında önemli bir ayırım söz konusudur. Yaratılış mitleri bütün insanoğlunun yaratılışını ele alırken türeyiş mitleri sadece Türk milletinin nasıl ve nereden türediğiyle ilgilidir. Bu nedenle türeyiş mitleri ata kültürleriyle ilgilidir. Türeyiş mitleriyle ilgili inançlar kendi içerisinde gruplara ayrılmaktadır. Bu inançlardan bazılarında babasız türeme motifleriyle karşılaşmaktadır. Böylelikle doğa unsurları ya da birtakım bitkilerden türeme devreye girmektedir (Çoruhlu, 2002: 106). Bitkiden türemede ise “Dünya Ağacı” ile karşılaşmaktadır. Bunların haricinde Türk mitolojisinde oldukça önemli türeyiş efsaneleri daha vardır, onlar ise bir hayvandan türemeyi anlatan mitlerdir. Türklerin tarihine bakıldığı zaman hayvan önemli bir yer teşkil etmektedir. Çünkü Türkler tarım ve hayvancılıkla uğraşan bir toplum oldukları için hayvan, toprak ve bitki üzerinde çeşitli semboller geliştirmişlerdir. Hayvanın etinden ve sütünden faydalanmanın yanı sıra ulaşımda da faydalanılmıştır. Hayvandan türemeyi anlatan mitlerin başında kurt, at ve kuş önemli yer tutmaktadır. Takvim mitleri ise evrenin yaratılmasıyla zamanın oluşmasının sembolleşmiş anlatımıdır (Bayat, 2016: 15).

Mitolojik zaman dilimini tamamlayıp tarihî zamana dahil olan halklarda görülen teogani mitlerine, ilkel yaşamı devam ettiren toplumlarda rastlanılmaz. Teogani mitlerinin önemi, evren yaratılırken tanrıların rolünü öne çıkarmak ve yüksek dereceli ruhların ortaya çıkışının nedenini açıklamaktır. Kısacası şu söylenebilir: Teogani ve kozmogoni mitlerinde anlatıldığı üzere evren yaratıldıktan sonra evreni oluşturan bütün unsurların bir sahibi olduğu inancına dayanır (Bayat, 2016: 16).

Menşeyi yani köken mitlerinin önemi için şunlar söylenebilir: Bir nesnenin ya da bir canlının menşeyini bilmek o nesneyi ve canlıyı kontrol altına alabilmektir. Böylece insanoğlu kendisine zarar verecek olan şeylerin menşeyini öğrenme yoluna gitmiş ve onları kontrol altında tutabilmiştir. “Eğer bir kimse ateşin ve yılanın menşeyine ait sırları biliyorsa kızgın demir parçasını eli ile tutabilir ve yılanı yakalayabilir” (Seyidoğlu, 2017: 21). “Antik

Doğu’da, Avrupa veya diğer yerlerdeki her “popüler” hekimlik geleneğinde olduğu gibi, bir tedavi ancak onun kökeni bilinirse ve dolayısıyla uygulandığı onun keşfinin mitsel anıyla çağdaş olursa etkili olabilir” (Eliade, 1994: 88).

Köken mitleri ise insanoğlunun doğada var olan canlı cansız her şeyin-bitkilerin, hayvanların, nesnelere vs.- kökenini bilmesi ve bunları egemenliği altına alması demektir. Böylece insanoğlu, istediği şekilde bunlara yön verir ve kendisini tehlikelere karşı korur. Durum böyle olunca insanoğlu doğada var olan tehlikeli durumlara karşı her şeyin kökeni öğrenme yoluna gitmiş ve bu sayede doğaya karşı güç elde etmiştir. Doğada var olan nesnelere haricinde eğer bir ritüel gerçekleştirilmek isteniliyorsa da (bu ritüel herhangi bir şey olabilir) ritüeli gerçekleştirmenin yolu kökeni bilmekten geçmektedir. Şu rahatlıkla söylenebilir ki; köken mitlerinde faydalanılacak olan şeyin kökeni bilindiği zaman etkili olacaktır. Kökeni bilmek o şeyi egemenliği altına almak demektir. Şu da belirtilmelidir ki bir şeyin kökeni öğrenilecekse ondan bir önceki soya bakılmamalıdır. En eski ataya kadar gidilmelidir. Çünkü en eski ata en doğru bilgiyi verecek olandır. Sonrakiler zaten eski atayı taklit ederek bu zamana gelmiştir. Böylece en eski kökene gidilince de o şeyin yaratışı da öğrenilmiş olur. Buradan hareketle denilebilir ki mitler birbiriyle bir bağlantı içerisindedir. Birbirinden ayrı ya da birbirini etkilemez şeklinde düşünmek yanlış sonuçlar doğurur.

Eskatoloji yani dünyanın sonuyla ilgili mitler ise tarihî bilincin ve dinî inançların güç kazanmasıyla insanlarda kıyamet anlayışı yani dünyanın sonu inancını beraberinde getirmiştir. Tek tanrılı dinlerin etkisiyle kıyameti anlatan birtakım hikâyeler eskatoloji mitlerinin oluşmasına neden olmuştur (Bayat, 2016: 16).

Totem mitleri ise “kavimlerin, boyların bir hayvan, bitki veya cansız bir nesneye bağlanması, ecdat-tanrı ilişkisinin bir oğuda birleşmesi, yani ecdadın aynı zamanda kabilenin tanrısı olması telakkisinin öne çekildiği mitler totem mitleri olarak bilinir” (Bayat, 2016: 16).

Son olarak kahramanlık mitlerine bakılacak olursa kahramanlık konusuna belirgin olarak destanlarda karşılaşılmaktadır fakat destanların yanı sıra mitlerde de karşılaşılmaktadır. Kahramanlık mitleri altında ele alınan kahramanların en önemli özelliği kendilerinden ziyade toplumun isteklerini gerçekleştirmek ve toplumu bulunduğu zor durumdan kurtarmaktır.

1.2. Mit ve Diğer Anlatı Türleri Arasındaki İlişki

Bugüne kadar mit ve mitolojiyle ilgili yapılan tanımlara bakıldığı zaman bir birlikteliğin olmadığına yukarıda değinilmiştir. Mitoloji üzerine çalışan araştırmacıların birçoğu mitin karşılığı olarak; destan, efsane, hikâye ve masal gibi terimleri kullanmışlardır. Mitin karşılığı olarak kullanılan sözcüklerde de bir birlikteliğin olmadığı görülmektedir. Bu kargaşaya çevirmenlerden kaynaklanan sebepler de ilave edildiği zaman mitin tanımı ve adlandırılması oldukça karışık bir hâl almaktadır (Aydoğan, 2006: 2-3). Çalışmanın bu kısmında mitin diğer anlatı türleriyle olan ilişkisine değinilecektir.

1.2.1. Mit ve Halk Hikâyesi Arasındaki İlişki

Büyük Türkçe Sözlük'te mitin karşılığı olarak “halk hikâyesi” tanımı kullanılmaktadır (Akalin, 2010: 1691). Lord Raglan, *Tarih ve Mit* isimli yazısında okuma ve yazma bilmeyen toplumlarda tarihsel olayları içeren hikâyelerin varlığından söz eder. Bu hikâyeler, tarihsel olayları içerdiği için doğal olarak bununla beraber hikâyelerdeki kahramanların yiğitlikleri ve zorlu yolculuklarından da bahsedilmektedir. Hikâyelerde yer alan bu yiğitlikler ve zorlu yolculuklar mantığa uygun bir şekilde düzenlendiği zaman, tarihsel göç ve fetihlere benzetilebilmektedir. Bu durum da beraberinde bu hikâyelerin gerçekte birer mit olduğunu göstermektedir (Raglan, 2004: 41). Stith Thompson da mitlerin bir halk hikâyesi ürünü olduğunu kabul etmektedir (Tökel, 2000: 21).

1.2.2. Mit ve Efsane Arasındaki İlişki

Büyük Türkçe Sözlük'te mitolojinin tanımı “efsanebilim” şeklindedir (Akalin, 2010: 1691). “Efsanenin bilim dilindeki karşılığı Mythos'dur... Efsanelerin tümünü içine alan ve onları sistemli bir biçimde inceleyen disipline de mitoloji denir” (Örnek, 1995: 190).

Yaratılış efsaneleri ile mitler birbirine karışmaktadır. Bazı araştırmacıların “yaratılış efsanesi” olarak adlandırdığını bazı araştırmacılar “mit” olarak bilmektedir. Bu durumun tam tersi de olabilmektedir (Ergun, 1997: 16). Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş* kitabında efsane tanımı için mit terimini kullanmaktadır (Elçin, 2004: 314). Efsane ve mitoloji temelinde olağanüstülük barındırdığı için birbirinden ayırt edilmesi zor iki türdür.

1.2.3. Mit ve Destan Arasındaki İlişki

Gerçek ve kutsal olarak kabul edilen mitler, evrende yer edinmiş canlı varlıkların ve cansız nesnelere kökeni üzerine birtakım açıklamalarda bulunur. Bu nedenle mitler için

yaradılışın öyküsünü anlatan hikâyeler şeklinde bir tanımda bulunulabilir. Destanlarda ise böyle bir durum söz konusu değildir. Destanlar zamanında bir milleti derinden etkileyen olaylar üzerine kurulurken mitte ise milletleri derinden etkilemesi gereken bir olay söz konusu değildir. Mitte yer alan karakterler daha çok ilahi bir özellik gösterirken destan karakterleri insandır. Destanlarda yer alan karakterler yeri geldiği zaman olağanüstülük gösterebilir fakat bu olağanüstülüğü de yine insan göstermektedir. Mitlerde mekân ve zaman hayali iken destanlarda zaman ve mekân üzerinde yaşanan coğrafyadır. Fakat üzerinde yaşanan bu coğrafya net bir şekilde tasvir edilmemektedir. Buradan hareketle denilebilir ki mit ve destan arasındaki temel farklılık kutsallıktır. Ayrıca destanların ana fikrini kahramanlık oluştururken mitin ise yaradılış oluşturur. Mitler, toplumların en temel yapı taşlarını oluşturmaları bakımından destanlara da önemli kaynaklık yapmıştır (Seyidoğlu, 2017: 110).

Goody, “Mit, Ritüel ve Söz” isimli çalışmasında “mitlerin tanımı dolayısıyla tanrılarla ve bunların insanlarla ilişkisini içerdiğini, yani daha çok doğaüstü güçlere yöneldiğini; destanların ise insanlarla, yarı-kutsal canlılarla ve yaratıklarla ilgili olduğunu söyler ve destanın daha çok savaşı ve reisi olan toplumlarda yaygın olduğunu belirtir” (Goddy, 2010: 55 atfen Örkün, 2018: 136).

Mit ve destan bazı özellikleri yönünden de ortaklık göstermektedir. Herkes destan ve mit anlatıcısı olamaz, bu sebeple mit ve destan birtakım özelliklere sahip özel anlatıcılar tarafından anlatılması gerekir. Ayrıca mit ve destan anonim olması ve olağanüstülük göstermesi bakımından da ortaklık göstermektedir.

1.2.4. Mit ve Masal Arasındaki İlişki

Mitolojistler, mitoloji ile masal arasındaki benzerliğe dikkat çekmiş ve masalın mitolojiden doğduğunu iddia etmişlerdir. Kwakiutl kabilelerinde araştırma yapan Franz Boas, yaptığı araştırma sonucunda masal ve mit arasında farkın bulunmadığını, masalın ve mitin muhtevasının büyük oranla aynı olduğunu göstermiştir (Seyidoğlu, 1975: XXX-XXXV). Yine de mitlerin toplumların bilinmezliklere anlam yüklemelerinden doğduğunu iddia edilebilir. Bu çerçeveden bakıldığında mitlerin uhrevi bir yapısı vardır denilebilir. Bu durum mitleri masalardan ayrı bir yere koymaktadır.

Mit ve masal araştırmanın konusunu oluşturması nedeniyle bu iki tür için şunlar söylenebilir: Masal ve mit birbirine karıştırılan iki türdür. Araştırmacıların bazıları masalların mitlerden türediğini, bazıları ise mitlerin masaldan türediğini söylemiştir (Tökel, 2000: 20).

Orhan Hançerlioğlu, *Dünya İnançlar Sözlüğü'nde* miti, masal ve efsane olarak tanımlamıştır. Yunanca *mythos*, uydurulmuş söz anlamına gelen mit bir deyimden türemiştir (Hançerlioğlu, 2000: 334). Masal ve mit çoğu zaman birbirine karışmıştır. Bir toplulukta mit saygınlığı taşıırken komşu toplulukta sıradan bir masal olabilir (Eliade, 2018: 263). İnsanlığın başlangıcındaki ilk ürün olarak mitosları ve masalları görenlere karşı Fromm şöyle der: “Mitolar ve masallar, kendilerini sembol dili aracılığı ile ifade eden, geçmiş zaman bilgelikleri ve özdeyişleridir” (Fromm, 1992: 7).

Alan Dundes *Mitte İki Karşıtlık: Geçmişe Bakışta Propp/Levi Strauss Tartışması* isimli makalesinde Propp'un, peri masallarını incelediği için Strauss tarafından eleştirildiğini söyler. Aslında Strauss mit incelediğini belirtir yani mit ve masalı birbirine karıştırmıştır (Dundes, 2006: 112). Mit ve masalın benzerliğine dikkat çeken mitolojik görüşün temsilcileri, masalın mitten doğmuş olduğunu ileri sürer (Sakaoğlu, 2016: 21). Mitlerdeki kişileri, doğüstü varlıklar ve tanrılar oluşturmalarına karşın masallardaki kişileri ise hayvanlar ve olağanüstü varlıklar oluşturmaktadır. Mit ve masal farklı kahramanlara sahip olmasına karşın gündelik yaşamda bu kişilere rastlanılmaz. Yani bu kişiler gündelik yaşama ait değildirler. Mitlerde bahsedilenler insanları doğrudan alakadar ederken, fabllar ve masallar ise dünyaya birtakım şeyler getirdiği zaman bile insanoğlunu etkilememiştir (Eliade, 2018: 23).

Mitlerin hâlâ yaşamakta olduğu bazı milletlerde mitleri “gerçek hikâyeler” olarak tanımlayarak mitleri, öteki hikâyelerden, fabllardan ve masallardan ayrı tutarlar. Mitlerin değerini belirtmek amacıyla da masal ve hikâyeleri yalan yanlış hikâyeye olarak tanımlarlar. Gerçek hikâyeler dünyanın başlangıcını anlatan hikâyelerdir ve bu kahramanların hikâyeleri Tanrısal varlıklardır. Tanrısal varlık olmaları da onların olağanüstü özelliklerinin olmasını sağlamıştır. Bu hikâyelerdeki kahramanlar halkının iyiliği için çabalar, halkını zor durumdan kurtarır. Yani bu hikâyeler kahramanların harikulade maceralarına ve tıp bilimi ile uğraşan insanların olağanüstü kaynaklarına tanıklık getirir. Kutsal olmayan hikâyelerde ise bir hayvanın serüveni anlatılır. Gerçek bir hikâyeye, olağanüstü ve kutsalı anlatırken gerçek olmayan hikâyeye ise bunun tam tersini anlatır. Mitler bu kutsal özelliğinden dolayı saygı görür (Seyidoğlu, 2017: 18). Çocukların ve kadınların olduğu yerde mitler anlatılmaz fakat masalarda böyle bir durum söz konusu değildir. Masal anlatıcısının bizzat kendisi çoğu zaman kadındır.

Mitlerin yaşadığı toplumlarda mitlere “hakiki hikâye”, masallara da “yalancı hikâye” tanımlaması yapıp bu iki tür ayırt edilmiştir (Ateş, 2014: 21). Bu sebeple mitler ulu orta yerde anlatılamayacağı gibi belli zamanlarda anlatılır. Fakat masal için böyle bir durum söz konusu değildir. Mitlerin gerçek hikâye olarak adlandırılmasının nedeni kutsala ait olmasıdır. Fakat masalarda gerçeklik söz konusu değildir. O yüzden yalancı hikâyeler olarak adlandırılmıştır. Mitlerin konusunun olağanüstü varlıklardan oluşması masallara kaynaklık etmiştir. Masalların yanı sıra mitler, en eski kültürü oluşturması nedeniyle destanlara da kaynaklık etmiştir (Seyidoğlu, 2017: 109-110).

Çocuk ve Aile Masalları isimli kitapta Grimm Kardeşler, masalla epik efsane arasındaki ilişkinin yanı sıra masal ve mit arasında ilişki olduğunu söylemiştir. Grimm kardeşler “masal öncelikle tanrılar hakkında mitler şeklinde oluşmuştur” diyerek masalları uydurma, dini tarafını kaybetmiş eser olarak tanımlarlar (Bayat, 2016: 35). Masallar dini tarafını kaybetmeseydi eğer mit özelliği gösterecekti. Zaten masalla miti ayıran en önemli özelliğin bu olduğu söylenebilir.

Masalların kökeni üzerine çalışan V. Propp, *Masalın Biçimbilimi* çalışmasında masalların kaynağında sadece mitin değil, eski inançların da yer aldığını söyler. “Etnograf gelişimciler ise, mit ve masal arasında hiçbir fark görmezler.” Mitolojide evren unsuru, masalda sosyal unsur hâkimdir (Bayat, 2016: 94). Mitlerde kahraman mücadeleye her daim hazırdır. Fakat kahramanın zor durumlarda kaldığı da gözlemlenir. Masalarda kahraman böyle bir durumla baş başa kalınca sihirli güçler yardımına gelir. Mitte ise bu yardımcı kutsal bir yardımcı olabileceği gibi Tanrı’nın kendisi de olabilir. Mit ve masal arasında yardımcı kahramanlar açısından da farklılık gösterir. Masalın türü, konusu ne olursa olsun kahraman yaşadığı zorluğun sonunda kazanırken mitte böyle değildir. Mitte amaç yaradılışı anlatmakken masalda olması gerekeni açıklayıp bunun üzerinden dinleyiciye ders vermektir (Bayat, 2016: 96-97).

Törenlerin ve ritüellerin son bulmaya başlaması, dinî ve mitolojik olayların gerçekliğine inancın zayıflaması, mitolojik kahramanların yerini sıradan insanlara bırakması mitolojik zaman ve mekânın yerini belirsiz zaman ve mekân alması değerlere verilen inanç ve önemin zayıflaması ve böylece değerlerin kaybolmaya başlaması evrensel yaşamdan sosyal yaşam seviyesine geçilmesi mitin masala dönüşmesini izah eder (Bayat, 2016: 92).

Türkler, mitolojik düşüncelerini ve mitlerini diğer toplumlarda olduğu gibi ilk olarak dillerine yansıtmiş daha sonrasında yazılı metinlerinde, ritüellerinde görsel ürünlerinde ve metinlerinde geçmişten bugüne kuşaklar vasıtasıyla aktarmıştır. Türklerin mitolojik görüşlerini ve mitlerini aktarmada aracı olan ürünlerden biri de masallardır. İlk önce sözlü kültür ortamında teşekkül eden ve daha sonra da yazıya aktarılan halk masalları, Türklerin mitolojik görüşlerini ve Türk mitolojisinde yer alan unsurların geçmişten geleceğe taşıyan dile dayalı metinlerdir (Bayat, 2015: 17).

1.3. Masallar ve Anadolu Sahası Masalları Hakkında

Türk halk masallarını derleyip üzerinde ilk çalışmaları yapanlar Avrupalı halkbilimciler olmuştur. Rumeli, İstanbul ve Anadolu'yu gezen Ignacz Kunos, bu bölgelerden halk edebiyatı ürünlerini toplayıp *Türk Halk Masalları*'nı neşretmiştir.

Türkiye'de ise bu alandaki bilimsel çalışmalar ve halk ağzından birebir yapılan derlemeler Cumhuriyet'in ilanından sonra başlamaktadır. Türkiye'de halk ağzından elde edilen ilk derlemeler, dil kaynağı olarak kullanılmıştır. Ahmet Caferoğlu da dil malzemesi toplamak amacıyla Anadolu'yu gezer. Çok fazla dil malzemesi toplamasının yanı sıra zengin bir masal metnine ulaşılması da Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu vasıtasıyla olmuştur.³ Hangi tarihte ve kim tarafından yazıya geçirildiği belli olmayan *Billur Köşk Masalları* Türkiye'de derlenen en eski masal kitabıdır. Bu kitapta yer alan masallar halk arasında geniş bir yer tutmaktadır. 1899 yılında Georg Jacob tarihi olmayan bir *Billur Köşk Kitabı* gördüğünü dile getirir. Kitabın son baskısı, Tahir Alangu tarafından yapılmıştır⁴ (Seyidoğlu, 1975: 6-11).

1.3.1. Masal Tanım ve Tasnifi

Arapça “mesel” kelimesinden gelen masal terimi için bu zamana kadar birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan bazılarını bakılacak olursa *Osmanlıca-Türkçe Sözlük'te* Ferit Devellioğlu, masalı; “Terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye” şeklinde tanımlamaktadır (Devellioğlu, 2012: 726). Pertev Naili Boratav masal için şunu söyler: “Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayâl ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı” türüdür. Masalın çeşidi fark etmezsin -ister olağanüstü masalarda isterse gerçekçi

---

³ Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu bu masal metinlerini, halk ağzından nasıl derlediye hiçbir düzeltme yapmadan o şekilde vermiştir. Detaylı bilgi için bkz.: (Caferoğlu, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1948, 1951).

⁴ Tahir Alangu'nun derlediği *Billur Köşk Masalı* hakkında bkz.: (Alangu, 1961).

masalarda- masal, hayal ürünü yaratmalar olarak karşımıza çıkar. Masalın bu özelliği de onu diğer türlerden ayıran özelliklerin başında gelmektedir (Boratav, 2015: 85). Şükrü Elçin, masal için anonim halk edebiyatının en yaygın ürünlerinden biri olduğunu söyler ve masalı “bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hâdiselerin mâcerâsı, hikâyesi” şeklinde tanımlar (Elçin, 2004: 368). “W. E. Peuckert’e... göre masallar, Cilalı Taş Döneminde, Doğu Akdeniz’de oluşmuş olmalıdır...” (Eliade, 2018: 258). Büyük oranla nesirle anlatılan masallar, halk anlatılarının ikinci basamağını oluşturmaktadır... “dinleyicileri inandırmak gibi bir iddiası bulunmayan, hayal ürünü olan nesir şeklindeki anlatılar olarak tarif edebiliriz” (Alptekin, 2002: Ön söz). Umay Günay, masal için şunu söyler: “Mesel” halk dilinde yaygın ve benimsenen öğüt anlamındadır. Belirli bir hikaye türü XIX. asra kadar Türkiye’de kıssa, destan, hikaye mesel denmiştir” (Günay, 1992: 321).

Masallar sadece çocuklara yönelik anlatı değildir. Konularının farklılığıyla büyüklerin de ilgisini çekmektedir. Saim Sakaoglu bu konuyla ilgili şunu söyler: “...iç içeliğinden dolayı çocukların onları anlamaları pek de kolay olmayacaktır. Belki, belirli masalların, özellikle hayvan masallarının dinleyicilerini çocuklar olarak kabul edebiliriz, aksi takdirde çocukların içinden çıkılmaz olaylarla karşı karşıya bırakabiliriz” (Sakaoglu, 2016: 16).

Eğitimsel işleve sahip olan masalların amacı din, töre yani toplumun içerisinde bulunduğu sosyolojik konuları anlatmak değildir. Bu nedenle masallar, inandırma amacı taşımamasının yanında “olayın geçtiği mekân, zaman hakkında da tam bir bilgi edinilemeyen hayalî nesir anlatımlardır” şeklinde bir tanımda bulunmak yanlış olmayacaktır.

Anadolu’da masal olarak adlandırılan anlatılar, diğer Türk topluluklarında farklı terimlerle adlandırılmaktadır.

Masalın karşılığı olarak Türk dünyasında kullanılan terimler şunlardır:

“Akıyat	: Başkurt
Comak	: Karaçay-Malkar
Çocek	: Türkistan
Çon Nimah	: Hakas
Çorçok	: Teleüt
Çöçäk	: Uygur
Çörçök	: Altay
Cöö Comok	: Kırgız
Ekıyat	: Tatar
Ertek, Erteki	: Karakalpak- Türkmen, Horasan

Ertegi	: Özbek, Kazak
Imak	: Sagay
Masal	: Balkanlar, Kıbrıs, Kırım
Matal	: Kerkük (Irak)
Nibah, Libak	: Şor
Nağıl	: Azerbaycan, İran
Sörçek	: Horasan
Tool	: Tuva
Yomaq	: Kumuk
Yumah	: Çuvaş” (Türkan, 2008: 11).

Türk dünyasında masal karşılığı olarak kullanılan terim sayısı bir hayli fazla olmakla beraber “matal, nağıl ve erteği” kullanım alanı olarak diğerlerinden bir adım öne çıkmakta ve yaygınlık taşımaktadır (Türkan, 2008: 10, 11).

Bir asırlık geçmişe sahip olan masallar, daha önceden; kıssa, dastan, hikâye gibi terimlerle ifade edilmekteydi. XIX. asırdan itibaren ise *mesel* kelimesi görülmektedir. Mesel kelimesi her ne kadar kullanılsa da masalın haricinde başka kavramlara da karşılık gelmektedir. Örneğin; benzer ve örnek verme anlamlarında uzun yıllar kullanılmıştır (Sakaoglu, 1973: 5).

Masal için kullanılan bu adlandırmaların çeşitliliği yanında, masal incelemelerinde öne çıkan birtakım yöntemlere de değinmek yerinde olacaktır. Bu inceleme yöntemlerinin başında masallar için yapılmış “tip tanifi” denemeleri gelir. Dünyada masallar için yapılmış tip tasniflerinden birkaçı şu şekildedir:

J. G. Von Hahn belli başlı özellikleri göz önünde bulundurarak masalarda ilk sınıflandırmayı yapan kişidir. J. G. Von Hahn’ı; “Danimarkalı H. F. Feilber, İngiliz Joseph Jakobs, 1908 yılında Amerika’da Robert H. Lowie ve Alfred L. Kroeber izler” (Türkan, 2008: 17).

Kaarle Krohn’un masal tasnifi için Antti Aarne’ı teşvik etmesi, bu iş için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Axel Olrik, Oscar Hackman, C.W. Von Sydow ve Johannes Bolte’nin düşüncelerinden faydalanan Aarne, yalnız Kuzey Avrupa masallarının yer aldığı ve dünyaca tanınan sınıflandırmanın ilk biçimini ortaya atar (Türkan, 2008: 17). Bu sınıflandırmada Aarne masalları üç grupta ele alır:

I. Hayvan Masalları (Animal Tales): 1-299

II. Asıl Halk Masalları (Ordinary Folktales): 300-1199

III. Fıkralar (Jokes and Anecdotes): 1200-1999 (Thompson, 1946: 48-487).

Yukarıda üç ana başlık altında verilen masallar, kendi içerisinde de alt başlıklara ayrılmaktadır. Sınıflandırmada bazı numaralar özellikle boş bırakılmıştır. Bunun nedeni ise yeni bulunacak tipler için katalogun kullanılabilirliğini sekteye uğratmamaktır. Yapılan bu tasnif Aarne hayattayken ve öldükten sonra birçok ülkenin masallarına uyarlanmıştır.

Aarne'nin yapmış olduğu 1999 tiplik bu sınıflandırmayı Stith Thompson *The Types of the Folktale* ismiyle 2499 tipe çıkartarak yayınladı. Böylece masallar üç başlıktan beş ana başlığa çıkar. Thompson'un bu sınıflandırması şu şekildedir:

I. Hayvan Masalları: 1-299

II. Asıl Halk Masalları: 300-1999

III. Fıkralar: 1200-1999

IV. Zincirlemeli Masallar: 2000-2399

V. Sınıflamaya Girmeyen Masallar: 2400 (Aarne-Thompson 1964: 19-20).

Türkiye'de masalları için yapılan tasniflerden birkaçı da şu şekildedir:

“Şüphesiz Türk Masalları için yapılan ilk ve önemli tip tasnifi, 1953 tarihli, Pertev Naili Boratav-Wolfram Eberhard imzasını taşıyan ve 378 masal tipini içine alan “Typen Türkischer Volksmärchen” dir. İlim âleminde TTV olarak bilinen bu katalogta masallar 23 başlık altında toplanmıştır:

- A. Hayvan masalları: 1-22
- B. Hayvan ve insan: 22-33
- C. Hayvan veya bir ruh bir insana yardım eder: 34-82
- D. Tabiatüstü bir ruh veya hayvanla evlenme: 83-109
- E. İyi ruhla ve evliyalarla yaşama: 110-122
- F. Kaderin hakimiyeti: 123-142
- G. Rüya: 143-145
- H. Kötü ruhlarla yaşama: 146-168
- I. Sihirbazlar: 169-184
- J. Bir kız sevgili bulur: 185-196
- K. Bir erkek sevgili bulur: 197-222
- L. Fakir kız zenginle evlenir: 223-238
- M. Kıskançlık ve iftira: 239-255
- N. Hor görülen koca kahramandır: 256-258
- O. Zina ve baştan çıkarma: 259-280
- P. Acaip icraat ve olaylar: 281-289
- Q. Acaip davalar: 289-301
- R. Realist masallar: 302-310
- S. Acaip tesadüfler: 311-316
- T. Komik hikâyeler: 317-322
- U. Aptal ve tembel erkekler ve kadınlar: 323-338
- V. Hırsız ve dedektif: 339-349

W. Akıllı, hilekâr veya cimri erkek ve kadınlar: 350-378” (Boratav-Eberhard 1953 atfen Türkan 2008).

Türk masallarıyla ilgili yapılan en eski sınıflandırma Lâmiî Çelebi'nin *Letâif* adlı eserinde yer almaktadır. Bu eserde yer alan anlatmalar okuyucuya kolaylık sağlaması amacıyla konularına göre başlıklara ayrılmıştır (Sakaoğlu, 2016: 31).

“Boratav’ın masallarla ilgili tasnifi şu şekildedir:

1. Çocuklar üzerine hikâyeler,
2. Deliler üzerine hikâyeler,
3. Çeşitli başka insanlar üzerine hikâyeler,
4. Karı-koca üzerine hikâyeler,
5. Hayvan masalları,
6. Cansız şeyler üzerine hikâyeler” (Boratav, 2017: 348).

Gümüştane Masalları çalışmasında Saim Sakaoğlu, Aarne-Thompson’ın tasnifinin son şeklini esas alarak masalları sınıflandırmaktadır:

1. Hayvan Masalları
2. Asıl Halk Masalları
3. Fıkralar
4. Zincirleme Masallar (Sakaoğlu, 1973: 101).

Bilge Seyidoğlu, *Erzurum Masalları* adlı çalışmasında masalları üç ana başlıkta sınıflandırmaktadır:

1. Hayvan Masalları
2. Alelâde Halk Masallar
  - A. Harikulade Masallar
  - B. Dini Masallar
  - C. Dini Masallar
- 3- Şakalar ve Anekdotlar (Seyidoğlu, 1975: 75-76).

Umay Günay, *Elazığ Masalları* çalışmasında derlediği yetmiş masalı iki tipe ele almıştır. Yetmiş masalın tip dağılımı şu şekildedir:

1. Hayvan Masalları

2. Asıl Halk Masalları (Günay 1975 atfen Türkan 2008).

Ali Berat Alptekin, *Taşeli Masallarını* Aarne- Thompson'a göre dört başlıkta tasnif eder:

1. Hayvan Masalları

2. Asıl Halk Masalları

3. Fıkralar

4. Zincirleme Masallar

Sınıflamaya girmeyen masallara ise örnek verilmemiştir (Alptekin, 2002: 62-112).

Türkiye'de masal üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri Aarne-Thompson'un tasnifi esas alınarak hazırlanmıştır (Türkan, 2008: 22-23).

Thompson'ın *The Types of the Folktale* adlı eserinde yer alan masal tipleri hakkında kısaca bilgi verilecek olursa şunlar söylenebilir: Birinci sırada hayvan masalları yer almaktadır. Çalışmanın konusunu hayvan masalları oluşturduğu için hayvan masallarına ayrı bir başlık altında değinilecektir. Hayvan masallarından sonra tasnifte ikinci sırada asıl halk masallarıyla karşılaşılmaktadır. Asıl halk masalları, diğer masallara oranla olay, motif ve formel bakımından daha zengindir. Üçüncü sırada fıkralara bakılacak olursa; fıkralarda her şey bir olay çerçevesinde olup bittiği için formel neredeyse yoktur. Fıkralarda metinler kısa olduğu için nazım-nesir bulunmaz. Dördüncü sırada zincirlemeli masallar yer almaktadır. Zincirlemeli masalların yapısı hayvan masallarına çok benzemektedir. Zincirlemeli masalları hayvan masallarından ayıran taraf meydana gelen olayların zincirlemeli şekilde birbirine bağlanıyor olmasıdır (Alptekin, 2002: 36-38).

1.3.2. Masal ve Diğer Anlatı Türleri Arasındaki İlişki

Masal, diğer anlatımlarla karşılaştırıldığı zaman masalın yapısında bir bütün olarak olağanüstülüklerin hâkim olduğu görülmektedir. Bu olağanüstülükler masalı masal yapan ve diğer anlatımlardan ayıran en belirgin özelliktir. Gerçek hayatta aşılması çok zor olan bir engeli masal kahramanı oldukça kolay bir şekilde aşabilmektedir.

Masal ile diğerk anlatı türleri arasındaki ilişkiye sırasıyla bakılacak olursa ilk olarak masal ile halk hikâyesi arasındaki ilişki şu şekildedir: Bu iki türün kahramanları birçok yönden birbirine benzemektedir ve olayların geçtiğı çevre aynıdır. Olağanüstü varlıklar iki türde de benzerlik göstermesinin yanında bu olağanüstü kahramanlar çoğunlukla hayvan olabilmektedir. İki tür arasındaki farklılıklar ise şu şekildedir: Halk hikâyelerinin konusunu aşk oluşturmaktadır. Bunun yanında kahramanlık hikâyelerine de rastlanılmaktadır. Halk hikâyeleri masala oranla daha hacimlidir. Çoğu halk hikâyesinde manzum kısımlar bulunmasına rağmen masalların pek azında bu duruma rastlanılmaktadır (Sakaoğlu, 1973: 10-11). Masal ile destan arasındaki ilişki ise şu şekildedir: Masallardaki kahramanların hayatına benzer yaşam süren kahramanlara destanlarda da rastlanılmaktadır. Masal ve destanlardaki kahramanların yiğitlik göstermeleri ve zor durumda kalanlara yardım etmeleri bu iki türün şekil ve işlev yönünden birbirine benzemelerini sağlamıştır. Bu iki tür arasındaki farklılık ise şu şekildedir: Masalın konuları çeşitli olmasına rağmen destanda ise kahramanlık geniş bir yer tutmaktadır. Masalın kahramanlarını olağanüstü varlıklar oluşturmasına rağmen destandaki kahramanlar, tarihte yer etmiş kişilerdir. Destanlar masallara göre daha hacimlidir. Destanlar, halk hikâyesi gibi manzum özellik gösterirken masalarda manzum kısım neredeyse yoktur. Bir masalın benzerine diğerk milletlerde şekil değiştirmiş olarak rastlanılabilir. Fakat destanlar millî özellik göstermesi nedeniyle ortaya çıktığı millete hastır (Sakaoğlu, 1973: 12).

Masal ile efsane arasındaki ilişkiye bakılacak olursa efsaneler; dini ve inandırıcı özellik taşımaları bakımından masaldan rahatlıkla ayırt edilebilir. Ayrıca efsaneler şekil ve işlev açısından da masaldan ayrı bir konumda bulunurlar. Örneğin efsanelerin nesnelere, yer adlarının vb. oluşumunu açıklayıcı özelliklerine masalarda rastlanmaz. Efsanelerde manzum kısımların olmaması da yine bir başka ayırt edici unsurdur. Son olarak masal ile fıkra arasındaki ilişkiye bakılacak olursa; fıkralar kısa olmasının yanında gerçeklik oranına da sahip olması fıkrayı masaldan ayıran özelliklerdendir. Bahsedilen bu türler, metinler arasında sürekli olarak alışveriş halindedir. Bu yüzden bu türleri birbirinden ayırmak kolay olmayabilir (Alptekin, 2002: Ön söz).

Türklerin İslamiyet'i kabulünden önce de destanlarının var olduğunu biliyoruz. Masallar destanlardan önce teşekkül etmiştir. Yani Türkler destan devrinden önce bir masal devri yaşamıştır. Fakat bu masallar hakkında bir bilgi mevcut değildir. "Muhtelif Türk halkları arasında yaşayan masallardan bazılarının eski çağlardan kalmış olması muhtemeldir.

Bu hususta kesin bir fikir ileri sürebilmek için bütün Türk masallarının toplanması ve diğer milletlerin masallarıyla mukayese edilmesi gerekir” (Seyidoğlu, 1975: 5).

1.3.3. Masalarda Mitoloji alışmaları

Fuzuli Bayat *Mitolojiye Giriş* kitabında “masalda mit unsurları ayrıca araştırma konusu olmamıştır” şeklinde bir ifade bulunmaktadır (Bayat, 2016: 91). Hazırlanan tez ve kitaplara bakıldığı zaman gerçekten de masal hariç diğer türlerde mitoloji çalışmalarına rastlanırken masalarda mitoloji çalışmalarına rastlanılmamaktadır. Anadolu sahası masallarındaki mitoloji unsuru sadece birkaç makale üzerinden incelenilmiş olup mit unsuruna her yönüyle yer verilmemiştir. Biz de bu çalışmamızda araştırmamızın sınırlılıklarını da gözetererek sadece hayvan masallarındaki mitoloji unsurlarını tespit etmeye çalışacağız.

Türkiye’de mitoloji üzerine yapılmış en kapsamlı çalışma şüphesiz ki Bahaeddin Ögel’in *Türk Mitoloji I-II* adlı eseridir. Daha sonra Fuzuli Bayat’ın *Türk Mitolojik Sistemleri I-II* adlı eseri Türk mitolojisini tanıtması adına önemli bir eseridir.

2003 yılında Magdalena Sodzwawiczny’in hazırlamış olduğu *Türkiye Masallarında şamanizm öğeleri*, 2004 yılında Nilüfer Yıldırım’ın hazırlamış olduğu *Anadolu Masallarında şamanizm İzleri*, 2008 yılında Kadriye Türkan’ın hazırlamış olduğu *Türk Dünyası Masal Geleneğinde şamanistik Unsurlar*, 2010 yılında Essin Kaplan’ın hazırlamış olduğu *Anadolu Türk Masallarında Kılık Değiştirme*, 2017 yılında Fadime Tikbaş Apak’ın hazırlamış olduğu *Anadolu Sahası Türk Masallarındaki Olağanstllk Motifi ve Uygulamalı Halk Bilimi* isimli yüksek lisans ve doktora tezleri Anadolu sahası masallarındaki mitoloji unsurlarının belli başlı bölümlerini incelemeleri bakımından önemlidir.

Fuzuli Bayat’ın da belirttiği üzere bugüne kadar Anadolu sahası masallarında mitoloji çalışması söz konusu olmamıştır. Sadece makaleler ile sınırlı kalan Anadolu sahası masallarındaki mitoloji çalışmalarında birkaç unsur üzerine durulmuştur. Bu makalelere birkaç tane örnek verilecek olursa aşağıdaki makaleler örnek gösterilebilir:

Abdülkadir İnan’ın *Türk Destan ve Masallarında ‘Kırklar’ Motifi* isimli makalesi,

Umay Türkeş-Günay’ın *Türk Masallarında Geleneksel ve Efsanevi Yaratıklar* isimli makalesi,

Nedim Bakırcı'nın *Eflâton Cem Güney'in "Masallar" Adlı Kitabında Yer Alan Metinlerde Mitolojik Unsurlar* isimli makalesi sayılabilir.

Kadriye Türkan, masallarda çeşitli mitolojik unsurlara değinmiştir. Bunlar şu şekildedir: *Türk Masallarında Kahramanın ve Şamanın Don Değiştirmesi Arasındaki Benzerlikler* ve *Türk Dünyası Masallarında Su Kültü* isimli makalesi,

Oğuzhan Yetişt'i'nin kaleme almış olduğu *Malatya Masallarında Mitik ve Şamanistik Unsurlar* adlı makalesi de eklenebilir.

Bu çalışmaların haricinde farklı tezler ve makaleler de mevcuttur, konuyu sınırlamak amacıyla temel çalışmalara yer verilmiştir.

1.3.4. Anadolu Sahası Hayvan Masalları

Çalışmanın konusunu hayvan masalları oluşturması nedeniyle hayvan masalları hakkında şunlar söylenebilir: Hayvan masalları diğer masallardan bazı özellikleriyle ayrılır. Mesela hayvan masallarında başlama tekerlemeleri, ortada ve sonda gelen tekerlemeler çoğunlukla bulunmaz. Kalıp sözler hiç söylenmez eğer söyleniliyorsa da diğer masallardaki gibi önemli bir yer teşkil etmez. Hayvan masallarının bu özellikleri onun asıl masallardan daha kısa olmasına yol açmıştır. Hayvan masallarının pek çok işlevinin yanında en büyük işlevi, tıpkı fıkralarda olduğu gibi bir ders vermek ve düşünceyi geliştirmektir. Hal böyle olunca da ihtiyaç duyulduğu zaman anlatılır. Hayvan masallarında yer alan hayvanlar, kılık değiştirerek insana ait özellikleri alır (Boratav, 2015: 88-89). Totem hayatı yaşayan topluluklar üzerinde inceleme yapan Arnold Van Gennep bu topluluklarda hayvan masallarının önemini vurgulamıştır. Totem hayatı yaşayan topluluklarda totem hayvanları ve merasimler önemli yer edinmektedir (Seyidoğlu, 1975: XXXIII).

“Kahramanları bazen hayvanlar bazen de hayvan-insan olan, ders vermenin ön planda tutulduğu, kıssadan hisse çıkarılan, kısa ve nesir şeklindeki halk anlatmaları” tanımlaması yapılan hayvan masalları insanoğluluyla yaşittir. İlk insanla beraber hayvanın da yaratılmış olması bu sonucu ortaya çıkartmaktadır. İnsanlar evcil olan hayvanlarla evine odun, su vs. taşımış ve tarlalarını sürerek temel ihtiyaçlarını karşılamıştır. Vahşi olan hayvanları da kendisine zarar verdiği için ya da zevk amaçlı avlamıştır. Burada bahsedilenlerin sonucunda insanlar ve hayvanlar arasındaki ilişki gelişmiş ve bu ilişkinin neticesinde çeşitli hikâyeler oluşmaya başlamıştır (Alptekin, 2005: 11).

Hayvan masallarının genel olarak özelliklerine bakılacak olursa şu şekildedir:

1. Hayvan masallarında kalıplaşmış ifadelere yani formel unsurlara rastlanılmamaktadır.
2. Masalda olaylar, kişilerle hayvanlar arasında geçebileceği gibi kahramanlarının hepsi hayvan olanlara da rastlanılmaktadır.
3. Bu metinler birden çok olay üzerine örülüdür.
4. Olağanüstü kahramanlar (cadı, dev vb.) genelde pek yoktur.
5. Metinler birden çok olay üzerine kurulu olsa da bir bütünlük söz konusudur.
6. Hayvan masalları diğer masallara oranla daha kısadır.
7. Olağanüstü unsurlar geniş yer kapladığı için bu tür masalların gerçekte ilgileri çok azdır (Alptekin, 2005: 16-17).

Ali Berat Alptekin'in bu tespitlerine göre hayvan masallarında olağanüstü varlıklara pek rastlanılmaması gerekir. Ancak incelenen masallarda olağanüstü unsurlara sıklıkla başvurulduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında hayvan masalları ile ilgili Alptekin tarafından tespit edilen hususların incelenen masallarla örtüştüğü görülmüştür.

Başta iktisadi faaliyetler olmak üzere birçok şeyde hayvana ihtiyaç duyan Türklerin yaşamında hayvan önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu önemi somut olarak işlenen halı, kilim vs. gibi yerlerde motif olarak görmemizin yanı sıra sözlü gelenek ürünlerinde de sık sık duymaktayız.

“Eski mitolojik inançta insanın hayvandan türemesi veya yerin hayvan sırtında durması ile karşılaşmaktayız. Mesela Altaylıların inancına göre **Kayra Kan** önce üç balık yaratıp dünyayı da bunların sırtına yerleştirmiştir. İnanca göre bu balıkları Tanrı **Ülgen**'in kahramanı olan **Mangıdışire** yönetir. Bu üç balıktan ikisi uçlarda, biri ise merkezde bulunur. Balıklar hareket etmesin diye ipele bağlanmıştır” (Verbitskiy, 1893:83 atfen Bayat, 2015: 64).

Nedim Bakırcı, 2010 yılında *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme* isimli eseriyle 2000'e yakın masalın motif ve tip incelemesini yapmıştır. Bu incelemede Bakırcı, hayvan masallarının dış ve iç yapısını iki şekilde ele almıştır. Hayvan masallarının dış yapısıyla ilgili olarak başlıca özellikler şu şekildedir: Nesir şeklinde olan masallar, başlangıç, bağlayış ve bitiş formelleri gibi kalıp ifadelerle sahiptir. Hayvan masalları diğer masallara göre daha kısadır ve aynı zamanda masallardaki olaylar tek bir olayla sınırlı değildir. Birden fazla olay masallarda geçmektedir. Hayvan masallarının dili oldukça yalın, açık ve akıcıdır. Hayvan masallarının ve diğer masalların anlatıcısı halktan kişiler olması doğal olarak dilinin de halkın kullandığı dil olmasını sağlamıştır. Bu söylenenlerin haricinde diğer halk anlatmalarında olduğu gibi halk

edebiyatının diğerk türlerinde ratlanılan türkü, deyim, beddua, atasözü vb. örneklere de raslanılmaktadır. Bakırcı daha sonra hayvan masallarının iç yapısıyla ilgili özellikleri de sıralar: Zaman ve mekânın belli olmadığı hayvan masallarında kahramanlar genellikle hayvanlardır. Fakat olaylar insanlar ve hayvanlar arasında da geçmektedir. Gerçekle ilgisi olmayan hayvan masallarında amaç ders verip dinleyicileri olumlu yönde etkilemektir. Gerçek hayattaki insan-hayvan ilişkisini hayvan masallarında rahatlıkla görülebilmektedir (Bakırcı, 2010: 29-30).

Çalışmamızda 450 tane masal incelenmiş olup en fazla 70 tanesinde mitolojik unsur tespit edilmiştir. 70 masalın incelenmesi sonucunda şunlar rahatlıkla söylenilebilir ki: Hayvan masallarında verilmek istenen mesaj, hayvan üzerinden verilmektedir. Bu hayvanlar, Türk gelenekleriyle tamamen bütünleşmiş olup bazıları da İslamî gelenekte önemli bir konumdadır. İncelenen hayvan masalllarında çok nadir kurnazlık düşünen hayvanlarla karşılaşmaktadır. Onun haricinde bütün hayvanlar birbirinin dostu olarak gösterilmekte ve zor durumda kalan insanoğluna her daim yardım eden önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen masallardan hareketle denilebilir ki Anadolu sahası hayvan masallarının dili oldukça yalın ve açıktır. Verdiği iletisiyle de toplumun her kesimine hitap etmektedir. İncelenen masallarda Türklerin ilk inanış sistemi olan Şamanizm yoğunlukla görülmektedir. Bunun en belirgin örneğini de bir hayvanın donuna girmedi. 70 masalın neredeyse tamamında hâkim olan don değıştirme motifi⁵, Şamanizm'in en önemli değerlerindedir. Ayrıca İslamiyet'le de yoğrulan Anadolu sahası hayvan masalları geçmişten geleceğe değerlerin aktarılmasında önemli bir vazife taşımaktadır. Türkler bugün İslamiyet'i benimsemiş olsalar da incelenen masallarda yoğun olarak eski Türk inanç sisteminin izleri rahatlıkla görülmektedir.

İncelenen masallarda at, kuş ve yılan en çok karşılaşılan hayvanlar olup bu hayvanların dışında masallarda önemli konumda olan birçok hayvan da tespit edilmiştir.

---

⁵ Bkz.: Don değıştirme başlığı.

2. ANADOLU SAHASI HAYVAN MASALLARINDA MİTOLOJİK KAHRAMANLAR

Bir masalda bulunması gereken temel unsurlar vardır. Bu temel unsurlardan biri de masalda yer alan kahramanlardır.

Türk masallarında yer alan kahramanlar hakkında masalarda derinlemesine bilgilerden ziyade daha yüzeysel bilgiler yer alır. Yani karakterlerin geçmişleri, gelecekleri, ait olduğu toplum yapısı ve iç yaşamları hakkında bilgi bulunmamaktadır. Sıradan dünya ile olağanüstü âlem farkı ve kahramanlar oldukça yüzeyseldir. Kahramanın duyguları derin yapıda verilmemekte ve kahramanın ailesi ve dış çevresiyle ilişkisi kuvvetli bağ teşkil etmemektedir. Masalda yer alan olağanüstü yani sihirli nesnelere kahramana yardım etmek amaçlı masalın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nesnelere genelde altın veya gümüş olma özelliği göstermektedir. Masal kahramanı istediği şeye kavuşabilmesi için (bu istediği şey evlilik olabilir) çeşitli engellerden geçmesi gerekir. Masal kahramanı için kolay elde edilebilen bir şey yoktur, çeşitli sınamalardan geçtikten sonra mükâfatına kavuşur. Soyut bir üsluba sahip olan Türk masallarında gereksiz şeylere yer verilmez. Genelde sarayda tek başına dolaşan kahraman bir yasağı çiğneyerek olayı başlatır. Masalda yer alan kötü tipler, yaptıkları hataların sonucunda kırk katıra bağlanılarak öldürülmektedir. Türk masallarında bir dudağı yerde bir dudağı gökte bulunan Arap karakterine çok fazla rastlanılmaktadır. Masalın doğası gereği kötü karakterli tipler her daim kaybedendir. İyi karakterli tipler ise zorlu engelleri geçerek bu iyiliklerinin sonucunda mükâfatlandırılır. Bu mükâfat kimi zaman sevdiği kıza kavuşmak olabileceği gibi yoksulluktan kurtulma da olabilmektedir (Gümüş, 2017: 15-16).

Kahramanlar anlatmalarda farklı şekil ve işlevlerde yerlerini alırlar. Bu işlevler asıl kahraman ve yardımcı kahraman olmak üzere iki ayrı gruba yüklenerek çeşitlenirler. Kahramana şekil olarak “insan kahraman” olarak rastlanabileceği gibi “hayvan kahraman” olarak da rastlanılabilir.

Sadık Tural, halk anlatmalarındaki kahramanı şu şekilde tanımlamaktadır: Kahraman, düşmanın kötü oyunları, başkalarıyla yaptığı güç birlikleri ve akıl almaz iş birliğine rağmen yılmayan ve asla pes etmeyen kişidir (Tural, 1996: 4). Daha özelde masal kahramanları, olağanüstü ve yardımsever özellikleriyle masalların temel unsurunu

oluştururlar. Masal kahramanının bu özelliği onu diğerlerinden ayıran özelliklerin başında gelmektedir.

...millî renklere boyanmış, masal kahramanlarına yüklenen vazifeler, uğruna fedakârlıklarda bulunduğu değer yargıları, millî ahlakı aksettiren duruma gelmiştir. Kısmen millî olarak kabul edilebileceğimiz Türk masallarını yorumlarken bu milletin değer yargılarının, örf, âdet ve ananelerinin, uğruna feda ettiği hasletlerinin izlerini görürüz (Işık, 2012: 2).

Mehmet Aça, Türk destanlarındaki alp kavramının değerlendirilmesinde elde edilen verilerin kesinlikle Türk toplumunun inanç ve değerleri üzerine bina edilerek değerlendirilmesi gerektiği yönünde bir görüş öne sürmektedir (Aça, 2012: 12). Buradan hareketle denilebilir ki destanlardaki, masallardaki ya da halk edebiyatının diğer ürünlerindeki kahramanların değerlendirilmesi yapılırken mutlaka o toplumun değerleri göz önünde tutulmalıdır.

Masalarda karşılaşılan engeller, mücadeleler, rekabetler ve zorluklar sadece erkek kahramana özgü bir durum değildir, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin bütün masal kahramanları bu zorluklarla karşılaşır. Yaşanılan bu zorluklar karşısında masal kahramanı güç ve tecrübe kazanır (İslâmoğlu ve Öznur, 2012: 13).

Birçok masalda kahramanlar; hayvanların, dağın, ağacın, taşın yani doğadaki varlıkların dilini bildiği ve bu işi sihir yardımıyla yaptığı ileri sürülmektedir. Şamana ait birtakım özelliklerin masal kahramanında da bulunması özellikle sihir gücüyle elde edilen masal kahramanına şaman özelliği atfedilir. Aynı zamanda masal kahramanının olağanüstü özelliklerini oğluna da aktarması ona bu gizli dili öğretmesi şamanlara ait önemli bir yetenektir. Masalarda kahramanın şamana özgü birtakım özellikler gösteriyor olması kahramana şamancıl nitelikler yükleyip masal kahramanının şamanla aynı doğrultuda olmasını sağlar (Türkan, 2008: 371.)

Anadolu masallarında iyilikten, doğruluktan ve haklı olanın yanından ayrılmayan asıl masal kahramanlarına ve bu masal kahramanlarına zor durumlarda yardım eden Derviş, Pir, Hızır yani ak sakallı ihtiyar şeklinde tanımlanan manevî kişiliklerin yanında bir de hayvan kahramanlarla karşılaşılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde asıl kahramanlara ve yardımcı kahramanlara yer verilecektir.

Asıl kahraman anlatmaların temelini oluşturur. Olaylar asıl kahramanın etrafında gelişir. Bütün zorluklarla, engellerle vs. asıl kahraman başa çıkar. Kahraman bu akıl almaz durumlarla mücadele ederken yanında yardımcı kahraman da bulunur. Yardımcı kahraman,

asıl kahramanı tamamlayan önemli bir semboldür. Bu bölümde asıl kahraman ve yardımcı kahramanın incelenen masal metinlerinde nasıl yer aldığına yer verilecektir.

2.1. Asıl Kahraman

Toplumun ihtiyaçlarını ve toplumu içerisinde bulunduğu zor durumdan kurtarmak için kendi bireysel ihtiyaçlarından vazgeçen kahraman tipi, bütün halk anlatmalarında ortak motiftir. Bütün halk anlatmalarında karşılaşılan ortak noktalardan birisi olan kahraman, karşısına çıkan bütün zorluklarla mücadele eden ve bu mücadele esnasında asla yılgınlık göstermeyen, elini her defasında taşın altına koyan kişidir. Asıl kahramanı diğerlerinden ayıran belli başlı özellikler söz konusudur. Elbette bu özellikler sadece onun zor durumlarda gücünü göstermesinden ibaret değildir. Asıl kahraman yeri geldiği zaman mucizevi bir şekilde annesinin karnında akseder (babasız hamile kalınması buna örnektir) bazen de onun âşık olması ya da birtakım şeyler asıl kahramanı diğerlerinden ayıran özelliklerdendir. Kahraman bu zorlu süreçlerden geçerken doğduğu topraklardan bazen uzak yaşamak zorunda kalır. Çünkü esir hayatına düşmüştür. Esir hayatı kahramanlar için önemli bir dönüm noktasıdır. Esir hayatından başarılı bir şekilde kurtulan kahraman normal yaşamına döner ve “simgesel ölümü yaşayıp dirilmiş olur ve böylece erginlenme sürecini tamamlar” (Kılıç, 2012: 36).

Destanlarda karşılaşılan Alp ve Alp Eren tipine, masallarda masal kahramanı olarak rastlanılmaktadır (Köprülü, 1997: 382). Bu iki tip tezahür ettiği halk anlatmasına göre şekil aldıkları için ister istemez farklılıklar göstermektedir fakat bu farklılıklar derin yapıda değildir. Türk destanlarında olağanüstülikle yoğrulan kahramanlar, anne rahmine düştüğü andan itibaren başlayarak başta ailesi ve yurdu olmak üzere onları düşmandan korur ve evleneceği kıza ulaşırken de çeşitli mücadelelerden geçer. İşte kahramanın geçtiği bu zorlu yolculukların hepsi olağanüstülikle göstermektedir (Yolcu, 2013: 2). Bu zorlu ve olağanüstü durum yukarıda belirtildiği üzere masal kahramanı için de söz konusudur.

Lord Raglan, Batı ve Orta Doğu milletlerinin edebiyatlarında yer alan kahramanlar arasındaki benzerliklerden hareketle kaleme aldığı *Geleneksel Kahraman* isimli çalışması Türkçeye aktarıldıktan sonra geleneksel kahraman üzerine çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Köse, 2012: 22).

Raglan'ın yirmi iki maddelik 'Geleneksel Kahraman' modeli şu şekildedir:

- 1- Kahramanın annesi soylu bir bakiredir.

- 2- Babası bir kraldır ve
- 3- Baba çoğunlukla kahramanın annesinin yakın bir akrabasıdır, fakat
- 4- Kahramanın anne rahmine düşüş şartları olağan dışıdır ve
- 5- Kahraman aynı zamanda bir Tanrı'nın oğlu olarak kabul edilir.
- 6- Çoğunlukla baba tarafından, onu öldürme girişiminde bulunulur, fakat
- 7- Kahraman gizli bir yere gönderilir ve
- 8- Uzak bir ülkede evlat edinen bir aile tarafından büyütülür.
- 9- Kahramanın çocukluğu hakkında bize hiçbir şey anlatılmaz, fakat
- 10- Kahraman yetişkinlik çağındayken, gelecekte kral olacağı yere gider.
- 11- Kahraman; kral, dev, ejderha veya vahşi bir hayvana karşı kazandığı bir zaferden sonra,
- 12- Çoğunlukla kendisinin selefının kızı olan bir prensesle evlenir ve
- 13- Kral olur.
- 14- Bir süre herhangi bir hadise olmaksızın ülkeyi yönetir ve
- 15- Kanunlar yazar fakat
- 16- Daha sonra kahraman Tanrıların ve/veya halkının sevgisini kaybeder ve
- 17- Tahttan ve şehirden uzaklaşır.
- 18- Kahraman, esrarengiz bir şekilde ölümle tanışır,
- 19- Çoğunlukla bir tepenin üzerinde ölür.
- 20- Çocuklarından hiçbiri, eğer varsa, onun yerine tahta geçemez.
- 21- Kahramanın vücudu gömülmez, fakat buna rağmen
- 22- Kahramanın gömülü olduğu kabul edilen bir veya daha kutsal mezarı vardır (Raglan, 2006: 77-78).

Geleneksel kahraman modelinden hareketle incelenen masal metinlerindeki kahramanlar 2, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12 ve 13. maddelerde belirtilen kahraman modeliyle örtüşmektedir.

Masallarda serüvene başlarken kahramanlar, “eşik” atlamak mecburiyetindedir. Bu eşik bilinenden bilinmeyene doğru gidişatın ilk adımıdır. Bu yolda yeni olan kahraman tecrübesiz ve bilgisiz olmasının yanında güçlüdür de. Yola çıkan kahraman kimi zaman kuyuya ya da mağaraya ulaşır. Buralar kahramanın ilk eşiğidir. Mağara ve kuyu gibi yerler yüce ana arketipini niteler. Aynı zamanda bu yerler kahramanın geçeceği mertebenin de eşiğidir. Kahramanın geçeceği bu eşik “balinanın karnı tabiri” ile eş tutulmaktadır. Kahramanın olağanüstülikle karşılaşabilmesi için bilinç dışı yani bilincin de ötesinde bir yere ulaşması lazımdır. “Balinanın Karnı” mağara, orman, sihirli bir alan ya da ruhsal doğumun ve aynı zamanda kutsal yer olan tapınak içi ile aynı anlamdadır. Kahramanın bu söylenen yerlere girmesi ana rahmine yani yaşamın başlangıcına dönmeyi simgelemektedir (Gökeri, 1979: 105).

Şaman özellikleri taşıyan birçok masal kahramanı, başlangıçta normal insan gibi özellikler gösterirken erginleşme döneminde gördükleri rüya ya da rastladıkları durum neticesinde yola çıkarlar. Kahraman çıktığı bu yolda çeşitli sınavlardan geçer ve olağanüstü özellikler kazanır (Türkan, 2007: 137). Kahramanın geçtiği bu sınavlara yukarıda belirtildiği üzere “eşikten geçme” denilmektedir.

Bu bölümde asıl kahramanın belli başlı özelliklerine değinilecek olup masal metinleriyle desteklenecektir.

2.1.1. Kahramanın Doğumu

Kahraman olacak kişiyi, diğer insanlardan ayıran birçok özellik vardır. Bu özelliklerden birisi de kahramanın doğumudur. Diğer halk anlatmalarında olduğu gibi masalarda da kahramanın dünyaya gelmesi normal insanın doğumuyla benzerlik göstermemektedir (Ögel, 2014: 3). Doğum, her şeyin daha özeldir hayatın başlangıç noktasıdır ve doğumun bu kadar önemli olması da sembolizmde geniş oranda yer edinmesini sağlamıştır (Ateş, 2014: 121). Anadolu sahası masallarına bakıldığı zaman çoğunda çocuğu olmayan bir büyükle karşılaşmaktadır. Bu büyük genelde padişaktır ve padişahın en yakın dostu olan atının da yavrusu olmamaktadır. Hem kendisine hem de atına derman aramak için veziriyle yola koyulan padişah bir süre gittikten sonra yorulur ve bir çeşme başında dinlenir. Bu dinlenme esnasında yanlarına bir ak sakallı ihtiyar gelir, dertlerinin ne olduğunu bilen bu ihtiyar onlara bir elma verir. Derviş, elmayı eşinin ve kendisinin yemesini söyler. Evine dönen padişah, dervişin verdiği elmayı eşi ve kendisi yer. Nihayetinde karısı hamile kalır ve çocukları dünyaya gelir. Aynı şekilde padişahın atının da bir yavrusu meydana gelir. Aslında buradan hareketle şu söylenilebilir ki bu olağanüstü doğum sayesinde masal kahramanı ve yardımcı kahraman dünyaya gelir.

İnsanoğlu var olmaya başladığı andan itibaren kendisini bir döngünün içerisinde bulur. Bu döngü toplumsal ve biyolojik olarak geçiş dönemlerini içerisinde barındırır. Doğum, çocukluk, erginlik, bireysel hayat, evlenme ve evlenmeye bağlı anne ve babalık, ilgi alanında uzmanlaşma, takımlaşma ve ölüm gibi birbirini takip eden geçiş dönemlerinden meydana gelmektedir. Bahsedilen geçiş törenlerinden bazıları, diğerlerine göre daha önemli görülmektedir. Önemli görülen geçiş törenlerinde âdet, tören ve ritüeller uygulanmaktadır. Bu uygulamalardaki temel amaç, bir konumdan başka bir konuma geçen kişiyi kötü durumlardan ve şeylerden korumaktır. Bir olgudan başka bir olguya geçiş tehlikelidir, kişi de bu tehlikelere karşı zayıf ve açık bir konumdadır. Bu sebeple geçiş törenlerinin önemli olanlarında rit ve tören gibi uygulamaların yapılması gerekli görülmektedir (Örnek, 1995: 105).

Doğum, evlenme ve ölüm hayatın önemli üç dönemidir. Bu üç önemli dönemin birincisi olan doğuma büyüsel kaçınma ve rit eşlik eder. Hamile kadın çocuğu zararlı

şeylerden korumak ve çocuğuna istediği vasfı kazandırmak için gebelik döneminden itibaren yasaklara, büyüsel ve dinsel kurallara uymak zorundadır (Örnek, 1995: 105). Hamilelik sırasında annenin bazı tabulara uyması ve aynı zamanda ayinler yapması gerekir, yapılan bu ayinlere kimi zaman kocası da eşlik eder.

Doğum öncesinde ve sonrasında, tehlikeleri uzaklaştırmak ve kötü büyüyü kovmak için çeşitli büyü ayinleri, temizleme törenleri, yeni doğanın yüksek güçlere ya da topluluğa tanıtıldığı toplu şenlikler ve eylemler vardır. Daha sonra da yaşamda oğlanlar ve -çok daha az rastlanarak- kızlar, kural olarak gizemle çevrili ve zalimce, müstehcen sınavlarla dolu, çoğu kez de uzun süreli inisiasyon (yetişkinliğe giriş) ayinlerine katılmak zorundadırlar (Malinowski, 1990: 27).

Yukarıda da belirtildiği üzere bu ayinler anneyi ve bebeği kötü şeylerden korumak adına oldukça önemlidir.

Yakutlar Tanrıdan çocuk istedikleri zaman, ki bu çocuk genelde erkektir, ak şamana müracaat ederler. Ak şaman da beyaz at sürülerinin sahibi Tanrı'ya ya da Ayısı Hatun'a duada bulunur. Bu tür uygulamalarda Tanrı'ya kanlı kurban takdim edilmez, kutsal bir hayvan bağışlanmaktadır. Aynı zamanda kutsal olarak bağışlanan bu hayvana kimse binemezdi (İnan, 1986: 167). İncelenen masalarda çocuğu olmayan kişinin erkek ya da kız çocuk olsun diye bir istekte bulunmasıyla çok az karşılaşılmaktadır. Genelde; "bir çocuğum olsun da ister yılan ister karga olsun", şeklinde istekte bulunmaktadır. Çocuğu olmayan kişinin çocuğu olduğu vakit masalın kahramanının doğduğu anlaşılmalıdır. Çünkü mucizevi bir şekilde hamile kalan anne bu kahramanı doğuracaktır.

Bilindiği üzere kahramanları diğerlerinden ayıran birçok özellik vardır. Bu özelliklerin başında kahramanın annesinin hamile kalması motifi ile karşılaşılır. Çocuksuzluk motifi masalarda ve hikâyelerde oldukça geniş bir yer kaplamaktadır. Çocuğu olmayan padişah bu derdine çare bulmak için vezirini de yanına alır altı ay gece, altı ay gündüz yol gider. Bu yolculukta çeşme başında bir ak sakallı ihtiyar ile karşılaşılır. Bu aksakallı ihtiyar derviştir. Derviş, derman arayan padişaha bir elma verir ve karısıyla kendisinin yemesi gerektiğini söyler ve böylece çocuk sahibi olurlar (Şimşek, 1995: 18). Dervişin yardımı ya da kahramanın ettiği dua veya adadığı kurban sayesinde kahraman nihayetinde çocuk sahibi olur ve muradına kavuşur (Sadıç, 2008: 123). Çeşitli sınavlardan geçerek milletin isteklerini, derdini ve içerisinde bulunduğu sorunlara öncelik veren bu kahramanların yani: "Hanların, Hakanların, Kaanların gökte doğduklarına, gökten geldiklerine, göğün oğlu olduklarına inanılırdı" (Uraz, 1994: 263). "Türk destancılık ananesinde alplığın, yenilmezliğin sembolik emaresi olarak yeni doğan kahramanın olağanüstü görünüşü bir kural kadar sabit bir hadisedir (Bayat, 2013: 148)." Destanlarda

karşılaşılan yeni doğan kahramanın olağanüstü görünüşü kuralı sadece destanlara özgü bir durum değildir. İncelenen masal metinlerine bakıldığı zamanda asıl kahraman yarı insan yarı hayvan şeklinde olağanüstü bir yaratık olabiliyorken kimi zamanda yılan ya da ayı postuna bürünüp dünyaya gelmektedir.

M.26: *Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde temiz yürekli bir çiftçi, bir de bunun karısı varmış. Bunların hiç çocukları olmazmış... Oturmuş, abdest bozayım derken koca bir eşek kafası çıkmış karnından.*

M.39: *...dünya yüzüne çocuğu gelmezmiş; ne yaptıysa, ne ettiyse bir türlü içini kavuran, ömrünü harmana yele verip savuran, sızım sızım sızlatan bu dileğine kavuşamamış. Hekimlere görünmüş, hocalara okunmuş, adaklar adamış, hazineler harcamış, ille bu işin bir çıkar yolunu, yordamını bulamamış... al elmayı alıp doğru saraya gelirler. Padişah, derviş babanın tarifi üzere yarısını kendi yer, yarısını da sultan hanıma verir.*

M.41: *Gene bir gün, bele gahırlanmış, demiş ki, “Ya Rabbi! Tek bi dene gızım olsa da garga olsun, gazuhlara binsin. Yeter ki, hamilelik duygusunu, analıh duygusunu bi kerende ben tadım.” Demiş.*

M.45: *Memleketin birinde bir padişahla karısı varmış. Bunların hiç çocukları olmazmış.*

M.66: *Bir padişahın hiç çocuğu olmazmış. Karısı bir gün kapıya çıkmış ki yılanlar ağacın altında kıvış kıvış oynuyorlar. –“Vay Allah verse de şöyle bir tane barı olsa” demiş.*

İncelenen masallardan da anlaşılacağı üzere evlat hasreti çeken ana babanın “yeter ki bir evladımız olsun da ister yılan olsun ya da karga olsun” gibi hayvanların adını zikrederek Tanrı’dan dilekte bulunulmasıyla karşılaşılmaktadır. Dünyaya gelen bu olağanüstü kahramanlar masalın ilerleyen bölümlerinde yağız bir delikanlıya ya da dünyalar güzeli bir kıza⁶ dönüşmektedir. Kahramanların bu dönüşümü don değiştirme başlığı altında detaylı bir şekilde incelenecektir.

2.1.2. Baba-Oğul Rekabeti

Siyasî ve sosyal yaşamını töreye göre şekillendiren Türk milleti, töreyi her şeyin üzerinde tutmuştur, hatta törenin nüfuzu hakanın nüfuzundan daha üstündür. Bu sebeple töre karşısında ne babanın ne de oğulun sözü geçer.

⁶ İncelenen masalarda dünyalar güzeli kıızı betimlemek için “ay parçası” ifadesi çok sık geçmektedir.

Baba-oğul mücadelesinin temelinde, yaratılış mitlerinden gelen Tanrıoğlu Şamanla veya gök Şamanı ile Tanrı arasındaki münakaşa durur. Babayı öldürme âdetine dayalı motif hem masalarda hem de destanlarda ibret verici bir sonla biter. Yani hükümdar hata ettiğini anlar, toplumun ihtiyar kesimini öldürme yeteneğini ortadan kaldırıır. Genel olarak baba-oğul mücadelesinin üç nedenini göstermek mümkündür:

- Kozmogonik paradigmalı mücadele
- Töre ve örf için mücadele
- Psikolojik sebeple mücadele, ki buna kıskançlık da dâhildir, Türk epik geleneğinde, aşk destanlarında ve masalarda geniş yer tutar (Bayat, 2013: 87-170).

İncelenen masalarda baba-oğul mücadelesi, oğlunun sevdiği kıza âşık olan baba ile karşılaşmaktadır ve böylece baba-oğul arasında kıskançlıktan kaynaklanan bir mücadele devreye girer. Yukarıda verilen nedenlerden “psikolojik sebeple mücadele, ki buna kıskançlık da dâhildir” maddesine girmektedir.

Oğuz Kağan Destanı'nda da görülen baba öldürme problemi, Türk mitolojisinde bilinen motiflerdendir. Annesini babasından kıskanan çocuk, babasını rakip görür ve bilinçaltında babasına karşı öfke beslerdi. Çocuk bilirdi ki baba, anneye sahip olan kişidir. Bu düşüncelerini dışarı çıkartamayan çocuk, bir süre sonra hasta olabilirdi. “Freud’a göre şuur altına atılan bu hisler tesirlerini gerçek hayatta değil; masal ve efsanelerde göstermiş ve efsaneler de zamanımıza kadar gelmiştir” (Ögel, 2014: 11).

M.49: *Galan oğlan, babasının toprağının suyunu damlatıyor, gözü açılıyor. Gene: "Oğlum, şunu birken görüyüm, guşlar padişahının kızını," diyeşin, oğlan gıza varıyor: "Böyle, böyle," diyor. "Sakın ha -diyor- beni götürme. Baban, bana aşık, gene bana bir hile düşünür," diyor. "Yok yahu, bu benim babam. Nasıl sana kötülük düşünecek," diyor. Oğlan, gızı eletiyor. Padişah gızı garşısına alıyor. Galbinden ne pislik geçirdiyise galan. Padişahın galbinden bir pislik geçiyor. Gız: "Gözün çıka mı!" diyor, iki parmağını birden gözlerine dürtüveriyor. Padişahın iki gözü de düşüveriyor. Padişah, ondan sonra ölüyor. Oğlan, babasının yerine padişah oluyor, zevkini, sefasını sürüyorlar.*

M.60: *"Ben sening ooluyung garısıyım" demiş. Bu sırada oolana haber salmışlar. Oolan gelmiş. "Aman baba olur mu? Bu sening gelining didiyse de padişah inanmamış. Bu güccük oolanın garısı bi tosbağa, yalan söylüyor" demiş. Sonunda oolanın ısrarlarına dayanamamış. Demiş ki: "Sanga üç şartım var bunnarı yirine getirirseng bu gızdan vazgeçerim, yohsa yoh" demiş.*

Masal 49 ve 60'ta oğlunun sevdiği kıza karşı ilgi duyan bir baba sembolüyle karşılaşmaktadır. Masal 49'da baba bu yaptığı hatayı canıyla öderken masal 60'ta baba oğlunun sevdiği kızdan vazgeçmek için üç şart koşmaktadır.

2.1.3. Kahramanın Âşık Olması ve Evliliği

Geçiş töreninin ikincisini oluşturan evlenme, erkek ve kız için önemli bir geçittir. Evlenmenin de kendi içerisinde geçişleri yani evreleri bulunmaktadır. Bu evreler; nişanlılık süreci, düğün ve gerdek olmak üzere farklı törenlerle kutlanır. Bu törenler damadı ve gelini kötü ruhların zararlı güçlerinden korumak adına oldukça önemlidir (Örnek, 1995: 106). Halk edebiyatı türlerinde âşık olma ve evlenme olgusu genellikle birbirine benzer şekilde icra etmektedir. Masal kahramanları güzelliğiyle dört bir yana nam salmış güzelin ününü duyup âşık olur ya da rüyalarında gördükleri güzele âşık olup yola düşerler (Işık, 2012: 7). İşte kahramanın zorlu geçitlerinden birisi de buradan itibaren yani âşık olmasından itibaren başlar. Çeşitli zorluklardan ve sınamalardan geçen kahraman hepsinde başarılı olur ve âşık olduğu kıza kavuşur. İncelenen masalarda bu zorluklar genelde kötü karakterlerle baş etmek ya da ejderha ve dev gibi yaratıkları öldürmekle sonuçlanmaktadır. Sevdiği kıza kavuşmak için yiğitlik göstermek zorunda kalan erkek, eğer ki zorlu şeylerle mücadele edip beklenen yiğitliği gösteremezse bu durum “kendini bilmezlik olarak kabul edilir ve cezası da genellikle ölüm olur” (Sağol, 2004: 301).

Bir hayvanla insanın veya olağanüstü varlığın evlenmesi yani birleşmesi motifi, mitoloji ve masal arasındaki ortaklıklardan birisidir. Mitolojide her zaman yer alan bu olağanüstü kahramanlar bütün boyun ilk atası olarak görülmektedir (Sadiç, 2008: 154).

Masalarda hayvanla evlenme motifi dağ ruhu ile ilişkiye giren avcı mitlerini hatırlatır. Nitekim hayvan eş ve onun sonradan insana çevrilmesi ve kahramana yardım etmesi bu varlıkların iye kültü bağlamında anlaşılmasını sağlamıştır. Özellikle ormanlarda yaşayan bu hayvan eşler çok olsun ki dağ ve orman kültürünün masallara yansması sonucunda ortaya çıkmıştır. Kısaca özetlemek gerekirse hayvanla evlenme motifi avcılarla evlenmek isteyen dağ iyisi kadının, masal varyantından başka bir şey değildir (Bayat, 2006: s.y.).

M.1: *Padişah: -Şu Ali Dağ'ını görüyor musun? O dağ dümdüz olacak ya da oğlun ölecek. O dağ dümdüz olursa kızımı veririm, yoksa oğlun cellatlık olur, demiş ... oğlu mührü yalamış ve iki Arap çıkmış. Oğlan, Araplara: -Şu Ali Dağ'ını sabaha kadar dümdüz göreceğim, demiş... Sabah kalkıp baktığında dağın dümdüz olduğunu görmüş. Hemen padişahın yanına gitmiş. Padişah da kızını bu gence vermiş.*

M.2: *Ne görsün? Bomboş bir oda. Yalnız duvarda bir resim asılı. Başını kaldırıp bakmış ve resimdeki güzele hemen âşık olmuş! Gece yarısı olunca, birdenbire altın koçun içinden bir adam çıkmış, tam sultanın baş ucundaki şamdanı alacağı sırada elini biri tutmuş! Genç ve âşık padişah, Yemen padişahının kızının ayağına kapanmış. Kendisini sevdiği için bunu yaptığını uzun uzadıya anlatmış. Kız ondan hoşlanmış. Babasını çağırtmış.*

M.8: *Kız -Babam bu ejderhayı öldürene beni vereceğini ilân etti... Nikâh Ayıpostuna kıyılmış. Kırk gün kırk gece süren düğünlerinde oğlan boynuzunu üfleyip Ayı anasını da çağırmayı unutmamış.*

M.9: *Falan geceki çeşmenin başında benim gızımı yiğecek olan devi kesene gızımı verecem, deyi ilan ettirmiş. Bunu duyan bilen efenim deliğanlılar padişahın gonağının önünden geçecekler gız bilecek.*

M.11: *Yavrum, burada bir dev var. Yiyecekleri hep o yedi. Şimdi ise bir su kuyusunun başını bekliyor. Su için gelenleri yiyor. Padişahımız bu devi öldürene kızını verecek... Yalnız serçeli aynası bulunan kız evlenmemiş. Ayıoğlu eve dönmüş. Ayıoğlu'nu hiç tanımamışlar. Evlenmeyen kız serçeli aynayı getirenle evleneceğini söylemiş. Ayıoğlu kızın kendine hediye ettiği serçeli aynayı kıza göstermiş. Kız hemen hatırlamış, delikte o aynayı Ayıoğlu'na kendisinin verdiğini. Kız Ayıoğlu ile evlenmeyi kabul etmiş.*

M.17: *Bey oğlu kıızı görür görmez âşık olmuş. Kız periler kadar güzel, saf ve temizmiş.*

M.20: *Adına Akkavak kıızı derler. Buranın ordu komutanın kıızıdır. Kıızın vaadi varmış. "Benimle evlenmek isteyen adam benimle görüşecek, kuyunun ağzındaki büyük kayayı kaldıracak, benimle at yarışı yapacak. Bu yarışları kim kazanırsa onunla evleneceğim" diyor.*

M.29: *Yahu bunu bir gün tutiim, iki gün tutiim. Bu neyin nesi? Bana dünya güzeli olarak görünü rüyamda. Gözümü açınca güvercin oluyor... Baba benim bir şartım var. Bir at boğazlacaksın, içini çektireceksin. Bu delikanlıyı atın içine koyduracaksın, geri de dikdireceksin. Onun içinden diri çıkarsa, varacağım kendine.*

M.47: *Bu geyiğe âşık olan oğlan orda kalmış.*

M.48: *"Yirmi dört sahat atın derisinde kim yatarsa, padişah gızını ona verecek." Bu padişahın gızını almak için giri atın dersine de yatır.*

M.55: *Atımı sulamaya göle gittim. Orada bir terlik buldum. O terlik kimin ayağına olursa onu alacağım, demiş. Terlik, yetim kıızın ayağına olmuş. Ağanın oğlu da kıızı almış.*

M.60: *Sıra güccük oolana gelmiş. Güccük oolan da yayını çekmiş okunu atmış. Ok gitmiş gitmiş bir eving gapısına düşmüş. "Bu ev kiming evi" acaba dimişler. Gidip bahsalar ki evde hiç kimse yoh, yalınız gapıning ağzında bir tosbağa var. Güccük oolan dimiş ki "eh ne yapıyım, benim de gaderime bu tosbağa düşdü. Bunu alıp götürüyüm dimiş. Babası olmaz*

dimiş. Koskoca padişahın ooluna gız mı yok ki bi tosbağayınan evlensing didiyse de oolan yooh dimiş. Gaderime razı olacaam dimiş.

M.69: Şehzade kapısında bir gen alır; erenlerin, gelmiş atalarının adına sığınıp "Ya Hak! diye bir nara atıp içeriye girer; içeride, koskoca, çipçirkin bir dev, duvara yaslanmış, kanı yanında göllenmiş yatar; görenin akli başından gider, korkudan dudağı yarılr, Şehzadeyi gören yüz kiloluk gürzünü kavrayıp onun hamle öyle bir savurur ki, kuyunun duvarları çatlar; tavanı, tabanı "Güm, güm!" öter. Şehzade, aniden yana çekilir; devin yüz kiloluk gürzü ile kolu duvara saplanır, hemen yerinden sıçrayan şehzade, bir kılıç vuruşta devin yedi yere düşürüp, tamamlar. Pis dereler gibi akan gövdesi yere kaykılır, kara canı cehenneme yıkılır... Şehzade öyle direnir ki, ejderha kısa zamanda yorulur; o olduğu yere yaslanıp solurken, şehzade yayını ardına kadar çektikten sonra "Ya Hak!" diyerek bırakınca, ok yaydan vızlayıp ejderhanın yedi başını birden delip geçer. Ejderha acısından bir nam atar; hay!" haykırışı gökyüzünü tırmalar; sesinin şiddetinden göğsü çokluğu yüzünden, kendini sağa sola savurup, fir fir döner; "Güm, güm!" diye yerlere vurur. Kara dumanın içinde çıkan yalımlı şimşeklerin tozun toprağın arasında ortalığa akan ejderha, kara canını, hırlaya hırlaya tüketir. Kızcağız, yüzündeki tülü çekip gözyaşlarını siler; bir yandan da ejderhanın kanına yavaşça bastırıldığı nazik elinin beş parmağıyla, bu yiğidin sırtını sıvazlar gibi yapar... Aşk olsun sana, dar günümde, sonu mu beklerken geldin beni kurtardın, bu belayı yolumuzdan kaldırdın. Sırtın pek, yolun tek, Tanrı yolu olsun! Düşmanlarına kargış, sana alkış olsun!" diyerek, dudu kuşları gibi öterken, kanlı elini bu yiğidin sırtına bastırır bastırmaz, damga gibi bir iz bırakır parmakları... Küçük şehzâde küçük kızı alıp saraya dönerken, iki kardeşi de gelinlerini alıp konaklarına yollanırlar. Kötü başladı, dolambaçlı yerlerden geçti, acıklı yollara düştü, sapalarda eğleştiyse de, şu ölümlü dar dünyada her iş dönüp dolaşıp düğümüne bağlandı. Onlar ermiş muratlarına, darısı bizim başımıza.

İncelenen masalarda kahramanın sevdiği kıza kavuşabilmesi için çeşitli sınavlardan geçtiğine şahitlik edilmektedir. Masal 1’de kahramanın sevdiği kıza kavuşabilmesi için kızın babası tarafından Ali Dağı’nın dümdüz olması şartı koşulmaktadır. Eğer dağ, dümdüz olmazsa oğlan bunun sonucunu canıyla ödeyecektir. Nihayetinde oğlan çağırdığı Araplara dağın dümdüz olması emrini verir ve sabah kalktığında dağ dümdüz olur. Bunun üzerine padişah da kızını oğlana verir. Masal 2’de ise oğlan duvarda gördüğü kızın resmine âşık olur. Masal 8, 9, 11 ve 69’da ise çeşme başını bekleyen ya da halkın yiyeceğine göz diken insanları çok zor durumda bırakan ejderha yani bir dev ile karşılaşmaktadır. Bu devi öldüren kişiye padişah kızını vereceğini duyurur. Kıza âşık olan genç de bu zorlu mücadeleyle başa çıkar

ve nihayetinde sevdiği kıza kavuşur. Masal 17’de ise bey oğlunun görür görmez âşık olmasından bahsedilmektedir. Masal 20’de diğer masalların aksine şartı koşan kişi kızın babası değil, kızın kendisidir. Kız evleneceği adamın kuyunun ağzındaki kayayı kaldırmasını ve kendisiyle yarış yapmasını istemektedir. Eğer bu isteklerini kim başarıyla yerine getirirse onunla evlenecektir. Bu masalda karşılaşılan durum Dede Korkut Hikâyelerindeki Banu Çiçek’i akla getirmektedir. Banu Çiçek de evleneceği adamın kendisi gibi ok atıp, ata binmesini yani güçlü, kuvvetli olmasını ister hatta bu yüzden onunla yarışa girer. Türk kadınları evleneceği adamın cesaretli, güçlü, kuvvetli ve yenilmez olmasına dikkat etmektedir. Bu duruma masalarda, destanlarda vd. türlerde rahatlıkla rastlanılmaktadır. Masal 29’da ise kızın rüyasında bir delikanlıyı görmesi üzerine babasına bir şart koşar bu rüyasında gördüğü delikanlıyı bir atın içine koyup diktirilmesini ister eğer delikanlı atın içinden sağ çıkarsa kız bu delikanlıyla evlenecektir. Masal 47’de ise oğlanın geyiğe âşık olmasıyla karşılaşılmaktadır. Masal 55’te ise atını sulamaya giden oğlanın bir terlik bulması sonucunda şart koşar, eğer bu terlik kimin ayağına olursa onunla evleneceğini söyler. Bu masal bize *Kül Kedisi* masalını çağrıştırmaktadır. Masal 60’ta ise oğlan evlenmek istediği kızı seçmek için bir yay atar ve bu yay kimin evine düşerse oğlan o kızla evlenecektir. Oğlanın attığı yay bir eve düşer ve o evde bir kaplumbağa yaşamaktadır. Ailesinin itirazlarına rağmen oğlan kaplumbağa ile evlenir. Zaten masalın sonunda da kaplumbağa dünyalar güzeli bir kız olur.

Genel olarak incelenen masalarda kahraman sevdiği kıza kavuşabilmek için gerçek hayatta yerine getirilmesi mümkün olmayan şartları yerine getirir. Kahraman bu zorlu şartı yerine getiremezse eğer canından olacaktır. Fakat böyle bir duruma incelenen masalarda karşılaşılmamaktadır. Çünkü böyle bir durum masalın yapısına aykırıdır. Kahraman masalarda iyiliğin sembolü olmasının yanında yenilmezliğin, zorluğun ve gücün de sembolüdür. Bu nedenle zayıf ve karşılaştığı zorluklarla mücadele edemeyen birisi masalın kahramanı olamaz. Bu kişi ancak karşı taraftır yani düşmandır. Acizlik asla kahramana yakışmaz.

2.2. Yardımcı Kahraman

Halk anlatmalarında asıl kahramanın yanında yer alan yardımcı kahraman, asıl kahramanı birçok tuzak ve kötülükten korur ve kurtarır. Asıl kahraman kendisini yardımcı kahramanla tamamlayarak bu unvana sahip olur. Propp asıl kahraman için şunları söyler: “Yardımcının en önemli özel niteliklerinden biri kâhince bilgeliğidir. Kâhin at, kocanın

kâhin karısı, bilgelik yeteneği olan çocuk, vb. yardımcının yokluğunda, bu nitelik kahramana geçer. Sonunda da kâhin kahraman görüntüsü ortaya çıkar” (Propp, 2017: 84).

2.2.1. Derviş, Hızır, Ak Sakallı İhtiyar

Türk topluluklarında oldukça yaygın olan Hızır motifine Anadolu'nun en ücra köylerinde dahi rastlanılmaktadır. İslamiyet'ten önce Ak Sakallı, Gök Sakallı ve Kocalar şeklinde tabir edilen bu zatların özellikleri, Hızır'la hemen hemen aynıdır. Bu zatlar İslamiyet'in kabul edilmesiyle Hızır adını almıştır. Hızır, her ne kadar İslamiyet öncesi ve İslamiyet'in kabulünden sonrasında farklı isimlerle anılmış olsa da Hızır'ın en temel özelliğini oluşturan ve hiçbir zaman değişmeyen yönü zor durumda olanlara ve insanlara yardım etmesidir (Ögel, 2014: 113-117). Hızır bütün koşulların ve umudun bittiği, çözüm yollarının sona erdiği zamanlarda yardım istenilen ve yardım istenildiği zaman da geleceği bilinen mutlak güce sahip kurtarıcı bir varlıktır. Hızır'a masallarda, efsanelerde, destanî romanlarda ve halk hikâyelerinde kahramanları devamlı kötülüklerden ve ölümden koruyan aynı zamanda kahramanları bir başına içinden çıkamayacağı durumlardan kurtaran, yolunu bulamayan kahramanlara yol gösteren tehlike ve tuzaklardan kahramanları koruyan bir kişilik olarak karşılaşılmaktadır. “Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez” ve “Hızır gibi yetişti” deyim ve atasözleri Hızır inancını yansıtan etkili söyleyişlerdir.

Türk inanç ve düşünce yapısına ait net bir Hızır portresi masallarda, halk hikâyelerinde, Türk evliya menakıpnamelerinde, efsanelerde ve birçok türde resmedilmektedir. Hızır, bu türlerde az da olsa yaya gösterilmesinin yanında genellikle atlıdır. İslamiyet öncesi eski Türk masal ve destanlarında kılık kıyafeti ve bazı özellikleriyle Hızır'a benzeyen beyaz elbiseli, ak sakallı ihtiyar biçimleri mevcuttur. İslamiyet'in kabul edilmesiyle bu ak sakallı ihtiyar Hızır'la bütünleşmiştir (Ocak, 1985: 101-196). İslamiyet'in kabul edilmesiyle beraber ortaya çıkan masallarda İslamiyet'in izlerine fazlaca rastlanılmaktadır. İslamiyet'le beraber “Hızır” ve “Derviş”e rastlanılmaktadır. Türk halk inancında ölmezlik sırrına erişen dervişlerin güzel niyetleri ve Tanrıya karşı, inanç ve bağlılıkları sayesinde Tanrı onlara kerametini bağışlamıştır, bu özellikler sayesinde de her zaman masal kahramanlarına yardım eden, onları zor durumdan kurtaran bir yardımcı olarak masallarda yerini alır (Türkeş-Günay, 1983: 85-89). Türk mitolojisi ve halk edebiyatında geniş yere sahip olan Hızır için araştırmalar iki önemli özellik ortaya koymaktadır. Bu özellikler şu şekildedir:

Kurtarıcılık, özellikle darda kalanlara, yolda zor durumda kalanlara yardım etmek anlamında kurtarıcılık fonksiyonu” ikincisi de “Ölümsüzlük. Bu karakteristik özelliğiyle Hz. Hızır, İrk Bitig’deki Ala Atlı Yol Tanrısı veya Yol iyisi olmaktan daha yaygın bir kişiliğe sahip gibi gözükmür (Bayat, 2016: 151).

Hristiyan, Musevi ve Müslüman toplumlarda ortak bir mitolojik varlık olan Hızır, Türklerin çoğu inaniş ve halk anlatmalarında yerini almıştır. “Hayat suyundan (Ab-ı Hayat) içtiği için ölümsüzlüğe sahip olduğuna inanılır” (Boratav, 2016: 77-78).

“Masal kahramanlarının başı sıkıştığında onlara yol gösteren, yardımcı olan ‘yüce birey’ arketipiyle simgelenen kişilerin, Hızır, derviş, aksakallı ihtiyar gibi daha çok manevi değeri olan zatlar olması masal metinlerindeki kültürel unsurun yansımalarıdır.” Türk kültürünün önemli değerlerinden birisi de büyüklerin deneyimlerinden faydalanmak ve daha temkinli adımlar atmak için büyüklere akıl danışmaktır. Bu önemli değerlere halk anlatmalarında rastlanmaktadır. Halk anlatmalarına bakıldığı zaman zor durumda kalan insan, bir “yol gösteren”e başvurmak ister. Tecrübeli, işin ehli ve kendisinden yaşça büyük insanlara başvurması kahramanın doğru kararlar vermesinde önemlidir. Bu yol gösteren halk anlatılarında karşımıza Hızır, derviş ya da ak sakallı ihtiyar olarak çıkmaktadır (Işık, 2012: 8). “Semantik arkaik yapısı açısından Şamanlıkla ilgili olan akıllı ihtiyar veya ermiş koca, bütün varyantlarda batın gözü ile görme alametlere tayin etme işlevini koruyup saklayabilmiştir” (Bayat, 2013: 88).

M.8: *Vezir remilden iyi anlarmış. Hükümdar ona “Dışarı çık ta şu çocuğun talihine bak.. Emrini vermiş. Vezir dışarı çıkıp yeni doğan oğlan için remil atarak gelmiş; hükümdarın kulağına eğilip şunları söylemiş: -Sultanım, yakında bir kızınız olacak ve bu oğlanla evlenecek.*

M.16: *Rüyasına bir derviş girer der ki, «Şehzade kalk babanın hayatta ayak basmadığı yer bulunmaz. Yalnız onun ahırında sakladığı bir atı vardır. Atına Bengiboz derler. Bu atı ele geçirir onunla gidersen o zaman babanın ayak basmadığı yeri bulabilirsin. Biraz sonra uyanır. Uyanır ki hakikaten derviş başucunda oturuyor. Elini öper, «Aman böyle böyle bir güya gördüm acaba sahi mi?» «Tamam oğlum kalk, geldiğin yerden geri dön. Baban bu atı sizden gizli saklıyor, git üçüncü ahıra gir, orda gübre yığılı bir demir kapı vardır. İçeri gir, yalnız kendini çok koru. Bengiboz'a bakan arap seni öldürür. Çünkü onu hiç kimsenin eline geçirmesini baban istemiyor. Arabı öldürürsen ata biner gidersin. At babanın ayak basmadığı yeri bilir.*

M.18: *Bu sırada yanlarına bir pirî ihtiyar gelmiş... Derviş devam etmiş: -Sizin çocuklarınız olmuyor. Ben şikâyetlerinizi dinledim. Sizin derdiniz budur, deyip cebinden bir elma çıkarmış. Bismillah, ya Allah, ya Hızır Baba yetiş, demiş. Tabî Hızır Baba hemen yanında, taşı tutar tutmaz öbür tarafa atmış.*

M.20: *Tam namaz kıldıkları sırada bir ermiş kişi gelip: -İyi cami, hoş cami, bir şeyi noksan cami, deyip gitmiş.*

M.24: *Padişahın gızı da o sırada pencereden bahçayı seyrediymiş... goşa goşa oğlanın yanına gelmiş. Oğlanın elindeki pusulayı görmüş... Gız o pusulayı yırtmış atmış, yerine "Bu oğlan gelür gelmez, gızımınan nikâhlayın." Diye yazmış.*

M.29: *Bunu şurda sorarkene, burda sorarkene, akli başında adamın biri demiş: "Yav prens, sen get bunu takip et. Hangi tarafa uçuyorsa, arkasından get. Muhakkak bir yerde yuvası var. Bir eğlendiği yer var." Bu burda sorarken, şurda sorarken bir ihtiyara rastlamış. İhtiyara demiş: "Durum böyle böyle." İhtiyar: "Bütün guşların dilinden aniyen bir padişah var. Filan yerde. O adamın yanına varırsan, bunların sana kim olduğunu, ne olduğunu bildirir." demiş. Oğlan: "Peki, nasıl gedecek, nerde bulacak bu padişahı?" demiş. İhtiyar: "Demirden bir asa yaptıracan, bir de demirden çarık yaptıracan. Bu çarık delininceye kadar, asa bükülünceye kadar gedeceksin. Amma şu sene geden, amma ömrüyün boyunca geden, amma bir sene geden. Bunu çarık delininceye, asa bükülünceye kadar geldiğin zaman bulun o padişahı." Demiş.*

M.34: *"Hey padişahım; ne diye ah ü vah ediyorsun? Dert veren dermanını da verir. Atının ayak basmadığı yerden bir avuç toprak getirtir de, şifa niyetine gözlerine sürersen, evvelallah gözlerin açılır; gülleri de görürsün, bülbülleri de". Padişah, kulaklarına inanmamış: "Hey mübarek adam; seni bana Allah mı gönderdi? Söyle, kişin Nesin? Davud'un sesine benziyor sesin! Elini ver, elini öpeyim; eteğini ver, eteğini öpeyim". Diye çırpınıp durmuş ama, bir daha sesine ses veren olmamış... Olsa olsa Hızır'dır, Hızır'ın söyledikleri de sırdır.*

M.39: *"Aman derviş baba, himmetini esirgeme. Yaşın koca, bilgin yüce gücün yetişir, bir uçtan uca. Aman oğlum olsun da, isterse yılan olsun..." diye...bu derviş yine ârifane gülümseyip elini göğsüne bastırır, başını eğer ve göğsünden kocaman bir al elma çıkarıp padişaha uzatır: "Ey padişahım, bu elmanın yarısını siz, yarısını da sultan hanım yesin, Tanrı'nın büyüklüğüne sığının, ben himmet ettim, o ihsan etsin, günahlarımızı bağışlasın, dileğinizi yerine getirsin" deyip, bir duman içinde kaybolur.*

M.49: *Güccük oğlan gedici ya, bunu önüne bir derviş baba ıras geliyor. Bunun önüne çıkıyor diyor ki, derviş baba: "Oğlum, babiyen derdine deva bulmak için, filan galada babiyen bir atı var, küfeylan bir atı var, ona binesin ki, onuyinen derde deva bulasın. O galanın anakdarı da, babiyen sakalında bağlı. Bunu da alsa alsa anan alır," diyor.*

M.68: *Bircün bu gehveye ihdiyar bir adam celir. Gız buna da sorir. Ehdiyar adam diyir ki, «Ben ele bir guş cördüm, her zaman mağaradan içeriye cirir çahir,»*

İncelenen masalarda Hızır'a; Pirî ihtiyar, ihtiyar, derviş ve ermiş kişi isimleriyle rastlanmaktadır. Bu isimlerden hareketle denilebilir ki incelenen masalarda İslamiyet'in etkisi geniş bir şekilde görülmektedir. Hatta masal 34'te padişah Hızır'ın sesini Davud'un sesine benzetmektedir. Aynı zamanda incelenen masalarda Hızır, yol gösteren ve çocuğu olmayan kişiye elma veren bir tiptir. Masalarda yer alan Aksakallı İhtiyar tipi ile ağaç kültü ve rüya motifi birbiriyle bağlantılıdır. Ağaç altında uyuya kalan masal kahramanının rüyasında Aksakallı İhtiyar'ı görmesi masalarda yer alan mitik duruma örnektir (Yetiştî, 2019: 100).

2.2.2. Çocuklara Ad Koyma

Yukarıda geçiş törenlerinden bahsedilmiştir. Bu geçiş törenleri içerisinde ad almanın da yeri oldukça önemlidir. Çünkü kahraman içerisinde bulunduğu toplumda aldığı isimle yeni bir statüye geçer. Bu yeni statüye geçiş kahraman için farklı zorlukların da kapısını açar. Bu nedenle ad alacak kahramana verilecek isim kahramanla bağdaşmalıdır. Evlilik hayatında önemli bir yere sahip olan çocuğun doğumu ve ondan sonraki süreçte önemli bir yere sahip olan ad verme törenlerinde Şamanizm'e ait birçok unsurla karşılaşmaktadır. Hatta şamanın görevleri arasında ad vermeye de rastlanılır. Bu konu da Muharrem Kaya şunu söyler: "Şamanın ayrıca ad verme, törenleri yönetme, bazı durumlarda topluma liderlik etme gibi sosyal görevleri de vardır" (Kaya, 2001: 212). Türkler için önemli bir unsur olan ad verme, tören eşliğinde yapılmaktadır. Genelde kahramana adını veren kişi ak sakallı ihtiyardır. Müslüman Kırgızların destanlarına bakıldığında zaman ad verme işini "ak sakallı evliyalar" ve "peygamber hoca"ların yaptığı görülmektedir (İnan, 1986: 167-174, Ögel, 2014: 17-18).

Dede Korkut hikâyelerine bakıldığında zaman ad verme çocuk doğar doğmaz olmamaktadır. Belli bir yaşa gelinceye kadar çocuğa ad konulmaz daha doğrusu çocuk belli bir kahramanlık göstermelidir ki ona göre bir ad konulması gerekir. Mesela Boğaç Han'a,

boğayı alt etmesi sonucunda Boğaç Han ismi verilmiştir. Halk anlatmalarında çocuğa ismini veren beyaz saçlı ya da beyaz elbiseli ihtiyardır, diğer bir deyişle Hızır ya da Derviş de denilebilir (Bayat, 2013: 152-153). Halk anlatılarında en yaygın ad verme şekli olan dervişin, pirin doğuma vesile olduğu çocuğa zamanı gelince ortaya çıkıp ad vermesi; şaman-derviş transformasyonun göstergelerinden biri olarak, şamanın, dervişe geçen özelliklerindedir. (Türkan, 2008: 907).

M.11: *Çocuğun babası ayı olduğu için çocuğa da “Ayıoğlu” ismini koymuş. Bu masal metninde görüldüğü üzere kahramana yakışan bir isim verilmiştir.*

M.18: *Çocuğa isim olarak kimi Ahmet, kimi Mehmet, kimi Ali, kimi Veli dediyse de bir türlü bir isim koyamamışlar. O anda dışardan evvelki gördükleri pirî ihtiyar selam vererek kapıdan içeri girmiş... -İsmi koyacak kişi budur. Buyur derviş baba, çocuğun ismini sen koy, demiş. Derviş baba da: -Çocuğu buraya getirin. İsmi koyalım, demiş. Çocuğu getirmişler, besmele ile bir-iki dua okuduktan sonra çocuğun sırtını okşayarak adını Beyböğrek koymuş. Daha sonra derviş: -Bu çocukla beraber doğan bir de tay vardı. Onu da göreceğim, demiş. Gitmiş, tavlada tayı görmüş. Onun da sırtını okşayarak adını Bengiboz koymuş. Burada da görüldüğü üzere Derviş hem çocuğa hem de onunla doğan atın yavrusuna dua eşliğinde isimlerini vermiştir.*

2.3. Hayvanlar

İnsanoğlu doğadaki varlıklara karşı psikolojisini yüksek tutmak için doğada var olan birtakım varlıklara kutsiyet atfetmiştir. Bu durum beraberinde ilkel insanın düşünce ve inanç sisteminin şekillenmesini sağlamıştır. İlk insanlar tarafından birtakım hayvanların ata olarak kabul edilmesi zamanla da ilahi varlık olarak kabul görmesi ilk insanların kendilerini doğa karşısında küçük görmesinden kaynaklanabilir (Öger ve Köse: 2014: 164). Bazı hayvanların olağanüstü özellikler taşıması Türk mitolojisinde bu hayvanların önemli bir konumda olmasını sağlamıştır. Mircea Eliade, “başlangıç zamanında katledilen tanrısal varlık, cinayetin belli sürelerle yeniden gerçekleşme aşamasına getirildiği ritlerde varlığını sürdürür; daha başka durumlarda, tanrısal varlık, kendi bedeninden ortaya çıkmış olan canlı biçimlerinden (hayvanlar, bitkiler) varlığını sürdürür” (Eliade, 2018: 137) şeklinde bir açıklamada bulunarak bazı hayvanların ilahi bir kudret taşıdığına değinmektedir. İslamiyet’i benimsemeden önce Türkler, her kahramanı koruyan koruyucu bir ruhun var olduğuna inanmış ve kahramanı koruyan bu ruhun hayvan şeklinde cisimleşmiş olduğu görüşü de

yaygınlaşmıştır (Çoruhlu, 2002: 161). Bu düşünceden hareketle incelenen masal metinlerinde bazı hayvanları kahramanın koruyucu ruhu olarak görmek yanlış olmayacaktır.

Yabancı kültürleri ve dinleri benimsemeden önce Türkler, genellikle göçebe hayatı yaşamıştır. Göçebe hayatı, atlı-göçebe medeniyeti şeklinde de adlandırılmaktadır. Göçebe hayatının atlı-göçebe şeklinde adlandırılmasında atın Türk milletinde oldukça önemli yeri ve değeri olmasındandır (Kaplan, 2004: 51). Göçebe toplum hayatı yaşayan Türkler için sadece at değil, birçok hayvan önem teşkil etmektedir. Çünkü göçebe toplumlar, sosyal hayatlarını hayvanlar etrafında idame ettirmişlerdir. Bu nedenle insan-hayvan ilişkisi her dönem önemini korumuştur (Bars, 2014: 35).

İnsanlar, içerisinde buldukları bölge şartlarından hareketle, hayat tarzlarını meydana getirirler. Örneğin tarım yapmaya elverişli bölgelerde insanlar geçimlerini tarım etrafında şekillendirirken tarım için elverişsiz olan yerlerde, insanlar otlaklar bularak hayvancılıkla uğraşma girişiminde bulunmuşlardır. Toplumların içerisinde buldukları coğrafi şartlar ve koşullar onların ekonomisine yön vermekte ve maddi-manevi değerlerini şekillendirmektedir (Kafesoğlu, 2017: 33). Yaşanılan coğrafya kaçınılmaz olarak inanç sistemlerini de etkilemiştir. Kutsalını yaşadığı coğrafyayı anlamlandırarak ortaya koyan Türkler için hayvanlar hem maddi hem manevi bir cezbe sahip olmuştur. Türklerin halk anlatmalarında da bu görülmektedir. Özellikle hayvandan türemeyeyle ilgili tespitler mevcuttur. Bu durum gösteriyor ki Türkler zamanında totemizm inancını benimsemiştir (Uslu, 2017: 39). Hayvan kültürü daha çok avcı toplumlarda görülmektedir. Geçimlerini balıkçılık, avcılık veya hayvan besiciliğiyle sağlayan toplumlarda hayvan oldukça değer kazanmıştır. Bu değer zamanla kutsal bir özelliğe dönüşmüştür.

Çoğu ilkelerin mitlerinde, dinsel inançlarında karga, kartal, horoz, atmaca, ağaçkakan vb. kuşlar; bukalemun, kertenkele, yılan gibi sürüngenler ateşi yeryüzüne getiren, insanları kurtaran, dünyayı yaratan ya da dünyanın yaratılmasına yardım eden hayvanlar olarak rol oynamakta ve kutsanmaktadır (Örne, 1995: 96-97).

Masallardaki kahraman insan olabileceği gibi çoğu zamanda kahramanı hayvan olan masallara da rast gelinmektedir. Kahramanı hayvan olan masallar birinci bölümde de belirtildiği üzere hayvan masalı olarak adlandırılmaktadır. Kahramanı hayvan olan masalarda yer alan hayvanlar güçlü hayvanlar olmalarının yanında her zaman güçlü hayvanlar değil, içerisinde bulunduğu toplumda kültürel ve dini anlamda önemli yer teşkil eden hayvanlar da olabilmektedir. Hayvanlar masalarda asıl kahraman olabileceği gibi asıl kahramanın olağanüstü yardımcıları olarak da görülmektedir. Masalarda başta at ve kuş

olmak üzere balık ve karıncaya da kahramana yardım eden hayvanlar olarak rastlanılmaktadır (Seyidoğlu, 2017: 70).

Şamanizm aslında uygulamalı Animizmdir, yani pratik, canlılıktır. Edward Tylor'un dediği gibi can ve ruh düşüncesi evrenseldir ve ilkel insan sadece kendisinin değil, bütün tabiatın, hayvanların ve bitkilerin de bir canı olduğuna inanır. Hatta taşların, silahların, yiyeceklerin olmak üzere nesnelere dahi ruhları vardır (Türkan, 2008: 334).

İlkel insanların hayvanları *ongun, kült ve totem* olarak görmesi ve hayvanların birçok özelliği nedeniyle ilkel insan hayvanları kendisinden üstün tutmuştur. Bugün hâlâ insanın sezgileriyle erişemeyeceği birçok noktada terör olayları, kayıp eşya vb. gibi şeylerde hayvanların sezgilerinden faydalanılmaktadır (Yiğit, 2018: 93). Her daim Türklerin kültürel ve dinî yaşamlarının yansıtılmasında bir sembol olarak karşılaşılan hayvanlara Türk mitolojisinde olumlu ve olumsuz anlamlar yüklenilmiştir (Çot, 2011: 69).

Dünya masallarının genelinde hayvana insanlarla konuşan bir varlık olarak rastlanılmasının yanında insanla evlenen bir varlık olarak da karşılaşılmaktadır. Evlenen bu hayvan masalda yeri geldiği zaman insana dönüşür. İncelenen masalarda da genellikle evlenen hayvan yılan ya da kargadır. Masalların genelinde hayvanların konuşmasından bahsettik bu konuyu biraz daha açarsak şunları söyleyebiliriz: Hayvanların kendi aralarında konuşmaları oldukça doğal karşılanmaktadır fakat insanlarla konuşmaları olağanüstü bir özellik göstermektedir.

“Dile geldi, lisana geldi ya da insan diliyle konuşur” tarzındaki ifadeler gerçeküstülüğü ortaya çıkarmaktadır. Ancak Şamanizm'e göre üç kozmik kuşak da ruhlarla doludur. Bu da büyük bir tabiat kültü ve bu doğrultuda gelişen hayvan kültleri de dahil olmak üzere pek çok kült anlamını taşır. Hayvanlar bu bağlamda insan hayatına konuşarak girer (Türkan, 2008: 360).

İncelenen masalarda karşılaşılan evrensel motiflerden birisi de insanlar ve hayvanların karşılıklı konuşmasıdır. Hayvanların konuşmasını iki nedene bağlayan Roux, bu durumu şöyle açıklar: Hayvanlar haber vereceği zaman ve kehanet söz konusu olduğunda konuşur, şeklinde bir açıklamada bulunmaktadır. İnsanlar, hayvanların dilini öğrenme ihtimali sonucunda insanoğlu hayvanın iyi bir niyet göstermeyeceğini düşünmek zorunda kalmıştır. Çünkü hayvanların konuşması normal bir durum değildir, aksine tehlikeli, gizemli ve büyüldür (Roux, 2005: 147-149).

Masalarda hayvanlara iki farklı şekilde rastlanılmaktadır. İlk olarak “hayvan masalları” ismi altında hayvanlara rastlanılmaktadır. Bu masalların kahramanları hayvanlardır. İkinci olarak ise masal kahramanının yanında yardımcı ya da farklı özellikleriyle karşılaşılmaktadır (Yiğit, 2018: 124). Masalarda kahramanların hayvanlarla

arkadaşlık seviyesinde ilişkisi söz konusudur. Masal kahramanı ile hayvan zor durumlarda beraber mücadele edip engeli birlikte aşarlar. Türklerin eski bir inanışına göre hayvanların konuşma kabiliyeti mevcuttu (İslâmoğlu, 2012: 15).

Bu bölümde Türk kültüründe ve Anadolu masallarında hayvanların önemine genel olarak değinildikten sonra, Anadolu masallarında sıkça karşılaşılan belli başlı hayvanlar, aşağıda incelenecektir.

2.3.1. At

Türklerin hayatları boyunca kalacak yurtlarını belirleyen unsur sürekli hayvanlar olmuştur. Atların ekonomideki ve savaşlardaki güvenilirliği ve sulu yerlere gereksinimi, kurdun zor durumlarda yol göstermesi, koyun-kuzu için gür otlaklar ve insanların fizyolojik ihtiyaçlarını gidermek için avlayacakları hayvanların çok olduğu yeşil alanlar ve birçok durum Orta Asya'dan Anadolu'ya denk Türklerin yurtlarını kuracak yerleri seçmesinde önemli unsur olmuştur. Bu unsurların en önemlisini de anlaşılacağı üzere hayvanlar oluşturmaktadır. Tarih boyunca Türkler için her zaman en önemli hayvan at olmuştur. Eski Türk milletlerinde at; insanoğlunun dostu, her zaman yanında bulunan yardımcı bir kuvvet aynı zamanda silah ve kadınıyla beraber namusu sayılmıştır (Yiğit, 2018: 109).

Kaşgarlı Mahmut *Divan-ı Lüğâti 'i Türk* adlı eserinde “at Türkün kanadıdır” diyerek atın Türkler için ne denli önemli olduğunu vurgulamıştır (Atalay, 1985: 48). Eski Türklerin yaşamında ve o dönemin şartlarında at, beslenme ve ulaşım aracı olmaktan ziyade atların sayısının fazlalığıyla da zenginlik unsuru olarak görülmüştür. Aynı zamanda atlar sahibine yakınlığı ve bağlılığı nedeniyle de bir dost olarak görülmüştür. “Atın bir arkadaş, kahramanın adını tamamlayan bir sıfat, zenginliğin ve gücün göstergesi ve beslenme aracı olarak karşımıza çıkışı bize ulaşabilen pek çok yazılı belgede ifadesini bulmuştur” (Çağlayan, 2006: 206). At, göçebe Türk toplumlarında en önemli hayvanlardan birisi olarak yerini almıştır. Atın etinden ve sütünden faydalanan Türkler, savaşta ve barışta her daim at üzerindeydi aynı zamanda ulaşımda da attan faydalanmışlardır. Her daim hayatın içerisinde yer edinen at, Tanrı'ya sunulacak en önemli hayvandı da aynı zamanda (Uslu, 2017: 76).

Şamanistlerde, kurban sunulmadan ayin ve tören yapılmazdı. Bu ayinler için kanlı veya kansız kurban sunulması gerekirdi. Kanlı kurbanların en önemlisi at kurbanıdır. Attan sonra koyun gelir. Sığır kurban edildiği hakkında ancak Kazak-Kırgızların ve Kırgızların

destanlarında rastlanır. Her halde Şamanistlerde sığır kurban etmek pek de yaygın olmadığına hükmetmek mümkündür (İnan, 1986: 100).

Mucizevî atların kökeni hakkında Abu- Bakr Ibn-Abdallah ad-Dawadari, şunları söyler: Mucizevi atlar, ateşin soyundan gelmiştir ve sihirli güçleri vardır... (Boratav, 2016: 76). Atın kutsal kabul edilmesinin birçok nedeni vardır. Bunlardan birisi de Tanrı'nın yarattığı varlıklar içerisinde insandan sonra en güzel varlık olarak görülmesidir. Mitolojide önemli bir yere sahip olan atın değerine halk edebiyatı ürünlerinde de rastlanılmaktadır (Doğan, 2006: 106). Masallarda, efsanelerde, destanlarda ve halk hikâyelerinde at her zaman değerli bir hayvan olarak görülmüş aynı zamanda sahibiyile olayların içerisinde dahil olmuştur (Yıldırım, 2004: 178). Daha özelde masallarda ata yardımcı kahraman olarak karşılaşılmmasının yanında ana kahraman olarak da karşılaşılmaktadır. At, kahramana akıl verir ve onu uyarır. "Kehanette bulunur ve eti yendiğinde sağaltma özelliğine sahiptir, sihirlidir ya da olağandışı güçleri vardır, üç ayaklı, üç kışlı olabilir. Olağandışı yerlerde yaşar, gölde yaşayan at, denizden çıkan at motifleri masallarımızda yer alan diğer motiflerdir" (Çağlayan, 2006: 211).

Türklerin hikâye, destan, efsane ve masallarına bakıldığı zaman birçoğunda at, sahibinin yani kahramanın en yakın arkadaşıdır. At, çoğu zaman sahibini esirlik hayatından kurtaran ve ona yol gösteren olarak karşımıza çıkmaktadır. "At Türk kozmolojisinin çeşitli unsurlarına göre de anlam kazanmaktadır; örneğin su unsurunun hayvan biçimli timsali attır... Diğer bir tür efsanevi at ise gök kökenli at olarak anılırlar. Göğe mensup atlar kanatlı olarak düşünülmüşlerdir." At doğruluk, huzur, nam, iyilik, uzun ve sağlıklı ömrün, nesillerin devamlılığı ve her daim muradın yani iyi haberin simgesi olmuştur (Çoruhlu, 2002: 141-142).

Masal 16 ve 35'te sadece atın konuşuyor olması olağanüstülük göstermektedir.

M.16: *Çok güzel bir at fakat konuşuyor... At şehzadenin üzerine hücum edince, «Dur Bengiboz ben padişahın küçük oğluyum. Babamın gözü kör oldu, yumdu. Ben geldim seni binmeye. Gözlerinin açılabilmesi için ayağının basmadığı yerden toprak getireceğiz ben sana binip gideceğim.» Bengiboz da «Eğer sen padişahın küçük oğlu olmasaydın şimdi burda parçalayacaktım, fakat babandan sonra ancak sen benim sahibim olabilirsin, getir yemimi yiyeyim de gidelim...» Kılıcını da eline alır ki oğluna hücum etsin. Bengiboz, «Dur padişahım, artık sen yaşlandın, bundan sonra ben ancak onun atı olabilirim.»*

M.35: *“O biraz zor.” demiş Kanber Tay.*

Masalarda kahramanın atının yeri geldiğinde normalinden daha hızlı koşması, kendisinin ya da sahibinin zor durumda kaldığı zamanlarda konuşması, kahramanın başına gelecekleri söylemesi, ona akıl vermesi, insanoğlunun geçemeyeceği ve erişemeyeceği yerlere uçarak varması mitolojiden masala geçen önemli özelliklerdendir (Bayat, 2016: 96). Masal 18, 33 ve 49’da atın dile gelerek kahramanı tuzaktan nasıl kurtardığına şahitlik edilmektedir:

M.18: *Bakmış ki atı ağlıyor. Neden ağladığını merak etmiş. “Bu ata dil versen de ben derdini anlatsam” diye Allah’a yalvarmış. Allah’ta duasını kabul etmiş. At konuşmaya başlamış: -Annenle Yahudi aşçıbaşı, yemeğine zehir koyup seni öldürecekler. Onun için ağlıyorum, demiş... -Bugün de çamaşırını, suyunu zehirlediler.*

M.33: *Diyor ki at: “Annen eldurcek seni, aklın başında olsun!”*

M.49: *Bunnar, varıyorlar bir yere. Bir yere varıyorlar, at diyor ki: “İnsanoğlu, derdimizin devasını burada bulacaksın,” diyor.*

Gümüşhane ve Bayburt illerinden derlediği yetmiş masal üzerine doktora çalışması yapan Saim Sakaoğlu, bu masalarda “en fazla rolü olan ehli hayvan attır” şeklinde bir yaklaşımda bulunmuştur. Bu çalışmada da farklı bölgelere ait yetmiş hayvan masalı incelemesi sonucunda şunu söyleyebiliriz ki at, diğer hayvanlara nazaran daha baskın olarak karşımıza çıkmaktadır. Sakaoğlu, masallardaki atlar için şu motifleri sıralamıştır: “1. Atların doğuşu, 2. Atların göl ve bataklıklardan çıkışı, 3. Atların konuşması, 4. Atların yardımcı olması” (Sakaoğlu, 2016: 138) şeklindedir.

İncelenen masal metinlerinde genellikle at, olağanüstü özellikler göstermesiyle dikkati çekmektedir. Olağanüstülük gösteren at, genelde kahramanın atıdır. “Eski Türkler, kahramanların atlarının güneşten geldiğine inanıyorlardı” (Uslu, 2017: 18). Sahibiyle ortak duyguları paylaşmanın yanında ortak kaderi de paylaşan at, önemli bir hayvan olarak incelenen masalarda en çok karşılaşılan motiftir. Atın bu olağanüstü özelliği sayesinde kahraman, bulunduğu zor durumdan kurtulur. Belli bir zamana kadar Türkler, ölen kişiyle atını da gömmüştür. Buradan anlaşılacağı üzere ölen kişinin öteki dünyada da atına ihtiyaç duyacağı sonucunu çıkartılabilir.

2.3.2. Kuş

Kanatlı hayvan olan kuşlar, gizemli âlem ile yaşanan dünya arasında haber getirip götürdüklerine inanılan kutsal hayvanlardır. Bu nedenle kuşlar mitolojide iki âlem arasında haberleşmeyi sağlamada aracı rolünü üstlenmiştir (Seyidoğlu, 2017: 48-102). Ruh sembolü olarak görülen kuşlar, cennetin de temsilcisi olmuş ve şamanın kılığına girip şamanı koruduğu düşünölmüştür (Çatalbaş, 2011: 23). Şamanlar başta olmak üzere Tatar kadınları da birtakım hayvan ve kuş biçimleriyle yapılmış elbiseler giyerdi. Bundaki amaç; bu elbiseyi giyenlerin kuş ya da hayvan şekline girebileceği düşüncesiydi (Ersoylu, 2015: 35).

Geleneksel toplumlarda mistik bilgiye insanların yanı sıra; kuşlar, evcil ve yabani hayvanların da sahip olduğu düşünölmüştür. Başta evrenin kuş biçimindeki tanrılar tarafından yaratıldığı inancı olmak üzere zamanın başlaması ve tekrarlanmasında kuşların bazı önemli rollerde bulunması ruhların kuş biçiminde betimlenmesi (mesela kötü ruhların kuş biçiminde betimlenmesi buna örnek olarak verilebilir) gibi birtakım olağanüstü özellikler kuşa kutsallığın atfedilmesini sağlamıştır. Birtakım hayvanların davranışlarında olduğu gibi kuşların hareketleri de kavga-dövüş, yenilgi-zafer, ölüm-hastalık, talih-şans, kötü ve iyiye yorumlanmıştır (Aça, 2017: 221).

Oğuz boylarında her boyun kendisini tanıtmak için simge niteliğinde bayraklarında bulundurdukları birer kuş vardır. Kuşun başka bir simgeselliğiyle de yaratılış mitlerinde karşılaşılmaktadır. Denizin dibinden toprak çıkarma işlemini gerçekleştiren kuşlar, yaratılışta önemli bir rol oynamıştır. Türklerde kuş, Gök Tanrı'nın hâkimiyetinde olan kutsal bir canlıdır. Kuşun bu özelliğinden dolayı, kuşlar insana iyilik bahşeden ve uğur getiren birer canlı olarak görölmüşlerdir. Aynı zamanda kuş, Şamanizm inancına göre ölen kişinin ruhu olarak da kabul edilmektedir. Türklerde ölen kişinin ruhunun bir kuş olarak göğe uçtuğu inancı oldukça yaygındır. Aynı zamanda Türk mitolojisindeki kuşların hiçbirisi leş yemez. Bu özellik Türk kültüründe var olan kuşların önemli bir özelliğidir (Uslu, 2017: 21-26). Aynı zamanda Asyalılar doğurgan dişiyile özdeşleşen yumurtanın sembollerinden birisi olarak da kuşu görmüşlerdir (Ateş, 2014: 155). Kuş, eski inanışa göre gökyüzü ve yeryüzü arasındaki iletişimi sağlamaktaydı (İslâmoğlu ve Öznur, 2012: 15).

İslâm dünyasına bakıldığı zaman da mitolojik kuşlarla karşılaşılmaktadır. “Kanatlarının gölgesinin dokunduğu kişiye krallık bahşettiği hüma; Türkçe adı var özü yok diye ifade edilen var olmayan bazı şeylerin eğretilemesi olarak kullanılan diş Anka kuşu

mitolojik kuşlardandır.” Simurg ise Anka’nın Farsçadaki karşılığıdır (Schimmel, 2004: 55). “Masal kuşu Anka’ya bu adın verilmesi, uzun boylu ya da boynu halkalı oluşundan ötürüdür” (Akalin, 1993: 134).

Anadolu’da insanın başına kuşun pislemesi ya da konması uğur olarak görülmektedir. Başa Huma Kuşu ya da devlet kuşu kondu deyimleri Umay kültüyle ilişkilidir. Umay’ı kuş gibi düşünürsek Anadolu’daki bu inanışa Orta Asya’da da rastlarız (Uslu, 2017: 45).

M.3: *Yaşadığı yerde de zamanı geldiğinde bir kuş uçurulur, kimin başına konarsa o padişah olurmuş.* İncelenen bu masalda da görüldüğü üzere kuşun başa konmasıyla padişahın belirleneceği söylenmektedir.

Kuşun Türk mitolojisindeki ve kültüründeki önemi genel olarak değerlendirildikten sonra kartal, anka, leylek, karga, baykuş gibi kuşların masallarda yer alış biçimlerine kısaca değinmek gerekir.

Sözcük anlamı: “‘karakuş’; bürküt/bürgüt Türkler tarafından kartala eş anlamlı olarak kullanılan sözcüklerdir” (Boratav, 2016: 83). Kartal, Türkler için her daim önemini korumuştur. Göğün hep en yükseklerinde uçan kartal, yuvasını canlı hiçbir şeyin erişemeyeceği kayalıklar üzerine yapması ve her daim insanlara gözükmemesiyle yüceliğin, gücün ve yöneticiliğin sembolü olmuştur (Yiğit, 2018: 100). “Hayvanlara mahsus nitelikler içerisinde insanların taklit edemediği tek özellik uçuş kabiliyetidir. Bu sebepten ötürü daha yaradılıştan itibaren insanoğlu kuşlara kutsiyet atfetmiş, bazı olağanüstü özellikler yüklemişlerdir” (Kumru, 2017: 401). Kartal kültüyle ilgili geleneklerden hareketle eski zamanlarda kartal, Güneş, Yer-Gök Tanrının sembolü olarak görülmüştür (İnan, 1986: 46). Aynı zamanda Türk mitolojisinde şahin, doğan, atmaca ve kartal gibi kuşlar türeyişi simgeleyen hayvanlardır (Çoruhlu, 2002: 111). Avcı kuşlar içerisinde yer alan kartalın yuvasını yüksek kayalar üzerine yapması ve oldukça yükseklerde uçuyor olması ona bir kutsallık kazandırmıştır (Kafesoğlu, 2017: 287). “Dünya folklorunda kartalın simgesel anlamları şunlardır: Esin, imparatorluk, bağlılık, inanç, korkusuzluk, özgürlük, ölümsüzlük, görüş yeteneği, güç, görkem, uçuculuk, ateş, fırtına, rüzgar, savaş yengisi” (Akalin, 1993: 98).

“Şamanizmin kökeniyle ilgili efsanelerde kartal, Tanrıların ulaşı olarak kabul edilir” (Harva, 2015: 375). Tanrı’nın emri üzerine kartal yeryüzünde karşısına çıkan ilk kadınla

yaşar ve bir çocukları olur. Bu çocuğu yine Tanrı'nın buyruğu üzerine şaman yapar ve böylece şamanlar kartalı ecdat olarak bilirler (Bayat, 2017: 141-142). Bu açıklamadan hareketle kartalın şaman kılığına girip onu koruması şamanların kartalı ecdat olarak görmesiyle bağlantılı olduğu söylenebilir.

M.4: *Uzaktan seyreden bir kartal yere inmiş. Adamın yanına gelmiş: -Ey insanoğlu! Bu ejderha her yıl gelir, benim yavrularımı yedi. Sen beni de yavrularımı ondan kurtardın. Dile benden ne dilersen, demiş. Adam: -Ben bir aslan arıyorum. Karımın iyileşmesi için ona aslan sütü götürmem gerek... Ben gak dedikçe et, guk dedikçe su ver. Sen bana bir iyilik yaptın, ben de sana yapacağım.*

M.11: *Kartal, Ayioğlu'na saldırmaktan vazgeçmiş. Anne kartal Ayioğlu'na: Bu yavrularıma yiyecek bul. Bunları yuvadan uçuralım. Seni buradan kurtaracağım. Demiş.*

M.29: *Kartal: Peki padişahım.” der. “Senin buyrugun üzerine bu can sana feda olsun. Ölsem de götürürüm. Bugüne kadar da bana hiçbir buyrugun olmadı. Bu yaşda da olsa bir görev bana. Başım gözüm üstüne. Şöyle beş-on gün bir müsaade verin. Ben beni bir toplayım. Ondan sona gedek... Kartallar koca kartalın sözünü dinleyip, bunun usuliyile karnını açıyorlar. Oğlanı dipdiri çıkartıyorlar.*

Ögel, Önasya mitolojisinde iki efsanevi kuşun olduğunu söyler. Bu kuşlardan biri, Araplara aittir. Araplar bu efsanevi kuşa Anka derler. Türkler ise bu kuşa Farsça ve Arapça isimlerinden hareketle “Zümrü-dü Anka” demiştir. Efsanelerde Anka kuşunun tüyünü elde edenlerin ebediyete ve büyük sırra ulaşacakları ifade edilmektedir. İslamiyet'e göre Anka kuşu, Kaf Dağı'nda yaşamaktadır (Ögel, 2014: 121). “Zümrütü Anka gerçek hayatta var olmayan, ancak masalarda bugünkü uçak görevini üstlenen bir kuştur. Zümrütü Anka Kuşu konuşma kabiliyetine sahiptir, ayrıca sırtında kırk batman et, kırk batman su ve masal kahramanını taşıyacak güçtedir” (Türkeş-Günay, 1983: 90). Doğruluğun, iyiliğin, kahramanın koruyucusu aynı zamanda kötülüğün sembolü olan Simurg'un İslâm kültüründeki karşılığı Anka kuşudur (Çatalbaş, 2011: 50). Bu bir çelişki doğursa da Anka kuşu kutsal kuşlar arasındaki yerini almaktadır.

M.3: *Yuvanın içinde çok büyük bir yumurta varmış... Zümrüdüanka kuşunun yumurtası olduğunu anlamış... Adamın gözü kuşun yüreğindeymiş. Çünkü bu kuşun yüreğini yiyen kişi, akşam uykuya dalar, sabah yastığında bir altın bulurmuş.*

M.48: *Yuharda da anka guşunun yavrulari var, bağıırır...bu binir guşun ganatlarına. İşşih dünyiya çıharir.*

M.69: *Birden guyrıuğ elinen düşi, bu gız da cebinnen piçağı çıhari, öz budunnan bi parça gopari, ati bu Zümrüdü Anka'nın ağzına. O eti o ağzında saħliyi. Masallarda karşılaşılan bir yerden başka bir yere yapılan uçuşlar⁷ kuş ya da halı vasıtasıyla yapılmaktadır. Masallarda karşılaşılan bu özellik şamanın yaptığı uçuşların masala yansımalarıdır (Türkan, 2007: 134).*

M.70: *Kuş bunun telaşını görünce kanadını çeker; oğlan henüz gün batmadığını, karşısında bir koca kuşun dikilip kendisine baktığını görür. Kuşun gagası kartalinki gibidir; başı sorguçlu, pençeleri iri mahmuzlu, iri gözleri insan gözünü andırır; sırtının, kanatlarının tüyleri yanar döner yedi renk üstünerdir. Kuyruğu uzun, büklüm büklümdür, oğlan bu kuşun bir benzerini görmemiştir; güzelliğine de, yüceliğine de hayran kalır. Durup seyrederken kuş dile gelir: "Yavrularım! kurtardım, düşmanımı öldürdün; bir iyi, benzeri olmaz yiğitsin dile benden ne dilerse ..." deyince şehzade bir zaman duralayıp: "Ey kuşların şahı yavrularının aşkına yüceliğinin başı için beni dünya yüzüne çıkar; budur senden dileğim." deyince, Anka Kuşu bir zaman düşünüp: "Dileğin can baş üstüne, ama istediğin iş zorcadır. Yavrularımın düşmanımı öldürdün. Hatırın büyüktür, yoluna canımı vermem gerekir. Davran şehzadem, bu iş hazırlık yapmalı.*

Masallarda karşılaşılan olağanüstü motiflerden birisi de insanoğlunun (hayvan-kuş) insan dışı bir varlık dünyaya getirmesidir, genelde bunların içerisinde kargayı görmek mümkündür. İlk çağlardan bu yana birçok kuş ismi Türk inanış ve düşünce sisteminde belirli bir önemde yer almıştır. Bu önem çeşitli varlıklara verilen adlardan hareketle anlaşılabilir. Eski Türk inanışında Tanrı Ülgen'in yedi oğlundan birinin adı Kara Kuş idi. Bu inanış sisteminde iyi ruhların yanında kötü ruhlar da mevcuttu. Kötü ruhlardan birisi de "Karga Çang"dı (Ersoylu, 2015: 56). Karga, Amerikan Kızılderilileri arasında hilekâr olarak bilinir. İnanışa göre bir zamanlar ak olan karga, yılanın gözünü yediği için rengi siyaha dönüşmüştür (Akalin, 1993: 97).

M.40: *...gine garga gelmiş öngüne geçmiş. "Vay gız sening gadering, vay gız sening gadering" diyince...*

M.41: *Nene garı geliy, garı ağırlar, sancılar çekiy; haman doğıy ki bi dene garga.*

⁷ Genelde bu yerler yeraltından yeryüzüne ya da yeryüzünden başka âlemlere olabilmektedir.

Masal 30 ve 43'te karga yardımcı kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne ve babalarının yapacağı hainliğe karşı karga, çocukları uyarır ve onları bu hainlikten kurtarır.

M.30: *Garga da onlara demiş ki: "Eve gitmeyin, annenizden bobanız sizi kesecek!"*

M.43: *Karga dile gelip: -Ey insanoğlu, durmayın! Kaçın, gidin. Üvey anneniz ve babanız sizi kesecekler, demiş.*

M.52: *Küçük gızı da herkes geçmiş geçmiş gapının önünde bir leylek belirmiş, mendilini o leyleğin üzerine atmış. Hemen padişaha haber gitmiş. «Küçük sultan bi leyleğin üsdüne mendilini atdı.»*

Masal 58'de leyleğin kendisinden ağır birisini göğün yüzünde dolandırmasıyla karşılaşyoruz. Gerçek hayatta böyle bir şey mümkün olmayacağı için burada da masaldaki olağanüstülikle karşılaşılmaktadır.

M.58: *Leylek... kanadının üstüne tilkiyi bindirip, dolanırken göğün yüzünde bir yan dönmüş, tilki pat diye aşağıya düşmüş.*

Yukarıda adı geçen kuşların haricinde incelenen masalarda baykuş, bülbül, papağan, Tasa kuşu ve güvercin ile de karşılaşılmaktadır. Fakat bu kuşlar masalarda yukarıda değinilen kuşlara nazaran daha geri plandadır. Sadece konuşuyor olmalarıyla mitolojik özellik göstermektedir.

M.15: *Bu hikayeyi dinleyen baykuş, padişahın huzuruna çıkmayı kabul eder. Fakat geç huzura çıktığı için azarlanır.*

M.20: *Bir yerde bülbül var. Bu bülbülün yanında bir kral kızıyla, kırk arkadaşı var.*

M.53: *Ağacın üstüne bir papağan geliyor. Bu papağan kıza gözünü dikiyor, dikkatli dikkatli bakıyor, sonra da: "Deli kız, deli kız! Diyor. Seni Derviş-Baba beleyor, besleyor, sonra çıtır çıtır yiyecek."*

M.57: *Günlerden bir gün hanım sultan, cariyeleri ile has bahçeye çıkıp havuz başına gelir, Tasa Kuşu'nun kafesini de bir ağaca asarlar. Bu sırada etrafı تنها gören kuş, dile gelir: "Hanım sultan, beni biraz salıver de, bahçedeki kuşlarla biraz dolaşayım; sonra yine kafesirne döner gelirim."*

M.68: *Bircün gazlara yem verirçan bir cüvercin gazların içine celdi. Yem yedi cetdi. Ertesi cün oldi, cüvercin cine celdi. Gız gaziara yem atarçan bumağından altın yüzüğü çıhdi. O guşun boynuna tahildi. Gız cüvercini tutmah isdedi, tutamadı. Guş cetdi yüzüci de cötürdi. Guş bu, gız bu guşi ne kadin aradıysa da bulamadi.*

Hristiyanlık inancında “kutsal ruh”un simgesi olan güvercin, İslam inancına göre günahsız yaratıktır aynı zamanda sevgi ve barış sembolü olarak görülmektedir (Akalin, 1993: 89). Besin oranı yüksek olan güvercinin eti, İslam’da helâl olarak kabul edilmektedir.

İncelenen masalarda yukarıda adı verilen kuşların haricinde isimleri belirtilmeden birtakım kuşların olağanüstülüklerinden de bahsedilmektedir. Masalara bakıldığı zaman kuşun kanadının çok uzakları aydınlatması, hatta saraydaki şamdanlardan bile parlak olması incelenen masalarda olağanüstü özellik olarak rastlanılmaktadır. Aynı zamanda bin beş yüz yaşında kuşların olması -doğada var olan hayvanlardan hiçbirisi bin beş yüz yaşına kadar yaşamaz- burada da kuşlara olağanüstülük atfetmek için bu yakıştırma yapılmaktadır.

M.15: *Bir gün Belkis Hanım, padişahın kendisine kuş tüyünden bir yatak yaptırmasını ister. Kuşlara haber verilir. Her kuşa diğer bir kuş elçi olarak gönderilir. Baykuşa serçe elçi olarak gönderilir.*

M.20: *Küçük oğlanın yanına kuşlar gelmiş ve onu dışarı çıkarmışlar.*

M.34: *...bir kayanın üstünde bir ışık görmüş: “Işık olan yerde, insan da olur” deyip, atını o yana sürmüş. Bir de varıp görmüş ki, ne bir od, ne bir ateş; ıslıl ıslıl yanan bir kuş kanadı... Odamda ışıldayıp duran bir kuş kanadıdır, sönmez ki söndüreyim onu, benim bunda ne günahım var! Saraydaki şamdanlar bile utancından sönmüş...*

M.47: *Bizim bin, bin beş yüz yaşında guşlarımız var. Çok gezerler.*

2.3.3. Yılan

Masalarda karşılaşılan başka bir hayvan motifi de yılanıdır. İlk çağlarda geniş olarak rastlanılan yılanı bugün sadece bazı toplumlarda rastlanır. Eski ataların ruhlarını taşıdığına inanılan yılanın yer altında yaşadığı düşünülmüştür. “Yılan motifi Sümerler’den Hititler’e, Anadolu’dan Kafkasya’ya kadar uzanan ve oralarda yaşayan ve yaşatılan bir hayvandır” (İslâmoğlu ve Öznur, 2012: 16). Yılanı yüklenen değer, insanoğlunun hayatında önemli bir yer teşkil etmektedir ve bu önemin sonucunda da evrensel sembollerin başında yılanı görebiliriz. Eski dünya mitlerinde yerini alan yılanı evrensel bir simge olarak her daim

rastlanılmaktadır (Ateş, 2014: 181-184). Eski devirlerde ebedi yaşamın sembolü olarak görünen yılanın Amerikan Kızılderililerine göre her tarafı yansa dahi kalbi yanmamış, böylece daima canlı kalan kalp, büyücülük ve halk hekimliğinde kullanılmıştır (Seyidoğlu, 2017: 70-82).

Yılan birtakım sembolleri barındırması bakımından olağanüstü hayvan olarak görülmektedir. Bu özellikler arasında en önemlisi olarak “yenilenme” görülmektedir. Aynı zamanda yılan “dönüşen” bir hayvandır.

Ejderhalar, yılanlar, kabuklu deniz hayvanları, yunuslar ve balıklar su amblemleridir; okyanusun derinliklerinde barınan bu hayvanlar derinliğin kutsal gücüyle sarmalanmışlardır; göllerde uyurken ya da nehirleri geçerken yağmuru, nemi, seli dünyanın bir o yanına bir bu yanına dağıtır ve dünya üzerindeki bereketi kontrol ederler... Bir yılan ya da bir yılan cini her zaman suların yakınında yaşar ya da su kaynaklarını kontrol eder; yaşam, ölümsüzlük ve sağlık kaynaklarının koruyucu cinleridir; böylece yaşamla, bereketle, kahramanlıkla, ölümsüzlükle ve "hazinelere" ilgili tüm amblemlerle bağlantılıdır... Canavar ve yılan, insanın ölümsüzlük yolundaki en büyük rakibidir (Eliade, 2003: 178-288).

Yukarıda bahsedilen özelliklerinin haricinde “ev iyesi” olarak da görülen yılanın evdeki varlığı bolluk ve bereketle bağlantılı olarak görülür ve yılan dokunulmaz. “Ev iyesi olarak görülen yılanın zarar verilmesi ya da öldürülmesi bereketin kaçmasına, kıtlığa ve felakete yol açar” (Türkan, 2008: 319).

Yılanın Türk masallarında metin içerisinde ve tekerlemelerde olmak üzere iki farklı şekilde karşılaşılmaktadır. Tekerlemelerde yılanın, yılanın fili yutması şeklinde olağanüstü bir özellik göstermesi bakımından karşılaşılmıştır (Gülegül, 2012: 50). Masallarda ise donuna girilen bir hayvan olarak rastlanılmaktadır.

Dünyanın çoğu yerinde yaygın olan yılanın insana dönüşmesi motifine masallarda da sıkça rastlanılmaktadır (Ateş, 2014: 184). Aşağıdaki masal örneklerinde görüldüğü üzere yılan olarak doğan varlık masalın asıl kahramanıdır. Bu kahraman sonrasında kılık değiştirerek insana dönüşmektedir.

M.1: *Babamın altı yılan, üstü insandır.*

M.32: *Padişahın garısı da her doğurmasına bir yılan çocuğu doğururmuş...bir ejderha, yılan çıkıyor, südüne içine düşüyor. Ondan sonra kadın gurtuluyor. Bu yılan, kimseyi sokamıyor. Bu yılanın alt yanı yılan, üst yanı insanmış... Orada, bir yılan dile geliyor...*

M.39: *Oğlan yerine, sonunda, karayılan doğuracak olur. Ebesi yanaşır, onu sokar öldürür, şehirde ne kadar ebe varsa kullukçular gönderip iyilikle, zorlukla getirirlerse yılan birer sokar öldürür.*

M.42: *Bakarka filan, bir gün gelmiş ilan gocaman bir şey olmuş. Orda da ilan dile gelmiş, demiş kin... gafası insan gafası, gövdesi de ilanmış, bu öldürüp atdıkları ilan bir kız çocuğuymuş.*

M.66: *...kadın doğurmuş, bir yılan çocuk dünyaya getirmiş.*

Genel olarak Türk dünyası masallarında yılan; yarı insan yarı yılan şeklinde, konuşan, insanla evlenen, uçabilen, kahramanı sırtına alan ve rüya yorumlayan bir varlık olarak rastlanılmaktadır.

M.11: *Dev bir yılanın kartal yavrularını yediğini görmüş. Kılıcıyla bu ejderhayı öldürmüştü. Ejderha ağacın dibine düşmüştü. Bazı masallarda yılanı ejderha da denilmektedir.*

M.14: *Kadın korkusundan öhöö deyince, ağzından koca bir yılan çıkar. Yılanı öldürmüştü atmuş perdenin arkasına.*

M.35: *Varmış ki dereye kocaaman bir evran yılanı, bir oğlanın koltuğundan aşağısını yutmuş, oğlanın kolları dışarda, oğlan inleyip duruyor.*

M.50: *Bu çiftçi gelip bakıyor ki, yılanlar konuşuyorlar, merhametli bir adammış, mendilini eline sarıyor, yılanı boğazından tutup kızın ağzından çıkarıp atıyor.*

M.67: *Bular bigün tarlada kazırken önlerine bi yılan çıkmış, demiş ki: “Bana en büyük kızını vermesan tarlandan gitmem”, demiş. Kimi masallarda yılanı evlenen kişi olarak rastlanılmasının yanında yılanın temel yeri yeraltı dünyasında yaşıyor olması masallarda yerini almıştır (Çağlayan, 2006: 239). Yılan masallarda “gerek Erlik bağlantısı gerek Şamanın yardımcı ruhu olması ile tam bir Şamanistlik karakter ortaya koyar” (Türkan, 2008: 334).*

2.3.4. Köpek ve Kedi

Köpeği her zaman aşağı hayvan olarak gören Türkler, köpeğe pek ilgi göstermemiş olup hatta sadakatından da sözü pek açmazlar. Bunun sebebi ise yaradılış mitlerinde Tanrı'ya dahi ihanet ettiği söylenmesidir (Ögel, 2014: 609-611). “Kedi, yerleşik kültürün ve şehir hayatının bir ev hayvanıdır. Bunun için, Proto-Türk, hayvancı Türk kültüründe, kedi motifi bir önem taşıyordu” (Ögel, 2014: 687). Altay mitlerine bakıldığında zaman köpeğin kurtla benzer şeyleri canlandırdığına rastlanılmaktadır. Hatta bu nedenle köpek ve kurdun karıştırılması da söz konusudur (Roux, 2005: 141). İnsanlar gibi hayvanları da kandırmanın

yolunu bulan Erlik, kılı olmayan köpeğe altın kıl sunar ve böylece köpeği kandırır. Köpeğin tüylü oluşunun kökeni de bu şekilde açıklanmaktadır (Seyidoğlu, 2017: 54). Şamanlar ayın sırasında çeşitli hayvan donuna girerdi. Güçlü şamanlar, kartal ve kurt gibi hayvanların donuna girerken zayıf şamanlar ise köpek donuna girerdi. Şamanlar genelde köpekten yer altına inerken faydalanırlardı (Çoruhlu, 2002: 154).

M.45: *Yolda giderken bir köpeğe rastlar. Bu köpek de bir hoplayınca insan, bir daha hoplayınca tekrar köpek olurmuş...Köpek, kızı alıp köpekler padişahının memleketine gider.*

Halk inanışına göre aslanın aksırığından doğan kedi, aslanın teyzesidir. Kedi mübarek bir hayvan olarak kabul edilirken köpek murdar olarak görülmüştür (Schimmel, 2004: 49).

M.1: *Bu sırada asılmaktan kurtardığı kedi ve köpek, oğlanın yanına gelmiş... kedi süte kuyruğunu batırıp kızın sevdiği cariyenin yanına gitmiş.*

M.50: *...kedi kurtlanıyor: “Bu nasıl iştir? Akşamları gelip beni seviyorlardı, şimdi bacularına bakıyorlar.”*

M.63: *“Senin nasibin de yedi zincirli köpek” demiş... Yedi zincirli köpek: “Arkadaş, benim halim bu. Beni bu halde kabul edersen evleniriz” demiş.*

2.3.5. Balık

Eski Türk İnançları ve Şamanizm Terimleri Sözlüğü'nde balık için şu tanım yapılmaktadır:

1. Asya yaratılış tasarımlarında, dünya okyanusunda yaşadığına inanılan ve üzerinde boynuzlarıyla dünyayı taşıyan bir boğa bulunduğu kabul edilen mitolojik hayvan. 2. Asya mitolojilerinde, suyun içinde ve dünyanın altında yaşadıklarına inanılan, dünyayı taşıdıkları ve dengede tuttıkları kabul edilen, tasarımsal düşsel hayvanlardan biri. 3. Türk kozmolojisinde, gök gürültüsü ile betimlenen bereket, refah ve bolluğu simgeleyen, mutluluk getiren ve üremeyi sağlayan düşsel hayvan. 4. Kimi bölgelerde on iki hayvanlı Türk takviminde ejderin yerine geçen, yıl simgesi hayvan (Korkmaz, 2003: 36).

Hayvancılıkla uğraşan ve at üzerinden inmeyen Türkler için balık ve balıkçılık çok ilgi alanı olmamıştır. Fakat Türklerin “ırmak balıkları” ile alakaları fazlaydı (Ögel, 2014: 67).

Altay Yaratılış mitinde önemli bir yere sahip olan balık, Türk mitolojisinde “gök gürültüsü unsurunun hayvan biçimli timsalidir.” Nehir ve göl kenarında yaşayan Türk boylarında bolluk, bereket ve refah sembolü olarak görülmüştür. Ayrıca balık evlilikte de çoğalmanın yani üremenin ve mutluluğun kaynağı olarak görülmüştür (Çoruhlu, 2002: 144).

İslami inançlara göre helal olan hayvanların etinin yenilmesi için kanının akıtılması gerekir fakat balık kanı akıtılmadan yenilen tek hayvandır (Boratav, 2016: 39).

“Şaman folklorunda rast geldiğimiz giyim sembolü, masalarda balığın tasviri ve çeşitli yönlerden değerlendirilmesi dünya modelinin somut şekilde yerin zoomorfik tiplerde tasavvur edilmesinin kalıntılarıdır.” Dünyanın biçiminde balığa hem yerin hem de dünyanın yaratılmasında bir sembol olarak rastlanılmaktadır (Bayat, 2015: 38).

M.12: *Oğul oğul! Bir rüya gördüm hastalığının çaresi Kocasu'daki balıklardaymış. Koş çabuk, balıklardan bir tane tut getir... “Oh be! Artık babam kurtulacak hastalıktan” demiş. Küçük balığı eline almış. İncelerken bir de baksa ki ne görsün bir tarafında Allah, diğer tarafında Muhammet yazılı imiş. Öldürmeye kıyamamış ve ardından suya koyuvermiş. Bu masalda balığa şifa kaynağı olarak rastlanılmaktadır. Şifa olarak rastlanılan balığın bir tarafında Allah diğer tarafında da Muhammet yazmaktadır. İncelenen masalda balığın diğer balıklarda rastlanılmayacak olağanüstü ilahi bir özellik göstermesine tanıklık edilmektedir.*

M.13: *Balık kurtulmak için hamle yaptıysa da kurtulamamış ve Allah tarafından balık dile gelmiş. Bu masalda balığın konuşuyor olması olağanüstü özellik içermesi bakımından önemlidir.*

M.21: *“Balıh balığı yuttu Balıh da bacımı yuttu.” deyin türkü çığırırımış. İncelenen bu masal olağanüstü özellik çağrıştırmasının yanında Yunus Peygamber'in bir balık tarafından yutulması kıyıya çıkarılmasını anımsatmaktadır.*

2.3.6. Ayı

Türk mitolojisinde önemli bir yere sahip olan ayı; at, kuş ve kurt kadar değerli bir yere sahip olmamıştır. Son zamanlardaki çalışmalara bakıldığında zaman Türkler ve yakınlarındaki topluluklarda orman kültürü, bazı Türk boylarındaki ayı kültürü ve bu kültürün simgeciliğinin esasını oluşturur. Orman ruhunun ve orman tanrısının simgesi olan ayının erken dönemlerde adının zikredilmesi yasaktı. Şamanın gökyüzüne yaptığı yolculuklarda ayıya yardımcı ruh olarak rastlanılmaktadır. Fakat İslamiyet'i benimsedikten sonra ayı bu önemini kaybedip kötü insanın, ahmaklığın ve kaba kuvvetin sembolü olarak yerini almıştır (Çoruhlu, 2002: 139-140). Yabani hayvan olarak bilinen ayıyı insanların eğlence amaçlı evcilleştirdiği bilinmektedir. Ayı genellikle halk arasında kuvvetli ve tüylü olmasıyla bilinmektedir (Güven, 2015: 84).

“Anadolu masallarında, ayıların insanlarla olan arkadaşlıkları üzerinde, çok durulur” (Eberhard, 1953: 36 atfen Ögel, 2014: 676). Anadolu’da ise kötü, vahşi, yırtıcı yani tehlikeli bir hayvan olarak görülür (Ögel, 2014: 676).

M.5: *Avcı hayretler içerisinde arkadaşının bacağına bakarken ayı, avcının yanına gelip ateşin başına oturmuş. Adam ne yaparsa ayı da aynı hareketi tekrar edermiş. Avcı odunu tutarsa, odunu tutarmış. Su içerse su içermiş, et pişirirse o da et pişirmiş.*

M.7: *Kızla ayı evlenmişler. Aradan zaman geçtikten sonra bir erkek çocukları olmuş.*

M.8: *Oğlan kendine benziyenlerin arasına katılmak istemiş. Ayı ile danışmış. Ayı, giderse onu öldüreceklerini söylemiş. Fakat çocuk dinlememiş. Aynının verdiği boynuzu alarak yola çıkmış.*

M.10: *Bu ayı küçük kızları dağa kaçıtır, nereye götürdüğü kimse tarafından bilinmezmiş.*

M.11: *Ayı, kızı kendisiyle evlenmeye ikna etmiş.*

Yaşar Çoruhlu’nun da bahsettiği üzere incelenen masalarda ayının orman kültürüyle bağdaştığı rahatlıkla görülmektedir. Ayı genelde bir kızı ya da bir oğlanı ormana kaçıtır ve onunla evlenir. Sonrasında ise çocukları olur.

2.3.7. Eşek

Eski Türklerde çift hayvanı olarak görülen eşekten Anadolu insanı yük taşımacılığında yararlandığı için eşiği faydalı ve yakın bir hayvan olarak görmüştür. Anadolu masallarında eşek, at gibi iyi bir motif olarak karşımıza çıkmaz. Türk masallarına bakıldığı zaman atın yeri her daim önemli ve kutludur (Ögel, 2014: 684). Eşek ise tam tersi pasif durumdadır. Türkler, attan sadece binek hayvan olarak istifade etmeyip aynı zamanda atın etinden ve sütünden de faydalandıkları için atı her zaman özel konumda tutmuşlardır. Türkler eşiğin ise sadece gücünden faydalanmış ve bu sebeple de eşek ata göre daha geri plandadır. İncelenen masal metinlerinde de görüldüğü üzere eşek ata nazaran daha az geçmektedir ve olağanüstü özellik göstermesi bakımından konuşan eşekten ileri geçememektedir.

M.19: *Durumu gören kadın feryat figan içindeyken bozkurt, yaşlı kurdun yanına giderek: "Arkadaş işte eşek, işte yavrusu. Hangisini istersen istediğinden ye." demiş ve oradan ayrılmış.*

M.25: *Tilki, bu sözlere kanmış, eşeğin arkasına geçmiş, kuyruğunu daha ısırılmaya fırsat bulamadan eşek bir tekme atmış ve tilkiyi on metre geriye fırlatmış. Eşek sırtta sırtta yoluna devam ederken, acılı bir şekilde onu izleyen tilki: -Eşeğin aklıyla hareket edenin sonu budur işte, diye söylenmiş.*

M.50: *Gel sana külden bir eşek yapayım, daima 'çö, de, çüş deme, çüş dedin mi hemen dağılır.*

M.51: *Sakin ha çüş eşeğim çüş demiyecesein diye yola vurmuş kız bir müddet sonra unutup çüş eşeğim çüş deyince eşek kül oluvermiş...*

2.3.8. Kurt

“Türk geleneğinde buğra, boğa, "öküz," veya börü, "kurt" gibi isimlerin, bir boyun eski totem hayvanlarına işaret ettiği düşünülürken, Arap Müslümanlar arasında kadim totemizmin izleri yok gibi görünüyor” (Schimmel, 2004: 46). Kurt, eski Türk kavimlerinde bir inanışken sonrasında Hunlarda atalar kültürünün önemli bir unsuru olmuştur. Hatta bu önemi Türklerin mezar ve kaya taşlarında da görebiliriz. Bu taşlar üzerinde şamanın kıyafeti ve malzemelerinde tanrı-kurt betimlemelerine rastlanılmaktadır. Kurt ilerleyen zamanlarda hayvan-ata kavramının şekillenmesini sağlamış ve birçok şeyin de simgesi haline gelmiştir. Bu simgeye milletlerin en önemli değerlerinden biri olan bayraklarda da karşılaşılmaktadır. Göktürklerin bayrağında kurt kafasının olması Türklerde kurdun ne denli önemli bir hayvan olduğunu göstermektedir. İslamiyet’in kabul edilmesiyle kurt eski önemini ve yerini kaybetmiş kalan değerleri de İslamiyet’e uydurulmuştur. “Kurdun bazı olumsuz anlamlar kazanması dışında, özellikle yiğitlik ya da güç simgesi olması, nazardan koruyucu sayılması gibi bazı anlamları devam etmiştir” (Çoruhlu, 2002: 134-136). Anadolu’nun bazı yerlerinde yeni doğan bebeklerin beşiklerine kurt dişi bağlanması bebeğin kötü ruhlardan ve nazardan koruması adına önemli görülmektedir. Hunlar ve Göktürklerde ata olarak görülen bozkurt Oğuzların öncüsü ve koruyucu olmuştur (Uslu, 2017: 16). Anadolu inançlarında önemli bir yere sahip olan kurda zarar verilmesinin talihsizliğe yol açacağı fikri yaygındır. Ayrıca kurdun belirli parçaları kalbi, ağzı, gözü, derisi vb. gibi organları halk hekimliğinde tedavi amaçlı kullanıldığı bilinmektedir (Yalman, 1930’a atfen Şimşek, 1995: 19).

Totemizmin ve dinin etkisi çoktan kaybolan Türklerde; kurt, artık bir sembol olarak kalmıştır. Göktürklerde bayrakların ve tuğların en ucunda yer alan kurt, devlet sembolü niteliği görmüştür (Ögel, 2014: 144). “Kurt’un Türkçe’de diğer adı börü’dir ve bu kelime

Orhun kitâbelerinde, Uygurca vesikalarda, *Dîvânü Lügâti't Türk'te* ve *Oğuz Kagan Destanı'nda* geçer” (Kafesoğlu, 2017: 317).

M.19: *Durumu gören kadın feryat figan içindeyken bozkurt, yaşlı kurdun yanına giderek: "Arkadaş işte eşek, işte yavrusu. Hangisini istersen istediğinden ye." demiş ve oradan ayrılmış.*

M.23: *Demir kurt kızı aldı, rüzgârla götürdü, demişler.*

M.46: *Ertesi gün kurt bir ölçek altıninan gelip kızı alıyor sırtına attığı ile çekip götürüyor.*

2.3.9. Deve

Deve, eski Türkler başta olmak üzere Selçuklu ve Osmanlı devletinde devlet ve halkla bütünleşmiş bir hayvandır. Tarihte önemli kervan yollarının develerini de Türkler yetiştirmiştir (Ögel, 2014: 681). Türk kültüründe değerli bir hayvan olarak karşılaşılan devenin besin ihtiyacı olarak kullanılmasının yanında yük taşımacılığında da faydalandığı görülmektedir (Karadoğan, 2015: 112). Ayrıca Türk mitolojisinde deve bazı diğer bazı hayvanlar gibi alp sembolü ya da bir ongon olarak görülmüştür (Çoruhlu, 2002: 146).

M.34: *Bir varmış, bir yokmuş; Allah'ın kulu çokmuş, develer tellal iken, pireler berber iken ben anamın beşiği tıngır mıngır sallar iken...*

M.36: *Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş, develer tellal iken pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken, ninem eşikte şıngır mıngır oynar iken, küçücük bir kaplumbağa yavrusu varmış.*

M.54: *Aradan zaman geçmiş, üzeri yüklü bir deve gelmiş.*

M.62: *Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde develer tellal iken, pireler berber iken, ben dedemin beşiğini tıngır mıngır sallar iken, bir yarım horoz varmış.*

M.64: *Develer tellal, pireler berber, anam beşihte iken ben on beş yaşındaydım.*

M.65: *Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde; develer tellâl iken, pireler berber iken...*

İncelenen masal metinlerinin başlangıcından itibaren bir olağanüstülüğün hâkim olduğu giriş formelinden itibaren anlaşılmaktadır. Develerin tellal olması gerçek hayatta mümkün olmayacak bir durumdur. Bu nedenle develere burada tellal yakıştırması yapılarak masalın doğasına uygun hareket edilmiştir. İncelenen masal metinlerinde deve karşımıza

giriş formelinde çıkmaktadır onun haricinde sadece bir yerde gerçek hayattaki fonksiyonuyla çıkar, o da devenin yük taşıyor olmasıdır.

2.3.10. Kaplumbağa

Kubbe şekline benzeyen kaplumbağanın sırtı gök, alt kısmı ise yeri simgelemektedir. Kaplumbağanın dört ayağının birbirini uyumlu şekilde takip edişi dört mevsimin tekrarına benzer. Kaplumbağanın kabuk kısmındaki deseni Kuzey yarımkürede yer alan bir yıldızı simgeler. Aynı zamanda sağ gözü ayı, sol gözü de güneşi simgelemektedir. Kaplumbağa doğada var olan bütün kabuklu hayvanların lideri sayılmaktadır. Aynı zamanda bütün kış hareketsiz kalan kaplumbağa yaz geldiğinde kabuğunu değiştirip dışarı çıkar ve bu durum onun uzun ömürlü olmasını sağlar. Kaplumbağanın bu özelliği sabrın ve uzun ömürlülüğün sembolü olarak görülmesini de sağlamıştır. Bu özelliklerinin yanı sıra kaplumbağa sükûnetin ve sevincin simgesi olarak da görülmektedir. Göktürkler zamanında kaplumbağa soyun işaretiyle bağlantılıydı. Hatta bu bağlantıyı Bilge Kağan ve Kültigin'in mezar taşlarında olduğu gibi bu soydan olanların mezar taşlarında da kaplumbağa biçiminde kaidenin yer almasından anlaşılmaktaydı. Kaplumbağanın yerle olan bağlantısı sebebiyle kaplumbağa sıkıntı, şanssızlık, zorluk gibi hususları da simgelemektedir. İslamiyet'ten sonra minyatürlerde ve Kelile ve Dimne hikâyelerinde kaplumbağanın sembolik kullanımına rastlanılmaktadır (Çoruhlu, 2002: 149-150). Kuzey'in hayvan simgesi olan ve yeri sembolize eden kaplumbağanın üzerinde yer alan çizgiler, dünyanın haritası olarak görev yapmıştır (Bayat, 2015: 37). Doğu halklarında yeryüzünün taşıyıcısı olarak kaplumbağa gösterilmektedir (Harva, 2015: 19). Kaplumbağanın bu derece değerli olmasında en önemli özelliği üzerindeki altıgen desenidir. Kaplumbağa mitolojilerde sürekli diş karakteri temsil eden su ve ayla aynı zamanda bolluk ve bereketle, sonsuz doğum ve ölümsüzlükle bağlantılıdır (Ateş, 2014: 205).

M.36: *Anne kaplumbağa, her gün yavrusunu gezmeye çıkarmış. Böylece de çevreyi tanıtır yolları öğretirmiş. Minik kaplumbağa da çevresindeki hayvanları görünce onlar gibi koşmak, yüzmek, hatta uçmak istermiş. Günlerden bir gün, annesiyle yürüyüşe çıkan kaplumbağa: "Anne şurada yiyecek gördüm, gidip alabilir miyim?" demiş.*

M.60: *...tosbağadan ses gelmiş. Dimiş ki: "O gadar hayıflanma yiğidim, gün doğmadan ne doğar, orasını Allah bilir" demiş.*

İncelenen masalarda kaplumbağa karşımıza konuşan hayvan olarak çıkmaktadır. Bu konuşma nasihat içerikli de olabilmektedir. Masal 60'ta kaplumbağanın “gün doğmadan neler doğar” ifadesi de kaplumbağanın yukarıda bahsedilen özelliklerinden sabrın temsilci olması adına önemli bir örnektir.

2.3.11. Diğer Hayvanlar

Yakutlar ve Altaylarda diğer bazı hayvanlar gibi tilki de tözler arasında yer almaktaydı. Tilkinin bu özelliği onun eski zamanlardan beri ata simgesi olduğunu göstermektedir. Uzak doğuda ise başlı başına mitolojik bir varlık olan dokuz kuyruklu tilki⁸ vardır. Aç gözlülüğün, hırsın ve ihtirasın sembolü olan bu mitolojik varlık, çok güzel bir kadın suretindedir (Arslan, 2019: 97-118). Ayrıca Çin'de tilki uzun ömrü, şans ve kurnazlığı temsil etmektedir. Bu durumun aksine Türklerde tilki, kurnaz ve hileci bir hayvan olarak bilinmektedir. Şamanların başlığında yer alan birtakım unsurların yanında tilki postunun da bulunması Şamanist törenlerde tilkinin yer aldığını göstermektedir. Birtakım efsane veya hikâyelerde avcılar ölümüne yani yeraltına götürmek isteyen kötü ruhlar arasında kara tilki de vardır. Kara tilkiyi takip eden avcı, yeraltına giden kayadaki kapıdan içeriye ulaşmak ister fakat bu durumla daha önceden karşılaşmış tecrübeli bir avcı vasıtasıyla engellenir. İslamiyet'e göre ise tilki; kurnazlığın, dolandırıcılığın, sahtekârlığın ve korkaklığın sembolü olmuştur (Çoruhlu, 2002: 157).

M.22: *Tilki konuşamaz, deme. Ben konuşan bir tilkiyim.*

M.25: *Tilki, bu sözlere kanmış, eşeğin arkasına geçmiş, kuyruğunu daha ısırma fırsat bulamadan eşek bir tekme atmış ve tilkiyi on metre geriye fırlatmış. Eşek sırtta sırtta yoluna devam ederken, acılı bir şekilde onu izleyen tilki: -Eşeğin aklıyla hareket edenin sonu budur işte, diye söylenmiş.*

Genel olarak masalarda tilkiye kurnaz ve hileci olarak rastlanırken incelenen masalarda bu durumun tam tersi olarak rastlanılmaktadır. Hatta masal 25'te tilkiye eşeğin aklına uyan saf bir hayvan olarak rastlanılmaktadır.

Aslan; Mezopotamya mitolojisinde iyiliğin, Mısır'da kuvvet ve gücün, Budizm'de ise asaletin, soyluluğun simgesidir (Seyidoğlu, 2017: 80-81). Pazırık kurganlarından çıkarılan eserler üzerindeki aslan-grifon betimlemelerinin bulunması Türklerde aslanın çok

---

⁸ Japonya'da Tamamo-no-Mae, Çin'de Da-Ji, Kore'de Gumiho olarak bilinir.

erken devirlerden beri bilindiğini ortaya koymaktadır. Aydınlık-karanlık ya da iyi-kötü gibi zıt kavramlarda aslan faydalı olan yere denk gelmektedir. Böylece aslan bazı hayvanlarda olduğu gibi zafer, güç, iktidar ve iynin kazanması gibi semboller olmuştur.

“İslamiyet’ten sonraki Türk sanatında aslan simgeciliği, İslamiyet’ten öncekinin izinde gelişmiştir. Yeni birtakım tasavvurlar için içine girmekle beraber, eski fikirler İslam’la bağdaştırılmıştır. Zaten aslanın güç, kuvvet ya da koruyucu bir simge ya da taht timsali olması gibi hususlar birçok mitolojide ortaktır; örneğin aslanın kükremesi nasıl Budizm’in inananlarını uyarıyorsa, aynı husus, Hristiyanlık ya da İslamiyet için de geçerlidir” (Çoruhlu, 2002: 136-137).

M.33: *Ok atduğulan aslanın ağaç ayağından çıkıyor. Ağaç çıkdüğulen aslan bayılıyor. Bayıldulen haman uşak gidiyor memesinden süt alıyor onun.* İncelenen bu masalda aslanın sütünün şifa olmasıyla karşılaşılmaktadır. Aslanın sütünden doğrudan faydalanamayan insanoğlu, aslanı bayılıp sütünden istifade etme yoluna gitmiştir.

Gök unsuruna bağlı olan geyiğin İç ve Orta Asya’da beyazının değerli olduğu görülmektedir. Kahverengi ya da kızıl renkte olan geyikler ise daha çok yer ya da yeraltı ile bağlantılıdır (Çoruhlu, 2002: 143). Geyik, çoğu yerde kadınla bağdaştırılmıştır. Orta Asya’nın bazı kısımlarında kutsal leopar ve geyik heykelleri vardır. Buryatlarda çocuk sahibi olamayan köylü kadınlar, heykelleri yapılmış geyiklerin boynuzlarına dilekte bulunup bez bağlarlar, bu bezler plasentadaki yumurtayı simgeler. Bu inanişâ benzer bir uygulama günümüzde de yapılmaktadır. Buna benzer bir inaniş boynuz-ağaç arasında görülmektedir. Şehirden uzak kırsal bölgelerde çocuğu olmayan kadınlar dilekte bulunup ağaca çaput parçaları asarlar. Bugün hâlâ Anadolu ve Asya’da yapılmakta olan bu geleneğin altındaki temel düşünce de bu vasıtayla anlaşılmaktadır (Ateş, 2014: 154).

M.27: *Bi de geyik gelmiş... Çınarı kesmişler, hemen o çınarın kesilen yirini diliynen yalamış. Zabaca çınar eskisi gibi olmuş.* Bu masalda geyiğin kesilen ağacı yalaması üzerine ağacın eski halini almasından bahsedilmiştir. Buradan hareketle şu söylenebilir ki geyik, bu masalda üremenin yani çoğalmanın sembolü olmuştur. Yukarıda da geyiğin kadınla bağlantılı oluşuna değinilmişti, bu masaldan hareketle nasıl ki kadın doğurganlığın, ürümenin sembolüyse geyik de bu masalda karşımıza bu şekilde çıkmaktadır.

Ana tanrıça sürekli insan gövdesiyle betimlenirken onun kutsal olan doğurganlık özelliği ise sık sık inek başıyla temsil edilmiştir... Mitolojilerde kadının, yaratıldığında, sık sık inek kılığına girdiği belirtilir. Uzakdoğu mitolojilerinde de tanrı kadını ilk günahı işlediği için inek kılığına sokmuştur (Ateş, 2014: 119-125).

M.65: *İnek, kızın bu durumuna çok üzölmüş ve bir üflemeyle yünün hepsini eğermiş.* İncelenen masalda ineğe yardımcı olarak rastlanılmaktadır.

Türklerin Budizm'le olan ilişkisi sonucunda Türk sanatı ve mitolojisinde fil yer almıştır. Fil, Budizm'i kabul eden ve Türkler gibi sonradan İslamiyet'i benimseyen milletlerde yiğitliğin, kuvvetin ve hükümdarlığın ihtişamının sembolü olmuştur. Filin hükümdarlıkla bağlantılı olması sonucunda taht simgeciliğiyle de bağlantılı olmasını sağlamıştır (Çoruhlu, 2002: 147-148).

M.34: *Hay aklınla yaşayasın; bu kuş öyle bir saraya yakışır, yakışır ama, kadar fildişini kim bulur?... A eloğlu, sen kurdun, kuşun dilinden anlıyorsun; fillerin geçtiği yeri de bilirsin, içtiği yeri de bilirsin, içtiği yeri de; imdi, bir saraya yetip artacak fildişi isterim senden, fazla laf istemem!* İncelenen bu masalda filin dişinin bile ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

İncelenen masalarda karşılaşılan bir diğer hayvan ise horozdur. İncelenen masalarda horozun konuşuyor olmasının dışında herhangi bir olağanüstülükle karşılaşılmamaktadır.

M.25: *Keklik, kaz, ördek, tavuk, horoz sırasıyla aynı yemini edip karşıya geçmişler.*

M.37: *Tam adamlar dönüp gidecekleri sırada evin horozu dile gelmiş ve kızın yerini söylemiş.*

M.62: *Yarım horoz çanını boynuna takmış, ardında da "tingir tingir" öttürmeye başlamış.*

Çalışkanlığıyla bilinen karıncalar, gerçek hayattakinden daha büyük olmasıyla incelenen masalda olağanüstülük göstermektedir.

M.47: *...orası garınca diyarıymış, garıncalar göpek gadar böyüklermiş. O garıncalar gızı o diyarda yemişler.*

3. ANADOLU SAHASI HAYVAN MASALLARINDA MİTOLOJİK OLAĞANÜSTÜ UNSURLAR VE TABİAT UNSURLARI

Çalışmanın bu bölümünde incelediğimiz Anadolu sahası hayvan masallarında tespit edilen olağanüstü unsurlar ve tabiat unsurları iki alt başlık altında ele alınacaktır. Olağanüstü unsurlar başlığı altında; ruh, cadı, dev ve ejderha gibi mitolojik karakterlerin tespit edilmesinin yanı sıra don değiştirme, rüya, ölüp-dirilme, peri, beddua, büyü, sihir, sır, hainlik ve ihanet gibi birçok motifin de incelenmesi yapılacaktır. İkinci alt başlık olan tabiat unsurlarında ise incelenen masalarda tespit edilen tabiat unsurlarına yer verilecektir. İncelenen masalarda tespit edilen tabiat unsurları; orman-ağaç, dağ, mağara, taş, su, ateş, toprak, ay ve güneştir.

Bu bölümde yukarıda sıralanan motiflerin Türk-İslam gelenekleri çerçevesinde değerlendirmesi yapıldıktan sonra bu motiflerin incelenen masal metinlerinde nasıl yer aldığı üzerinde durulacaktır.

3.1. Olağanüstü Unsurlar

Olağanüstü unsurlar okuduğumuz ve incelediğimiz masalardan elde edilen on başlık altında belirlenmiştir.

Masal 47’de yarısı insan, yarısı hayvan olan bir varlıkla karşılaşmaktadır.

M.47: *Oraya varmışlar, gafası guş gendisi, yani vücut tarafı insan olan biriyle karşılaşılıyorlar.*

Mitik zaman ile gerçek zaman arasında şamanlar aracı konumdaydı. İnsanlardan uzak, görünmez olan tanrılar ile haberleşme şamanlar vasıtasıyla olmaktadır. Mitik devirlerin sona ermesiyle tanrılar kendi bölgelerine çekilmiş böylece yeryüzü de insanlara kalmıştır. Durum böyle olunca da sıradan insanla tanrılar hiçbir şekilde iletişim kuramaz olmuştur. İnsanlar ile tanrılar arasında iletişim kurmada aracı ise şamanlar olmuştur (Seyidoğlu, 2017: 52). Demonik yani şeytan ve cin gibi varlıklar; ormanda, mağarada, yeraltı aleminde, kuyuda, öteki âlemde yaşamalarına rağmen “inisiyasyon merasimi ile bağlantılı marjinal karakterli varlıklar esasen kahramanın dünyası ile öteki âlem arasındaki sınırda yerleşirler” (Bayat, 2013: 166). Bu bölümde incelenen motiflerin birçoğunda

şamana ait özellikler yer almaktadır. Bu nedenle şamanı normal insandan ayıran keskin ve önemli özellikler vardır. Bu özellikleri Eliade şu şekilde açıklamaktadır:

Şamanların, büyücülerin ve büyücü-hekimlerin nöropatlar ya da sinirsel açıdan dengesizler arasından seçilmesine tuhaf ve olağanüstü olana verilen ayrıcalık neden olmaktadır. Bu tür işaretler bir seçimi göstermektedir: bu işarete sahip olanlar onları bu biçimde ötekilerden ayıran tanrılara ya da ruhlara, rahip, şaman ya da büyücü olarak boyun eğmektedirler. Bu seçim, her zaman bu tür dışarıdan belli olan işaretlerle (çirkinlik, sakatlık, delilik vb.) ortaya konulmaz; bu dinsel eğilim, adayın isteyerek ya da istemeyerek boyun eğdiği ayinlerle ya da fetişist bir rahip tarafından seçilerek ortaya konulur; ama her zaman bir seçim söz konusudur (Eliade, 2013: 42-43).

3.1.1. Koruyucu Ruhlar

Şamanistler ruhları ikiye ayırmaktadır. Bu ruhlardan birisi insanlarda, bitkilerde ve yaratıklarda olan eş ruhlardır. Diğeri ise eş ruhlardan farklı olarak başka bir canlıda birlikte yer almayan tek ruhlardır. Buna benzer ruhların birçoğu tanrının emri altındadır. İyilik tanrısına itaat eden ruhlar insanlara iyilikte bulunur, kötülük tanrısının emri altında bulunan ruhların ise insanlara zararı dokunmaktadır. Bu ruhlar ağaçlara, sulara, mağaralara, topraklara, dağlara vd. sahiptir. Bu ruhların haricinde bir de insanın kendi ruhu bulunmaktadır. Bu nedenle şamanlar, insanları ruh ve beden halinde iki varlık olarak görürler. Fakat bu ruhlar eş ruhlardan farklıdır, cennette var olan süt gölünün damlalarıdır. Süt gölünün damlaları doğacak insanların ruhlarını meydana getirir (Uraz, 1994: 108-109).

Anohin'in tespit ettiği bir rivayet üzerine güneş ve ayın uzağında aynı zamanda yıldızların üstünde yaşayan Ülgen, iyilikte bulunan bir varlıktır. "Şamanistlerin panteonunda Ülgen'in "ak kızları"ndan başka da birkaç iyi dişi ruhlar vardır. Altaylılarda Umay, Ana Magıl, Ak ene, Yakutlarda Ayısıt'lar bunların belli başlarıdır. Altaylılara göre Umay çocukları ve hayvan yavrularını koruyan dişi tanrıdır" (İnan, 1986: 32-34).

İncelenen masalarda kızını korumaya çalışan bir anne ruhu ile karşılaşmaktadır.

M.32: *Gız gediıyor, annesinin mezarlığına varıp ağlıyor. Annesi de sağlığında çok iyi bir kimseyimış. Gız: "Anneciğim, ben ebelik bilmem, bişe bilmem. Bu gadın yılan doğuruyor, herkesi sokuyor. Ben ne yapım?" diyor. Annesi, orada dile geliyor: "Yavrum, evladım, bir goca gazan süt gaynat. Südü gaynat, sıcak sıcak, onun buğuna gadını ver, bununla doğutdur. Onun buğuna gadın doğum yapar, o yılan da südüün içine düşer. Sen, heç ağlama" diyor.*

3.1.2. Kötü Ruhlar

İncelenen masalarda kötü karakterler (Arap, cadı, dev ve ejderha), masalların tamamında yer edinirken kötü ruhlar ile karşılaşılmamaktadır. Bu sebeple burada sadece kötü ruhların genel özelliğine değinilecektir. İnan, “Lohusalara musallat olan bu kötü ruh Çin seddinden Akdeniz kıyılarına, buz denizinden Hind'e kadar yayılmış Türk folklor ve hurafelerinde Al karası, albastı, albis, almıs adlarıyla yer almıştır” (İnan, 1986: 169). Şeklinde bir açıklamada bulunmaktadır. İncelenen masalarda bu tür varlıklara rastlanılmamaktadır. Fakat bugün hâlâ bu inancın halk arasında varlığını koruduğu söylenebilir.

3.1.3. Arap, Cadı, Dev ve Ejderha

V. Propp, *Masalın Biçimbilimi* adlı eserinde yasağın çiğnenmesi aşamasında yeni bir kişinin ortaya çıkmasından bahseder. Bu kişiyi de saldırgan olarak adlandırır. Bu kişi kahramana saldırır ya da kötü kişidir. “Bu saldırganın rolü, mutlu ailenin huzurunu bozmak, mutsuzluk yaratmak, kötülük yapmak, zarar vermektir. Kahramanın düşmanı, bir ejderha, bir şeytan, bir eşkıya, bir cadı, bir üvey ya da kötü ana vb. olabilir” (Propp, 2017: 31).

Zenciler yani Araplar masalarda zengin kişilerin konaklarında ya da saraylarında çalışan kimselerdir. Osmanlı devletinin sosyal yaşamında gözlemlenen bu durum, masalara da yansımıştır. Masalarda kara tenli hizmetçi olarak çıkan bu tipler, değer görmemelerinden sebep ikinci plandadır. “Masallardaki Arap figürlerin bedensel çirkinlikleri vurgulanırken kalıplaşmış ifadelerle başvurulur, bu ifadelerden biri “zebella gibi” şeklinde kalıptır” (Çelik, 2019: 340). İncelenen masalarda Arap ile hem olağanüstü hem de normal bir şekilde karşılaşmaktadır.

M.1: *Mührü yalayınca ortaya iki Arap çıkmış.*

M.15: *Arab-ı Zengin'in ülkesine sora sora gider.*

M.16: *İçeri gir, yalnız kendini çok koru. Bengiboz'a bakan arap seni öldürür. Çünkü onu hiç kimsenin eline geçirmesini baban istemiyor. Arabı öldürürsen ata biner gidersin.*

M.18: *Kız, bir Arap donunda erkek kispetiyle duruyormuş.*

M.26: *Sonra çiftini bırakmış da bir of çekmiş. O dakika da bir Arap, karşısına dikilmiş... “Allah bana bir evlat vermedi. Canım sıkıldı da ‘of’ dedim, demiş. Arap cebinden bir elma çıkarmış...*

M.28: *Suya bakarken Arap karısı onu kaktırıvermiş, Beyoğlu onu alacak diye.*

“ ‘Cadı’ kelimesi toplumda kötü olan, işini kötülükle yapmaya çalışan kadınlar için kullanılan bir kelimedir.” İncelenen masalarda da cadıyla tam olarak bu şekilde karşılaşılmaktadır. Kötü niyetli cadı kadınlar, aynı zamanda sihir gücüne de sahiptir. Bazı masalarda cadı kadın yerine ‘congalez karısı’ açıklaması da kullanılmaktadır. Cadı kadınlar insan eti yemesi ve insan kokusu almaları bakımından devlere benzemektedir (Sadıç, 2008: 177). “Türk Masallarında cadılar kötüdür. İyiliği iyi ruhlar ve periler temsil eder. Cadı karı veya cazu karısı her zaman kötüdür, sevgilinin arasını açar. Masalın kahramanına kötülük etmek için fırsat kollar” (Seyidoğlu, 1983: 109). Türk masallarında cadı kadınlar, bilhassa masalda yer alan kız kahramanlar için tehlikelidir. Bu cadı kadınlara bazen masal kahramanının üvey annesi olarak rastlanılmasının yanında bu karakterlere büyü yaparken de rastlanılmaktadır. Süpürgeye binen cadı kadınlara rastlanılmamış ve masalarda cadı kadınların şekil itibariyle nasıl oldukları hakkında çok fazla bilgi tespit edilmemiştir. Kahramanın üvey annesini de cadı kadınlar içerisine dahil eden Günay, düşman akraba olan üvey annenin dışında genç kızların mutluluğunu kıskanan ve onların yerine geçmek isteyen çingene kızlardan da bahseder (Türkeş-Günay, 1983: 108-114). Masal ve efsanelerde rastlanılan kötü cadı karakterine çok az da olsa iyilik yaparken rastlanılmaktadır. Fakat bu karakter özü neticesinde kötüdür (Türkan, 2008: 749).

M.17: *Çingene kızı bakmış bu kız çok güzel ve mutlu, onu konuşturup açık yanını bulmak, onun yerine geçmek istemiş.*

M.18: *Annenle Yahudi aşçıbaşı, yemeğine zehir koyup seni öldürecekler. Onun için ağlıyorum, demiş.*

M.21: *Analık; “Ya çocuğların ya ben!” demiş gocasına... Beyoğlu, bir cadı garının yanına getmiş.*

M.27: *Adam evlenmiş, bir analık getirmiş şimdi analık bu çocukları başlamış irdemiye... Bir cadı gari varmış. Onga varmış demiş ki: “Bah!” demiş, “şu çınar ağacında bir dünya gözeli gız oturuyor.*

M.32: *Bu hoca dutuyor, padişaha diyor ki: "Benim kızım ebelik yapıyor, ebelikten çok güzel annar. Gel, senin kızını bu doğutdursun," diyor. Kadın da içerde doğum yapıyorumuş. Padişah: "Peki, senin kızın doğutdursun," diyor. Bu adam, bir gün bir yere gediyo, bu adam çok uzağa gediyo. Adam uzağa gedince kadın, bunun bütün malını mülkünü, hep gendi üzerine yapıdırıyor, altınlarını falan hep gendi alıyor, bu gızı da, bodrum gata atıyor.*

M.33: *Eve gelince annesi buğa puşluk guryo, yani çecüğun canına kasdediyo.*

M.37: *Kızın üvey annesi kızı görünce çok şaşırmuş. Kız bir günde güzelliğine güzellik katmışmış. Kıskandığı için ertesi gün kendi öz kızını inekle beraber göndermiş... Üvey anne olayı ilk duyduğunda üvey kızını tandırın içine koyup üzerini de güzelce kapatmış.*

M.38: *Bu hacının karısı da bu oğlana göz koyuyo, ayıptır. Söylemesi. Neyse ısrar ediyo, bakıyo ki yüziine bakmıyo, tenezzül etmiyo, bu sefer kızıyo: "Herif gelince bunu astırayım, öldürteyim." diyo. Hacı geliyo, soruyo: "Ne var ne yok?" "Senin tuttuğun hizmetci bana böyle böyle etti, tecavüzlere kalkıştı."*

M.39: *"Valide, burada eli işe yatkın, ebelikten anlar birisi bulunur mu?" diye sorduklarında bu kadının hiç sevmediğı bir üvey kızı varmış, o aklına gelmiş. Her fırsatta bu kızcağıza bir kötülük yapar, bir biçimine getirir, canını yakarmış. Gözleri parlar, sevinir...*

M.43: *-Ey insanoğlu, durmayın! Kaçın, gidin. Üvey anneniz ve babanız sizi kesecekler, demiş.*

M.45: *Meğer bu hizmetçi, evin oğlu kendisini almadı, diye onu buraya getirip bağlamış.*

M.51: *Bir cadı kadın varmış kız olunca bu çocukların geleceğini bildiğı için hemen dama çekilen beyaz bayrağı indirip kara bayrak asmış.*

M.55: *Bir gün cadı karı gelmiş: -Niye baban evlenmiyor kızım, diye sormuş.*

M.59: *Koca gelin küçüğe gelmiş. Tosbağa yok. Dünya güzeli bir kız durup durur evinde. Onu da ava gidiyorum diye oğlan kapı ardına saklanmış. Bağanın kabuğunu almış, atmış. Onun da altında güzel bir kız varmış. Kızla güzel geçiniyormuş gali oğlan. Koca gelin gelmiş, ortalığı bozmuş.*

İncelenen masalarda cadı karakterinden çok üvey anne karakteriyle karşılaşılmaktadır. Masal 18'de üvey anne ve Yahudi aşçıbaşının çocuğun yemeğine zehir koyacak olmasından, masal 21'de üvey annenin kocasına ya ben ya çocukların diyerek kocasını ikilemde bırakıp çocuklardan kurtulmak istemesi, masal 27'de üvey annenin cadı

kadınla iş birliğinden ve masal 32, 33, 37, 38, 39, 43'te de üvey anne karakterinin kötülüklerinden bahsedilmektedir. Üvey anne karakterinin dışında masal 17'de çingene kızının, kızın güzelliğini kıskanması ve kızın yerine geçmek istemesi görülmektedir. Masal 45'te hizmetçi ve masal 59'da da koca gelin karakterinin kötülüğüne rastlanılmaktadır. Masal 51 ve 55'te de cadı kadının ihaneti görülmektedir. Masal 55'te cadı kadın, kızı ikna eder ve babasıyla evlenir. Sonrasında kıza etmediği eziyet kalmaz. İncelenen masal metinlerinde karşılaşılan kötü karakterler cadı başlığı içerisinde verilmiştir. İncelenen masalarda karşılaşılan kötü karakterler; üvey anne ve çingene kızlarıdır.

Hint-İran kökenli olan dev kelimesi, "Ogre"yle aynı anlamdadır ve dişi olarak betimlenir. 'İnsan Yiyen Dev', 'Dev Anası' oğulları ya da tek başına hemen hemen her daim insan yeme özelliği göstermektedir. İnsan bu deve karşı çıkar ve nihayetinde bir hile yaparak onu alt eder (Boratav, 2016: 62). Başta Türk mitolojisi olmak üzere diğer milletlerin mitolojilerinde de karşılaşılan devler, şekilleri itibariyle insan organlarından alınarak büyütülmüş ve biçimlendirilmiş olağanüstü varlıklardır. Vücutları oldukça büyük olan bu yaratıklar, Tanrılarla ve kahramanlarla mücadele eder fakat bu mücadelenin sonunda kaybeden taraftır.

Bunlar icabında bir dağı yerinden kaldırıp öbür dağın üstüne kor, tanrılarla savaşmak üzere göklere doğru tırmanırlar. Yahut büyük bir ağacı bir çekmede kökleriyle yerinden koparak insanların üzerine atarlar. Devlerin birden yüze kadar gözleri, ikiden fazla elleri, ayakları, başları vardır (Uraz, 1994: 159).

Dev, Türk masallarında adı en fazla geçen motiflerden birisidir. Devlin olmadığı masal nerdeyse yok gibidir. Dev, masalarda kahramanın aşması gereken zor bir engel olarak çıkmaktadır. Masal kahramanı, çoğunlukla bu devli öldürerek hedefine ulaşır, çok az da olsa bazen devlin dostluğunu da kazanmaktadır. Masalarda dev; masal kahramanının aşması gereken, her seferinde kahramanın önüne engeller koyan, kötü karakterli biri olarak çıkmaktadır. Fakat kahramanının gücü ve zekâsı karşısında yetersiz kalan dev, bir süre sonra yenik düşer. Masalarda aptal yaratık olarak tasvir edilen devler, masal kahramanı tarafından kandırılarak öldürülür (Türkeş-Günay, 1983: 100-105). "Masalarda Mitolojik Ana'nın sembolü olan, alt dudağı yer süpüren, üst dudağı gök süpüren dev karıları, Yalmavuz Kempirler de çok vakit kör olarak tasavvur edilirler. Hiç şüphesiz, bu varlıklarla hem Tepegöz hem de Tek boynuz arasında genetik yakınlık mevcuttur" (Bayat, 2013: 166). Yalmavuz, Yelbegen, Jelbegen, Celbegen ya da Yilbuke olarak adlandırılan yaratıklar birçok toplumda dev iken bazı toplumlarda da ejderhadır (Türkan, 2008: 213). Yalmavuz ile aynı aileye dâhil olan dev, birbirine çok fazla yakın olduğu için karışabilmektedir. Fakat dev,

yalmavuzu göre daha genel anlamda kullanılmaktadır. Dev dünya mitolojilerinin tamamını karşılarken yalmavuz daha çok Türk mitolojisinde kullanılmaktadır (İnayet, 2007: 60).

M.4: *Adam bakmış ki kocaman, yedi başlı, heybetli bir dev var; kılıcını çektiği gibi devı öldürmüş.*

M.9: *Dev, adam yeyen dev, çeşmeden suya geleni yer imiş.*

M.10: *O gün aynı şekilde gelen devı, Ayıoğlu Abbas topuzu ile kanlar içinde sermiş. Kısacası dev ölmüş. Devın kafası da kendi kendine uçup bir kuyunun içine düşmüş. O şehir halkı devın kafasından çok korkmuş ve bütün halk şehri terk etmiş. Halk devın iyice öldüğüne inandıktan sonra Ayıoğlu Abbas'ı kendilerine padişah yapmışlar.*

M.11: *Ayıoğlu'nun arkadaşları bu çocuğun bir dev olduğunu her şeyi yediğini ve başından geçeneri birbirlerine gizlice anlatmışlar.*

M.14: *Varmış ki devler koca koca kazanları kurmuşlar, et pişiriyorlar.*

M.20: *Bir dev de bunları tutmuş ve bırakmıyor.*

M.22: *Devlerin sarayına gelen tilki hopluya hopluya sarayın merdivenlerini çıkmış. Penceren içeri girerek mutfakta yemek yapan dev anasına...*

M.23: *Eve girmiş bakmış ki kurdun babası, dev oradaymış.*

M.35: *Varırlar devlerin yanına. O gün de bir topal dev nöbetçiymiş. Geri kalanın alayıcığı uyumuş.*

M.44: *Keloğlan'ın evi olmayınca gitmişler, bir devın evini almışlar. Evdeki devı de kuyuya atmışlar.*

M.48: *...bahir ki bi yerde dev yatir. Gapının başında da bi gılıç. Ordan o gılıcı çekir. O devı orda öldürir.*

M.50: *Bakıyor ki orada bir dev on iki tane de karısı var, dev karıları bulgur haşlıyorlar... Bu kardeşler devın karılarını alıyorlar, mal da kalıyor, zengin oluyorlar. Bu kadınlar bu kızı istemiyorlar, aralarında konuşuyorlar: "Bu nedir, biz bunu ne edelim?" "Biz buna bir hile edelim." "Getirelim bir mumar, su ibriğine koyalım, biz su istedik mi tasla içelim, o isteyince ibrikle verelim ki mumar ağzına aksın."*

M.51: *Ertesi gün dev koklaya koklaya kızın bulunduğu kulübeye gelip dayanmış. Her gün buraya uğrayıp kızın parmağından kanını emermiş.*

M.64: *Sora da adamlarına gatmış dev ezelerinin yanına göndermiş. Bu oğlanın üç dene dev ezesi varmış... gide get, gide get birinci devin gapısını çalmış. Bahmiş gibi dudağı yerde bi dudağı göğde bi dev.*

M.68: *«Beni burya bir dev cetirdi. Biz burdan geçarsahsa bizi öldürür.»*

M.69: *Bi gün, bi gız atinan barabar devlerden kaçmış.*

M.70: *Ağaçların arasından har har harlayarak yedi başı kıvrandır, on dört gözü fıldır fıldır yanar döner, gözü ilişenin dudağı çatlar bir dev azmanı, par par ederek yanaşır ağacın yanına.*

İncelenen masal metinlerinde devler şu şekildedir: yedi başlı, on dört gözü olan, heybetli, kocaman, insan yiyen daha doğrusu her şeyi yiyen, on iki tane karısı olan, bekâr kızların parmağından kan emerek beslenen ve bir dudağı yerde bir dudağı gökte olan dev tipleridir.

Ejderha: 1. Erken Altay mitolojisinde, bereket, refah ve güç simgesi olarak algılanan efsanevi yaratık. 2. Uygur mitolojisinde, gök çarkını çevirdiğine inanılan ve göksel hareketin nedeni olarak algılanan tanrısal güç. 3. Ön Asya kültürleriyle ilişkiye geçildikten sonraki Türk mitolojisinde, olumlu yanlarının silinmesiyle yaratılan, insanı yoldan çıkararak ve bu nedenle yenilmesi, altilmesi gereken kötülük simgesi düşsel varlık (Korkmaz, 2003: 61).

Orta Asya ve Uzakdoğu motifi olan Ejderha, Ön Asya'ya Türklerle gelmiştir. Bu durum üzerinde ilk defa Fuad Köprülü durmuştur. Devler, gulyabaniler ve demonlar her milletin düşünce ve inanış sisteminde yerini almıştır (Ögel, 2014: 711). Üçten yediye kadar başları olan ejderhalar, insanlara hastalık musallat eder, aynı zamanda yağmur yağdırıp fırtınaya da sebep olur. Birçoğu yılan biçiminde olan ejderhaların gözleri ateş saçar. Ejderhanın vücudu yılan ya da balık pullarıyla örtülüdür. Aynı zamanda kanatlı pençeli olanları da vardır. Fiziksel özelliklerinin yanı sıra insan etiyile beslenen ejderhalar kuyu dibindeki yani yer altındaki saraylarında yaşarlar. Genelde su kaynaklarının başında bekleyen ejderhalar kendisine her yıl bir kız kurban edileceği durumunda halkın su almasına müsaade etmektedir. Masal, destan ve halk hikâyesi gibi birçok türde kahraman bu olağanüstü yaratıkla mücadele etmektedir (Uraz, 1994: 161-136). Türk halklarının halk bilimi ve mitolojik metinlerinde ejderhanın yaşadığı yerle ilgili farklılıklar söz konusudur. Mesela Kazak, Özbek ve Türkmen anlatmalarında ejderha, yeraltındaki bir mağarada yaşamaktadır ve oradaki hazineyi korumakla görevlidir. Suda yaşayan ejderhalardan da

Azerbaycan başta olmak üzere bazı Türk halklarının anlatmalarında bahsedilmektedir. Bunun yanı sıra Batı Sibiry Türkleri, ejderhaların ormanda yaşadığını düşünmektedir. Başkurtlar, ejderhayı devasa bir yılan olarak tasvir etmektedir. Başkurtlara göre bu devasa hayvan, göl ve dere gibi küçük akarsularda yaşamakta aynı zamanda insanları ve hayvanları yutarak karnını doyurmaktaydı. Başkurtların yakın zamana kadar hâkim olan görüşlerine göre ejderha, “dipsiz, doymak bilmeyen” şeklinde tasvir edilen bir gölde yaşamaktadır. Anadolu Türklerinin inanmalarında ejderha, hızlıca büyüyen, ağzından ateş çıkarıp çevresindeki her şeyi yakmaktadır. Birtakım rivayetlere göre ejderha, büyük yilandan beslenmektedir. Dağlarda büyüyen bu büyük yılan, öküzle çiftleşir, bunun neticesinde ejderha dünyaya gelir. Ejderha yeryüzüne indiği vakit de nisan yağmurları yağmaya başlar. Şiddetli yağın yağmur neticesinde dağlar sularla dolup taşar ve seller meydana gelir. Ejderha da sularla sürüklenip ölür. Halk anlatmalarında halkı susuz bırakan ejderha tasviriyle çok fazla karşılaşılmaktadır. Ejderha, halk hikâyelerinde ağzından alevler püskürdüğü için masallarda da çeşme başını beklediğinden sebep halkın susuzluk çekmesine sebep olmuştur (Beydili, 2004: 192-193).

M.3: *Ejderha suyun içinden çıkıp tam kızı yiyecekmiş ki, delikanlı kılıcıyla güzel bir hamle yapmış ve ejderhanın başını gövdesinden bir anda ayırırvermiş.*

M.4: *Bakmış ki bir kocaman ejderha sarmış çeşmenin etrafını.*

M.8: *Her sene bu memlekete yedi başlı bir ejderha gelirmiş. O günlerde ejderha gine görünmüş. Çok fena gürültüler olmuş. Ejderha hükümdarın kızını kapmış, kaçırmış.*

M.34: *Şehzade de atlamış atına; az gitmiş, uz gitmiş; çayır çimen geçerek; lale sümbül biçerek gidip görmüş ki görsün, yemlik yeşillik bir tepe, tepenin başında bir kable, kablenin kapisında da iki canavar; başka ne in var, ne cin var!*

M.70: *Bir tek çeşmemiz vardır, onun gözesinde bir ejderha yatar, suyu salıvermez. Yılda bir önüne bir kız götürür, bırakırız; o kızı parçalayıp yerken halk çeşme başına yığılır. Çekişip dövüşerek, vuruşup sövüşerek güç hal ile ancak bir testi su alırız. Bu yolda ezilen ölen olur. Ardından, ejderha kızı yer bitirir; döner gider, yine suyun gözüne yatar; bir yıl dolmayınca kalkmaz.*

İncelenen masalarda ejderha motifine çeşmenin başında bekleyip insanları oldukça zor durumda bırakan bir yaratık olarak rastlanılmaktadır. Eğer kendisine bir kız kurban edilirse ejderha çeşmeyi rahat bırakacaktır. Masal kahramanı bu yaratık ile mücadele eder

ve bu mücadelenin kazananı olur. Masal ve diğer türlerde ejderhalar su kaynaklarının koruyucusu olarak anlatılır. Bu yüzden halk su sorunu çekip hatta kurtlu hastalığa sebep olan sular içmek zorunda kalmıştır. Yılda bir kez ejderha halkın çeşmeden su almasına izin verir ancak tek şartı kendisine bir bakire kızın kurban edilmesidir (Boratav, 2016: 66). Ejderhaların dış görünüşleri Türk masallarında kesin bir şekilde betimlenmemektedir. Türk masallarında ejderhalar çoğu zaman ağzından ateş çıkaran yılan benzer korkunç bir yaratık olarak tasvir edilmiştir. Birçok kez kahraman için aşılması zor bir engel olarak çıkar ve kahraman için ejderhayı öldürmek büyük bir kazançtır. Buradaki bilgilerde de anlatıldığı gibi, ejderhalar büyük hazinelerin bekçiliğini yapıp, bütün bir ülkenin suyunu sağlayan çeşmeyi tutarlar. Her yıl ejderhaya bir kız verilir ve ejderha kızı yerken memleket halkı alabildiği kadar su alır (Türkeş-Günay, 1983: 107).

3.1.4. Don Değiştirme

Şamanlar, Orta Asya’da insanların önemli geçiş evreleri olan “yaratılış, doğum, ölüm ve yeniden doğum gibi” birçok şeyde bilgiye sahip oldukları için aşiret rahipleri ve doktor olarak kabul edilmekteydiler. Fakat evren ve doğa ile ilgili olguları sadece kendilerinden sonra yerine geçecek şamanlara öğretirlerdi (Ateş, 2014: 155).

Doğum ve ölümle ilintili konuları ayinler sırasında temsil ederlerken, sık sık yılan, akbaba, geyik, kartal, boğa, koç ve leopar kılıklarına giren şamanlar ruhun gelişi, doğum, ölüm ve ruhun vücuttan çıkışı gibi konuları danslarla anlatırlardı. Bu ayinler sırasında bazen yılan gibi kıvrıla kıvrıla giderler ve bazan da kuşlar gibi kanat çırparlardı (Ateş, 2014: 155).

Buradan hareketle denilebilir ki; don değiştirme motifi, şamanlardan masal kahramanlarına geçmiş önemli bir olgudur. Kılık değiştirme motifiyle masalarda iki türlü karşılaşılmaktadır: Birincisi “tebdil-i kıyafet” denilen giyimin değişmesi, ikincisi ise kılık kıyafetle beraber benliğin de değişmesidir. Bu değişmeye ise “don giyme” ya da rastgele bir varlığın “donuna girme” de denilmektedir. Kötü karakterler; devler, devanaları, cadılar ve sihirbazlar buldukları durumdan kılık değiştirerek kötü bir role bürünmüşlerdir. Bu karakterler karşısındaki insana tokat atarak ya da beddua ederek hayvana ya da taşla dönüştürürler. Kılık değiştiren varlıkların tekrar eski hallerini almaları zorlu engelleri geçtikten sonra olabilmektedir. “İyiler, yine bir cadının veya devanasının bedduasıyla at, kuş, kurbağa, geyik olan delikanlılar ya da genç kızlar, sevdiklerinin dokunmasıyla, Hızır’ın yardımıyla ve sabırlarını korudukları müddetçe gerçek hallerine dönerler” (Kaplan, 2010: 7-8). Tanrı, cadı ve sihirbaz gibi güçlü bir varlık tarafından gerçekleştirilen şekil değiştirme motifi; kötülüğün cezası veya iyiliğin mükafatı olarak meydana gelen bir olgudur. Bu

değişimler sopa, efsun, tokat, dua ve birçok şeyin sonucunda olabilmektedir. Masallarda ve efsanelerde büyü ve sihirden kaynaklı belli bir süre için geçerli olan şekil değiştirmelere rastlanılmaktadır (Türkan, 2008: 137). Masallarda kahramanlar bazen kılık değiştirerek var olan kimliklerini örtmeye çalışırlar. Bu durum kadın kahramanların erkek kahramanlarla yarışması ve erkeklerin çok fazla söz hakkı olduğu iş ortamında kadın ve erkek kahramanların birlikte eşitlik hakkı elde etmelerini sağlaması açısından oldukça önemlidir. Masal 15 ve 57’de burada bahsedilen ifadeye uygun bir kılık değiştirme motifi ile karşılaşılmaktadır. Masal 15’te erkek kılığına giren gelinin gizlice yola koyulmasından, masal 57’de de Hanım Sultan’ın çoban kılığına girmesinden bahsedilmektedir. Var olan kimliklerini gizlemelerindeki amaç bazen de benliklerini “dış güçlere karşı” korumayı amaçlamalarıdır (Işık, 2012: 8).

M.1: *Orada ak yılan, bir kıza dönüşmüş.*

M.14: *Su oldum, bacını aldım. Yine su olup dünyaya geldim. Bacınızı kız olarak evlendirin, dul demeyin. Ben senin o denize bıraktığın balığı.*

M.15: *Bey çok sevdiği gelininin bu arzusunu kabul eder. Odaya giren gelin, eşyaları bir heybeye doldurur. Erkek kılığına girip gizlice yola koyulur.*

M.17: *Saçımda bir tane beyaz var. Sakın onu koparma, demiş. Çingene kızı “Tamam” dediyse de biraz sonra koparmış. Şemsi, kuş olup uçmuş... İğne, dilenci kadın evden gidince yere düşüp bir kız hâlini alıyormuş... İğne yere düşmüş periler kadar güzel bir kız olmuş.*

M.21: *Başha bir pınara varmışlar. Oğlan suyu içmiş. Ceren olmuş.*

M.23: *Hemen karınca kılığına girmiş.*

M.26: *Sabah oluyor. Oğlan gene Eşek-Kafası şeklini alıyor... Biraz sonra bakıyor ki tıkr tıkr bir eşek kafası geliyor, havuza giriyor, silkiniyor, civan gibi bir oğlan oluyor... Biraz sonra bakıyor ki, bir güvercin geliyor. Havuza girip yıkantıyor, silkiniyor, dünya güzeli bir kız oluyor.*

M.27: *Bacısı içme didiyse de ordan geyiğin izinden su içmiş, oolan olmuş bir geyik.*

M.29: *Bir çift kız yanımda. Tutum diye gözümü açtığımda bir çift güvercin olup pencereden uçup geedii... Gız sihirli köyneğini geyince güçlü bir guş oluyor.*

M.30: *“Eğer bu sudan içerseniz geyik olursunuz.” “İçmeyelim”, demişler. Bi tanesi dayanamamış içmiş, o geyik olmuş.*

M.32: *Gız sayıyor, tam yedi gat elbisesini çıkarınca, gız bunnarı gucaklıyor, hemen ataşın içerisine atıyor, oğlanın gavlari yanıyır. Yandıktan sonra, sabah oluyor, bakıyorlar ki herkes, yılan gelini sokup öldürecek. Ondan sonra babası bir tabıt alıyor, gapının ağzında bekliyor ki: "Gız, ölü mü çıkacak, diri mi çıkacak," diye. Bunnar, dutuyorlar, gapıyı açıyorlar ki, ne görsünler! Gızınan oğlan, birbirinden güzel. O kadar mı güzel olmuş.*

M.38: *...o kara köpek de sır sahibi imiş, kah insan oluyor kah köpek oluyor her kıyafete giriyormuş... Kara köpek... hemen gidiyor annesinin kılıfına giriyor giriyor geliyor...*

M.39: *Yavaş yavaş başından soyunmaya başlar, kuyruğuna kadar sıyırdığı kılıfından kurtulunca, kız hemen karayılanın derisini kapıldığı gibi alev alev yanan ocağa fırlatır atar. Bu deri yanuncaya kadar oğlan acısından bağırıp inleyerek yerlerde yuvarlanıp kıvrırır. Derinin hepsi yanıp kül olunca, yılan ayağa kalkar ki, ayın on dördü gibi yakışıklı, genç bir yiğittir.*

M.41: *...Garga gahıy her şeyleri derliy, toplıy bi bohça ediy, gagardına vurıy, cah bacasından ayrı uçuy, alıy gedy haydi çayın başına...Kimse onu görmesin diye. Bohçayı oraya goyıy, silkiniy olıy bi gız.*

M.42: *O gapıdan içeri girince, o ilan da bir gadın olmuş.*

M.43: *Oğlan, kız kardeşiyle giderken eğilmiş ve suyu içmiş. Kız kardeşi bir geriye dönmüş ki kardeşi geyik olmuş.*

M.45: *Yolda giderken bir köpeğe rastlar. Bu köpek de bir hoplayınca insan, bir daha hoplayınca tekrar köpek olurmuş.*

M.46: *Hamamcı kız içeride yıkanıp keseleniyor diye kurdu oyalarken kız deriyi ters çevirip başına takmış, kendine kel oğlan süsü vererek oradan uzaklaşmış. Meğer kurt bu eve girmek uğruna katır kılığına girişmiş.*

M.47: *Evvel bir padişah ava çıkmış, ava çıkınca önünden bir geyik kaçmış, geyiğin elindeki kemendi atınca geyik bir gelin olurmuş. Gıyamaz kemendi atmaz, fakat bu sefer gene gelin bir geyik olur. Oğlan bir çubuğun dibinde yatarken üç güvercin gelmiş, güvercinler orda soyunmuşlar. Bunlar Gamer, Beni, Şemsi, Beni, bunların üçü de peri padişahının gızıymış.*

M.51: *Kız bahçeden yemek pişirmek için ot toplarken farkına varmadan otları devin mezarı üzerinden toplamış. Akşam olup da oğlanlar bu yemekten yiyince hepsi de birer koyun oluvermiş... Aslında çoban kılık değiştirmiş bir şehzade imiş.*

M.52: *Haman ardan gahdi oğlan bir guş oldi, pu etdi.*

M.55: *Geyiğin ayak izindeki suyu bir güzel içmiş. Çocuk birden geyik oluvermiş.*

M.57: *Gide gide bir çobana rastlayıp konuşur, anlaşılır, elbiselerini değiştirirler. Hanım sultan, şimdi çoban kılığında, sırtında yüz yamalı gocuk, ayaklarında dolama çarık, kah yellere göğüs verir, kâh yolların tozuna düşüp derelerden geçerek, tepelerden aşarak, güneşlerde pişerek gide gide bir kasabaya varır. Eli ayağı güçten, dermandan kesilip düşecek, bayılacak hallere geldiği sırada bir kuş gelip bunu kaptığı gibi yarı uyanık, yan baygın, alır götürür. Bir zaman sonra bir saraya ki, görenin gözleri kamaşır. Kuş, hanımı sarayın indirir. Kendisi de merrner bir havuza dalar, iki silkinir ayın on dördü gibi bir delikanlı olup çıkar.*

M.58: *Kızın da bir kardeşi varmış, geyikmiş. Kardeşi bir geyiğin izinden gitmiş, geyik suyu içmiş, geyik olmuş. Tosbağa yok. Dünya güzeli bir kız durup durur evinde. Onu da ava gidiyorum diye oğlan kapı ardına saklanmış. Bağanın kabuğunu almış, atmış. Onun da altında güzel bir kız varmış.*

M.60: *Bi de bahmış ki, tosbağanın gabiğından bir gız çıhmış, bir düna güzeli ki bahmıya gös isder. Gız çıhmış evi barlı temizlemiş sağı solu görmüş-gözlemiş. Tekrar gabiğına girecağı sırada bahmış ki padişahın oolu orada gabiğını da eline almış.*

M.63: *Bir süre sonra zincirler ortadan çekilirken köpek de insan şeklini almış. İnsan halini alınca kız onun yanına gelmiş.*

M.64: *Getmiş bu yeşil atın yanına. Yeşil at bi silkinmiş. Yakışuhli deliganlı olmuş.*

M.66: *Bir kat o, bir kat o, derken kırkinci katı çıkarttuklarında Yılan Bey ayın ondördü gibi güzel bir yiğit olup çıkmış.*

M.67: *Yılan demiş ki: “Beni bi defa öpersan şövalye olacağım”, demiş.*

M.68: *Biraz behlir, bahir çi cüvercin celdi. Silçindi bir oğlan oldi.*

İncelenen masallarda insanların hayvan kılığına girmesiyle çok fazla karşılaşmaktadır. Roux, hayvan kılığına girme ve hangi hayvanın kılığına girdiyse de onun hareketlerini yapıp sesini çıkarmasını mitolojide bilinen özellik olarak göstermektedir (Roux, 2005: 115). İncelenen masallarda bir varlığın kılığına girilmesinin yanında don değiştirme motifine daha yoğun olarak karşılaşmaktadır. İncelenen masallarda donuna girilen hayvanlar: yılan, güvercin, geyik, kaplumbağa, köpek, at, eşek ve karıncadır. Adı

geçen hayvanlardan normal haline dönen kahraman ayın on dördü gibi bir erkek ya da ayın on dördü gibi bir kız olmaktadır. Hayvan donuna giren kahramanların gerçekte güzel bir kız ya da yakışıklı bir delikanlı olduğunu kimsenin bilmesi istenilmez. Çünkü bu sır açığa çıkarsa kızın ya da oğlanın güzelliği ve mahareti onlara bela olacaktır. Bu durum için Aslan şunu söyler:

Dışarıda farklı bir beden taşıırken eve girince insan şekline dönüşürler. Bunlar evin dışındaki hayatlarında bazı hayvan topluluklarının kralı ya da prensi durumundadır. Mesela; ayılar kralı, kuşlar padişahı, kurbağalar prensi... gibi. Masallarda gördüğümüz kadarıyla bu kahramanlar kendilerine eş olarak seçtikleri kızların dışında sırlarını kimseyle paylaşmazlar. Sırları ifşa olunca da ortadan kaybolur, başka diyarlara göç ederler (Aslan, 2004: 40).

Masal 45'te köpeğin bir zıplayınca insana, bir daha zıplayınca köpeğe dönüşmesi görülmektedir. Bu durum hayvandan insana sonra tekrar insandan hayvana dönüşmeye örnektir. Yetmiş masalın otuzunda kılık ya da don değiştirme tespit edilmiştir. Bu otuz masalın yirmi sekizinde hayvandan insana ya da insandan hayvana değişim söz konusuyken masal 2 ve 17'de farklı bir şekil değiştirme söz konusudur. Masal 2'de balığın suya dönüşmesi tespit edilmiştir. Buradan hareketle hayvandan insana dönüşmenin haricinde hayvanların doğadaki elementlerden birisine dönüşmesi de söz konusudur. Masal 17'de de iğne gibi canlı olmayan bir nesnenin kuşa dönüşmesi tespit edilmiştir.

Sonuç olarak bu bölümle ilgili şunlar söylenebilir: İncelenen masalarda don değiştirme motifine masal kahramanının kendi isteğiyle olabileceği gibi bazen de sihirli bir nesne ile olabilmektedir, yani kahramanın iradesi dışında gerçekleşebilmektedir. Başka bir varlığın donuna giren kişi muhakkak masalın kahramanıdır. İncelenen otuz masalda da don değiştiren kişi masalın kahramanı olarak tespit edilmiştir. Çünkü böylesine bir yetenek ve olağanüstülük ancak masalın kahramanına yakışan bir durumdur. Kahramanın böylesine bir güce sahip olması yukarıda da bahsedildiği üzere şamancıl bir özellik göstermektedir.

İncelenen masalarda don değiştirme motifi birçok şekilde tespit edilmiştir: Bu tespitlerden en fazla hayvandan insana dönüşmeye rastlanılmaktadır:

1. Kuştan insana dönüşme: masal 26, 29, 47, 57 ve 68'de,
2. Yılandan insana dönüşme: masal 1, 32, 39, 42 ve 67'de,
3. Köpekten insana dönüşme: masal 38 ve 63'te,
4. Kaplumbağadan insana dönüşme: masal 58 ve 60'ta
5. Attan insana dönüşme: masal 64'te
6. Kargadan insana dönüşme: masal 41'de

7. Geyikten insana dönüşme: masal 47’de tespit edilmiştir.

Hayvandan insana dönüşmeden sonra ikinci sırada insandan hayvana dönüşme motifiyle karşılaşılmaktadır:

1. İnsandan geyiğe dönüşme: masal 21, 23, 27, 30, 43, 58’de
2. İnsandan eşeğe dönüşme: masal 26’da
3. İnsandan koyuna dönüşme: masal 51’de
4. İnsandan kuşa dönüşme: masal 52’de

Hayvandan insana ya da insandan hayvana şekil değiştirme incelenen masalarda en fazla tespit edilen motiftir. Sadece bir masalda hayvandan hayvana değişim söz konusudur. O da masal 46’da kurdun katır kılığına girmesidir.

3.1.5. Rüya

Masalarda, destanlarda, halk hikâyelerinde ve birçok türde rüya aracılığıyla gelecekte haber verme durumu oldukça geniş bir yer kaplamaktadır. Gelecekte haberdar olma durumu şamanların en belirgin özelliklerinin başında gelmektedir. “Masal ve destanlarda kutsal rüyaları gören ve her şeyi bilen kocalar, evliyalar Şamanın değişmiş şeklidir” (Bayat, 2013: 87).

M.12: *Bir gece rüyasında adamın biri yaklaşmış, yarasına bakmış, demiş ki: -“Bu yaraları iyileştirmenin tek yolu Kocasu’daki balıklardan tutup ayağına sürmektir. Sabret, dua et, Allah sevdiği kuluna dünyada hastalık verirmiş ki günahlarına kefaretle olsun diye” demiş ve adam terler içerisinde uyanmış. Bu masalda adamın rüyasına giren kişi ona hastalığının çaresinin Kocasu’daki balıklar olduğunu söylemektedir. Burada rüya sayesinde kişi hastalığına derman bulmaktadır.*

M.47: *Bir rüya göreceksin, çıkınca bana haber vereceksin, bana gördüğün rüyayı devereceksin.*

M.53: *Bir varmış, bir yokmuş... Bir padişah varmış. Bu padişahın gayet güzel, akıllı bir kızı varmış. Kız her sabah yatağından kalkarmış, babasının odasına gider onun elini öpermiş; babası da kızın iki yanağından öper, ona: “Hayırdır inşallah, ne rüya gördün?” diye sorarmış. Kız da rüyasını anlatmış. Bu böyle yıllarca sürmüş, gitmiş... İstanbul’un eski Padişahı, kızının rüyasında gördüğü şeylerin gerçekleşmesine karşı, ona kendini nasıl*

affettireceğini bilemiyor. Bu masalda rüyayı gören kişi padişahın kızıdır. Kızın rüyasında gördüğü şeylerin gerçekleşme durumuna karşı padişah bir arayış içerisine girmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki kız rüyasında sürekli gelecekte iyi olmayacak bir şeyi görmektedir. İnan, Şamanizm inancının sahip olduğu toplumlarda geleceği bildiren rüyaları en çok kadınların görmesinden bahseder. “Kahramanların istikbalini haber verenler hemşerileri veya karılarıdır. Bunların kehanetleri daima tahakkuk eder” (İnan, 1986: 90).

3.1.6. Ölüp-Dirilme

Şamanizm inancında önemli bir yere sahip olan ölüp-dirilme, şamanın şaman olabilmesi için geçmesi zorunlu olan sınavlardan birisidir (Aça, 2014: 76).

M.32: *Gız gediyor, annesinin mezarlığına varıp ağlıyor. Annesi de sağlığında çok iyi bir kimseyimiş. Gız: "Anneciğim, ben ebelik bilmem, bişe bilmem. Bu gadın yılan doğuruyor, herkesi sokuyor. Ben ne yapım?" diyor. Annesi, orada dile geliyor: "Yavrum, evladım, bir goca gazan süt gaynat. Südü gaynat, sıcak sıcak, onun buğuna gadını ver, bununla doğutdur. Onun buğuna gadın doğum yapar, o yılan da südüne içine düşer. Sen, heç ağlama" diyor.* Koruyucu ruhlar içerisinde de değindiğimiz masalın bu kısmı ölüp-dirilme motifine de örnektir. Kızı zor durumda kalan annenin mezarında konuşup kızına nasihat vermesi ve bu nasihat sayesinde kızın canını kurtarması ölüp-dirilme motifine güzel bir örnektir.

M.67: *Birgün kızın bobasi ölmüş. Çok üzölmüşler. Bi büyü sayesinde bobasını canlandırmışlar.*

İncelenen masalarda ölüp-dirilme motifiyle çok sık karşılaşılmamaktadır. Masal 32’de çaresiz kalan kızın annesinin mezarına gitmesi ve durumu anlatması üzerine annesinin dile gelip kıza nasihatte bulunmasıyla karşılaşılmalıdır. Masal 67’de ise kızın ölen babasını büyü vasıtasıyla canlandırması söz konusudur.

3.1.7. Peri

Melek ve periler, mitolojilere göre gök ve dünya âlemi üzerinde yer alırlar. Melek ve periler, iyi ve güzel olanı simgelemeleri özellikleriyle manevi âlemin temsilcisi olan göklerde ya da iyi insanlarla cennette yaşamaktadır. Ölümsüz varlıklar arasında bulunan melek ve periler; insanların, hayvanların, bitkilerin ve cansız varlıkların bir nevi koruyucusu statüsündedir. Türkler, başta insan olmak üzere eşya ve hayvanların da perisi olduğuna aynı zamanda her evi koruyan bir perinin varlığına inanmıştır. Evin her daim temiz tutulmasını

isteyen ev perisi, evi temiz görmezse bu duruma kızıp terk eder ve cinler perinin yerine geçer. Bu sebeple temizliğe Türkler, her daim önem veren bir toplum olmuştur (Uraz, 1994: 110-111).

Periler Türk masallarında oldukça güzel ve olağanüstü insan biçimindeki varlıklar olarak betimlenmektedir. Her şekilde girebilen perilere masalarda daha çok güvercin kılığında rastlanır. Masal kahramanlarının her daim yanında olan periler masal kahramanına yardım eder ve onu kötülükten korur. Ayrıca masal kahramanına zarar vermek isteyen kötü yaratıklara karşı da gereken cezayı verir (Sadıç, 2008: 26).

M.29: *Kanın kanımızdan deel, canın canımızdan deel. Biz bir periik, sen bir insanoğlusun.*

M.47: *Bunlar Gamer, Beni, Şemsi, Beni, bunların üçü de peri padişahının gızıymış... Guş hemen peri memleketini aşınca, periler guşu yakalamışlar, padişahın yanna eletmişler.*

M.48: *Bunnar peri padişahının gızlari bunnar o havuzda çimirler.*

M.52: *Bu leyleh peri padişahının oğlunun cariyesi.*

İncelenen masalarda peri padişahı ifadesiyle karşılaşılmaktadır. Peri padişahının çocukları incelenen masalarda diğer insanlarla yer almaktadır.

3.1.8. Beddua

“İnsan ilişkilerinde karşılaşılan iyilik yahut kötülükler kimi zaman sözlerle cevap verme gereği duyulur ki, bu da dua yahut beddua olarak karşımıza çıkar” (Kaya, 1997: 99). Haksızlığa uğramış, çaresiz kalan ve canı yanan kişilerin rahatlamak ve kendini dinginleştirmek adına söylediği kötü dilekleri içeren sözlere beddua denir. “Kısaca "kötü dilek" olarak niteleyebileceğimiz beddua, Farsça bed "kötü" ile Arapça dua sözlerinden meydana gelmiştir. Anadolu'nun muhtelif yörelerinde; "ah, bedat, ilenç, inkisar, kargış, karış, lanet " gibi adlarla da anılırlar” (Kaya, 1997: 113).

Beddualar birçok sebeple söylenmektedir. Bu sebepleri içerisinde bulunan şartlar ve koşullar belirlemektedir. Bedduaların sebeplerini Kaya şu şekilde sıralamaktadır:

1. Aile ve toplum tarafından hoş karşılanmayan yüz kızartıcı hareket üzerine söylenmiş beddualar,
2. Günlük olaylar üzerine kişilerin (Ana-baba-çocuk-komşu-arkadaş) birbirlerine söylediği beddualar.
3. Haksızlık, baskı ve zulüm karşısında söylenen beddualar,
4. Millî hislenişlerle söylenen beddualar,
5. Aşkın karşılıksız kalması üzerine sevgiliye söylenen beddualar.
6. Gurbet acısıyla söylenen beddualar (Kaya, 1997: 113-114).

M.50: *Gidesin evlerin üst tarafına, ayağına yılan kemiği batsın, benim elim değemedikçe o yılan kemiği çıkmasın." diye beddua ediyor.*

M.60: *...dizinece daş olasıca dimiş. Padişah dizinece daş kesilmiş...bilinece daş olasıca dimiş. Padişah bilinece daş kesmiş...daş kesilip de devrilesice dimiş. Padişah boyunaca da daş kesilip devrilmiş.*

İncelenen masalarda karşılaşılan beddua, Doğan Kaya'nın yukarıdaki yapmış olduğu beddua kategorilerden birisine sokulacak olursa "Günlük olaylar üzerine kişilerin (Ana-baba-çocuk-komşu-arkadaş) birbirlerine söylediği beddualar" kategorisinde yerini alır. Masal 50'de "ayağına yılan kemiği batsın ve benim elim değmedikçe o yılan kemiği çıkmasın" şeklinde bir beddua ile karşılaşılmaktadır. Burada bedduayı eden kişi, kendisine muhtaç olunmasını istemektedir. Masal 60'ta da "taş kesil" şeklinde beddua edilmesi üzerine padişahın taş kesilmesi söz konusudur.

3.1.9. Büyü, Sihir ve Sır

Büyü konusunda önemli çalışmalar yapan Frazer, büyüü ikiye ayırmaktadır. Bunlardan ilki "benzer benzeri meydana getirir" ikincisi ise "birbirleriyle bağlantılı ve ilişkili şeylerin, fiziksel temas ortadan kalktıktan sonra da, uzaktan birbirlerini etkileyecekleri ilkesidir." Frazer'in ikiye ayırdığı büyü çeşidinden birincisi taklit büyü, ikincisi ise temas büyü olarak adlandırılmaktadır. Bunların haricinde ak büyü ve kara büyü de vardır. Ak büyü, toplumu her türlü kötü felaketlerden korumaya yönelikken kara büyü ise bunun tam tersidir (Örnek, 1995: 141-145). Eski zamanlardan bugüne kadar bazı değişikliklere uğramış olsa da içeriğini koruyan büyü, Anadolu'da çok fazla geniş bir yaptırıma ve inanışa sahiptir. "Bugün Anadolu'da, bir anlamda Orta Asya Şamanlarının yerini alan cinci hocalar, sağlık, evlilik, boşanma, kısırlık, aşk, gerdek gecesi, güzellik gibi birçok toplumsal konuda muska ve büyü adı altında birçok yaptırıma sahiptirler" (Alp, 2009: 40). Büyü ile bağlantısı olan muska, Anadolu'da İslamiyet'in yayılmasından sonra tezahür etmiş bir nesne olarak görülürdü. Fakat Anadolu'dan önce Urartularda büyüün somut örnekleriyle karşılaşılmaktadır. Toprakta veya yumuşak taştan yapılan muskaların bulunması ve bu muskaların üzerindeki çizgilerden hareketle muskanın eski çağlardan beri var olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Günümüzde muskaya eskilerde olduğu gibi sanatta kullanılan bir araç olarak rastlanılmamaktadır. Günümüzde muska gerçek olmayan inançları yaşatmada kullanılan bir nesnedir. Eski çağlarda insan buluşu olan büyü, muskanın yapımında rol

oynamaktadır. Büyünün en eski çağlardan itibaren yapıldığını başta Mısır olmak üzere Sümerlerde, Hititlerde, Babillerde rastlanılmaktadır. Herkesin yapabileceği basit bir iş olmayan büyünün kendine özgü uzmanlık gerektiren birtakım özellikleri mevcuttur. Buradan hareketle muskacılık ve büyücülüğün dünyaya Anadolu'dan yayılan halk sanatı olduğu düşüncesi çıkarılmamalıdır. Fakat Anadolu'da şu anda hâlâ yaygın olan büyücülük ve muskacılığın dayandığı temel yer yine Anadolu'dur. Anadolu'da muska İslam dinî ve Asya Türklerinden daha önce yer edinmiştir (Eyüboğlu, 1981: 308-310). İncelenen masalarda muskayla ilgili herhangi bir şey tespit edilmemiştir. Burada muskaya yer verilmesindeki amaç muskanın büyüyle olan bağlantısıdır.

Sihir ve büyü, masal dünyasında kesinlikle olması gereken motifler arasında yer alır. Masalda yer alan hayvanlar, insanlar ve bitkiler başta olmak üzere neredeyse her canlı sihir gücüne sahiptir, aynı zamanda sihirden oldukça kolay etkilenen yapılara sahiptirler. “Masalın yapısı, sihrin Şamanizm ile bağlantısını “şekil değiştirmeler, sihirli nesnelere, sihirli güçler, fal ve uyku” beş başlık üzerinden değerlendirmeyi uygun kılar” (Türkan, 2008: 384). Masallara bakıldığı zaman sihir ve büyü motifinden çoğunlukla objeler üzerinden faydalanılmıştır. Bu objeler kıl, mühür, sini ve su dolu bir taktır. Bu nesnelere, masal kahramanının içerisinde bulunduğu zor durumda kahramana yardımcı olur ve kahramanın işini kolaylaştırır (Yetiştii, 2019: 104). İncelenen masalarda da büyü ya da sihir yapımında karşılaşılan nesnelere şunlardır: mühür, boynuz, kanat, tüy, tarak, kemik, lamba, yüzük ve çubuktur.

M.1: ...oğlu mührü yalamış ve iki Arap çıkmış. Oğlan, Araplara: -Şu Ali Dağ'ını sabaha kadar dümdüz göreceğim, demiş... Sabah kalkıp baktığında dağın dümdüz olduğunu görmüş.

M.3: Birkaç gün içinde, çocuğun dul annesini kendine âşık etmiş... Büyülenmiş gibi bu adama bağlanan kadın, oğlunu kesmeye karar vermiş.

M.8: Sonra cebinden çıkardığı bir yüzükle bir mendili ve gerdanlığını oğlana uzatmış. Oğlan bunları koynuna koyarak oradan çekilmiş. Kendisini büyüten ayının ayrılırken verdiği boynuzu üflemiş. Ayı birdenbire karşısına dikilmiş...

M.15: Bunun üzerine karıncalar iki kanat parçasını kıza vererek şöyle derler: “Bir sıkıntıya düşersen iki kanadı birbirine sürdüğün an biz emrindeyiz,” derler... Bunun üzerine dile gelen balıklar, kıza iki pul verirler ve eklerler: “Birbirine değdirdiğin an emrindeyiz”

derler... *Eli cebinde odada dolaşırken eline karıncanın kanatları gelir. Bir umut belki diyerek kanatları birbirine değdirir. Değdirir değdirmez odanın dört bir yanından karıncalar içeriye doluşmaya başlar.*

M.16: *Bengiboz yere yatar yuvarlanır. Neden sonra acıları diner. Biraz sonra kalkar silkelenir. «Şehzade toz tamamen yaralarımı iyi etmiş.» Diye seslenir.*

M.23: *-Sen bana bu iyiliği yaptın, ben de sana bir iyilik yapayım. Sırtındaki tüylerden kopar al, bunları nerede birbirine sürersen benim kılığım girersen demiş.*

M.30: *Gitmişler bi yere, birisine raslamışler. O rasladukları bayan, çocuklara bi dani tarak vermiş, gitmişler biraz daha, bi sabun vermiş, biraz daha gitmişler, bi keşan vermiş. Bunları gerektiğinde kullanırsınız diye... Çocuklar o aldığı tarağı ormana atmış. Orman bir anda çok sık bir orman olmuş.*

M.33: *“Temam, benim şu gaşlarımdan birer dani al. Bunları yuturma. Yuturursen gelmem haa. Bunlari iyi bi yere goy. Boğalduğun yerde sür birbirlerine, ben gelırım.”*

M.35: *Lambanın da her tarağı zehirden, yalnız kulpu zehir değil.*

M.37: *Üvey kız ineğın kemiklerini ineğın dediğı gibi ahıra gömmüş... Yine bir gün ağlarken kemikleri merak edip orayı kazmış ki ne görsün? Kemiklerin yerinde altınlar, gümüşler, elbiseler, ayakkabılar ve daha türlü türlü güzel ve değerli şeyler...*

M.38: *...sana iki kıl vereyim tüyümden, dara düştüğün zaman bunları birbirine sür, yanında bulunurum... Benim sırrımı kimseye söyleme, sana bir şey derlerse sen benim kaderim öyle ben kaderime razıyım, dersin, başka bir şey söylersen sırrım elimden gider.*

M.42: *“O zaman babamgile barmağınzdaki yüzzüğü isderim de, yüzzük sihirlidir, istediğın vakit getirir.” “Yüzzüğü yitirme, yüzzük sihirlidir, dünyada ne istersen onu yapar, aklına geleni istediğın zaman yapar.”*

M.45: *Padişahın kızını bana vermediler, ona sihir yapıyorum.*

M.48: *“O zaman al ambu ikki guş teleğini, olur ki gardaşların seni yuhari almazlar. Bunnarı birbirine vurursan ikki dene goç gelür. Döğüşmiye başlarlar. Bunnarın biri gara, biri beyaz. Eğer sen beyaz goça binersen işşih dünyıya çıharsan. Yoh gara goça binersen yeddi gat yerin dibine geçersen.”*

M.49: *Gız, sıhır ederimiş, bunnar daş olurumuş.*

M.51: *Çoban: -“Ben sihirli çubukla kardeşlerinin sırtına sırtına vuracağım sakın ha ağlayıp sızlayıp ses çıkartma yoksa büyü bozulmaz” demiş.*

M.52: *«Bir şişe şarap verir, bir şişe şurup verir, içer yatarım. Goynuma kim gider kim gelir hiç haberim yoh.» Bunnar bir paket pambuh verdiler, «Bunu goynan goy» Dediler. «Ahşam leyleh sana şarabınan şurup verdiği zaman şurubu içersen şarabı tökersen pambuğa. Baharsan kim gelir.» «Olur» dedi.*

M.57: *Anamın ilenci yüzünden Tasa Kuşu kılığına getirildim. Çarşılarda, pazarlarda satılırken hanım sultan için satın alındım. Onun sabrı, ağzının sıklığı sayesinde üzerimdeki uğursuz büyü, şükür bozuldu, kalktı. Ben kurtulup yeniden insan kılığına döndüm.*

M.67: *Birgün kızın bobasi ölmüş. Çok üzölmüşler. Bi büyü sayesinde bobasini canlandırmışlar.*

M.70: *"Hadi, sen de yukarı, ben ardından gelirim!" deyince, bu kız, başından üç tel saç çekip şehzadeye verir: “Al bu saç tellerini, seni yukarı çekerlerken ipi keserlerse, tabana düşmeden hemen bu kolları birbirine vurursun. O zaman kuyunun dibinde bir ak, bir de kara koyun görünür. Ak koyunun üstüne düşersen dünya yüzüne, kara koyunun üstüne düşersen yedi kat yerin dibine gidersin.”*

Büyü ve sihirle incelenen masalarda genelde iki kılın ya da tüyün birbirine sürtülmesi sonucunda karşılaşmaktadır. Masal 15’te kahramana kanat veren karıncaların ve pul veren balıkların zor durumda kalınca kahramana bunları birbirine sürtmesini söyler. Masal 23’te de “sırtımdaki tüylerden al, zor durumda kalınca bunları birbirine sürtersin ve benim kılığma girersin” diyen bir kuşla karşılaşmaktadır. Masal 33’te kaşların birbirine sürtülmesi masal 38’de de kolların birbirine sürtülmesi sonucunda yardıma gelineceğinden bahsedilmektedir. Masal 38’de kılı veren varlığın bu sihirli birisine söylemesi durumunda sırrın bozulacağını da belirtir. Sır motifini büyü ve sihirle beraber ele alınmasındaki amaç burada kendini göstermektedir. Büyü ve sihir normal varlıklara özgü bir durum olmadığı için herkes bu yeteneğe sahip olan varlığı bilmemeli yoksa sır açığa çıkar ve bu varlık sihir ve büyü özelliğini kaybeder. Bu sebeple genelde bu varlıklar tarafından bu sırrın kimseye söylenmemesi tembih edilir. Masal 48 ve 70’te yeraltında kalan kahramanın kolları birbirine sürtmesi sonucunda yardımına iki tane koçun gelmesinden bahsedilmektedir. İncelenen masalarda büyü ve sihirle yoğun olarak bu şekilde karşılaşmaktadır. “...kolların birbirine sürtülmesi ile yardım çağrısında bulunulması durumu Şamanizm inancında şamanın at kılı yakarak yardımcısı atı çağırmasını anımsatmaktadır. Bu şamanın yaptığı eylemin bir benzeri

şeklindedir” (Yetiştı, 2019: 104). Bunların haricinde masal 1’de mührü yaladıktan sonra dağın dümdüz olması, masal 3’te büyü vasıtasıyla âşık olmaya hatta âşık olan kadının oğlunu kesmeye kadar giden bir durum söz konusudur. Malinowski büyü vasıtasıyla âşık olmaya şu örneği vermektedir:

İki genç insan anneleriyle birlikte bir köyde yaşıyorlarmış ve kız bir rastlantı sonucu, erkek kardeşinin bir başka kız için hazırladığı güçlü bir aşk iksirini içmiş. Tutkudan çılgına dönmüş durumda kardeşini izlemiş ve ıssız bir koyda onu baştan çıkarmış. Utanç ve pişmanlık içinde ikisi de ne yemiş ne içmişler ve bir mağarada birlikte ölmüşler. Birbirine sarılmış iskeletlerinden kokulu bir ot bitmiş; bu ot, aşk büyüüne karıştırılan maddeler içindeki en güçlü bileşendir (Malinowski, 1990: 127).

Masal 8’de de boynuzu üfledikten sonra ayının karşısına dikilmesi, masal 30’da tarakla ormana gidilmesi bunun sonucunda ormanın dümdüz olmasından bahsedilmektedir. Masal 37’de ineğin kemiklerinin gömüldüğü yere tekrar varıldığında kemik yerine altın ve gümüşlerle karşılaşılmasından, masal 42’de yüzüğün sihirli olmasından, masal 49 ve 57’de sihir yaparak tasa kuşuna dönüşmesinden, masal 51’de sihirli çubukla sırtta vurulmasından ve bu esnada ses çıkartıldığında büyüün bozulacağından bahsedilmektedir. Bu masalda Hanım Sultan’ın sabrı sayesinde uğursuz büyü bozulmuştur. Masal 67’de de büyü vasıtasıyla ölen kişiyi diriltmeden bahsedilmektedir.

İncelenen masallardan hareketle şu sonuca varılmıştır: Kötü büyüden masal kahramanları sakladıkları sırları açığa çıkarmama ya da başka bir masal kahramanının bildiği sırrı sabırla saklayarak kurtulmaktadırlar. Bir başka durum ise, bir kılığa bürünmenin de sihir ve büyü vasıtasıyla olmasıdır.

3.1.10. Hainlik ve İhanet

Her yer uçsuz bucaksız su ile kaplıyken Tanrı Ülgen, Erlik’e denizin dibinden toprak getirmesini söyler. Erlik toprağı getirir fakat Ülgen’e getirmedim der. Böylece ihanet mitolojide yerini almış olur.

İhaneti Ferit Devellioğlu, “Osmanlıca-Türkçe Sözlük”te şu şekilde tanımlamaktadır: İhanet, Devellioğlu’na göre “hevn” kökünden türemiş bir sözcüktür ve “haksızlık, hayınlık, kötülük” anlamlarına gelir (Devellioğlu, 2012: 478). Doğan Kaya “Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü”nde ihanet motifini şu şekilde açıklar: “Besle kargayı, oysun gözünü.” Atasözünde ifadesini bulan ihanet, yakın bilinen kişilerden yahut bir vakitler iyiliklerin yapıldığı kişilerden gelen kötü, yıkıcı ve kahredici davranıştır” (Kaya, 2014: 584) şeklinde açıklar. İhanet tek bir şeyle sınırlı değildir. Aile bireylerinin birbirlerine karşı

ihaneti olabileceği gibi halkın devletine ya da devletlerin birbirine karşı ihaneti de söz konusudur (Yeşilyurt, 2018: 88).

M.6: *Nihayet bir sabah ayı uykusundan yeni uyanmışken kızıl kurt ile ak kurdun birlikte olduklarını görmüş. Kendi kendine “Oh be. Fırsat bu fırsat!” deyip iki kurdun yanına gitmiş ve onlara: “Dostlarım dün gece bir rüya gördüm. Rüyamda bir ak saçlı ak sakallı bir ihtiyar bana kısmetinizin kara kurttan kaynaklandığını, kara kurdun kara talihiyle bize uğursuzluk getirdiğini söyledi. Yaa, duydunuz mu?” der...Ayı ve iki kurt, arkadaşları kara kurdu öldürürler...Günlerden bir gün ayı ile ak kurt baş başa kaldıklarında kurda, uğursuzluğun bitmediğini, onun kızıl kurtla devam ettiğini, bu yüzden de ondan kurtulmaları gerektiğini yoksa açlıktan öleceklerini söyler. Ak kurt ayının bu sözüne inanarak ayıyla birlik olup kızıl kurdu öldürmüşler. Ama yine de avlanacak hayvan bulamamışlar...Ak kurt ayıya dönerek: “Evet efendim. Haklısın tabii(!) Ne zaman ki ben sana inanıp arkadaşlarıma ihanet ettim, işte o zaman asıl ölümü hak etmiştim.” demiş ve cezasını çekmiş.*

M.8: *İkinci çoban canavarın yanına koşmuş. Hemen yedi başını bıçağıyla koparıp bir torbaya doldurmuş ve kestirme bir yoldan saraya doğru ilerlerken bir kaya arasında hükümdarın kızını görmüş. Onu da yanına alarak şehre gitmiş. Hükümdar çok sevinmiş. Kızını ikinci çobana nişanlamış... Ayıpostu artık dayanamamış. Saklı mendili ortaya çıkarmış. Ejderhanın dillerini alarak yedi ağzına yaklaştırmış. Dillerin canavarın ağzından kesilmiş olduğunu herkes gözüyle görmüş. İkinci çobanı derhal bir sandığa tıkmışlar, kapağını çakmışlar ve kırk katırın kuyruğuna bağlayıp ormanlara sürmüşler.*

M.11: *Ayioğlu ipe bağlanmış ve Ayioğlu'nun arkadaşları ipi çekmemişler. Ayioğlu'na ihanet etmişler.*

M.25: *Eşek: -Şayet yediysem, içtiysem kuyunun içine düşeyim, demiş ve atlamaya çalışmış. Lâkin atlayamayıp kuyunun içine düşmüş. Arkadaşları, cezasını bulsun diyerek onu kuyuda bırakıp gitmişler. İhaneti bir türlü affedememişler.*

M. 40: *Gelmiş bu cingan gızı, gelince kız demiş ki: “Sen bu mevtanın başında biraz otur da ben aşşaya bi namaz gılmaya gidiyim” demiş... o zamanaca mevtanın günü tamam olmuş...mevta bi de doğrulmuş bahmiş ki başında bi güzel kız oturuyor... “Benim başımı yedi senedir bekliyen sen miyding?” demiş. “Ben idim” demiş. “Ey öyleyse seni dünya malına garg ideceam” demiş. Bu gızınan orda bunnar annaşmışlar evlenmişler. Bi de aşşadan bu gız gesseki mevta uyanmış cingan gızıyınan evlenmiş. Bu giride galmış.*

M.48: *Neyise buni da yuhari verince, gardaşlari bahir ki bu çoh daha güzel. Bu gardaşini yuhari almirlar... Kuçuk gardaş aşşagida beklir beklir kimse seslenmir.*

M.61: *Adam kısa zamanda zengin olmuş tabi. Arkadaşleri bunun sebebini sorınca o da herşeyi anlatmış. Arkadaşleri de getmiş eyni mığarade sahlamış. Ahşam olande ayi, kurt ile tulki gelmiş. Birbirlerine demişler bizim söylediğimiz herşey kayibolmuş. Mitleka biri bizi dinlemiş. Demişler: “Evimizi bi kotrol edelim.” Biri kapiyi tutmuş, digerleri mığarayı aramışler. O iki adami yahalamışler. Onlar herşeylerini götürmüşler diye onlari perçe perçe etmişler. Belece de hainliğin cezasını çekmişler.*

M.66: *...Şeker Hanım'ın bacıları kardeşlerinin mutluluğunu duyup, kıskanmışlar. Yılan Bey'in ir güzel atı varmış. Her sabah, erkenden Şeker Hanım'ın dizine basıp, ata biner, ava çıkarmış. Yine ava gittiği bir gün, Şeker Hanım'ın bacıları, Yılan Bey'in ağzından mektup yazmışlar. –“Ben gelmeye evi terket, seni buralarda görmek istemiyorum” diye.*

M.70: *"Haydi çekin, bu kız da benim kısmetim, kardeşler!" deyince, onlar da asılır, çekerler yukanya. Bu kız kuyunun ağzına erişince, yukarıdakiler ne görsünler? Dünya güzeli, güneş misali; boyu, uzun boyun dallısı da, yanaklan allısı; kendisi bal peteğinin güleç yüzüüsü. Gören, işinden şaşar; gözleri kamaşır; elleri, ayakları dolaşır. Bu kardeşler, içlerinden: "Vay düzençi vay! Bre yordam, usul bilmez; başına buyruk, töreden kopuk, şumarık bacaksız! Ağaları dururken, kızların en güzelini, en hasını kendine saklamış. Vay, sen bak şuna!" derler; kara kıskançlık, yüreklerini büküp içlerine zehir akıtır. Küçük kardeşlerini yukarı çekerlerken, tam yarı yolda, bu iki ağabey, içlerinden aynı şeyi kurmuş olmalı ki, ikisi de aniden birbiri peşinden bıçakla öz kardeşlerine kıyarlar... "Şah babamız, biz kötii haberle döndük. Küçük kardeşimizi kuyunun içindeki azman dev öldürdü, de devi öldürdük; bu kızları kurtarıp geldik.." "Devletli padişahım, şu iki kardeşim ipimi kesip beni kuyuya düşürdüler; Tanrı yardım etti, nice engellerden kurtuldum, ölmedim, bu günlere eriştim... padişah, şöyle bir yerinden doğrulur, bakar ki, küçük oğludur; biraz gelişmiş, büyümüş, yüzü güneşten yanmış, ama yine de tanınmayacak gibi değildir... "Ey oğlum, şimdi bu işleri nasıl yapalım? Şu zalim kardeşlerini cellada mı verelim, sürgün mü edelim?" deyince, oğlu: "Bunlar töreyi aştılar, kötü yola düştüler, beyliğe yakışmaz işlere bulaştılar; ama öz kardeşlerimin, onlara kıyamam.*

İncelenen masalarda ihanet motifine şu şekilde rastlanılmaktadır: Masal 6'da ayının üç kardeşi kandırarak birbirine düşman etmesi ve bu üç kardeşi afiyetle yemesiyle karşılaşılmaktadır. Masal 8'de çobanın ihanetine rastlanılmaktadır, bu ihanet sonucunda

çoban sandığa tıkilip kırk katırın kuyruğuna bağlanıp ormana terk edilerek cezalandırılır. Masal 11’de Ayıoğlu’nun arkadaşları tarafından ihanete uğraması, masal 25’te eşeğin ihaneti, masal 40’ta cingan kızının hainliği, masal 61’de iki adamın ihaneti ve masal 48, 61, 70’te de kardeşlerin hainliği söz konusudur. Masallar yapısı itibariyle iyilerin ödüllendirildiği kötülerin cezalandırıldığı halk anlatılarıdır. İncelenen masalarda da ihanette bulunan kişiler cezalandırılmaktadır. Fakat masal 6’da ihaneti yapan ayının herhangi bir yaptırımı uğraması söz konusu değildir.

3.2. Tabiat Unsurları

İslamiyet’i benimmeden önce Türkler, Gök Tanrı dinine inanmış ve bu dinin kurallarına göre hayatlarını şekillendirmiştir. Gök Tanrı dininde şaman ya da kam denilen din adamları bulunmaktadır. Bu din adamları, Gök Tanrı dininde oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Gök Tanrı inancında dört unsur denilen ateş, su, hava ve toprak aynı zamanda dağ, taş, mağara, ağaç, orman, nehir; Güneş, Ay, yıldızlar vb. gibi birçok unsur kutsal kabul edilmiş ve bu kutsal varlıkların bir ruha sahip olduğu düşünülmüştür (Özdemir, 2014: 34-35). Şamanizm’i benimsemiş olan Türk boylarında su, dağ, (pınar, ırmak, göl) kaya, orman-ağaç kültleri eski Türk yazıtlarında “yer-sub” adı altında bir araya getirilmiştir (İnan, 1986: 48). Buradan hareketle denilebilir ki Türkler, en erken devirlerden bu zamana kadar inanç sistemlerini “Gök-Yer/Su-Atalar” şeklinde sistemleştirmişlerdir (Çoruhlu, 2002: 16). İslamiyet’in kabul edilmesiyle eski Türk inancında önemli kült olarak görülen unsurlar yok sayılıp unutulmamış aksine yeni benimsenen inanış sisteminde farklı şekillerde yerini almıştır (Özdemir, 2014: 34-35). İslami inanışına zıt düşmeden mitolojik semboller, belirgin de olsa hayat bulmuştur (Ergun, 2010: 120). İnanış ve gelenek olarak bugüne kadar gelen çoğu işin esası eski Türklerin tabiata verdikleri öneme dayanmaktadır. İnsanlar ve Gök-Tanrı ile iletişimi sağlayan iyeler, dağ, taş, mağara, ateş, su, ağaç vb. unsurlara kutsallık atfederek korunmasını sağlamıştır (Şimşek, 2008: 193-194). Erken dönemlerden beri Türkler, dinî sistemlerinde bazı güçlerin varlığına inanıyor ve bu güçlere kutsallık atfediyordu. Türklerin bu inançları; taş, kaya, dağ, mağara, ağaç, vb. gibi doğadaki varlıkların ruhunun var olduğunu söylemektedir. Türkler daha özelde bu ruhları iyi ve kötü olarak kategoriye de ayırmıştır. “Güneş, ay, yıldız, gök gürültüsü, şimşek birer kutsal ve semavî ruh şeklinde tasavvur edilmekteydi. Bu inançlar ve tasavvurlar dolayısıyla Eberhard, eski Türk dinini, ‘Güneş ve Ay kültlerinden müteşekkil Türk Gök Dini’ şeklinde tanımlıyor” (Günay ve Güngör, 1997: 45). Murat Uraz, Natüralizmin tanımını yaparken yıldız, Güneş ve Ay gibi varlıkları aynı zamanda fırtına ve rüzgâr gibi doğal olayları kişiselleştirmek ve böylece bu

varlıkların da duygu ve zekâlarının olması ayrıca kudret sahibi olduklarına inanmak Tanrı'yı tanımaktır ve bu sayılan unsurları tanrılaştırmak Natüralizmin temel maddeleri içerisinde yer alır şeklinde bir açıklamada bulunmaktadır (Uraz, 1994: 26). Sedat Veyis Örnek, bazı insanlarda, bitkilerde, hayvanlarda ve doğa öğelerinde normalin dışında birtakım özelliklerin gözlemlenmesini Malezya dilinde “mana” olarak adlandırılmasından bahsetmektedir. Aynı zamanda mananın, tanrıların, canlı varlıkların hatta cansız varlıkların içerisinde bulunabileceğini de söyler (Örnek, 1995: 30).

Eski Türkler tabiatı bir takım gizli kuvvetlerin varlığına inanıyorlardı: Dağ, tepe, kaya, vâdi, ırmak, su kaynağı, mağara, ağaç, orman, volkanik göl, deniz, demir, kılıç vb. Bunlar aynı zamanda birer ruh idiler. Ayrıca Güneş, Ay, yıldız, yıldırım, gök gürültüsü, şimşek gibi ruh-tanrılar tasavvur edilmişti. Ruhlar iyilik seven, fenalık getiren olmak üzere iki gruba ayrılıyordu (Kafesoğlu, 2017: 290).

İbrahim Kafesoğlu'nun bu açıklamasından hareketle denilebilir ki Türkler tabiat unsurlarının da birer ruha sahip olduğunu ayrıca bu unsurların olağanüstü güçleri olduğuna da inanmaktaydı. İslamiyet'i benimsedikten sonra da Türkler, tabiat unsurlarını benimsenen dinin değer yargılarından hareketle önemli bir konumda tutmuştur. Verilen bu değere halk anlatmalarında rahatlıkla rastlanılmaktadır.

Bu bölümde incelenen masal metinlerinde karşılaşılan tabiat unsurlarının Türk kültür ve dinî hayatındaki yerine değinilecektir. Tabiat unsurlarının masal metinleri içerisinde nasıl yer aldığına da yer verilecektir.

3.2.1. Orman-Ağaç

İlkel toplumların hayatlarını avcılık etrafında şekillendirmesinin sonucunda birçok unsur kült olarak kabul edilmiştir. Bu unsurlardan birisi de orman-ağaç kültürüdür. Orman-ağaç kültü Türk mitolojisi ve kültüründe oldukça önemli bir yere sahiptir. Gök Türkler ve Uygurlar döneminde Ötüken Ormanları kutsal olarak görülmüştür. Yaşamlarını avcılık ve ormanda yetişen ürünlerle devam ettiren ilkel insanlar, orman kültürünün şekillenmesini sağlamıştır. İlerleyen zamanlarda ziraatçılığın ve çobanlığın bu geçim kaynağının yerini almasıyla orman kültü eski değerini kaybetmiş ve orman tanrılarını da kötü ruhlar olarak görmüşlerdir. Bu durumun aksini yaşayan toplumlar da vardır. Dinî ve hayat şartları bakımından oldukça gelişmiş bazı toplumlar, orman kültürünü yeni benimsedikleri dinle kaynaştırmaya çalışmıştır (İnan, 1986: 62). Orman ve ağaç, masallarda çocukların dağdan sonra terk edildiği mekânlardan birisidir. Orman ruhları tarafından korunan çocukların başlarına ormanda herhangi bir şey gelmez. Zor durumda kalan kahraman ormandaki ağaçlarla konuşur ve ağaca sığınarak kendisini güvence altına alır. Güvenli bir ortam

bulduğu zamanda ağaçtan iner, indiği vakit bahtı açılır ve işi rast gider. Ağacın birtakım özellikleri barındırıyor olması ona bazı özelliklerin atfedilmesini sağlamıştır. Ağacın üç farklı kozmik kuşakta bulunması, daima kendini yenilemesi, (sonbaharda yapraklarını döküp ilkbaharda çiçek açması) ağaca ilahi bir güç ve sığınma gibi özelliklerin atfedilmesi ona kutsallık kazandırmıştır. Bu bağlamda elma, selvi, çınar ve kayın gibi ağaçlar, tanrısallık motifini çok fazla barındırmaktadır. Ağacın bu ilahi özelliğinin haricinde kahramanları düşmanlara karşı koruması ve ağaca dönüşme gibi birtakım da olağanüstülük içeren motifler barındırmaktadır (Türkan, 2008: 141).

Halk edebiyatı ürünlerinde orman her daim karşılaşılan bir mekândır. Masalarda orman, karmaşa ve tehlikeyi sembolize etmektedir. Orman, yaşanan dünya yani yeryüzü ile yeraltı âlemi arasında bir sınır görevi üstlenmektedir.

Tılsımlı objeleri ve olağanüstü yaratıkları (cinler, periler, devler) ile korkunç ormanlar, yeraltı dünyasının girişini sembolize etmektedir. Bu sihirli varlıklar aslında Tanrı kutu taşıyan varlığı saklamaya çalışmaktadır. Ancak Tanrı kutu taşıyan, kutsal sırları bilen insanlar, bu zor şifreleri çözerek oradaki hedeflerine ulaşabilirler (Ergun, 2010: 115).

Bu sebepten masalarda orman tehlikeli bir mekân olarak görülmesi oldukça doğaldır (Ergun, 2010: 115). Orman, Anadolu masallarında karmaşık ve tehlikeli olmaktan ziyade koruyuculuk özelliğiyle ön plandadır. Çeşitli sebeplerden ormana terk edilen kahraman, iyi ruhlar sayesinde korunur. “Orman ruhunun veya ruhlarının ormandaki bütün varlıkların koruyucusu olması mitolojik sistemde ormanın kutsal bir yer olmasıyla alakalıdır.” Orman sadece iyi ruhlara ve zararsız varlıklara ev sahipliği yapmaz, kötü ruhlar, cinler ve devlere de ev sahipliği yapmaktadır. Koruyucu mekân olmasının yanında zararlı mekân olan ormanda kahraman, tek başına mücadele eder, hiçbir şeyden korkmaz ve etkilenmez. Tam tersine ormanın zorlu koşullarıyla mücadele eden kahraman güçlenir ve bu güç sayesinde yeni özellikler kazanır böylece masalın ana kahramanı olarak karşımıza çıkar (Tanyıldızı, 2015: 351-352).

Birçok özelliğiyle saygı duyulan ağaç, üç dünyayı birbirine bağlar ve hayat kaynağıdır. Ağaç, aynı zamanda mitolojik simge olarak da çeşitli olağanüstülükler göstermektedir. Ağacı, Şamanizm ve Totemizm yönüyle ele alan Batılı araştırmacılar, ağacı eski dinlerin tapınma aracı olarak görmüştür (Ergun, 2017: 185-189). Türkler, İslamiyet’i kabul ettikten sonra da hem ağaç hem de hayat ağacı ile ilgili inanışlarını devam ettirmiştir (Çoruhlu, 2002: 117). Eski zamanlardan bu yana hayat ağacı önemli bir kavram olarak görülmektedir. Ağacın yeraltı ve gökyüzü ile olan bağlantısı her zaman önem arz etmektedir.

Toprağın altına kök salması ve göğe doğru yükselmesi her iki yerle de bağlantılı olması ayrıca her yıl kendini yenileyip yeşeren yaprakları ya da meyveleri yeniden doğuşun, dirilmenin, saflığın, temizliğin kısacası iyi ve faydalı olan her şeyin temsilcisi olmuştur. Ağacın sürekli kendini yeniliyor olması kutsal gücü ifade etmektedir (Eliade, 2003: 272). Bu nedenle ağaca bugün hâlâ sürmekte olan inanışlarda rahatlıkla rastlanılmaktadır. Türbelerde muhakkak ermiş kişinin mezarının yanında ağaca rastlanır. Ziyaret edenler bu ağaca dilek dileyip bez bağlarlar. “Düşünürler ve mutasavvıflar evrenin bütünü bir ağaç şeklinde tasavvur etmişler ve İbnü'l-Arabi'nin yaptığı gibi şeceretü'l-kevn, "varoluş ağacı"ndan söz etmişlerdir; bu ağacın en son, en değerli meyvesi insandır.” Halk inanışında mezara ağaç dikmek kabir azabının hafiflemesine ve ölüyü teselli etmek adına önemlidir (Schimmel, 2004: 39-43). Ağacın yeniden doğuşu temsil ediyor olması İslamiyet’le de bağlantılıdır çünkü İslam inancına göre öldükten sonra tekrar dirilme vardır. Bu nedenle ağacın her yıl kendisini yenilemesi yeniden doğuşu temsil ettiği için mezarlıkların yanına ağaç dikilmesi ölüye tekrar dirileceğini hatırlatacağı düşünülürse bu sebepten bir nevi ölüyü yeniden dirileceğine inandırmak adına önemlidir. Buradan hareketle ağaç öteki alemle bu alem arasında bağlantıyı sağlamada önemli bir semboldür. Ağacın bu şekilde bir kutsallık taşımasını zamanında ağaca verilen kurbanlardan anlaşılmaktadır. Julian Baldick, İç Avrasya kavminde olduğu gibi Hazar devletindeki bazı insanların da ağaçlara tapmasından ve ağaçlara at kurban etmeleri ve atın deri ve kafasını da ağacın dallarına asmalarından bahsetmektedir (Baldick, 2011: 16). Şaman adayını büyüten onu şamanlığa terbiye eden ağaca “Ağaç-Ana” denilmektedir. Böylece “Ağaç-Ana”nın “Mitolojik Yer Ana”nın temsili olduğu görülmektedir (Bayat, 2013: 151). Ağacın her yıl belirli mevsimlerde yeşillenmesi hatta bazı ağaçların meyve vermesi dirilmenin ve yeniden doğuşun sembolü olmuştur. Bazı ağaçların meyve veriyor olması yeniden doğuşun sembolü olmasının yanında doğurganlığı yani üretkenliği de nitelemektedir. Ağaçların yapraklarını döküp kuruması ise ölümün sembolü olarak görülmüştür. Ağacın bu özelliği ona ölüp-dirilme sembolünün yüklenmesine neden olmuştur. Bu durumun sonucunda ağaç, dini törenlerde kült olarak kullanılmıştır. Yaradılış mitlerinde ağaç, Dünya Ağacı adı altında çok sık geçmektedir. Halk edebiyatı ürünlerinde karşılaşılan ağaçla ilgili tasarımla günlük hayatta da karşılaşılmaktadır. Çocuk yeni doğduğu zaman dikilen ağaçlar, çocukla ağaç arasında yazgının aynı olacağını sembolize etmektedir (Örnek, 1995: 102-103).

İncelenen masalarda orman ve ağaçla şu şekilde karşılaşılmaktadır:

M.3: *Günlerden bir gün, çocuk yine odun kesmek için ormana gitmiş.*

M.4: *Dağlar, ovalar aşmışlar; bir ormanlık yerde durmuşlar.*

M.5: *Mağaranın ağzında da bir ladin ağacı varmış. Adam oturmaktan sıkıldığı için eline bir çöp alarak sakız stıyrmaya başlamış.*

M.7: *Orman yakınmış ya, kızı almış ormana götürmüş.*

M.8: *Delikanlıya arkadaşı gülmüş. O, ağaçtan bir dal keserek ormanın içinde kaybolmuş!*

M.11: *Bir gün yine odun getirmek için ormana gitmişler. Odun bulmak için ayrılmışlar.*

M.12: *“Arkadaş ben de senin gibiyim. İkimiz arkadaş olalım, ne bulursak neyiz olursa ortak olsun” demiş. Tamam demiş adam da. İki anlaşılmışlar, çıkmışlar ormandan karşularına çıkan ilk köye varmışlar.*

M.24: *Padişah uşağı almış, bi ormana götürmüş.*

M.26: *Sabah olmadan kalkıp ormana gidiyor.*

M.27: *“Götür bunnarı ormanda azdır getirme bi daha eve!” demiş.*

M.30: *Çocuklar gelmiş sık bi ormana. Annesiyle babasının seslerini duymuşlar, çıkmışlar bir ağaca.*

M.33: *Variyi bi ormana giriyorlar. Ormanda at veriyor gaşlarından birer dani, o bi tarafa, o bi tarafa...*

M.48: *Gidir bi ağacın dibinde yatir. Bu artuh orda ne kadar yatir bilinmez, bi civıltıyinnan uyanir.*

M.51: *Bir ormanın içinde ilerlerken duman tüten bir ev görmüş buraya gitmeliyim diye düşünürken bir de bakmış ki ormanın içinde bir kulübe var... kız bir gün çalı çilpi toplamak için ormana inmiş orada gördüğü bir kulübenin kapısını çalmış. Kapıyı bir dev anası açmış.*

M.53: *Kız bir ağacın altına oturuyor, ağlamaya başlıyor: “Yarabbi! Ben nereye gideyim?” diyor. Orada uykusu geliyor, uyuyor.*

M.56: *Oğlanlardan biri bir nacak alıp orman gitmiş... Ormana giden oğlan ağaçtan bir at yapıp gelmiş.*

M.57: *Gide gide bir ormana erişir ki, içine gün ışığı sızmaz; sık ağaçlıktır. Yerler çeşit çeşit hayvan izleri ile doludur. Bu ormanın, yaban hayvanları ve canavarların yatağı olduğunu anlar. Ama ne etsin, akşam olmuş, sular kararmış, dağlar arasına gecenin gölgesi*

düşmüştür. Orada bir büyük ağaca çıkıp geceyi geçirmeye niyet eder. Sabah olup da şafak atana kadar yarı uykuda, yarı uyanık, kuşlar gibi dallarda tünedikten sonra, ormanın alacakaranlığı tepelerden doğru biraz ışıır.

M.60: *...bir ulu ağaç var. O ağacın dibine otur. Beni tosbağa kız gönderdi bidene taze gül vireceang diyi ağacın dibine çağır.*

M.70: *Yorulunca, dalları göğe tırmanmış bir ağacın koyu gölgesine gelir, yaslanır. Gençtir, yorulmuştur. Farkında olmaz, geçer; gider.*

İncelenen masallarda da görüldüğü üzere orman; devler, canavarlar, yaban hayvanları gibi varlıkların yaşadığı bir mekân olmasının yanı sıra üvey anne gibi kötü karakterlerin çocuklarından kurtuluş olarak gördükleri bir mekândır. Baba çocuklarından kurtulmak için çocukları ormana getirir ve onları orada bırakıp evine döner. Kimi zaman ormana kahramanın gücünü ve kuvvetini gösterdiği mekân olarak da rastlanılır. Ayının oğlunun ormanı kökü ile söküp getirmesi gibi. Şu rahatlıkla söylenebilir ki incelenen masallarda orman karşımıza daha çok terk edilme işleminin yapıldığı bir mekân olarak çıkmaktadır. İncelenen masallarda ağaca da genellikle kahramanın yorulup dibinde uyuması şeklinde rastlanılmaktadır. Ağacın dibinde uyuyan kahraman uyandığında dileği kabul olmuştur ya da hayatını değiştirecek bir şeyle karşılaşmıştır. Mesela çocuğu olmayan padişah derdine derman bulmak için yollara düşer yorulunca da bir ağacın gölgesinde istirahata çekilir. Daha sonra yanına ak sakallı bir ihtiyar gelerek kahramanın derdine derman olacak şeyi söyler. İncelenen masallarda ağaç; şifa verici, kahramanın sığındığı ve dinlendiği bir unsur olarak çıkmaktadır.

İncelenen masallarda birçok ağaçla karşılaşmaktadır. Bu ağaçlara sırasıyla bakılacak olursa şu şekildedir:

Tanrı'nın özelliklerini simgeleyen çam ağacı; dağların en uç köşelerinde tek başına yer alması, her mevsim yeşil kalması, ihtişamı ve meyvesiz olmasıyla önemli bir bitkidir. Aynı zamanda çam ağacı zor durumda kalıp kendisine sığınan insanları besler ve korur. Anadolu Türklerinde Bozkurt, göçe lider olduğu ve Ergenekon'dan çıkışı sağladığı için kutsal olarak görülmüştür. "Kurt Çamı" rivayetine göre kurt, kutsal çam ağacının dibine bırakılan çocuğu sütüyle doyurur. Çocuğun bu kutsal ağacın yanına bırakılması rastgele bir durum değildir. Aslında çocuk ağaç vasıtasıyla Tanrı'ya emanet edilmiştir. Böylece Tanrı da kurdu gönderip çocuğun beslenmesini ve korunmasını sağlamıştır (Ergun, 2017: 264).

M.62: *Küçük ağaç seksen senede kocaman bir çam olmuş! Bunun sonucu olarak da yarım horozun boyu çana bir türlü yetişmemiş.* İncelenen bu masalda çam ağacının seksen senede kocaman görkemli bir ağaç olmasıyla karşılaşılmaktadır. Çam ağaçları belli bir seviyeye kadar büyümektedir fakat bu masalda olağanüstü özelliğiyle karşılaşılan çam ağacının devasa bir boyut almasından bahsedilmektedir.

Çınarlar, oldukça büyük görünüşü, geniş yaprakları ve dallarıyla Türklerin kutsal ağaçlarından birisidir. “Ulu ağaç”, “gaba ağaç” gibi isimlerle de anılan çınarlar “masalarda şehzadelerin atlarını bağladıkları, dibindeki pınardan su içtikleri bu ağaçlar, nurun, aydınlığın, Tanrı kutunun sembolleridirler” (Ergun, 2017: 291-292).

M.27: *Oolan gidinci bu gız orda ağlayı ağlayı bir çınar ağacının dibinde uyumuş galmış. Zabah olunca gız çınar ağacına çıharımış. Geyik de gelir çınar ağacının dibinde yatarımış. Zabah olunca da giderimış. Gız da çınar ağacının başında otururumuş.* İncelenen bu masalda çınar ağacına sığımlan bir yer olarak rastlanılmaktadır.

Geçimini tarım vasıtasıyla sağlayan Türkler için elma, Tanrı’ya sunulan cansız kurbanlardandır (Şimşek, 2008: 195). İncelenen masalarda çocuğu olmayan padişahın ve atının elma yemesi üzerine çocuğu olması yani “elma ağacının meyvesini yemekle hamile kalmak motifinin masal ve destanlarda geniş yayılması da ağacın doğurganlık görevini yerine getirmesi ile ilgilidir” (Bayat, 2016: 38). Ağaca, doğurganlıkla alakalı bir sembol olarak rastlanılmaktadır. Orta Asya’da Goldesler’de yeni gelinler, hayat ağacı motifli elbiseler giyerek çocukları olmasını dilerdi. Bu durum halen Anadolu’da devam etmekte olan çocuğu olmayan kadınların gövdesi delik olan bir ağacın içinden geçmesi ve böylece çocuğu olacağına inanması geleneğini hatırlatmaktadır. Bu durumun tam tersi de mevcuttur: Eğer ki bir kişi ağaç keserse çocuğu olmayacağına inanılırdı (Ateş, 2014: 169-172). Diğer ağaçlar gibi elma ağacı da Türklerde oldukça önemli bir sembol olmuştur. Bu önem Anadolu sahası masallarında oldukça geniş bir yere sahiptir. Anadolu sahası masallarında elmanın yeri şu şekildedir: “a) Çocukları olmayan çiftlere bir derviş veya Hızır (?), bir elma verir ve yemelerini öğütler. -b) Güveyinin yeni gelen gelinin önüne elma atması. -c) Sevgiliye, sevgi belgesi olarak elma göndermesi. -d) elma ağacının kuruması...” (Eberhard, 1953: 430’a atfen Ögel, 2014: 603).

M.26: *“Al, bu elmanın yarısını sen ye, yarısını karın yesin. Allah size bir oğlan evlat verir,” demiş. Adam elmayı almış, bir de bakmış ki arap ortadan kaybolmuş...*

M.33: *Bağa da gökden düşdi uş dani elma.*

M.70: *İçinde bir padişahın has bahçesinde bir elma ağacı varmış. Bu ağaç yılda bir elma verir, bunlar irileşip kızillaşınca, gecelerden bir gecenin yarısında, yedi başlı bir dev ansızın harlayıp gelir, elmaları bir bir koparır, yermiş; bu kadar zaman özlemlerle beklemesine karşılık, elmaların bir tanesini bile yemek, padişaha kısmet olmazmış. Bu iş padişaha çok dokunmuş; bir iki derken, işi gücü bir yana bırakıp bu elma ağacı üzerine kafa yorar olmuş; düşünüyü, düşüncesini büsbütün bu yola çevirmiş.*

Kavak ağacı birçok sembolü nitelenmektedir. Bu sembollerden en önemlisi dünya ağacı ve göğün direği olmasıdır. “Yer altından gökyüzüne üç âlemi birleştiren “Bay Terek”, “Bay kavak” Tanrı’nın sembolüdür.” Ayrıca o, bağımsızlığın ve bayrağın da sembolü olarak da algılanmaktadır. Aynı zamanda kavak ağacı dirilme ve ölümün de sembolüdür. Kuruyan kavağın devrilmesi ölüme ve kutun elden gitmesine kavak ağacının yeniden yeşermesi ise yeniden doğuşun ve elden giden kutun geri gelmesinin simgesidir (Ergun, 2017: 271-237). Kavak ağacı, Türk kültüründe heybeti ve uzunluğuyla saygı duyulan bir ağaç olmuştur. Kavak ağacına saygı duyulmasının bir başka nedeni de bir peygamberin (Rivayete göre bu Peygamber Hz. Ali’dir.) düşmanlardan gizlenmek için kavak ağacının dallarına sığınması, kavak ağacına saygı duyulmasını sağlamıştır (Boratav, 2016: 4445).

M.17: *Eğil kavağım, eğil deyince kavak yere eğilmiş Çingene kızı yanına oturmuş...Eğil kavağım, dermiş. Kavak eğilince getirdiklerini kız kardeşine yedirip içirmiş.*

M.21: *Gavağı kökünden kesmeye garar virmiş. Kesmiş kesmiş az galmış kı bitire, yorulmuş; “Yarın gelir devam iderim.” demiş. Ceren, gavağı yaladığının eskisi gimi olurmuş.*

M.28: *Orada kavaklar gürmüş. Bir Beyoğlu varmış, beygir sulamaya gelmiş. Aharın içinden, kavağın gölgesinden kızı görmüş.*

M.43: *Kavağı kesmişler, kesmişler; az kalmış... Geyik gelmiş ki kavak kesilmiş. Kavağı yalamış, yalamış; kavak ondan sonra eskisinden daha kalın olmuş.*

İncelenen masalarda kavak ağacı ilk olarak sığınılan bir mekân olarak çıkmaktadır (masal; 17, 28 ve 43), kavağın kızın isteği üzerine eğilmesi ve kavağın kesildikten sonra tekrar eski halini alması (masal 21) ise incelenen masallardaki olağanüstülüğü gözler önüne sermektedir.

İnsanlara ve hayvanlara canlılık veren sedir ağacı, kozalaklarıyla ormandaki bütün hayvanların besin kaynağı olmuştur (Ergun, 2017: 292).

M.11: *Deliğin yedi kat altında, bir sedir ağacının altında bulmuş kendini.* İncelenen bu masalda da sedir ağacına sığınılan bir yer olarak rastlanılmaktadır.

Halk edebiyatı ürünlerinde bazı ağaçların yeri oldukça farklıdır. Meyve veren ağaçla vermeyen ağaç her daim bir tutulmaz. İncelenen masalarda da kavak, sedir, çınar, elma, ladin ve çam ağacına rastlanılmaktadır. Tanrı, birtakım ağaçlara meyve vermeme cezası vermiştir. Bu cezanın sebebi olarak da farklı sebepler görülmektedir. Pertev Naili Boratav, bu olayları şu şekilde izah eder: Meyvesiz olan bu ağaçlardan bazıları, Hz. İbrahim'in odun yığnında bulunmasıdır. Aynı zamanda bir peygamber, kendini korumak için bir ağacın dallarına saklanır ve bu ağacı biri keser, işte bazı meyvesiz ağaçlar da bu baltaya sap olmuştur. Bu bahsedilen ağaçlar, hiçbir dönem meyve vermeyen meyvesiz ağaçlardır. Bu meyvesiz ağaçların haricinde birtakım bazı ağaçlar da kışın yapraklarını dökmesi yine ceza olarak adlandırılmaktadır. Bunun sebebi de bu ağaçla kendisine sığınılan kuşlara barınma olanağı vermeyip kuşları reddetmeleridir. Bu durumun tam tersi kuşlara sığınma imkânı veren ağaçlar ise dört mevsim yapraklarını korumaktadır (Boratav, 2016: 44).

Sonuç olarak orman-ağaç kültürüyle ilgili olarak şunlar söylenebilir: Orman, Türk kültüründe iyi ve güzel şeyleri çağrıştırmamaktadır. Hayat ağacı ve kutsal ağaç, Tanrı'nın birliğini ve tekliğini temsil ederken ormanlar kötülüğün, kaosun ve çokluğun temsilcisi olmuş ayrıca kötü ruhların yaşadığı bir mekân da olmuştur.

Bütün Türk dünyası kültüründe ve mitolojisinde kutsal ağacın yaygınlığına ve canlılığına karşın, ormanların fazla bir önemi yoktur. O ancak, masalarda cinlerin, perilerin, devlerin yaşadığı ya da kutlu kahramanların onlardan kurtulmak için sihirli bir obje (tarak, vs.) ile meydana getirdikleri bir mekân tasvirinde yer almaktadır (Ergun, 2010: 114-115).

Denilebilir ki halk arasında yeni yetişen gençlerin fidana benzetilmesi, ilkbaharda doğanın yeniden canlanması ve yeşermesi tanımları da orman ve yaşam arasında kurulmuş mitolojik bir bağıdır. Bu bağ masalarda da yukarıda anlatıldığı şekilde tezahür etmiştir.

3.2.2. Dağ, Mağara ve Taş

Dağ, mağara ve orman gibi yerler Türk mitolojisinde önemli bir yer edinmiş olup birçok şeyle bağlantı sağlamıştır. Halk bilimi ürünlerinde orman ve dağ, açık olan ile gizemli olanı, ölüm ile hayatı, öteki alem ile gerçek alemin sınırlarını oluşturması bakımından bir

eşik olarak görülmüştür (Bayat, 2006: s.y.). Bilindiği üzere eşik tehlikelerle doludur bu sebeple eşikte normal hayatta gösterilen tutum ve davranışlardan uzak durulması gerekir.

Eski Türklerin mitolojik inanç sisteminde önemli bir yer tutan dağ, orman, dere ve ağaç, mitolojik yerana kompleksine girmekle birlikte zamanla iye kategorisi bağlamında değer kazanmıştır. Doğada her bir nesnenin iyelinin bulunması ve onların her birinin farklı özelliklerinin olması dağ kültüründe de görülür. Nitekim dağların ve obaların yalnız kendi iyelerinin değil, aynı zamanda diğer ruhların da barındığı yerler olduğu etnegrafik verilerle tasdik edilmektedir. Bu nedendir ki dağ, taş kültürü Türk mitolojisinde ritüellerini yapıldığı ılık mekanlar olarak bilinirler (Bayat, 2006: s.y.)

Gök-Tanrı inancıyla ilgili olan “dağ kültürü” Türklerde Yer-su’larının en önemli sembolüdür. Bazı Altay toplulukları dağı kutsal görmüş hatta onun soyundan geldiklerini dahi düşünmüşlerdir. Bu durumda dağın kutsallık kazanmasını sağlamıştır. Aynı zamanda Türkler, dağların gökyüzüne olan yakınlığından dağları Tanrı’nın makamı olarak görmüş ve bu nedenle dağlara kurbanlar sunmuştur (Günay ve Güngör, 1997: 45). “Orta Asya dağlarının çoğu Türkçe veya Moğolca mübarek, mukaddes, büyük ata, büyük hakan anlamlarına gelen sıfatlarla zikrolunurlar.” Türklerin eski inanış sisteminde dağ, yer-su ruhunun en önemlisi olarak görülmekteydi ve dağlar kutsal kabul edilmesi nedeniyle de Türk inanışında birtakım önemli ibadet yerlerinden birisi olmuştur. Türklerde dağ ve Gök Tanrı kültürü birbiriyle ilişkilidir bu nedenle dağlar, büyüklüğü ve ihtişamıyla yani gökyüzüne yakın olması özelliğiyle Tanrı’nın makamı olarak görülmüştür (İnan, 2018: 39-49). Şimşek, kutsal kabul edilen dağların halkın gözünde öteki dağlardan farklı olduğuna yani olağanüstü taraflarına değinir. Bunlar: ses vermek yani konuşması, ışık saçması, istek ve dilekleri kabul etmesi ve inanmayanlara ceza vermesi şeklindedir (Şimşek, 2001: 14).

İlkel inanç sistemleri başta olmak üzere tek Tanrılı dinlerde de dağlar, önemli ve özel bir konuma sahip olmuştur. Tek Tanrılı dinlerde, yıldızlar ve denizlerle beraber üzerinde yemin edilen dağlar, kutsalın temelinde yer edinmiştir. Dünya mitolojilerinde daha özelden Türk mitolojisinde dağlar, Tanrı’ya yakın olmaları özelliğiyle önemli görülmüştür. Tanrı’ya yakın olmak isteyen kişiler, dağın en yüksek kısmı olan tepelerine çıkarak orada duada bulunup kurban hediye ederlerdi (Sönmez, 2008: 58). Eski inanç sistemlerinde göğe ne kadar yakın olunursa Tanrı’ya da o kadar yakın olunacağı düşünülmüş ve göğün en yükseklerinde vakit geçirilmeye özen gösterilmiştir.

Dünyada var olan çoğu toplumlarda dağ etrafında gelişen ritüel ve inanışlara rastlanılmaktadır. Kutsal olarak görülen dağlar, insanlar için dünyanın merkezi konumundadır. İhtişamlı görünen dağlar, insanları etkilemiş ve böylece de birtakım inançların şekillenmesine yol açmıştır (Başar, 2015: 38). “Din tarihçilerinin çok iyi bildikleri

mağaranın rahimle özdeşleştirilmesi Altay halklarında geniş çapta doğrulanmıştır.” Geçmişe bakıldığında zaman bazı hayvanların mağaralarda büyük ataları dünyaya getirdiğine şahitlik edilir (Roux, 2005: 139). Kaf Dağı, Anadolu inanışlarında birçok kahramanlık konulu halk anlatılarına konu olmuş, peri ve dev gibi olağanüstü varlıkların yaşadığı gizemli bir yer olagelmıştır. Boratav, Kaf Dağı’nın “sayısız kahramanlık öyküsünde” geçtiğinden bahsetmektedir. Masallar, kahramanlık konusunu çok fazla barındırmamasına rağmen Kaf Dağı, masalların vazgeçilmez olağanüstü mekânıdır (Boratav, 2016: 53).

İncelenen masalarda dağ motifiyle farklı şekillerde karşılaşılmaktadır. Masal 21 ve 50’de dağ, kahramanın terk edildiği mekân olarak çıkmaktadır:

M.21: *Adam, çocuğlarını bir vehli dağın başına götürmüştü.*

M.50: *Nasıl etsek bu bacımızı öldürsek mi? Bu emektardır. Bizim çok zahmetimizi çekti, götürelim bir dağa bırakalım nereye giderse gitsin.*

Dağların zirveleri ulaşılması zor bir mekândır. Bu nedenle kahramanın gücünü ve zorluklarla başa çıktığını göstermek adına dağın tepesi, dağın başı vb. gibi ifadeler kahramanın bu engelleri aştığını göstermesi bakımından masalarda çok sık kullanılmaktadır. İncelenen masalarda da bu durum söz konusudur:

M.13: *Kapağı açılmış, çıkmışlar ki bir dağın başı, is yok, sis yok hiç kimse yok... Bunlar yemişler, ıssız bir dağın başına gitmişler.*

M.16: *Bir müddet yürüdükten sonra şehzade bakar ki bir dağın üzerinde birşey pırıl pırıl parlıyor.*

M.19: *Eski zamanlarda, dağın başında büyük bir kurt yaşamış. Bu kurt günün birinde gezip dolaşmaktan yorgun düşmüş ve dağdaki inine kıvrılıp yatmış.*

M.27: *Her limesini bi dağın başında gomuştü.*

M.28: *Kızcağız da dağın tepesine, bunların başına çıkmış. Dağın tepesinde öyle kardeşini ararmış.*

M.40: *Gitmişler gitmişler, bir dağın başına varsalar ki goca bir gonah.*

M.43: *Filanca dağın başında tahıl saralım.*

M.46: *Gide gide dağ başında bir kulübeye varıyorlar.*

M.57: *Tasa Kuşu, konduğu ağaçtan süzülerek gelir, kızcağızı aniden kaparak havalanır. Yükselir, gözden kaybolur. Bir iki saatlik uzaktaki bir yere uçtuktan sonra, kızı büyük bir dağın tepesine bırakır: "Sultanım, beni bildin mi? Şu tasalarını gördün mü? Bir geldim, bir daha geleceğim, Bak sana neler edeceğim?" dedikten sonra, zavallı kızı o dağ başında tek başına bırakıp uçar gider.*

M.63: *"Senin nasibin şu dağın tepesinde" demiş.*

M.70: *Aşısını, budamasını, her bir çeşit bakımını, tımarını elimle yapmışım; filiz fidanım dağlar aşırı yerlerden ısmarlamış getirtmişim, bana bir tek değmesin.*

Dağ ve mağaraların, devlerin yaşadığı bir mekân olarak görülmesine masallarda rastlanılmaktadır:

M.64: *Benim filan dağların ardında dev ezelerim var.*

Dağ bir eşiktir. İncelenen masallarda da kahramanın birtakım şeyleri elde etmesi için bu eşiği geçmesi gerektiği görülür. İncelenen masallarda dağ motifiyle kahramanın evlenmek için sergilediği hünerler arasında bu eşiği geçmesi gerektiği ile karşılaşılmaktadır:

M.1: *Padişah: -Şu Ali Dağ'ını görüyor musun? O dağ dümdüz olacak ya da oğlun ölecek. O dağ dümdüz olursa kızımı veririm, yoksa oğlun cellatlık olur, demiş. Dağın dümdüz olmasını isteyen padişah, gerçek hayatta mümkün olmayacak bir şey istemektedir. Fakat masalların dünyasında "mümkün olmayan" şeklinde bir tabir mevcut değildir.*

Masallarda Kaf Dağı geniş ölçüde yer edinmektedir. Kaf Dağı, aşılması oldukça zor ve bütün alemi kuşatan bir dağ olarak betimlenmektedir (Schimmel, 2004: 24).

M.29: *Biz Kafüküf Dağı'nın arhasındaki periler padişahın kızını... Bir çift güvercin gelmiş, havuzun başına konmuş. Oraya konduktan sonra bunlar birer parça gız olmuş ki, doğan aya sen doğma ben doğuyum diyi. Bunlar yüzmüş, cimmiş, yıkanmış.*

M.33: *Gafdağı'nın ardında bi dani aslan var.*

M.34: *...kanlı dağın dibindeki kervan geçmez dereden... O da atlamış atına; az gitmiş, uz gitmiş; inişlerde ter dökerek yokuşlarda tırnak sökerek Kaf Dağı'na yetişmiş.*

M.47: *Bunları götürmüş bi goca dağın önüne... O ileşin olduğu yer Cevher Dağıymış. O dağın başı hep cevhermiş... Biz açlıktan bir hoş olduk, bize annem böyle anlatdı, Billur Dağı 'nı bıraktık, orda yuvamız vardı annemden böyle duyduk...*

M.51: *...Ana eğer bu sefer de oğlan doğurursan evi barkı terk eder kafu küf dağına çıkarız biz ava gidiyoruz...*

İncelenen masal metinlerinde; Kaf Dağı, Kanlı Dağ, Cevher Dağı, Billur Dağ ve Kafüküf Dağı gibi mitolojik dağlarla karşılaşılmaktadır. Genel olarak dağların çoğu kudreti ve yüceliği simgelemektedir. Fakat incelenen masal metinlerindeki bu dağlar ise gerçek hayatta var olmayan dağlardır. Masal metinlerinde böyle yukarıda adı geçen dağ isimleri kullanılmasını yine masalın olağanüstü yapıya sahip olmasıyla açıklanabilir. Bu dağlar, diğer dağlara nazaran daha çok olağanüstülükler göstermekte ve kahramanın gücünü ispatlaması adına önemlidir.

Masalların özelliklerinden birisi de mekânın ve zamanın belli olmamasıdır. **M.10:** *Yine bir gün ayı, bahçeye gezmeye çıkan padişahın en küçük kızını kaçırmış yeri bilinmeyen bir dağa ve oradaki bir ine saklamış...Bu üç arkadaş bir dağın eteğinde mağarada kalıyorlarmış.* Bu masaldan anlaşılacağı üzere “bilinmeyen bir dağ” ifadesi masalın biçim özelliğini yansıtmaktadır.

Dağ, kendisini mekân edinmiş olan varlıklara özgür bir ortam sağlar, özgür ortamda yaşayan varlıklar ise istediği harekette ve eylemde bulunur böylece belli bir süre sonra zapt edilmesi zor bir hâle gelebilir. **M.57:** *“Dağdan aldım bir Keloğlan, yıkandı çıktı bir hanım sultan.” Deyince padişah da: “Dağdan gelen evde, sarayda duramaz; elbette yaban kızdır adam yer.” Deyince, şehzâde de düşünür kalır.* İncelenen bu masal metninde de dağda yaşamış bir varlık için padişahın düşüncelerini görmekteyiz.

İncelenen masal metinlerinde dağ motifiyle genelde zorluk, gizem, sığınma ve sınanma ile karşılaşılmasının yanında bir de gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz motifiyle çıkmaktadır:

Bir kızın dağa gitmesi; **M.45:** *Bu kız bir gün dağa giderken kazanla et pişiren birisine rastlar...*

Horozun dağa çıkması; **M.31:** *Horoz kabul etmiş ve hemen dağa çıkıp hazırlık yapmaya koyulmuş... Aradan bir-iki saat geçince tilkinin biri dağdan hopluya zıplaya inerek*

değirmencinin yanına gelmiş. Dağa çıkmak normal bir şeydir fakat horozun dağa çıkıp hazırlık yapması ise olağanüstülük içermektedir. Fakat bu konu ikinci bölüme ait olmasından sebep burada değinilmeyecektir.

M.57: *Çarşıdaki dükkânı kapalı olduğundan, zavallı tiryaki, çaresiz dağ yollarına düşüp adamın evini ararken bir de bakar ki, ileride başı bulutlara varan bir yüce saray...*

İncelenen masal metinlerin dağ motifi ile bu şekilde karşılaşılmaktadır.

Göktürk türeyiş mitlerinde kurdun da Türklerin ecdadını doğurduğu yer, mağaradır. O halde mağara, üreten ana konumunu muhafaza etmiş olsa da dünyaya getirdiği çocuğun Türklerin ilk atası olması nedeniyle atalar barınağı olarak işlevselleşmiş, menşe mitlerinin esas koduna çevrilmiştir (Bayat, 2016: 36).

Mağaraların dağlarda bulunuyor olmasının doğal sonucunda mağara-dağ ilişkisi ortaya çıkmıştır. Dağların kutsal merkez anlayışını mağaraların da rahmi nitelemesi yani türeyişi sembolize etmesi mağara ve dağın kozmik düzeni oluşturmasında önemli olarak görülmesini sağlamıştır (Bayat, 2016: 32-36).

“Mağara kültü bu veya diğer şekilde dağ elementiyle birlikte anılır. Doğal olarak mağaraların dağlarda bulunması kutsal merkez anlayışı olan dağın kutsal türeme anlayışı olan mağarayla birleşmesi ve sonunda mağara-dağ ikilisinin kozmik düzenin oluşmasında önemli rol üstlendiğini gösterir” (Bayat, 2016: 36).

Mircea Eliade, yerde bulunan çatlaklar ve mağaraları annenin vücudundaki delikler olarak görür (Eliade, 1990: 151). Eski Türk düşünce sisteminde mağara, ana rahmini simgelemektedir. Sığınak görevi üstelenen mağaralar, ilkel insanlar için tehlikeli varlıklardan korunmanın yanı sıra ayinlerin de uygulandığı kutsal bir mekân olmuştur. İlk başlarda Mitolojik Ana kültüyle bağlantılı olan mağaralar, sonrasında çocukların ve kadınların koruyucusu olan Umay kültü ile bir gelişim göstermiştir. Yaşamlarını atlı göçebe olarak sürdüren Türklerde mağara, en eski ana rahmi olarak görünmektedir. Bir delik olan mağara evrenin sırrını saklayan mekândır aynı zamanda. Tohumun gizemini koruyan mağara, ana rahmini de sembolize etmektedir. Sırrı çözebilecek yetenekte olan insanlar, mağarada birtakım aşamalardan geçtikten sonra bilinç ve bilinç dışının istikrarını sağlayarak erginliğe ulaşır. Kahramanın mağaraya girmesi toplumdan kendisini soyutlamasını sağlar. Bu soyutlama, kahramanın topluma karşı tavrını ortaya koymaktadır (Işık, 2012: 7). Üç alemi birbirine bağlamada kapı görevi üstlenen mağaralar, Tanrıların yeryüzüne gelmelerinde ve Şamanların yeraltına inmelerinde başvurdukları geçiş yerleridir (Sönmez, 2008: 119).

İncelenen masal metinlerinde de mağara, içerisinde bulunan hayattan bir kaçış olarak sığınılan bir mekândır:

M.5: *Bunlardan birisi belirlenen mağaraya ulaşmış ve oraya yatmış.*

M.7: *Kış gelmiş, kız ile ayı bir mağaraya çekilmişler... Ayı mağaradan çıkarken mağaranın ağzını kaya ile kapatırmış.*

M.32: *Bu köyde de bir mağara varmış. Bu giz, o mağaraya yerleşiyor. Etrafındaki gomşuları da yatak falan veriyorlar. Giz, o mağarada galıyor.*

M.39: *Gide gide, insan ayağı değen yerlerden iyice uzaklaşır; akşam çöker, sonunda ıssız bir dere içinde bir mağara bulur; içine girer, sığınır.*

M.47: *Buna bir bina yaptırmış, binanın temeline bir daşı oymuş, peri padişahının gizinin gömleğini daşın içine göymüş, temele atmış.*

M.50: *Oğul, falan mağarada senin yedi kardeşin var.*

M.61: *Gece olmuş adam korhidan bi mağaraya sığınmış.*

M.68: *Ben ele bir guş cördüm, her zamarı mağaradan içeriye cirir çihir,» Giz ehdiyarın terif ettiği mağarıya cirir çi, orda bir ev var.*

M.70: *“Tez gidesin, kuyudaki mağarada saklı altın gergef, altın tavuk, altın tavşanla tazıyı alıp bir yere çarpmadan, bir yerini sakatlamadan getiresin.”*

Dağlarda olduğu gibi mağaralarda da devler yaşamaktadır. Bu konuda İnayet şunları söyler: “Dağların, mağaraların kutsal sayıldığını biliyoruz. Onun için, Türkler dağlarda gökteki tanrılara tapınırken, mağaralarda yeraltı tanrılarına ibadet edip kurban sunmuşlardır. Mağaralar yeraltı dünyasının kapısı olarak da düşünülmüştür” (İnayet, 2007: 64).

M.4: *Şu ilerideki mağara, yedi başlı devin mağarasıdır. Devler ve ejderhalar gibi kötü yaratıklar ya mağarada ya da yeraltında yaşamaktadır.*

Türk mitolojik sisteminde önemli bir yeri olan taşla ilgili inanışlar ve bu inanışların etrafında şekillenen taş kültüne efsane, halk hikâyesi, destan ve masallarda yoğun olarak rastlanılmaktadır (Türkan, 2008: 157).

Yaygın bir efsane motifi olarak masallarda da sıkça tekrarlanan taş kesilme motifi de efsaneler için daha çok zor durumda olanları bu yolla kurtarma anlamı taşıyan bir uygulama olup; geri dönüşü söz konusu değil iken,

bir masal motifi olarak ceza anlamı ile öne çıkar ve taş kesilenlerin büyük çoğunluğu eski hallerine dönerler (Türkan, 2008: 158-159).

İncelenen masal metinlerinde taş daha çok “taş kesilme” motifi şeklinde rastlanılmaktadır:

M.49: *Oğlan, atı bırakıyor, gede gede bir dağın öbür tarafına aşıyorlar. Aşıyorlar, bakıveriyorlar ki; oraların daşı, gayası kimi hayvan, kimi adam, donmuş duruyor öyle!..*

İncelenen masalarda beddua ya da sihir yoluyla taş dönüşmeye de rastlanılmaktadır:

M.49: *Gız, sıhır ederimiş, bunnar daş olurumuş... "Beni hileyinen dutacak insanoğlu daş olsun," der -diyor- o zaman gözünün gördüğü her şey daş olur -diyor.*

M.59: *O kız böyle ağız açarken, ağız açarken açivermiş, dede bir fırlamış kutunun içinden. Bütün harman yeri gibi insanların hepsi kara taş olmuş oturmuş. Kızla oğlan dinele kalmışlar. Herkesi Allah taş yapmış.*

M.60: *“Ey padişah dimiş. Hiç ölmüş gadından anahtar isdenir mi dizinece daş olasıca” dimiş. Padişah bilinece daş kesilmiş.*

Masalarda farklı taşlara da rastlanılmaktadır Beydili bu konuda şunları söyler: “Kesin bir şekilde sembolik anlamını ortaya çıkarmak mümkün olmamakla birlikte, genellikle değişik taşlar, yeniden doğum, bolluk ve bereket anlamını ifade edip bir bütün halinde, doğal döl yatağını sembolize ederler” (Beydili, 2004: 551). Kara taş, sabır taşı, değirmen taşı, dilek taşı, dünür taşı ve konak taşı incelenen masalarda karşılaşılan taşlardır. “Umumiyetle Türk dînî tarihinde taşla ilgili inanç olarak, hemen hatıra, yağmur=yada=yat taşı gelir. Ve bu husustaki inanç başlıca bundan ibaret sayılır; bu düşünce elbette hatâlıdır. Tükler’de bir de İslâm olmadan önce benimsenmiş taşla ilgili inançlar ve âdetler vardır” (Tanyu, 1968: 34).

M.1: *Oğlan, dilek taşına gidip dilek dilemiş.*

M.22: *İran padişahının murat taşı, dilek taşı ve nişan taşı olmak üzere üç taşı varmış.*

M.40: *“Ee” dimiş “sabır taşı” dimiş... Sen mi sabır daşısın, ben mi sabır daşayım” dimiş. Öyle diyince sabır daşı çaat diyi çatlamış.*

M.44: *Tilki paşa gitmiş, konak taşına oturmuş... Tilki padişahı geldi, dünür taşına oturdu. Konak taşına oturmadı vezirim.*

M.61: *Men de bi siyah daş bilerem, köyün üst terefindе, romatizmeye eyi gelir. “Kara Taş, Allah’ın sağ elidir.’ Menkıbelere göre bu taş ezeldir ve başlangıçta beyazken, yıllar boyunca kendisine dokunan günahkâr insanların ellerinden dolayı siyahlaşmıştır” (Schimmel, 2004: 20-21).*

M.65: *Bir gün delikanlı çarşıya giderken prenses ondan bir sabır taşı... istemiş... Derdini anlatması üzerine sabır taşı çatlamış...*

Biçim ve yapıları bakımından farklı olan taş ve kayalar, bazı olağanüstülüklerle nitelenmiştir. İçlerinde Tanrıların vd. olağanüstü varlıkların yaşadığı düşünülmüştür. Türk mitolojisinde bazı kutsal taşlar önemli görülmektedir. Kısır kadınlara şifa veren taşlar olabileceği gibi doğumu kolaylaştıran taşlar da vardır (Örnek, 1995: 101). Kimi zaman çocuğu düşürmede de taş kullanılmaktadır:

M.32: *"Allah, ya Rabbim, yavrum, bunun babası yılan, gendi de yılan olur. Napalım, ne edelim? Gel senin gamına daş goyuyum, bu düşsün. Yılan doğuracağına, hiç doğurma daha iyi," diyor.*

Ölüme, hayvanlara, hırsızlara ve tehlikeli birçok şeye karşı koruma sağlamada taş bozulmadan varlığını korumaktadır. Taşın bozulmadan kendini koruyacak olması ölünün ruhunun sonsuza kadar varlığını bozulmadan korumasıyla ortak özellik göstermektedir (Eliade, 1999: 223). İnsanlar taşlara kutsal ve ilahi birçok sembol yüklemiş ve onlardan şifa beklemiştir. Bazı taşların olağanüstü özelliklerinden yardım beklenilmiş ve “Natüristlerce de Tanrı tanınmıştır” (Uraz, 1999: 179). Taş kesilme, kötüler için bir yaptırımken iyiler için selamete ermedir. Taş kesilme motifine en çok masalarda karşılaşılmmasının yanında masalarında bu motife yer vermeyen millet neredeyse yoktur. Masalarda taş kesilen varlık, tekrar eski haline dönebilmektedir (Sakaoğlu, 1980: 40-46). Çalışmanın bu bölümünde dağ, mağara ve taş motifleri incelenen masal metinlerinden hareketle ele alınmaya çalışılmıştır. Mağara, dağ, kaya delikleri vs. gibi kapalı doğal mekânlar, Türk mitolojik sisteminde yeni bir başlangıç simgelemektedir.

3.2.3. Dört Unsur (Su, Ateş, Toprak ve Hava)

İnan, Çin kaynaklarının verdiği bilgilerden hareketle; Gök-Tanrı, ata, ateş, (ocak) su, ay, güneş ve yer: Orta Asya Şamanizm'inin temelini oluşturmaktadır şeklinde bir açıklamada bulunmaktadır (İnan, 1986: 2). Uraz; su, ateş, ağaç, toprak ve demiri Şamanistlerin kutsal olarak gördüğünü ayrıca ateşin yaratıcısı olarak da Kara Han'ın oğlu Ülgen'in olduğunu söyler (Uraz, 1994: 165). Altay yaradılış mitine göre yeryüzü yaratılmadan önce her yer suyla kaplıydı. Ülgen yeryüzünü yani yeri yaratmak için kendisine yoldaşlık eden "kişi"ye denizin dibinden toprak çıkartması için emir verdi (İnan, 1986: 13-14).

Bu bölümde incelenen masallardan hareketle dört unsur üzerinde durulacaktır. Fakat şunu belirtmeliyiz ki incelenen masalarda hava unsuruyla ilgili herhangi bir şey tespit edilmemiş olup diğer üç unsur üzerinde durulacaktır. İncelenen masalarda en çok tespit edilen unsurlar sırasıyla şu şekildedir; su, ateş ve toprak. Bu sıralamadan hareketle masaları inceleyecek olursak ilk önce su ile ilgili şunlar söylenebilir: Sembol olarak su; devamlılığı, güveni ve durgunluğu nitelemesinin yanında karmaşa ve felâketi de nitelemektedir (Fromm, 1992: 34). Genel olarak doğanın ve insanın bir kısmını oluşturan su, hayatın devamlılığı açısından oldukça önemlidir. Bütün milletlerde kutsal olarak görülen su, çeşitli inançların oluşmasını sağlamıştır. "Su kaynakları ve nehirler, hayat ve verimlilik bahsettikleri için kutsal sayılırlar. Su kaynağı zaman sonsuzluğunda akan güç ve kuvvet sembolüdür" (Işık, 2004: 28). Su, yaşamın devamlılığında önemli rol oynaması manevi olarak arındırıcı, maddi olarak da temizleyici olduğu için Türklerde de kutsiyet kazanmıştır. Gizemli görülen su, "yeryüzünün en saf maddesi olarak, Türk kültüründe "ıduk / mukaddes" olarak yerini almıştır" (Özdemir, 2014: 36). İnsanoğlunun teknoloji ile tanışmadığı zamanlarda su, yaşamın kaynağı olarak görülmüştür. Bu düşünceden hareketle Thales, "ilk neden, sudur" demiş ve ona göre her şeyin kaynağı olarak da suyu görmüştür. Her şey sudan doğmuştur ve nihayetinde de suya dönüşecektir (Çağlar, 2008: 75). Yağmur ve gelgit gibi ritimlerden etkilenen su, canlıların yetişmesini sağlar bu nedenle de sular, ayın hareketlerinden etkilenir. İlk zamanlardan beri ayın değişimi ile yağmurun yağdığı gözlemlenmiştir. Eliade, başlangıçta başta olmak üzere her zaman suyun var olduğunu ve her zamanda olacağını söyler. Ayrıca suyun her yerde (mitlerde, ikonografide, kozmogonide ve ritüellerde) her daim benzer işlevi görmesinden bahseder. Su, birçok merasim ve ritüelde farklı özellikler göstermektedir. Örneğin; olgunlaşma ritüellerinde "yeniden doğum"u sağlayan su; cenaze

merasimlerinde (ölümden sonrası) yeniden doğumu sağlar, birtakım büyüsel ritüellerde de iyileştirme vasfına sahiptir. Önemli gücü bünyesinde barındıran su, (bu suya hayat suyu denilmektedir) hayatın önemli temsilcisi olmuştur. Doğadaki her şeyin gelişimini sağlayan su; kadınları, toprağı ve hayvanları döllemektedir. Olağanüstü bir dinamizmi bünyesinde barındıran su, birebir ayla bağdaştırılmaktadır (Eliade, 2003: 196).

Ayın ve suyun ritimleri aynı kaderi paylaşır, tüm biçimlerin düzenli aralıklarla görünüp kaybolmasını yönetir, evrene döngüsel yapısını kazandırır. Bu nedenle tarihöncesi çağlardan beri, su-ay-kadın üçlüsü, hem evrenin hem de insan üretkenliğinin yörüngesini biçimlendirir gibi görünmektedir (Eliade, 2003: 197).

Eski Türkçede su kelimesine karşılık “sub” kullanılmaktaydı. Zamanla “b” sesi düşmüş ve “su” şeklinde söylenilmeye başlanılmıştır. Türkler için her daim su kutsal kabul edilmiştir. “**Ailenin içiti**” ile suları da, bütün Türklerde ayrı bir öneme sahiptir.” Suyun öneminden sebep tarihte birçok mücadele yaşanmış ve bunun sonucunda da halklar su kaynakları vs. için hikâyeler ve efsaneler söyleyip türküler yakmışlardır (Ögel, 2014: 412).

Türkler, toprak ve suyu, birlikte tutuyorlar: Bütün büyük dünya kültürlerinde, toprak ile su, ayrı ayrı unsurlar olarak görülmüşlerdir. Türkler ise toprağı, susuz olarak düşünememişlerdir. Bu, gerçekçi bir görüştür. Ancak toprak ile su birbirinden kesin olarak da, ayrılmamışlardır. “*Yer ruhlari*” yer ve sular içinde toplanmışlardır. “*Türklerin yer ve suları*”, aynı zaman da Türklere yardım ediyorlardı. Çaylar, ırmaklar ve göller, canlı ve yaşayan şeyler gibi kabul edilmişlerdi (Ögel, 2014: 412-417).

Schimmel, insanın sudan korkmaması gerektiğini, suyun başlıca fonksiyonunun pisliği temizliyor olmasının Mevlana'nın “suyun görevi, hatta neşesidir” açıklamasıyla da desteklemektedir. “Suyun hayat verme özelliğı, doğal olarak taliplerin hedefi olan ab-ı hayat kavramına yol açmıştır” (Schimmel, 2004: 27). Su, kozmogoninin sembolü ve tohumların aktarıcısı olan sihirli bir nesnedir. Aynı zamanda su; hayatı ebedî kılması, gençleştirilmesi ve iyileştirici özelliğinden dolayı da dertlere çare olmuştur. Suyun ilk örneğı olan Hayat suyuna herkes kolayca ulaşamaz ve her yerde bulunmamaktadır. Girilmesi oldukça tehlikeli ve zor olan bölgelerde bulunan Hayat suyu, tanrıların veya cinlerin himayesi altındadır ve ejderha gibi canavarlarca korunmaktadır. Hayat suyuna ulaşmak için birtakım sınamalardan geçilmesi gerekmektedir. Bu durumun aynısı hayat ağacına ulaşmada da karşılaşılmaktadır (Eliade, 2003: 200-201).

“Türklerin tanıdıkları büyük sular ise yazın kuruyup kışın donan bozkır göllerinden başka bir şey değillerdi. Bu sebeple Türkçede “Deniz” (Tengiz) denince, ilk hatıra gelen şey, büyük ve küçük göllerdi. Okyanus (ocheanus) mefhumu ise, uzun zaman Türklerin bilgileri dışında kalmıştı.” Deniz kelimesi Türkler için en küçük su birikintisi olan göl ve ırmaklardan

başlayarak okyanus gibi devasa su birikintisine kadar verilen bir isim olmuştur (Ögel, 2014: 502-503).

Su kültü masallarda çeşme motifiyle çok sık kullanılmaktadır. Masalarda çocuğu olmayan kişinin dervişle çeşme başında karşılaşması elbette tesadüfi bir durum değildir. Dervişin çeşme başında çocuğu olmayan kişiye elma vermesi Anadolu masallarının tamamında hâkim olan motiftir. Bu durumun nedeni de suyun hayat vericiliği aynı zamanda su iyelerinin bereket, refah ve hayatın simgesi olmasından dolayı zor durumda kalan insanların yardımına el uzatmasıdır.

Su mitolojik düşüncede ana rahminin sembolüdür. Belki çeşme yanında ortaya çıkan ve elmayı verip kaybolan derviş şekil değiştirip, insan kılığına girmiş bir su iyesidir. Ak suyun güzellik sembolü, kara suyun ise kötülük sembolü, cehennemden gelen su olarak düşünülmesi, hepsi su kültürünün ve Şamanizm'in masallara yansıyan motifleridir (Türkan, 2008: 156-157).

Çift yönlü bir sembol olan su, kendisinde bulunan birtakım özellikleri sayesinde hem yatay hem de dikey boyutta yerini almaktadır. Anadolu masallarında da suya hem dikey hem de yatay boyutlarıyla karşılaşılmaktadır (Özdemir, 2014: 88).

M.1: *Falan yerdeki denizin ortasına konak yapıp benimle cariyemi ortaya koyacaksınız demiş.*

M.3: *Suyumuzu aldığımız gölde bir ejderha yaşıyor... Ertesi gün kılıcını da yanına alan delikanlı, kurban edilmek için süsleyip püsledikleri kızla birlikte göl kenarına gitmiş... Suyumuzu aldığımız gölde bir ejderha yaşıyor.*

M.4: *Bir çeşme başında konaklamaya karar vermiş. Çıkışında biraz ekmek, peynir yemiş. Otururken de uyuyakalmış.*

M.9: *Böylece yiğerek yiğerek bir gün o çeşmeden su doldurmak padişahın gızına denk gelmiş. Yani o adam yemedikten sonra suyu vermez imiş, o dev.*

M.12: *Dağları dereceleri aşmış, bir zaman sonra dinlenmek için çeşme başında oturup çıkışını da çıkarıp karnını doyurmaya başlamış.*

M.13: *Bir gün bir ırmağın kenarında suları doldurmuş, kenara koymuş, suyun akışını seyretmeye başlamış. Suyu seyredirken oradan bir alabalık geçmiş.*

M.16: *Bir su başında oturur yemeğini yer. Biraz su içer. Uykusu gelir, yatar uyur. Rüyasına bir derviş girer... Geldikleri yer deniz, hiçbir şey yok.*

M.18: *Sen de her gün suyu bulandırıp içiyordun. Şimdi suyu temiz için.*

M.21: *Yolda bir çeşmiye rastlamışlar. Oğlan; “Ben susadım. Su içeceğim.” demiş. Gız; “Buradan içme. İçersen davşan olursun.” demiş. Başha bir pınarın yanına gelmişler. Oğlan; “Bacım, çoñ susadım! Ben içeceğim.” demiş. Gız; “Buradan içersen geyik olursun.” demiş... Gızın şavhı suya vurmuş. Bir beg oğlu da suya gelmiş. Atı suya sohamamış. “Niye girmiyö” dirken, bahmış kı dünya gözeli gız var gavağın başında; “Gız en kı atımı suvaram.” demiş.*

M.24: *... adamın biri kâğıtları yazıy yazıy, suya atıy. Padişah merak etmiş, demiş ki, “Sen bele ne yapıysan?” O da, “Birinin gızını birinin oğluna, diğərinin gızını da bi başgasının oğluna yazıyam” demiş... Çeşmeden su içmiş, havuzun kenarında yatırken, düşmüş orda uyumuş galmış.*

M.27: *...İçine su dolmuş bir çuhur. Demiş ki: “Bacı demiş şurdan su içecem susadım” demiş. “İçme gardaşım gurban oluyum” demiş bacısı. “Onu içerseng gurt olung” demiş... Çınar ağacının altında bir pıngar varmış, gızın güzelliğinin şavkı oruya düşerimiş... Gız da dengizing içinden diyomuş ki...*

M.30: *Çocuklar çeşmeye gitmişler. Bu sırada bi dani garganın dili çözülerek onlara söylemeye başlamış ki... “Eğer bu sudan içerseniz geyik olursunuz.”*

M.31: *Mire’ye karşı kendini korumak için...nehir dolusu su almış... Mire’nin askerleri horozu alıp ateşe attıkları gibi horoz, yanında getirdiği nehir dolusu suyu ateşin üzerine dökmüş ve ateşi söndürmüş.*

M.34: *Günün birinde gözlerine karasu inip dünya başına zindan olmuş... “Hey Allahım; gül kara, bülbül kara!”*

M.35: *Atı bırakmış, kendi pınarın başına yatmış. Bir gürültü gelmiş: “Bacım, bacım!” diye.*

M. 37: *-Kızım, buradan giderken karşına beyaz bir su çıkacak. O suya gir ve yıkan. Biraz daha gidersen orada da siyah bir su göreceksin. Ondan da kaşına, saçına sür. Biraz daha gidince de kırmızı bir su göreceksin. Onu da dudaklarına yanaklarına sür, demiş...*

M.39: *"Aman hanım sultan, artık burada kalamazsın, şimdi bu yoldan gidersin, ilerde bir çeşme gelir karşına. Onun başına oturursun, tam karşısında bir konak vardır. Oradan çeşmeye su almaya bir kız gelir. Hemen ona, 'Bahtiyar'ın başı için, beni içeri alın da*

doğurayım.' Dersin... yol kenarında bir çeşme başına kavuşur, soluk almak, birkaç lokma yemek için mola verirler. Ellerini, yüzlerini yıkayıp şöyle çeşme başında koyu gölgeli bir ağacın altına çekilirler.

M.43: *Bir su gelir, içmeyin geyik olursunuz. Bir su gelir, için geyik olmazsınız, demiş... Suyu getirdiğinde kavağın üzerindeki kızın suya vuran şavkısından at parlamış geriye, parlamış geriye. Padişahın oğlu suya bir bakmış ki suyun içinde bir heykel gözükiyormuş.*

M.45: *Bir gün ırmak kenarına gider, kendini suya atıp boğulup gitmek ister.*

M.49: *Ne çare ki baban, buralarda gezerken, bizimkiler denizden çıkmış, bu garada yayılıyorlarımı.*

M.50: *Kız gidip o çeşmenin başında oturuyor ağlıyor ağlıyor, uykusu geliyor, yatıyor. Suyun içinden bir yılan kızın karnundakine diyor ki...*

M.51: *Kız bunun üzerine elindeki suyu boşaltmış birden dökülen su koca bir göl oluvermiş...*

M.55: *Gölde yetim kızın bir oğlu olmuş.*

M.59: *Ablası da o gün çocuğu suya koymuşlar. Kundaklamışlar.*

M.69: *Keldir, çuldur yilinmez; teze su vermişem içine girilmez?*

M.70: *Bir tas su doldurur, getirir; ama, irkilir, tiksindir. Su sidik gibi sarıdır, içinde kurtlar oynar, en azından bir yıllıktır... "Ah! Genç oğlum, böyle olduğunu biz de biliriz, ama bu kasabada herkes bu suyu içer. Bir tek çeşmemiz vardır, onun gözesinde bir ejderha yatar, suyu salıvermez.*

Her şeyden önce su; saflığın, berraklığın ve temizliğin sembolü olmuştur. Suyun bu özelliğinden dolayı ona birçok kutsiyet atfedilmiş ve bütün halk anlatmalarında yerini almıştır. İncelenen masalarda halkın suyunu sağlayan çeşmenin başını bir ejderha ya da devin beklediği görülmektedir. Bu canavarlara senede bir kız verildiği takdirde halk sudan faydalanacaktır. Bu duruma masalın sonlarında dur diyen bir kahraman çıkıp canavarı öldürür ve kızla da evlenir. İncelenen masalarda yoğun olarak çeşme başında uyuma motifiyle de karşılaşılmaktadır. Çeşme başında uyuyan kişi derdinin devasını yanına gelen bir Hızır sayesinde öğrenir. Masal 1 ve 55'te deniz ve gölde insanoğlunun yaşamasından bahsedilmektedir. Bu masalların olağanüstü yapısını ortaya koymaktadır. Masal 3 ve 9'da canavar bir adam yerse suyu açacağını söylemesini, masal 4, 12, 13, 16, 39 ve 50'de de bir suyun başında oturup dinlenme ya da uyuya kalmadan bahsedilmektedir. Bu su başı çeşme

olabileceği gibi göl ya da nehir de olabilmektedir. Masal 21, 27 ve 43'te kızın güzelliğinin suya vurması üzerine bey oğlunun kıza âşık olmasından bahsedilmektedir. Aynı zamanda masal 21, 27, 30 ve 43'te sudan içilmesi üzerine don değiştirme (geyik ve kurt donuna girme) de söz konusudur. Masal 24'te de sudan medet umma söz konusudur. Masal 31'de nehir dolusu su almadan bahsedilmiş nehir dolusu su alma oldukça güç gerektiren olağanüstü bir durumdur bu masalda da masalın yapısına uygun olağanüstü bir durumla karşılaşılmaktadır. Aynı şekilde masal 51'de de kızın elinden dökülen suyun göle dönüşmesi de masal 31 ile benzerlik göstermektedir. Masal 34'te "gözlerine kara sular inmek" şeklinde bir deyim yer verilmiştir. Gözlerine kara suların inmesi kör olmak anlamında bu masalda yerini almıştır. Son olarak masal 37'de de beyaz su, siyah su ve kırmızı sudan bahsedilmiş ve bu suların işlevleri ele alınmıştır. İncelenen masal metinlerinde su motifi ile daha çok olağanüstü özellik göstermesi bakımından karşılaşılmaktadır.

İnsanoğlunun başta beslenme, korunma (barınma) ve ısınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada önemli olan ateş, dört unsurdan birisidir. Aynı zamanda ateş, rengi ve içine ne atılırsa yok ediciliğiyle de insanı korkuya düşüren bir unsur da olmuştur. Ateşin birtakım önemli ve kendine has özellikler barındırıyor olması kutsal bir unsur olarak görülmesini sağlamış ve böylece de ateşle ilgili bazı uygulama ve inanmalar kült olarak yerini almıştır. Birbirleriyle ilişkili olan ocak-ateş kültürü, birbirini tamamlamaktadır. Ateşin yakıldığı yer olarak görülen ocak, ateşi himayesi altına almaktadır. Hem soyut hem de somut anlamları kendisinde toplayan ocak, evin merkezinde yakıldığı zaman "ev'i ve evde yaşayan "aile"yi, bunun yanı sıra bu ailenin geçmişte yaşamış ve gelecekte yaşayacak bireylerini, yani "soy"u da kapsayacak mahiyette kullanılagelmiştir. Yine soy silsilesini gerektiren dini kurumlar olan ocaklar ile soy silsilesine dayanan sağaltına ocaktan, "ocak" kavramı etrafında yerini almıştır" (Kumartaşlıoğlu, 2016: 6). Boratav, ocak-ateş kültürü ile ilgili olarak; ocak kelimesinin ateşten tezahür ettiğini ve ateş kültürünün temelini ocak ateşi ile ilgili inanmalara bağlar. Soyun devamlılığı anlamına da gelen ocak, yaşanılan yerin (çadır, ev, vs.) en saygıdeğer yeridir. "Ocağı-sön" ifadesi de bir ailenin yok olması anlamındadır (Boratav, 2016: 35).

Ateş, su, hava ve toprak bu dört unsur içerisinde eski Türkler için en değerli olanı ateş ve ateş kültürüdür. Kötü ruhları defneden, her şeyi temizleyen ateş, demircilerin ruhunu muhafaza eder, aynı zamanda şamanın egemenliği olan korkulan ve gereksinim duyulan ruhların sığınağı ve Şamanizm'in vazgeçilmez bir simgesidir. Bugün de ateş kültürü,

insanoğlunun korkusunu kendisinde birleştirmektedir (Türkan, 2008: 172). Türk ve Moğol toplumları ateşi kutsal kabul etmiş ve ateşin de bir ruhu olduğuna inanmıştır. Ateş, hastalıklardan ve kötü ruhlardan korumasının yanında temizleyici özelliğinin de bulunması sayesinde kendisine karşı kurban sunulup saçı yapılmasını sağlamıştır. Moğollar ve Altay Türklerinin dualarından anlaşıldığı üzere ateşin ruhu otuz ayaklı dişi bir ruh olarak tasvir edilmektedir. Atalar kültürü içerisinde değerlendirilen ocak kültürü, ateş kültürü ile de bağlantılıdır. Ateş yani ocak yuvarının devamlılığının simgesidir. Ateşin kötü ruhları kovması, bir anda çoğalıp yayılması ya da azalması gibi özelliklerinden dolayı Türkler ve Türklere komşu milletlerde de ateş, “şamanın alter ego’su” olarak kabul görmüştür (Çoruhlu, 2002: 49-51). Orta Asya mitolojisinde ateş, aile ve ocağın sembolü olarak görülmüş ve kutsal kabul edilmiştir. “Şamanist Türklere göre ise ateş, her şeyi temizler, kötü ruhları kovar, insanlara Ülgen tarafından gönderilen ışık ve ısı kaynağı, koruyucu ruhtur” (Türkan, 2008: 171). Baldick, Bizans kaynaklarından hareketle Göktürklerin en büyük saygıyı ateşe gösterdiklerini söylemektedir. Ateşin yanı sıra toprak, su ve havayı da sayarlar fakat yeryüzüyle gökleri kısıacası kâinatı yaratan dışında hiçbir varlığa “tanrı” deyip tapmazlardı (Baldick, 2011: 52). Yukarıda bahsedildiği üzere Çoruhlu, ateşin temizleyici bir özelliğinin olduğundan bahsetmiştir. Belki de çoğu yerde ölümlerin yakılması ateşin temizleyici özelliğinden dolayıdır. Ateş her şeyi temizleyip arındırdığı gibi ölümleri de günahlarından arındırır şeklinde düşünülmesi yanlış olmasa gerek.

Su ve ateş arasındaki zıt kutupluluk her daim konu edilmiştir. Su; yavaş, durgun ve devamlıdır fakat ateş; maceracı ve sürekli olarak değişim gösterir. Değişimden kastedilen bir anda çoğalıp azalmasıdır bu yüzden ateşin özünde belirsizlik hâkimken suyun özünde ise düzen vardır. Suyun belirli bir düzende yoluna devam etmesi onun canlılığın sembolü olmasına vesile olmuştur. Canlı olan şeylerde belirli bir nizam içerisinde doğar, büyür ve ölür. Su güven verir ve ağırdır. Suyun güven verici bir özelliği olması da beraberinde rahatlatmayı getirir. Bu sayede de coşku yüklü duyguları dile getirmede su, sembol olarak kullanılır (Fromm, 1992: 30). Su ve ateş diğer kültürlerde de olduğu gibi her daim birbirinin zıddı olmuşlardır (Ögel, 2014: 435).

Ateş, yaratılışı ve yapısı ile hem temizleme hem de yok etme özelliğiyle insanoğlunun arınma ve temizleme ihtiyacını gideren önemli unsurlardan biridir. Ateşin temizleme ve arındırma özelliği kötülüklerden temizleme ve hastalıkların sağaltılması gibi uygulamalarda önemli bir unsur olarak rastlanılmaktadır. Göksel bir varlık olarak görülen

ateş, gök asıllıdır. Ateşin gök asıllı görülmesindeki neden de ateşin yeryüzündeki simgesi olarak Güneş'in kabul edilmesidir. Bu durumun yanı sıra saf ateşin yıldırımlar vasıtasıyla gökten gelmiş olabileceğine dair düşünceler de vardır. İnsanoğlunun ateşi bulması ve kullanmaya başlaması konusunda mitik metinlerin birçoğunda gök tanrıların kendilerini ya da onların arıcısı olan kuşlar görülmektedir (Kumartaşlıoğlu, 2016: 63-83).

İlkel topluluklarda ateş, insanların ışık ve ısı kaynağı olarak hayati bir öneme sahip olmakla, ateşe atfedilen kutsallığın kökeninde hiç şüphesiz bu hayati önem vardır. Ancak bunun yanında ateşin o ısrarlı karakteri ve hepsinden önemlisi o yok edici gücü, insanlarda korkuyla karışık bir saygı yaratmıştır (Harva, 2015: 186).

M.5: *Avcı tekrar mağaraya dönerek ateşin başına oturup bacağını ateşe tutarak ısınmaya başlamış. Avcıyı taklit eden ayı da kendi bacağındaki sakızı ateşe tutmuş. Sakız ısınınca ayının bacağı yanmış o da can korkusuyla kendisini mağaradan aşağıya atmış.*

M.17: *Kuşu kesmişler etini yemişler, kemiklerini de tandıra atıp yaktırmışlar.*

M.45: *Bu dilsiz kız da geceleri yatmaz, ocağın başına otururmuş. Yarı gecede ocağın başında bir perde açılıp içinden bir delikanlı çıkar.*

M.50: *Ateşin ucundan makasla kesip veriyorlar... O zamanda kibrit yokmuş, onun için ateşi söndüremezlermiş.*

M.60: *Bu gabıği götürüp ocağa atıp yahmış.*

M.62: *"O zaman seni ateşe söyleyeyim, bak nasıl yanarsın?" demiş ve yarım horoz ateşin olduğu yere koşmuş: "Ateş ateş baltayı bir yakıversene!" Ateş de: "Ben üzerime atılan yağlı çıra dilimlerini bile yakmıyorum, benim balta filan yakacak durumum yok." demiş. Yarım horoz: "Seni suya söyleyeyim de halini gör." demiş ve suya doğru koşmuş. "Su, su, koş ateşi söndür." demiş. Su: "Ben düz bir şekilde akmıyorum, neden gidip de dağdaki, bayırdaki ateşi söndüreyim." demiş.*

M.70: *...deyince padişahın içine sönmez ateş düşer; dertli başı sıkılır, kart bükülür.*

Çoruhlu, Türk toplulukları arasında yakın dönemde yapılan araştırmalar sonucunda masal, destan, hikâye ve efsanelerde yerin yani toprağın önemine dair şeylerin anlatıldığını vurgular. Aynı zamanda "Seyidov'a göre Köroğlu hikâyesinin Türkmenistan değişiklerinin ilk şeklinde Köroğlu mezarda, yani toprağın içinde doğar. Böylece onu yer doğurmuş olur (Çoruhlu, 2002: 37).

Suları meydana getirdikten sonra Kayra Han, kuğu kuşunu denizin dibinden çamur getirmesi için gönderdi. Gagasıyla çamuru getiren kuş, bu çamuru suların üstüne serpti ve karalar oluştu. Sonrasında Kara Han'ın oğlu olan Ülgen'de ilk insanları topraktan yarattı. Bereketli yağmurları, ışık ve sıcaklığı toprak üretmekteydi. Birçok şey onun bünyesinde yaşar bu nedendir ki Türkler, toprağı ana, göğü de ata olarak görmüştür (Uraz, 1994: 170-172). Şamanizm inancının hâkim olduğu Türklere göre Tanrı, ilk insanı topraktan yaratmış ve bu ilk insanın biçimi köpeğe teslim ederek bu ilk insana ruh aramak üzere gökyüzüne gitmişti. Sibiryaya ve Orta Asya inancına göre de ilk insan topraktan yaratılmıştır (Ögel, 2014: 522).

Kastamonu'daki (Kuzeybatı Anadolu) bir inanışa göre, toprak temiz bir maddedir çünkü pisliklerinden temizlenmek için her gece yedi kez çalkalanır. Bu düşünce, Müslümanlıktaki su olmayan ortamlarda abdest yerine geçen toprak veya kumla abdest almayı sağlayan *teyemmüm* ilkesine uygun düşmektedir. Toprak, aynı zamanda olumsuz bir öğedir; gökteki "üsttekilere" karşın "alttakilere" aittir. Çürüme, toprağı dönmek ve toprakla bir olmaktır. Toprağı ayakla vurulur; bu durumda hakaret, aşağılama ve kölelik anlamında kullanılır (Boratav, 2016: 116).

M.16: *Benim ayak basmadığım bir yerden toprak getirirseniz, bu toprak çamur olur. Gözüme sürerseniz anca bu toprak benim gözlerimi acar... Toprağı sürer sürmez gözü açılıyor. Anlıyor ki atı ele geçirmiş.*

M.49: *"Yavrım, benim gözümün ilacı, atımın ayak basmadığı yerden toprak alırsanız, gözümün ilacı bu." Diyor.*

İncelenen bu iki masalda toprak yenilenmeyi simgelemektedir. İslamiyet'e göre insanoğlu topraktan yaratılmıştır, incelenen bu iki masalda İslami inanışla bağdaşmaktadır. Topraktan yaratılan insanoğlunun yine şifayı topraktan bulması söz konusudur.

3.2.4. Ay ve Güneş

"Yaradılış bahsinde geçen bir Sümer efsanesine göre; Ap-Su ile Tiamat'tan gökler ve yerler meydana geldikten sonra, gök tanrısı Anu, hava tanrısı Enlil ve deniz tanrısı Ea (Enki) yaratılmış bunlar da güneşi, ayı ve yıldızları yaratmıştır." Türk hükümdarları güneşin oğlu olarak kabul edilirdi. Kuvvet kaynağı olan güneşi babaları olarak görürlerdi. Hunlar, sabahları güneşe, geceleri de aya dönerek dua ederlerdi. Türkler yaşayacakları evlerin kapılarını güneşin doğduğu yöne inşa ederdi (Uraz, 1994: 27-31). Her şeyi kuşatan ve her şeye nüfuz eden ışığın en belirgin görünüşü Güneş'tir. Güneş celal ve cemel yanlarıyla Allah'ın bir simgesi olarak kendisini gösterir ve aynı zamanda dünyayı aydınlatır ve meyveleri olgunlaştırır (Schimmel, 2004: 35-36). Eski Türklerin teşkilatlanma yapısında

Güneş'e belirleyici bir unsur olarak rastlanılmaktadır. Devleti yöneten esas kişinin doğuda olması, Güneş'in doğudan doğmasıyla bağlantılıdır.

Türkler her zaman güneşli yerleri kendisine mekân edinmiştir. Bu nedenle Türklerin düşünce sisteminde Güneş, ilk sırada yerini almıştır. Altay Türklerine göre Güneş, sıcaklığın Ay ise soğğun sembolü olmuştur. Ögel bunun nedeni için gündüzlerin aşırı sıcak olması, gecelerin de soğuk oluşu bu düşünceyi doğurmuştur şeklinde açıklamada bulunmaktadır (Ögel, 2014: 237-240).

Eski ve bugünkü Türk geleneklerinde ay, her zaman erkek olarak tasavvur edilmiştir (Boratav, 2016: 36). Yine de kızların da güzelliğinin ayın on dördüne benzetilmesi dışıl bir anlam da barındırdığının kanıtı olarak gösterilebilir.

M.26: *Ayın on dördü gibi civan bir delikanlı oluyor... Oğlan ay ışığını örünce sabah oldu sanmış.*

M.43: *Başını doğrultup kavağın başına bakınca ayın on dördü gibi bir kız duruyormuş.*

M.46: *Bu kız aslında dünyalar güzeli ayın on dördü gibi bir kızmış.*

M.49: *Bunnar, güneş ışığına dayanamazlar, deniz hayvanları. Onun uçun, güneş görmeden getsinler.*

M.53: *Şehzade başını kaldırıp pencereye bakınca ne görsün, ayın on dördü gibi bir kız...*

M.57: *Şehzade, ayın on dördü gibi bir genç kıızı karşısında görünce bayılır; saatler sonra ayılır.*

M.70: *Bir süre yürüdükten sonra bir odaya gelir; odanın içinde ayın on dördü gibi bir kız oturmuş gergef işler... Üçüncü odaya girer; odanın içinde bir dünya güzeli ki, güneş örneği.*

İncelenen masal metinlerinde ay ile sadece benzetme amacıyla faydalanılmıştır. Kahramanın güzelliği ve kahramanın evleneceği kızın güzelliğini ayın on dördü benzetmesi üzerinden verilmeye çalışılmıştır. Bunun nedeni de ayın en belirgin en parlak olduğu dönemin Hicri takvime göre ayın on dördüncü gecesine denk gelmesidir. Ayın on dördüncü gecesini ayın en belirgin olarak görüldüğü gündür. Bu nedenle güzellik yakıştırması da ay üzerinden verilmektedir.

Güneşe sadece masal 49’da rastlanılmaktadır. Masal 49’da güneş olağanüstü bir özellik göstermemekte aksine normal işleviyle masalda yer almaktadır.

4. ANADOLU SAHASI HAYVAN MASALLARINDA MİTOLOJİK RENKLER, SAYILAR VE DİĞER MOTİFLER

Türk mitolojisi içerisinde oldukça önemli bir konumda olan renkler ve sayılar başta masallar olmak üzere diğer halk anlatmalarında da önemini korumuştur. Masallarda yer alan renkler ve sayıların mitolojiyle bağlantılı olması masallara gösterişli bir hava katmıştır. Bu nedenle Anadolu sahası hayvan masallarının içerisinde geniş yer tutan renkler ve sayılar masalların mitolojiyle zenginleştirildiğini göstermesi adına önemlidir.

İncelenen masal metinlerinde en fazla karşılaşılan renk; siyah, beyaz ve kırmızıdır. Bu renklerin haricinde az da olsa yeşil, sarı ve mavi ile de karşılaşılmaktadır. İncelenen masal metinlerinde en fazla karşılaşılan sayılar ise; üç, yedi, dokuz ve kırktır. Çalışmanın bu bölümünde incelenen masal metinlerinden hareketle renkler ve sayılar ele alınacaktır.

Bu bölümde renkler ve sayıların haricinde masal metinleri incelenirken karşılaşılan bazı diğer motiflere de yer verilecektir.

4.1. Renkler

Milletlerin beğenileri ve güzellik algılarının birbirinden farklı olması başta giyindikleri kıyafetler olmak üzere birçok şeyde farklı renkleri tercih etmelerini ortaya koymuştur. Bu durum halkların kültürel tarihleri ve sanatsal zevkleriyle birebir ilgilidir. Renklerin simgeselliği, dünya ve Türk mitolojisindeki önemli yeri ve mitlerden bu yana tüm metinlerde işlenmesi renklerin önemli bir konumda olmasını sağlamıştır.⁹ Türk kültüründe, ana renkleri temsil eden kelimeler, Türklerin zamanında benimsemiş olduğu Gök Tanrı inancından tezahür ettiği belirtilmelidir (Ekici, 2016: 104). Şaman kurallarına göre dört ana renk, dört farklı yönü temsil etmektedir. Kuzeyi siyah, güneyi kırmızı, batıyı beyaz ve doğuyu da kül rengi temsil etmektedir. “Şaman inancındaki renklerin bu özelliği insanların belli renklere karşı olan beğenisini ortaya koymakta hem de bu kişilerin giyim kuşamlarında ve yaşam gereçlerinde kullanılacak renkleri belirlemektedir” (Rahman, 1996: 57). Türk kültürü ve mitolojisinde bazı renkler oldukça önemlidir. Bu renklerin önemli olmasındaki neden ise temsil ettikleri unsurlardır. Mesela; siyah renk Erlik’i temsil eder ve kötülük sembolüdür. Beyaz renk ise Ülgen’i temsil eder ve iyilik sembolüdür.

---

⁹ Renkler hakkında detaylı bilgi için bkz.: (Öztürk, 2015), (Karataş, 2017).

4.1.1. Siyah

Beyaz rengin zıttı olan siyah, Erlik'in rengidir. Erlik'te yeraltı dünyasında yaşadığı için yeraltı da siyahla nitelenmiştir. Olumsuz durumlar için kullanılan siyah; kötülüğün, olumsuzluğun, yasin yani ölümün sembolü olmuştur. Nasıl ki beyaz saflık ve temizliğin sembolü ise siyah da bu durumun tam tersi kötülüğün sembolüdür. Aslında bu sadece Türklerin yakıştırmaları değildir. Birçok kültürde de siyah kötülüğün, beyaz iyilik ve masumiyetin temsilcisi olmuştur. Buna yine uzak doğu mitolojisinde yin ve yang örneği verilebilir. Yin ve yang işaretinde siyah ve beyaz iç içe geçmiş çember şeklindedir. Siyah kötülüğü beyaz ise iyiliği barındırır. Yin ve yang bir denge içinde var olmaktadır.¹⁰

M.1: *Oğlan eve giderken bir ak yılan ile kara yılanın dövuştüğünü görmüş... Oğlan ne yapacağını kara kara düşünüyormuş.*

M.6: *Kurtlardan... biri kara...renkliymiş.*

M.11: *Burada biri ak, biri kara koyun var.*

M.15: *Kız ne yapacağını kara kara düşünmeye başlar.*

M.19: *"Kara kurtlardanım."*

M.20: *Kara koça binersen karanlık dünyaya gidersin, demiş.*

M.26: *Sultan Hanım siyahlar giyiniyor.*

M.33: *Haman buğa bi şuşe gara süt vermişler. Adamlar almış gitmiş vermişler padişaha ki böyle böyle. Padişah almış oni sürmüş gözlerine. Gözleri daha çok kör olmuş.*

M.34: *...kılıcını kınına koyup kara kaplı kitaplarının başına geçmiş ve bir daha başını kaldırmamış onlardan ama, dayanılır mı buna.*

M.38: *...küçük de atıyor bir kara köpeğe vuruyor... Kara Köpek siyah bir elbise giyiyor, bir siyah ata biniyor, bir siyah kamçı da eline alıyor...*

M.44: *-Keloğlan, sen bana bir kara sakız bul.*

M.48: *Yoh gara goça binersen yeddi gat yerin dibine geçersen.*

M.51: *...eğer yine oğlan doğurursan dama kara bayrak diktir.*

---

¹⁰ Detaylı bilgi için bkz.: (Palmer, 2000).

M.58: ...yedi tane kara koyun, yedi tane de beyaz koyun getir...

M.70: *Bütün yurdu bir kara yas havası sarar... Kısmetinden gerek, kara koyunun üstüne düşer ve yedi kat yerin dibine kaynar gider... "Oğul, oğul!" diye ağlamaya başlar; akları soyunur, karalar giyinir...*

İncelenen masal metinlerinde siyah yerine ağırlıklı olarak kara kelimesi kullanılmaktadır. İncelenen masalarda siyah renk ile şu şekilde karşılaşılmaktadır: kara yılan, kara kurt, kara koyun, kara kaplı kitap, kara sakız, kara köpek, siyah at ve siyah elbise şeklindedir. Bunların haricinde masal 15'te "kara kara düşünmek" şeklinde bir deyimle karşılaşılmaktadır. Masal 20, 48 ve 70'te de kara koç ya da kara koyunun sırtına binilmesi üzerine yerin yedi kat altına inilmesinden bahsedilmektedir. Siyah renk yukarıda da belirtildiği üzere yeraltı dünyasının rengidir. Masal 20, 48 ve 70'te de bu desteklenmektedir. Masal 26'da ise Sultan Hanım'ın siyahlar giyinmesi matemi simgelemektedir. Masal 33'te gözleri kör olan padişahın gözlerine kara süt sürmesi üzerine gözlerinin daha çok kör olmasından bahsedilmektedir. Masal 51'de de sürekli oğlan çocukları olan aile kız çocuk istemektedir. Evin beyi bir yere gider ve karısı doğum yapar. Bunun üzerine evin beyi eğer yine oğlan olursa kara bayrak asmasını söyler. Bu Türk geleneklerinde oldukça istisna bir durumdur. Erkek çocuk Türklerde soyun devamı adına her daim önemli görüldüğü için bu durum alışılmışın tam tersidir. Ayrıca masal 70'te yurdu kara yas havasının basması da yine sağlıklı bir durumu göstermemektedir. Yurdu kara yas havasının basması yöneticinin başına bir şey gelmesi ya da o yurda musallat olan kötü bir varlığın habercisidir. Masal 70'te de kara koyunun sırtına binip yerin yedi kat altına giden bey oğlunun yurdunun matem havasına bürünmesi söz konusudur.

İncelenen masal metinlerinde siyah renk; olumsuzluğu, kötülüğü ve yası çağrıştırmaktadır.

4.1.2. Beyaz

Beyaz renk, Türk mitolojisinde kutsallık ve temizliğin simgesi olmuştur (Bayat, 2013: 83). Mitolojik Ana'nın temel özelliği beyaz olmasıdır. Evrenin yaratılışı ile ilgili mitlerde suyun içerisinde çıkarak Ülgen'e yarat diye emir veren beyaz renkli Ak Ene'dir. Beyaz renk sembolü esas olarak "ışıklı sema ruhlarını" bilhassa da Ülgen'in kızları ve oğullarını simgelemektedir. Başta Umay, Yer-Su olmak üzere diğer koruyucu ruhların da beyaz saçlı tasavvur edilmesi beyaz rengin temizlik, saflık ve yaşam simgesi gibi önemli

işlevleri barındırıyor olmasıdır. Aynı zamanda kaynağının Mitolojik Ana olarak görülmesi bakımından da önemlidir (Bayat, 2016: 31-32). Özellikle iyi güçlere veya kutsallaştırılmış hayvanlara ve mitolojilerde yer alan hayvanlara atfedilen beyaz renk, üstün olarak görülen hayvanların rengidir (Roux, 2005: 141).

M.1: *Oğlan eve giderken bir ak yılan ile kara yılanın dövuştüğünü görmüş.*

M.6: *Kurtlardan biri ak...renkliymiş.*

M.8: *-Bir beyaz at. Bir kat elbise.. bir de kılıç!*

M.11: *Burada biri ak, biri kara koyun var.*

M.17: *-Saçında bir tane beyaz var. Sakın onu koparma, demiş. Çingene kızı "Tamam" dediyse de biraz sonra koparmış. Şemsi, kuş olup uçmuş.*

M.18: *Adına Akkavak kızı derler.*

M.20: *Ak koça binersen yeryüzüne...*

M.38: *Kara köpek beyaz bir elbise giyiyor, beyaz bir ata biniyor, eline de bir beyaz gümüş kamçı alıyor, cirit oynuyor...beyaz bir konak var.*

M.51: *Yok eğer kız doğurursan beyaz bayrak diktir.*

M.53: *Bu defa elbise beyaz, taht beyaz, teknil pırlantalarla bezenmiş...*

M.69: *Bu gâhi, oli bi beyaz bulut, tarlayı edi at, meyveyi edi gız....*

İncelenen masal metinlerinde beyaz renk; ak yılan, ak kurt, beyaz at, ak koyun, ak koç, beyaz elbise, beyaz kamçı, beyaz taht ve beyaz bulut şeklinde normal özellik göstererek çıkmaktadır. Fakat bunların yanında masal 17'de bir tane beyaz saçın koparılması üzerine kuş olup uçma ile karşılaşılmaktadır. Kuş olup uçma iyi durumlarda yani cennete gitmeyi tasvir etmede kullanılan bir tabirdir. Masal 51'de de kız çocuğunun olması durumunda beyaz bayrak diktirilmesinden bahsedilmektedir. Bunlara ek olarak Türklere ak sakallı ihtiyar kavramına da değinilmelidir. Bu kişi genellikle bilgeliği ve iyiliği ile ön plana çıkmaktadır.

4.1.3. Kırmızı

Kırmızı ile boyanan nesnelere şamanların tören ve ayinlerinde kullandıkları eşyaların başında gelmektedir (Ateş, 2014: 101). Güneş ve ateşin rengi olan kırmızı, al karısı gibi kötü ruhlardan korunmak için oldukça önemli bir renktir. Hatta lohusalar al karısından korunmak

için başlarına kırmızı bir kurdele bağlar ya da odalarında kırmızı bir nesne bulundururlar. Anadolu'da gelin evden çıkarken beline kırmızı bir kuşağın bağlanması, Al Karısı'ndan bebek ve anneyi korumak adına koruyucular arasında kırmızı renkli bir nesnenin bulundurulmasına, aynı zamanda bazı toplumlarda yası ve düğünü belli etmek amaçlı kızıl renkten faydalandığı askerde ya da genç yaşta ölen birisini belli etmek için evin direğine kırmızı bir şeyin asılması hayatın her alanında kırmızının sembol olarak kullanılmasını sağlamıştır. Bu durum için Kalafat, hayatın her alanında yer edinen kırmızının kut bağlantılı olabileceğini söyler. Aynı zamanda kırmızı hakkında birtakım tartışmalar da söz konusudur.¹¹

M.6: *Kurtlardan... biri de kızıl renkliymiş.*

M.19: *"Kızıl kurtlardanım." Demiş.*

M.30: *Hem kan rengine dönmiş dere, hem de çok taşmış.*

M.38: *Kara Köpek bu sefer kırmızı kamçı alıyor, kırmızı elbise giyip kırmızı ata biniyor...*

M.53: *Kızın odası, bütün kırmızılarla döşenmiş.*

M.70: *Ertesi yıl olunca, bu derli elma ağacı yine kızıl elmalarla gelin gibi donanır, yemişleri olgunlaşmaya yüz tutar... Al atlı, al giyimli bir adam koptu geldi...*

İncelenen masal metinlerinde kırmızı renk olağanüstü bir özellik göstermemektedir. Kırmızı renk, günlük hayattaki nitelemesiyle kullanılmaktadır.

4.1.4. Yeşil

Yeşil renk, Arap-İslam uygarlığında sarı renk ise Çin kültüründe direkt olarak millî bilincin simgesi olarak tezahür etmiştir (Bayat, 2013: 78).

M.53: *Ev tekmiş yeşil döşendiği gibi, kız da yeşiller giymiş; taht yeşil...*

M.60: *Ordan bir yeşil gapı açılmış.*

M.64: *...kuçuk gızın ohi da çayırda otliyan bi yeşil atın yanına düşmüş.*

M.65: *Her cuma sabahı, bu kızın penceresine yeşil bir kurbağa geliyormuş.*

---

¹¹ Kırmızı hakkında detaylı bilgi için bkz.: ("Türk Halk İnanışlarında 'Kızıl' ile İlgili Tespitler" Bölümü. Kalafat, 2017: 173-191), (Ekici, 2016).

Yaş kökünden gelen yeşil kelimesi her daim yaşama ve canlılık simgesi olarak görülmüştür. Masal 53'te de kızın yeşiller giyinmesi canlılık, tazelik ve hayat simgesi olarak görülmektedir. Masal 53, 60 ve 65'te yeşil renk niteleme amacıyla kullanılmaktadır fakat masal 64'te olağanüstülük göstermektedir. Gerçek hayatta yeşil atla karşılaşılmasına rağmen masalların dünyasında bu oldukça sıradan bir durumdur.

4.2. Sayılar

Her toplumun başta mitolojisi ve inanç sistemi olmak üzere değerli gördüğü ve birçok şeyi ona atfederek yorumlayıp değer biçtiği ayrıca toplumların hayatlarında değerli konumda olan sayılar mevcuttur.

Förmülistik sayı olarak nitelendirilen ve kaynağına baktığımızda bizi Orta Asya Şamanizmine götüren “3, 7, 9, 40” gibi belli sayılar, Türk kültürünün gelişim çağları boyunca sosyal hayatı içerisinde önemli yer tutmuş, halkın yarattığı destan, masal, halk hikâyesi, efsane gibi türlerde sürekli tekrarlanarak kutsiyet kazanmıştır (Türkan, 2008: 920).

Türklerdeki sayıların iki temel grupta ele alınması gerektiği üzerinde duran Çoruhlu, Müslüman olmayan ayrıca eski Türk inanış sistemini devam ettiren milletlerin inanış ve mitlerindeki sayıları ayrıca Müslümanlığı benimsemiş Türklerdeki sayılar şeklinde iki grupta sayıların değerlendirmesini yapmaktadır. Vurgulanması ve tekrarlanmasıyla sayılar, Türk kozmolojisinde Şamanizm ile birleşmiş olması sayıların önemini daha da değerli kılmıştır. Türklerin eski dini inanışlarında yer ve gök iki temel unsur oluşturmaktadır. İlerleyen zamanlarda yer unsuru, yer-su-atalar şeklinde ayrılmıştır. Bazen de yerin yeraltından ayrılarak ikili grup haline karşılık geldiği görülmektedir. Yeraltı ve gök birden fazla katmanlara ayrılmaktadır. Kültigin yazıtında da insanoğlunun yeryüzündeki yerini vurgulamak için dünyanın üç katmandan oluştuğu söylenilmektedir: yeryüzü, yer ve gök arasında insanoğlunun yaşadığı yerdir (Çoruhlu, 2002: 195). Mekân ve zaman sayılar vasıtasıyla ölçülmektedir. Diğer dinlerde olduğu gibi İslâm da bazı sayıların üzerinde yoğunlaşmış ve birçok durumda Pisagorcular fikirleri takip ederek özellikle tek sayılar üzerinde durulmuştur. Tek sayılar eril kabul edilirken çift sayılar ise olumsuz ve dışıl kabul edilmiştir. Tek sayılarda Pisagorcular düşüncelerini “İnnellahe vitrun, yuhibbu'l-vitre, ‘Allah tektir, teki sever”” ifadesiyle yansıtmaktadır. Buradan hareketle birçok düşünceyi ifade etmede üç ya da yedi gibi tek sayılardan faydalanılmıştır (Schimmel, 2004: 112). İslâm'da sayıların özelliği uğurlu günlerin belirlenmesinde de ortaya çıkmaktadır. Özellikle Kur-an'dan çıkarılan sayılarla tarih belirlemede ebcet hesabı buna örnek verilebilir. “Kur'an-ı Kerim ve hadislerdeki ifadelerden hareketle geçmiş ve gelecekle ilgili olaylara ait tahminler yapılır.

Söz gelişi; İstanbul'un fetih yılı "beldetun tayyibetun..." cümlesinde belirtilmiştir. Aynı zamanda ebced hesabı tarih düşürmede çok fazla kullanılmaktadır. "Tarih düşürme sanatı"nın tezahürü de bu şekilde olmuştur. Osmanlı padişahlarının ebced hesabı ile belirlenen tarihlerde sefere çıktığı bilinmektedir. Aynı zamanda kıymetli eserlerin yapıldığı tarihi ve devlet büyükleri gibi önemli kişilerin ölüm tarihlerini bildirmede de ebced hesabı kullanılmıştır (Kaya, 2014: 314).

4.2.1. Üç

Çoğu toplumun kültür ve dininde hayat bulan üç sayısı çok fazla değer gören sayılardan biri olmuştur. Şamanizm inancının hâkim olduğu toplumlar dünyanın yeraltı, yeryüzü ve gökyüzü gibi üçlü katmandan oluştuğuna inanmışlardır. "İslamın mutlak tek tanrıcılığında bile kendisine yol bulabilmiştir. İnanç açıklamasının Şii biçimi -"Allah'tan başka tanrı yoktur; Muhammed Allah'ın habercisidir, Ali Allah'ın yakınıdır"- şiirde ve süsleme sanatlarında sayısız Allah-Muhammed-Ali üçlüklerine yol açmıştır" (Schimmel, 2017: 69). Bazı toplumlarda oldukça fazla kullanılan üç sayısı, dünya ile bağlantılı olan hava, yer ve toprağı anımsatır. Ayrıca burçlar ve gezegenler de üç ve üçün katlarıyla bağlantılıdır. Bunlara yeryüzü, güneş ve ay da eklenebilir (Seyidoğlu, 2017: 99).

M.1: *Sonra da üç defa sağlığını dile, demiş.*

M.3: *...dul bir kadınla üç oğlu birlikte yaşarlarmış.*

M.4: *Gökten üç elma düşmüş, onu da ortaklaşa yemişler.*

M.5: *Ayı üç defa: "Atayım mı?" diye tekrar etmiş.*

M.6: *Bir zamanlar bir ormanda bir ayıyla üç kurt arkadaş olmuşlar. Bu kurtlar üç ayrı renkteymiş.*

M.10: *Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde bir padişah ile çok sevdiği üç kızı varmış.*

M.11: *Üç günlük yoldan geliyorum... Ayıoğlu, deliğin içine girdiği iple üç kızı bağlayarak arkadaşlarının yardımıyla delikten çıkarmış.*

M.14: *Efendim. Bir padişahın üç oğlu varmış.*

M.15: *"Sana üç soru soracağım. Eğer cevaplarını veremezsen kelleni kopartacağım," der.*

M.18: Üç gün üst üste toplanmışlar...Üç ayla üç gün müddet verildi. Üç ay gitti, üç gün kaldı Beyböğrek.

M.20: Karşularına üç yol çıkmış...Bu padişahın üç oğlu varmış.

M.21: Üç gün böyle devam itmiş.

M.23: Cebindeki kutuyu çıkarıp bakmış ki üç tane civciv var.

M.27: “Üç gün dimiş ne mallar, ne tavuhlar, ne cücükler hiç kimse su içeyecek” dimiş.

M.30: Üç kardeşiydi bunlar.

M.33: Bağa da gökden düşdi uş dani elma.

M.34: Oğulların ne güne duruyor, üçü birbirinden babayiğit... üç avuç toprak getirmiş.

M.35: Bir padişahın vakti zamanda üç gızı varmış. Gızları bir gün padişahın odasına üç tane karpuz koymuşlar...Üç gün odasında misafir etmiş. Üçüncü gün huzuruna çağırıp.

M.38: Bu padişahın üç kızı varmış... Her yeri gez ferahla ama şu üç kapıyı açma.

M.44: Vezirin yanında üç tane kız varmış... Böylece üç gün boyunca çiniği götürüp, altın yapıştırıp getirmiş.

M.47: Oğlan bir çubuğun dibinde yatarken üç güvercin gelmiş, güvercinler orda soyunmuşlar.

M.48: ...adamın birinin üç oğlu varmış...Hulesa üç oda da üç baci birbirinden güzel.

M.49: Bu padişahın da üç oğlu varmış...Böyük oğlan, bir ata biniyor, üç aylık yol gediyo, ardan bir avuç toprak alıp geri babasının yanına geliyor, diyo ki...

M.52: Bir varmış bir yoğmuş bir zamanın birinde bir padişahın üç tane gızı varmış.

M.53: “Söyledim; üç şartla teklifinizi kabul ediyor.

M.60: Bu padişahın da üç dene oolu varmış... Dimiş ki: “Sanga üç şartım var bunnarı yirine getirirseng bu gızdan vazgeçerim, yohsa yok” dimiş.

M.61: Bi tarihte üç arkadaş varmış.

M.63: Evveli bir varmış, bir yokmuş. Bir adamın üç tane kızı varmış.

M.64: Padişahın birinin üç gızı varmış.

M.67: *Bir varmış bir yokmuş, bi tane adam varmış kasabalı. Bu kasabalı adamın üç kızı varmış.*

İncelenen masal metinlerinde üç sayısına ağırlıklı olarak padişahın evlatlarının sayısını belirtmede rastlanılmaktadır. Padişahın üç kızı ya da üç oğlu şeklinde incelenen masal metinlerinde ağırlıklı olarak yerini almaktadır. Üç tane dilek hakkı ve üç defa tekrarlama sonucunda bir şeylerin olması ayrıca üç tane şart koşma masalların olmazsa olmazlarından. Bunun yanı sıra masalarda gökten üç tane elma düşmesi masalın bitiş formelinde oldukça önemlidir. Üç gün devam etme, üç günlük yoldan gelme, üç soru ve son olarak da kahramanın karşısına çıkan üç yoldan birisini seçecek olması incelenen masalarda tespit edilen üç sayısının önemini ortaya koymaktadır.

4.2.2. Yedi

Üç ve beşi kapsayan yedi en güçlü olarak kabul edilmiştir. “Her kültür ve dinde yer edinen yedi sayısına oldukça fazla mistik değer yüklenmiştir. Kadim İsrail’de kurban kefaretinde 7 kez kan akıtılır ve Süleyman’ın Tapınağı açıldığında 7 gün süren en büyük şenliklerde olduğu gibi 7 günlük bir kurban töreniyle kutlanır” (Schimmel, 2017: 127). Hıristiyanlık ve Müslümanlık inancında belirli bir süre uyuduklarına inanılan yedi uyurlar mevcuttur. İslam’da da önemli yeri bulunan yedi sayısı, Kâbe’nin yedi kez tavafı, Safa ve Merve arası yedi kez gidiş-dönüş yapılması gibi uygulamaların yanında yedi sayısı Kur’an-ı Kerim’de en yaygın tekrar sayısıdır (Çalışkan, 2019: 190). Tang Chi, Göktürklerin, yedi ve dokuz rakamlarının yanında yedi rakamını içeren 17, 70 ve 700 gibi birtakım bazı sayıları da sembol amaçlı kullandığını söyler. Çin kaynaklarının bir tanesinde Türklerin atalarından birisinin 17 kardeşe sahip olduğunu öğreniriz. Bu kaynaklarda Göktürklerin bir hakanının 17 adamıyla yola çıkmasından ve bu 17 adama başkalarının da eklenmesiyle kuvvetlerinin ilk 70 sonrasında 700 kişiye ulaştığı ve aynı zamanda bir prensin 47 yaşında öldüğünü ve ölümünün yılın 17. günü olduğu söylenmektedir (Baldıck, 2011: 56). Ayrıca yerin ve göklerin yedişer kattan oluşu da söylenilmektedir (Uraz, 1994: 256). Yedi basamaklı merdiven şamanın göğe ulaşmasını sağlayan önemli bir objedir. Aynı zamanda şamanın yedi gün devam eden ritüel ölümü, evren ağacının yedi budaktan oluşması, insanoğlunun yedi canının olması vs. gibi birçok şey Şamanizm inancında yedi sayısı ile ilişkilendirilerek açıklanmış ve böylece kutsallık kazanmıştır (Türkan, 2008: 950).

M.1: *Yedi davul gelmiş, yedi zurna gelmiş.*

M.3: *Ejderhanın üzerine saldırmış ve onu yere sermiş. Yedi ağzındaki yedi dili keserek mendile koymuş.*

M.11: *Kara koyunun ayağına sarılırsan, deliğin yedi kat altına düşersin.*

M.15: *Fakat Arab-ı Zengin gelen herkesi yedi gün bekletip öyle huzuruna almış. Çaresiz beklerler. Yedinci günün sonunda huzura alınan kızdan dileği sorulur... İlk şart yedi ton mercimek, pirinç, nohut, fasulyeyi birbirinden sabaha kadar ayıklamaktır. İkinci şart ise yetmiş yıl önce denize düşen babamın kılıcının getirilmesidir... Yedi gün yedi gece süren bir düğün yapılır.*

M.18: *O kısrak da yedi senedir tay vermemiş... Bu arada çocuk yedi yaşına gelmiş.*

M.29: *Yav ben seni yedi-sekiz senede zor aldım, geldim.*

M.32: *Bana, yedi gollu, yedi kulplu gazaninan süt gaynatın," diyor, gendisi heç elini vurmuyor...Amma, bu yılan süde düşdükdən sonra, sırtından yedi kere kat çıkarıyor, ondan sonra gız işini bitiriyor... Gızım, yavrım, üzerine yedi gat elbise geyin...'Önce sen soyun, yedi gat sen değışdireceksin, yedi gat da ben,' diyeceksin.*

M.34: *Gel zaman git zaman yedi düvele baş eğıdirip de her yeri dirlik, düzenliğıe kavuşturunca... Meğer kuş, insan etinin kokusunu yedi aylık yerden almış.*

M.39: *Yedi iklim, dört köşede adı söylenir, fermanları okunur, hükmündeki toprakların üstünde gün batmaz, bir yerde batarken bir yerde doğarmış*

M.40: *"Vuu dimiş banga ne var sen yidi sene mevta başı bekliyeceang" dimiş.*

M.46: *Zamanın behrinde fakir bir sığır çobanı varmış, bunun yedi de kızı varmış.*

M.50: *Senin yedi kardeşin var.*

M.51: *Bu ailenin 7 tane oğulları olmuş.*

M.52: *Gız babasına yedi yerde selâm, sekiz yerde temennah etdi oturdular.*

M.56: *-Bana yedi küp tuz... verin, demiş.*

M.58: *...yedi tane kara koyun, yedi tane de beyaz koyun getir...*

M.63: *Yedi zincirli köpeğı aramış, aramış; ama bir türlü bulamamış.*

M.64: *"Benim yeddi dene oğlum var. Ava gettiler. Gelürseler seni de parçalarlar beni de gel edim bi süpürke."*

M.68: *Yeddi yol ayrımında bir gahve yaptırdı.*

M.70: *Bu iş tam olmalı; yedi iklim, bucağa ulaşmalı...Kismetinden gerek, kara koyunun üstüne düşer ve yedi kat yerin dibine kaynar gider... yedisinden yetmişine, kadınına erkeğine, çocuğundan yetmiş yaşa gelmişine herkes dizilip alay köşkünü önünden geçecekmiş.*

İncelenen masallarda yedi sayısı yoğun bir şekilde geçmektedir. Masallarda yedi sayısı ağırlıklı olarak devlerin ya da ejderhaların yedi dilli ve yedi başlı oluşlarını anlatmakta kullanılmaktadır. Bir de bu dev ve ejderhaların yani kötü karakterlerin yaşadığı mekân olarak yerin yedi kat altı tasnif edilmektedir. Masallarda ya üç kardeşle ya da yedi kardeşle karşılaşmaktadır. İncelenen masallarda da yedi kız kardeşe ve yedi erkek kardeşe yoğun olarak rastlanılmaktadır. Masallara olağanüstülük ve abartı katmak adına da yedi sayısı önemlidir. Mesela incelenen masallarda yedi davul, yedi gün beklemek, yedi gün yedi gece düğün, yedi sene toy vermemek, yedi kollu, yedi kulplu, yedi düvel, kuşun kokuyu yedi aylık yerden alması, yedi iklim ve yedi sene beklemek gibi ifadeler masallara olağanüstülük katması adına önemlidir.

4.2.3. Dokuz

Yedi ve dokuz sayısı işlev olarak birbirine benzemektedir. Hatta dünya ağacı yedi ve dokuz budaklı olarak tasvir edilmektedir. Türkler için oldukça önemli olan dokuz sayısına birçok atasözü ve deyimde rastlanılmaktadır. Örneğin “doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar” atasözü herkesçe bilinmektedir (Çalışkan, 2019: 190). “9 göksel küreden söz eden Türklerin, 9’dan öte hiçbir şey yoktur” (Schimmel, 2017: 161). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Türkler dokuz sayısına oldukça değer vermektedir. Ayrıca Baldıck, Moğolların kutsal sayısının dokuz olduğundan bahsetmektedir (Baldıck, 2011: 19).

M.18: *Dokuz ay sonra hem padişahın hem de lalanın çocuğu olmuş.*

M.22: *Devlerin ülkesinde dokuz senedir savaşlar oluyormuş.*

M.32: *Dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat tamam oluyor.*

M.70: *Beyler töresince dokuz kere diz vurup, durup el bağlar.*

İncelenen masalarda dokuz sayısı süre bildirmesi bakımından oldukça önemlidir. Sadece masal 70’te bir işin kaç kere yapıldığını göstermesi adına dokuz sayısından faydalanılmıştır.

4.2.4. Kırk

Atasözleri ve deyimlerden halk edebiyatına ve tasavvuftan halk inanışlarına değin edebiyat konulu ürünler başta olmak üzere sayısız alanda kendini gösteren kırk sayısı inceleyenlerin dikkatini çeken bir konu olmuştur. Sayının bu kadar yaygın kullanılmasının nedeni Güvenç şu şekilde izah eder: “dinsel inanışlara bağlı olan ya da başka bir ifadeyle dinsel değerler yüklenen sayı ve simgelerin hayata yansımalarıdır. Bu inanışlar insanların günlük yaşamda yaptığı birçok pratikle hayata geçer” (Güvenç, 2009: 86). Yörükhan, İslam’da kırk sayısının önemli bir konumda olmasını Türk kültüründen geçmiş olabileceğini söylemektedir. Alevilerde çekilen demlerin üçler, yediler, on ikiler ve kırklar için çekilmektedir. Bu adet, eski Türklerde Tanrıları simgelemektedir (Yörükhan, 2014: 93). Türklerin eski inançlar ile İslam dinini harmanladığı çok açıktır. Günlük hurafeler İslam dışı inançlardır. Bu bakımdan sayılara verilen önemin de büyük oranda eski Türk inancından kaynaklandığı görülmektedir.

M.2: *Sana kırk bir tane anahtar veriyorum... Günün birinde oğlan, “Şu kırk odada neler var, göreyim!” düşüncesiyle anahtarları alıp kapıları birer birer açmış... Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Onlar ermiş muratlarına, biz çikalım kerevitine...*

M.7: *-Benim uzak bir memlekette Kırk Haramiler’den alacağım vardı... orada kırk tane adam varmış...*

M.8: *...kırk katırın kuyruğuna bağlayıp ormanlara sürmüşler...kırk gün kırk gece süren düğünlerinde oğlan boynuzunu üfleyip Ayı anasını da çağırmayı unutmamış.*

M.9: *Padişah kırk gün kırk gece düğün etmiş kızını Ayıgulak’a vermiş.*

M.10: *Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar... Ayrıca Ayıoğlu Abbas’a kırk gün, kırk gece süren bir düğün yapmışlar.*

M.14: *Kırkını da kesmiş atmış, ordan getmiş.*

M.15: *“Kırk günlük yiyeceğimi odama koyun ayrıca bu süre içinde kimse benimle görüşmesin,” der.*

M.16: *Yine vezirin parasından olmak üzere kırk tane at alacak, kırk tane deve alacak. Kırk at derisi, kırk inek derisi, bunları develere atlara yükleyecek ondan sonra yola çıkarız... Oğluna kırk gün kırk gece düğün yaptırıyor bunlar yiyip içip muratlarına geçiyorlar.*

M.18: *Kırk atlı, Rum kralının elinden tutsakları kurtarmak için yola düşmüşler... Tekrar kırk gün, kırk gece düğün, toy etmişler.*

M.20: *Bu bülbülün yanında bir kral kızıyla, kırk arkadaşı var... Kırk gün, kırk gece düğün yapmışlar.*

M.22: *Kırk gün, kırk gece düğün yapmışlar.*

M.24: *Gırh gün gırh gece düğün yapıy.*

M.26: *Odunu hazırlarken bir de bakıyor ki, karşıdan kırk katırlı iki adam geliyor... Baktım, kırk katırın arkasında birbirine bitişik iki adam, odun kestiler... Kırk gün, kırk gece yeniden düğün yapıyorlar.*

M.28: *Arap karısı da kırk kulplu kazanla bir de katır istemiş. Buna kırk kulplu kazan ile bir de katır almışlar, bindirivermişler, tangıdık tunguduk, tangıdık tunguduk, götüne de bir çalı kıstırırvermişler.*

M.29: *Kırk gün kırk gece yapılır.*

M.34: *Kırk gün demeden fıstık gibi olmuş... Kırk dereden su getirmeye başlamış... kırk yaş birden gençleşir; yiğitlerden yiğit olur desin...*

M.39: *...kız anasının mezarından kırk tane gül çubuğu keser, doğru saraya gelip şehzadenin odasına girer. Bir mindere oturur, sağ tarafına kırk bir gül çubuğunu dizer... Hemen kırk bir tane kirpi derisi buldurur, üzerine kürk gibi giyinir ki, bedeninde açık yer kalmaz... kırk gün, kırk gece eğlenir, yiyip içip bunları yeniden evlendirirler... Kırk gün, kırk gece süren düğün dernekten sonra hasretler yeniden kavuşurlar.*

M.41: *O gader evimizde gırh dene çiçek kimin cariyeye durıy... Ondan sonra gırh gün gırh gece düğün ediyler, cariyeler bütün eteklerini toplıya toplıya; düğünler, davullar ediyler.*

M.42: *O zamanlar kırk gece, kırk gündüz bir düğün olurmuş. Kırk gece, kırk gündüz düğün yapıyorlar, ondan sonra mesut olup muratlarına eriyorlar.*

M.44: *Kırk gün, kırk gece düğün yapılmış.*

M.45: *Bu delikanlının cebinde de kırk tane anahtar varmış... Kırk odada çocuğa yapılanları alıp ona giydirirler.*

M.46: *...şu kırk anahtarı al her biri bir odanın anahtarı otuzdokuzunu aç gez, fakat sakın ha kırkinci odayı açma” demiş.*

M.47: *...Gırk altın alıp iş gören var mı... oğlana gırk tane anahtar veriyor. Bu gırk gapıdan otuz dokuzunu aç, fakat gırkinciyı açma diye tembih ediyor... ben gırk günde...gelirim her odayı açtın mı içerde gez, gönlünü egle.*

M.48: *“Gırh gatr mi istersen gırh satır mi?” ...Bunnar gidir gırh hokka etinnen, gırh hooka da şarap getirirler...gırh gün gırh gece eğlenirler, toy düğün yaprlar.*

M.49: *...gırk top kendir... "Bana, gırk gün de möhlet ver padişahım," diyor... Gırk siggenin gırkını da çakıyor... "Gırk gulun getirmiş gısrak südüyünen seni çimdirirsem, sen de benim gimi güzel olun. Bunu da, ancak o oğlan bulur," diyor...gırk gün bekle, gırk günde deniz dalgalanır.*

M.52: *Bu gıza toy düğün tekrar gırh gün gırh gece beşih düğünü etdiler.*

M.53: *İşte benim kırk yıllık alnımın teri, elimin emeği, neyim varsa hepsini size vereyim... “Kırk bir odanın kırkını açarsın, yalnız şu odayı açmazsın.” Diye tembih ediyor... Bir gün bir süpürge istiyor, kırk odayı güzel temizliyor, döşüyor, dayıyor... Sokak kapısından orta kata kadar kırk harem ağası dizilmiş, orta kattan kızın üst kattaki kapısına kadar da kırk halayık, birbirinden güzel... Kırk gün, kırk gece sürer.*

M.57: *... şehzade uyanır; bakar ki sultan hanımın ağzı burnu kan içinde ve kırkı çıkmamış çocuğun beşiği boştur... Şehzade ile sultan hanım, yeniden düğün kurup, sofralar yayıp, geleni geçeni kırk gün, kırk gece ağırılarlar... Kırk gün kırk sarayda, meydanlarda sofralar kurulur; gelenler, geçenler, konuklar, garipler yer içerler. Çalgılar, çengiler, cambazlar, hokkabazlarla, her çeşitten yarışlarla, kırk gün eğlenirler; kırk birinci gün herkes yerli yerine dağılır giderler... sıkı sıkı tembihler edip kırk budaklı sopasını alır, yere kaka kaka iki büklüm yürür gider.*

M.60: *Padişahıng oolu dönüp gelmiş bu tosbağa gızınan gırk gün gırk gice toy düğün gurup yiyip içip muratlarına irmişler.*

M.62: *Tuvalet de çanın asıldığı yere tam kırk yıllık yolmuş. Gerçekten de kırk yıllık yola gitmiş, dönüp geldiğinde bir de bakmış ki, ne görsün?*

M.65: *Bu merdivenlerin sonunda, kızın karşısına kırk tane kapı çıkmış... Oğlanın başında kırk gün beklemiş... Kırk gün, kırk gece süren bir düğünle evlenip sonsuza kadar mutlu yaşamışlar.*

M.66: *Terziden kırk kat kumaştan elbise kestir... “Kırk katır mı, kırkk satır mı dilersiniz?” – “Kırk satır boynunu vursun, kırk katıra birer salına salına gezeriz” demişler.*

M.70: *Kırk kulaç ipin sonu geldiğinde, şehzâde kuyunun tabanına ayak basar...Yol azığı koyun kesilip yüzülmeli, kırk tulum da şarap olmalı...Bir altın tepsi, üstünde bir altın tavuk, kırk tane de piliç...Bunlara kırk gün izin verip kırk gün, bu hünerli eşyaların getirilmesini ister...Bu düğün kırk gün kırk gece sürüp herkes ölesiye yiyip, içer; aş da, eğlenceye de doyarlar. Kırk birinci gün herkes ata biner; göçünü çeker, yerine, yurduna döner.*

İncelenen masalarda kırk sayısı en yoğun olarak geçen sayıların başında gelmektedir. Masalarda geçen “kırk gün kırk gece düğün” kırk sayısının en fazla geçtiği ifadedir. Evlilik önemli bir geçiş töreni olduğu için Türkler, kırk gün kırk gece sürecek şekilde kutlamalar yapardı. Diğer taraftan incelenen masalarda yoğun olarak “kırk anahtar” ifadesiyle karşılaşılmaktadır. Bu kırk anahtar, kırk odanın kapısını açmaktadır. Bu kırk anahtar kahramana teslim edildiğinde her ne olursa olsun kırkinci odayı açmaması tembihlenir. Kırkinci odanın açılması durumunda sır ortaya çıkacak ve büyü bozulacaktır. İncelenen masalarda kırk sayısı ile yoğun olarak yukarıda ifade edilen şekilde karşılaşılmaktadır. Bu ifadelerin haricinde kırk sayısı masalarda; kırk katırın kuyruğu, kırk günlük yiyecek, kırk at, kırk deve, kırk atlı, kırk katırlı adam, kırk kulplu kazan, kırk dereden su getirmek, kırk yaş gençleşme, kırk gül çubuğu, kırk tane cariye, kırk gün beklemek, kırk top kendir, kırk yıllık alın teri, kırkı çıkmak, kırk kapı, kırk kat kumaş ve kırk kulaç ipin sonu şeklinde rastlanılmaktadır. Burada olağanüstülük içeren ifade “kırk yaş gençleşme”dir. Kırk yaş gençleşme masal dünyasına göre sihir ya da büyü ile olmaktadır ki bu durumda olağanüstülük içerir. Bu ifadenin dışında kalan yerlerde kırk sayısı olağanüstülük içermemektedir. Sadece varlıkların ve nesnelerin sayısını simgelemekte ve masalara abartı katmakta rastlanılmaktadır. Bir de incelenen masalarda “kırkı çıkmak” ifadesi ile karşılaşılmaktadır. Kırkı çıkmak ifadesi yeni doğan bebekler ve ölümler için kullanılan bir tabirdir. Yeni doğan bebekler kötülüklerden korunmak adına kırk gün evden dışarı çıkartılmaz. Bir kişi öldüğü zamanda kırk gün yası tutulur ve kırk gün boyunca ölen kişinin ruhunun evi terk etmediğine inanılır. Masal 57’de de bebeğin kırkının çıkmamasından bahsedilmektedir.

4.3. Diğer Motifler

Bu bölümde incelenen masalarda tespit edilen diğer motiflere yer verilecektir. Tespit edilen bu motifler masalarda çok yoğun olarak geçmemekle birlikte pasif durumdadır.

Süt Ak Göl, masal ve destanlarda güzellik ve güç vermesi aynı zamanda tedavi edici bir özelliğe sahip olmasıyla önemlidir. Masal ve destanların yapısına göre bu gölde yıkananlara ok batmaz ve kılıç kesmez (Bayat, 2015: 50). İnsanlara ilk hayat ve ruh Süt gölünden alınan bir damla ile verilmektedir. “Yâkut’ların Tanrıçalarından (Ayzıt) bir çocuk doğacağı zaman tarla, çiçek ve yemiş perilerini alarak lohusanın yanına gider. Süt gölü’nden aldığı bir damla sütü çocuğun ağzına damlatır. Bu damla çocuğa verilen ruh olur” (Uraz, 2004: 101).

M.32: *"Eğer, benimle evlenirsen, seni guş südüyünen beslerim," diyor.*

M.33: *"Yavrum, evladım, bir goca gazan süt gaynat. Südü gaynat, sıcak sıcak, onun buğuna gadını ver, bununla doğutdur. Onun buğuna gadın doğum yapar, o yılan da südün içine düşer. Sen, heç ağlama" diyor... Memesinde süt var. Bunun sütünden her kim alı da bunun gözlerine sürersa dermani odur, açılıcah.*

M.49: *Sen, bu fırsattan istifade et, anamın südünü sağ, südünü aldınmıydı, bize gerekli olan zaten südü, onnarı bırak...Şimdi seni bu südünen çimdirecam...Gız, bir tas süt alıyor, padişahın gafasına döküyor. Bir de bakıyor ki, o padişah yağ gimi eriyip goyup gediyor!.. Gız geliyor, oğlanın başına bir tas süt döküyor ki, şimdi bu oğlan gavlayıveriyor, gendi gimi güzel oluyor...*

İncelenen masalarda süt, yukarıda bahsedildiği gibi şifa verici ve tedavi edici özelliğiyle çıkmaktadır.

Geçmişten bugüne kan, bütün toplumlarda önemli olarak görülmüştür. Kanın önemli görülmesindeki asıl neden ruhu barındırmasıdır. “Afrika’da hayat ruh demektir, dolayısıyla serbest kalmış kan serbest kalmış ruh demektir ve serbest kalan ruhlar da kendilerini istemeyen kişilerin içine girerler.” Bazı Estonyalılar kanın hayvanın ruhunu barındırdığı için kanlı yiyecekler yemezler. Nedeni ise ruhun kanı tadan kişinin bedenine girecek olmasıdır (Frazer, 2019: 240-250). Bazı toplumlarda da kansız kurbanlar oldukça önemlidir. Çünkü kurbanın kanı yere akarsa tekrardan kandan ruhun ortaya çıkacağı ve böylece Tanrı’ya kurban sunulmayacak olmasından kan akıtılmazdı.

Kan, Anadolu masallarında süt ve su gibi körlüğe derman, hastalıklara şifa bir sıvıdır. Kan, şifa özelliğinden dolayı ab-ı hayatın özelliklerini barındırır (Özdemir, 2014: 190).

M.18: *Burada bir kanlı kız var. Adam kafasından kale yapıyor... Adına Akkavak kızı derler.*

M.50: *Kızın parmağı kanamıştı, ya oradan izini götüre götüre mağaranın kapısına varıyor, kapı üstünden kilitli kız içeride iş görüyor, dev bağırtıyor... devresi gün gene öyle, iki üç gün emince kanı gidiyor. Ayakta duramıyor...*

M.54: *Mahalledeki bütün evlerin kapılarına bununla kan lekesi yapmış.*

İncelenen masalarda kana işaret ve devin beslendiği bir sıvı olarak rastlanılmaktadır.

Demire Türk mitolojisinde bazen beşinci unsur olarak rastlanılmaktadır. Demir bazen göğe ait olarak görülmüş bazen de topraktan çıktığı düşünülmüştür. Demirin nereden geldiği konusunda tam bir belirginlik olmasa da demir mitolojide her daim kutsal olarak kabul görmüştür (Çağlar, 2008: 126). "‘Demir çağı’ dünyanın görüntüsünü değiştirmeden önce insanoğlunun tinsel tarihinde büyük yankılar bırakan çok sayıda ayini, miti ve simgeyi doğurmuştur." Demir, kültür bakımından ileri seviyede olan milletler de dahi olağanüstü dinsel ve büyüsel değere sahiptir. J. Goldziher, 1907’de demirin demonlara karşı kullanımıyla alakalı birçok belge elde etmiştir. Demirin şeytan gibi kötü ruhları uzaklaştırdığına aynı zamanda demirden yapılmış bıçak gibi kesici aletlerin ekinleri kötü göz ve kötü havaya karşı koruduğu düşünülmüştür (Eliade, 2003: 25-29).

Beş unsurun evrendeki yerini pusula belirtmektedir. Merkezde toprak yer almaktadır. Aynı zamanda ateş ve su güney ve kuzeyde, maden ve ağaç ise batıda ve doğuda olduğu düşünülmektedir.

Maden unsurunun yönü batı, saati akşam, mevsimi sonbahar, rengi ak (beyaz, veya beyaz lekeli), göksel cisimleri ‘Ak-bars (pars)’ denen yıldız takımı ve Erlig veya Erklig adı verilen (kuvvetli anlamında) ve bir alp olarak hayal edilen Zühre IVenusü gezegeniyle sonbahar ekinoksunda göğün en tepesinde gözükten ve Kara-alp (Hü) denen yıldızdı (Esin, 2001: 25-26).

Türklerde demir ve metal inancı her daim önemli bir yer edinmiştir. Şamanların başlıkları demirden oluşmaktadır. Orhun Yazıtlarından bu yana Türk kaynaklarında geçen demirle ilgili verilerden anlaşılacağı üzere Türkler, demiri oldukça eski zamanlardan bu yana bilmektedir (Türkmen ve Türker, 2014: 4). Demirci ve şamanın Türk mitolojisinde zarar veren ruhlara karşı birtakım görevlerinin ortak olduğu söylenilmektedir. Demirci ve şamanın bu ortak görevleri mitolojik düşüncede her ikisinin de kutsal kaynaklı olmalarıyla

açıklanmaktadır. Böylece Türk geleneğinde Kam-şaman ve şaman-demircinin bazı pratiklerde ve ritüellerde beraber yer almasını sağlar. Türk geleneğinde şaman ve demirci kutsal kaynaklı olarak görülmektedir ve bu geleneğe demir, şamanı ve demirciyi koruyan bir madde olarak yer almaktadır. Türk geleneğinde demirin yerini almasında tedavi edici, sağlam olması vb. birtakım özellikleri barındırıyor olması önemlidir. Demirci ve şaman için ateş hâkimiyet ögesidir, aynı zamanda ikisi de ateşin efendileri olmuşlardır. “Hatta şaman da demirci de her yerde korkulan ve çekinilen büyücüler olarak tanınırken aynı zamanda da saygı duyulan insanlar olmuşlardır. Birçok yönden benzerliği olan bu ikili, şamanın bazı âyinlerinde bütünleştirici rollerdedir” (Çerikan, 2014: 319).

Demir incelenen masalarda “demir sopa, demir çarık, demir baston” gibi formelle karşılaşılmamasının yanında motif olarak da rastlanılmaktadır. Masal 38’de demirin delinmesinin sonucunda kavuşmanın meydana geleceğinden bahsedilmektedir.

M.12: *Hemen elindeki demir sopayla yılanı öldürüp çuvala koymuşlar.*

M.32: *Artık, bu yılan, bir demir çarık yapıyor, bir de demir baston yapıyor, yola düşüyor...*

M.38: *...bir çarık demirden dikesin, bir demir değnek alasin, beni arayasin, değneğin ucu kırılırsa çarığın dibi delinirse belki o zaman bulursun.*

M.64: *Sabah olunca gıza demür golan, demür çaruh, demür çorap vermiş.*

Sakaoğlu, bir olayın masalcı tarafından anlatılmasını da formel olarak görür. Bu formellerden bir tanesi de masal anlatıcının demirle ilgili formelidir: “Eline demir değnek alıp, ayağına demir çarık giyip yola çıkar” (Sakaoğlu, 2016: 89).

Altın ve gümüş değerli madenlerden olup masalların vazgeçilmez unsurlarındandır. Masalarda altın ve gümüş ihtişamı, zenginliği ve gücü göstermesi bakımından önemli bir konumdadır.

M.2: *Kendine ait serveti ile altın bir koç yaptırmış. Altın koçun içi boşmuş ve içinden kilitlenir, açılmış. Kız yatarken baş ucunda altın bir şamdan, ayak ucunda gümüş bir şamdan yanarmış.*

M.23: *-Ah, gidip evimdeki kızımın altın tasıyla suyumu içsem, bir bacağına arşa, bir bacağına kürşâ atarım.*

M.34: ...padişah da bu altın kuşu altın kafes koyunca, sarayın içi bir nura olmuş, bir nura gark olmuş ki, padişahın gözleri kamaşmış.

M.38: ...bir çeşmeden altın bir çeşmeden gümüş akıyor.

M.44: Keloğlan bu tilkiye altın kafes yaptırıp içine koymuş.

M.53: Derviş-Baba dolabı açar, oradan bir altın leğen çıkarır.

M.67: Bana altın bebek al... Altın elma al.

M.65: Bu kız, altından bir sarayda yaşıyormuş... Işığa doğru yaklaştıkça, bu gördüklerinin su değil de gümüşten bir kale olduğunu anlamışlar.

Madenler içerisinde değerlendirilen yüzük de masalarda sihir motifiyle bütünlük göstermektedir. Kahramanın parmağına taktığı yüzük, bazen kahramanı tanıtmada bir araçtır. Anadolu halk inanışlarında bebeğin kırkının çıkması ile ilgili uygulamalarda “Çocuğun hayatı boyunca gümüş gibi parlak ve temiz olması için kırklama, içine gümüş yüzük atılan bir suyla da yapılabilir” (Çevik, 2016: 873).

M.46: Keloğlan düğüne giderken parmağına bir yüzük takmış kızın tek nişanı da bu yüzükmüş.

M.68: Gız gaziara yem atarçan bmmağından altın yüzüğü çıhdi.

İncelenen masalarda karşılaşılan bir diğer maden yani demir ise anahtardır. Anahtar masalarda genellikle kırk odanın anahtarını veriyorum bütün odaların kapıları aç fakat kırkinci odanın kapısını açma şeklinde çıkmaktadır. Anahtarın masalarda geçen bu biçimi kırk başlığı altında verilmiştir. Aynı zaman bir yerde de anahtar ile taş kesilme motifinde karşılaşılmaktadır. Bu söylenenlerin haricinde anahtar incelenen masalarda iki şekilde daha geçmektedir. Onlar ise şu şekilde geçmektedir:

M.45: Oğlan uyuyunca kız bunun cebindeki anahtarları alıp oradaki odaları teker teker dolaşır...

M.49: "Oğlum, babiyen derdine deva bulmak için, filan galada babiyen bir atı var, küfeylan bir atı var, ona binetin ki, onu yinen derde deva bulasın. O galanın anakdarı da, babiyen sakalında bağlı. Bunu da alsa alsa anan alır," diyor.

Boynuzun Türk millî kültüründe mitolojik anlamı; güç, kuvvet ve hâkimiyet olarak karşılık bulmaktadır. Bu durum sadece Oğuzların mitolojik metinlerinde değildir. Aynı zamanda buna benzeyen şaman efsane metinlerinde de çıkmaktadır. “Canıbek hakkındaki Kırgız rivayetleri, Uhir Bama Han hakkındaki Moğol-Kalmık mitleri, İskender hakkında anlatılan masallar da gösterir.” Oğuz’un ilk hakan olduğunu, devletin yaratıcısı ve en başta da Tanrıoğlu olduğunu belirten simge boynuzunun olmasıdır. Aynı zamanda anaların, çocukların ve hayvanların koruyucusu olan Umay Ana’da üç boynuzlu olarak betimlenmektedir. Türklerin mitolojisinde koruyucu varlıklar boynuzlu olarak betimlenmesi kurallı bir durumdur. Aynı zamanda tek boynuzluluk denetleme ve karanlığın, iki boynuzluluk ise evrenin kural ve düzenini simgelemektedir (Bayat, 2013: 107-116).

M.21: *Çocuñlar, boynuzun birinden bal birinden yağ emerimiş.*

SONUÇ

Mit için insan oğlunun yaşadığı dünyayı anlamlandırma, var oluşuna bir mana yükleme çabasından doğmuştur denilebilir. Bu nedendir ki tüm toplumlarda benzer mitler oluşmuştur. İlahi bir kaynaktan gönderildiğine inanılan semavi dinlerin bulunduğu toplumlarda bile mitoloji var olmuştur. Tarihi çok eskilere dayanan Türklerde de çok zengin bir mitoloji oluşmuştur. Yaşanılan çevreyle bağlar kurularak oluşturulan mitoloji maddi ve manevi hayatı kuşatmıştır. İslamiyet'e geçişle birlikte mitoloji farklı hüviyetler kazanarak var olmaya devam etmiştir. Mitoloji; varoluş, türeyiş, iyilik ve kötülük gibi kavramlar çerçevesinde günlük hayatta da kendisine karşılık bularak Türk kültürünün önemli yapı taşlarından olmuştur. Mitolojinin kaynağı ilahi ve dinsel olanı barındırdığı için mitler kutsal anlatılar olarak kabul görmüştür. Bu kutsal anlatılar, bazen de farklı türlerde kendini göstererek daha güçlü bir hal almıştır. Yapılan bu çalışmada zengin Türk mitolojisinin Anadolu sahası hayvan masallarına yansımaları ele alınmıştır. Öncelikle Anadolu sahası masallarında mitoloji çalışılmak istenilmesinin nedeni Fuzuli Bayat'ın Mitolojiye Giriş kitabında bu zamana kadar masalarda mitolojinin çalışılmamış olmasını söylemesi bu konunun çalışılmasında vesile olmuştur. Kitabın ilk basımı 2005 yılından itibaren bu görüş ele alınıp bakıldığı zaman masalarda mitoloji unsuru sadece belli bir motif üzerinden ele alınıp değerlendirilmiştir. Masalarda genel olarak motif çalışması mevcut değildir. Konunun hayvan masalları ile sınırlandırılmasındaki amaç ise başta araştırmanın hacmini daraltmak ve hayvan masallarının diğer masallara nazaran daha çok eğitici ve öğretici işlevinin ön planda olmasıdır. Miti de ilahi ve kutsal değerleri öğretmede önemli bir anlatı olarak kabul edersek bu bakımdan mit ve hayvan masallarının benzer yönü ortaya çıkmaktadır.

İlkel insan için insan ve hayvan arasında ayırım söz konusu değildi. Hayvanlar insanlarla eşit tutulmuş hatta yeri gelmiş hayvanların birtakım kutsiyet barındırması (mesela kuşların uçuyor olması bu duruma örnek verilebilir) onları insanlardan daha üstün bir konumda olmasını sağlamıştır.

Mitleri sadece kendi anlatıları içerisinde sınırlamak ve kendi içerisinde aramak büyük bir yanlış olacaktır. Çünkü türlerin birbirleriyle olan ilişkisi göz ardı edilmemelidir. Günümüzde hâlâ tartışılmakta olan tür sorunu bir kenara bırakılırsa türler birbirinden beslenen ve birbiri içerisinde yaşam bulan anlatılardır diye düşünüldüğü zaman ele alınan çalışmayla ilgili olarak şu sonuca varılabilir: Anadolu sahası hayvan masalları büyük

oranda Türk mitolojisinden beslenmiştir. Konunun bizzat hayvan masallarından seçilmesi bile hayvan mit ilişkisinin önemini göstermektedir. İlkel insanın sergilediği birtakım davranışlar aslında mitin temelini göstermede önemli bir kaynaktır. İlkel insan için önemli bir konumda olan hayvanlar bugün bizlere mit ve hayvan ilişkisinin temellerini göstermede önemi ortaya koymaktadır. Her ne kadar mit kutsal, ilahi olanı masal da kutsal olmayanı sıradanı anlatsa da ikisi birbirini besleyen türdür. Bu durum sadece mit ve masal için söz konusu değildir. Diğer türler de her daim birbirinden etkilenmiştir. Bu etki bugün hâlâ sürmekte olan tür sorunun aşılmasına da yol açmaktadır.

Ele alınan araştırmada varılan sonuç incelenen yetmiş Anadolu sahası hayvan masalının Türk mitolojisinin zengin malzemesiyle yoğrulduğuna ve araştırılan masalarda elde edilen olguların birçoğunun temelinde yatan değerlerin mitolojisi ile açıklandığı sonucuna varılmıştır. Ele alınan çalışmada varılan sonuçlara bölüm bölüm bakılacak olursa şu sonuçlar tespit edilmiştir:

Araştırmanın birinci bölümünde ele alınan konunun temel terimleri olan masal ve mitoloji üzerinde durulmuştur. Mit ve mitolojinin sözlükteki anlamına değinildikten sonra birçok bilim adamının mit ve mitoloji üzerine yapmış olduğu tanımlara yer verilmiştir. Yapılan bu tanımlardan hareketle şu sonuca varılmıştır: Kimilerine göre mit, ilahi varlıklar hakkında anlatılan hikâye, kimilerine göre de doğüstü varlıkların başarılarını anlatan halk hikâyesidir. Buradan hareketle denilebilir ki mitin tam olarak neyi ifade ettiği konusunda birliktelik mevcut değildir. Mit ve mitolojinin tanımından sonra mitlerin özellikleri ve işlevleri üzerinde durulmuştur. Mitoloji üzerine yapılan çalışmaların ilerlemesiyle mitleri sınıflandırma yoluna gidilmiştir. Mitlerin sınıflandırılması genel ve özel olarak ikiye ayrılıp ele alınmıştır. Genel kategorideki mitler, dünyada birçok halkta görülen mitlerdir. Bu kategorideki mitler; kozmogonik, ilk insanın yaratılması, türeyiş ve takvim mitleridir. Özel kategorideki mitler, sadece belli bir millete ait mitleri oluşturmaktadır. Teogani, etioloji, eskatoloji, totem ve kahramanlık mitleridir. Daha sonra birinci bölümde mitin diğer türlerle olan ilişkisine değinilmiştir. Buradan da şu sonucu varılmıştır ki; mit ve diğer türler arasında kesin bir ayırım yapmak neredeyse zordur. Türler birbirini besleyip etkilediği sürece de bir ayırım yapmak söz konusu olmayacaktır. Mitolojinin diğer türlerle ilişkisi üzerinde durulduktan sonra da Anadolu sahası masalları hakkında bilgi verilmiştir. Masalın bilim adamlarınca yapılan tanımı ele alınmış ve diğer türlerle ilişkisine değinilmiştir. Bu bölümde Türkiye’de hazırlanan masallardaki mitoloji çalışmalarına da yer verilmiştir. Birinci

bölümün son alt başlığı olan kısımda ise çalışmanın konusunu oluşturan Anadolu sahası hayvan masalları hakkında bilgi verilmiştir. Hayvan masallarını diğer masallardan ayıran özellikler ve hayvan masallarının ne gibi özelliklere sahip olduğundan da bu bölümde bahsedilmiştir. Varılan sonuç itibariyle de hayvan masalları hakkında şu rahatlıkla söylenebilir ki; hayvan masallarında hayvanların insanlardan hiçbir farkı yoktur, konuşma, yeme-içme hatta yeri geldiğinde bir insanın düşünebileceğinden daha iyi düşünebilmektedir. Bu nedenle hayvan masallarında yer alan hayvanlara insan özelliği yüklenerek onlara kutsallık atfedilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde incelenen hayvan masallarındaki kahramanlara yer verilmiştir. Çalışmanın konusunu hayvan masalları oluşturduğu için incelenen masallardaki kahramanları hayvanlar olmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında belirtildiği üzere birkaç masalın ana kahramanı hayvan değildir fakat bu birkaç masalın olay örgüsünde hayvanların ağırlıklı işleve sahip olmasından sebep çalışmaya konu edilmiştir. Asıl kahramanın anne karnında teşekkül etmesinden itibaren olağanüstülük baş göstermektedir. Genelde elma yiyerek hamile kalan kadın, masalın kahramanını doğuracaktır. Çocuğu olmayan aile tek bir evladım olsun da ister yılan ister köpek olsun şeklindeki istekleri aynen sonuçlanır. Fakat masalın sonunda yağız bir delikanlıya ya da ayın on dördü gibi bir genç kıza dönüşürler. Bu dönüşüm mitolojide oldukça önemlidir. Şaman da çeşitli donlara girerek ki bu hayvan donudur göğe yükselir ya da yer altına inerdi. İncelenen masallarda at, kuş ve yılan neredeyse masalların tamamında hâkim kahramandır. İncelenen masallarda özellikle kuş ve yılan donuna girme çok fazladır. Bu hayvanların dışında köpek, kedi, balık, ayı, eşek, kurt, deve, kaplumbağa ve diğer bazı birtakım hayvanlar tespit edilmiştir, incelenen yetmiş masalda bu hayvanlar masallar yoğun bir işleve sahip değildir, aynı zamanda çok az masalda tespit edilmiştir. Çalışmada yardımcı kahraman olarak derviş, Hızır, ak sakallı ihtiyarın yanı sıra bazı hayvanlar da yardımcı kahraman özelliği göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde ise incelenen hayvan masallarında tespit edilen olağanüstü unsurlara ve tabiat unsurlarına yer verilmiştir. İncelenen masallarda Arap, cadı, dev ve ejderha gibi tipler geniş yer kaplamaktadır. Araştırmanın sonucunda şu rahatlıkla söylenebilir ki bu tipler, kahramana akıl almaz tuzaklar kurup oyunlar oynamasına rağmen masal kahramanı hepsinin üstesinden dürüstlüğü ve akli sayesinde baş eder. Hayvan masallarının özellikleri arasında olağanüstü motif neredeyse yoktur şeklinde bir özellik söylenilmektedir. Fakat araştırma sonucunda şu rahatlıkla söylenebilir ki hayvan masalları

zengin olağanüstülikle yoğrulmuş anlatılarıdır. Ayrıca incelenen masalarda don değiştirmeye yaygın bir motif olarak rastlanılmaktadır. Orman, ağaç, dağ, mağara, su ve ateş ise masalların tamamında hâkim olan tabiat unsurlarıdır. Masalların vazgeçilmez mekânı orman gibi gizemli mekânlardır. Orman kötü ruhları barındırıyor olması nedeniyle korkulan ve girildiğinde çıkılamayacak olan bir yer olarak tasavvur edilir. Fakat incelenen masalarda tam tersi koruyucu bir mekân olarak tespit edilmiştir. Dağ ve mağara ise incelenen masalarda dev gibi kötü tiplerin yaşadığı bir mekândır. Aynı zamanda dağ ve mağara incelenen masalarda kahramanın hünerini gösterdiği bir yer olarak da tespit edilmektedir. İncelenen masalarda Kafüküf Dağı, Cevher Dağı, Billur Dağ, Kanlı Dağ ve her masalın vazgeçilmezi Kaf Dağı gibi gerçekte var olmayan mitolojik dağlar tespit edilmiştir. Bu masalın dünyasına yakışır bir durumdur.

Araştırmanın sonuncu bölümü olan renkler, sayılar ve diğer motifler de ise incelenen masalarda ağırlıklı olarak tespit edilen renklere ve sayılara yer verilmiştir. İncelenen masalarda en fazla rastlanan renk; siyah, beyaz ve kırmızıdır. Ağırlıklı olarak tespit edilen sayılar ise; Üç, yedi ve kırktır. Bugün reel hayatta karşılığı olan üçü, yedisi, kırkı gibi kavramların kökeni eski Türk mitolojisidir. Bu bölümde ayrıca masalarda çok fazla geçmese de masalarda önemli işleve sahip olan diğer motiflere de yer verilmiştir. Bu motifler şunlardır: Süt ak göl, kan, demir, altın, gümüş, yüzük, anahtar ve boynuz.

Araştırmanın sonucunda şunlar tespit edilmiştir: Anadolu sahası hayvan masalları geniş ölçüde Türk mitolojisinden beslenmiştir. İncelenen masalların sonucunda da tespit edilen motiflerin Türk mitolojisindeki yerine değinildikten sonra masalların içerisinde bu motiflerin nasıl yer aldığına yer verilmiştir. Bugün toplumda mitolojik unsurlar unutulmuş olsa da birçok davranışın kökeninde yine eski Türk mitolojisinin izlerine rastlanılmaktadır. Bunun yanında hayvan motifi, evren, yaratılış, iyilik kötülük, renkler ve sayılar incelenen hayvan masallarında bolca işlenmiş mitolojik kavramlardır.

EKLER 1: MASAL METİNLERİ

MASAL 1: AK YILAN İLE KARA YILAN

Bir varmış, bir yokmuş. Bir fakirin, bir oğlu varmış. Demiş ki: -Yavrurum, şu bileziği götür, sat azıcık yiyecek getir. O zamanlar kıtlık varmış. Çocuk yiyecek almak için gittiği yerde bir kediyi astıklarını görmüş. -Niye asıyorsunuz bu kediyi, demiş. Demişler ki: -Bey oğlunun yemeğine battığı için asıyoruz. Oğlan: -Alın şu aldıklarımı, o kediyi bırakın, yazık, demiş. Eve gidince annesi: -Hani aldıkların yavrurum, demiş. Oğlan: -Yarın verecekler anne, demiş. Bir sonraki gün, yiyecek getirmek için yine oraya gitmiş. Bu defa da bir köpek astıklarını görmüş: -Niye asıyorsunuz, diye sormuş. Demişler ki: -Bey oğlunun yemeğine battığı için asıyoruz. Oğlan: -Alın şu aldıklarımı bırakın şu köpeği, yazık, demiş. Oğlan eve giderken bir ak yılan ile kara yılanın dövüştüğünü görmüş. Ak yılanı aralayayım derken kara yılanı vurup öldürmüştü. Orada ak yılan, bir kıza dönüşmüştü. Kız, oğlana: -Tatlı canımı kurtardın, çok sağ ol. Gel, seni babamın yanına götürüyüm. Babamın altı yılan, üstü insandır. Sana, “dile dilediğini” derse “dilinin altındaki mührü isterim” de. Sonra da üç defa sağlığını dile, demiş. Oğlan oraya gidince selam vermiş. Kızın babası: -Dile oğlum, ne dilersen, demiş. Oğlan: -Sağlığımızı dilerim. Kızın babası: -Sağlığımdan sana fayda yok. Başka bir şey dile. Kız: -Dilinin altındaki mührü iste, demiş. Oğlan: -Padişahım, dilinizin altındaki mührü isterim, demiş. Padişah, kızına: -Al, bu mührü ver, demiş. Kız mührü götürürken oğlana: - Bunun marifetini öğren de git, demiş. “Oğlana mührü nasıl kullanacağını kız anlatmış. Önce mührü yalamasını istemiş. Oğlan mührü yalamış. Mührü yalayınca ortaya iki Arap çıkmış. Padişah, oğlana: -Emret bu Araplara, kuş sütü getirsinler, demiş. Araplar, kuş sütünü getirmişler. Sonra da eksiksiz bir sofraya donatmışlar. Padişah, oğlana: Ne dilersen bu Araplardan, onu yaparlar, demiş. Yemekleri yedikten sonra mührü oğlana vermişler. Oğlan onlara veda edip evinin yolunu tutmuş. Oğlan evine gelmiş, annesine olan biteni anlatmış. Oğlanın babası da zenginmiş fakat sonradan fakir olmuş. Oğlan anasına: -Şu ambarlar babamın zengin olduğu zamandan daha dolu olacak, ambarlar buğday dolacak demiş. Sabah olmuş, kadın bir de bakmış ki oğlunun dediği gibi her yer buğdayla dolmuş. Kadın şaşırarak, oğluna demiş ki: Oğlum bu kadar buğdayı kimin evinden çaldın, bu iş nasıl oldu? Oğlan: - Ne yapacaksın anne? Sen ye, iç, otur. Sonra da bana şu padişahın kızını istemeye git demiş. Oğlan dilek taşına gidip dilek dilemiş. Annesi, oğluna: -Sarayda niye geldin derlerse, ne diyeyim oğlum, demiş. Oğlan: anne, dünür geldim de, bunda saklayacak bir şey yok ki, demiş. Annesi: -Allah'ın emriyle padişahın küçük kızına dünür geldim, demiş. Padişah: -Şu Ali Dağ'ını görüyor musun? O dağ dümdüz olacak ya da oğlum ölecek. O dağ dümdüz olursa

kızımı veririm, yoksa oğlun cellatlık olur, demiş. Annesi ağlayarak eve gelmiş. Oğlan, annesine ne dediklerini sormuş. Annesi, padişahın istediğini söyledikten sonra oğlu mührü yalamış ve iki Arap çıkmış. Oğlan, Araplara: -Şu Ali Dağ'ını sabaha kadar dümdüz göreceğim, demiş. Oğlan sabaha kadar uyuyamamış. Sabah kalkıp baktığında dağın dümdüz olduğunu görmüş. Hemen padişahın yanına gitmiş. Padişah da kızını bu gence vermiş. Meğer padişahın kızı da kapısındaki cariyeyi seviyormuş. Neyse kızı davulla zurna ile gelin getirmişler. Kızın gözü, cariyede olduğu için yüzü hiç gülmüyormuş. Oğlanın annesi: -Yüzün neden asık? Dilinin altındaki sır neyse anlat, demiş. Oğlan: -Neden yüzünü astın hanımım, diye sormuş. Karısı da: -Ne yapayım? Geldim geleli bir marifetini anlamadım. Ne desen o geliyor, demiş. Oğlan: -Bu mührü yalarım, Araplar gelir; ben emrederim, onlar da yerine getirir. Ben ne dilersem onlar yapar. Benim marifetim budur, demiş. Kız bunu duyunca hemen cariyesinin yanına gidip her şeyi anlatmış. Cariyesi, kızı: -Saçını turşu küpüne batır, o hapşırınca mühür ağzından düşer, o zaman mührü al, demiş. Kız saçını Turşu küpüne batırmış. Sonra da saçını oğlanın burnuna tutmuş. Burnuna turşunun kokusu gelince oğlan hapşırılmış, mühür ağzından düşmüş. Kız mührü almış. Oğlanın yaptığı gibi yalamış. Araplar ortaya çıkmış. Kız Araplara: -Falan yerdeki denizin ortasına konak yapıp benimle cariyemi oraya koyacaksınız, demiş. Sonra oğlan uyanmış ki ne karısı var ne de mühür. Oğlan ne yapacağını kara kara düşünüyormuş. Bu sırada asılmaktan kurtardığı kedi ve köpek, oğlanın yanına gelmiş. Oğlana demişler ki: -Ağam! Başındaki iş nedir, sıkıntının sebebi nedir? Oğlan: -Ne yapacaksınız? Boş verin, siz merhem olacak adam değilsiniz, demiş. Kedi ile köpek: -Belki de oluruz, sen anlat bakalım, demişler. Oğlan, başından geçenleri bir bir anlatmış. Kedi ile köpek: -Haydi gidelim, demişler. Geliyorlar denizin kıyısına. Köpek, kediyeye: -Ben yüzerim, sen benim sırtıma bin, demiş. Kedi köpeğin sırtına binmiş, denizdeki eve gelmişler. Evin yanına ulaşmışlar. Evin bir camı kırılmış. Camdan içeri hoplayarak girmişler. Kedi içerde bir fare yakalamış. Fareye: -Süt kabın nerede, demiş. Fare: -İşte şurada, demiş. Kedi süte kuyruğunu batırıp kızın sevdiği cariyenin yanına gitmiş. Cariyenin ağzına kuyruğunu sürünce cariyeye ağzını açmış. Kedi mührü almış, oradan hoplayarak çıkmış. Alacağını aldı ya, köpek demiş ki kediyeye: -Sen mührü bana ver. Sen ağzını açarsın, düşürürsün. Ben dişimi sıkırım, denize düşmez, demiş. Kedi köpeğin üstüne binip denizin kıyısına gelmişler. Oğlana mührü vermişler. Oğlan mührü yalamış. Araplar ortaya çıkmış. Karısıyla cariyeyi buraya getirmelerini emretmiş. Araplar kadınla cariyeyi getirmişler. İki birbire sarılmış uyuyorlarmış, hiçbir şeyden haberleri yokmuş. Oğlan durumu göstermek için padişahı çağırmış. Padişah gelmiş, kızının durumunu görmüş. Oğlan: -Kızının marifetini görüyor musun, demiş. Padişah çok sinirlenmiş, kılıcı ile kızını ve

cariyeyi oracıkta öldürmüş. Padişah bu defa da diğer kızını oğlana vermiş. Yedi davul gelmiş, yedi zurna gelmiş. Çalgılar çalmış, günlerce düğün olmuş (Demir, 2017).

MASAL 2: ALTIN KOÇ

Varmış yokmuş. Evvel zaman içinde bir padişahın oğlu varmış. Bir gün padişah oğlunu çağırılmış ve ona demiş ki: -Oğlum artık ben ihtiyarladım, öleceğim. Sana kırk bir tane anahtar veriyorum. Bu anahtarlarla istediğin odayı açabilirsin, yalnız kırk birinci odayı sakın açayım deme. Oğlu “Peki!” dedikten sonra çekilip gitmiş. Babası az bir zaman sonra ölmüş. Günün birinde oğlan, “Şu kırk odada neler var, göreyim!” düşüncesiyle anahtarları alıp kapıları birer birer açmış. Kırk birinci kapının önüne gelince oğlanı bir kararsızlık kaplamış: -Açayım mı, açmayayım mı? Düşünmüş, taşınmış. Sonunda dayanamayarak anahtarı deliğine sokmuş ve çevirmiş. Kapının kanadını itmiş. Ne görsün? Bomboş bir oda. Yalnız duvarda bir resim asılı. Başını kaldırıp bakmış ve resimdeki güzele hemen âşık olmuş! Artık bu resim kiminse onu bulacağım, diye yanıp sızlanmaya başlamış. Halbuki bu güzel, Yemen padişahının kızı imiş. Annesi oğluna: -Yavrum, demiş, baban bu resmi elde etmek için yıllarca uğraştı. Kızın kendisini ele geçirmek mümkün değildir, gel bu hülyayı bırak. Genç padişah annesinin sözünü dinlememiş. Kendine ait serveti ile altın bir koç yaptırmış. Altın koçun içi boşmuş ve içinden kilitlenir, açılırmış. Onu alarak Yemen’e gitmiş. Şehrin sokaklarında âşık padişahın adamları para ile koçu halka gösteriyorlarmış. Bir gün Yemen padişahının kızı dadısını çarşıya göndermiş. Dadı yolda bu altın koçu görmüş ve bir müddet seyretmiş. İşini bitirip saraya döndüğü vakit güzel sultan neden geç kaldığını anlamak istemiş. Dadısı sokakta saat geldiği altın koça baktığını söylemiş ve öğmü. Kız meraka düşmüş: -Çağır şu adamları, ben de altın koçu göreyim, demiş. Dadı kadın sokağa çıkmış. Koçu gönderdikleri yere varmış. Sultanın arzusunu bildirmiş. Altın koçu saraya götürmüşler. Güzel sultan bunu görünce hem şaşırılmış hem de üzerindeki ince işten hoşlanmış. -Odamda kalsın, değerini babamdan alın, demiş. Kız yatarken baş ucunda altın bir şamdan, ayak ucunda gümüş bir şamdan yanarmış. Altın koçun yatak odasına konduğu günden sonra kız sabahleyin uyanınca bakarmış ki, gümüş şamdan baş ucunda ve altın şamdan ayak ucunda yanıyor. Bunu kim yapıyor, diye meraklanır, fakat hizmetçilerine sormazmış. Şamdanlarını değiştireni öğrenmek için bir gece parmağını kesmiş ve yarasının üstüne tuz bastırmış. Parmağının sızısından o gece uyku uyuyamamış. Gece yarısı olunca, birdenbire altın koçun içinden bir adam çıkmış, tam sultanın baş ucundaki şamdanı alacağı sırada elini biri tutmuş! Genç ve âşık padişah, Yemen padişahının kızının ayağına kapanmış. Kendisini sevdiği için

bunu yaptığını uzun uzadıya anlatmış. Kız ondan hoşlanmış. Babasını çağırtmış. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Onlar ermiş muratlarına, biz çıkalım kerevitine... (Asral, 1935).

MASAL 3: ANKA KUŞUNUN YÜREĞİ

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde; develer tellâl iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken köyün birinde, dul bir kadınla üç oğlu birlikte yaşarlarmış. Büyük oğlan her gün oduna gider, kestiği odunları bir Yahudi'ye satıp beş, on kuruş para kazanmış ve böylece geçinip giderlermiş. Günlerden bir gün, çocuk yine odun kesmek için ormana gitmiş. Ağaçları kontrol ederken, bir ağacın tepesinde oldukça büyük bir kuş yuvası fark etmiş. Biraz yuvayı seyrettikten sonra, içindeki kuşun gittiğini görmüş. Çok merak ettiği için hemen ağaca tırmanıp yuvaya bakmış. Yuvanın içinde çok büyük bir yumurta varmış. Çocuk, yumurtayı eve götürmeye karar vermiş. Odununu kesip eşeğine yükledikten sonra, ağaca tırmanıp yumurtayı almış ve evinin yolunu tutmuş. Çocuk yumurtayı almış almasına ama daha hangi kuşun yumurtası olduğunu bile bilmiyormuş. Fakat ne de olsa yumurta diye düşünmüş ve pazarda satmak için onu da yanında götürmüş. Odunları sattığı Yahudi, yumurtayı görür görmez tanımış ve Zümrüdüanka kuşunun yumurtası olduğunu anlamış. Yahudi: -Sendeki bu yumurta, tam bir lira eder, demiş. Odunlarla birlikte yumurtayı da satın almış. Bir iki kuruşa satmayı düşündüğü yumurtayı, bir liraya satan çocuk çok sevinmiş. Odunları da satınca parası iyice çoğalmış. Yumurtadan iyi para kazandığını gören çocuk, her gün aynı ağacın olduğu yere gidip yuvadan bir yumurta daha alıyormuş. Aldığı yumurtaları pazarda Yahudi'ye satıyormuş. Bu olay epey bir zaman daha böyle devam etmiş. En sonunda Yahudi: -Eğer bu yumurtayı yapan kuşu yakalayıp bana getirirsen, sana kuşun ağırlığı kadar para vereceğim, demiş. Bunu duyan çocuk, günlerce çalışsa bile kazanamayacağı bu parayı Yahudi'den alabilmek için hemen kuşu yakalamaya gitmiş. Çocuk her gün yuvaya gidiyor, uğraşır fakat kuşu bir türlü yakalayamıyormuş. Kuşu yakalayamadığı için Yahudi'ye her gün bir yumurta götürmeye devam etmiş. Çocuk, adamın kuşu böyle ısrarla istemesinden şüphelenmiş. Yakalayacağı kuşu, adama götürmemeye karar vermiş. Birkaç gün yumurta gitmeyince, bu durum adamın da dikkatini çekmiş. Çocuk odundan dönerken Yahudi onu takip etmiş ve evini öğrenmiş. Çocuk oduna gittiğinde adam hemen evine gitmiş. Birkaç gün içinde, çocuğun dul annesini kendine âşık etmiş. Kadın, öyle çok bağlanmış ki adamın her söylediğini yapar hâle gelmiş. Adam, kadını sıkıştırıp oğluna kuşu yakalatması için baskı yapmaya başlamış. Kadın en sonunda bunu kabul etmiş ve oğluna: -Yumurtasını yediğin o büyük kuşu yakalasan da pişirip yesek, demiş. Zaten kuşu yakaladığında ne yapacağına karar veremeyen çocuk, annesinin söylediklerini yapmaya karar vermiş. Kuşu yakalamak için

ormanın yolunu tutmuş. Adamın gözü kuşun yüreğindeymiş. Çünkü bu kuşun yüreğini yiyen kişi, akşam uykuya dalar, sabah yastığında bir altın bulmuş. Bunu bilen adam, kadına: - Oğlun kuşu getirdiğinde, o evde yokken keseceksin, yüreğini de pişirip bana hazırlayacaksın, demiş. Günler haftaları; haftalar ayları kovalamış. Sonunda çocuk, büyük kuşu yakalamış. Annesi, çocuk oduna gider gitmez kuşu bir güzel kesmiş, yüreğini adam için ayrıca pişirip rafa saklamış. Adamı beklemekten sıkılan kadın, komşularına oturmaya gitmiş. Bu sırada kadının okuldan gelen küçük oğulları, komşunun evine gelip: -Anne, biz çok acıktık, diyerek ağlaşmaya başlamışlar. Kadın, adam için hazırladığı yüreği unutmuş ve çocuklarına: -Çocuklar, bir kuş pişirdim. Eti mutfaktaki tezgâhta duruyor. Gidip yiyin de karnınızı doyurun, demiş. Eve giden çocuklar, eti arayıp bulmuşlar. Bulmuşlar bulmasına ama içlerinden bir tanesi de yüreği bulup bir güzel yemiş. Akşam eve gelen kadın, yüreği yerinde bulamayınca telâşlanmış ve hemen kümesteki hindiyi kesip yüreğini adam için hazırlamış. Kadın çok korkuyormuş. Çünkü adam bu yürek karşılığında kendisiyle evlenmeyi kabul etmiş. Bir zaman sonra Yahudi eve gelmiş ve kadından Zümrüdüanka kuşunun yüreğini istemiş. Kadın, hemen hazırladığı hindi yüreğini alıp adamın önüne koymuş. Yüreğin hindi yüreği olduğunu gören adam çok sinirlenmiş: -Hindi yüreği yiyecek olsam, her yer hindi dolu, demiş ve kadına kızmış. Kadın utana sıkıla, yüreği yanlışlıkla oğlunun yediğini anlatmış. Bunun üzerine adam: -Eğer o yüreği bana getirmezsene, seninle evlenmem. Bu kuşun yüreği midede erimez. Bu yüzden yüreği yiyen kişiyi keseceksin, midesindeki yüreği bana getireceksin. Onu yediğim zaman seninle evleneceğim, demiş. Büyülenmiş gibi bu adama bağlanan kadın, oğlunu kesmeye karar vermiş. Adamlar kadın bunları konuşurken, bir kadın bunların hepsini duymuş. Çocuğa yardım etmeye karar veren kadın, hemen çocukların okuluna gitmiş. Okulda çocuğu bulup ona olup biteni anlatmış ve akşama eve dönmemesini söylemiş. Okuldan çıkan çocuk, bir daha eve dönmemiş. Hatta öyle uzaklaşmış ki, kendi memleketini de terk edip başka bir diyara gitmiş. Yuttuğu yüreğin sayesinde her sabah bir altını olan çocuk, yıllar geçtikçe git gide zenginleşmiş. Yaşadığı yerde de zamanı geldiğinde bir kuş uçurulur, kimin başına konarsa o padişah olurmuş. Uçurulan kuş, onun başına konmuş ve ülkenin padişahı olmuş. Bunlar olup biterken kuşu bulan ağabeyi, yollara düşüp kardeşini aramaya koyulmuş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, sonunda bir ülkeye varmış. Burası, kardeşinin padişahı olduğu ülkeymiş. Fakat onun bundan haberi olmadığı için, gezgin olarak yaşlı bir kadının evine misafir olmuş. Çok yorgun olduğu için kadına dönüp: Teyzeciğim, bana bir bardak su getir, demiş. Kadın mutfağa gidip bir o yana bakmış, bir bu yana bakmış, bir bu yana bakmış. Fakat bu delikanlıya verecek bir bardak suyu yokmuş. Onun yorgunluğunu gördüğü için çok üzülen

kadın, bulduğu pis bir suyu bardağa doldurup getirmiş. Delikanlı suyu görünce çok şaşırılmış ve kadına: -Teyze, bu nasıl su? Böyle kirli suyu ben içmem, demiş. Kadın, ağlamaklı bir sesle delikanlıya bütün olanı biteni anlatmış: -Güzel oğlum, ben senden bir bardak suyu esirgemem. Ama memleketimizin başında çok büyük bir dert var. Suyumuzu aldığımız gölde bir ejderha yaşıyor. Bize su vermek için her yıl bir kız çocuğunu kendine kurban istiyor. Yarın, yine bir kızı yutacak. Eğer kızı vermezsek, bir yıl boyunca susuzluktan kırılırız, demiş. Kadının anlattıklarını oldukça ilginç bulan delikanlı, kızı kurban etini götürdüklerinde kendisinin de gitmek istediğini söylemiş. Ertesi gün kılıcını da yanına alan delikanlı, kurban edilmek için süsleyip püsledikleri kızla birlikte göl kenarına gitmiş. Şehir halkı kızı, gölün kenarına bırakıp ejderhanın onu yutmasını beklerken, su birdenbire hareketlenmeye başlamış. Ejderha suyun içinden çıkıp tam kızı yiyecekmiş ki, delikanlı kılıcıyla güzel bir hamle yapmış ve ejderhanın başını gövdesinden bir anda ayırarak almış. Orada bulunan bütün halk, sevinç çığlıkları atmış ve herkes bu duruma çok sevinmiş. Ejderhayı öldüren delikanlıyı alıp padişahı huzuruna çıkarmışlar. Padişah ve ağabeyi birbirlerini görür görmez tanımışlar. Padişah, evden ayrıldığı günden beri başına gelen her şeyi anlatmış. Ayağa kalkıp birbirlerine sarılmışlar, hasret gidermişler. Delikanlı saraya yerleşmiş, diğer kardeşlerini de yanlarına aldirtmişler ve o ülkeyi birlikte idare edip mutlu bir hayat sürmüşler (Demir, 2017).

MASAL 4: ASLAN SÜTÜ

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde, ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallarken, bir yerde bir karı koca yaşarmış. Yaşarlarmış da kadın hep kocasına: -Ben hastayım herif; ölüyorum, der, sızlanırmış. Kocasını da: -Ne yapalım, ne edelim, der dururmuş. Kadın her seferinde kocasından bir şey istermiş. Bu sefer de kadın: -Aslan sütü içersen iyi olurum, diye tutturmuş. Adam karısının isteğini yerine getirmek için kılıcını almış, atına atlamış, aslan aramaya başlamış. Az gitmiş, uz gitmiş; altı ay, bir güz gitmiş. Bir de bakmış ki bir arpa boyu yol gitmiş. Dereler, tepeler, dağlar derken çok yorulmuş. Bir çeşme başında konaklamaya karar vermiş. Çıkışından biraz ekmek, peynir yemiş. Otururken de uyuyakalmış. Sonra bir gürültüyle uykusundan uyanmış. Bakmış ki bir kocaman ejderha sarmış çeşmenin etrafını. Ejderha kükrüyor, acayip sesler çıkarıyormuş. Adam kılıcını çekmiş. Bir vuruşta öldürmüş ejderhayı. Uzaktan seyreden bir kartal yere inmiş. Adamın yanına gelmiş: -Ey insanoğlu! Bu ejderha her yıl gelir, benim yavrularımı yedi. Sen beni ve yavrularımı ondan kurtardın. Dile benden ne dilersen, demiş. Adam: -Ben de bir aslan arıyorum. Karımın iyileşmesi için ona aslan sütü götürmem gerek. Bana yardım eder misin,

demiş. Kartal: Öyleyse sen şimdi yanına biraz şu ejderhanın etinden al, biraz da şu çeşmeden su doldur. Ben gak dedikçe et, guk dedikçe su ver. Sen bana bir iyilik yaptın, ben de sana yapacağım. Sırtıma bin, seni bir yere götüreceğim, diye cevap vermiş. Adam kartalın dediklerini yapmış, kanadına binmiş. Başlamışlar uçmaya. Dağlar, ovalar aşmışlar; bir ormanlık yerde durmuşlar. Kartal demiş ki: -Burada bir aslan yaşar. Çok tehlikelidir ama sütünü almayı becerebilirsen bu iş olur, demiş. Adam, aslana tuzak kurup beklemeye başlamış. Derken bir de ne görsün? Kocaman bir aslan kükreyerek geliyormuş. Aslan yaklaşmış, adamın hazırladığı tuzağa düşmüş. Ey aslan, benim sana bir zararım dokunmaz. Bana senin sütün lazım, demiş. Aslan çaresiz: -Benim iki yavrum var. Şu ilerideki mağara, yedi başlı devin mağarasıdır. Yavrularımı, devin elinden kurtarırsan sana sütümden veririm, demiş. Adam, aslanın teklifini kabul etmiş. Birlikte yola koyulmuşlar. Az gitmişler, uz gitmişler, kocaman bir mağaranın önüne gelmişler. Adam bakmış ki kocaman, yedi başlı, heybetli bir dev var; kılıcını çektiği gibi devi öldürmüş. Aslan yavrularına, adam da aslan sütüne kavuşmuş. Kartal yine adamı sırtına alıp uçmaya başlamış. Gak dedikçe et, guk dedikçe su vermiş. Altı ay, bir güz gidip adamın evine konmuşlar. Karısı, aslan sütünü içince iyileşmiş. Gökten üç elma düşmüş, onu da ortaklaşa yemişler (Demir, 2017).

MASAL 5: AVCI İLE AYI

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde iki avcı varmış. Günlerden bir gün bunlar kendi aralarında anlaşarak iki ayrı yoldan, yola çıkarak daha önceden belirledikleri yerde buluşmak üzere sözleşmişler, sonra da ayrılıp yola düşmüşler. Bunlardan birisi belirlenen mağaraya ulaşmış ve oraya yatmış. Fakat öbür arkadaşı bir türlü gelmemiş. Önceden giden adam arkadaşını beklerken yanına bir ayı gelmiş. Ayı üç defa: "Atayım mı?" diye tekrar etmiş. Mağarada bekleyen avcı ayının son sözünden sonra: "At bakalım ne atacaksın." demiş. Adam bir de bakar ki, ne görsün ayının attığı şey arkadaşının bacağı değil mi? Avcı hayretler içerisinde arkadaşının bacağına bakarken ayı, avcının yanına gelip ateşin başına oturmuş. Adam ne yaparsa ayı da aynı hareketi tekrar edermiş. Avcı odunu tutarsa, odunu tutarmış. Su içerse su içermiş, et pişirirse o da et pişirmiş. Mağaranın ağzında da bir ladin ağacı varmış. Adam oturmaktan sıkıldığı için eline bir çöp alarak sakız sıyırmaya başlamış. Ayı da aynı hareketi tekrar etmiş. Adam sakız bacağına sürünce, ayı da topladığı sakızları kendi bacağına sürmüştü. Avcı tekrar mağaraya dönerek ateşin başına oturup bacağına ateşe tutarak ısınmaya başlamış. Avcıyı taklit eden ayı da kendi bacağındaki sakız ateşe tutmuş. Sakız ısınca ayının bacağı yanmış o da can korkusuyla kendisini mağaradan aşağıya atmış. Böylece ayı ölmüş, avcı da kurtulmuş ... (Alptekin, 1991).

MASAL 6: AYI İLE ÜÇ KURDUN ARKADAŞLIĞI

Bir zamanlar bir ormanda bir ayıyla üç kurt arkadaş olmuşlar. Bu kurtlar üç ayrı renkteymiş. Kurtlardan biri ak, biri kara, biri de kızıl renkliymiş. Bu ayı ile üç kurt birlikte yaşayıp birlikte yer içerlermiş. Arkadaşlıkları öylece sürüp gidiyormuş. Gel zaman git zaman ormanda avlanacak hayvan bulamaz olmuşlar. Artık karınları eskisi gibi doymuyormuş. Tabii ayı bu durumdan hiç memnun değilmiş. Kurtlardan kurtulmak istiyormuş. Ancak üç kurtla kavgayı da göze alamadığı için onlardan kurtulmak için bir çare düşünmüş. Sonunda kendince bir plan hazırlamış. Nihayet bir sabah ayı uykusundan yeni uyanmışken kızıl kurt ile ak kurdun birlikte olduklarını görmüş. Kendi kendine “Oh be. Fırsat bu fırsat!” deyip iki kurdun yanına gitmiş ve onlara: “Dostlarım dün gece bir rüya gördüm. Rüyamda bir ak saçlı ak sakallı bir ihtiyar bana kısmetinizin kara kurttan kaynaklandığını, kara kurdun kara talihiyle bize uğursuzluk getirdiğini söyledi. Yaa, duydunuz mu?” der. Ayının anlattığına inanan iki kurt ona dönerek: “Ee... ne yapabiliriz ki?” diye sorunca ayı: “Kara kurttan kurtulmalıyız. Ondan kurtulmanın tek yolu da bir fırsatını bulup onu öldürmektir. Belki o zaman avımızın bereketi de artmış olur.” der. Ayı ve iki kurt, arkadaşları kara kurdu öldürürler. Kalan iki kurt ile ayının da arkadaşlıkları sürüp gitmiş. Lâkin ayının planında bu iki kurttan da kurtulmak olduğu için aklı onlardaymış. Günlerden bir gün ayı ile ak kurt baş başa kaldıklarında kurda, uğursuzluğun bitmediğini, onun kızıl kurtla devam ettiğini, bu yüzden de ondan kurtulmaları gerektiğini yoksa açlıktan öleceklerini söyler. Ak kurt ayının bu sözüne inanarak ayıyla birlik olup kızıl kurdu öldürmüşler. Ama yine de avlanacak hayvan bulamamışlar. Ayının da sabrı kalmamış, gittikçe asabileşmiş. Bir gün ayı ile ak kurt ormanda avlanmak için gezerlerken ayı, bu kurttan da kurtulmak için bir bahane arıyormuş. İki arkadaş bir dereye su içerlerken ayı bir bahane bulup kurdu yiyecek ya söylenmiş: “Hey miskin kurt, ben senden daha güçlü daha itibarlı değil miyim? Sen bana nasıl olur da saygısızlık ediyorsun?” Kurt: “Ne saygısızlığıymış? Beraberce su içiyoruz ya...” deyince, Ayı: “Sen kim oluyorsun da benden yukarıda su içip suyumu bulandırıyor sun? Çekil oradan!” der. Ak kurt ayıya dönerek: “Evet efendim. Haklısın tabii (!) Ne zaman ki ben sana inanıp arkadaşlarıma ihanet ettim, işte o zaman asıl ölümü hak etmiştim.” demiş ve cezasını çekmiş. Benden yalan, Allah’tan doğru böyle bitmiş bu masalın sonu (Alay, 2005).

MASAL 7: AYI KULAK

Bir varmış, bir yokmuş. Padişahın bir kızı varmış. Has bahçede gezerken bir ayı gelmiş, kızı alıp götürmüş. Orman yakınmış ya, kızı almış ormana götürmüş. Padişahın askerleri kızı

aramışlar ama bulamamışlar. Kış gelmiş, kız ile ayı bir mağaraya çekilmişler. Kızla ayı evlenmişler. Aradan zaman geçtikten sonra bir erkek çocukları olmuş. Ayı mağaradan çıkarken mağaranın ağzını kaya ile kapatmış. Yine bir gün ayı mağaradan çıkmış, kayayı mağaranın ağzına koymuş. Bu mağaranın yanında da çobanlar koyun yayıyormuş. Çocuğun seslerini duymuşlar. Merak edip mağaranın önüne gelmişler. Bakmışlar ki mağara bir kaya ile kapatılmış. Hep birlikte kayayı kaldırmışlar. Kızı görünce padişahın kızı olduğunu anlamışlar. Kızı da oğlunu da alıp hemen padişahın yanına gitmişler. Padişah kızını görünce çok mutlu olmuş ama kız oğlundan utanmış. Çünkü çocuk, ayıya benziyormuş. Her tarafı tüylüymüş ve kulakları da aynı ayı kulağı gibiymiş. Padişah, torununu okula göndermiş. Ama oğlan okulda diğer çocuklarla oynarken, hepsini dövüyormuş. Bu yüzden de kimse onunla arkadaşlık etmiyormuş. Dul bir kadının çocuğu varmış, oğlanın bu durumunu görünce üzülmüş. Oğlanın yanına gidip: -Hadi gel, biz birlikte oynayalım, demiş. Oğlan sevinmiş, birlikte oynamaya başlamışlar. Oynarken ayı oğlan nasıl olduysa arkadaşının boynundan tutmuş. Ayı gücü olduğu için birden arkadaşı nefessiz kalıp ölmüş. Bu olay üzerine: -Bu ayı yetiştirdi, o bizi öldürmeden biz onu öldürelim ya da biz buna kendini öldürtecek iş yaptıralım, demişler. Dedesi buna camız almış, saraya odun çeksin diye ormana göndermiş. Ayı kulaklı oğlan ormanda odun yaparken, bakmış ki iki tane ayı gelmiş camızı yıkmış, yiyorlarmış. Koşmuş, ayıları tutup kağına koymuş. Sonra da bir sürü odun yüklemiş, saraya gelmiş. Bakmışlar ki indirmeye güç kuvvet yetmeyecek odun gelmiş. Padişah demiş ki: -Benim uzak bir memlekette Kırk Haramiler'den alacağım vardı. Bunu almaya göndereyim, onu gidince öldürürler. Biz de bu beladan kurtuluruz. Bunun azığını koymuşlar, çantasını eline vermişler. Gide gide, oraya varmış. Hükümdarın konağının önüne gelmiş, demiş ki: -Ben padişahın torunuyum. Dedemin uzun tarihten beri alacağı varmış. Bunu almaya geldim. Onların yanına gitmiş. Kimisi gülüyor, kimisi alay ediyormuş. Ayı kulaklı oğlan: -Borcunuzu veriyor musunuz, vermiyor musunuz, demiş. Onlar da: - Veriyoruz, demişler. Bunun üzerine orada kırk tane adam varmış; otuz dokuz tanesini öldürmüş, biri kalmış. O da demiş ki: -Hazineye gidelim, ne kadar istiyorsan o kadar al. Yeter ki canıma kıyma. Hazine odasına gitmişler. Çantasını altınla doldurmuş. Bir çanta altınla saraya gelmiş. Padişah bu manzarayı görünce şaşırılmış. Torunu ölmemiş üstelik bir çanta da altın getirmiş. Bundan sonra padişah ve halk, ayı oğlanı öyle kabul etmiş. Yiyip içip, konup göçmüşler (Korkmaz, 2010).

MASAL 8: AYIPOSTU

Evvel varmış, yokmuş. Bir hükümdar varmış. Bu hükümdar veziriyle devre çıkmış. Yolda bir gün akşam, geç vakit bir değirmene gelmişler. Orada kalmıya mecbur olmuşlar. Gece otururlarken bir çocuk ağlaması işitmişler. Değirmenciye sormuşlar. Değirmenci: -Dünyaya yeni bir oğlunuz geldi, o ağlıyor, demiş. Vezir remilden iyi anlarımış. Hükümdar ona “Dışarı çık da şu çocuğun talihine bak. Emrini vermiş. Vezir dışarı çıkıp yeni doğan oğlan için remil alarak gelmiş; hükümdarın kulağına eğilip şunları söylemiş: -Sultanım, yakında bir kızımız olacak ve bu oğlanla evlenecek.. O, düşünmiye dalmış: -Ben koca bir hükümdar olayım da kızım bir değirmencinin oğluyla evlensin! Sabah olunca hükümdar değirmenciye iki üç torba altın vermiş ve karşılığında çocuğu alarak veziriyle sarayına dönmüş. Sonra sarayın orman bekçisini çağırarak çocuğu ona teslim etmiş, demiş ki: -Bunu öldürür, yüreğini bana getirirsin. Orman bekçisi çocuğu evine götürmüş. Karısı sormuş: -Gene bana ne getirdin? -Yeni doğmuş bir çocuk. Başını kesip yüreğini hükümdara götüreceğim. -Onu öldüreceğine şu tavşanı kes de yüreğini al git ve hükümdara ver. Bekçi karısının dediği gibi yapmış. Tavşanın yüreğini saraya getirmiş. Evine dönünce bir sepeti ziftlemiş içine çocuğu koyarak ırmağa bırakmış. Sepet gitmiş, gitmiş bir sazlıkta durmuş. O sırada yavrularını avcılarının aldığı bağıri yanık bir ayı su içmiye gelmiş. İrmakta sepeti ve sepetin içinde çocuğu görünce, -Şunu ben alayım da bari yuvam boş kalmasın! Diye düşünmüş. Onu emzirmiş, büyütmüş. Çocuk nihayet yirmi yaşında bir delikanlı olmuş. Delikanlı bir gün ormanda dolaşırken kendine benzer bir mahlûk görmüş. Ayı ona anlatmış: -Senin rastladığın insandır ve hayvanların canavarıdır! Oğlan kendine benziyenlerin arasına katılmak istemiş. Ayı ile danışmış. Ayı, giderse onu öldüreceklerini söylemiş. Fakat çocuk dinlememiş. Ayının verdiği boynuzu alarak yola çıkmış. Sonunda bir memlekete gelmiş. Meğer o memleket kendisini bekçiye teslim eden hükümdarın imiş. O, sarayın çiftliklerinde çoban olmuş. Sırtında bir ayıpostu ile geldiği için de adı “Ayıpostu” kalmış. Her sene bu memlekete yedi başlı bir ejderha gelirmiş. O günlerde ejderha gine görünmüş. Çok fena gürültüler olmuş. Ejderha hükümdarın kızını kapmış, kaçırmış. Ayıpostu’nun bunlardan haberi yokmuş. İkinci çoban ona bunları anlatmış: -Ejderha sultanı götürdü, kimse kurtaramadı. -İçinizde hiçbir baba yiğit yok muydu? -Onunla kimse başa çıkamaz. -Şimdi koşar, canavar bulurum, kızını kurtarırım. Delikanlıya arkadaşı gülmüş. O, ağaçtan bir dal keserek ormanın içinde kaybolmuş! Ejderhanın izini takibe koyulmuş. Nihayet bir de bakmış ki ejderha ağaçların arasında soluyor, kız da bir dalın üzerinde. Kendini belli etmeden yaklaşmış. Kızını yakaladığı gibi alıp bir yere gizlemiş ve ona -Korkma, demiş, ben şimdi ejderhayı öldürürüm. Kız (sevinçle) – Babam bu ejderhayı öldürene beni vereceğini ilân etti. Sonra cebinden çıkardığı

bir yüzükle bir mendili ve gerdanlığı oğlana uzatmış. Oğlan bunları koynuna koyarak oradan çekilmiş. Kendisini büyüten ayının ayrılırken verdiği boynuzu üflemiş. Ayı birdenbire karşısına dikilmiş: -Ne istiyorsun? -Bir beyaz at.. bir kat elbise.. bir de kılıç! Ayı sırrolmuş, biraz sonra delikanlının istedikleri önüne gelmiş. Oğlan esvabı giymiş, kılıcı eline almış ve ata binmiş. Ejderhanın üzerine saldırmış ve onu yere sermiş. Yedi ağzındaki yedi dili keserek mendile koymuş. Oradan kızın yanına dönerken ikinci çobana rastlamış, ejderhayı öldürdüğünü söylemiş. Çoban ona inanmamış. -Öyleyse git bak! Demiş ve yerini tarif etmiş. İkinci çoban canavarın yanına koşmuş. Hemen yedi başını bıçağıyla koparıp bir torbaya doldurmuş ve kestirme bir yoldan saraya doğru ilerlerken bir kaya arasında hükümdarın kızını görmüş. Onu da yanına alarak şehre gitmiş. Hükümdar çok sevinmiş. Kızını ikinci çobana nişanlamış. Ayıpostu, kızı bulamayınca saraya koşmuş. Arkadaşının onu getirdiğini öğrenmiş. Bu gece eğlenelim, demişler. Ayıpostu hükümdarın kızına yüzüğünü göstermiş. Babasının sofrasındaki yemeklerden, mendilini yollamış babasının içtiği içkilerden gerdanlığını iletmiş, babasının yediği yemeklerden istemiş sarayın bahçesinde iki çoban dalmışlar. Kız bir pencereden onları seyrederek dinlermiş. İkinci çoban sevinçle bir gün sonra nikâhının kıyılacağını anlatmaya başlamış. Ayıoğlu -Kime, diye sormuş. -Hükümdarın kızına. -Olamaz. -Neden olmasın, ben ejderhayı öldürdüm. -Nerden belli öldürdüğün? -Ejderhanın başlarını getirdim. -Yüzükle mendili ve gerdanlığı içeriye kim gönderdi? Kız bu konuşmalardan şüphelenmiş. Ayıpostunun kendisini kurtardığını sezmiş. Babasına işittiklerini söylemiş. Nikâh kıyılacağı zaman her iki çobanı çağırmışlar. Ejderhayı hangisinin tepelediğini sormuşlar. İkinci çoban atılarak -Ben, demiş. -İsbat et. -İşte ejderhanın getirdiğim başları. Ayıpostu söz almış: -Hani dilleri nerede? -Dili yoktu. -Ya varsa? -Cezamı çekerim. Ayıpostu artık dayanamamış. Saklı mendili ortaya çıkarmış. Ejderhanın dillerini alarak yedi ağzına yaklaştırmış. Dillerin canavarın ağzından kesilmiş olduğunu herkes gözüyle görmüş. İkinci çobanı derhal bir sandığa tıkmışlar, kapağını çakmışlar ve kırk katırın kuyruğuna bağlayıp ormanlara sürmüşler. Nikâh Ayıpostuna kıyılmış. Kırk gün kırk gece süren düğünlerine oğlan boynuzunu üfleyip ayı anasını çağırılmayı unutmamış (Asral, 1935).

MASAL 9: AYIKULAK

Dev, adam yeyen dev, çeşmeden suya geleni yer imiş. Sağa, bağa su aldırılmaz imiş. Her zaman bir adam yermiş, dev. Böylece yiğerek yiğerek bir gün o çeşmeden su doldurmak padişahın gızına denk gelmiş. Yani o adam yemedikten sonra suyu vermez imiş, o dev. Bu sefer padişahın gızına (...) Padişahın gızını götürmüşler, çeşmenin başına oturtmuşlar. Dev

gelecek, gızı yiğecek; sağa, bağa su verecek, dolduracak. Otururken, Ayıgulak gelmiş -bi gulağa ayıya benzer bunun, ayı gulağa gibi- gelmiş. Çeşmenin başında bi gız var, oturuyor. — Niye oturun burada bacım, sen ne yapan? demiş. —Ay, ağam! demiş. —Beni dev yiyecek de onun için oturtular bura demiş. —Korkma! demiş. —Ben seni deve yedirmen demiş, orda o Ayıgulak. Dev zaten gece gelir imiş. Gelmiş, gözleri devin aynı ışık gibi parlayarak görüyümüş. —Eee... demiş, —Benim nasip bir idi, şimdi iki olmuş bu gece demiş. Dediginde Ayıgulak: —Yap hamileni, demiş. Yani —Saldır bağa. Saldırmış a saldırsa da Ayıgulak’a bi şey edememiş. Ayıgulak, o devi kesmiş, öldürmüş. Sabahla varmışlar birer belek(?) padişahın gızı durur. Neyse şimdi —Nasıl bir adam ıdı bu devi kesen? demişler kıza. —Kulağının biri Ayıgulak’a gibi uzun udu. Gızın bubası, padişah bi dellal çıkırtmış: —Falan geceki çeşmenin başında benim gızımı yiğecek olan devi kesene gızımı verecem, deyi ilan ettirmiş. Bunu duyan bilen efenim deliğanlılar padişahın gonağının önünden geçecekler gız bilecek. Deliğanlıların, güzellerin müzelerin hep arka arkasına duyabilen... Anası der imiş: —A, kızım şo gelen deliğanlıyı bi tanısan, a, der imiş. —O kesti de der imiş. (...) Ana devi kesen o değel, dermiş. —Bunu geçelim yuav, daha başka deliğanlı gel. Hadi şuna baksana ne güzel şu-bu... —Ana devi kesen o değel demiş. —Onlar değel demiş. —devi kesen Ayıgulak da o ilanı duymuş da en sonra bakmış ımış geliverir. —şo gelivereni gördün mü ana? demiş. —Beni yiğecek olan devi kesiveren şo geliveren bak demiş. —Dahal demiş, —Gulağa ayıgulağı gibi sallanıp geliverir. Gelmiş. Padişah kırk gün kırk gece düğün etmiş kızını Ayıgulak’a vermiş (Korkmaz, 2010).

MASAL 10: AYININ OĞLU

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde bir padişah ile çok sevdiği üç kıızı varmış. O zamanlar padişahın toprakları civarında sık sık dolaşan, çok tehlikeli bir ayı varmış. Bu ayı küçük kızları dağa kaçırır, nereye götürdüğü kimse tarafından bilinmezmiş. Yine bir gün ayı, bahçeye gezmeye çıkan padişahın en küçük kızını kaçırmış yeri bilinmeyen bir dağa ve oradaki bir ine saklamış. Gel zaman, git zaman kız orada büyümüş genç bir kız olmuş. Bu kızdı da bir yağız oğlan olmuş. Oğlanın adına da Ayıoğlu Abbas konmuş. Ayıoğlu Abbas annesine: -Anne, ayı kapının deliğinde uyur, onu taşla öldürelim, der. Ayı kapının deliğinde uyurken ana ile oğul bir olurlar kocaman bir taşla ayıyı öldürürler. Oradan Ayıoğlu Abbas ile anası (Padişahın kıızı) kan ter içinde koşa koşa, dağlar tepeler aşa aşa saraya gelirler ve böylece ayının pençesinden kurtulmuş olurlar. Kocaman şehirde Ayıoğlu Abbas rahat durur mu hiç? Önüne gelenin kulağını koparır, gözünü çıkarırımız bizim Ayıoğlu Abbas. Padişah, “Ayıoğlu Abbas’ı yakalayana mükafat vereceğim,” der. Ve onu arattırır. Halbuki o, çoktan

kaçmıştır bile. Epey zaman olmuş. Ayıoğlu Abbas yolda giderken o zamanın meşhur pehlivanı Giziroğlu Mustafa'ya rastlamış. -Gel bana arkadaş ol, demiş. Giziroğlu Mustafa bu arkadaşlığı kabul ettikten üç gün sonra, bu iki arkadaş yanlarına bir arkadaş daha bulmuşlar. Onun adı da Kurtoğlu Kurt'muş. Bu üç arkadaş bir dağın eteğinde mağarada kalıyorlarmış. İkisi ava gidiyor, diğer üçüncü arkadaşları da ava giden arkadaşlarına akşama dek yemek hazırlar, su getirir, etrafı temizler kısacası ev işiyle meşgul olurmuş. Evde ilk önce Kurtoğlu Kurt kalmış. Yemek yaptığı esnada mağaranın kapısına bir atın üstünde çok kocaman kafalı bir dev görmüş. Dev Kurtoğlu Kurt'a: -Atımı al, ona üzüm şeker yedir, demiş. Kurtoğlu Kurt da: -Ben yapmam o işi! Deyince, kafasına bir yumruk yemiş ve bayılmış. Dev oradaki bütün yemekleri yemiş, akşamleyin Giziroğlu Mustafa ile Ayıoğlu Abbas gelince durumu görmüşler. Kurtoğlu Kurt'a Ayıoğlu Abbas: -Ava yarın beraber gidelim, Giziroğlu Mustafa burada kalsın, demiş. Ava giden o iki arkadaş, ertesi akşam bu defa da Giziroğlu Mustafa'nın baygın halde olduğunu görmüşler. Ertesi günü mağarada Ayıoğlu Abbas'ın kalacağı kararlaştırılmış. O gün aynı şekilde gelen dev, Ayıoğlu Abbas topuzu ile kanlar içinde sermiş. Kısacası dev ölmüş. Devın kafası da kendi kendine uçup bir kuyunun içine düşmüş. O şehir halkı devın kafasından çok korkmuş ve bütün halk şehri terk etmiş. Halk devın iyice öldüğüne inandıktan sonra Ayıoğlu Abbas'ı kendilerine padişah yapmışlar. Ayrıca Ayıoğlu Abbas'a kırk gün, kırk gece süren bir düğün yapmışlar (Kasımoğlu, 2010).

MASAL 11: AYIOĞLU

Evvel zaman içinde... İki kız kardeş varmış. Bunlar evlerine ormandan iplerin arasına sarıp sırtında odun getirilermiş. Bir gün yine odun getirmek için ormana gitmişler. Odun bulmak için ayrılmışlar. Birisi odunu sırtına yüklenip eve gitmiş. Diğer, odunları hazırladıktan sonra, dinlenmek için sırtını odunlara dayayıp otururken uyuya kalmış. O sırada bir ayı odunların üstüne çıkıp oturmuş. Kız uyanmış. Odun yükünün altından kalkmak istemiş, fakat kalkamamış. Kardeşini göremeyince: "Beni bırakıp da nereye gittin?" demiş. Odunların üstündeki ayıyı fark etmemiş. Odunlara sarılı ipleri bırakıp ayağa kalktığı anda ayıyı görerek çığlık atmış. Çok korkmuş. Ayı kıza saldırmış. Kızı kaçırmış. İnine götürmüş. Ayı, kıza ormandan armut, alıç bulup getirmiş. Kızı beslemiş. Ayı, kıza kendisiyle evlenmeye ikna etmiş. Kız hamile olmuş. Ayıdan memnun değilmiş. Bir gün kaçmayı başarmış. Eve gelmiş. Birkaç ay sonra, dünyaya bir erkek çocuğu getirmiş. Çocuğun babası ayı olduğu için çocuğa da "Ayıoğlu" ismini koymuş. Bu çocuk büyümüş. Güçlü-kuvvetli ve mert bir delikanlı olmuş. Aynı dönem içinde Taktakı Ali isminde birisi varmış. Bu kişi Ayıoğlu'nun ününü

duyarmış. Fakat Ayıoğlu'nun kim olduğunu bilmezmiş. Taktakı Ali bir gün ormanda balta ile kalın bir ağacı yıkıyormuş. Balta ağaca her çarpmasında "Tak, tak!" sesi çıkartıyormuş. Sesleri duyan Ayıoğlu oraya gelmiş. Taktakı Ali de kendi kendine: "Oğlum Taktakı Ali! Bu ağacı yıkarsan, Ayıoğlu'nu da yıkarsın!" diyormuş. Ayıoğlu iki balta vuruşuyla, kalın ağacı devirmiş. Taktakı Ali'ye seslenerek: "Ayıoğlu benim. Gel seninle gürleşelim!" demiş. Fakat Taktakı Ali cesaret edememiş. Ayıoğlu oradan uzaklaşmış. Yine balta sesi duymuş. Kütükütü Ali isminde birisi, kalın bir ağacı yıkmaya çalışıyormuş. Kendi kendine: "Oğlum Kütükütü Ali! Bu ağacı yıkarsan, Ayıoğlu'nu yıkarsın." diyormuş. Ayıoğlu yanına gelmiş. İki balta vuruşuyla, koca ağacı devirmiş. Kütükütü Ali'ye seslenerek: "Ayıoğlu benim! Gel seninle gürleşelim!" demiş. Kütükütü Ali gürleş yapmaya cesaret edememiş. Ayıoğlu oradan uzaklaşmış. Okçu Memed isminde birisi, ok ile sert bir kayayı delmeye çalışıyormuş. Ok seslerini duyan Ayıoğlu yanına gelmiş. Okçu Memed kendi kendine: "Oğlum Okçu Memed! Bu kayayı ok ile delersen, Ayıoğlu'nu gürleşte yıkarsın." diyormuş. Ayıoğlu iki ok atışıyla kayayı delmiş. Okçu Memed'e seslenerek: "Ayıoğlu benim! Gel seninle gürleşelim." demiş. Okçu Memed, gürleş yapmaya cesaret edememiş. Daha sonra bu dört kişi, bir araya gelerek dört arkadaş olmuşlar. İyice samimi olmuşlar. Birlikte bir şehire gitmişler. Şehir çok yalnızmış. Kimseler yokmuş. Bir eve yerleşmişler. Kütükütü Ali evde kalmış. Diğerleri ava gitmişler. Evin kapısının önünde bir çocuk sesi duyulmuş. Kütükütü Ali çocuğa: "Evladım, bu şehirde kimseler yoktu. Sen nereden geliyorsun? Söyle bakalım?" demiş. Çocuk da: "Üç günlük yoldan geliyorum. Karnım çok aç." diye karşılık vermiş. Çocuk, Kütükütü Ali'nin arkadaşları için yaptığı yemeğin tamamını yemiş. Dışarı çıkarak: "Bak! Ayıoğlu, Taktakı Ali ve Okçu Memed geliyorlar!" demiş. Kütükütü Ali'yi kandırmış. Kütükütü Ali dışarı çıkıp gelenlere bakmak isterken, çocuk ensesine üç tokat atmış. Kütükütü Ali bayılmış. Çocuk kaçmış. Arkadaşları avdan dönmüşler. Kütükütü Ali başından geçenleri arkadaşlarına anlatmış. Ertesi gün, yemek hazırlamak için evde Taktakı Ali kalmış. Evin kapısının önünde bir çocuk sesi duyulmuş. Taktakı Ali dışarı çıkarak: "Evladım bu şehirde kimseler yoktu. Sen nereden geliyorsun? Söyle bakalım?" demiş. Çocuk da: "Üç günlük yoldan geliyorum. Karnım çok aç!" demiş. Çocuk Taktakı Ali'nin arkadaşları için hazırladığı yemeğin tamamını yemiş. Taktakı Ali'yi: "Bak! Ayıoğlu, Okçu Memed, Kütükütü Ali geliyo!" diye kandırmış. Taktakı Ali'ye dışarı çıkarken ensesine üç tokat atarak bayılmış. Taktakı Ali ayılınca tekrar yemek hazırlamaya başlamış. Yemek hazır olmadan arkadaşları eve gelmiş. Ayıoğlu, Taktakı Ali'ye çok kızmış. Taktakı Ali başından geçenleri anlatmış. Ertesi gün yemek hazırlamak için evde Okçu Memed kalmış. Yine evin kapısının önünde bir çocuk sesi duyulmuş. Okçu Memed dışarı çıkıp çocuğa: "Evladım bu şehirde kimse yoktu? Sen nereden

geliyosun, söyle bakalım?” demiş. Çocuk da: “Üç günlük yoldan geliyorum. Karnım çok aç!” demiş. Okçu Memed’in arkadaşları için hazırladığı yemeğin tamamını yemiş. Okçu Memed’e: “Bak! Ayıoğlu, Taktakı Ali, Kütkütü Ali geliyorlar!” diye kandırmış. Okçu Memed dışarı çıkarken ensesine üç tokat atmış. Okçu Memed bayılmış. Çocuk kaçmış. Okçu Memed ayılmış tekrar yemek hazırlamaya başlamış. Arkadaşları eve dönmüşler. Ayıoğlu çok sinirlenmiş. Okçu Memed başından geçenleri anlatmış. Çocuk sanılan şey bir devmiş. O şehrin neyi var neyi yoksa hepsini o yemiş. Ayıoğlu’nun arkadaşları bu çocuğun bir dev olduğunu her şeyi yediğini ve başından geçenleri birbirlerine gizlice anlatmışlar. Son olarak evde yemek hazırlamak için Ayıoğlu kalmış. Yine evin kapısının önünde bir çocuk sesi duyulmuş Ayıoğlu dışarı çıkıp çocuğa: “Evladım bu şehirde kimseler yoktu. Sen nereden geliyorsun, söyle bakalım?” demiş. Çocuk da: “Üç günlük yoldan geldiğimden karnım çok aç!” demiş. Ayıoğlu da: “Benden önce bu evde üç kişi kaldı. Hiç biri yemek hazırlayamadı. Bunu onlara soracağım.” demiş. Ayıoğlu’na: “Bak Kütkütü Ali, Taktakı Ali ve Okçu Memed geliyor!” demiş. Ayıoğlu dışarı çıkıp bakarken, çocuk Ayıoğlu’nun ensesine üç tokat atmış. Ayıoğlu çocuğa: “Çocuk benimle oyun yapma!” demiş. Ayıoğlu hiç bayılmamış. Çocuk kaçmış, Ayıoğlu peşine düşmüş. Çocuk bir deliğe kaçmış. Delik çok derin olduğundan, Ayıoğlu deliğe girememiş. Eve dönmüş. Arkadaşlarına başından geçenleri anlatmış. Arkadaşları da Ayıoğlu’na başından geçenleri anlatmış. Ayıoğlu, arkadaşlarına ip bulmalarını söylemiş. İpi bulmuşlar. Dört arkadaş birlikte deliğin olduğu yere varmışlar. Ayıoğlu iple deliğin içine salınmış. Orda ipde asılı bir kızla karşılaşmış. Kızın asılı olduğu ipi kılıcıyla keserek kızı kurtarmış. Kız, Ayıoğlu’na: “İçerde dev var. Seni öldürür. Bu dev koca şehri yedi içti. Hiç bir şey bırakmadı. Sakın yanına gitme! Seni yer.” demiş. Ayıoğlu dinlememiş içeri gitmiş. Yine ipe asılı bir kızla karşılaşmış. Kılıcıyla kızın asılı olduğu ipi kesmiş. Kız Ayıoğlu’na: “İçerde dev var. Seni öldürür. Sakın gitme!” demiş. Ayıoğlu dinlememiş ve içeri gitmiş. Yine ipte asılı bir kızla karşılaşmış. Kızın asılı olduğu ipleri keserek kızı kurtarmış. Kız Ayıoğlu’na: “İçerde dev var. Bir kızın saçlarının arasında yatıyor. Sakın varma, seni yer öldürür!” demiş. Ayıoğlu dinlememiş. Ayıoğlu içeri girmiş. Dev ile Ayıoğlu dövüşmeye başlamış. Çetin bir mücadeleden sonra Ayıoğlu devi öldürmeyi başarmış. Kız Ayıoğlu’nun bu cesaretinden etkilenerek Ayıoğlu’na serçeli ayna hediye etmiş. Ayıoğlu, deliğin içine girdiği iple üç kızı bağlayarak arkadaşlarının yardımıyla delikten çıkarmış. Deliğin içinde Ayıoğlu ile serçeli ayna veren kız kalmış. Kız Ayıoğlu’na: “Sen ipe bağlan. Arkadaşların çeksın seni, deliğin ağzına çıkarsın.” demiş. Ayıoğlu kıza: “Sen ipe bağlan. Seni çıkarsın arkadaşlarım!” demiş. Kız Ayıoğlu’na: “Sen bağlan ipe. Burada biri ak, biri kara koyun var. Ak koyunun ayağına sarılırsan, deliğin ağzına çıkarsın.

Kara koyunun ayağına sarılırsan, deliğin yedi kat altına düşersin.” demiş. Sonra kız ipe bağlanmış ve Ayıoğlu’nun arkadaşları tarafından çekilerek dışarı çıkarılmış. Ayıoğlu ipe bağlanmış ve Ayıoğlu’nun arkadaşları ipi çekmemişler. Ayıoğlu’na ihanet etmişler. Eve dönmüşler. Deliğin içinden çıktıkları dört kızları da yanlarına almışlar. Ayıoğlu deliğin içinde çaresiz kalmış. Hava kararmış. Bir koyun gelmiş. Sonra bir koyun daha gelmiş. Ayıoğlu yanlışlıkla siyah koyunun ayağına sarılmış. Deliğin yedi kat altında, bir sedir ağacının altında bulmuş kendini. Ağacın başından kuş yavrusu sesleri gelmeye başlamış. Ayıoğlu ağacın başına çıkmış. Dev bir yılanın kartal yavrularını yediğini görmüş. Kılıcıyla bu ejderhayı öldürmüş. Ejderha ağacın dibine düşmüş. Anne kartal gelmiş. Yavrularını yediğini sanarak Ayıoğlu’na saldırmış. Yavru kartallar annesine seslenerek: “Bizi bu yemiyor. Ağacın dibinde bulunan ejderha yemeye çalıştı.” demiş. Kartal, Ayıoğlu’na saldırmaktan vazgeçmiş. Anne kartal Ayıoğlu’na: “Bu yavrularıma yiyecek bul. Bunları yuvadan uçuralım. Seni buradan kurtaracağım.” demiş. Ayıoğlu yiyecek aramaya başlamış. Bir karının evine varmış. Yiyecek sormuş. Karı, Ayıoğlu’na “Yavrum, burada bir dev var. Yiyecekleri hep o yedi. Şimdi ise bir su kuyusunun başını bekliyor. Su için gelenleri yiyor. Padişahımız bu devi öldürene kızını verecek!” demiş. Ayıoğlu su kuyusunun yanına gitmiş. Devi öldürmüş. Padişahın bundan haberi olmuş. Kızını Ayıoğlu’na vermek istemiş. Ayıoğlu bu teklifi kabul etmemiş. Yerine beş tane manda istemiş. Padişah Ayıoğlu’na beş tane manda vermiş. Ayıoğlu mandaları alarak anne kartalın yanına gelmiş. Mandaların etyle yavru kartalları besleyerek yuvadan uçurmuşlar. Anne kartal, Ayıoğlu’na: “Dak dersem et vereceksin, duk dersem su vereceksin!” demiş. (Yola çıkmışlar. Ayıoğlu kartalın dediği gibi “Dak!” deyince et, “Duk!” deyince su vermiş.) Artık yiyecek kalmamış. Kartal: “Dak!” demiş. Ayıoğlu kılıcıyla bacağından bir parça et keserek kartala vermiş. Kartal Ayıoğlu’nun yarasını diliyle yalayarak hemen iyileştirmiş. Anne kartal Ayıoğlu’nu sırtına bindirerek uçup delikten çıkarmış. Ayıoğlu’nun arkadaşlarıyla delikten çıkarılan üç kız evlenmişler. Yalnız serçeli aynası bulunan kız evlenmemiş. Ayıoğlu eve dönmüş. Ayıoğlu’nu hiç tanımamışlar. Evlenmeyen kız serçeli aynayı getirenle evleneceğini söylemiş. Ayıoğlu kızın kendine hediye ettiği serçeli aynayı kıza göstermiş. Kız hemen hatırlamış, delikte o aynayı Ayıoğlu’na kendisinin verdiğini. Kız Ayıoğlu ile evlenmeyi kabul etmiş. Sonra evlenerek mutlu olmuşlar (Erşahin, 2011).

MASAL 12: BALIK ADAM

Bir varmış bir yokmuş. Çok eski zamanlarda şirin bir köyde baba ve oğul yaşarmış. Mutlu bir hayat sürerlerken babanın ayağında müthiş ağrılar olmaya başlamış. Bu ağrılar sonradan

dayanılmaz hale gelmiş ve derin yaralar oluşmuş. Gitmedikleri hekim kalmamış. Ama bir türlü yarası ve ağrısı geçmek bilmemiş. Bir gece rüyasında adamın biri yaklaşmış, yarasına bakmış, demiş ki: -“Bu yaraları iyileştirmenin tek yolu Kocasu’daki balıklardan tutup ayağına sürmektir. Sabret, dua et, Allah sevdiği kuluna dünyada hastalık verirmiş ki günahlarına kefarete olsun diye” demiş ve adam terler içerisinde uyanmış. Hemen oğluna çağırması: -“Oğul oğul! Bir rüya gördüm hastalığının çaresi Kocasu’daki balıklardaymış. Koş çabuk, balıklardan bir tane tut getir.” Demiş. Oğul da sevinerek bir umut, Kocasu’ya doğru yönelmiş dere kenarına oturmuş. “Bismillah” deyip oltayı suya atar atmaz küçük bir balık takılmış. Adamın oğlu çok sevinmiş: -“Oh be! Artık babam kurtulacak hastalıktan” demiş. Küçük balığı eline almış. İncelerken bir de baksa ki ne görsün bir tarafında Allah, diğer tarafında Muhammet yazılı imiş. Öldürmeye kıyamamış ve ardından suya koyuvermiş. Akşama kadar beklemiş ama ne yazık ki hiç balık tutamamış. Karanlık bastırmaya başlayınca oğlu oltaları toplamış ve köye doğru yola çıkmış. Eve varınca babası sormuş: -“Oğlum balıkları getir bakayım” demiş. Oğlu da: -“Baba bir tane küçük balık tuttum, bir tarafında Allah, diğerinde Muhammet yazılıydı kıyamadım öldürmeye. Suyu geri attım ondan sonra da hiç tutamadım” demiş. Babası ağrıların şiddetinden bağırmağa başlamış: -“Ben mi değerliyim yoksa balık mı? Git defol evimden benim senin gibi evladım yok” demiş ve oğlunu evden kovmuş. Babasına kızıp çekip giden oğlu, uzak yerlerde çalışmaya karar vermiş. Dağları dereceleri aşmış, bir zaman sonra dinlenmek için çeşme başında oturup çıkısını da çıkarıp karnını doyurmaya başlamış. Derken uzaklardan bir adam yaklaşmış yanına selam vermiş: -“Selamün aleyküm kardeş afiyet olsun, ne yapıyorsun?” demiş. Oğlan: -“Aleyküm selam arkadaşım, çalışmaya gidiyordum dinlenmek için oturdum buyur beraber yiyelim” demiş. Yabancı da: -“Arkadaş ben de senin gibiyim. İkimiz arkadaş olalım, ne bulursak neyimiz olursa ortak olsun” demiş. Tamam demiş adam da. İki anlaşımlar, çıkmışlar ormandan. Karşılarına çıkan ilk köye varmışlar. Köyün ağasını bulup: -“Ağam biz iş bulamak için geldik. Sizin yanınızda kâhyalık olur, çobanlık olur ne iş olursa yaparız” demişler. Ağa da: -“Olur, gençler, ama siz kimsiniz? Nerelisiniz? Neden köyünüzü terk ettiniz?” demiş. Gençler ağanın samimi davranışlarını görüp anlatmaya başlamışlar: -“Ağam benim babamın ayağında çiban çıktı. . Çare bulamadılar. Birisi balığı ayağına sür demiş. Balık tutmaya gittim. Tuttuğum balığın bir tarafında Allah, bir tarafında Muhammet yazılıydı. Kıyamadım suya geri bıraktım, bir daha da tutamadım. Balığı bıraktım diye babam beni köyden kovdu” demiş. Diğer genç de: -“Köyde ekinlerimiz vardı. Hasat zamanı topladık, buğdayları, arpaları yığdık harmana. Adamın birisi yakmış harmanı. Mahvolduk, ben de ailemi aç bırakmamak için çıktım yola. Arkadaş yolda karşılaştı, kader birliği yapıp

geldik kapına” demiş. Ağa sevmiş gençleri: -“Gençler bizim tarlamız, hayvanlarımız var. İsterseniz çalışın” demiş. Aradan hayli zaman geçmiş, gençler çiftlik işine alışmışlar. Hizmetli durdukları evde ağanın kızı varmış, çok güzelmiş. Gençlerden bir tanesi sabah ahırda hayvanlara yemlerini verip çıkarken ev sahibinin kızını görmüş. İlk görüşte gönlünü kaptırmış. Hemen arkadaşının yanına koşmuş: -“Arkadaş, arkadaş bir kız gördüm. Gözümüzün önünden hiç gitmiyor, acaba ev sahibinin kızı olabilir mi?” diye sormuş. Arkadaşı da: -“Araştırırız bakalım inşallah hayırlı birisidir” demiş. Birkaç gün sonra ev sahibinin kızı olduğunu öğrenmişler. Evlenmek istediğini söylemiş genç. Ama hiç de korkulduğu gibi olmamış, tamam demiş adam. Çünkü kızla evlenen bütün erkekler ilk gece ölü buluyormuş ne hikmetse. Kızın babası inşallah kızım mutlu olur demiş içinden. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Bütün civar köyler çağrılmış yemekler verilmiş eğlenceler olmuş. Sonunda gelinle damat kavuşmuşlar. Aradan bir süre sonra yeni evliler konuşurlarken birdenbire gelin bayılmış ve ağzından kocaman bir yılan sokması imiş. Neyse damat korkup kanepenin üstüne çıkıp bağırması: -“İmdat yılan var! Çabuk gelin buraya” demiş. Kapıda bekleyen arkadaş hızla kapıyı kırmış ve bir baksa ki kocaman bir yılan. Hemen elindeki demir sopayla yılanı öldürüp çuvala koymuşlar. Sabah olmuş damadın sağ salim evden çıktığını gören köylüler bayram yapmışlar ve çok sevinmişler. Ağa da kızımın kocası ölmedi diyerek tüm köylüye yemek ziyafeti vermiş. - “Koş! Adam koş! Fırının yanına. Çuvalı da almayı unutma!” demiş. Adam fırının yanına gidip bir de baksa ki ağzına kadar altın dolu. Çuvalı doldurmuş, evine varmış, anasına durumu bir bir anlatmış ve gül gibi neşe içerisinde günlerini geçirmişler” (Özcan, 2014).

MASAL 13: BALIK ANNE İLE KELOĞLAN

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Çok söylemesi de günahmış. Üç kardeş varmış. Bunlardan biri de Keloğlan'mış. Kardeşlerin ikisi evliymiş. Kardeşleri çalışmaya gidermiş. Keloğlan evde kalmış. Gelinler gelir, Keloğlan'a derlermiş ki: Keloğlan da dermiş ki: -Bugün yorgunum, yarın getiririm. Keloğlan; tembel, çok üşengeç, böyle kötü bir oğlanmış. Bir gün böyle... Bunu bir türlü yola getiremezlermiş. Büyük gelin biraz şeytanmış; küçük geline demiş ki: -Bak gelin, Keloğlan'a diyelim ki yarın kardeşlerin gelir. Üzüm, fındık, fıstık getirir. Biz yeriz, sana vermeyiz. Böyle dersek, Keloğlan işi görür. Günlerden bir gün yine demişler: Keloğlan, evde su yoktur. Keloğlan: -Bugün yorgunum, yarın getiririm. Gelinler: -Bak Keloğlan, yarın kardeşlerin gelir; fındık, fıstık getirir. Biz yeriz, sana vermeyiz, demişler. Keloğlan üflemiş, püflemiş. Kalkmış, bakraçları almış. Yola dizilip suya gitmiş. Günler böyle devam etmiş. Bir gün bir ırmağın kenarında suları doldurmuş,

kenara koymuş, suyun akışını seyretmeye başlamış. Suyu seyrederken oradan bir alabalık geçmiş. Hemen çarpmış, alabalığı tutmuş. Demiş ki: -Bak alabalık, seni tuttum. Şimdi götürürüm, seni gelinlere veririm. Gelinler seni bir güzel temizler, kızartırlar; ben de yerim. Balık kurtulmak için hamle yaptıysa da kurtulamamış ve Allah tarafından balık dile gelmiş. Demiş ki: -Keloğlan beni bırak, benim yavrularım var. Şimdi beni beklerler. Keloğlan: -Yok, ben seni şimdi götürürüm, gelinlere veririm. Gelinler temizler, kızartır; ben yerim, demiş. Yine balık yalvarmış: -Etme, benim çocuklarım var, beni beklerler. Sen ne dersen onu yapayım. Keloğlan: -Ne yaparsın? Balık: -Dersin ki, "Altın deredeki balık; annenin emriyle, talihli Keloğlan'ın dileğiyle" her ne istersen bu yerine gelir. Olur mu, demiş. Keloğlan: -Tamam, kabul. Ben seni bırakıyorum, demiş. Bırakmış; balık geçmiş, gitmiş. Hemen Keloğlan demiş ki: -Altın deredeki balık; annenin emriyle, talihli Keloğlan'ın dileğiyle bakraçlar dolsun, evin yolunu tutsun. Bir de bakıyor ki bakraçlar dolmuşlar. Evin yolunu tutmuşlar. Hiç dökülmemek şartıyla eve gidiyorlarmış. Keloğlan da elini arkasına atmış, bakraçların peşi sıra gidiyormuş. Konu komşu, gelinler bakmışlar ki Keloğlan geliyormuş. Elinde sitiller yok. Su önde, Keloğlan arkadan geliyormuş. Suyu eve koymuş. Keloğlan'a bu işin nasıl olduğunu sormuşlar, hiçbir şey söylememiş. Günlerden bir gün evde odun bitmiş. Gelinler: -Keloğlan evde odun yok, demişler. Keloğlan: -Bugün yorgunum, yarın getiririm, demiş. Gelinler: -Bak Keloğlan, yine ağabeylerin gelecek; üzüm, fıstık getirecekler. O zaman biz sana vermeyiz, deyince üfleye, püfleye kalkmış. Demiş ki: -Altın deredeki balık; annenin emriyle, talihli Keloğlan'ın dileğiyle araba hazırlansın, yola düşsün. Araba kendi kendine hazırlanmış, yola düşmüş. Keloğlan arabanın üstüne oturmuş. Ormana varınca Keloğlan: -Altın deredeki balık; annenin emriyle, talihli Keloğlan'ın dileğiyle; balta kalk, odunları kes; arabaya yükle, demiş. Kendi bir kenara oturmuş. Balta kesmiş, kendi kendine yüklenmiş. Doğruca odunlar eve gelmiş. Herkes hayran kalmış. Sırrını sormuşlar. Keloğlan söylememiş. Böyle devam edip gitmiş. Günlerden bir gün padişahın sarayına gitmiş. Padişahın sarayına gidince, Keloğlan padişahın kızına vurulmuş. Keloğlan'a kız verirler mi? Birkaç sefer gidip gelmiş, kızı vermemişler. Kızın gönlü de Keloğlan'a düşmüş. Bu duruma padişah hiddetlenmiş. Bir sandık yaptırmış. Keloğlan'ı ve kızını, bu sandığa koydurmuş. Hizmetkârına: -Alın bunları, ırmağa atın, demiş. Sandığın ağzını kapatıp kilitlemişler. Bir ırmağa atmışlar. İrmakta epey bir zaman gittikten sonra Keloğlan: -Altın deredeki balık; annenin emriyle, talihli Keloğlan'ın dileğiyle sandık bir kenara çekilsin, kapağı açılsın, demiş. Sandık kenara çekilmiş. Kapağı açılmış, çıkmışlar ki bir dağın başı, is yok, sis yok, hiç kimse yokmuş. Yiyecek bir şey de yok, hiçbir şey yokmuş. Böyle mağdur durumda kalmışlar. Keloğlan: -Sen padişahın kızıydın. Ben alışığım böyle şeylere, sense alışık değilsin.

Ne yapacak, ne edeceksin, demiş. Kız tabi paniklemiş, hiçbir şey bulamayacağından korkmuş. Keloğlan demiş ki: -Sen hiç korkma, ben seni aç koymam. "Altın deredeki balık; annenin emriyle, talihli keloğlanın dileğiyle" yemekler hazırlamış. Bunlar yemişler, ıssız bir dağın başına gitmişler. Padişahın evi gibi bir ev yapılmış. Yine sihirli kelimesiyle padişahın evindeki cariyelerden, hizmetkârlardan aynısı bunların evinde de olmuş. Böyle devam edip gitmişler. Günlerden bir gün padişaha bir duyuru gelmiş: -Filan yerde bir padişah peydahlanmış. Aynen senin sarayı var, demişler. Tabii padişah, inanmamış. Hizmetkârlarını salmış, baktırmış. Onlar da gelip aynısını söylemişler. Padişah öyle bir şeyin olacağına hâlâ inanmıyormuş. Günlerden bir gün padişahın kızı Keloğlan'a demiş ki; -Keloğlan, biz babamı yemeğe çağıralım. Bunlar padişaha haber salmışlar. Padişah gelmiş ki aynen kendi sarayından bir saray ve sofrada da sevdiği yemeklerden varmış. Kız babasına görünmemiş. Padişah, gördükleri karşısında şaşkına dönmüş. Keloğlan demiş ki: -Hani bir zamanlar sandığa koyup attığın Keloğlan'la bir kızın vardı. Onlardan haber alabildin mi, demiş. Padişah: -Onlardan nasıl haber alayım? Sandığa koydum; attım, gitti. Onlar ölmüşler, demiş. Keloğlan: -Hiç de ölmediler. Senin sandığa koyup attığın Keloğlan benim, işte bu da kızın, demiş. O sırada kız içeri gelmiş. Padişah şaşkınlık içerisinde: -Böyle bir şeyin olması imkânsız, demiş. Böylece barışmışlar, yiyip içmişler. Padişah, Keloğlan'ı veziri yapmış. İki sarayı birleştirmişler. Çalışıp, çabalayıp o ülkeyi kalkındırmışlar. Onlar ermiş muradına, biz çikalım kerevetine... (Demir, 2017).

MASAL 14: BALIK OĞLAN

Efendiim. Bir padişahın üç oğlu varmış. Padişah oğullarına: "Oğullarım! Ben öldüm mü, siz adam olmaya olmazsınız. Bari şimdiden şu halkaya asılın da ölün." demiş. Efendim gün gelmiş padişah ölmüş. Oğlanlar padişahın parasını har vurmuşlar, harman savurmuşlar. Altından girip üstünden çıkmışlar. Derkene paraları bitirmişler. Tam takır ortada kalmışlar. "Şimdi ne yapacağız" demişler birbirlerine. Demişler: "Bari asılak da ölek." Babalarının gösterdiği halkaya biri asılırmış bol gelirmiş. İkisi asılsa bol gelirmiş. Üçü birlikte asılmış. Halka kırılmış, tıpır tıpır altın dökülmüş. Padişah akıllı olduğundan 'Oğlanlar ellerindeki altınları bitirince, bunların gıymatını bilirler.' diye düşünmüş ümü. Oğlanlar o altınların da gıymatını bilmemişler. Har vurup harman savurmuşlar. Altınları bitirmişler. Kendi aralarında şöyle konuşmuşlar: "Bize bu memlekette çalışmak ayıp olur. Kendi memleketimizin dışında bir yere gedek, orda çalışsak." Kendilerden başka bir de bacıları varmış. Bunlar bacılarını almışlar yanlarına, düşmüşler yola. Az getmişler uz getmişler, dere tepe düz getmişler, altı ay bir güz getmişler. Bir memlekete varmışlar. Büyük oğlana bir

tenesi: “Arkadaş sen bağı kazan mı?” demiş. “Kazarım arkadaş.” demiş. Ortancıl oğlana birisi: “Ya sen şurda bizim ustanın elinin altında taş verin mi?” demiş. “Tabi.” demiş. Küçük oğlana da bir tenesi : “Sen filan yerden su taşın mı?” demiş. “Taşırım.” demiş. “İşte arkadaş yemeğin de benim üstüne şu kadar da yövmiye veririm.” Üçü de işini yapmaya başlamış. Bir gün beş gün derkene efendim, Küçük oğlan bir gün deniz kenarına gzmeye getmiş. Bakmış ki toplantı var deniz kenarında. Varmış ki bir adam balık satıyor. Parası da yokmuş. Balığın birisi de hoşuna getmiş. Barmağında bir yüksüğü varmış, oğlan balıkçıya: “Şu barmağımdaki yüksüğü verim de, şo bir balığı bana ver.” demiş. Balıkçı: “Ulan al, bu balığın hepsi senin olsun.” Oğlan: “Yok arkadaş, o bir balığı verirsen yeter.” Balıkçı: “Al bari.” Küçük oğlan bu balığı almış. Bakmış, balık ağzını ayırıp duruyor. Balığı tutmuş gene geri denize bırakmış. Bir gün beş gün derkene bacıları durduk yerde hamile olmuş. Doktora götürmüşler. Doktor: “Kesin hamile.” demiş. Gün gelmiş, bacıları doğum yapmış. Bu oğlanlar bacılarını nöbet nöbet beklerlermiş. Doğan çocuk, erkek çocukmuş. Buldukları ülkede erkek çocuklarını uğursuzluk sayarlarmış. Bir gün nöbet küçük oğlandaymış. Oğlan biraz hastaymış. Tam o sırada küçük çocuk: “Dayı, dayı!” demiş. “Sen get de yat, ben beklerim anamı!” demiş. Dayısı: “Düş mü görüyorum?” demiş kendi kendine. Gözlerini ovuşturmuş. Bakmış yanında yönünde kimse yok. Oturup beklerkene gene uyuklamaya başlamış. Çocuk ikinci defa: “Dayı, dayı! Sen get, anamı ben beklerim!” demiş. Dayısı: “Ulan get, sen barmak kadarsın, sana güvenilir mi?” demiş. Çocuk: “Yok, yok! Dayı sen yat, beklerim anamı.” demiş. Neyse dayısı yatmış. Çocuk ışınan öte oynayıp beri oynarken ışığı söndürmüş. Dışarı çıkmış ki uzakda bir ışık parlıyor. Çocuk koşmuş getmiş. Varmış ki devler koca koca kazanları kurmuşlar, et pişiriyorlar. Çocuk, varır varmaz koca kazanın birini aldıyan atasın üstünden yere koymuş. Devlerin arkası tır tır getmeye başlamış. “Bu çocuk bu kaynar kazanları kafamıza geçirir” diye korkmuşlar. Devlerin biri cesarete gelmiş: “Biz sana bu ataşdan vermek.” Çocuk: “Nasıl vermezsiniz.” Devler: “Bizi şurdan öte yüze geçirirsen veririz.” Çocuk: “O iş kolay.” demiş. “Siz bana çivi getirin bahım.” Devler buna koca koca çivi getirmişler. Bu çivileri duvara çakmış, merdiven yapmış. Duvarın başına çıkmış. Çocuk: “Benim işim acele, çabuk gelin ben gedicim.” Devler tek tek gelirlermiş. Çocuk yukarı çıkan devi kesermiş atarmış öte yüze. Kesermiş atarmış öte yüze. Kırkını da kesmiş atmış, ordan getmiş. İleri varmış ki padişahın karısı yatıyor. O sırada bir de yılan gelmiş padişahı sokmak üzereymiş. Hançeri yılanı bir atmış, yılan ölmüş. Çocuk hançere: “Ben gelinceye kadar burdan çıkma ha.” diye tembih edip kendi getmiş. İleri varmış. Padişahın kızları varmış. Bunların birer bardak da şerbeti varmış. Şerbeti içmiş, atası da almış, geri dönmüş. Sabah olmuş padişah kakmış ki yanında koca bir yılan, birisi de

hançerinen vurmuş, hançer belinde duruyo. Biraz sonra kızları gelmiş. “Baba benim şerbetimi içmişler.” Biraz sonra padişahın adamları gelmiş. “Padişahım devleri öldürükler, şurdan beri yüze atıklar.” Padişah: “Anlaşıldı.” demiş. “Bu hançeri burdan kim çıkarırsa bu işi bil ki o yaptı.” demiş. Buyruk vermiş, çağirttirmiş memleketindeki bütün adamları. Hançeri bir sefer çeken şöyle yan tarafa geçermiş. Hançeri kimse yerinden çıkaramamış. Padişah: “Bu memlekette başka adam var mı?” “Padişahım, üç oğlanan bir çocuk var.” demişler. Padişah: “Çağırın onlar da gelsin.” demiş. Efendiim bunları da çağırmışlar. Çocuk küççük dayısına: “Dayı, ben de gelim mi sizinen?” Dayısı: “Öteki dayıların görmeden gel arkadan.” Oraya varışın öteki dayıları çocuğu görmüşler. “Ulan çabuk eve.” Padişahın adamları: “Çocuğa dokunman. Bura herkese açık.” demişler. Dayıları da varmış, hançeri çıkaramamış. Çocuk varmış: “Gel aslanım senin yerin bura.” demiş. Hançeri çekmiş, kınına koymuş. Birisi itiraz etmiş: “Yav o hançeri ben sapladım, çocuk çıkarttı.” demiş. Çocuk: “Geel.” demiş. Hançeri geri yerine koymuş. Adam çekmiş çekmiş çıkaramamış. Çocuk hançeri çekmiş kınına koymuş. Padişah: “Anlat bahalım. Bu işi sen yaptın?” Çocuk: “Benim her konuşmam bir kese altın.” demiş. Padişah: “Açın şu hazineyi.” demiş. Hazineyi açmışlar. Çocuk anlatmaya başlamış: “İşte ben ataş almaya geldiydim, vermediler. Bizi şurdan şoraya geçir dediler. Ben de yukarı çıkan devi kestim attım beri yüze. Ordan buraya geldim ki yılan seni sokma üzereydi, yılanı hançeri vurdum. Gızlarının şerbetini de, büyük gızının şerbetini büyük dayıma, ortanca gızın şerbetini ortanca dayıma, küççük kızının şerbetini de küççük Hasan dayıma içirdim. Velhasıl onları onlarla evlendirin.” Bunlar birbiriyle evlenirler. Çocuk Hasan dayısına: “Dayı demiş seninen senin hanıma ortak olacağız.” Dayısı: “Ulan get avrada ortak olunur mu?” Çocuk: “Olur dayı, olur.” demiş. Dayısı: “Öyleyse ben isterim, sen al.” demiş. Çocuk: “Yok senin hakkın bana geçer.” Dayısı: “O zaman sen vazgeç.” Çocuk: “Yok dayı, o zaman da benim hakkım sana geçer.” Dayısı: “Lan oğlum sen deli misin, akıllı mısın? Nasıl paylaşacak?” Çocuk: “O işi bana bırak.” der. Kadını ayaklarından tavana asar. Kılıcını bileler bileler. Aynı zamanda kılıcına: “Hadî gözünü severim kılıç senin. Şöyle kalem gibi bölüver. Ne dayımın hakkı bana geçsin, ne benim hakkım dayıma geçsin.” Kılıcı vuracağı sırada birden arkasını çevirmiş. Kadın korkusundan öhöö deyince, ağzından koca bir yılan çıkar. Yılanı öldürmüş atmış perdenin arkasına. Kılıcına: “Ulan biraz eyi keseceksin haa.” demiş. Gene kaldırıp vururken kılıcın tersini dönderivermiş, hanımı korkuturmuş. Hanım korkudan: “Aha gettim, bu sefer beni öldürdü.” diye. “Öhööö.” deyiverince, ağzından gene koca bir yılan çıkar. Onu da öldürür, atar perdenin arkasında. Gene kılıcı bilelemeye başlamış. “Bu sefer keseceksin gözünü severim kılıc.” demiş. Gene vururkene kılıcın tersini döndermiş. Kadın gene korkudan: “Öhööö” deyince ağzından koca

bir yılan daha çıkmış. Ondan başka yılan enikleri, yumurtaları çıkmış. Onları da öldürmüş, atmış perdenin arkasına. Hanımı, endirmiş. “Gel dayı.” demiş. Dayısı: “Ulan hani niye bölmedin hanımı.” Çocuk: “Bak dayı.” demiş. Yılanları göstermiş. “Bunlar yatışın ağzından çıkar seni boğardı.” demiş. “Onun için böyle bir hileye başvurdum. Al yengemi.” demiş. Dayısı o kızla evlenmiş. Bir gün beş gün derkene, bir gün deniz kenarına gezmeye getmişler. Çocuk: “Dayı.” demiş. “Ben balıkların padişahıydım. Heç tuzağa düşmezdim. O gün nasılsa tuzağa düştüm. Sen beni satın aldın, gene geri serbest bıraktın. Ben boncuk oldum, evinize geldim. Su oldum, bacını aldım. Yine su olup dünyaya geldim. Bacınızı kız olarkten evlendirin, dul demeyin. Ben senin o denize bıraktığın balığım. Aha gettim ben. Haydi Allahısmarladık.” demiş. Bir atlamış denize, kaybolmuş getmiş (Erşahin, 2011).

MASAL 15: BAYKUŞ İLE PADİŞAH

Bir zamanlar ülkenin birinde, bütün kuşlara hükmeden bir padişah varmış. Padişahın çok sevdiği Belkıs Hanım adında bir eşi vardır. Bir dediği iki edilmezmiş. Bir gün Belkıs Hanım, padişahın kendisine kuş tüyünden bir yatak yaptırmasını ister. Kuşlara haber verilir. Her kuşa diğer bir kuş elçi olarak gönderilir. Baykuşa serçe elçi olarak gönderilir. “Gelemem,” der. Serçe: “Neden?” diye sorar. Baykuş: “Kadının aklıyla hareket eden bir padişahın emrine uymam,” der. Serçe: “Bütün insanlar birbirine benzemediği gibi, kadınlar da birbirine benzemez. Bak sana bir hikâye anlatayım dinle, sonra tekrar konuşuruz.” Bir zamanlar bir bey, hocanın kızını oğluna ister. Düğünü yaparlar, bir müddet de mutlu bir birliktelikleri olur. Fakat delikanlı “Arab-ı Zengin” adında bir padişahın dünyalar güzeli kızının olduğunu öğrenir. Dilden dile dolaşan bu güzele âşık olur. Kendine güvenen yakışıklı genç dayanamaz. Bir heybe altını yanına alarak atına binip yola koyulur. Yol üzerinde bir kulübeye rastlar. İçeri girer bakar ki birkaç kişi oturmuş kumar oynuyorlar. Delikanlıyı görünce onu da oyuna davet ederler. Kendine güvenen delikanlı hiç düşünmeden oyuna dahil olur. Önce altınlarını, sonra da atını ve elbiselerini kaybeder. Perişan bir halde ortada kalan delikanlı ne yapacağını şaşırır. Çaresiz kalan genç iş aramaya başlar. Bir konakta hizmetçi olarak iş bulur. Delikanlının hanımı, kocasının gelmemesi üzerine kayınpederinden bir ricada bulunur: “Kırk günlük yiyeceğimi odama koyun ayrıca bu süre içinde kimse benimle görüşmesin,” der. Bey çok sevdiği gelininin bu arzusunu kabul eder. Odaya giren gelin, eşyaları bir heybeye doldurur. Erkek kılığına girip gizlice yola koyulur. Arab-ı Zengin’in ülkesine sora sora gider. O da yol üstündeki kulübeye rastlar. İçeri bakınca kocasının atını ve elbiselerini tanır. Oyuna kızı da davet ederler. Oyuna oturan kız kocasının altınlarını, atını ve elbiselerini geri alır. Oradakilerden atın sahibine ne olduğunu sorar. Onlar da gencin çalıştığı konağı

gösterirler. Kız kocasını perişan bir halde görür. Kocasını, hanımını tanımaz. Kız, kocasına sorar: “Benim hizmetçim olur musun?” Kocasını: “Beyim izin verirse olur,” der. Beyden yüklü bir ücret karşılığı genci alır. Genç artık hanımının hizmetçisi olur. Genç, yeni efendisiyle yola koyulur. Yolda çamur içinde kalan bir karınca sürüsüne rastlarlar. Kız, hizmetçisine: “Şu suyu kes de karıncaların yuvasını bozmasın,” der. Bunun üzerine karıncalar iki kanat parçasını kıza vererek şöyle derler: “Bir sıkıntıya düşersen iki kanadı birbirine sürdüğün an biz emrindeyiz,” derler. Yollarına devam ederler. Yolun üzerinde suyu çekilmiş bir derenin içindeki balıkların suyun dışında kaldıklarını görürler. Kız: “Balıkları hemen suyun içine at,” der. Bunun üzerine dile gelen balıklar, kıza iki pul verirler ve eklerler: “Birbirine değdirdiğin an emrindeyiz” derler. Tekrar yollara koyulan kız ve hizmetçisi bir hayli ilerler. Günler sonra Arab-ı Zengin’in sarayının önüne gelirler. Görüşmek istediklerini söylerler. Fakat Arab-ı Zengin gelen herkesi yedi gün bekletip öyle huzuruna almış. Çaresiz beklerler. Yedinci günün sonunda huzura alınan kızdan dileği sorulur. Kız: “Müsaadenizle kızınıza talibim,” der. Arab-ı zengin: “Şartlarım var. Her kim kızıma talip olursa bu şartları yerine getirmelidir. Şartlar yerine gelirse kızımı veririm. Şartlar yerine getirilmezse kellesini alırım,” der. Kız: “Kabul ediyorum, bir şansımı denemek istiyorum,” der. İlk şart yedi ton mercimek, pirinç, nohut, fasulyeyi birbirinden sabaha kadar ayıklamaktır. İkinci şart ise yetmiş yıl önce denize düşen babamın kılıcının getirilmesidir. Şartları duyan ve kabul eden kıza, hububat dolu odaya kapatırlar. Kız ne yapacağını kara kara düşünmeye başlar. Eli cebinde odada dolaşırken eline karıncanın kanatları gelir. Bir umut belki diyerek kanatları birbirine değdirir. Değdirir değdirmez odanın dört bir yanından karıncalar içeriye doluşmaya başlar. Karıncalar kıza buyurun efendim der. Kız: “Sabaha kadar bu bakliyatı ayıklamalıyım,” der. Karınca: “Siz bize bırakın efendim. İçiniz rahat olsun,” der. Karıncalar işlerini yapmaya başlarlar. Bu arada kız uyuyakalır. Sabah kalkınca hububatın ayrıldığını gören kız sevinçle beklemeye başlar. Arab-ı Zengin sabah kapıyı açınca gördüğü durum karşısında hayrete düşer. Bu kez ondan kılıcı getirmesini ister. Kız, balıkların pulların birbirine değdirir. Gelen balıklara kılıcı getirmelerini söyler. Denize girip gelen balıklar: “Efendim kılıcın bir ucu öküzün ağzında diğeri ise büyük bir balığın ağzındadır. Eğer bize biraz etle ot getirirseniz kılıcı alır geliriz,” derler. Kız hemen istediklerini getirir. Dediğini yapan kıza büyük bir düğün yapılır. Arab-ı Zengin büyük bir servetle birlikte kızını gönderir. Yolda kız, yani erkek kılığında giren gelin, kocası olup da hizmetçisi yaptığı gence: “Bu gelinle altınları sana vereceğim, fakat bir şartım var,” der. Bunun bir şaka olduğunu sanır. Kızın ciddiyeti karşısında: “Şartınız nedir?” diye sorar. Kız: “Yüzüğümü ısıtıp bacağına dağlayacağım,” der. Hizmetçi: “Kabul ediyorum,” der. Oradan

ayrılan kız hemen aceleyle eve gelir. Kimseye görünmeden odasına girer. Çok geçmeden Çehre Bey'in oğlunun Arab-ı Zengin'in kızını getirdiği haberi yayılır. Yedi gün yedi gece süren bir düğün yapılır. Gel zaman git zaman beyin oğlu eski hanımına soğuk davranır, kalbini kırar olmuştur. Bunun üzerine hanımı herkes dağıldıktan sonra beyden gitmemesini rica eder. “Bir durumum var, müsaadenizle aktarıyorum,” der. Bey: “Buyur anlat kızım,” der. Kız başından geçen olayı anlatır. Bey buna inanmaz sinirlenir. Bey, kıza dönerek: “Eğer söylediklerin gerçek değilse kelleni koparırım,” der. Bey, oğlunun bacağına bakınca yüzük işaretini görür. Bunun üzerine şehrin riyasetini gelinine verir. Bu hikâyeyi dinleyen baykuş, padişahın huzuruna çıkmayı kabul eder. Fakat geç huzura çıktığı için azarlanır. Padişah: “Sana üç soru soracağım. Eğer cevaplarını veremezsen kelleni kopartacağım,” der. Padişah: “Gözlerin neden bu kadar masmaavidir? Baykuş: “Hepsi zekadır efendim.” Padişah: “Kuyruğun neden öyle büyüktür?” Baykuş: “Siz padişahsınız, bu sorulmaz, edeple ilgilidir;” “Peki” diyen padişah üçüncü soruyu sorar. Padişah: “Dünyada ölüler mi fazla yoksa yaşayanlar mı?” Baykuş: “Bir diri fazladır. O diri de yarı ölü şeklindedir. O yarı ölü de sizsiniz efendim.” Padişah sinirlenerek: “Neden ben yarı ölü olayım?” Baykuş: “Siz bir kadının sözüne kanıp tüm kuşları yolarsanız, kış soğuşunda hepsi telef olur,” der. Padişah, baykuşun bu dediklerine hak verir. Hem baykuşu hem de diğer bütün kuşları serbest bırakır (Alay, 2005).

MASAL 16: BENGİBOZ

Bir varmış bir yohmuş zamanın birinde bir padişah varmış. Bu padişahın gözleri görmezmiş. Bir tek oğlu varmış. Oğlan çok merak ediyor. Gidip gelip babasına sararmış. «Baba n'olur anlat neden senin bu gözlerin görmüyor, bunu bir baktıralım hekime?» «Oğlum benim bu gözlerimin acılması imkânsız. Hiçbir doktor benim bu gözlerimi açamaz.» Oğlan çok yalvarınca padişah dayanamaz. «Benim ayak basmadığım bir yerden toprak getirirseniz, bu toprak çamur olur. Gözüme sürerseniz anca bu toprak benim gözlerimi acar.» «E baba bundan kolay ne var. Ben gider sana getiririm.» Padişahın bu en sevgili büyük oğlu kalkar hazırlanır, yola düşer gider. Gider ki toprağı getirsin. Tam yirmi günlük yol gider. Padişah çocuğu yorular. «Herhalde babam bu kadar yol yürümemiştir. Buradan bir avuç toprak alıp döneyim.» Bir avuç toprağı heybenin içine koyar. Atına biner geri döner. Saraya gelir, padişaha müjdeler gider. «Padişahım müjdeler size olsun. Büyük şahzade geldi toprağı getirdi, bakalım gözünüz açılacak mı?» Padişah güler, toprağı gözüne sürerler imkânsız açması. «Yok oğlum ben size söyledim, bunun benim gözümü açması imkânsız. Aradan biraz zaman geçince ikinci oğlu gelir. «Baba ağabeyim böyle söyledi gitti, getiremedi. İzin

ver ben gidip getireyim, ayak basmadığın yerden toprak.» «Oğlum büyük kardeşin gitti getiremedi sen hiç yapamazsın bu işi.» «Hayır ben gidip getireceğim.» Ahırdan en iyi atı çeker biner gider. Kardeşi yirmi günlük yol gitmiş bu bir ay gider. Bir ayda da geri döner. İki ayın üzerine geri döner. Padişaha yine müjdelere gider. «Padişahım müjdelere sizin olsun getirdi şehzade toprağı.» Padişah yine buna güler. Toprağı çamur edip sürerler. Bu da padişahın gözünü açmaz. Bi müddet sonra küçük oğlan padişahın yanına gelir. «Baba ben gidip getireceğim ayak basmadığın yerden toprak» «Oğlum kardeşlerin gitti ne yaptı sen hepsinin küçüğüsün nereden bulacaksın ayak basmadığım yeri?» «Hayır baba bana yalnız izin ver ben gidip getireceğim.» «Peki sen de git bakalım.» Onlar atla gittiler. Bu küçük şehzade kalkar heybesini omuzuna atar. Biraz da kendine göre harçlık alır. Yola düşer. Yaya yürümeye başlar. Bir günlük yol gider yorulur. Heybesinden ekmeğini çıkarır. Bir su başında oturur yemeğini yer. Biraz su içer. Uykusu gelir, yatar uyur. Rüyasına bir derviş girer der ki, «Şehzade kalk babanın hayatta ayak basmadığı yer bulunmaz. Yalnız onun ahırında sakladığı bir atı vardır. Atına Bengiboz derler. Bu atı ele geçirir onunla gidersen o zaman babanın ayak basmadığı yeri bulabilirsin. Biraz sonra uyanır. Uyanır ki hakikaten derviş başucunda oturuyor. Elini öper, «Aman böyle böyle bir güya gördüm acaba sahi mi?» «Tamam oğlum kalk, geldiğin yerden geri dön. Baban bu atı sizden gizli saklıyor, git üçüncü ahıra gir, orda gübre yığılı bir demir kapı vardır. İçeri gir, yalnız kendini çok koru. Bengiboz'a bakan arap seni öldürür. Çünkü onu hiç kimsenin eline geçirmesini baban istemiyor. Arabı öldürürsen ata biner gidersin. At babanın ayak basmadığı yeri bilir. «Küçük şehzade kalkar hiç kimseye görünmeden geri döner. Saraya girer, ahırların birisine saklanır. Gece herkes yok olunca eline bir demir kürek alarak dervişin tarif ettiği gübreyi geri atar. Temizlenince kapı ortaya çıkar. İçeri girer ki tertemiz oda gibi bir yerde bir at bağlı duruyor. Çok güzel bir at fakat konuşuyor. Koca bir arap gelir. «Bengiboz ne istiyorsun, sana su mu getireyim, yemini mi?» «Sen evvelâ suyumun getir de sonra biraz yiyecek yiyeceğim.» Arap getirir. At suyunu içer. Şehzade gayret ediyor ki arabın boynunu bir seterde kılınca vursun. O anda vuramaz. Sonra at yemini ister, bir telis arpayı sırtına almış arap getirir atın önüne koyar koymaz bir kılıç atar arabın kafasını uçurur. At şehzadenin üzerine hücum edince, «Dur Bengiboz ben padişahın küçük oğluyum. Babamın gözü kör oldu, yumdu. Ben geldim seni binmeye. Gözlerinin açabilmesi için ayağının basmadığı yerden toprak getireceğim ben sana binip gideceğim.» Bengiboz da «Eğer sen padişahın küçük oğlu olmasaydın şimdi burda parçalıyacaktım, fakat babandan sonra ancak sen benim sahibim olabilirsin, getir yemini yiyeyim de gidelim.» Diyor. Şehzade atın yemini kor ama o da attan korkmaya başlar. At yemini yiyip karnı doyduktan sonra şehzadeye» Efendim, şurda dolapta bir torba

göreceksin, içinde karbonata benzer bir toz var. Onu al heybenin içerisine koy. Sakın kaybetme, çok zararını görürüz. Şehzade tozu alır heybenin içerisine koyar. Atı çeker gece vakti yola çıkarlar. At gerek uçar gerek yürür böylece yol alırlar. Biraz ilerledikten sonra Bengiboz şehzadeye, «Kapa gözlerini.» Der. Şehzade korktuğundan gözlerini kapar, aç gözünü diyince açar. Bengiboz'a sorar, «Neresi burası» «Bilmem» «işte büyük kardeşinin yirmi günde geldiği ve toprak aldığı yerdir.» Anca bir saatte onlar buraya geldiler. Tekrar gözlerini kapattırır, aç diyince açar sorar. «Burası neresi?» «Bilmem.» «Ortanca kardeşinin bir ayda geldiği yerdir. Şimdi burada artık ikimiz de karnımızı doyuracağız.» Şehzade atın yemini suyunu verir. Otladır. Yiyeceklerini açar. Kendi de karnını doyur sonra yola koyulurlar. Bir müddet yürüdükten sonra şehzade bakar ki bir dağın üzerinde birşey pırl pırl parlıyor. «Bengiboz şurada çok güzel bir şey görüyorum. Ne olur dur da ben gidip oraya bakayım nedir bu?» Bengiboz durur. «İn ama şehzadem orada dünya güzeli vardır. Bu güzel her sene bir yelek işler, oradan atar. Onu alırsan zararını görürüz alma.» «Benim çok hoşuma gitti. Ne olur izin ver ben o yeleği alayım.» Yelek bütün simle işlenmiş. «Peki git al.» Gider yeleği alır getirir, çok hoşuna gider heybesine yerleştirir. Yine yola koyulurlar. Sonra bir padişaha misafir olurlar. Padişah bunlara o kadar ikram ediyor ki şehzade ne versem de padişahı memnun etsem diye düşünüyor. Bengiboz'un yanına geliyor. Bengiboz şu yeleği padişaha hediye etmek istiyorum. Ne dersin?» «Ver ama bunun çok zararını göreceğim. Sen bilirsin mademki istiyorsun ver.» Şahzade çıkarır yeleği padişaha hediye eder. Yelek padişahın çok hoşuna gider. Vezirleriyle beraber otururken yeleği çıkarır onlara da gösterir. Bakarlar ki çok güzel birşey. Vezirlerden biri der ki. «Padişahım bu yelekten ne çıkar. Bunu getiren şehzade bunu işleyeni. Sahibini sana getirsin.» «Ya bunun sahibi kimdir?» «Bunun sahibi dünya güzeldir.» O sırada şehzade ata bakmaya gitmiş. İçeri girer girmez padişah şehzadeye. «Ben bu yeleği istemiyorum.» «O neden beğenmediniz mi?» «Hayır beğendim ama bunun sahibini de bana getireceksin. Getirirsen getir, getirmezsen seni astıracağım. Şehzade padişahın huzurundan ayrılır. Atın yanına gider, suyunu verecek. Bengiboz onların konuştuğu herşeyi bilirmiş. «Ne oldu şehzadem?» «Ne olacak Bengiboz. Bu yeleği alma dedin aldım. Hediye ettim. Şimdi padişah yeleği dokuyanı istiyor.» «Ben sana söyledim yapmıyacaktın bunu. Madem ki yaptın getirelim. Yalnız bu yeleğin sahibi olduğunu padişaha kim söylemiş?» «Padişahın veziri.» «Peki git vezirin parasından elma alacak. Biz bununla gideceğiz.» Gelir padişaha anlatır. Padişah veziri çağırır. «Filan memlekette çok kıymetli bir elma var. Onu gidip getirirsen şehzade bana yeleğin sahibini bulacak.» Bunu duyunca vezir söylediğine pişman oluyor. Olan oldu artık. Kalkar gider elmayı alır gelir. Şehzade elmayı heybenin içerisine koyar. Atını çekip geldikleri yola geri dönerler. Bir daga

çıkarlar. Bakarlar ki büyük bir saray. İçerisinde bir kız durmadan işliyor. Bengiboz şehzadeye, «Bu getirdiğin elmayı nakış işlerken öyle bir atacaksın ki iğnesi kırılacak iğnesi kırılınca hırslanır, dışarı çıkar. Yoksa biz onu saraydan dışarı çıkaramayız. Çıktıktan sonra da katiyyen bırakmıyacaksın içeri girmeye. Alıp götüreceğiz. Şahzade bir taraftan attan korkuyor. Bir taraftan da elmayı vuramıyacağım diye korkuyor. Kız tam iğneyi batıracağı sırada birden iğne kırılıp eline batıyor. Kız hırslanıp birden dışarı çıkıyor. Benim buralarda korkumdan kuş uçmazdı. Kimdir bu gelen?» Diye merak ediyor. Kız çıkar çıkmaz şehzade yakalar kızını. Anlatır başından geçenleri. Kızını yanına alır, onu da bir başka ata bindirir. Padişahın sarayına gelirler. Bunları görünce padişah sevinir, davullar zurnalar çaldırır. Kurbanlar kestirir, dünya güzeli ile evlenecek diye sevinir. Tam gerdeğe gireceği günü kapıda görünce kız bağırır. «Çık dışarı katiyyen istemem, içeri girmiyeceksin. Benim istediğimi yapmazsan giremezsin.» «Nedir vadin?» «Benim filanca dağın başında bir hamamım vardır, o dağdan beni getiren şehzade gidip o hamamı getirirse ben o zaman seninle evlenirim.» Padişah bu kızdaki korkar. Geri gelir şehzadeyi çağırır. «Şehzadem dünya güzelinin bir hamamı varmış. Onu getireceksin ki ondan sonra benimle evlensin.» Şehzade aldığı yelege bin defa pişman olur. Kolkar Bengiboz'un yanına gelir. At, «Ne oldu şehzadem yine düşüncelere daldın?» «Ne olacak halimi biliyorsun. Şimdi de dünya güzeli hamamı istemiş.» Yine vezirin parasından olmak üzere kırk tane at alacak, kırk tane deve alacak. Kırk at derisi, kırk inek derisi, bunları develere atlara yükleyecek ondan sonra yola çıkarız. Şahzade gelir atın dediklerini padişaha anlatır. «Yalnız senin paranla değil, vezirin parasıyla bunlar alınacak.» Vezir yaptığına bin kere pişman olur. Padişahın korkusundan bunları almaya mecbur olur. Bunlar develeri atları yükler. Şehzade de Bengiboz'a biner yola düşerler. Onların ayağıyla ancak onbeş yirmi gün giderler. Bunlar atın getireceği yere kadar gelirler. Geldikleri yer deniz, hiçbir şey yok. Şehzade, «Bengiboz bu hamamı nereden getireceğiz?» «İşte gördüğün bu denizden çıkaracağız.» Yalnız bu atları hep birer birer denize atacaksın.» Şehzade kalkar atları hep teker teker denize atar. Denizden bir aygır çıkar. Bu atları içeri alır. Kırk deveyi de aynı şekilde alır, boğar atar. Bunun üzerine Bengiboz şehzadeye, «Şimdi de ben denize gireceğim. Şu karşıki kayanın üzerinde aygırın yemi vardır. Sen o gemi alıp denizin başına geleceksin. Burda bekliyeceksin. Ben denize dalacağım. Eğer beni o alt ederse sen buralarda kaldın. Şuralardan gitmen imkânsız. Ben onu alt eder çıkarırsam bağırdığım anda hemen gemini ver. Bir aygırdır çekip çıkaracağız. Şehzade korkudan titrerken Bengiboz kendini denize atıyor. Aygır onu da diğer hayvanlar gibi içeriye alıyor. Denize dalıyorlar. Daldıktan sonra denizin yüzü dümdüz oluyor. Hiç dalga kıpırdı yok. Şehzade bir yandan ağlayıp sağa sola gidip gelmeye başlıyor. Aradan bir iki saat

geçtikten sonra bir de bakar aygırman Bengiboz çıkar. Çıkar çıkmaz şehzade koşar ağzına gemini verir. Çekip çıkarır. Bengiboz. «Götür bunu bağla kayaya sonra benim yanıma gel.» Bengiboz'un her tarafı yara bere içerisinde. «Ben sana bir toz söylemişim ne yaptın onu? Onu bana getir.» «Getirdiğimiz derileri de getir. Hepsini yere ser. O tozu da bütün yaralarımın dök, sora burdan uzaklaş. Benim ne sesimi duy, ne de ben seni göreyim. Görürsem seni parçalarım bu acıdan. Katiiyyen gözümüne görünme.» Şehzade ilacı serper ve koşmaya başlar. Koşar gider bi kayanın arkasında saklanır. Bengiboz yere yatar yuvarlanır. Neden sonra acıları diner. Biraz sonra kalkar silkelenir. «Şehzade toz tamamen yaralarımı iyi etmiş.» Diye seslenir. «Haydi şimdi bin üzerime, burası babanın ayak basmadığı yerdir. Denizin öte tarafından toprak alalım.» Karşıya geçip bi avuç toprak alıp şehzade heybesine kor, yola devam ederler. İki gün içinde padişahın sarayına gelirler. Padişah sevinir. O gün yine gerdeğe girecek. Kapıda gözükmüce kız bağırır. «Cık dışarı.» «N'oldu niye kızdın? «Benim bir isteğim daha var. Hamama üç kişi davetlisiniz. Üçünüz de bu homomda yıkanacaksınız. Ondan sonra seninle evleneğim. Davetliler de vezir şehzade padişah. Padişah üzülecek dışarı çıkar. Veziri, şehzadeyi yanına çağırır. «Bugün ucumuz davetliyiz. Dünya güzeli üçümüzü yıkayacak. Ondan sonra ben'inle evlenecek. Şehzade üzgün atın yanına gelir, suyunu verir, «N'oldu şehzadem yine pek üzgünsün? «Nasıl üzülmüyeyim. Bugün de hamama davetliyiz, bu neyin nesidir anlıyamadım bir türlü.» «Üzülme getirdiğin tozdan benim yaralarımın döktükten sonra hiç sakladın mı?» «Evet» «Ondan bir parça al, peştimalının ucuna bağla, kimseye gösterme. Hamama girdiğiniz zaman evvelô padişahı yıkayacak, padişah eriyecek, hiçbirşey kalınyacak yok olacak. İkinci defa veziri alacak, o da döktüğü sulardan eriyecek, üçüncü defa sana gelecek.» «Şehzade gel bakalım beni getirdin bu kadar zahmetimi çektin, bir de seni yıkayayımı derse o zaman, «Biraz arkanı dön de peştimalımı düzelteyim, sonra beni yıka.» Dersin. Sonra hemen aldığı tozdan suyun içerisinde at. Birkaç tas kendine dök. Sonra, «Peki» «Gel yıka». De. Korkma sana hiçbirşey olmaz.» Şehzade «Peki.» Dedi, sevinir ama yine korkar. Sabahleyin üç davetli kalkar hamama giderler. Padişahın keyfi yerinde. İçeri girince dünya güzeli, «Gel bakalım padişahım evvelô seni yıkayayım.» Önüne oturur, bir iki suya kalmadan padişah erimeye başlar. Ortadan kaybolur. İkinci defa veziri çağırır. «Gel vezir şimdi de seni yıkayacağım.» Onu da yıkar kaybolur. Sonra şehzadeye, «Gel bakalım bu kadar zahmetimi çektin, bir de seni yıkayayım.» Şehzade, «Arkayı dön de dünya güzeli ondan sonra beni yıka.» Hemen ilôcı çıkarıp suya atar. Birkaç tas üzerine döker. Sonra, «Haydi şimdi beni yıka.» Der. Kız alır. Sabunlar. Suyu dökdükçe şehzade güzelleşir, iyileşir. «Kalk bakalım şimdi kader onların değil, benim kaderim senin başınaymış. Cıkalım gidelim.» Şehzade Bengiboz'a

biner, o da hamam olan ata biner, beraberce geri dönerler. Onbeş yirmi güne kalmadan padişaha haber gidiyor. «Şehzade gelmiş padişahım müjdeler olsun.» Padişah güler. «Büyük oğlum yirmi gün yol gitti, ortanca oğlum yirmi gün gitti. Bu bir ayda gitti geldi, nereden bulacak benim ayak basmadığım toprağı.» Fakat Bengiboz, «Şehzadem padişah öğrenirse beni alıp gittiğini sana çok kızar, korkma o zaman ben yanındayım. Toprağı sürer sürmez gözü açılıyor. Anlıyor ki atı ele geçirmiş. Oğluna sorar, «Bunu nerede buldun?» Kılıcını da eline alır ki oğluna hücum etsin. Bengiboz, «Dur padişahım, artık sen yaşlandın, bundan sonra ben ancak onun atı olabilirim.» Padişah dünya güzelinin de arkasından çok dolaşmış elde edememiş, Benbigoz'un konuşması üzerine mecbur kalıyor, sesi çıkmıyor. Oğluna kırk gün kırk gece düğün yaptırıyor, bunlar yiyip içip muratlarına geçiyorlar (Seyidoğlu, 1975).

MASAL 17: BEY OĞLUNUN ATLARI

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde bir bey oğlu yaşarmış. Bey oğlu atlarıyla meşhurmüş. Her yıl bey oğlunun atları halka dağıtılır vakti gelince de toplanırmış. Yine bir gün bey oğlunun atları dağıtılmaya başlanmış. Civarda oturan yaşlı bir dedeyle bir de torunu varmış. Torunu dünyalar güzeliymiş. Adı Şemsi Güzel imiş. Yaşlı adam bey oğlunun atlarından birini getirmiş. Kız her gün ata özenle bakmış, bütün ilgisini ve sevgisini vermiş. Gün gelmiş bey oğlunun atları toplanmaya başlamış. Kız attan çok zor ayrılmış. Atlar bey oğluna götürülmüş. Bey oğlu, atlar içinde en çok o atı beğenmiş. Bey oğlu hemen atı besleyeni görmek, ödüllendirmek istemiş. Bey oğlu, kızla dedesinin evine gelmiş. -Atlari kim besleyip baktı, böyle bir küheylanın bakıcısı kim, demiş. Yaşlı adam da kendinin değil torununun baktığını söylemiş. O sırada kız çıkmış. Bey oğlu kızı görür görmez âşık olmuş. Kız periler kadar güzel, saf ve temizmiş. Bey oğlu kızı dedesinden Allah'ın emriyle isteyip sarayına götürmüştü. Şenlikler düzenlenmiş, yemekler verilmiş, kırk gün, kırk gece düğün kurulmuş. Bey oğlu ile güzel kız mutlu mesut yaşarlarken bir gün kapılarına Çingene kızı gelmiş. Çingene kızı bakmış bu kız çok güzel ve mutlu, onu konuşturup açık yanını bulmak, onun yerine geçmek istemiş. Şemsi Güzel bir gün ağacın tepesinde oturuyormuş. Çingene kızı: -Beni de yanına al, demiş. Şemsi Güzel: -Ben seni nasıl alayım yanına, demiş. Çingene kızı: -Eğil kavağım, eğil, de ben de çıkıp oturuyum, demiş. Şemsi Güzel de Çingene kızının dediğini söylemiş. Eğil kavağım, eğil deyince kavak yere eğilmiş Çingene kızı yanına oturmuş. Konuşurlarken Şemsi Güzel, Çingene kızına: -Saçlarımı tarar mısın, demiş. Şemsi Güzel, Çingene kızının dizine yatmış, o da saçlarını taramaya başlamış. Çingene kızı tararken Şemsi Güzel: -Saçımda bir tane beyaz var. Sakın onu koparma, demiş. Çingene kızı "Tamam" dediyse de biraz sonra koparmış. Şemsi, kuş olup uçmuş. Çingene kızı aşağıya

inmiş, bey oğlunun evine gitmiş. Bir süre sonra bey oğluyla evlenmişler. Aradan üç gün geçmiş, beş gün geçmiş. Bey oğlunun bahçesine bir kuş dadanmış. Her gün bir ağacın dalına konup: -Bey oğluyla Çingene kızı oynayıp gülüyorlar mı, diye soruyormuş. Hizmetçiler de: -Oynayıp gülüyorlar, diyormuş. Kuş da: -Vay benim bastığım dallar kurusun, deyip çırpınıp kalkıyormuş. Bir gün böyle, beş gün böyle bahçenin bütün ağaçları kurumuş. Son bir tane ağaç kalınca bey oğlu emir vermiş: -Ağacın dallarını tutkallayın kuş gelsin bassın kalkamasın, demiş. Ağacı hazırlamışlar, kuş gelmiş yine sormuş: -Bey oğluyla Çingene kızı oynayıp gülüyorlar mı? Onlar da: -Oynayıp gülüyorlar, demiş. Kuş: -Vay benim bastığım dallar kurusun, demiş kanatlanmış kalkamamış. Hizmetçiler kuşu yakalayıp bey oğluna götürmüşler. Bey oğlu bir kafes yaptırmış, odasına asmış. Gidip, gelip kuşu sevmeye onunla konuşmaya başlamış. Çingene kızı bu durumdan hiç hoşlanmamış. Bey oğlundan bu kuşu kesmesini istemiş. Bey oğlu bakmış, baş edememiş. Kuşu kestirmişler etini yemişler, kemiklerini de tandıra atıp yaktırmışlar. Bir gün tandırın külünü alırken bir dilenci gelmiş. Sadakasını verdikten sonra: -Kızım, bir iğne ver de şu torbamı dikeyim, demiş. Külü alırken kemiklerin arasından bir iğne çıkmış. Onu da bu dilenciye verip yollamışlar. Dilenci evine gitmiş torbasını diktikten sonra iğneyi kapının arkasındaki iğneliğe asmış. Dilenci kadın her gün çıkıp sadaka toplar, akşam evine dönermiş. İğne, dilenci kadın evden gidince yere düşüp bir kız hâlini alıyormuş. Akşam evine döndüğünde her yeri temizlenmiş, yemeği pişmiş buluyormuş. Bir gün böyle, beş gün böyle dilenci kadın olanlara bir anlam veremiyormuş. Bir gün yine dilencilik yapmaya çıkar gibi evden çıkmış ve kapının arkasına gizlenmiş. İğne yere düşmüş periler kadar güzel bir kız olmuş. Dilenci kadın, kızın kolundan tutup: -İN misin, cin misin, demiş. Kız da: -İNim de, cinim de; seni, beni yaratan Allah'ın kuluyum da, demiş ve bakışından geçenleri anlatmış. Neneyle Şemsi Güzel beraber yaşamaya başlamışlar. Nene her gün dışarı çıkıp dilencilik yapıyormuş. Akşam da dışarıda ne olup bitiyorsa kıza gelip anlatıyormuş. Kız her akşam: -Nene, dışarıda ne var ne yok, dermiş. O da dışarıda ne varsa onu söylemiş. Bir gün yine sormuş. Nene de: -Bey oğlunun atları dağılıyor, demiş. Şemsi Güzel: -Nene ne olur, bir tane de bize getir, demiş. Nene de: -Git kızım, bize hiç bakım için at verirler mi, dediyse de Şemsi Güzel'in ısrarlarına dayanamamış, gitmiş. Bey oğlunun atlarından bir tane at istemiş. Adamlar nenenin durumuna bakıp: -Sen atı ne yapacaksın? Bakamazsın, hem kalmadı da. İstersen şurada kötü bir at var. Al onu götür, deyip başlarından yollamak istemişler. At çok kötüymüş. Zorla sürüye sürüye eve götürmüşler. Kız ata çok güzel bakmış. Arkasına gidene tepiyor, önüne gidene kapıyormuş. Güz gelmiş. Nene yine bir gün eve geldiğinde kız sormuş: -Nene, bugün dışarıda ne oldu? - Bey oğlunun atları toplanıyor, demiş. Bunun üzerine kız çok üzülmüş. Atın yanına girmiş ve: -Sana baktığım,

yaptığım her şey helâl olsun ama yanına bey oğlu gelene kadar önüne geleni kap, arkana geleni tep. Yanına kimseyi yaklaştırma, demiş. Bey oğlunun köylüye verdiği atların kimi ölmüş, kimi hastalanmış. Sırayla herkesi dolaşmışlar. Sonunda: -Bir de nenenin orada vardı, bir de oraya gidelim, demişler. Onlara gitmişler, nene kapıyı açmış. Bey oğlu ve adamlarını atın yanına götürmüş. At kimseyi yanına koymamış. Kişnemiş; önüne geleni kapmış, arkasına geleni tepmiş. Neneye sormuşlar: -Bu ata kim baktıysa onu getir. Nene, “Ben baktım” dediyse de inanmamışlar. Nene içeriden kızı getirmiş. At da yatıyormuş. Şemsi Güzel demiş ki: -Kalk, hey hayvan! Sahibinden ne gördüm ki senden ne göreyim, kalk. At silkelenip kalkmış. Şemsi Güzel atı çözmüş, bakıcıların eline vermiş. Atı alıp gitseler de bey oğlu kıza âşık olmuş. Akli onda kalmış. Neneden kızı istemiş. Çingene kızının üstüne Şemsi'yle evlenmiş, düğün etmişler. Mutlu olmuşlar ama Çingene kızı Şemsi'yi hiç istememiş, geçinememiş. Bey oğlu da Çingene kızına: -Seni babanın evine göndereyim, demiş. Şemsi'nin baktığı ata bindirip yollamış. At bunu yolda tepmiş. Üstünden atmış, parça parça etmiş. Çingene kızı ölmüş. Bey oğluyla Şemsi de yiyip, içip muratlarına geçmişler. Oğulları kızları olmuş, mutlu olmuşlar (Demir, 2017).

MASAL 18: BEYBÖĞREK

Vakti zamanında bir ülkenin bir padişahı varmış. Bu padişahın çocuğu olmazmış. Aynı zamanda vezirin de çocuğu olmazmış. Vezir ile padişah bir gün gezmeye çıkmışlar. Bir su başına geldiklerinde durmuşlar. Orada oturup konuşurken, padişah, vezirine: -Lala senin de çocuğun yok, benim de çocuğum yok. Gel iki rekât namaz kılıp Allah'a dua edelim, demiş. Kalkıp abdestlerini almışlar, namaza durmuşlar. Namazlarını kıldıktan sonra dua etmişler. Bu sırada yanlarına bir piri ihtiyar gelmiş. Padişah ve vezire: -Selamünaleyküm, padişahım ve lala, demiş. Yanlarına oturmuş. Padişah şaşırmış, demiş ki: -Aleykümselam, ihtiyar. Sen benim padişah, bunun da lala olduğunu nereden biliyorsun? Derviş devam etmiş: -Sizin çocuklarınız olmuyor. Ben şikâyetlerinizi dinledim. Sizin derdiniz budur, deyip cebinden bir elma çıkarmış. Elmayı bunlara uzatmış, demiş ki: -Bu elmayı ikiniz bölüşüp hanımlarınızla yiyeceksiniz. Elmayı yediğiniz akşam karılarınızla zifafa gireceksiniz. Elmanın kabuğunu da tavladaki kısrağa yedireceksiniz. O kısrağ da yedi senedir tay vermemiş. İhtiyar bunları söyledikten sonra ayrılmış, gitmiş. Geri dönen padişah ve lalası, ihtiyarın dediklerini yapmışlar. Elmayı soymuşlar. Kabuğunu tavladaki kısrağa vermişler. Elmanın bir yarısını padişah diğer yarısını da lalası almış. Akşam olunca hanımlarıyla elmayı yemişler. Zifaf gecesi olmuş. Gel zaman, git zaman. Dokuz ay sonra hem padişahın hem de lalanın çocuğu olmuş. Padişahın bir oğlu, vezirin bir kızı olmuş. Bir zaman sonra padişah, vezirini başka

bir vilâyete komutan olarak göndermiş. Padişahın hanımı da vefat etmiş. Başka bir hanımla evlenmiş. Bu hanım padişahın daha gençmiş. Aradan zaman geçtikten sonra hanım, Yahudi aşçıbaşı ile arayı düzmeye başlamış. Bu arada çocuk yedi yaşına gelmiş. Fakat hâlâ ismi koyulmamış. Çocuk, padişahın huzuruna gelerek: -Babacığım, neden benim adım yok? Okula gidiyorum. Okulda beni, adsız diye çağırıyorlar, diye şikâyetlenmiş. Bunun üzerine padişah, vezirlerini toplayarak çocuğa isim bulunmasını istemiş. Üç gün üst üste toplanmışlar. İsim bulamamışlar. Dördüncü günü yine toplanmışlar. Çocuğa isim olarak kimi Ahmet, kimi Mehmet, kimi Veli dediyse de bir türlü bir isim koyamamışlar. O anda dışardan evvelki gördükleri pirî ihtiyar selam vererek kapıdan içeri girmiş. Bunu gören padişah, adamı hemen tanımış tabî. Yerinden kalkmış. İhtiyarı kendi yerine oturtmuş. -İsmi koyacak kişi budur. Buyur derviş baba, çocuğun ismini sen koy, demiş. Derviş baba da: Çocuğu buraya getirin. İsmi koyalım, demiş. Çocuğu getirmişler. Besmele ile bir-iki dua okuduktan sonra çocuğun sırtını okşayarak adını Beyböğrek koymuş. Daha sonra derviş: - Bu çocukla beraber doğan bir de tay vardı. Onu da göreceğim demiş, tavlada tayı görmüş. Onun da sırtını okşayarak adını Bengiboz koymuş. Adlar koyulduktan sonra yenilmiş, içilmiş, şenlikler yapılmış. Derviş baba bu arada sırada kadem basmış. Kaybolmuş. Aradılarsa da bulamamışlar. Padişah: -Boşuna aramayın. O gitmiştir. Bulunmaz, demiş. Çocuk okuluna gidip geliyormuş. Hanım sultan, Yahudi aşçıbaşıyla işi iyice ilerletmiş. Her gün buluşuyorlarmış. Çocuk bunların durumunu sezmiş. Hanım sultan ile aşçıbaşı, 'Çocuk durumumuzu padişaha söyler', diyerek ondan kurtulmanın yollarını aramaya başlamışlar. Hanım sultan: -Ben bu çocuğun yemeğine zehir atayım. Gelip yediği zaman zehirlenir ölür, demiş. Derviş baba, isimleri koyarken çocuğa demiş ki: -Okuldan çıktığın zaman atının yanına uğrayıp öyle eve gideceksin, demiş. Çocuk da bunu alışkanlık hâline getirmiş. Atının yanına uğramadan eve gelmiyormuş. Atını sevip, okşayıp öyle evine gidermiş. O gün de gelmiş. Bakmış ki atı ağlıyor. Neden ağladığını merak etmiş. "Bu ata dil versen de ben derdini anlasam" diye Allah'a yalvarmış. Allah da duasını kabul etmiş. At konuşmaya başlamış: -Annenle Yahudi aşçıbaşı, yemeğine zehir koyup seni öldürecekler. Onun için ağlıyorum, demiş. Çocuk: -Yahu, onda ne var ki ben de yemeği yemem. -Yok, yememek olmaz. Bir kedi yavrusu al götür. Yemekten bir kaşık ver. Kediye bir şey olmazsa yemeği yersin. Kediye bir şey olursa, "zaten yemeğin de keskinmiş" der, çıkarırsın. Beyböğrek de aynı şekilde atından aldığı öğüdü uygulayarak kedi yavrusunu götürmüş. Tabii yemek zehirli olduğu için kediye verir vermez kedi ölmüş. O da yemeği yemeden bırakıp çıkmış. Yemeğini dışarılarda yemiş. Hanım sultan, aşçıbaşının yanına gitmiş. Demiş ki: -Çocuk ölmedi. Ne yapacağız? Aşçıbaşı da hanıma: -Yarın yıkanacağı suyun içine zehir koyarsın. Elbisesini

değiştirirsin. Giyeceği elbiselerini de zehirlesin. Kimse bir şey anlamaz. Daha iyi olur, demiş. Hanım "Peki" demiş, kabul etmiş. Devrisi (ertesesi) dün aynı planı uygulamışlar. Beybögrek okuldan gelirken yine atının yanına uğramış. Bakmış, atı yine ağlıyor. -Yahu atım, neden ağlıyorsun? -Bugün de çamaşırını, suyunu zehirlediler. Zehirli suyla yıkanacaksın. Zehirli çamaşırları giyeceksin. Bunlar senin ölümünü düşünüyorlar. -O zaman ben de yıkanmam. -Yıkanmamak olmaz. Suyu banyoda devir, akıp gitsin. Çamaşırları da pencereden dışarı at. Beybögrek de gidip aynısını yapmış. Yine Beybögrek'e bir şey olmadığını görünce bunlar şaşırılmışlar. Ne yapmak lâzım buna diye düşünürken aşçıbaşı: - Ben görüyorum, her gün okuldan gelirken tavlaya atının yanına gidiyor. Bunda bir sır var. Ne yapıyorsa bu at yapıyor. Biz bu ata bir şey düşünelim, demiş. Yahudi akıllı birisiymiş, demiş ki: -Sen hastalanacaksın bütün doktorlar senin başına gelecekler. Fakat hastalığına bir şey bulamayacaklar. Ben doktor kıyafetiyle geleceğim. Hastalığının ne olduğunu söyleyeceğim. Atın yüreğinin, böbreğinin hastalığına derman olduğunu söyleyeceğim. Padişahın gönlünü edip o atı kestireceğiz. Bunlar anlaşmışlar. Devrisi (ertesesi) gün, kadın yatağa düşmüş. Üç, beş gün "Vay öldüm, vay bayıldım, vay gittim, vay geldim", diyerek yatmış. Padişah doktorları çağırılmış. Doktorlar bir şey bulamamış. Hastalığı yok ki ne bulsunlar? Kadın, padişaha demiş ki: -Padişahım, ben filan yerde bir doktor duydum. Onu getirt. Yahudi'ye haber salınmış. Doktor kıyafetiyle çıkmış, gelmiş. Hanıma bakmış: -Eyvah padişahım! -Ne oldu? - Hanımımızın derdi çok büyük desem dilim tutmuyor, diyemiyorum. -Nasıl dert yahu, niye dilin tutmuyor? -Buna bir küheylan atın yüreği, böbreği derman. Bunu yerse iyi olur yoksa: hanımımızın durumu hiç iyi değil. Bunları yemezse hanımınız ölür. Padişah "Böyle bir atı nereden bulacağız" filan deyince, hanımı demiş ki: -Senin, tavlada Bengiboz isimli küheylan atın var ya. Ondan küheylan at mı olur? -Nasıl olacak? Beybögrek verir mi? - Verir. Senin oğlan, annesinden geçiyor da bir attan mı geçemiyor? Bu arada Beybögrek de hem okuluna gidiyormuş hem de kılıç kuşatıp av avlıyormuş. Babası günlerden bir gün Beybögrek'i çağırarak bu meseleyi anlatmış. -Oğlum, annenin hastalığını duydun. Doktorlar senin atının yüreğinin, böbreğinin bu hastalığa şifa olduğunu söylüyorlar. Annenden mi geçersin, attan mı geçersin, demiş. Beybögrek şöyle bir düşünmüş, demiş ki: -Baba bir topuğu kıllı beygir için annenden geçmek olur mu? Feda olsun anneme benim atım, demiş. Sabah olmuş tabii. Beybögrek okuluna gitmiş. Okuldan dönüşte atının yanına gelmiş. Bakmış yine ağlıyor ama bu defa daha çok ağlıyormuş. -Önce üç ağlıyorsan şimdi beş misli fazla ağlıyorsun. Derdin ne, diye sorunca: -Her gün bela senin başındaydı. Şimdi ise bela benim başımda.- Ne oldu? Senin başında ne bela var? -Sen beni babana vereceksin. Ona söz verdin. -Vermem. Sözümden dönerim. -Yok, sözünden geri dönmek olmaz.

Babasına gidip diyeceksin ki "Baba, ben bu atı vereceğim. Annemin hastalığı için feda olsun. Ancak Bengiboz, Bengiboz olalı; ben Beyböğrek, Beyböğrek olalı bir binip de şöyle bir yürüyüşüne bakmadım. Nasıl kuyruk tutuyor, nasıl kafa tutuyor, bunu merak ediyorum. Yoksa bir at anama feda olsun" diyeceksin. O zaman bana eğer vuracaklar. Bineceksin. Öyle bir kamçı çekeceksin ki bana bir o tarafa, bir bu tarafa gittikten sonra bahçe duvarından sıçrarım. Seni de beni de kurtarırım. -Peki. Ondan kolay ne var? Yaparım inşallah. Ertesi gün atı kesmek için meydana getirmişler. Beyböğrek babasının etrafında dolanmaya başlamış. Bir yandan da of çekip duruyormuş. Padişah sormuş: -Ne oldu oğlum? Neden of çekiyorsun? -Baba ben Beyböğrek, Beyböğrek olalı; Bengiboz da Bengiboz olalı bir binip de yürüyüşü nasıldır, görmedim. İşte onun için gamlandım. -Oğlum bin. Biraz gez, ondan sonra keseriz. -Tamam baba. Biraz bineyim, ondan sonra kesersiniz. Atın eğer takımını getirmişler. Atı eğerlemişler. Beyböğrek'i bindirmişler. Bahçenin bir o başına, bir bu başına gitmiş. Duvarın kenarına yaklaşınca Bengiboz'a kamçı çekmiş. Bengiboz şahlanıp duvarın öteki tarafına geçmiş. Yahudi "Yakalayın", diye bağırp çağardıysa da fayda etmemiş. At çoktan şehrin dışına çıkmış. Gide gide gidip bir şehre dâhil olmuşlar. Şehrin girişinde bir yaşlı kadın oturuyormuş. Vakit de akşam olmuş. Beyböğrek yaşlı kadına demiş ki: -Anne, ben bir garibim. Bir yeri bilmiyorum. Bu akşamlik beni misafir et. Yaşlı kadın: -Oğul, sen bir şehzade adamsın. Atın var. Şu atı koyacak yeri nereden bulayım? Size göre yerim yok, demiş. Beyböğrek kadına üç, beş tane altın vermiş. Bunun üzerine kadın: -Tamam oğlum. Yerim de var yurdum da var; akşamdan pişmiş pilavım da var. İçeri gel, demiş. Atı bir yere çekmiş. Beyböğrek'i de içeri almış. O gece orada dinlemiş. Sabah kalkmış, bakmış ki kalabalık toplanmış bir yere gidiyor. Neneye sormuş: -Nene bu kalabalık nereye gidiyor.? - Oğul, hiç sorma. Burada bir kanlı kızı var. Adam kafasından kale yapıyor. -Neden böyle yapıyor, derdi ne? -Adına Akkavak kızı derler. Buranın ordu komutanın kızıdır. Kızın vaadi varmış. "Benimle evlenmek isteyen adam benimle güreşecek, kuyunun ağzındaki büyük kayayı kaldıracak, benimle at yarışı yapacak. Bu yarışları kim kazanırsa onunla evleneceğim" diyor. Kazanamayanların kafasını kesiyor. Beyböğrek bunu duyunca Ya Allah, bismillah" deyip atına binmiş. Kalabalığın olduğu tarafa doğru gitmiş. Atını bir tarafa bağlamış. Kalabalığın içine girmiş. Mesele nedir, diye kalabalıktakilere de sormuş. Onlar da bu durumu anlatmışlar. O sırada kız için talip olanları sıraya yazıyorlarmış. Beyböğrek de gitmiş sıraya yazılmış. Biraz sonra sırası gelmiş. Meydana çağırılmışlar. Kızın yanına gitmiş. Kız, bir Arap donunda erkek kispetiyle duruyormuş. Demiş ki: -İte şu taşı kaldıracaksın. Birinci vaadim budur. Beyböğrek: -Bismillah, ya Allah, ya Hızır Baba yetiş, demiş. Tabii Hızır Baba hemen yanında, taşı tutar tutmaz öbür tarafa atmış. Kız demiş ki: -Sıra benimle

güreşmeye geldi. Güreşi de kazanırsan atlarımızla at yarışı yapacağız. Ondan sonra vaatlerim tamam olacak. İkisi de kispetlerini giyinip güreşe başlamışlar. Güreşte de tabî ki Hak vergisi Hızır eli değmiş birisi olan Beyböğrek, kızını alaşağı etmiş. KIZ: -Tamam delikanlı. Bu işin de tamam. Şimdi atlarımız at yarışı yapacak. At yarışını da kazanırsan sen benimsin, ben de seninim, demiş. Atları getirmişler. Bu kızın seyrek basan bir atı varmış. Öbür atların beş adım attığını bu bir adımda kavuşuyormuş. KIZ, ona güvenerek at yarışı istiyormuş. Beyböğrek'in atıysa, Hak vergisi olduğu için, diğer atlara benzemiyormuş. Atlarını meydana çıkarmışlar. Yarış başlamış. Bengiboz, tabî Hak vergisi. Arayı açmış, gidiyormuş. KIZ, atına ne yaparsa yapsın Bengiboz'a yetiştiremiyormuş. Atını o kadar sıkıştırmış ki atı devrilmiş. Orada çatlayıp gebermiş. KIZ bağırır: -Oğlan geri dön. Sen benimsin, ben senin. Bengiboz hiç durmamış. Çünkü kız yüzünü açar. Beyböğrek de görürse dayanamaz yarışı kaybeder. Bu nedenle Bengiboz yoluna devam etmiş. Bir müddet gittikten sonra Bengiboz durmuş. KIZ bağırınca neden durmadığını da Beyböğrek'e anlatmış. Geri gelmişler. Hakikaten Bengiboz'un dediği gibi dünyalar güzeli bir kız. KIZ, Beyböğrek'e demiş ki: -Ey âdemoğlu! Sen benimsin ben de senin. Benim bütün vaatlerimi yerine getirdin. Şimdi babama gideceğiz. Yükte hafif, pahada ağır nem varsa alacağız. Sonra da beni nereye götürürsen götür. Ama merak ediyorum sen kimsin? İn misin, cin misin? Şimdiye kadar beni hiç yenen olmamıştı. -Ben, filan şehrin padişahının oğluyum. Bunun kim olduğunu o zaman kız anlamış. -Benim babam bir zamanlar, o padişahın yanında vezirdi. Lalaydı. Babam sonra buraya ordu komutanı oldu. Sen de, ben de Hızır'ın verdiği elmadan olan çocuklarız. İkisi birbirini tanımışlar. Oradan kızın babasının yanına gitmişler. Babasıyla görüşüp elini öptükten sonra Beyböğrek'in memleketine doğru yola çıkmışlar. Padişahın memleketine geldiklerinde padişaha müjdelere vermişler: -Padişahım, oğlun geldi. Bir de yanında dünyalar güzeli bir hanım getirdi. Padişah, müjdecilerin müjdecilerini vermiş. Çıkıp oğlunu karşılamış. Gelinini ve oğlunu içeriye almış. Ancak hanım sultan Beyböğrek'in geldiğine hiç sevinmemiş. Geline şöyle bir ağız ucu ile "Hoş geldin" demiş. Beyböğrek'e de: -Rum kralının elinde babanın tutsakları var. Eğer yiğitsen gidip onları getirseydin. Gitmiş, Akkavak kızını getirmişsin. Sana göre kız mı yoktu? Nerde, kimi olsa alırdın. Erkekliğin varsa babanın tutsaklarını kurtarsaydın, demiş. Beyböğrek bu sözleri kendine yedirememiş. -Ben böyle kakınçla yaşayamam. Tamam anne, gider onları da kurtarıyorum demiş. Akşam olmuş. Akkavak kızını ile Beyböğrek yataklarına yatmışlar. Yatınca Beyböğrek araya kılıcını koymuş. Akkavak kızını Beyböğrek'e sormuş: -Neden aramıza kılıcını koydun? - Sonra anlarsın. Sabah sefere çıkacağım. Zifamız dönüğe kaldı. Sabah olunca yakın arkadaşlarından iyi silâh kullanan otuz dokuz kişiyi toplamış. Kırk atlı, Rum kralının elinden

tutsakları kurtarmak için yola düşmüşler. Gide gide gidip o memlekete yaklaşmışlar. Bir çayırılık yere geldiklerinde “Hem atlar dinlensin hem de biz dinlenelim”, deyip durmuşlar. Atları ya yılsınlar diye çimene bırakmışlar. Burası da sihirli bir yermiş. Bismillah deyip yatan, yedi gün yatarmış: bismillah demeden yatan yedi ay yatarmış. Bunlar tabîi yorgun argın oldukları için düştükleri için düştükleri gibi uyumuşlar. Sabah Rum kralı ile vezirleri konaklarından bakmışlar ki karşı çimenlikte kırk tane atlı görünüyor. Orada atlar var. Hemen adamlar salmışlar: -Bakın bunlar kimdir, necidir, demişler. Adamlar gelmişler ki hepsi uykudalarmış. Hiç kimse uyanmıyormuş. Tabîi bunların hepsini toplamışlar. Beyböğrek'e sıra gelince, Bengiboz gelmiş. Beyböğrek'i karnının altına almış. Önüne geleni kapıyor, arkasına geleni tepiyormuş. Ne yapmışlarsa alamamışlar. Krala haber salmışlar: -Burada bir at var. Sahibini karnının altına aldı. Ne yaptysak elinden alamadık. Biz ne yapalım? Kral: - Demek ki o küheylan bir atmış. Hayvana dokunmayın, yazık olur. Yalnız havaya bir-iki el kurşun sıkın. At değil mi; ürker, bırakıp gider, demiş. Gelmişler, aynı şekilde havaya iki-üç el ateş etmişler. O kalabalığa, o silâhın sesine at ürkmüş. Kaçmış, gitmiş. At gidince Beyböğrek'i de almış, götürmüşler. Bunların Türk asıllı olduğunu anlayan Kral, hepsini zindana koymuş. Bunlar günleri tamam olunca uyanmışlar. Yedi gün mü olmuş, yedi ay mı olmuş uyanmışlar. Uyandıklarında kendilerini mahzende bulmuşlar. “Ne oldu bize? Buraya nasıl geldik?”, diye soruyorlarmış. Buranın, kralın mahzeni olduğunu öğrenmişler. Çaresiz orada kalmışlar. Kralın bir bayram günü olurmuş. O bayram gününde de bütün mahkûmları gezsinler diye, bahçelere çıkarırlarmış. Yalnız Beyböğrek'i bahçeye çıkarmamışlar. Atı gelir, bahçeden götürür diye. Bunu almış kalenin başına çıkarmışlar. Akşam olmuş, bütün mahkûmları içeri almışlar. Beyböğrek tek başına kalenin başında olduğu için, hiç kimsenin hatırına gelmemiş. Beyböğrek gece orada kalmış. Gece sabahlara kadar Yaratan'a, “Bana bir kurtuluş yolu ver”, diye yalvarmış. Sabah şafak attığı sırada bakmış ki karşıdan bir kervan cangır cangur geliyormuş. “Acaba bunlar bizim o taraftan mı? Bizim o taraflardan haberleri olur mu, olmaz mı?”, diye düşünüyormuş. Sonra da demiş ki: -Neyse, biraz daha yakınlaşsınlar. Bunlara bir-iki laf diyeyim. Bizim o tarafları biliyorlar mı? Memleketimi tanırlar mı? Kervan kalenin yakın bir yerine geldiği sıra babasının memleketini, yeni getirip evde bir gece dahi yanında misafir kalmadığı hanımını, elini kulağına atıp sormuş: -Mesken oldu, bize kalenin başı, Gözümden akıttım kan ile yaşı, Gelsin buraya da bezirgânbaşı, Ondan da bir haber verin, hocalar. Kervancıbaşı demiş ki: -Bu adam bir şeyler soruyor. Yavrum, buna kim bir cevap verirse öndeki sarı katırı yüküyle ona vereceğim. Kervancıların içinde gözü açık bir Keloğlan varmış. Sıçrayıp katırına binmiş. Cevabı ben vereceğim diyerek gitmiş. Keloğlan: -Elleham (galiba) sen bir velisin. Kadir Mevla'm seni kayırsın.

Sana kimler derler, kimin neyisin? Söyle yiğit, kelâm gelsin dilinden. Beyböğrek: -Babam padişah, kendim Beyböğrek. Ondan da bir haber verin hocalar. Keloğlan: -Yahu, bu padişahın oğlu Beyböğrek'miş. Buna babasından, ailesinden haber verelim, deyip devam etmiş. -Babanı sorarsan beli büküldü. Ananı sorarsan gözü tutuldu. Kız kardeşin kara giydi, oturdu. Biz buralardan böyle gittik, Beyböğrek. Beyböğrek: -Mevlâ'm nasip etti, rastladım sizi. Allah'tan gelene gönlü razı. Bengiboz ile Akkavak kızı, Ondan da bir haber verin, hocalar. Keloğlan: -Senin ocağın batsın. Bu nasıl soru? Akkavak kızını verdiler. Şimdi bunu ona nasıl söyleyeyim? Aman, ne yaparsa yapsın. Ben bunu söyleyeceğim: O'da olanı bilisin, demiş. Sonra da olan biteni anlatmış. Akkavak kızının, kel vezire verildiğini filan da söylemiş. Beyböğrek: -Yığılsınlar, derilsinler, gelsinler. Kim ölür de kime kalır desinler? Baltacıoğlu kel vezire versinler. Kaç ay, kaç gün mühlet koydular? Keloğlan diyor ki: -Bari gününü de söyleyeyim, gideyim. Nasıl olsa sarı katırı yüküyle aldım. Keloğlan: -Ne yalan söyleyeyim, bayrak kuruldu. Düğün atlarına kolayan vuruldu. Üç ayla üç gün müddet verildi. Üç ay gitti, üç gün kaldı Beyböğrek. Keloğlan bunu söyler söylemez Beyböğrek sızmış, kalmış. Kervancılar vedalaşıp gitmişler. Aradan zaman geçince zindancı başı mahkûmları saymış, bir kişi eksik çıkmış. Nerede olduğunu sormuş, kalenin başında olduğunu söylemişler. Zindancı başı "Sabah alın!" demiş. Beyböğrek orada biraz düşünüp taşındıktan sonra aklına bir fikir gelmiş. -Ya ben bir, iki de şu Bengiboz'u çağırayım. Belki bir yerde kulağa duyarsa yanıma gelir. Acaba atım nerededir? Beyböğrek atını çağırmak için elini kulağına atmış. Bengiboz için bağırmış:

Sabah oldu, tan yeri atmadan,
Cümle kuşlar destur olup ötmede,
Kâfir kral örtüsünden kalkmadan,
Yetiş Bengiboz'um, yâr elden gitti.

Sabah oldu, tan yerleri ışıyor. Ateş oldu, ciğerlerim pişiyor. Bengiboz'um nerelerde kişniyon? Yetiş Bengiboz'um, yâr elden gitti. Bengiboz da bıraktığı o çimenlik yerde imiş. Bengiboz diz boyu kadar ot olmayan yerde yayılamıyormuş. Yeni bir otlu, sulu yere gideceği sıra Beyböğrek'in sesini duymuş. Tabii bu Hak vergisi olduğu için sesi duymuş. Duyar duymaz sesin olduğu tarafa gitmiş. Beyböğrek bakmış ki karşıdan bir duman geliyormuş. Acaba Bengiboz mudur, diye merak etmiş. Tekrar elini kulağına atmış, seslenmiş: -Duman sandım, ayağının tozunu. Mevlâ'm kısmet etse görsem yüzünü. Öpeceğim tırnağını, gözünü. Yetiş Bengiboz'um, yâr elden gitti. Beyböğrek bunları deyip bitirmeye kalmamış, Bengiboz gelmiş. Kalenin önünde durmuş. Kralın da yetişkin bir kızı varmış. Beyböğrek kervancılara,

ata söylerken bu kız pencereden dinlemiş. Hatta babasına, “Kâfir kral örtüsünden kalkmadan; yetiş Bengiboz'um, yâr elden gitti” filan dediğini hep duymuş. Bengiboz'a söylediği sıra kralın kızı Beyböğrek'in yanına gelmiş. - Buradan kurtulup gidersen bunlar sana hediyem olsun, demiş. Elindekileri Beyböğrek'e uzatmış. Yedi sene işlediği çevreyi bir de babasının üfürüklü ağızlığını vermiş. Beyböğrek bunları almış, cebine koymuş. Kız merdivenlerden aşağı giderken Bengiboz mi Beyböğrek, at gelir gelmez kaleden üzerine atlamış. -Atın üstüne biner binmez: -Hadi Bengiboz'um deeehh, demiş. Bunun üzerine Bengiboz Beyböğrek'e: -Ey insafsız adam! Ben şunca zamandır yazlarda, çöllerde dolaşıyorum. Ot bulduysam diz boyu yayıldım. Dizime yetişecek su bulduysam içtim. Ağzımda dilim kopmak üzere. Belimde eğer yere yattı. Belim kopmak üzere. Sen hemen sürüyorsun. Aç bir bak. Ondan sonra benden dilediğini dileyeceksin. Beyböğrek kralının kızının yedi senedir işlediği çevreyi hemen atın sırtındaki yaraya vurmuş. O üfürük ağızlıkla da diline üfürüp atın sırtına binmiş. Beyböğrek ata atlar atlamaz. Bengiboz şahlanmış. Bryböğrek, gel ha gel, günlerden bir gün babasının memleketine gelmiş. Üçüncü gün dolmuş. Akkavak kızını vezire vermişler. Düğün olmuş. Gelini indirmişler. Düğün yemeği filan veriliyormuş. Beyböğrek o sıralar gelmiş. Şehrin girişinde bir çeşmenin başında oturmuş. Bir de orada saz bulmuş. Kendi kendine demiş ki: -Bu düğüne yetişirsem, bozgunluğa vermeden (kendimi tanıtmadan) önce Akkavak kızına görüneyim. Bakayım, benden vazgeçti mi, yoksa beni tanıyınca iş değişecek mi? Çeşmenin başında otururken bakmış ki Bengiboz'dan sonra olan bir tay, bir de Bengiboz'un tazısı yanlarında küçük kız kardeşi suya geliyorlarmış. At da suyu her gün bulandırarak içermiş. At o gün gelmiş, temiz su içmiş. Tazı da oralarda oynaklıyormuş. Kız kardeşi bunlar böyle yapınca demiş ki: -Vay soyha kalasıca, demek ki Beyböğrek'in karısının zıfı gecesi olduğu için oynuyorsun. Sen de her gün suyu bulandırıp içiyordun. Şimdi suyu temiz içtin. Tazıya bir taş atmış. Beyböğrek tabii ki kız kardeşini, atını, tazısını tanımış. Orada sazına dokunmuş, kız kardeşine bir beyit söylemiş:

-Atma bacım, atma tazıya taşı.

Bengiboz da Hüdayi'nin kardeşi.

Gözümden akıttım bunca yaş.

Bizi de kavuşturdu Yaradan. Beyböğrek'in bacısı demiş ki: -Sen nerenin abdalısın? Gelip bana ne söylüyorsun? -Yok bir şey, bacı. Aklıma geldi de öylesine söyledim. Bana düğün evini göster. Ben oraya gideceğim. Orada biraz bir şeyler yer, karnımı doyururum. İşte şurası. Bayrak görünen yer, demiş annesinin yanına koşmuş. Annesinin de eskisi gibi

Beybögrek'e kızgınlığı kalmamış. Yahudi ile olan ilişkisi de bitmiş. Aradan geçen zamanda yaşlanmış. Artık o da Beybögrek'in dönmesini istiyormuş Kız gelmiş, annesine: -Anne bir abdal bana türkü söyledi. "Bengiboz Hüdayi'nin kardeşi, bizi kavuşturdu Yaradan" filan bir şeyler dedi. Ben bir şey anlayamadım. Kızdım. Kızınca bana düğün evini sordu, demiş. Annesi de kızına demiş ki: -Kızım git, oralara tekrar bak. Eğer kardeşinse boynunun altında üç tane maden lira ile bir göz boncuğu vardır. Onlar duruyorsa kardeşindir. Bir de açtır. Şu düremeci götür de yesin. Kız düremeci alıp koşarak gelmiş. Beybögrek de bahçenin arasından düğün evine gidiyormuş. Kız: -Az dur, kardeş. Biraz önce düğün evine gideceğim, demiştin. Düğün evi kalabalık olur belki sana yemek veren olmaz. Ben sana düremeç getirdim. Şunu kardeşim olarak al, karnını doyur. Yine düğün evine gidersin. Beybögrek elini uzatmış. -Tabi bacım, biz kardeşiz. Yerim, demiş. Kız itiraz etmiş: -Yok, ben eline vermem. Ceketini kaldır, koynuna koyacağım. Beybögrek ceketini kaldırmış. Kız bakmış ki maden liranın birini bozdurmuş, biri duruyor. Göz boncuğu da yanında takılıymış. Kız hemen "Kardeşim!" diyerek Beybögrek'in boynuna sarılmış. Beybögrek: -Aman bacım, biraz önce de dediğim gibi bizi Allah, kavuşturdu. Ama benim geldiğimi duyurma. Ben şimdi düğün evine gideceğim. Al şu sazımı. Eğer düğün evinden "Dilenci istiyor" diye haber gelirse esirgeme; sazımı, okumu, yayımı gönder, demiş. Kız tekrar koşarak evine gitmiş. Babasına, annesine müjde vermiş: -Anne baba müjde! Beybögrek geldi. Yalnız "Ben dönünceye kadar sırrımı kimseye söylemeyin" dedi. O düğün evine gitti, demiş. Annesi, babası çok sevinmiş. Beybögrek düğün evine gitmiş. Kadınların toplandığı yere oturmuş. Oradan bir çocuğa demiş ki: -Git, Beybögrek'in sazını al da gel. Oradakiler: -Ya, onlar verir mi? Zaten yastalar. Beybögrek: -Neden vermesinler? Verirler. Karısından geçtiler de sazından mı geçmeyecekler, demiş. Çocuk koşarak gitmiş, sazı istemiş. Kardeşine tembih ettiği için vermişler. Beybögrek sazı almış eline çalmaya başlamış. Kadınlardan biri geçerken: -Aman kardeş, senin sazın mı var, demiş. -Evet bacı. Sazım da var sözüm de var. Kadın içeri girmiş. Oradakilere demiş ki: -Dışarıda bir abdal oturuyor. Sazı da var. Çağırsak; gelse iki saz çalsa da biz oynasak. Onlar da "Gelsin oynayalım." demişler. Beybögrek gelmiş. Kızın biri çıkmış oynamak için. Kız da Beybögrek ile beraber giden, kralın hapisanesinde kalan Mustafacık'ın nişanlısıymış. Beybögrek bunun için: -Kapının önü daracık değil mi?

İtinin adı Baracak değil mi?

Seni seven Mustafacık değil mi?

Mustafacık'ın esir yatıyor, hey Allah'tan bulasın, demiş. Kız utanmış, demiş ki: Mustafacık, Beybögrek ile gitmişti. Bu abdal Mustafacık'ı söylüyor. Ben Mustafacık'ı unutup da oyunlar oynuyorum, demiş. Elinin kinasını silerek yerine oturmuş. Bir başka kadın oynamak için çıkmış. Beybögrek onun için:

-Başına takmış sümbül lalesi,

Eline yakmış Yemen kinası.

Şu gelen de Sehide'nin anası.

Sehide esir kaldı, hey Allah'tan bulasın, demiş. Kadın şaşırılmış: -Benim Sehide'm de Beybögrek ile gitmişti. Ben ne yapıyorum, demiş. Oyunu bırakmış. Başlamış elinin kinasını çıkarmaya. Akkavak kızını alan kel vezirin bir karısı varmış. Kadınlar kel vezirin eski karısına demişler ki: -Üzerine kuma gelmeyle ne olu? Gel, bir de sen oyna. İki dön, abdal bakalım sana ne diyecek? Vezirin karısı çıkmış ortaya, oynamaya başlamış. Beybögrek vezirin karısı için:

Ayağına giymiş narini.

Gelir salını salını.

Kel vezirin puşt g... v... gelini.

Dön oyana gelin, dön o yana. Bunları duyan gelin demiş ki: -Allah ocağını batırsın. Yarın Akkavak kızını, benim başıma kalkar. Bir abdal sana bunları dedi, diye. Çıksın, bir de Akkavak kızını oynasın. Akkavak kızını da elinde bir şişe zehir, bir de hançer çarhatının altında tutuyormuş. Son saate kadar bekleyip Beybögrek gelmezse vezir ile zifafa girmeden zehri içecek, hançeri saplayacakmış. Beybögrek'in sesini duyunca tanımış. Zehri, hançeri atmış. Çıkmış oynamaya. Beybögrek, Akkavak kızının salına salına geldiğini görmüş. Başlamış söylemeye:

-Kaşların enli enli.

Ne bakarsın kinli kinli.

Gelin mi oldun, iki dinli?

Dön oyna gelin, dön oyna.

Bırakmışsın Bengibozu.

Mevlâm abdal etti bizi.

Salınan şu Akkavak kızını,

Salınan dilber benimdir, benim.

Başında salınan Akkavak kızını.

Salınan dilber benimdir, benim.

Bunları söyleyince oradakiler anlıyorlar ki bu Beybögrek. Hepsi bir ağızdan: -Senindir ağam, senindir, demiş. Bu arada kel vezire ayrı, padişaha ayrı "Beybögrek geldi" diye haber salınmış. Vezir ne yapacağı şaşırılmış. Beybögrek karısını almış, padişahın yanına götürmüş. Padişahın evinde yeniden düğün dernek başlamış. Beybögrek babasına demiş ki: -Baba, bu iş böyle olmaz. Beni öldü bilerek, yokluğumdan faydalanarak bu işi yapmışsınız. Madem adam düğün dernek kurmuş, yarım kalmasın. Kel veziri çağırıp bacımı ona nikâh edeceğim. Bacısını vezire vermiş. Kendisi de düğününe devam etmiş. Yine akşam yatağa yattıklarında Akkavak kızıyla arasına kılıcını koymuş. Akkavak kızı araya neden kılıcı koyduğunu sormuş. Beybögrek cevap vermiş: -Benim vaatlerim yerine gelmeden bizim bu zifafımız gerçekleşemez. Beybögrek iki gün kalmış, üçüncü gün babasından destur almış. Yanına beş, on iyi silâhşor ve boynuzlu hayvanlardan bir sürü almış. Kralın memleketine varmışlar. Önceden konakladıkları o çimenlik, çayırılık yere gelmişler. Beybögrek yanındakilere: -Burası sihirli. Biz burada uyuduk, krala esir düştük. Kimse uyumasın. Vakit akşam olamaya başlayınca boynuzlu hayvanların hepsinin başlarına birer tane mum dikeceksiniz. Yatsıdan sonra da hepsini yakacaksınız, demiş. Vakit yatsı olunca aynen Beybögrek'in dediği gibi yapmışlar. Hayvanların boynuzlarındaki mumları ateşlemişler. Her yer ateş olmuş. Beybögrek, krala iki tane elçi göndermiş. Elçilere demiş ki: -Söyleyin krala; acele tutsaklarımızı, esirlerimizi versin. Yoksa buraları ateşe verip yakacağız. Elçiler kral ile görüşmeye gitmişler. Kralın huzuruna çıkmışlar. - Biz filan ülkenin, filan padişahın elçileriyiz. Sizde olan esirlerimiz, tutsaklarımız var. Bunları almak için geldik. Bunları bize vereceksin. Yok eğer vermez isen, tahtını başına yıkacağız. Her tarafı ateşe vereceğiz. İnanmıyorsan pencereden dışarı bak, demişler. Kral çıkmış, bakmış. Gerçekten de her taraf ateş içinde. Vezirini çağırılmış: -Bizim ne harpten haberimiz vardı ne böyle bir ordunun geleceğinden. Ani bir baskına yakalandık. Ne yapmak lâzım, diye sormuş. Veziri: -Kralım, ordu gelmiş. Bütün çevreyi sarmış. Ateşe verip bizi yakacaklar. Bizim hiçbir hazırlığımız yok. Askerin haberi yok. Askerimizi toplayıp, silâhlanıp "Çıkin!" deyinceye kadar, burayı başımıza yıkarlar. Nasıl olsa adamların bizden fazla bir şey istediği yok. Sadece kendi tutsaklarını, esirlerini istiyorlar. Verelim gitsin, demiş. Kral da uygun görmüş. Esirleri, tutsakları bırakmışlar. Esirleri sayıyorlar kırk kişi olması gereken tutsak sayısı otuz dokuz çıkıyormuş. Bunlar Beybögrek'i Bengiboz'un kaçırdığından haberleri yokmuş. Beybögrek: -Eğer sayı tamam olmazsa kabul etmem. Yoksa kızını verirsin, demiş. Kral karşı çıkmış. Vezirleri ile toplanmış. Toplantıda vezirleri demiş ki: -Kralım, bir kız için şimdi memleketi ateşe verip yakıralım mı? Türk gelmiş, kapımıza dayanmış bizi ateşe verecek. Türk'ün

önünde duramayız. Ver gitsin. Kral da kabul etmiş. Otuz dokuz tutsağı, diğer esirleri bir de karalın kızını alıp sayıyı tamam etmişler. Evlerinin yolunu tutmuşlar. Arkadaşları bu camızları, öküzleri, keçileri ne yapalım diye Beyböğrek'e sormuşlar. Beyböğrek de: - Camızları sürün. Gitsin, şu gölde yatsınlar. Keçileri sürün, şu meşede yayılsınlar. İşte öküzleri sürün, şurada yayılsınlar, demiş. Sabah kalkmış, kral ile vezirleri bakmışlar ki öküzün boynuzunda mum, keçinin boynuzunda mum. Oyuna geldiklerini anlamışlar. Kral: -Vay Türk! Sen ettin, biz kaldık, demiş. Beyböğrek; otuz dokuz arkadaşı, babasının esirleri, bir de kralın kızı ile memleketine ulaşmış. Tekrar kırk gün, kırk gece düğün, toy etmişler. Önce Akkavak kızıyla sonra da kralın kızıyla nikâhlanmış. Böylece yiyip, içip muradına geçmiş (Demir, 2017).

MASAL 19: BOZKURT

Eski zamanlarda, dağın başında büyük bir kurt yaşarmış. Bu kurt günün birinde gezip dolaşmaktan yorgun düşmüş ve dağdaki inine kıvrılıp yatmış. Kurt ininde yatarken yanına başka bir kurt gelmiş: "Selamünaleyküm." "Aleykümüsselam." "Yahu kurt kardeş niçin burada yatıyorsun?" "Eh, ne yapalım görüyorsun yorgun ve yaşlıyım, dizlerimde de derman kalmadı, koşacak halim de kalmadı. Gözlerim uzağı göremez oldu, dişlerim eskisi gibi keskin değil. Buraya körden topaldan, koyun keçi gelirse hemen yakalayabilir miyim diye bekliyorum. Belki Allah, nasibimi burada verir." demiş. Genç kurt: "Kardeşim, burası yolların buluşma noktası. Bilirsin, 'yol delisiz, dağ çahsız olmaz' demişler. Buradan ayrılalım da uygun bir yerde senin karnını doyurayım." demiş. Bunun üzerine yaşlı kurt: "Şöyle yanıma yaklaş da seni muayene edeyim." demiş. Yaşlı kurt, ziyaretçisi kurdun bacaklarını şöyle bir yoklamış, iyi değil. Dişlerine bakmış, o da iyi değil. Gözlerine bakmış, feri çekilmiş. Yaşlı kurt yatağından biraz doğrulduktan sonra sormuş: "Sen, kimlerdensin arkadaş?" Ziyaretçi kurt: "Kızıl kurtlardanım." demiş. Yaşlı kurt: "Geç canım geç, sende yiyecek ekmek kalmamış." demiş ve misafirini yolcu etmiş. Misafirin yolcu edilmesinden biraz sonra yaşlı kurdun yanına bir başka kurt gelmez mi? "Selamünaleyküm." "Aleykümüsselam." "Aman kurt kardeş, hayırdır niçin burada yatıyorsun? Burası yol ağzıdır gelen geçen olur, sonra bir kazaya kurban gidersin." demiş. "Boş ver arkadaş, bak artık iyice yaşlandım. Buraya yattım ki, körden topaldan koyun keçi geçerse yakalayıp yiyeyim." demiş. Misafir kurt: "Arkadaş bu iş böyle yürümez, burada beklemekle yemek bulunmaz. Gel ben senin karnını doyurayım." demiş. Yaşlı kurt: "O zaman yanıma biraz yaklaş da, seni muayene edeyim, sonra da beni doyurup doyuramayacağına karar vereyim." demiş. Yaşlı kurt bakar ki misafirin elleri, bilekleri cansız, dişleri kesmez olmuş, gözlerinin feri

kaybolmuş. Yaşlı kurt sormuş: "Sen kimlerdensin arkadaş?" "Kara kurtlardanım." "Geç arkadaş geç, sende de iş yok." demiş ve onu da yolcu etmiş. Misafirin ayrılmasından çok kısa bir süre sonra yaşlı kurdun yanına bir kurt daha gelmez mi? Selamlaşmışlar. Misafir kurt sormuş: "Kurt amca, burada niçin yatıyorsun?" "Yavrum, görüyorsun ihtiyarladım, buralardan kör, topa! koyun, keçi geçerse yakalanın diye bekliyorum." demiş. Bunun üzerine genç kurt: "Yok burada beklemekle av bulunmaz, gel senin karnını doyurayım." demiş. Bunun üzerine yaşlı kurt: "Peki, önce yanıma yaklaş, seni de muayene edeyim. Beni doyurup doyuramayacağına karar vereyim." demiş. Genç kurt yaklaşınca bacaklarına şöyle bir dokunmuş; odun gibi... Dişlerine bakmış; bileylenmiş bıçak gibi... Gözlerine bakmış; tıpkı yüz mumluk ampul gibi parlıyor... Yaşlı kurt sormuş: "Sen kimlerdensin arkadaş?" Genç kurt: "Bozkurtlardanım." demiş. Yaşlı kurt: "Tamam, şimdi aradığımı buldum." demiş ve ikisi birlikte yola çıkmışlar. Bir süre gittikten sonra yol kenarında durmuşlar. O sırada, yaşlı bir kadın yanında eşek ve yavrusu ile kirmen eğirerek geliyormuş. Bozkurt, yerinden sıçradığı gibi eşeği parçalamış. Bunu gören kadın: "Bari eşeğin yavrusunu kurtarayım." demiş. Ama bir de ne görsün eşeğin sıpası da parçalanmış. Durumu gören kadın feryat figan içindeyken bozkurt, yaşlı kurdun yanına giderek: "Arkadaş işte eşek, işte yavrusu. Hangisini istersen istediğinden ye." demiş ve oradan ayrılmış (Alptekin, 1991).

MASAL 20: BÜLBÜL

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, zamanın birinde, bir padişah varmış. Bu padişahın üç tane oğlu varmış. Padişah ve oğulları bir cami yaptırmak istemişler ve camiyi yaptırmışlar. Tam namaz kıldıkları sırada bir ermiş kişi gelip: -iyi cami, hoş cami, bir şeyi noksan cami, deyip gitmiş. Bu durum birkaç gün böyle devam etmiş. Sonunda bir şeye karar vermişler ve padişahın küçük oğlunu kapının arkasına saklamışlar. Diğerleri namaz kılariken ermiş kişi yine gelmiş ve küçük çocuk bu adamı yakalamış. Ermiş, bu caminin neyi noksan, diye sormuşlar. Ermiş kişi: -Bir yerde bir bülbül var. Bu bülbülün yanında bir kral kızıyla, kırk arkadaşı var. Bir dev de bunları tutmuş ve bırakmıyor. O bülbülü bu camiye getirin demiş. Padişahın çocukları yola koyulmuşlar. Karşlarına üç yol çıkmış. Biri sağa, biri sola, küçük kardeş de ortadaki düz yola düşmüş. Büyük kardeşlerden biri hancı, diğeri kahveci olmuş. Küçük çocuk güzel bir yere varmış. Burada büyük bir ev karşısına çıkmış. Kral kızı ile kırk arkadaşını görmüş, yanlarına gitmiş. Kız, ne cesaretle buraya geldiğini sormuş. O da bülbülü almak için geldiğini söylemiş. Sonra da içeri girmiş, bülbülü yakalamış. Uyumakta olan dev de öldürmüş. Kızı da yanına alarak yola çıkmış. Yolda bir kuyuya denk gelmiş. Kuyunun içinde bir devin olduğunu görmüş. Dev, birkaç tane

kız kaçırmış. Kızlar kuyudan bağırmişlar: -Ne olur, bizi buradan kurtar! Oğlan kuyuya inmeye karar vermiş. Bu sırada kralın kızı yanına gelip: -Kuyunu içinde yanına iki koç gelecek. Ak koça binersen yeryüzüne, kara koça binersen karanlık dünyaya gidersen, demiş. Küçük oğlan kızları kurtarıp devi öldürmüş. Bu sırada koçlar gelmiş. Oğlan ak koça bineceğine kara koça binmiş. Kara koçla karanlık dünyaya gitmiş. Küçük oğlanın yanına kuşlar gelmiş ve onu dışarı çıkarmışlar. Bu sırada büyük kardeşler, yollarını bulup evlerine geri dönmüşler. Kral kızıyla, bülbül de oraya gelmiş. Bülbül camiye gelince her yer şenlenmiş. Fakat bülbül hiç ötmemiş. Büyük kardeş kızla evlenmek istemiş. Kız, bülbül ötmedikçe kimseyle evlenmeyeceğini ve bülbülü öttüren kişiyle evleneceğini söylemiş. Aradan seneler geçmiş. Küçük kardeş, köyüne gelip çoban olmuş. Kral kızının söylediklerini duymuş. Saraya gitmiş. Bülbül onu görünce ötmeye başlamış. Oğlan durumunu anlatmış. Padişahın küçük oğlu olduğu böylece ortaya çıkmış. Oğlan, ağabeylerinin birini hancı; diğerini kahveci yapmış. Küçük oğlan da kral kızıyla evlenmiş. Kırk gün, kırk gece düğün yapmışlar (Demir, 2017).

MASAL 21: CEREN

Bir varımış bir yoğumuş Allah'ın gulu çoğumuş, çoğ dimesi günahımış. Bir adam varımış. Adamın iki gızı varımış. Garısı ölünçü evlenmiş. Çocuğların analığı kül bulamacı ider çucuğlara veririmış. İnehleri ölünçü ineğin boynuzlarını bir çağlanın dibine gömmüşler. Çocuğlar, boynuzun birinden bal birinden yağ emerimış. Kül bulamacını yimezimiş. Analık; “Ya çocuğların ya ben!” demiş gocasına. Adam, çocuğlarını bir vehli dağın başına götürmüş. Geldikleri yere gadar oğlan buğday dökmüş, gız mısır dökmüş. Adam, gabak çanağına daş goymuş, bir ağaca asmış; “Ben burada odun ediyom. Takırdı kesilirse bilin ki ben geliyom.” demiş. Çocuğlar uyumuş. Adam odunları etmiş, eve getmiş. Çocuğlar uyanmış ki kimsecikler yok; “Tağ tağ tabacık bizi yanıldan babacığ.” demişler. Ağlamış sızlamış söylemişler türküyü. Geldikleri yoldan gerisin geri getmişler. Yolda bir çeşmiye rastlamışlar. Oğlan; “Ben susadım. Su içeceğim.” demiş. Gız; “Buradan içme. İçersen davşan olursun.” demiş. Başğa bir pınarın yanına gelmişler. Oğlan; “Bacığ, çoğ susadım! Ben içeceğim.” demiş. Gız; “Buradan içersen geyik olursun.” demiş. Başğa bir pınara varmışlar. Oğlan suyu içmiş. Ceren olmuş. Bu gız da dünya gözeliymiş. Bir dereye varmışlar. Ceren ağacın altına uzanmış. Gız da ağaca çıhmış. Gızın şavhı suya vurmuş. Bir beg oğlu da suya gelmiş. Atı suya sohamamış. “Niye girmiyo” dirken, bahmış kı dünya gözeli gız var gavağın başında; “Gız en kı atımı suvaram.” demiş. Gız enmemiş. Develsi gün gene gelmiş. Gız gene gavağın başından enmemiş. Gavağı kökünden kesmeye garar virmiş. Kesmiş kesmiş az galmış kı bitire,

yorulmuş; “Yarın gelir devam iderim.” demiş. Ceren, gavağı yaladığıyınan eskisi gimi olurmuş. Üç gün böyle devam itmiş. Beyoğlu, bir cadı garının yanına getmiş. Cadı garı asbap gazanını getirmiş ağacın altına ters goymuş k1 su doldura. Gız; “Garı ana, eyle değil!” demiş. Garı, diğer tarafa döndermiş gazanı. Gız; “Garı ana, eyle değil! demiş. Garı, gazanı başha tarafa çevirmiş. Gız; “Eyle de değil!” Garı; “Ya nasıl çağam? Gözüm görmüyo. Gel de gur.” demiş. Gız; “Eğil gavağım eğil.” demiş. Gavak eğilmiş. Gız, gazanı gurmuş. Garı; “İnmişhan saçıma da bah. Başım gaşınıyo.” demiş. Gız, garının saçına baharkan, garı da gızın eteğini elbisesine dihmış. Gız; “Doğrul gavağım doğrul!” deyinçi gavağ doğrulmuş. Gız aşığıda galmış. Beyoğlu yanına gelmiş; “İn misin, cin misin?” demiş. Gız; “Ne inim, ne cinim.” demiş. Başından geçenleri anlatmış. Beyoğlu, gızı garılığa almış eve götürmüş. Bir zaman sonra ağlamış. Beyoğlu; “Bir derdin mi var?” demiş. Gız; “Gardaşım su içti ceren oldu. Beni bulduğun gavağın altında birahtık. Onu özledim.” demiş. Cereni de eve getirmişler. Ceren, “Bu, bacımın ayağı; bu, eniştemin ayağı!” deyin avunurmuş. Beyoğlu’nun başha avradı da varımış. Arvrat, gızı denize götürmüş. Soymuş k1 başını yıhaya. Gızı soyunçu denize atmış. Ceren de;” Şu, halbirçi gızın ayağı; şu, eniştemin ayağı!” derimiş. Kadın; “Ne diyo bu? Kesin getsin!” demiş. Beyoğlu; “Ne zararı var sana?” demiş. Gız hamileymiş. Balığın garında bir oğlan çocuğu doğurmuş. Ceren, günde denizin başına gider; “Balıh balığı yuttu Balıh da bacımı yuttu.” deyin türk çığırırımış. Beyoğlu bir gün takip etmiş. Ceren; “Balıh balığı yuttu Balıh da bacımı yuttu.” deyinçi, beyoğlu; “Ne bu?” demiş. Ceren olanları anlatmış. Oğlan, balıhçıları dutmuş. Balıhçılar, balığı dutmuş, kesmişler. Gızı ve bebeğini çiharmışlar. Yemiş içmiş, muratlarına yetmişler. Siz de yetin (Doğan, 2006).

MASAL 22: DEĞİRMENCİ İLE KURNAZ TILKI

Eskiden köyün birinde, bir değirmenci yaşarmış. Değirmencinin çok sayıda tavuğu varmış. Ancak tilkiler her gün değirmencinin tavuklarını birer birer çalıyorlarmış. Sonunda kala kala değirmencinin dört tane tavuğu kalmış. Değirmenci: -Bu tilkilerin yaptıkları artık fazla oluyor. Geriye dört tavuğum kaldı. Bari bunları tilkilere yedirmeyeyim. Yoksa bu gidişle bana yiyecek bir şey kalmayacak, demiş. Bu karar üzerine eski tüfeğini eline alıp kümesin önünde tilkileri beklemeye başlamış. Aradan bir-iki saat geçince tilkinin biri dağdan hoplaya zıplaya inerek değirmencinin yanına gelmiş. Tilki, değirmenciye: -Selamünaleyküm değirmenci; nasılsın, deyinçe değirmenci donmuş kalmış. Değirmenci, korku ve şaşkınlıktan tilkiye hiçbir şey diyemiyormuş. Tilki; -Hiç şaşırma değirmenci. Tilki konuşamaz, deme. Ben konuşan bir tilkiyim. Çok açım. Şimdiye kadar tavuğunu diğer arkadaşlar yediler.

Arkadaşlar senin tavuklarının tadını öyle övdüler ki ben de merak edip geldim. Müsaade et de şu dört tavuğunu da ben yiyeyim. Bakarsın ileride sana bir iyiliğim dokunur, demiş. Tilki bunları söylerken değirmenciden çıt çıkmıyormuş. Değirmenci yavaş yavaş kendine gelince elindeki eski tüfeği tilkiye doğrultmuş: -Hayır, olmaz! Bu dört tavuğu sana yedirirsem, sonra biz ne yiyeceğiz? Hem tavukları yedikten sonra bana ne gibi bir iyiliğin dokunacak, demiş. Tilki: -Bak değirmenci, aklını başına al. Değirmende sıra bekleyen bile yok. Ben seni bu dertten kurtaracağım. Sonra o kadar tavuğa acımıyorsun da şu dört tavuğa mı acıyorsun, deyince değirmenci: -Tamam, tavukları götür. Yalnız tavukları götürürken bana sesini duyurma, dermiş. Değirmenciden izin alan tilki koşarak kümese gitmiş. Değirmenci de: -Yahu, tilki hiç konuşur mu? Ben hayal mi görüyorum yoksa, diye düşünmeye başlamış. Ertesi gün sabah olunca değirmenci kümese gitmiş. Bakmış ki tilki, tavukları gerçekten götürmüş. Değirmenci bundan sonra tilkinin yolunu beklemeye başlamış. Bir gün beklemiş, iki gün beklemiş, tilki gelmemiş. Üçüncü gün tilki çıkagelmiş. Tilki, değirmenciye: -Selamünaleyküm, değirmenci. Değirmenci: -Aleykümselam, tilki. Tilki: -Bak, sözümü tutmaya geldim. Hadi elbiselerini değiştirip. Şu unlu elbiselerinden kurtul. Seninle yolculuğa çıkacağız, demiş. Değirmenci: -Nereye gideceğiz, diye sormuş. Tilki: -Sana, yediğim dört tavuğun hakkını vermeye gideceğiz, demiş. Değirmenci hemen üzerini değiştirmiş ve tilkinin peşine düşmüş. Tilki önde değirmenci arkada gündüz yatıp gece yol gitmişler. Tilki yiyeceklerin en iyisini, en güzelini bulup buluşturup getirmiş, Değirmenci de bunları yemiş. Az gitmişler, uz gitmişler, gide gide İran ülkesine varmışlar. Tilki, değirmenciye büyük bir hendeğe yatırarak; -Değirmenci ben gelene kadar buradan bir yere gitme, demiş, Tilki değirmencinin yanından ayrılmış. İran padişahının murat taşı, dilek taşı ve nişan taşı olmak üzere üç taşı varmış. Değirmencinin yanından ayrılan tilki, padişahın murat taşına oturmuş. Tilkinin murat taşına oturduğunu gören nöbetçiler: -Allah, Allah! Bu ne iştir? Yoksa biz hayal mi görüyorsunuz? Taşın üzerindeki hayvan mı, yoksa hayvan kılığına girmiş insan mı, deyip olayı padişaha anlatmak için haberci göndermişler, Haberci, padişaha: -Padişahım, bizim murat taşına bir tilki oturdu. Ne yapalım, demiş. Padişah: -Kovalayın gitsin, demiş. Tilkiyi kovalamaya gelen haberciye, tilki: Ben tilkiyim ama Allah'ın emri, Peygamber Efendimizin kavli ile Acem Şahı'nın kızını, bizim Şahşah Padişahı'nın oğluna istiyorum, demiş. Tilki, böylece değirmenciye Şahşah Padişahı'nın oğlu yapmış. Şahşah ismini de değirmenin çıkardığı sestten uyarlamış. Tilkinin konuşmasına şaşırان haberci hemen saraya dönerek padişaha: -Padişahım, tilki sizin kızınızı Şahşah Padişahı'nın Oğluna istemeye gelmiş, "Beni kovamazsınız" diyor, demiş. Padişah: -Yahu, tilki hiç konuşur mu? Sen bunu nereden çıkardın oğlum, demiş. Haberci: -Vallahi, konuşur padişahım. Bu sözleri duyan

padişah, olayı gözü ile görüp kulağı ile duymak için faytona binip murat taşının yanına gitmiş. Bakıyor ki tilki taşın üzüründe oturuyor. Tilki olayı padişaha da anlatınca, padişah tilkiyi sarayına davet etmiş. Padişah ile birlikte saraya gelerek sarayın ikinci katına çıkan tilki hemen bir koltuğa oturmuş. Padişah, tilkiye: -Hoş geldin, deyince tilki kafayı önüne eğmiş. Padişah: -Nasılsın, deyince tilki kafayı sağa çevirmiş. Padişah: -Muradın nedir, deyince tilki kafayı sola çevirmiş. Padişah yanındakilere: -Niye konuşmuyor bu, diye sormuş. Haberci: -Bilmiyorum padişahım. Az önce konuşuyordu, demiş. Padişah, tilkiye: -Niye konuşmuyorsun tilki efendi, deyince tilki: -Acem Şahı diye her tarafta namın duyulur. Ben de namına sığınarak Acem Şahı'nın kızını Şahşah Padişahı'nın oğluna alıp hayırlı bir iş yapayım, dedim. Fakat ülkenin sınırlarını geçince, Şahşah Padişahı'nın oğlunun elbiselerinin güzelliğini görenler elbiseyi parçaladılar. Ben de Şahşah Padişahı'nın oğlunu hendeğe yatırdım, geldim. Senin nasıl böyle bir ülken var, demiş. Padişah: -Benim ülkemde adam soyacaklar, öyle mi, deyince tilki: -Evet efendim, Şahşah Padişahı'nın oğlunu soydular, demiş. Padişah: -Götürün bu tilkiyi hazinedarıma. Ona mücevherlerini, altınlarını versin. Şahşah Padişahı'nın oğlunun elbisesi nasılsa ondan alsın, demiş. Tilki, değirmenciye güzel bir elbise temin ettikten sonra askerlerle birlikte değirmencinin yattığı hendeğe gelmişler. Hendeğe gelince tilki, askerlere: -Siz burada kalın, diyerek değirmencinin yanına tek başına gitmiş. Tilki, değirmenciye: -Kalk değirmenci. Al şu elbiseleri çabuk giyin, deyince değirmenci elbiseleri hemen giymiş. Tilkinin getirdiği elbise, değirmenciye tam olmuş. Değirmenci de yakışıklı biriymiş. Elbiseyi giyince daha da yakışıklı olmuş. Tilki değirmenciye hamâma, berbere götürdükten sonra saraya getirmiş. Tilki ile birlikte saraya giren değirmenci padişahın kızını görünce âşık olmuş. Padişahın huzuruna çıkan değirmenci ile tilki, biraz oturduktan sonra, tilki: -Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile kızını Şahşah Padişahı'nın oğluna istiyorum, demiş. Padişah: -Yahu, bu Şahşah Padişahı hangi ülkenin sahibidir, demiş. Tilki: -Çok uzaklarda bir diyarın şahıdır, padişahım, demiş. Bu arada olanlardan habersiz olan değirmenci hayatında hiç görmediği sarayı, elbiseleri görünce etrafına şaşkın, şaşkın bakıyormuş. Değirmencinin şaşkınlığından şüphelenen padişah, tilkiye: -Senin Şahşah Padişahı niye şaşkın gözlerle etrafı seyrediyor, diye sormuş. Tilki: -Onu mu sordun, padişahım? Ben Şahşah Padişahı'nın oğlu olayım da, şu kıyafet ile Acem Şahı'nın huzuruna çıkayım. Şahşah Padişahı'nın oğlu da bu elbiselerle Acem Şahı'nın huzuruna çıkmayı onuruna yediremiyor, demiş. Padişah ilk başta inanır gibi görünce de kızına, Şahşah Padişahı'nın oğluna imtihan etmesini söylemiş. Bu arada tilki de değirmenciye bazı nasihatlerde bulunuyormuş. Tilki değirmenciye: -Sen hiç mi elbise, saray görmedin? Ne şaşkın şaşkın etrafa bakıyorsun? Bak padişahın dikkatini çekmişsin. Bundan

sonra daha dikkatli davran. Seni padişahın kızı, “Bizim şu kadar altınımız var. Bizim gülşen bahçemiz var” diye imtihana çekerse sen, “Onlarda ne var ki? Benim babaminkiler bunlardan kat kat üstün” diyeceksin demiş. Bir müddet sonra Acem Şahı'nın kızı, Şahşah Padişah'ının oğlunu gezdirmek için babasından izin almış. İzni alınca gezdirmeye başlamış. Kız, Şahşah Padişah'ının oğluna altınları, mücevherleri, gülşen bahçeleri, atları, kılıçları göstererek sormuş: -Nasıl beğendin mi, demiş. Değirmenci, tilkinin dediklerini hatırlayarak: -Benim babaminkiler bunlardan kat kat üstün, demiş. Başka da bir şey söylememiş. Oğlanın ağzından lâf alamayınca kız, durumu babasına anlatmış. Acem Şahı, Şahşah Padişah'ının oğlunun kim olduğunu fazla araştırmadan kızını vermeye karar vermiş. Acem Şahı öyle bir düğün kurmuş ki, çevre ülkelerde dillere destan olmuş. Kırk gün, kırk gece düğün yapmışlar. Düğün bittikten sonra tilki, Acem Şahı'na, Şahşah Padişah'ının ağzından mektup yazmış. Mektubu alıp padişaha vermiş. Mektupta: -Tilki efendi ile bizim oğlanı sizin ülkeye gönderdik. Onlara ne olduysa bir mektup alamadık, diye yazıyormuş. Mektubu okuyan Acem Şahı, müsaade isteyen tilkiye izin vermiş. Tilki, Acem Şahı'ndan bir tabur asker, gelinin çeyizi ve ikinci vezirini de istemiş. Padişah, tilkinin istediklerinin hepsini vermiş. Tilki istediklerini alınca yola düşmüş. Tilki önde, değirmenci ve karısı arkada ilerliyorlarmış. Tilki sonunda değirmenci ve karısı ve Acem Şahı'nın ordusunu devler ülkesine getirmiş. Devler ülkesinde dokuz senedir savaşlar oluyormuş. Tilki, emrindekilere: -Siz burada kalın. Mola veriyorum. Yiyin, için; pehlivanlar güreşsin, cirit oynansın, diye emir verip oradan tek başına ayrılmış. Tilki, askerlerden ayrılır ayrılmaz devlerin sarayına gelmiş. Devlerin sarayına gelen tilki hopluya hopluya sarayın merdivenlerini çıkmış. Penceren içeri girerek mutfakta yemek yapan dev anasına: -Sen burada ne yapıyorsun, dev ana? Dokuz senedir yaptığın yemekleri yiyen var mı? Savaşa giden devler geri geldi mi? Padişahın askerleri hepsini öldürdü. Şimdi de seni öldürmeye geldiler. Diyerek dışarıda eğlenen askerleri göstermiş. Dev anası bakıyor ki tilki doğru söylüyor. Dev anası korku ile tilkiye: İyi ki haber verdin. Şimdi ben bunlardan nasıl kurtulacağım, demiş. Tilki: Mahzene saklanırsın. Mahzenin kapağını yarısına kadar sen kapatır, yarısını da ben kapatırım. Seni böylece kimse görmez ve askerler gidince geri çıkarırsın, demiş. Dev anası, tilkiye hak vererek mahzene girmiş. Mahzenin kapağını yarıya kadar kapatan dev anası, mahzenin içine girmiş. Dev anası içeri girer girmez, tilki mahzenin kapısının yanında duran gülleyi iterek dev merdivenlerden aşağıya yuvarlayıp kapıyı kilitlemiş. Devlin işini halleden tilki, askerleri saraya getirmiş. Tilki saraya gelince: -Aşçılar mutfağa, diye emir vermiş. Aşçılar mutfağa gidiyor ki bin bir çeşit yemek hazır. Hemen sofraları kuruyorlar. Sofralar kurulunca tilki, askerlere: -Yemek yediğiniz gümüş çatal ve kaşıklar sizin olacaktır. Deyince çoğu asker

yemeği yemeden çatalı, kaşadı koynuna sokmuş. Yemekler yendikten sonra tilki, Acem Şahı'nın askerlerini ve vezirini uğurlamış. Devlerin sarayında tilki, değirmenci ve değirmencinin karısı kalmış. Tilki, değirmenciye: -Bak değirmenci, dört tavuğun karşılığını fazlasıyla verdim. Gün olur da ölürsem bana güzel bir mezar yaptır, deyip iki gün sonra yalandan ölmüş. Değirmencinin karısı, değirmenciye gelerek: -Tilki efendi ölmüş, demiş ve kocasını çağırmış. Değirmenci: -Ölmüşse ölmüş, ne yapalım, demiş. Değirmenci, yalandan ölen tilkiyi kuyruğundan tutarak sarayın penceresinden aşağıya atmış. Tilki yere dört ayagının üzerine düşerek tekrar saraya çıkıp değirmenciye: -Yazıklar olsun değirmenci! Ben sana ne yaptım, sen bana ne yaptın, deyince değirmenci: -Aman! Ben ettim. Sen etme. Bu da bana büyük bir ders olsun, demiş. Tilki, hatasını anlayan değirmenciye affetmiş. O günden sonra da değirmenci, tilkiyi hiç üzmemiş. Bir gün tilki gerçekten ölmüş. Değirmenci de tilkinin vasiyetini yerine getirerek verdiği sözü yerine getirmiş (Demir, 2017).

MASAL 23: DEMİR KURT

Zamanın birinde, iki kardeş varmış. Birinin adı Veli, diğerinin Ali imiş. Bunlardan birinin kızı, diğerinin oğlu varmış. Bu çocuklar birbirlerine âşık olmuşlar. Babaları ve anaları bunları nişanlamış. Bahar zamanıymış. Kız anasına demiş ki: -Ana, pancara gidip gezeyim mi? -Git ama erken gel. Çayırıklara gitmiş, deli bir rüzgar gelmiş. Kızı alıp götürmüş. Oğlan eve gelince, kızı sormuş. Kızın kaybolduğunu öğrenince arkasından gitmiş. Geçtiği yollardaki kişilere sormuş. Onlar da: Demir kurt kızı aldı, rüzgârla götürdü, demişler. Günlerce aramış, sonunda urum köyünde bir ağaya misafir olmuş. Durumu ağaya anlatmış. Ağa: -Sen nişanlını böyle aramakla bulamasın. Benim davarlarım var, hizmetkârım ol. Onları otlatırken belki rastlarsın. Ağanın bu teklifini kabul etmiş. Davarları almış, gitmiş. Oğlana: -Yasak bir yer var, oraya gitme, demişler. Çoban da oraya gitmeye karar vermiş. Yolda bir leş görmüş. Bakmış ki aslan bunu yiyormuş. Kurt ve karganın hücumundan rahat edemiyormuş. Çoban leşi parçalara bölerek kuşları da uzaklaştırmış. Aslanın rahatça yemeğini yemesini sağlamış. Aslan: -Sen bana bu iyiliği yaptın, ben de sana bir iyilik yapayım. Sırtımdaki tüyden kopar al, bunları nerede birbirine sürersen benim kılığıma girersin, demiş. Yolda giderken zor durumda olan kargaya ve karıncaya da yardım etmiş. Karga ve karınca da birer parçalarını vermişler. Davarını otlağı bol olan bir yerde yayıyormuş. Karşıdan insana benzer bir kurdun geldiğini görmüş. Cebinden aslanın tüylerini çıkarıp birbirine sürtmüş. Kurtla aslan akşama kadar boğuşup, birbirlerini yenemedi ayrılmışlar. Çoban sürüyü akşama eve getirmiş. Sağdıklarında bakmışlar ki kazanlar sütle dolup taşıyormuş. Bunu görenler hayretler içinde kalmışlar. Oğlana sormuşlar: -Sen bu

davarı nerede otlattın? -Yasak dediğiniz yerde. -Oraya nasıl gittin? -Gittim işte. Ağa merak etmiş. Sabahtan kızıyla beraber çobanın peşine gitmiş. Ağacın kovuğunda saklanmışlar. Biraz sonra tekrar demir kurt gelmiş. Aslanla tekrar dövüşe tutuşmuşlar. İkinci olmuş, yorulmuşlar. Biri bir tarafa düşmüş, öteki diğer tarafa. Kurt demiş ki: -Ah, gidip evimdeki kızımın altın tasıyla suyum içsem bir bacağına arşa, bir bacağına kürşaya atarım. -Benim ağamın kızının altın tasıyla suyu içsem, senin ayağının birini mağribe, birini meşrike atarım. Ağa bunları duymuş ama tası olmadığı için su vermemiş. Dövüş öylece kalmış. Ağa, kızına demiş ki: -Yarın tası alıp gelelim de çobana su verelim. Başımızın belası kurttan kurtulalım. Sabah olmuş. Sabah olmuş, tekrar aynı yere gitmişler. Dövüş tekrar olmuş. İkinci vakti ikisi de yorulup bir kenara düşmüşler. Kız gelip tasla suyu çobana içirmiş. Cana gelip kalkmış. Kurdu ortadan ayırmış. Bakmış ki karnında bir kutu varmış. Kutuyu alıp cebine koymuş. Ağaya demiş ki: -Sen bu davarı eve götür, ben kurdun izinden gideceğim. Gitmiş, gitmiş. Bakmış ki tepede bir ev varmış. Hemen karınca kılığında girmiş. Eve girmiş bakmış ki kurdun babası, dev oradaymış. Sevdiği kızı da orada görünce sevinmiş. Kızın dizine çıkmış. Kız demiş ki: -Bu nasıl da amcamın oğluna benziyor. Sabah olunca babası oğlunu aramaya gitmiş. Yalnız kalınca oğlan tekrar aynı hâlinde dönmüş. Kız çok şaşırılmış, durumu ona anlatmış. Cebindeki kutuyu çıkarıp bakmış ki üç tane civciv var. Meğersem kurdun babasının canı onun içindeymiş. Civcivin birinin boynunu koparmış. Hava bozulmuş, kıyamet kopmuş. Kız hemen ikinci civcivin de boynunu koparmış. O arada dev kapıya gelmiş. - Civcivin birini bana bağışla, insanoğlu merhametlidir. Kız: -Bağışlama, o seni öldürür demiş. Üçüncü civcivin de boynunu koparmışlar. Devi eşige yayılıp kalmış. Değerli eşyaları atlara yükleyip urum köyüne gitmişler. Ağanın kızı da çobana varmak istiyormuş. O kızı da almış ve köyüne dönmüş. Kırk gün, kırk gece düğün yapmışlar (Demir, 2017).

MASAL 24: DUL KADININ KEÇİSİ

Varımış yoğumuş, vahdi zamanın birinde bi dene padişah varımış. Bu padişah 'bi gün gendi başına geziyken, bahmış ki adamın biri kâğıtları yazıy yazıy, suya atıy. Padişah merak etmiş, demiş ki, "Sen bele ne yapıysan?" Oda, birinin kızını birinin oğluna, diğerinin kızını da bi başgasının oğluna yazıyam" demiş. Adam padişaha, "Senin kızını da bi çobanın oğluna yazdım." Padişah bu işe çoh gızmış, sinirlenmiş. Gendi gendine, "Ben de bu işi bozacam." diyerek oradan ayrılmış. Padişah, arıya arıya çobanın evini bulmuş. Selâm vermiş, içeri girmiş. O sırada gundahta bi uşah gözüne ilişmiş. Padişah bu uşağı gendisine satmasını istemiş. Çoban biraz düşünmüş, danışmış, razı olmamış ama, en sonunda uşağı padişaha satmış. Padişah uşağı almış, bi ormana götürmüş. Hançerini belinden çihartmış, uşağın galbine saplamış, oradan

ayrılmış. Ertesi gün, çoban goyunlarını almış, ormana olarmaya götürmüş. Uşağından heç de haberi yohmuş. Sürünün içinde de bi dul garının geçisi varmış. Bu geçi sürüden ayrılmış, gendi başına otlıyken, uşağı görmüş, dutmuş onu memesinden emzürmüş. Bi gün bele, iki gün bele devam etmiş... Uşah ölmemiş, dirilmiş, gendine gelmiş. Çoban sürüyü köve götürdüğü vahıt, dul garı ahşam geçisini sağmaya gelmiş. Bahmış ki heç südü yoh! Bu hep bele sürmüş. Bi gün gahmış, çobanın yanına getmiş. "Benim geçimde heç süd yoh. Yohsa sen mi bunu sağıysan?" Çoban şaşurmuş, yemin billah etmiş, dul gariyi zornan evine yollamış. Çoban sabaha gadar uyuyamamış. Bu durumu çoh merak etmiş. Sabah ilk işi geçiyi tahip etmek olmuş. Geçi sürüden ayrılmış, meliyerek çocuğun yanına gelmiş. Çoban da peşine gelmiş. Çoban bahmış ki, geçi geldi bu çocuğu emzürmeye başladı. Şaşurmuş galmış. Geçinin südünün niye azaldığını annamış. Çoban yavaş yavaş çocuğun yanına gelmiş, bahmış ki ne baha, galbinde bi hançer saplı! Haman bıçağı çihartmış, çocuğu gucağına almış, evine gelmiş. Gendi çocuğu olduğunu annamamış. Gel zaman, get zaman çocuh on beş yaşına basmış. Padişah bi gün çobanın gapısının öğünden geçiyken evde bi erkek çocuğunun dolaştığını görmüş. Merah etmiş, içeri girmiş. Bahmış ki gendi hançeri duvarda asılı. Dayanamamış çobana sormuş, "Gardaş sen bu çocuğu nerden aldın?" Çoban da başından geçenleri padişaha annatmış. Padişah, "Acaba bi pusula yazsam bizim eve götürür mü?" demiş. Çoban da, "Niye götürmesin. Götürür." Padişah pusulaya, "Bu çocuh gelür gelmez boynunu vurun!" diye yazmış. Pusulanın ağzını gapatmış, oğlana vermiş. Oğlan pusulayı almış, padişahın sarayına gelmiş. Çoh yorulmuş. Orda bi çeşmeyinen bi de havuz görmüş. Çeşmeden su içmiş, havuzun kenarında yatıyken, düşmüş orda uyumuş galmış. Padişahın gızı da O sırada pencereden bahçayı seyrediymiş. Bi ara gözü oğlana ilişmiş. Goşa goşa oğlanın yanına gelmiş. Oğlanın elindeki pusulayı görmüş. Haman açmış ohumuş, bahmış ki altındaki möhör babasının möhörü. Gız o pusulayı yırtmış atmış, yerine "Bu oğlan gelür gelmez, gızımınan nikâhlayın." diye yazmış. Oğlanın goynuna sohmuş. Gız oradan getmiş saraya. Saray nöbetçileri gezyiken oğlanı orada görmüşler. Ne olduğunu sormuşlar. Oğlan da padişahın yolladığı pusulayı onnara vermiş. Saraydakiler pusulayı ohur ohumaz şaşurmuşlar. Padişah, "Pusulayı getürene gızımı nikâhlayın!" diye yazıymış. Padişahın emrine rıza göstermişler, düğün hazırlıklarına başlamışlar. Ele şatafatlı bi düğün yapmışlar... Evlenmişler. Sorna padişah gelmiş. Padişah düğünü, şenlügen görür görmez şaşurmuş! "Siz ne yapıysız? Bu şenlik ne?" diye sormuş. Onnar da "Padişahım, sizin pusulada yazduğuz emri yerine getürdük." demişler. Padişah pusulayı almış ohumuş. Bahmış ki yazı gendü yazısı degül. Annamış ki bu yazıyı kimse bozamayacah. Dutıy gızını gönül rızalığıynan oğlana veriy. Gırh gün gırh gece düğün yapıy. Padişah zaman sorna ihtiyarlıy, yerine bu oğlanı geçüriy, yeyiy içiy, muratlarına geçiyler (Kara, 1996).

MASAL 25: EŞEĞİN AKLI

Güvercin bir avuç nohut, keklik bir avuç yem, kaz bir avuç pirinç, ördek bir avuç buğday, tavuk bir avuç yem, horoz bir avuç arpa, eşek ise bir avuç yulaf almış, beraberce ekmeye karar vermişler. Aradan sekiz gün geçmiş, güvercin tarlaya gitmiş, dönüşte ortaklarına ekinlerin imlendiğini söylemiş. Bir on gün daha geçmiş, keklik gitmiş, ekinlerin büyüdüğünü söylemiş. Ördek ile horoz gitmiş, ekinlerin sarardığını, biçme zamanının geldiğini söylemişler. Sıra eşeğe gelmiş. EŞek gitmiş, tarlada ne var ne yok hepsini yemiş. Arkadaşlarına gelmiş eşek, "Haydi oraklarımızı bileyin, yarın hasada gidiyoruz." demiş. Bütün gece hazırlık yapılmış. Yemekler pişmiş, herkes azığını almış, tarlaya gitmiş. Tarlaya vardıklarında, bir de ne görsünler! Tarla bomboş. Aralarından hiçbiri suç kabullenmemiŐ. Güvercin, "Yemin edelim." demiş. "Kuyu başına geçer, orada yemin ederiz. Yemin eden de, kuyunun üzerinden atlayarak karşıya geçer." Güvercin gelmiş kuyunun başına: -Hım, hım! Şayet yiyip itiysem kuyunun içine düşeyim, diyerek atlamış, karşıya geçmiş. Keklik, kaz, ördek, tavuk, horoz sırasıyla aynı yemini edip karşıya geçmişler. Sıra eşeğe gelmiş. EŞek: - Şayet yediysem, itiysem kuyunun içine düşeyim, demiş ve atlamaya çalışmış. Lâkin atlayamayıp kuyunun içine düşmüş. Arkadaşları, cezasını bulsun diyerek onu kuyuda bırakıp gitmişler. İhaneti bir türlü affedememişler. Aradan zaman geçmiş, "Beni kurtarın, beni kurtarın!" diye bir ses duymuş oralarda dolaşan tilki. Kuyunun başına gelmiş, eşeği görmüş. EŞek yalvarmaya başlamış: -Ne olursun tilki kardeş! Beni kurtar da, kurtardıktan sonra ne yaparsan yap! İster ye, ister öldür beni. Tilki, eşeği çıkarmış ve onu yemeğe karar vermiş. EŞek de bunu kabullenmiŐ. Tilki nereden yemeğe baŐlayayım diye düşünüp dururken, eşek: -İstersen kuyruğumdan başla, demiş. Benim en lezzetli parçam orasıdır. Tilki, bu sözlere kanmış, eşeğin arkasına geçmiş, kuyruğunu daha ısırılmaya fırsat bulamadan eşek bir tekme atmış ve tilkiyi on metre geriye fırlatmış. EŞek sırta sırta yoluna devam ederken, acılı bir Şekilde onu izleyen tilki: -EŞeğin akliyle hareket edenin sonu budur işte, diye söylenmiş (Özkan, 2014).

MASAL 26: EŞEK-KAFASI

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde temiz yürekli bir ifti, bir de bunun karısı varmış. Bunların hiç çocukları olmamış. Bir gün adam çift sürerken yorulmuş: "Yarabbi, bana bir evlat verseydin, bu ihtiyarlığımda rahat ederdim" diye düşünmüş. Sonra çiftini bırakmış da bir of çekmiş. O dakikada bir Arap, karşısına dikilmiş: Ne istiyorsun, ifti kardeş?" demiş. O da; "Allah bana bir evlat vermedi. Canım sıkıldı da 'of dedim,'" demiş.

Arap cebinden bir elma çıkarmış: “Al, bu elmanın yarısını sen ye, yarısını karın yesin. Allah size bir oğlan evlat verir,” demiş. Adam elmayı almış, bir de bakmış ki arap ortadan kaybolmuş... Çiftçi gene çiftini sürmeye başlamış. Bir ara hararet basmış: “Elmadan çocuk olur mu? Şunu yiyeyim, demiş. Elmanın hepsini yemiş. Aradan dokuz ay geçmiş. Bir gün gene çift sürerken buna bir sancı gelmiş. Oturmuş, abdest bozayım derken bir eşek kafası çıkmış karnından. Adam şaşırılmış. Yeri kazmış, kazmış, eşek kafasını oraya gömmüş. Koş, koşa eve gelmiş. Karısına: “Yahu! Benim başıma gelenleri söylesem şaşarsın,” demiş. “Ne oldu kocacığım?” “Bundan dokuz ay evvel bir derviş bana bir elma veriydi. Yarısını ben, yarısını sen yersek çocuğumuz olacağını söyleyidi. O gün bana hararet bastı, elmayı yedim. Bugün karnıma bir sancı girdi. Oturdum, bir koca eşek kafası çıkmaz mı? Ne yapacağımı şaşırdım. Hemen yeri kazdım, gömdüm.” “İyi etmişsin kocacığım.” Kadın daha bu sözleri söyler söylemez, Eşek-Kafası öteden: “Ben buradayım, babacığım,” diye ses vermiş. Karı koca, “Bunu ne yapsak?” diye düşünmeye başlamışlar. Adam: “Karı, sen bunu kundakla, bir şeye sar. Ben gidip denize atayım,” demiş. Kadın sarmış sarmalamış Eşek-Kafasını, adam da almış bunu, denizin derin bir yerine atmış. Eve gelip karısına: “Çok şükür karıcığım, kurtulduk. Eşek-Kafasını denize attım,” demiş. Bir de bakmışlar ki, Eşek-Kafası sular aka aka köşede oturuyor. “Aman, ne yapalım? Bu bizim kaderimizmiş,” demişler. Dolaba bir minder serip Eşek-Kafasını oraya oturtmuşlar. Masalarda vakit tez geçer... Eşek-Kafası on sekiz, yirmi, yaşlarına geliyor. Bir gün dolabın kapısını açıyor, iniyor aşağı: “Anne, ben evleneceğim,” diyor. Annesi: “Oğlum, sana kim kız verir?” diyor. O da; “Git, bana Padişahın kızını iste,” diyor. Annesi: Oğlum, Padişah kızını bize verir mi? Sen deli misin? diyor. Ama Eşek-Kafası diretiyor. Kadın da: “Peki gideyim bari,” diyor. Eşek-Kafası dolaptan bir bohça uzatıyor. Al bunu. İçindekileri giyin kuşan, öyle git Padişahın sarayına,” diyor. Kadın bir de bohçayı açıp bakıyor ki, içinde kürkler, çamaşırlar, elbiseler her şey mükemmel. Kapının önünde de bir payton duruyor Kadın giyinip kuşanıyor. Paytona binip gidiyorlar Padişaha. “Allahın emri ile oğluma Sultan Hanımı istemeye geldim.” diyor. Padişah yukardan aşağı kadını süzüyor: “Benim bir tane kızım var. Uzaklara vermek istemem. Evimin karşısına kızıma layık bir konak yaptırın, döşetin dayatın. Ondan sonra kızımı oğlunuza veririm,” diyor. Kadın kalkıp gidiyor. “Oğlum, Padişah böyle böyle söyledi.” diyor. Kadın yatıp uyuyor. Sabahleyin kalkıp bakıyor ki, Padişahın sarayının karşısında çok güzel bir saray yapılmış. İçi döşenmiş, dayanmış... Oğlan, anasına: “Haydi git, Padişaha de ki: Saray yapıldı ama bizim de bir şartımız var, Oğlum gece gelecek, sabahleyin erken gidecek. Ev halvet olacak, evde kimse olmayacak. Sultandan başka oğlumu kimse görmeyecek.” Sarayı görünce Padişahın gözleri kamaşıyor: “Peki, peki,” deyip razı oluyor. Düğün, dernek

yapmıyorlar, damadı kimse görmesin, diye. Gelini giydiriyorlar, kuşatıyorlar. Saraya koyuyorlar: Hizmetçiler, halayıklar odalarına çekiliyorlar. Annesi bir tepsinin üstüne Eşek-Kafası'nı koyuyor. Üstüne bir havlu örtüyor. Gidip Sultanın odasına bırakıyor. Sultan oturur... Bir bekler, iki bekler, güvey gelmez... Şuraya bir yemek koymuşlar. Ondan yiyeyim," der. Havluyu açınca, bir de ne görsün: bir Eşek- Kafası... O lahza Eşek-Kafası yere düşüyor, bir silkiniyor: Ayın on dördü gibi civan bir delikanlı oluyor. "Korkma Sultanım" diyor. Boynuna sarılıyor kızın. "Eğer sen beni ister, dilersen, beni hiç kimseye gösterme. Bu sırrımı da kimseye söyleme. Seninle mesut oluruz," diyor. Sabah oluyor. Oğlan gene Eşek-Kafası şeklini alıyor. Sultan Hanım da oğlanı çok sevmiş, kaderine razı olmuş... Sultan Hanım odasından çıkıyor. Halayıklara emir veriyor.: "Herkes odasına çekilsin," diye. Eşek-Kafası merdivenlerden tıklar tıklar yuvarlanıp gidiyor. Aradan aylar geçiyor. Herkes meraklan, "Damat nasıl şey?" diye çatlanmış. Sultanın bir gözü kör bir dadısı varmış. Bir gün bu, merdivenin altına saklanıyor: "Şu damadı göreyim," diye. Akşam oluyor. Eşek-Kafası tıklar tıklar gelirken dadı görüyor: "Eyvah! Sultanım yanmış... Bu Eşek-Kafası ile nasıl hayat sürülür?" diye orada feryada başlıyor. Eşek-Kafası karısına: Sultanım! Yaptın mı bana yapacağımı? Sırrımı mey- m vurdun. İşte ben gidiyorum," diyor. Oradan kaybolup gidiyor. Sultan ağlıyor, döğünüyor. Ama elinden bir şey gelmez. Sonunda babasına bir mektup yazıyor: Babacığım! Ben kocamı darılttım, kaybettim. Buluncağa kadar arayacağım. Senden dileğim, bir dağın tepesine bir hamam yaptır. O hamama herkes gelip yıkansın ve başından geçenleri anlatsın." Padişah emir veriyor, Bir dağın tepesine güzel bir hamam yapıyor. Sultan Hanım siyahlar giyiniyor. "Hamama oturuyor. Herkes gelsin. Bedava hamamda yıkansın ve derdini, gördüğü, işittiği ne varsa anlatsın..." diye tellal çağırıyor. Köylü, kentli herkes o hamama gelirmiş artık. Sultan Hanım herkesin derdini dinlermiş, anlatanlar da buna karşılık bedava yıkanıp giderlermiş. Bir köyün kenarında bi fukara Keloğlan ile annesi varmış. Keloğlan, annesine "Anneciğim, diyor, biz de gidip şu hamam da yıkanalım." "Oğlum, bizim anlatacak bir şeyimiz yok. Ne söyleriz?" "Elbet bir şey uydururuz." "Haydi öyleyse, yarın sabah erken kalk. Dağdan bir sırt odun getir. Çamaşırımızı yıkayalım, gidelim." Oğlan ay ışığını görünce sabah olmadan kalkıp ormana gidiyor. "Odonu hazırlarken bir de bakıyor ki, karşıdan kırk katırlı iki adam geliyor. Adamlar sırtından birbirine yapışık. Oğlan ağacın tepesine çıkıyor. "Sultana söyleyecek hikâye buldum," diyor. Adamlar başlıyorlar odun yarmaya. Biri yarıyor, biri odunları katırlara yüklüyor. Odunlar tamamlanınca katırlarını alıp gidiyor. Oğlan en arkadaki katırın kuyruğuna yapışıyor, onlarla gidiyor. Bir zaman gidiyorlar. Bir yerde duruyor kervan. Yerin altından bir kapı açılıyor. Oradan katırlar giriyorlar, Keloğlan da peşlerinde. Katırlar birdenbire kayboluyorlar. Kapı

da kapanıyor. Keloğlan bakıyor ki, sıra sıra kazanlar. İçinde yemekler pişiyor. Kapağın birini açıyor, “şuradan bir parça yiyeyim,” diye. Hemen bir ses geliyor kulağına: Sahibi yemeden yeme.” Keloğlan korkuyor, kazanın kapağını kapıyor. Oraya bakıyor, buraya bakıyor... “Ne yapayım, Allahım?” derken, şöyle üç dört ayak merdiven çıkılır bir oda görüyor. Merdivenden çıkıyor, odanın kapısını açıyor, içeriye giriyor, bir de ne görsün: odanın ortasında bir havuz... Güzel, döşeli, dayalı bir oda. Sofra kurulmuş, hazır... Keloğlan kendi kendine: “Herhalde şimdi buraya biri gelecek,” diyor. Dolabın içinde bir yere saklanıyor, aralığında odanın içini gözetiyor. Biraz sonra bakıyor ki tıklar tıklar bir eşek kafası geliyor, havuza giriyor, silkiniyor, civan gibi bir oğlan oluyor. Oğlan tepsideki yemekleri yemiyor, olduğu gibi dolabın bir rafına koyuyor. Keloğlan orada yemekleri güzelce yiyor. Fazlasını da donunun paçasına bağlayıp içine dolduruyor. Biraz sonra bakıyor ki, bir güvercin geliyor. Havuza girip yıkıyor, silkiniyor, dünya güzeli bir kız oluyor. Gidip oğlana: “Beyim, sultanım! Neden tasalısın! Neden gülmüyorsun?” diyor. Eşek-Kafası: “Canım sıkılıyor, bırak beni,” diyor. Onlar böyle bir zaman konuşup söyleşiyorlar: Kız yalvarır, yakarır, oğlanı neşelendirmek için, ama oğlan hep öyle suratı asık... Keloğlan sabaha kadar bunları gözetliyor. Sabahlyin kız gene havuza giriyor, bir güvercin oluyor, uçup gidiyor. Oğlan da havuzda yıkandıktan sonra bir eşek kafası oluyor, çıkıp gidiyor. Keloğlan artık dolaptan çıkıyor, katırların sesini duyuyor yeniden gene gidip arkadaki katırın kuyruğundan tutuyor. Böylece ormana, eski yerine erişiyor. Anası da Keloğlanı bekleye bekleye meraktan çatlayası olmuş... Keloğlan: “Aman anacığım, Sultana anlatacak şeyler gördüm,” diyor. Bunlar oradan kalıp köye dönüyorlar. Kadın o gün çamaşırını yıkıyor. Ertesi gün de doğru Sultan Hanımın hamamına... Sultan Hanım: “Gel bakalım Keloğlan! Ne gördün, ne işittin? Anlat...” diyor. Keloğlan başlıyor anlatmaya: “Dün gece, ay ışığı ortalığı aydınlatmış, ben de sabah oldu sanmışım... Erkenden oduna çıktıydım...” Sultan Hanım: “Aman Keloğlan, pek kötü kokuyorsun, biraz öteye git de anlat...” “Baktım, kırk katırın arkasına birbirine bitişik iki adam, odun kestiler. Ben de katırın birinin kuyruğuna yapıştım. Bu katırlarla, bitişik adamlar gittiler, gittiler, bir yere varınca bir kapı açıldı, yeraltında bir saraya vardık. Kazanlar kaynıyor orada. Birinin kapağını açtım, yiyeceğim. 'Sahibi yemeden yeme,' diye bir ses geldi... Orada bir oda kapısı... İçeriye girdim. Ortada bir havuz... Derken bir Eşek-Kafası, yuvarlana yuvarlana geldi...” Bu sözleri duyar duymaz Sultan Hanım: “Aman Keloğlan, şöyle yanına yaklaş da anlat bakayım ne gördün daha?” “Ben dolaba saklanmıştım... Eşek-Kafası havuza girip yıkandı, silkindi, dünya güzeli bir civan oldu. Derken bir beyaz güvercin geldi. O da yıkandı havuzun içinde, silkindi, peri gibi güzel bir kız oldu. Kız delikanlıya yalvardı: "Yüzüme bak... Üzgün durma..." diye. Oğlan: 'Bırak beni,

canım sıkılıyor..." diye cevap verdi... Hep öyle suratı asık durdu. Sabaha kadar onları seyrettim. Sabahleyin kız gene suya girdi, bir güvercin olup uçtu gitti. Delikanlı da suda yıkandı bir eşek kafası oldu, o da çıkıp gitti... Ben odadan çıktım, gene katırlardan birinin kuyruğuna yapışıp odun kestiğim yere vardım..." Sultan Hanım sevinç içinde Keloğlan'ın ellerine sarılıyor: "Aman Keloğlan! Bu hamam senin olsun. Sana istediğin kadar da altın veririm. Beni oraya götür," diyor. Keloğlan da: "Peki," diyor... Ertesi gece sabaha karşı kalkıyorlar. O ağacın tepesine çıkıyorlar. Bitişik adamlar gelip odunlarını yarıyorlar. O zaman oğlan: "Haydi Sultanım, şu katırın kuyruğuna sarıl, git," diyor. Kız da oğlanın anlattıklarını olduğu gibi yapıyor. o yeraltı sarayındaki odaya giriyor, dolaba saklanıyor. Eşek-Kafası geliyor. Suda yıkandı silkiniyor, bir delikanlı oluyor. Düşünceli düşünceli oturuyor. Biraz, sonra güvercin geliyor. O da silkiniyor, kız oluyor. Güvercin oğlana yalvarıyor: "Şehzadem, derdin ne? Bana anlat." Oğlan da: "Beni kendi halime bırak," diyor... Şafak sökmeye başlayınca güvercin uçup gidiyor. O zaman oğlan kızını görüyor. Diyor ki: Beni Kuşlar-Padişahının kızı zaptetti. Onun elinde, nasıl kurtulacağımızı düşünelim." Sonra kıza şu aklı veriyor: "Geniş bir meydana bir kafes yaptıracağım. İçi, ikimiz sığacak kadar geniş olsun. Kalesin tellerinin ucu dışarı doğru dikenli olsun. Biz ikimiz kafese gireceğiz Kuşlar! Padişahının kızı bizi parçalamak için askerlerini yollar, O dikenlere çarpan kuşlar ölür. En sonra da Kuşlar-Sultanı kendisi gelir. O da ölürse kurtuluruz... Kız oğlanın dediklerini yapıyor: Giriyor kalesin içine, Eşek-Kafasını bekliyor. Eşek-Kafası da geliyor, silkiniyor insan oluyor. İlk derisini yıkıyor, sonra kafese girip kızla oynamaya sevişmeye başlıyor. Gören kuşlar gidip Padişahlarının kızı Sultana haber veriyorlar. O da tabur tabur askerlerini yolluyor: "Gidin, hem oğlanı, hem de kızını parça parça edin," diye emir veriyor. Kuşlar gelip tel kafese hücum ediyorlar, hepsi parça parça olup yere seriliyorlar. Arkadan Sultan kendisi de geliyor. Bakıyor ki, Şehzade kendinden güzel bir kızla sevişiyor, çırpınmaya başlıyor. Tellere hücum ediyor. O da parçalanıp ölüyor... Kızla oğlan oradan evlerine geliyorlar. Sultan Hanım, hamamı, bir heybe de altınla Keloğlana bağışlamış artık... Kocasıyla doğru Padişahın yanına çıkıyorlar, elini öpüyorlar. "Babacığım, işte sana damadını bulup getirdim," diyor. Artık delikanlı da Eşek-Kafası kılıfından kurtulmuş... Kırk gün, kırk gece yeniden düğün yapıyorlar. Oğlan anasını babasını da getirtip sarayın bir köşesine oturtuyor... Onlar ermiş muradına, biz de erelim muradımıza (Boratav, 2017).

MASAL 27: GİYİK

Bir varımış, bir yoğumuş. Allahın gulu dağdan daşdan çoğumuş, çoh dimesi gayet günahımış. Bir melmekette bir adam yaşarımış. Bunun bir oolu, bir gızı varımış. Gel olmuş-git olmuş bunnarın anaları ölmüş, adam evlenmiş. Çocuklar on-onbir yaşlarında galmış. Adam evlenmiş, bir analıh getirmiş şimdi analıh bu çocukları başlamış irdemiye. Künde bunnarı ormana ağaç kesdirmeye salarımış. Künde künde dirken, eng songu bir gün gocasına dimiş ki: “Ben bunnarı isdemiyom” dimiş. “Götür bunnarı ormanda azdır getirme bi daha eve!” dimiş. Öyle diyinci adam bu çocukları almış. Bir eşşeğin üsdüne bir hâbe atmış, iki gözüne de iki gabak goymuş. “Hading çocuklar gidek de gine acıh ormandan ağaç kesek getirek” dimiş. Gitmişler, adam çocuklara dimiş ki: “İşde siz şu ağacın dibinde oturung ben ağacı kesdimmiydi palta sesi kesilir. Palta sesi kesildimiydi siz gelin gidek beraber” dimiş. Çocukları oruya oturtmuş. Adam hâbedeki gabakları çıkarıp çocuklara yakın bir ağacın dalına bağlamış. Yel vurduhca gabaklar tak-tak birbirine vuruyomuş. Çocuklar da babamız odun kesiyo, şindi gelip bizi alacah diyi bekluyollarımış. Böylece aşam olmuş gözlüyollar çocuklar babaları gelmiyo. Bi de kah-gidek de babamıza bahah niye gelmedi bizi götürmedi diyolar. Varsalar bahsalar ki iki gabah birbirine vurdukça tak-tak ses çıkarıyo, çocuklar da babamız odun kesiyo sanıyollar. Varsalar ki babaları dünden gitmiş. Ee bunnar şimdi başlamışlar ağlamıya. “Tah-tah tabacıh. Bizi azdıran analıgınan-babacıh” Diyin, ağlaş ağlaş bir ağacın dibine varmışlar uyumuşlar. Zabah olmuş gahmışlar bunnar düşmüşler yola, gidiyollarımış ormanın içinde. Gideken gideken oolan susasmış, gitmişler gitmişler bir gurt izine rastlamışlar. İçine su dolmuş bir çuhur. Dimiş ki: “Bacı dimiş şurdan su içecem susasım” dimiş. “İçme gardaşım gurban oluyum” dimiş bacısı. “Onu içerseng gurt olung” dimiş. “Ben nirde galıyım” dimiş. Oolan içmemiş. Acık daha ileri varmışlar. Gine oolan, “susasım!..” dimiş. Bahsalar ki bir camız izi böyle su dolmuş. “Bacı” dimiş, “şurdan bi su içiyim” dimiş. “İçme gardaşım gurban oluyum, onu içerseng camız olung. Ben nirde galacaam?” dimiş. Acık daha gitmişler, bu sefer de bir geyik izine raslamışlar. Oolan gendini zabdedememiş çok susasmış. Bacısı içme didiyse de ordan geyiğin izinden su içmiş, oolan olmuş bir geyik. Hadi bahalım meleyi meleyi geçmiş gitmiş dağların başına. Oolan gidinci bu gız orda ağlayı ağlayı bir çınar ağacının dibinde uyumuş galmış. Zabah olunca gız çınar ağacına çıkarımış. Geyik de gelir çınar ağacının dibinde yatarımış. Zabah oluncu da giderimış. Gız da çınar ağacının başında otururmuş. Gız da öyle bi güzel olmuş öyle bi güzel olmuş ki. Çınar ağacının altında bir pıngar varımış, gızın güzelliğinin şavkı oruya düşerimış. Bi de bir gün beang oolunun bir atı varımış oruya at sulamıya gelmiş. At su

içerken ürkmüş aşşağı yuharı beang oolu ol görüp atı suluyamamış. Gine at ürkmüş. Gızınğ şavkından at su içememiş. Bi de sağa sola bahaken bahsaki oolan, çınar ağacının başında bi dünya gözeli oturuyo. O zamanaca oolan, gıza: “İn min” dimiş ya gız hiç gonuşmuyo oturuyo. Beang oolu geçmiş gitmiş. Bir cadı garı varımış. Onga varmış dimiş ki: “Bah!” dimiş, “şu çınar ağacında bir dünya gözeli gız oturuyo. Bu gızı aşşağıya indir, sanga isdediğın gadar altın viriyim” dimiş. Cadı garı olur dimiş. Gahmış gelmiş çınar ağacının altındaki pıngarın yanına bir ocah gurmuş. Gızdan habersizimiş gibi davranıyomuş. Ocağın üsdüne bir gazan goymuş, amma gazanı ters goymuş. Ne yapıyosa ters yapıyomuş. Gız yuharıdan bunnarı görüyomuş.. Dimiş ki ordan, “nenem nenem” dimiş “onnarı ters goyong” dimiş. “Vah yavrım!” dimiş. “Sesing nirden geliyo, kimsing nirdesing. Ha gel de şunnarı düzelt ben goyamıyom gözüm görmüyo” dimiş. Nene öyle diyinci gız: “Fal çınarım, eal” dimiş. Çınar calmış gız inmiş, gadınınğ yapıdılarını düzetmiş. “Doğrul çınarım doğrul” dimiş çınar doğrulmuş. Bir gün böyle iki gün böyle dirken imkan yoh gine gızı indirememişler. Oolan şındik dellal çıttırmiş. Köyde kimse galmıyacak hep gelecekler şu çınar ağacını kesip şu güzeli indirecekler dimiş. Millet birikmiş. Bu çınar ağacına yanaşmışlar ahşamaca kesmişler kesmişler. Şu gadar bişiy galmış, “etme beang oolu” dimişler, “gayri yorulduh şuncazıda zabah gelir keserik” dimişler. Tamam dimişler. Millet evine gitmiş. Bi de giyik gelmiş. Bahsa ki ne bahang bacısı orda oturuyo. Çınarı kesmişler, hemen o çınarın kesilen yirini diliyinen yalamış. Zabaca çınar eskisi gibi olmuş. Millet gelmiş ki çınar düzelmiş, gine yanaşmışlar. Ahşamaca gine kesmişler şu gadar galmış. “Etme beang oolu gayri kesemiyoh, galanı da zabanan kesek” dimişler. “Tamam haydi giding”. Ahşam gine giyik gelmiş çınarı yalamış yalamış eskisi gibi itmiş. Goca bi çınar olmuş. Örtesi gün zabanan gine gelmişler ki çınar hiç kesilmemiş gibi. “Yoh” dimişler, “beang oolu bu kesmeynen olmaz bu bir hakğın sıırı, bu kesmeynen olmaz. Bu gızı bişeyinen indirecek “dimişler. Göndermiş. Goca garı çınarınğ yanındaki pıngarın başına saç gurmuş ateş yahmış, ekmek idmiye, yemek pişirmiyeye başlamış ya, yapıdığı her şiyi ters yapıyomuş. Gız gine yuharıdan, “nenem nenem o yapıdılarınğ yanış yapıyong” diyinci, goca gan dimiş ki: “Vah gurban oluyum kimiseng sesing nirden geliyosa, gözlerim görmü ya, geleseng de şunnarımı düzELTSENG de gITSENG” dimiş. O zamanaca gız gine “cal çınarım cal” dimiş. Çınar calip de gız ininci beang oolu şap diyi bileğinden gızı yahalamış Almış Allahınğ emriyinen götürmüş evlenmiş gızınan. Bi de gice giyik gelmiş. Gelse bahsa ki ne bahang bacısı yoh gitmiş. Giyik bacısınınğ oruya gitdiğini annamış. Gice varmış o bacısınınğ evine girmiş. Bacısıyınan beang oolunun ayah ucundan yatarımış. Ayahlarını bağırına basar. Şu inişdeming ayağı şu bacımınğ ayağı diye zabahaca söylemiş. O zamanaca aradan zaman geçmiş gız hamile

galmış Üzeri yüklü olmuş, çocuğu olmuş. Gız rahat itmiye başlamış. Bu gızın mahat olduğunu beang oolunu vardığını burda analıh duymuş. Heemen o zamanaca babasını salmış. “İlle git gızı gezmiye getir”. Babası “tamam” demiş. Varmış beang oolundan izin istemiş “İşde ıclıh gızımı gezdiriyim de getiriyim” demiş. Gızı almış gitmiş. Aradan zaman geçmiş. Beang oolu gıza “gelsing gayrı” diyi haber göndermiş. Bunun üzerine analıh demiş ki, “gızım olacah” demiş. “Bah gelding de başing gıçing yunmadı, hadi” demiş “şu dengizing kenarına gidek” demiş. “Güzel bir gazan guruyum” demiş. “Üsdümüzü başımızı yuyah, kiringinen gitme” demiş. “Tertemiz ol gocang gelir götürür” demiş. Oruya varmışlar, dengizing kenarında üsdünü başını bütün yumuş. Analıh “başingı da yuyalım. Soyun.” demiş. Gız soyununcu çırpıplak galmış. Arhadan gızı dengize yitmiş. Elbiselerini de almış getirmiş, gendi gızına giydirmiş. Bi de beang oolu gelmiş. “Hadi bahalım gidek”. Bindirmiş, bunu götürmüş. Beang oolu bu gızı götürücü iyice ısınmamış. Bu arada geyik geliyomuş. Gine böyle ayahlarını gucağına alıyomuş. “Şu inişdeming ayağı, şu bacım olacağı ayağı Hani benim bacımın ayağı?” diyomuş. “Bacım bacım, işde bacım olacah inişdeme vardı, sen nirelerdesing?” diyi orda öyle meliyomuş. Dengizing gıyısın da “gel bacım” diyormuş. Gız da dengizing içinden diyormuş ki: “Analıh yitdi beni, Alabalıh yutdu beni, Bi yanımda Hasanım, Bi yanımda Üsüyünüm, Gelemem gardaş gelemem” diyomuş. Böyle böyle bi kaç gün böyle geçinci adamın biri bi yirde demiş ki: “Dengizing gıyısına zabaha garşı, bir giyik geliyo” demiş. “İşde bacım bacım, enişdem bacım olacağıyan yatıyo sen nirdesing gel evinge” diyi çığırıyo. Meliyo meliyo gidiyo demiş. Dengizing içinden de bi ses geliyo: “Analıh yitdi beni Alabalıh yutdu beni Biyanımda Hasanım Biyanımda Üsüyünüm Varamam gardaşım varamam” diyo o da ordan. Dengizing gıyısında geyik meliyo gidiyo. “Ciğergâh oldum kaç gündür” demiş. O zamanaca bunu beang oolu duymuş. Hemen köye gelmiş. Bi dellal çurtmış. “Üç gün demiş ne mallar, ne tavuhlar, ne cücükler hiç kimse su içmiyecek” demiş. Üç gün kimsiye su içirmemiş. Bi de üçüncü gün diyincik sürmüş adamları malları dengizing üsdüne millet. Mallar içmişler dengizing suyunu bitirmişler. Gız cıp cıplah iki dene ikiz doğurmuş oğlan çocuğu, biyanında birisi biyanında birisi, böylece galmış. Hemen ordan bu gızı almış. Beang oolu bunga asbaplar alatlar giydirmiş, guşatmış gızı almış eve varmış. Evdeki analığın gızına da demiş ki: “Sen şindik gısır gatır mi isdeng, yağlı satırını isdeng” demiş. Öyle diyinci o gız demiş ki: “Yağlı satırını nöorecaam gısır gatıra biner de gırdı gırdı anam) babamı görmüye giderim” demiş. Se Beang oolu “tamam” demiş. Bir gısır gatır çekdirmiş. Bu gızı guyuğuna bağlamış götüne bir gırbaç vurdurmuş. Her limesini bi dağın başında gomuş. Evdeki iki oolu bir garısıyan yemiş içmiş has muradına geçmişler (Öcal, 1999).

MASAL 28: GEYİK İLE FATMA

Bir kızcağız varmış. Anası yokmuş, öksüzmüş. Kızın da bir kardeşi varmış, geyikmiş. Kardeşi bir geyiğin izinden gitmiş, geyik suyu içmiş, geyik olmuş. Kızcağız da dağın tepesine, bunların başına çıkmış. Dağın tepesinde öyle kardeşini ararmış. Kimse yerini bilmezmiş. Orada kavaklar gürmüştü. Bir Beyoğlu varmış, beygir sulamaya gelmiş. Aharın içinden, kavağın gölgesinden kızı görmüş. Bey orada beygirini sulasın. Bir kocakarı varmış. Bu kocakarı pınarın önüne tarhanayı koymuş, salçayı koymuş. Bu kız bakmış bakmış. “Nine öyle etme, tarhanayı şöyle koy, salçayı böyle koy” demiş. Nine de: “A kızım, gözüm görmüyor. Bicik gel de yapıver” demiş. Kız salçayı şöyle koyayım tarhanayı böyle koyayım derken, Beyoğlu tutuvermiş. Beyoğlu kızı almış, gitmiş evine. Beyoğlu’nun da bir Arap karısı varmış. Bu arada kızın adı da Fatma’ymış. Akşam olunca: “Kardeşim geliyor, kardeşim geliyor” diye uzağa gidermiş. Kardeşi kızın yanına gelirmiş. İki yatarlarmış. Arap kadın: “Benim canım geyik istedi. İlle bana geyiği kesiver” demiş. Geyiği kesmeden Arap kadın ile Fatma çamaşıra gitmişler. Suyu bakmışlar. Arap karısı Fatma’ya: “Sen çok güzelsin” demiş. O da: “Yok, ben güzel değilim” demiş. Suyu bakarken Arap karısı onu kaktırıvermiş, Beyoğlu onu alacak diye. Beyoğlu da geyiği kesmek için su başına getirmiş. Ustura bıçağı biliyorken geyik ağlamaya başlamış. Beyoğlu: “Niye ağlıyorsun?” demiş. Geyik de: “Burada benim ablam var. Adı Fatmacık, buradan çıkamıyor. Arap karısı onu ittirdi” demiş. Fatmacığı oradan çıkarmışlar. Arap karısı: “Geyiği keselim” demiş. Fakat Beyoğlu kesmemiş. Beyoğlu Arap karısına: “Sen Fatmacığı kuyuya kaktırdın. Ne istersen iste benden” demiş. Arap karısı da kırk kulplu kazanla bir de katır istemiş. Buna kırk kulplu kazan ile bir de katır almışlar, bindirivermişler, tangıdık tunguduk, tangıdık tunguduk, götüne de bir çalı kıştırıvermişler. Varmış gitmiş anasının evine. Güzel Fatma da Beyoğlu’yla yaşar gidermiş (Kumartaşlıoğlu, 2006).

MASAL 29: GÜVERCİN KIZ

Burdan gaçdık gaça gaça, tohmacıgımızı saça saça. Az getdik uz getdik, dere tepe düz getdik. Altı ayınan bir güz getdik. Arhamıza döndük, bir de baktık ki, bir örme boyu yol getmişsik. Var varanın sür sürenin, dostursuz bağa girenin zopa yemesi çok olurmuş. Varımış, yoomuş, Allah’ın kulu çoğmuş. Vahdî zamanında bir padişahın oğlu varımış. Bu padişahın oğlu büyümüş, yetişmiş, evlenme çağı gelmiş. Padişah: “İşte oğlum evlenme çağı geldi. Nerenin padişahının gızını beğenin, işte galan gözümüz baharkene seni başgöz edek. Bizim vahdımız geçi. Yerimize, tahtımıza sen geçeceksin.” demiş. Oğlan: “Hıh!” dermiş. Oğlan yatarımış,

kaharımış. Oğlan uyudu mu pencereden bir çit güvercin gelirmiş. Oğlan nasıl gözünü açtı mı, güvercinler percereden çıkar, pırr uçarımış. Yalnız o güvercinler geldiğinde oğlan bir rüyaya dalarmış. Kendini cennetde sanarmış. “Yahu bunu bir gün tutiim, iki gün tutiim. Bu neyin nesi? Bana dünya güzeli olarak görünü rüyamda. Gözümü açınca güvercin oluyor.” derkene bir türlü tutamamış. Bunu şurda sorarkene, burda sorarkene, akli başında adımın biri demiş: “Yav prens, sen get bunu takip et. Hangi tarafa uçuyorsa, arkasından get. Muhakkak bir yerde yuvası var. Bir eğlendiği yer var.” Bu burda sorarken, şurda sorarken bir ihtiyara rastlamış. İhtiyara demiş: “Durum böyle böyle.” İhtiyar: “Bütün guşların dilinden aniyen bir padişah var. Filan yerde. O adamın yanına varırsan, bunların sana kim olduğunu, ne olduğunu bildirir.” demiş. Oğlan: “Peki, nasıl gedecek, nerde bulacak bu padişahı?” demiş. İhtiyar: “Demirden bir asa yaptıracan, bir de demirden çarık yaptıracan. Bu çarık delininceye kadar, asa bükülünceye kadar gedeceksin. Amma şu sene geden, amma ömrüyün boyunca geden, amma bir sene geden. Bunu çarık delininceye, asa bükülünceye kadar gettiğin zaman bulun o padişahı.” demiş. Oğlan: “Peki!” demiş. Varmış demirciye. Oğlan: “İşte demirci ustası, bana bir demirden çarık, bir de asa yap bahım.” demiş. Yaptırdıklarını almış, gelmiş babasının yanına. Oğlan babasına: “Baba! Allaha ısmarladık sizi. Sıladan unutman bizi. Ben gedim, tuz ekmek haleb edin.” demiş. Padişah: “Oğlum getme, evladım getme. İşte bugüne bugün bir padişahın oğlunun memleketi terk edip getmesi ne demek. Sen nootin? Delirdin mi, şaşırtın mı?” dediyse, oğlan dinlememiş. “Baba gedecem.” demiş. Padişah: “Yörü oğlum öyleyse, Allah yolunu açık eylesin.” demiş. Çünkü evlad, başından kesemin, dibinden yıhamin. Kesemedi in elin ne yapmak lâzım? Öpüp öpüp başına koymak lâzım. Efendime söyliyim. Bu şimdi getmiş, getmiş, getmiş. Gece gündüz, dere tepe düz getmiş. Bir gün bakmış ki kendinde gider takat kalmamış, dermandan kesilmiş. Çarığın altı yuhalmış. Asa bastığı zaman bükülmeye başlamış. Demiş: “Herhalde biz yolu yaklaştırdık.” Şimdi bu sevincinen, bi cesaret daha almış. Hele burda gedim, şurda gedim, orda gedim derkene, bir yere varmış. Allah’ın bol olduğu bir adam gıt olduğu yer. Yeryüzünde hiç canlı bir adam görükmii. Bir depenin başında bir konak görüyo demiş: “Muhakkak bura”. Çünkü başka yerde ne bir köy var, ne bir ev var, ne bir insan var. “Şurda ha, burada ha...” derkene, konağa yaklaşmış. Konağın çevresi güllük gülistanlık, gül bahçesi. Şadırvan havuzları bir tarafta. Yaşlı bir bahçıvan var. Yaşlı adama: “Selam aleyküm baba.” demiş. “Aleyküm selam.” demiş. Oturuyor. Yaşlı: “Evlat nerden gelin, nere geden. Vaziyet ne?” demiş. Oğlan: “Baba, ben guşlar padişahının yerini ariim. Acaba nerde bulabilirim?” demiş. Adam: “İşte bura.” demiş. Oğlan: “Sen misin yosa?” demiş. Adam: “Yok ben değilim, ben bahçıvanım. Ben güllere, bahçeye baharım. Kendi yoharda oturii.” demiş. Oğlan: “Beni ona götürün

mü?” demiş. Yaşlı: “Hay hay.” demiş. Oğlan açlıktan, susuzluktan bitmiş kalan canım. Dermansız hale gelmiş. Varmış oraya. Guşlar padişahı bunun karnını burnunu doyurmuş. Akli başına geldikten sona: “Oğlum söyle bahım! Ne istiyon, niye geldin, derdin ne?” demiş. Oğlan: “Sayın padişahım! Durum böyle, böyle, böyle. Ben filan padişahın tek bir evladiim. Bana çevremizdeki bütün padişahların kızını teklif etti. ‘Halkımızın kızlarından alım.’ dedi. Fakat bunların heç birisi benim kafama yatmadı. Ben bir müddetdir beri bir uyhuya daliim. Odamdan dışarı çıkmışım. Uyudum miidi kendimi cennette hissedim. Bir çift kız yanımda. Tutum diye gözümü açtığımda bir çift güvercin olup pencereden uçup geedii. Tutum diye kendimi o kadar zorladım, tutamadım. Sorarken, sual ederken seni haber verdiler. Beni senin yanına gönderdiler. Şimdi ise bu bizim sorunumuzu sen çözeceksin.” Padişah: “Peki, ondan kolay ne var.” Efendim bunu böyle diinedikten kelli: “Sen burda bir müddet kafanı dine. Aha yemeğin, aha yatak. İşte gül bahçesi. Gir eğlen, gez. Şurda dur, ırahatına bak. O kolay.” demiş. Bütün guşlar toplandığında guşlar padişahı sorii: “Böyle filan devlete gedip de orda filan padişahın oğluyla yakınlık kuran hangınız?” deyince, iki tane guş öne çihı. “Biziz.” deydi. Guşlar padişahı: “Siz necisiz, kimsiz?” Guşlar: “Biz Kafüküf Dağı’nın arhasındaki periler padişahın kızıyih.” Aslında guşlar peri padişahın kızlarıymış. Guş kıyafetinde gelirlermiş. Neyse bunların ifadesini alıyor. Oğlana dii ki: “Oğlum durum bundan ibaret. Yalnız bunların yerini yurdunu öğrendik. Yalnız ki bunların yerini bulup, babasından istemen mümkünsüz. Gene de şurda bir gün gizlen. Bu havuzda bütün guşlar çimmeye gelir. Eyi dikkat et, hangısıysa.” Neyse oğlan orda bir yere gizlenmiş. Bir çift güvercin gelmiş, havuzun başına konmuş. Oraya konduktan sona bunlar birer parça gız olmuş ki, doğan aya sen doğma ben doğuyum diyi. Bunlar yüzmüş, cimmiş, yıkanmış. Öte etmiş, beri etmiş. O zamanaca oğlan tutum diye uzanınca bunlar hemen geri guş olmuş. Bunların birer tene köyneği varmış. Köyneği geydi mi guş olurlarmış. Oğlan guşlar padişahına durumu bildirir. “Rüyamdaki gızlar bunlar. Ne yapmamız lazım.” “Yahu bunun çaresi yok” diyor padişah. Oğlan: “Padişahım senin gulun kölen olurum. Beni bu sevdadan kurtar.” Padişah bütün guşları çağırır. “Kafüküf dağının arhasında, periler padişahının yerini bilenigiz var mı?” Bütün guşların hiç biri bilmii. Gocamış, gocamış, gocamış, yaşlanmış bir kartal var ımış. Kartal: “Benim yaşım şu oldu. Ben bir zaman getdiydim oraya. Oranın beri yanında kartal kayaları var. Ben oranın cücüyüm. Orada doğmuşum. Orayı ben bilirim. Amma benim de vahtım yok. Yaşlandım işte.” Guşlar padişahı: “Vahtın olur, olmaz. Sen seni bir müddet istirahat çek, rahatını al. Bu delikanlıyı sırtına aldığın zaman orayı buldurucaksın. Amma kona kona gedicin, amma konmadan gedicin. Sen bilin!” demiş. Kartal: “Peki padişahım.” der. “Senin buyrugun üzerine bu can sana feda olsun. Ölsem de götürürüm. Bugüne kadar

da bana hiçbir buyrugun olmadı. Bu yaşda da olsa bir görev bana. Başım gözüm üstüne. Şöyle beş-on gün bir müsaade verin. Ben beni bir toplayım. Ondan sona gedek.” On gün kendi kendine bir bahım yapıyor. Eyi bir istirahatını alıyor. Onuncu günün sabahı erkenden: “Bin bahım sırtıma.” dii. Bunlar üç gün, beş gün şurda dinlenip burda yatarken periler padişahının diyarına varırlar. Oğlanı oraya endiriyor. Oğlan sorup soruşturmaya başlıyor. “İşte periler padişahının sarayı nere?” “Filan yer.” diye cevap alır. Oğlan, kartala: “Yalnız beni burda tek başıma bırakma. Görebileceğim yerde beni bekle.” Kartal: “Ben seni, periler padişahının diyarının üstündeki kartal kayalarının üstünden seyredirim. Başın dara geldi midi, elimden geleni gene yaparım.” Oğlan varıyor peri padişahının sarayına: “Selamün aleyküm!” “Aleyküm selam.” Periler padişahı: “Buyur bahım, dileğin ne?” Oğlan: “Sayın padişahım. Allah’ın emriylen, peygamberin kavliylen ben sizin gızınızı istemeye geldim.” Periler padişahı: “Sen is misin, cis misin. Kimsin, nesin benim gızı istiin? Kanın kanımızdan deel, canın canımızdan deel. Biz bir periik, sen bir insanoğlusun.” Oğlan: “Ne isim, ne cisim. Filan yerin padişahının oğluyum. İşte ben şu zamandır yol çekiim. Dağı daşı kat ettim, geldim, izniğiyle ben gızınızı istiim.” Periler padişahı: “Böyüğü mü istiin, küçüğü mü?” Oğlan: “Böyüğü.” Periler Padişahı: “Gızım sen ne diin?” Gız: “Baba benim bir şartım var. Bir at boğazlacaksın, içini çektireceksin. Bu delikanlıyı atın içine koyduracaksın, geri de dikdireceksin. Onun içinden diri çıkarsa, varacağım kendine.” Periler padişahı: “Ne diin, kabul edii mi bu şartı?” Oğlan: “Ediim.” Hemen bir külüstür at varmış. Onu boğazlatıp, karnını yarıp, işkembesini çıkartıp, oğlanı atın karnına koyup, dikerler. Bunu ordan alıyorlar, yallah mı deyince şehrin kenarında bir yere atıyorlar. O zamana kadar koca kartal bunu takip ediyor. At leşini parçalamayı düşünen kartallara: “O gördünüz at üleşi var ya, onun sakın karnını yarmayın. Yarmadan açın. Onun içinde bir can var.” Kartalların üçyüz-beşyüzü dönüp dönüp bu leşi kapdıklarıynan kartal kayalarına çıkartırlar. Tabi bu sırada peri padişahının gızı seyir edii. O kartal kayalarına çıkan da imkanı yok enemezmiş. Kartallar koca kartalın sözünü dinleyip, bunun usuliyle karnını açıyorlar. Oğlanı dipdiri çıkartıyorlar. Ertesi sabah olunca oğlan koca kartala: “Beni geri şehire endir. Bana burdan sağ çıkarsam, gızı vereceklerdi.” Kartal: “Tamam.” der. Şehre endirir. Oğlan doğru saraya girer. Padişahın makamına varır. “Padişahım, buyurun aha ben diri çıktım. Verin benim hakkımı da gediim kalan.” di. Padişah: “Al da get hadi.” di. Gız: “Gedek, benim şartımı yerine getirdin.” der. Gız sihirli köyneğini geyince güçlü bir guş oluyor. Oğlana: “Atla sırtıma.” diyor. Oğlan atlıyor. “Doğru kartal kayalarına gedek önce.” Gız: “Ne yapıcın kartal kayalarında.” “Beni buraya kartal getirdi. O orda beni bekli.” Gız: “Olur.” (Geliyorlar. Oğlan) “Kartal böyle böyle, hakkını helâl eyle. Seninen guşlar padişahının orda görüşürük.” Kartal: “Yörün,

yolunuz açık olsun. Ben de varırım arkanızdan yavaş yavaş.” Gız oğlanı sırtına alınca guşlar padişahının yanına getiri. Guşlar Padişahı: “Allah yolunuzu açık eyleye.” Yedi sekiz sene sona kendi diyarlarına gelirler. Tabi ki bir köynek de gız oğlana verii. Oğlan da guş gılığında. Bunlar guş olarak pencereden içeri girirler. Oğlanın babası olan padişah bu arada oğlundan umudu keser. Sabah olunca oğlan kendi odasından dışarı çıkar. Millet şaşırır kalır. Padişaha haber verirler. Aman padişahım oğlunuzun odasından birisi dışarı çıktı. Oğlan: “Ben padişahın oğluyum. İsmim şu. Filan zaman getdiydim.” “Sen nerden geldin. Hani kapıdan gelmedin.” Oğlan: “Geldik işte.” diyor. Padişahın haberi oluyor. Padişah: “Kurbanlar kesilsin, develer kesilsin.” diyor. Binbir kurban birden kesiliyor. Padişah: “Needdin oğlum.” Oğlan: “İşte baba gelinini aldım, geldim.” Padişah gene bir buyruk veriyor. “Düğün başlasın.” Gız: “Yok öyle hemen düğün başlamaz. Benim de bana göre babam anam var. Düğün yalnız burda olmaz. Orda da düğün başlayacak. Beni ordan gelin getireceksin.” Padişah: “Nasıl olur öyle.” Gız: “Olur işte.” Oğlan: “Yav ben seni yedi-sekiz senede zor aldım, geldim. Ben geri nasıl bulum orayı.” Gız hiç diinmiyor. Oğlanı alıyor, babasının diyarına geliyor. Orda düğünü yaptırır. Ordan geri uçup geliyorlar. Düğün kurulur. Kırk gün kırk gece yapılır. Onlar muradına erer, darısı bize (Erşahin, 2011).

MASAL 30: HÜNERLİ KARGA

Adamın karısı birgün kocasına: “Çocukları keselim, bişurup olari yiyelim”, demiş. Kocası artık olmaz molmaz, itiraz etmiş. Yalnız karı kocasını kandırmış, “Olsun”, demiş kocası da. Önce demiş ki karısı: “Bunların eline birer gügum verelim. Bi da yağlen ekmek verelim, iyi beslensinler. Suya yollayalım, su alsın gelsinler. Ondan sonra keseriz.” Çocuklar çeşmeye gitmişler. Bu sırada bi dani garganın dili çözülerek onlara söylemeye başlamış ki: “Yağlen ekmeği bana verirsiniz size çok önemli bi haber söyleyeceğim.” Kimisi demiş: “Verelim.” Kimisi demiş: “Yok, bizi kandırıyor. Öğle yağlen ekmeğimizi yiyecek” Sonra yağlen ekmeklerini vermişler gargaya. Garga da onlara demiş ki: “Eve gitmeyin, annenizlen bobanız sizi kesecek” Bunlar da buna inanmışlar ve eve gitmişler. Gitmişler bi yere, birisine raslamışlar. O rasladukları bayan, çocuklara bi dani tarak vermiş Gitmişler gitmişler biraz daha, bi sabun vermiş. Biraz daha gitmişler, bi keşan vermiş Bunlari gerektiğinde kullanımınız diye Çocuklar gelmeyince adam merak etmiş. Sonra karısına çok kızmış “Senin yuzundan oldi! Onları kesmek istediğin için bu sonuç ortaya çıkdı”, demiş. Adam çocuklari aramaya başlamış Çocuklar gelmiş sık bi ormana Annesiyle bobasının seslerini duymuşlar, çıkmışlar bir ağaca Kimisi demiş “Ses verelim.” Kimisi demiş: “Vermeyelim” Vermemişler.

Bobasi devamlı arıyor onları Babası, karısını da polise şikâyet etmiş, polise vermiş. Polis karıyı tutuklamış. Çocuklar o aldığı tarağı ormana atmış Orman bir anda çok sık bir orman olmuş. İçinde gezilmez bir hâle gelmiş. Giderken geyik izlerine rastlamışlar. Geyik izlerinde de su varmış. Birisi çok susanmış. Demişler onlara ki “Eğer bu sudan içerseniz geyik olursunuz.” “İçmeyelim”, demişler. Bi tanesi dayanamamış içmiş, o geyik olmuş. O, ebilerden ayrılmış Üç kardeşiydi bunlar. Biri geyik olup aynılınca bunlar iki kardeş oluyor Geliyorlar bi dere den karşıya geçiyorlar. Dereden karşıya geçtikten sonra anneleri, bobaları onların peşine gelmesin diye sabuni dereye atmışler. Dere bi anda taşmış Keşani da atmışler. Hem kan rengine dönmüş dere, hem de çok taşmış Anneler boba dere den karşıya geçememişler Çocuklar da onlardan kurtulmuş. Bu masalımız da böylece bitmiştir (Akgün, 2000).

MASAL 31: HOROZ ÇOCUK

Bir yer varmış, bir yer yokmuş, ülkenin birinde bir karı koca yaşarmış. Bu karı kocanın hiç çocuğu yokmuş. Çocukları olmadığı için de adam karısını her gün dövüyormuş. Bir gün adam karısına: “Ben değirmenden gelene kadar bana bir çocuk doğuracaksın,” demiş. Kadın düşünmüş taşınmış ve sonunda dışarıdan bir horoz getirmiş ve onu soyup bezlerin içine sarmış. Akşam olmuş. Adam değirmenden dönmüş, karısına: “Çabuk dışarıya gel. Bu unları boşaltacağız,” demiş. Kadın: “Beyim çok hastayım, bu gün sana bir çocuk doğurdum. Gelemiyorum,” deyince adam: “Aman hanım tamam, dışarıya hiiiç çıkma! Ben şimdi gelirim,” demiş. Adam hemen içeri girmiş, kundaktaki bebeği kucağına alıp öpmüş, sevmiş. Çocuk da babasına iki gaga atmış. Adam kendi kendine: “Vay, benim oğlum ne yaman yiğittir böyle!” diye söylenmiş. Kadın bu duruma çok sevinmiş. Derken aradan çok seneler geçmiş, kışlar bahara; baharlar kışa dönmüş de bu bebek iyice büyümüş. Artık yürümeye, konuşmaya başlamış. Bir gün babası oğlunu yanına çağırarak: “Oğul, sen pek yaman bir çocuksun. Artık babanın hakkını alabilirsin. Demem o ki, benim bu diyarın Mire’sinden alacak param var; ama bir türlü vermez. Ondan sen alabilirsin oğul,” demiş. Horoz kabul etmiş ve hemen dağa çıkıp hazırlık yapmaya koyulmuş. Mire’ye karşı kendini korumak için yanına bir tilki, bir ayı ve bir de nehir dolusu su almış. Sonra da alacağını almak için Mire’nin konağının yolunu tutmuş. Az gitmiş, uz gitmiş sonunda konağa varmış. “Üüürü üüü!... Ya benim babamın parasını verirsiniz ya da ben burada her zaman ötüp dururum, size rahat vermem!” demiş. Bu duruma çok sinirlenen Mire hemen askerlerini çağırarak ve “Çabuk bu horozu yakalayın ve onu tavukların içine atın,” demiş. Bunun üzerine horoz da yanında getirdiği tilkiye: “Çabuk bu tavukları ye!” demiş. Sabah olmuş. Mire uyanınca bir de ne

görsün tilki, bütün tavukları silip süpürmüş; hepsini yemiş. Mire bu defa da askerlerine: “Çabuk bu horozu atın domuzların içine! Belki o vakit akıllanır,” demiş. Horoz bu defa da yanında getirdiği ayıyı hayvanların içine salarak; “Çabuk bu domuzları ye!” demiş. Bunun üzerine ayı bütün bu hayvanları silip süpürmüş; hepsini yemiş. Bunu gören Mire iyice sinirlenmeye başlamış ve askerlerine: “Alın bu baş belamı atın ateşe de başım rahat olsun!” demiş. Mire’nin askerleri horozu alıp ateşe attıkları gibi horoz, yanında getirdiği nehir dolusu suyu ateşin üzerine dökmüş ve ateşi söndürmüş. Mire horozun bundan da kurtulduğunu görünce artık daha fazla dayanamamış; “Horoz kardeş benden ne istersin? Nedir derdin?” demiş. Horoz da; “Sende babamın bir altını varmış, onu isterim,” demiş. Mire askerlerine: “Tez çocuğa altın küplerinin yerini gösterin,” demiş. Horoz küpteki altınların hepsini içine atıp yutmuş, yalnız bir tanesini de ağzına, dilinin altına koymuş. Alacağını alan horoz, Mire’yle vedalaşıp evinin yolunu tutmuş. Horoz sevinçle nice nice yollar aşır sonunda evine varmış. Evine vardığında annesine: “Ana kurban çok yoruldum, hele bana kazana su doldur da yıkanayım. Ha, gelirken yanında bir de tokmak getir”, demiş. Annesi suyu hazırlamış, tokmağı da getirmiş. Horoz, annesine: “Ana kurban, beni baş aşağı tut, kıcımdan tokmakla vur”, demiş. Annesi: “Lo kurban niye tokmakla vurayım ki sana? Sen oğlum değil misin?” deyince horoz: “Ana kurban, sen dediğimi yap pişman olmayacaksın”, demiş. Bunu duyan annesi oğlunun dediğini yapmış; oğlunun kıcına vurmaya başlamış. Vurmayla birlikte bir de bakmış leğen çil çil altınlarla dolmuş. Kadın ve oğlu çok sevinmiş. Akşam olup babası da eve gelmiş. Oğlunun başarısıyla gurur duymuş. Karısına da ona böyle bir çocuk doğurduğu için teşekkür etmiş. O günden sonra da karısına daha iyi davranır olmuş. Komşu kadın onlardaki bu neşeyi ve bir de bol keseden altınları görünce meraklanmış. Bir gün bir fırsatını bulup kadına; “Bu kadar altını nerden buldunuz?” deyince; “Eh valla ben bizim çocuğun kıcına tokmakla vurdum, bir de baktım leğen altınla doluverdi. Sen de çocuğunu döv ki sana altın etsin”, demiş. Komşu kadın, heyecanla eve koşup oğlunu tokmakla dövmeye başlamış. Ama ortada hiç altın falan yokmuş. Tokmakla vurmaya devam etmiş. Tekrar bakınca ne görsün, her taraf kan revan olmuş; çocuğu can vermiş. Kadın ah etmiş, vah etmiş; değişen bir şey olmamış. Altın bulayım derken oğlunu kaybetmiş. Eh, bu masal da burada son bulmuş. Horoz ve ailesi de bir ömür mutlu olmuş (Alay, 2005).

MASAL 32: İKİ YILANLA EVLENEN KIZ

Bir varmış, bir yokmuş, çok söylemesi günahımış. Bir tene adam varmış. Bu adamın da bir garasıyla, bir gızı varmış. Bir gün, adamın garısı ölüyor. Garısı ölünce, gızı hocaya yolluyorlar. Gız, esgi yazıyı öğreniyor. Tutuyor, hoca bunu okuduyor. Hocanın da, bu gızın

babasında gönlü varımış. Babası da, köyün en zengin adamıymış. Gıza diyor ki hoca: "Gızım, baban evlenmeyecek mi?" "Hayır, babam evlenmeyecek. "Gızım, babana söyle de evlensin. Sen, yalnız bir gızısın, böyle olmaz. Babana söyle, evlensin," diyor. "Peki, babama söylerim hocam," diyor gız. Gız geliyor, babasına söylüyor: "Baba, bana bir cici anne alsana, ben yalnız sıkılıyorum, diyor. "Gızım, ben artık yaşlandım, beni kim alır?" diyor. "Eee baba, köyden birini seç, al. Ben, bir cici anne isdiyorum."Peki, gızım, dur bakim, bir konuşalım, anlaşalım. Beni bir alan olursa alırım," diyor. Amma, adam çok zenginmiş. Gız, tekrar hocaya geliyor. Hoca diyor ki: "Gızım, babana söyledin mi?" "Söyledim hocam. Babam, böyle böyle dedi; 'beni kim alacak?' dedi." "Gızım, babana get söyle; hocam seni evlendirir, onu isde, hocamın evlen, de," diyor. Bu gedi, babasına diyor ki: "Baba, sen benim hocamın evlen, hocam çok iyi bir insan," diyor. "Peki, Allahın emriyinen, peygamberin gavliyinen gızı isdiyelim, alırsa evlenirim," diyor. Gedi, bunnar, düğürçülük yapıyorlar. Kadın: "Tamam evlenirim ben seni evlendirir," diyor. Bunnar evleniyorlar, aradan gel zaman get zaman, epey bir vakit geçiyor. Köyün de bir padişahı varımış. Padişahın garısı da her doğurmasına bir yılan çocuğu doğururmuş. Bu hoca dutuyor, padişaha diyor ki: "Benim gızım ebeklik yapıyor, ebeklikten çok güzel annar. Gel, senin gızını bu doğutdursun," diyor. Kadın da içerde doğum yapıyor. Padişah: "Peki, senin gızın doğutdursun," diyor. Bu adam, bir gün bir yere gedi, bu adam çok uzağa gedi. Adam uzağa gedince kadın, bunun bütün malını mülkünü, hep gendi üzerine yapıyor, altınlarını falan hep gendi alıyor, bu gızı da, bodrum gata atıyor. Gel zaman get zaman, padişahın garısı gene hamileyiymiş, yine doğuracak. Doğum yaklaşınc, padişah: "Şu gızı çağırın gelin -diyor-, bu ebeklik yapsın," diyor. Kadının doğurduğu yılan da, kim doğutdursun onu sokar öldürürmüş. Bunnar gedi, bu öksüz gızı çağırıyorlar. Diyorlar ki: "Sen, ebeklik yapacaksın, padişah seni isdiyor," diyorlar. Gız, ağlıyor, ağlıyor, ağlıyor: "Allahım, ya Rabbim, ben ebeklik bilmem, bişet bilmem, ben ne yapım?" diyor. Gız gedi, annesinin mezarlığına varıp ağlıyor. Annesi de sağlığında çok iyi bir kimseyiymiş. Gız: "Anneciğim, ben ebeklik bilmem, bişe bilmem. Bu kadın yılan doğuruyor, herkesi sokuyor. Ben ne yapım?" diyor. Annesi, orada dile geliyor: "Yavrum, evladım, bir goca gazan süt gaynat. Südü gaynat, sıcak sıcak, onun buğuna kadını ver, bununla doğutdur. Onun buğuna kadın doğum yapar, o yılan da südü içine düşer. Sen, heç ağlama" diyor. Ondan sonra, bu gız tabii geliyor artık. Gız geliyor diyor ki: "Bana, yedi gollu, yedi kulplu gazanın süt gaynatın," diyor, gendisi heç elim vurmuyor. "Getirin bir teşte dökün, -diyor-garıyı da getirin." Bunnar, garıyı da getiriyorlar. Gız: "Dutun bakim, şunun golundan," Üç dört gişi, kadının golundan dutuyorlar, südü buğuna otudduruyorlar. Biraz sonra, kadından

bir ejderha, yılan çıkıyor, sdn içine dşyor. Ondan sonra gadın gurtuluyor. Bu yılan, kimseyi sokamıyor. Bu yılanın alt yanı yılan, üst yanı insanımış. Amma, bu yılan sde dşdkden sonra, sırtından yedi kere kat çıkartıyor, ondan sonra gız işini bitiriyor: "Ben, artık hiçbir Őeyine garişmam. Ben evime gediyorum, artık beni ağırman," diyor. "Pekiye," diyorlar. Bu padişah, kızı ağıtdırıyor, diyor ki: "Evladım, ne isdersen alacam sana. Her sene, karım doğum yapar, her sene bir yılan doğururdu. Bu yılan sokar, herkesi öldürürdü. Ne isdiyorsan, onu alacam sana," diyor. Gız diyor ki: "Ben, hiç bir Őeyinizi isdemem, sağlığınızı isderim." Artık padişah dutuyor, bu gızın gollarına gadar bilenzik yapıdırıyor, üsdünü başını geyindiriyor, yatdığı odanın her yanını donatıyor böyle. Üvey annesi bunu, bodrum kata atanımış, bunu hemen oturduğu yere, üst gata alıyor. "Aman yavrım, işde Şöyle, işde böyle," diyor, gıza iyi davranıyor. Üvey annesi, gıza biraz öyle, iyi davrandıktan sonra, gızın golundan bileziklerini alıyor, genegeri gızı boduruma atıyor. Atdıktan sonra, gel zaman, git zaman, bu oğlan büyüyor. Evdekilere diyor ki: "Ben okuyacam!" "Allahım, ya Rabbim, biz bunu nasıl okutalım, bu hocasını sokar öldürür," diyor babası. Bu gızın üvey annesi, dutuyor diyor ki: "Bizim gız, bunu okudur. Nasıl doğutdurduyusa, öyle okudur," diyor. Padişah, bu gızı ağıtdırıyor: "Evladım, bunu sen okudacaksın. Nasıl doğutdurduyusan, öyle okudacaksın," diyor. Bu gız yine gidiyor, annesinin mezarının başında ağlıyor, ağlıyor: "Anne, ben napım, bir akıl ver bana," diyor. Annesi diyor ki: "Evladım, eline gırılmaz bir sopa yapıdır; 'Sbhaneke,' de, vur gafasına, 'Allahümme,' de, vur gafasına. Gafasını, gözünü açma. He, dayakdan gözünü adırma. Okudursan yle okudursun, başga türlü okudamazsın," diyor. Bu gız gidiyor, annesinin dediği gibi yapıyor. Bu oğlanı dayakla okuduyor. Okudukdan sonra, bu yılan bir delikanlı oluyor. Babasına: "Ben asgere gedecam, asgerlik yapacam," diyor. Bu, asgerlik de yapıyor. Asgerliğini yapıdıktan sonra geliyor: "Ben evlenecam," diyor. Buna diyorlar ki: "Allah, ya Rabbim, biz buna kimin gızını alak, sokar öldürür, napalım, niyedelim?" Gene, bu gızın üvey anası geliyor. Padişaha diyor ki: "Bu gız, oğlunuzu okuddu, en iyisi, siz bunu alın," diyor. "Eee, yazzık günah, bu ksz. Napalım, ya bunu sokup öldürürse?" "Onu sokmaz," diyor gadın. Bu gızı çağırıyorlar, diyorlar ki: "Bu oğlanın evleneceksin." Gız, zavallı, gene ağlıyor ağlıyor, dutuyor annesinin mezarlığının başına varıyor: "Anne, ben niyaplım," diyor. "Gızım, yavrım, üzerine yedi gat elbise geyin. Ocağa da ataş yakdır, böyle bir sürü odunnarı at, ataş da gr gr yansın. Gerdeğe girdiğiniz zaman, diyeceksin ki; 'önce sen soyun, yedi gat sen değişdireceksin, yedi gat da ben,' diyeceksin. O da çıkarırsa yedi gat gav çıkarır. Tek tek sayacaksın bu gavları. Tam, yedi gat gavını ıkartdığında, sayıp hemen gucaklıyacaksın, ataşın içine atacaksın, o yanacak," diyor. Ondan sonra, artık gız evlenmeye razı oluyor, ataşı yakdırıyor, oğlana diyor ki: "Yedi gat,

sırtından elbise çıkaracan. Bu, tam yedi gat olacak," diyor. Gız sayıyor, tam yedi gat elbisesini çıkarınca, gız bunnarı gucaklıyor, hemen ataşın içerisine atıyor, oğlanın gavlari yanıyır. Yandıktan sonra, sabah oluyır, bakıyorlar ki herkes, yılan gelini sokup öldürecek. Ondan sonra babası bir tabıt alıyır, gapının ağızında bekliyor ki: "Gız, ölü mü çıkacak, diri mi çıkacak," diye. Bunnar, dutuyorlar, gapıyı açıyır ki, ne görsünler! Gızınan oğlan, birbirinden güzel. O kadar mı güzel olmuş. Aradan zaman geliyır, geçiyır. Bu oğlan diyor ki: "Baba, ben başga bir melmekete gedecam; bir ay, iki ay dönmem," diyor. "Pekiyyi oğlum, get amma, gelin burda galsın, bizim yanımızda dursun," diyor. "Pekiyyi," diyor. Bu oğlan, çıkıp gediyor. Bir tene, ayana demir çarık yapıdırıyır. Bu oğlan getdikden sonra, ne geliyır, ne de bişey ediyır. Bunun üvey annesi diyor ki: "Bunun gocası getdi, daha gelmiyır. Bunu, tekrar bir başgasına, ya gocaya vereyim, ya da bir kenara dutun, atın. Ben, üvey gızımı isdemiyım," diyor. Bu gızı götürüyorlar, uzak bir yere atıyorlar. Atdıktan sonra, orda da yakında bir köy varımış. Bu köyde de bir mağara varımış. Bu gız, o mağaraya yerleşiyır. Etrafındaki gomşuları da yatak falan veriyorlar. Gız, o mağarada galıyır. Orada, bir yılan dile geliyır, diyor ki: "Benimle evlenir misin?" diyor. Gız diyor ki: "Allah Allah, bir yilandan gurtuldum, bir yılan daha başıma geldi, napiyim, niyedim?" diyor. Yılan: "Eğer, benimle evlenirsen, seni guş südüyüenen beslerim," diyor. "Pekiyyi, evlenirim," diyor gız. Ondan sonra, yılan diyor ki: "Amma, ben seni burada bırakmam," diyor. Gızı alıyır, götürüyor. O yılanın da annesi, yine senin gibi, benim gibi insanımış. Artık, annesine diyor ki: "Benim odamı hazırla, ben evleniyım," diyor. Yılanın annesi, gızın yanına varıyır: "Gızım, sen onunla nasıl evleneceksin. Bu bir yılan, seni sokar, ben onun annesiyim, ben bile korkuyorum," diyor. Diyor ki gız: "Benim şansım, gaderim, hep yilandan getdi. Ben gorkmuyım, ben onunla evlenecam," diyor. Artık evleniyorlar. Bir de, bu yılanın altından salıncağı varımış. Demiş ki: "Eğer, doğum yaparsan, çocuğumu bu salıncağa goyacaksın," demiş. "Pekiyyi," Salıncak da çok güzelimiş. Evini de yine öyle, güzelce donatıyır. Bir gün böyle, beş gün böyle derken, bu kadın hamile galıyır. Hamile galınca, kaynanasına söylüyor. Diyor ki: "Anne, ben hamileyim!" "Allah, ya Rabbim, yavrum, bunun babası yılan, gendi de yılan olur. Napalım, ne edelim? Gel senin gamına daş goyuyım, bu düşsün. Yılan doğuracağına, hiç doğurma daha iyi," diyor. "Pekiyyi," diyor kadın. Kadın yatıyır, gaynanası bunun gamının üsdüne, bir sürü daş dolduruyır, getiriyor gelinin gamının üsdüne goyuyır. Ordan Allah gatından bir ses geliyır. Diyor ki: "O daşı galdır, çocuğun yılan olmiyecek, annen bilmez," diyor. Gız, gaynanasına diyor ki: "Anne, bu daşı galdır, benim yılan çocuğım olmiyecekmiş," diyor. Artık, bunnar daşı galdırıyorlar. Dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat tamam oluyır. Bu kadın, doğum yapıyır ki, bunun ikiz çocuğu oluyır. Biri gız, biri erkek.

Gadın, beşiği indiriyor, çocukları salıncağa goyuyor. Hiç birisi gelip de, bunun evini açmazmış. Diyor ki gelin: "Anne, ne var, ben yalnızım, gel de beni tuvalete götür," diyor. "Olmaz." "Olur." "Olur," derken; "Yavrum, ben gorkuyom oğlumdan, o beni sokar," diyor. "Yok anne, sokmaz," diyor. Gelin, gocasından müsaade alıyor, diyor ki: "Nolur artık ben, gonuya, gomşuya gideyim," diyor. "Pekii, artık git," diyor gocası. Bu gelin, gezerimiş orda, burda, gomşularını ziyaret ederimiş. Diğer gomşuları da, ona gelip giderlerimiş, alışmışlar böyle birbirlerine. Çocuklar da büyümüş, artık altı-yedi yaşına gelmişler. Gel gelelim, öte yanda, öbür yılan, esgi gocası geliyor ki, garısı yok! "Nerde benim garımı?" diyor. "Vallahi, senin garımı götürdük, bir mağaraya bıraktık," diyorlar. Artık, bu yılan, bir demir çarık yapıyor, bir de demir baston yapıyor, yola düşüyor. Gendi gendine diyor ki: "Hemi ebemidi, hemi hocamıdı, hemi garımıdı, ühü ühüüü," diyor, böyle geziyor, arıyor garısını. Köy köy, böyle her tarafı aranmış. Sonunda, kızın olduğu köye de varıyor: "Hemi ebemidi, hemi hocamıdı, hemi garımıdı, ühü ühüüü," der gederimiş. O gadının çocukları da orda, o adamın öyle demesini duyuyorlar. Hemen çocuklar eve geliyorlar; gadına, annelerine diyorlar ki: "Anne, şordan bir adam gediyo, üst yanı insan, alt yanı yılan; 'hemi ebemidi, hemi hocamıdı, hemi garımıdı,' diyip gediyo," diyorlar. "Gedin, onu çağırın," diyor. Bu çocuklar gediyo: "Seni, annem çağırıyor," diyo. Artık yılan da gediyo, öbür yılan da gediyo. Gadının gocasının ikisi de gediyo. Gelince diyo ki: "Ben, senin esgi garımım. Sen çıkdın getdin, bir daha dönüş yapmadın, beni de getirdiler, buraya atdılar. Bu mağarada, şansıma bu da yılan çıkdı, senin gibi bununla da evlendim. Bak, iki tene çocuğum var, napiyim şimdi? Gocam olmasaydı, çocuklarım olmasaydı, geri sana döneridim," diyo kadın, esgi gocasına. Kadın öyle deyince, o da düşünüyör, öteki de düşünüyör, heç bir karara varamıyo. Bu adam, genegeri orada yılan oluyo. Yılan olunca, akıp gediyo, esgi gocası. Sonrakı gocası da diyo ki: "Gocanı seviyo muyudun?" "Çok seviyordum, gocamı," diyo. "Eğer, çocuklarına dayanabilersen get," diyo. "Ben, neriye gediyo? Ben, seni de seviyo, onun gadar. Benim, iki tene yavrum var, bırakamam, imkanı yok," diyo. Gece oluyo, bu kadıncağız, zavallı: "Bu, gece gelir, beni sokar," diyo. Kadın öyle, o gorkuyunan yatıyo. Sabanan bakıyo. Gelin ölmüş gorkudan! Artık, gadının geride iki çocuğu galıyo. O çocukları da büyütüyo, büyüttükden sonra, kocası da: "Benim garımı öldü, imkanı yok, ben de yaşamam," diyo. O da dutuyo, bir tarla yakmışlarımı, her taraf ataşımı, ataşın içine gendini atıyo. Öteki yılan: "Ben de ölürüm," diyo. O da, gendisini ataşa atıyo. Bu da, böyle sona eriyör ... (Şimşek, 2001).

MASAL 33: KAFDAĞI'NDAN GETİRİLEN ASLAN SÜTÜ

Adamın bi ati var, bi hanımı var. At ne anda gebeye galmişse kadın da aynı o akşam gebe galmiş. Çecüklerin doğumi de bir olmuş. Onunki de erkek, at da erkek... Çecüğün bahımı kibi zor da hayvanın bahami. Çecuk beşukde ağladuğlan o ahırda ağlıyor, tarlada ağlıyor. Aynı çecük kibi geliyor meydana bu. Netice bu. Yavaş yavaş çecük on iki, on üç yaşlarına gelince çecüğün gendi annesi ölüyor. Ölünce babasi evleniyor. Yalnız bu kadın bu çecüğü hor görüyor evde. Adam da çecüğünü çok seviyordu. “Oğolum, ne isdiyorsun sen benden?” “Boba, bana bi elbise yapdurceksın dünyada olmaycek. Bi de bi giliç. Bi da hayvanımın eyerinin namuzlarini altundan yapdurceksın”, diyor. Yapduruyor adam. “Temam, daha bi şe isdemez.” Çecük, geceyi günü geziyor. Eve gelince annesi buğa puşluk guruyor, yani çecüğün canına kastediyor. Haman tarlada at çişniyor. Çecük haman gidiyor oraya. Gulağani dayıyor ata. Diyor ki at: “Annen eldurcek seni, aklın başında olsun!” Bir boyle, iki boyle bi cazı gocagarisi tutuyorlar. Bu çecüğün elbiselerini zehirliyorlar. Çecük içeri girdiği gibi: “Gel oğolum, sen terledin; elbiseni değış, yat.” Hah ne olur? Bu elbiseler buni zehirler. Yemek veriyorlar zehirli, yemiyor. Su veriyorlar, içmiyor. Hayvan telikeleri diyer oğa. Hepsini hayvan diyor ona. “Elbiseleri giyicağam, tamam anne sen git odana.” O gidiyor odaya, çecük çekip elbiseleri yakıyor ki bi mavi ateş çıkıyor bulardan, bu sefer at diyor ki: “Senin işin bitmişdir. Öldürcahlar seni, Ateşe atcahlar, yakacahlar seni, gaç.” “Peki ne yapayım da gaçayım? Seni ne edeyim?”, diyor ata. “Temam, benim şu gaşlarımndan birer dani al, Bunları yuturma. Yuturursen gelmem haaa. Bunlari iyi bi yere goy. Boğalduğun yerde sür birbirlerine, ben gelirim.” “Temam.” Variyi bi ormana giriyorlar. Ormanda at veriyor gaşlarinden birer dani, o bi tarafa, o bi tarafa. Çecük gidiyor şehirde, orda burda aç susuz geziyor. Her akşam atlen birleşiyorlar bir arada. Birleşe birleşe çecük gidiyor bi ağaya hizmetkâr... Ağa da kim? Bi padişah! Gidiyer oğa hizmetkâr, “Selâmnaleykim.” “Aleykimselâm.” Padişahın tarla nöbecisi oluyor. Var padişahın uş dani veziri, yalnız padişahın bi zori var. Nedir? Gözleri âmâ olmuş. Gafdağı'nın ardinde bi dani aslan var. Evet, onun ayağane bi dani ağaç batmış. Memesinde süt var. Bunun sütünden her kim alı da bunun gözlerine sürersa dermani odur, açılıcah. Oyle mi? Oyle, Bigün bunun vezirleri gitmişler, alicahlar süt. Adamın biri dağda geziyor goyun çobani, Haman buğa bi şuşe gara süt vermişler. Adamlar almış gitmiş vermişler padişaha ki boyle boyle. Padişah almış oni sürmüş gözlerine, Gözleri daha çok kör olmuş. Günün birinde gene vezirler kakmış gitmeğa. Bigün padişahın gızı demiş hizmekâra ki: “Sen da kakıp gitsan, belki senden bobamın gözlerine

olur bi heyir da seni de bi adam yerine gorlar.” Yani esas gızın onlen evlenme var niyetinde. Ama evlenemiyor. “İy, gideyim”, diyor. Kakıyor, gidiyor. Gidiyor doori Gafdağ'ının ardına, Okuni atıyor, O oklen gidiyor. O gendi atinlen bile gidiyor. Haman ağaca bi ok atıyor. Ok atduğulan aslanın ağaç ayağinden çıkıyor. Ağaç çıkduğulen aslan bayılıyor. Bayıldulen haman uşak gidiyor memesinden süt alıyor onun. Goyuyor şuşeye geliyor. Gelirken da bular gidiyor. Vezirler da gidiyor meselâ padişahın sütünü almağa. “Heey aslan sütü alan var mi?” diyip bağıyor bu sefer uşak. “Ben alırım aga. Gaç para?” “Bi şuşesi iki şuşe, iki şuşesi uç şuşe. Ha bu gada para vercesin.” “Temam”, demiş. Bu sefer gitmişler, sürmiş gözlerine daha kötü olmuş. Gız kakmış gitmiş bobasının yanine. “Boba, ha burda bizim uşak, şeyin çobani gitmiş süt getirmiş sağa. Al da sür gözlerine bakalım.” Almış sürmiş gözlerine, gözleri açılmış. Biri demiş: “Benim sütümdendir.” Biri demiş: “Benim sütümdendir.” Oni hisaba gornamışler. “La çağarın şu Keloğlan'i gelsin bakalım.” Çağarmışlar gelmiş, demiş: “Oğolum sen bu sütü nerden aldın?” demiş. “Ben satdım o gara sütü. Ama ben bulara gara goyun sütünü satdım. Aslan sütünü satmadım”, demiş. “Nasıl aldın?” “Boyle aldım.” “Yok biz getirdük.” “Padişahım tamam, benim sütümdan kıçlarine vursunlar. Eğere benimki yakıyor, onlarınki yakmıyorsa iş ortaya çıkar.” Birez sürmişler, yakmış. “Nasi bu sütü aldın?” “Ha boyle aldım bu sütü.” Padişah o zaman o gızı vermiş uşağa. Bağa da gökden düşdi uş dani elma, Birisi ağaci yuvarlanır, biri İsmail Kalyoncu, biri da benim” (Akgün, 2000).

MASAL 34: KAMER TAY

Çıktım tavan arasına; ne ayarına baktım, ne darasına, Avuç avuç altın aldım, sarıdır diye; doldur. Doldurdum cebime, darıdır diye... «Hu!» deyip düşüm yola; vardım, indim İstanbul'a, bir kâse yoğurt aldım durudur diye; doksan desti su kattım, koyudur diye... İçtim, içtim bitmedi; param, pulum yetmedi. Atımı sattım almadılar dorudur diye, üç beşlik verdiler vermedim, iridir diye... Yüzüme baktılar alık alık; gözüme baktılar yumuk yumuk; tutup götürdüler beni delidir diye; Keloğlan şahitlik etti, Veli oğlu Velidir diye... Düşündüm, taşındım, tatlı tatlı kaşındım; sırladım tımarhaneyi halıdır diye; götürdüm pazara, salıdır diye... Ne güne baktılar, ne aya, varıp bildirdiler saraya; padişahın ferman çıktı «bırakın onu, eski huyudur» diye, ben de fermanı ezip bir tas içtim, yalan çeşmesinin suyudur diye... Bir varmış, bir yokmuş; Allah'ın kulu çokmuş, develer tellal iken, pireler berber iken ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken bir memleketin birinde bir padişah varmış. Kalemimi kılıcıyla açar; kılıcını kaleminde bilermiş. Bundandır, kaleminden de kan damlarmış, kılıcından da... Böylesi padişahla kim boy ölçüşebilir? Gel zaman git zaman yedi düvele baş eğdirip de her yeri dirlik, düzenliğe kavuşturunca kılıcını kınına koyup kara kaplı

kitaplarının başına geçmiş ve bir daha da başını kaldırmamış onlardan ama, dayanılır mı buna? Günün birinde gözlerine karasu inip dünya başına zindan olmuş... Allah, kimseyi gözden, dizden etmesin. Hekimin biri gelip, biri gitmiş ama, hiçbiri bu derde deva bulamamış. Bir gün elinden tutup has bahçeye çıkarmışlar. Gene buram buram koku, aygın baygın ses ama, göz görmedikten geril ne onda bir tat bulmuş, ne bunda: «Hey Allahım; gül kara, bülbül kara! Hani o elvan elvan biten güller, hani o dal dal öten bülbüller? Bir daha dünya gözüyle onları göremeyecek miyim?» Diye hayıflanmış durmuş. Derken, bir ses duymuş derinden: «Hey padişahım; ne diye ah ü vah ediyorsun? Dert veren dermanını da verir. Atının ayak basmadığı yerden bir avuç toprak getirtir de, şifa niyetine gözlerine sürersen, evvelallah gözlerin açılır; gülleri de görürsün, bülbülleri der. Padişah, kulaklarına inanamamış: «Hey mübarek adam; seni bana Allah mı gönderdi? Söyle, kimsin Nesin? Davud'un sesine benziyor sesin! Elini ver, elini öpeyim; eteğini ver, eteğini öpeyim». Diye çırpınıp durmuş ama, bir daha sesine ses veren olmamış. O zaman bir düşünceye dalmış padişah. Boşa koymuş, dolmamış; doluya koymuş almamış: «Öyle ya! Olsa olsa Hızır'dır, Hızır'ın söyledikleri de sırdır. Her ağzı karaya açılmaz ki bu... Ama, insanın karısı, yüreğinin yarısı!» Deyip ona açmış önceden önce; o da, düşünmüş durmuş, bütün gün, bütün gece: «Padişahım, demiş; ne diye elaleme ağız eğelim. Oğulların ne güne duruyor, üçü birbirinden babayiğit... Yarından tezi yok; birinden biri atlasın atınal» Doğru söze ne denir. O sabah padişah büyük oğlunu çağırıp, bir avuç toprak istemiş. O da: «Bir avuç toprağın nesi olur baba! Tek gözleriniz açılsın da dünyayı isteyin benden!» Deyip yola düşmüş. Az gitmiş, uz gitmiş; dere, tepe düz gitmiş; bir yerine iki avuç toprak getirmiş, ama, babası: «Hangi dağın toprağı bu, oğul?» Diye sorunca: «Bu mu? demiş; atının ayak basmadığı bir yerden, karlı dağın başındaki kuş uçmaz tepeden!» Padişah başını sallamış: «Elin, ayağın dert görmesin ama oğul, senin yaşında iken ben o dağlarda geyik kovalardım! Hey gidi günler, heyl!» Deyip ortancıl oğlunu çağırması, bir avuç toprak da ondan istemiş. O da: «Bir avuç toprağın sözü mü olur baba, tek gözlerin açılsın da deryayı iste benden!» Deyip yolu tutmuş, az gitmiş, uz gitmiş; altı ayla bir güz gitmiş; bir yerine üç avuç toprak getirmiş ama, babası: «Hangi dağın toprağı bu, oğul?» Diye sorunca: «Bu mu demiş; atının ayak basmadığı bir yerden. Kanlı dağın dibindeki kervan geçmez dereden. Padişah boynunu bükmüş: «Başın, gözün dert görmesin ama oğul, senin yâaşında iken ben o derelerde ördek avlardım; hey gidi günler heyla Demiş ama, küçük oğlunu çağırmamış. O da bir beklemiş, iki beklemiş; bakmış ki çağırıldığı, çağıracağı yok; kalkıp kendisi gitmiş: «Baba demiş; izin verirseniz bir de ben bahtımı deneyim?» Padişah: «Kuzucuğum demiş; daha yaşın ne, başın ne; ağzından süt kokuyor. Hele bir yola, yokuşa dayanacak yasa gelde...» Bu söz «kuzucuk!» dedikleri, küçük

şehzadenin ağırına gitmiş ama, babasına karşı ağzını açamamış; efkâr dağıtmak için, şöyle biraz, dönüp dolaşmayı düşünmüş, at mı yok sarayda; al donlusu da var, demir donlusu da... Velakin, ne ona dönüp bakmış, ne buna... Nerde kimsenin yüzüne bakmadığı uyuz bir kısrak varsa onu çekmiş altına... Ama... mübarek, beşik gibi sallanıyormuş! Ne ise, kan ter içinde bir pınar başına varmışlar; kuzucugun da iki gözü iki pınar olmuş... Hikmet-i Hüda, attır dile gelip de: «A kuzucuğum; yüzünden, gözünden gam, kasavet akıyor. Ne derdin, kederin var?» Demesin mil Kuzucuk kulaklarına inanamamış: «Atım atım, demir donlu kır atım; dertsiz baş olmaz ama, bu dert, öyle bir dert ki, söylesem, el beni kınar; söylemesem; iki gözüm, iki pınar...» diye başlayıp o bir avuç toprak hikâyesini sayıp dökünce, kır at: «A kuzucuğum, demiş: vaktiyle babanın bindiği kısrak benim anamdı. Ayak bastığı yerleri de biliyorum, basmadığı yerleri de... Seni alıp daha ötelere götürürdüm ya, yolları, belleri aşmaya mecalim mi var. Anam öldü öleli ne bir tutam ot koydular önüme, ne bir yudum su... Öteki katırların artığıyla olsun geçineyim dedim; onların da huyu, tüyü malum; her gün birinin çiftesini yedim. Bundandır kanım, iliğim kurudu; bir deri, bir kemik kaldım işte...» Umud dünyası bu... O günden geri kuzucuk bu ata, öyle bir bakmış, öyle bir bakmış ki, kırk gün demeden fıstık gibi olmuş; iş, padişahın bir he demesine kalmış... Kuzucuk, babasının bir eşref saatini kollayıp öyle bir ağır, uslu laf etmiş ki, gayri o da ayak dirememiş: «Haydi oğul demiş; madamki bu başı bu yola koydun bir kere, artık ölüm bile döndüremez seni, ben ne diyebilirim; benden de kulaç kulaç izin sanal» Öyle bir sevinmiş ki kuzucuk, dünyalar onun olmuş sanki! Kardeşleri, arkasından dudak bükmüşler ama, babasının gözünde yeni bir umut çırası yanmış. Ne ise, biz onları orada bırakalım da kuzucuğun peşine düşelim: Kuzucuk; az gitmiş, uz gitmiş; çayır çimen geçerek, lale sümbül biçerek altı ayla bir güz gitmiş; detken bir kayanın üstünde bir ışık görmüş: «Işık olan yerde, insan da olur» deyip, atını o yana sürmüş. Bir de varıp görmüş ki, ne bir od, ne bir ateş; ıslıl ıslıl yanan bir kuş kanadı. Eğilip alası gelmiş ama, attır dile gelip: «Kuzucuğum; uğrumuza her çıkanı eğilip alırsak, belki bir uğursuzluğa uğrarız!» Diye vazgeçirmek istemiş ama, kuzucuk gönlüne söz geçirememiş: «A benim kır atım; bir kuş kanadı bu, baykuş kanadı değil ya, ne uğursuzluk olabilir bunun ucunda!» Demiş ama, kır at bir sözü bir defa söylemiş, bir daha ağzını açmamış; kuzucuk da bu pırlıl pırlıl yanan tüyü, teleği alıp heybesine koymuş. Akşamüstü bir memlekete varıp inmiş ama handa, külhanda bir yer bulamamış. Böylesi günlerde evine garip, gureba konduran bir kocakarı varmış. Yolunu göstermişler de gidip onun kapısını çalmış. Bu kocakarı bal alacak çömleği bilirmiş! Kırk dereden su getirmeye başlamış ama, bir kese altını görünce ağzını değiştirmiş: «Buyur konuğum, buyur; başımın üstünde yerin var!» deyip kapısını ardına kadar dayamış. Kuzucuk, yorgun düştüğü için, er akşamdan

yatmış, yatmış ama, gece yarısı kapısı vurulmuş. Bir de kalkıp bakmış ki, ne baksın, subaşının adamları... Meğer, o memleket yas tutuyormuş da, geceleri kimseler ışık yakmıyormuş. Gelenler «he, yok...» demeden kollarını bağlayıp götürmüşler saraya... Her padişah bir olur mu? Bu padişaha, öfke baldan tatlı gelirmiş; daha kimseyi bulamazsa gölgesiyle kavga edermiş. Sorup soruşturmadan şehzadeye karşı ağzını açıp gözünü yummuş: «Be hey avare; fermanıma karşı duracak bir sen mi kaldın? Yoksa kulağına kurşun aktı da duymadın mı? Elalem bir dilim çıra yakmazken, sen ne diye şamdanları yakıyorsun?» Deyince, şehzade neye uğradığını bilememiş: Padişahım demiş, ben yadın, yabanın biriyim; ne fermanı haberim var, ne devrandan; öyle bir uyku bürümüştü ki gözlerimi, ne mum yaktım ne şamdan! Odam da ışıldayıp duran bir kuş kanadıdır, sönmez ki söndüreyim onu, benim bunda ne günahım var!» Padişahın karibine gitmiş bu... Bir de getirip görmüş ki, yalan değil, gerçeki Saraydaki şamdanlar bile utancından sönmüş ama, padişahta o yüz nerede! «Bunu bana verirsen, ben de başını cellâda vermem!» demesin mi! Zaten kuzucuğun gözü ne ışıktaki, ne ışıldakta; göz nuru bir avuç toprakta... Ne diye kendine dert etsin bu kanadı; tutup padişaha vermiş. O da öyle bir sevinmiş, öyle bir sevinmiş ki vezir, vüzeraya dönüp: «Hey bakın bir, bu dünyada benden daha bahtiyar biri var mı?» diye sormuş. Vezirlerinden biri de: «Padişahım; bir yonga, yongadır. Bundan yana bahtiyar olmasına bahtiyarsınız ya, o kuşun kanadı böyle olursa, ya kendisi nasıl olur?» demiş. Padişahların aklına bir şey düşürülmeye görsün! Gayri dünü, günü yitirir, o işin peşine düşerler. Bu padişah da onlardan biri... Bu söz üstüne vezirine dönüp: «Yerden göğe kadar hakkın var vezirim; bir tüyün, bir kanadın da nesi olur, iş onu ele geçirmekte... İmdi, bir akıl ver bana, bu kuşu kim tutup getirebilir?» Diye sormus. Vezir de: «İlahi padişahım demiş; bu da mı işi şu kanadı kim bulup getirdi ise, bu kuşu da yine o tutup getirir; siz bir gözdağı verin yoksalı Bunun üstüne padişah kuzucuğu çağırması; kâh yukarıdan atmış, kâh aşağıdan tutmuş: «A eloğlu; bu kanadın düştüğü yeri bilen, o kuşun uçtuğu yeri de bilir. Lamı, cimi yok, bu kuşu senden isterim. Yoksa karışmam hal» Deyince kuzucuk: «Padişahım; dile kolay bu; kartal değilim ki, kanat açıp uçayım, nasıl tutulur o?» Deyip de yüzüne bakınca, padişah da vezir, vüzeranın yüzüne bakmış ve: «A eloğlu; bu dünyada ağzıyla kuş tutanlar bile vardır. İnsan meram ettikten geri, tutulmayacak ne var? Düşün, taşın; sonra dile benden dilediğini...» demiş. Kuzucuk, bakmış ki bu padişaha söz anlatmak, deveye hendek atlamaktan güç... Başını dolayıp yanına çıkmış ve gidip atının boynuna sarılarak: «Atım atım kuş kanatlı kır atım; gördüm mü bir başıma gelenleril» diye bir söyleyip iki dökmeye başlayınca, attır dile gelip: «A kuzucuğum; neler geldi başıma deme; daha neler gelecek de... Ben sana bu tüy başımıza bir iş açar demedim mi? Ne ise olan oldu bir kere; yine de yiğitliğine bir toz kondurmak

istemem. Şimdi seni alır, o kuşun uçtuğu dağa götürürüm ama, padişah bunu kafese koymak isteyen vezirin başını bize verirse...» Demiş kuzucuk da gitmiş, bunu böylece nakletmiş. Padişah da: «İlahi eloğlu demiş; sarayda vezir, vüzeradan çok ne var. Her birinin başında bir kavak yeli esiyor. Böyleleri bostanda da biter. Getireceğin kuş olsun da, götüreceğin baş olsun!» Deyip kuzucuğun dediğini yerine getirmiş. O da atlamış atına; az gitmiş, uz gitmiş; inişlerde ter dökerek yokuşlarda tırnak sökerek Kaf Dağı'na yetişmiş. Terkisinde getirdiği vezir başıyla kuracağı tuzağı kurduktan sonra dağın böğrüne çekilip beklemeye başlamış. Meğer bu kuş, insan etinin kokusunu yedi aylık yerden almış ama yerse, ya padişah başı yer, ya vezir vüzeraya başı yermiş; padişah da bu altın kuşu altın kafese koyunca, sarayın içi öyle bir nura gark olmuş, öyle bir nura gark olmuş ki, padişahın gözleri kamaşmış: «Söyleyin imdi, bu dünyada benden daha bahtiyar var mı?» diye sormuş. İçlerinden biri de: «Padişahım, bu kuş kuş değil, bir güneş pervanesi! Bahtiyar olmasına bahtiyarsınız ya, hane olur, şu sarayda bir fildişi saray olsaydı, kim bilir nasıl yakışırdı bul» Deyince padişah: «Hay aklınla yaşayasın; bu kuş öyle bir saraya yakışır, yakışır ama, bu kadar fildişini kim bulur bana?» deyip de başını kaldırıncaya, o saraylı da: «İlahi padişahım demiş; hele şu tasa ettiğin şeye bak! Bu ele, avuca girmeyen kuşu kim tutup getirdiyse, fildişini de o getirir elbet; siz bir ferman kılın yoksal» Padişah, yine kuzucuğu çağırılmış; kâh ince elemiş, kâh sık dokumuş; sonra: «A eloğlu, sen kurdun, kuşun dilinden anlıyorsun; fillerin geçtiği yeri de bilirsin, içtiği yeri de; imdi, bir saraya yetip artacak fildişi isterim senden, fazla laf istemem! Gayri düşün, taşın; dile benden dilediğini...» Şehzade, bu padişahın Nuh deyip peygamber demeyen soyundan olduğunu bildiği için ne «he!» demiş; ne «yok!» demiş; yine gidip atının boynuna sarılarak: «Atım, atım, kız perçemli kır atım; gördün mü bir başıma gelenleri?» Diye iki göz, iki pınar sayıp dökmeye başlayınca attır dile gelip: «A şehzadem; sakalım yok ki, sözüm dinlensin; bu kanat başımıza bela getirir demedim mi? Dediklerim bir bir çıkıyor işte! Ben de yüzünüzün kara çıkmasını istemem. Ben şimdi seni alır fil diyarına götürürüm ama, padişah, bunu aklına düşüren vezirin ciğerini söker de bize verirse!» Demiş, şehzade de gidip bunu böylece söylemiş. Padişah bu söze de gülmüş: «A eloğlu, sarayda vezir, vüzeradan ucuz ne var; hiçbirinin ciğeri on para etmez; ata versen at yemez; kurda versen, kurt yemez; sen getirecek olduktan geri fildişi, ben de yaparım dediğin işi!» Demiş; şehzadenin dediğini yerine getirmiş. O da atlamış atına; az gitmiş, uz gitmiş; derelerden yel gibi tepelerden sel gibi geçerek fil diyarına yetişmiş. Ormanlık mı dedin, ormanlıkmış, dal dala kilitlenmiş gibi, gecesi, gündüzü seçilmiyor; deveden, filden geçilmiyor... Şehzade, meşin heybesinden çıkarıp bir dala asmış ciğeri! Eh vezir ciğeri bu, kim koklasa burnu düşmez; ihtiyar fillerin dişleri dökülmüş! Develer katar katar, gayri yüklemiş, yükleyeceği kadar! Padişah da Ferhad

misali mimarlar bulup kurdurmuş, kurduracağı sarayı. Altın kuşun kafesi de tavanın göbeğine asılınca, geceler gündüz olmuş Her taraf dümdüz olmuş. Padişahın parmağı ağzında kalıp vezirlerine dönmüş: «Söyleyin imdi, bu dünyada benden daha bahtiyar biri var mı?» Diye sormuş. İçlerinden biri de: «Bu saray, saray değil; bir yalancı cennet! Bahtiyar olmasına bahtiyarsınız ya, bu dünya cennetinde, bir de bir dünya güzeli olsaydı felek bile bir yaşına daha girerdi! Deyince padişah, başını sallamış: «Doğrusu, ağzı öpülecek adamsın; bu saray öyle bir dünya güzeline, öyle bir dünya güzeli de benim gibi bahtiyara yakışır ama, dağdaki kuş değil, fildeki diş değil, kim bulup getirir onu?» Demis, veziri de: «İlahi padişahım, hele şu düşündüğünü? şeye bakın; dağdaki kuşu, fildeki dişi kim bulup getirdiyse, bu dünya güzelini de yine o bulup getirir!» Padişah kuzucuğu çağırılmış; kâh saya yağıyla yağlamış, kâh çakır dikenle dağlamış, sonra: «A eloğlu demiş; sen şeytanın bilmediği yeri biliyorsun; elbet dünya güzelinin konduğu yaylayı da bilirsin, göçtüğü yaylayı dal Bunu bulur da getirirsen, alimallah dünyalığını tutar, seni de azat eylerim!» Padişah bir şeye aklını takmasın yoksa; dünya bir araya gelse çeviremeyeceğini bildiği için, ne ağzını açmış, ne bir harf söylemiş: gidip atının boynuna sarılarak: «Atım atım, demir donlu kır atım; gördün mü bir, başıma gelenleri?» diye dört gözden ağlamaya başlayınca attır dile gelip: «A kuzucuğum; sazım yok ki, sözüm dinlensin; ben sana uğrumuza her çıkanı eğilip alırsak, belki bir uğursuzluğa uğrarız demedim mi? İşte dert dert üstüne sökülüp geliyor. Dünya güzeli dedikleri dünyanın ta öbür ucunda... Yedi iklim gezip tozan baban bile oralara ayak basmadı. Götürmesine, oraya da götürürüm ama seni, kapısında insan kanına susamış iki canavar var; alimallah kuş bile uçurmuyorlar; eşiğinden adım atmak kimin ne haddine! Ama padişah bunu hatırına düşüreni iğneli kayıktan geçirir kanını bir tuluma doldurup bize verirse, belki bu işten de alnımızın akıyla çıkarız!» Demiş, kuzucuk da gitmiş, bunu böylece sayıp dökmüş. Padişah bu lafa da gülmüş: «A "eloğlu demiş; sarayda vezir vüzera kıtlığı mı var. Zaten birbirinin kanına ekmek doğruyor. Biri daha eksilse kıyamet mi kopar; sen getirdikten geri onu, ben de veririm bunu!» Demiş, sehzenin dileğini yerine getirmiş. Şehzade de atlamış atına; az gitmiş, uz gitmiş; çayır çimen geçerek; lale sümbül biçerek gidip görmüş ki ne görsün, yemlik yeşillik bir tepe, tepenin başında bir kible, kiblenin kapısında da iki canavar; başka ne in var, ne cin var! Öyle bir susamışlar ki, tulumlar dolusu vezir kanını içince ikisi iki yana serilmiş; sehzade de kibleye girip, aradığını bulmuş, bulmuş ya, yüreğinden de vurulmuş; yaratan neler yaratıyormuş meğer! Bu dünya güzeli her gönülde bir sızı imiş ama, cadının biri güzelliğine göz koymuş; nasıl büyülemişse büyülemiş bunu; dalından koparıp getirmiş kiblesine gayri sabah bir, akşam iki yamacına dikilip: «Şu güzelin gözleri bana göz olsun, göz olsun! Şu güzelin yüzleri bana yüz olsun, yüz olsun!» oynasın!»

kabilinden, hemen şahadet parmağını kaldırıp «vurulsun davullar!» demiş; vurulmuş davullar... «Kurulsun meydan!» demiş; kurulmuş meydan... Tamam kırk gün, kırk gece toy düğün etmişler ama, bir güne bir gün dünya güzelinin yüzü gülmemiş. Öyle, hiç güzellikte, bu çağda tutup da kendini bir salhurde sarmaşığının kollarına atar mı? Kuzucuk, dünya güzelinin bu halini yüzünden okuduğu için eriyip akıyormuş ama, bağrına basacak taş bulamıyormuş. Varıp atının boynuna sarılmış; «Atım atım, her derdime derman atım; söz bir, Allah bir dedikleri için yemedim, içmedim, al emanetini padişahım deyip bu kızı padişahın kucağına ben attım; dün gözden akan yaş olmuştu, bugün detlilere baş oldu biçare.. Bunun günahını ben nasıl ödeyeceğim?» Diye sormuş. At da dile gelip: «Kuzucuğum demiş; bu padişahın kırdığı ceviz kırkı geçti; yormadığı yokuş, yoldurmadığı kuş kalmadı Şimdi de toy düğün etmiyor, eceliyle oynuyor o! Hani dünya güzelinin bir daldan kopardığı birkaç yaprak vardı ya, bunları yenge kadına versin ve: «Kadın yenge desin; Allahın bildiğini ne diye kuldan saklayayım, padişahın yaşı yetmiş, işi bitmiş, belinden aşağısı toprak! bir var ki şu yaprakları bir kazan suda kaynatır da tepeden tırnağa dökülürse kırk yaş birden gençleşir; yiğitlerden yiğit olur desin, dahasına karışmasın. Şehzade gidip dünya güzeline söylemiş; dünya güzeli de gidip yenge kadına söylemiş, yenge kadın da gidip padişaha söylemiş; kurulmuş kazanlar... «Arılık duruluk» deyip de başından aşağı dökülünce sular, bir torba kemik gibi yığılıvermesin mi padişah! Koca saray neve uğradığını bilememiş. Tacı, tahtı kuzucuğa kalmış ama, birinden birine dönüp bakmamış. Altın kafesin kapağını açmış, fil dişi sarayın kapısını kapamış, dünya güzelini terkisine almasıyla, kendi yurduna dönmesi bir olmuş... Meğer babası umudunu kesmiş de, dövünüp duruyormuş: «Ömür bağından gül gibi derdiğim oğul, bir avuç toprak için toprağa verdiğim oğul!» diye... Ha işte, «ödül» yerine koydukları küçük şehzade böylesine yüzünün akıyla çıkıp gelince, ihtiyar padişah öyle bir olmuş, öyle bir olmuş ki, nasıl deyim, dil ile tarif edilmez ki edeyim! Atının ayak basmadığı yerden getirilen toprağı gözüne sürmüş sürmüş, oğlunu görmüş gözü açılmış; dünya güzelini görmüş gönlü açılmış; tutup da bağrına basmış ikisini de. Onlar da başlarından geçenleri sayıp dökmüşler ama, kara tayın ne mübarek mahluk olduğunu yayıp destan etmemişler; aralarında bir sır olarak kalmış bu... Malum ya, her küp taşar, sır küpü taşmaz! Velakin padişah bal, kaymak dememiş saraydaki bütün küpleri devirip, öyle bir toy düğün etmiş, öyle bir toy, düğün etmiş ki bunlara, felek bile girmiş yeniden bir yasına! Darısı yurdumuzun yiğitleri başına... (Güney, 1997).

MASAL 35: KANBER TAY

Bir padişahın vakti zamanda üç gızı varmış. Gızları bir gün padişahın odasına üç tane karpuz koymuşlar. Üzerini de örtmüşler. Padişah odasına gelmiş. Geldikten sonra karpuzun birini kesmiş, kötü çıkmış. Ötekini kesmiş, o da ala bucuk yetmiş. Onu da atmış. Sonuncuyu kesmiş, o epey epey. Onu padişah yemiş. O zaman padişahın odacısı gelmiş: “Padişahım bu karpuzlardan bir şey anladı?” “Yok!” demiş padişah. “Ben söyleyim o zaman. Şo kötü karpuz büyük gızıyın vahtının geçtiğini, şu ortanca gızıyın vahtının geçmek üzere olduğunu, sonuncu da küçük gızıyın tam vakti olduğuna işaret eder.” demiş. Padişah: “Ee ne yapak?” demiş. Odacı: “Ben bilmem padişahım.” demiş. Büyük gız yola düşmüş. “Aha ben gidiyom.” diye. Gederken gederken, padişah da kestirmeden getmiş. Tam bir geçitten geçerkene, padişah yolağın önüne oturmuş. Padişah: “Kımıldama vurum seni.” demiş. Gız korkudan oracıkta ölüvermiş. Padişah gızı oraya gömmüş. Ortancıl gız yola düşmüş. “Aha ben gidiyom.” diye. Gederken gederken, padişah da kestirmeden getmiş. Tam bir geçitten geçerkene, padişah yolağın önüne oturmuş. Padişah: “Kımıldama vurum seni.” demiş. Gız korkudan oracıkta ölüvermiş. Ortancıl gızı da gömmüş oraya. “Küçük gızı da geyinmiş, kuşanmış, bayağı bir erkek gibi olmuş. Bir ata binip düşmüş yola. Gederken gederken o geçide varınca, Padişah: “Ulan dur vurum.” demiş. O zamana kadar, gız kılıncı çekmiş yürümüş. Padişah: “Aman dur, ben senin babanı tama.” demiş. Sonra da “Yörü get gızım.” demiş. “Sen adam olun.” Gız gederken gederken varmış bir pınar başına. Çayrılık çimenlik, güllük gülüstanlık bir yere varmış ki şarıl şarıl sular ahi. Atı bırakmış, kendi pınarın başına yatmış. Bir gürültü gelmiş: “Bacıım, bacım!” diye. Yatmış yatamamış. Sağa dönmüş, sola dönmüş. “Ulan bu inilti ne?” diye kılıncı çekmiş yürümüş dereye öteye. Varmış ki dere kocaaman bir evran yılanı, bir oğlanın koltuğundan aşağısını yutmuş, oğlanın kolları dışarda, oğlan inleyip duruyor. Gız varmış yılanın ağzından kuyruğuna kadar yarmış, oğlanı çıkartmış. Oğlana demiş: “Sen necisin, kimsin?” Oğlan: “Filan padişah oğluyum. Ava çıktım. Bir guş vurdum. Guş buriye dereye düştü. Almaya geldim. Beni bir evran yuttu. Beni babama götür. ‘Dile dilediğini insanoğlu.’ derse, ‘Dilediğim sağlığın.’ de. Tekrar sorar. Gene ‘Sağlığın.’ de. Üçüncüde bir daha sorunca, ‘Dilediğim Kamber Tay de.’ demiş. O Kamber Tay’ı aldın midi, bakarsan, o çok güzel bir küheyle olur.” demiş. Tabi kendi oğlan gılığında. Gız olduğunu kimse bilmiyor. Neyse varmış. Padişah bunu törenle karşılamış. Üç gün odasında misafir etmiş. Üçüncü gün huzuruna çağırıp: “Dile dileğini insanoğlu.” demiş. “Dileğim sağlığın.” padişahım. “Dile dileğini verim.” “Diledim sağlığın efendim.” “İnsanoğlu benim sağlıktan sana ne fayda var. Dile dileğini vereyim.” “Peki, diledim

Kamber Tay.” “Ulan verin şuna atı.” demiş. Atı çıkarmışlar ki ahırdan uyuz bir hayvan. Yularından çekerken, arkasından yiteklerken, bir çayırılık yere gelmiş. Atı bırakmış kendi çayırılık yere yatmış, uyumuş. Bir müddet sonra at kişnemiş. Kendi kendine: “Bizim uyuz hayvana noluyor?” demiş. Kakmış bakmış ki, uyuz hayvan ne biçim olmuş. Kocaman bir küheylan olmuş. Bu ata binmiş, düşmüş yola şimdi. Gederken gederken efendim varmış bir padişahın memleketine. O padişahın da gelinlik bir kızı varmış. Padişah kocaman bir hendek açtırmış. “Kim bu hendeği geçerse, gızımı ona vereceem.” dermiş. Tabi bu, bir hamle yapmış, küheylanla hendeği geçmiş. Padişah gızı vermiş. Akşam oldu mu o ona arkasını döner yatarmış, o ona arkasını döner yatarmış. Efendim epey bir zaman geçmiş böylece. Gız demiş ki anasına: “Ya ana. Bu bana arkasına dönüyor. Hiç yüzünü dönmüyor.” Anası: “Uzak yoldan gelmiştir. Hoş gör.” der. Böyle epey bir zaman daha geçer. Sona gızın anası padişaha der. Padişah veriri meziri toplar. “Ne yapak biz bu bizim damadı? Öldürük mi nootak?” “Yok padişahım. Senin şanına yakışmaz. ‘Padişah damadını öldürdü.’ derler. Bunu, filan yerdeki gavurun başına musallat edek. Ondan ‘Şu kadar altın para al.’ diyek. Gavur da o parayı ona vermez, öldürür. Biz de kurtuluruk.” derler. “Tamam.” der Padişah. Padişah damadı çağırır: “Oğlum get, filan adamdan şu kadar altın, para al gel.” demiş. Kalan bir kervan yükü mü, üç kervan yükü mü?.. Bu varmış getmiş gavurun memleketine. Kılıcını çekmiş, altında küheylan kükrermiş. Beriden varırken nara atarak bağırır. “Ulaan gavuur. Bana şu kadar altın geldi geldi, gelmezse memleketini yerle bir ederim.” Bunun bağırtısı o memleketin bütün sokaklarında duyulmaya başlamış. O zamana kadar oranın padişahına habar etmişler. “Padişahım bir adam mı ne, dev mi ne olduğu bellisiz, yetiştigini öldürüyor. ‘Bana şu kadar altın geldi geldi.’ diye bağırıp duruyor. ‘Yoksa memleketinizi yerle bir ederim.’ diyor” demişler. Oranın padişahı: “Amanın çağırın dursun, tek gerekmez o kadar altını vererek.” demiş. Altınları almış geri gelmiş. Kayınbabası olan padişah hem sevinmiş, hem üzülmüş. Altın geldi sevinmiş, damat ölmedi üzülmüş. Gene aradan zaman geçmiş. Gız gene anasına şikayet etmiş. Anası padişaha demiş. Padişah gene veziri meziri toplamış. “Ne yapak bizim bu damadı?” demiş. Vezirin biri: “E padişahım!” demiş. “Bu sefer ondan öyle bir şey isteyek ki gelmez yola getsin.” Padişah: “Nasıl olaca bu.” “Filan yerde sağır bir gız var. Onu getirmesini isteyek. Gız sağır. Üç sefer çağranda orda taş kesilir.” demiş. Padişah: “Tamam.” demiş. Damatını çağırır: “Filan yerde bir sağır gız var, onu alıp getirecen.” “Olur.” demiş. Efendim! Bu varmış sağır gızın olduğu memlekete. Evini bulmuş. İsmiynen çağırır, ses yok. Bir daha çağırır, ses yok. Üçüncü bir seferde var gücüyle çağırır. Sağır gız arı vızıltısı gibi sesi duymuş. Kapıyı açmış ki karşısında bir oğlan. Efendim damat bunu almış getirmiş kayınbabasına. Padişah hem sevinmiş, hem üzülmüş. Aradan gene günler,

aylar geçmiş. Gız anasına, anası babasına şikayet etmiş. Toplantı kurulmuş. Gene aranmış. Bundan devlerin lambasını getirmesini uygun bulmuşlar. Devler löküslerini verirler mi?. Padişah: “Fılan yerdeki devlerin sarayına gedeceksin. Devlerin löküsünü alıp bana getireceksin. “Tamam.” der. Küheylanla düşmüş yola. At sormuş: “Bu sefer nere gedecek?” “İşte devlerin sarayına.” “O biraz zor.” demiş Kanber Tay. “Sen get padişahından şu gadar nal, şu gadar mık al.” demiş. “Ben sana nallarımı değiştir dediğim zaman değiştir.” demiş. “Tamam.” demiş. Kanber Tay’ın dediğini yapmış. Düşmüşler yola. Efendim! Gederken gederken bir yere varmışlar. Kanber Tay: “Benim şu nalları bir değiştir bahım.” demiş. Atın nallarını bir değiştirmiş orda. At tırnaklarını yere verirken verirken dağın tepesine çıkmışlar. At: “Nallarımı bir daha değiştir.” demiş. Bakmış ki atın ayağındaki nalların yarısı yok. Atın nallarını bir daha değiştirmiş. At: “Bak!” demiş. “Devlerin gözü yumuksa oenik, açıksa o uyuyo demek. Lambanın da her tarafı zehirden, yalnız kulpu zehir değil. Yandan geçerken barmağını dak, öyle kaçır.” demiş. Damat: “Tamam.” der. Varırlar devlerin yanına. O gün de bir total dev nöbetçiymiş. Geri kalanın alayıcığı uyumuş. Damadın gözeri ne görsün. Koca koca kazanları koşmuşlar kaynıyo. Total dev bunu görmüş. Hemen ötekilere: “Kahın hele kahın. Şu yanna bir av getti tutak da kazana koyak.” Uyku arasında öteki devler: “Sensin nöbetçi, tut da kazana koy.” derler. Damat tam lambanın yanından geçerkene barmağını takıverir yürür. Total dev: “Yahu arkadaşlar. Kahın hele bu av bildiniz gibi değil, lambayı da kaçırıldı.” Ötekiler: “Sus bre. Nöbetçi sensin.” derler. Total dev, yektir bas yetir bas arkasından seyirdirkene tepenin başında atın kuyruğundan yakalar. At çekinmiş total dev çekinmiş, at çekinmiş total dev çekinmiş. Atın kuyruğı kopmuş. At bir tekme savurmuş, total devin öteki ayağı da total olmuş. Total devin canı yanmış. “Allah! At üstündeki erkekse kız ola, kızsız erkek ola! Sen de erkeesen dişi olasin, dişiisen erkek olasin.” demiş. Amana! Total devin ettiği beddalar hemen uğrarmış. Bunlar teker meker öte yanna getmişler. Oğlanan at dağın tepesinden aşşağa endikten sona, total devin beddasının uğradığının farkına varmış. Gelmiş kayınbabasına lambayı vermiş. Ondan sona karısı bir daha ne anasına ne babasına şikayet etmiş. Böylece bu masal sona ermiş (Erşahin, 2011).

MASAL 36: KAPLUMBAGA YAVRUSU

Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş, develer tellal iken pireler berber iken, ben ananın beşiğini tıngır mıngır sallan iken, ninem eşikte şıngır mıngır oynan iken, küçücük bir kaplumbağa yavrusu varmış. Anne kaplumbağa, her gün yavrusunu gezmeye çıkarmış. Böylece de çevreyi tanıtıp yolları öğretirmiş. Minik kaplumbağa da çevresindeki hayvanlar görünce onlar gibi koşmak, yüzmek, hatta uçmak istermiş. Günlerden bir gün, annesiyle

yürüyüşe çıkan kaplumbağa: "Anne şurada yiyecek gördüm, gidip alabilir miyim?" demiş. Annesi de: "Git ama, çabuk dön." demiş. Kaplumbağa yavrusu, annesinden ayrıldıktan sonra iki saat geçmiş, fakat ne gelen var ne de giden. Yavrusundan iyice ümidini kesen anne meraklanmaya başlamış. Bir süre daha bekledikten sonra bakmış olacak gibi değil, yavrusunu bulmak için yollara düşmüş. O dere senin, bu dere benim derken aramadık yer bırakmamış. Aramaya devam ederken sonunda bir domuzla karşılaşmış ve ona: "Domuz kardeş, buralarda küçük bir kaplumbağa yavrusu gördün mü?" diye sormuş. O sırada karpuz yemeye devam eden domuz: "Hımm bir düşüneyim. Karşıdaki karpuz tarlasında bir kaplumbağa görmüştüm. Yanında da kurt mu, yoksa tilki mi vardı bilmiyorum. Fakat yanında bir hayvan daha vardı." demiş... Bu sözleri duyan anne kaplumbağa: "Eyvah, bu hayvan benim yavrumu yemiştir." diyerek hemen işaret edilen karpuz tarlasına gitmiş. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, altı ay bir güz gitmiş sonunda bir bostan tarlasına varmış. Tarlanın her tarafına bakmış, fakat eşekten başka hiçbir şey görememiş. Sonra da eşeğin yanına varıp: "Eşek kardeş, eşek kardeş, buralarda küçük bir kaplumbağa gördün mü?" diye sormuş. Eşek, önce kulaklarını dikmiş sonra: "Aaa iii ... " dedikten sonra: "Gördüm gördüm ama sen aramakta biraz geç kaldın. Senin söylediğin kaplumbağa az önce yanında bir tilki ile şu tepeye doğru tırmanıyordu." demiş. Anne kaplumbağa. Hemen eşeğin gösterdiği tepeye doğru ilerlemiş. Biraz gittikten sonra ağacın tepesinde fındık yiyen bir sincaba rastlamış. Kaplumbağanın telaşlı telaşlı yürüdüğünü gören sincap: "Hayrola kaplumbağa kardeş, acelen ne böyle, nereye gidiyorsun?" diye sormuş. Anne kaplumbağa cevap vermiş: "Sincap kardeş, başıma gelenleri sorma. Galiba yavrumu tilki kaçırmış. Herhalde, dağın tepesindeki kartala verecek." demiş. Fındık kırmayı bırakan sincap: "Bak şunun yaptığına. Ama sen hiç üzülme kaplumbağa kardeş, şimdi ben onlara öyle bir oyun oynayacağım ki, hem yavrunu kurtaracağız, hem de onlara iyi bir ders vereceğiz." demiş. Daha sonra da bir sıçrayışta ağaçtan aşağıya inmiş ve kaplumbağaya dönerek: "Sen şu çalılanın arkasına saklan ve beni bekle." demiş. Sonra da iki sıçrayışta yavru kaplumbağa ile tilkinin bulunduğu yere varmış. Tilkiyi görünce: "Hey tilki kardeş, sana güzel haberlerim var." demiş. Tilki homurdanarak: "Ne söyleyeceksen çabuk söyle. Benim işim var." diye karşılık vermiş. Sincap: "Gel bak ... Şurada, evinden kaçmış bir tavuk var. Tam senin ağzına Hi yık. Gidip çalalım, kendine güzel bir ziyafet çek. O yavru kaplumbağayı da şuraya bir yere sakla, sonra işini bitirirsin." demiş. "Tavuk" lafını duyan tilki artık durabilir mi? Hemen sincabın yanına koşup: "Önüme düş de şu tavukları görelim." demiş. Sincap önde tilki arkada, bir ağacın altına varmışlar. Tilki: "Hani, tavuklar nerede?" diye sorunca: Sincap: "Şurada, barçalılıkların arasında saklanıyorlar. Haydi git yakala." demiş. Tilki, ağzını yalayarak:

"Kendime nefis bir ziyafet çekeceğim." demiş ve hemen çalıların arasına dalmış. Ancak dalmasıyla birlikte avazı çıktığı kadar bağırmaya başlamış. Çünkü tavukları yakalamak için girdiği çalılıkların arası büyük dikenlerle doluymuş. Bu dikenler tilkinin vücuduna batmış. Sincap: "Bu sana iyi bir ders olsun. Bundan sonra kendinden küçük olanlara sakın ha kötülük yapma." demiş. Anne kaplumbağa ile yavrusu, sevinerek yola çıkmışlar. Yaptıklarına çok pişman olan yavru kaplumbağa annesine bir daha izinsiz dışarıya çıkmayacağına söz vermiş. Masal da burada bitmiş (Alptekin, 1991).

MASAL 37: KARA İNEK

Bir varmış bir yokmuş. Köyün birinde bir karı kocanın, bir tane kızları varmış. Kızın annesi ölmüş ve babası başka bir kadınla evlenmiş. Adamın bu kadından da bir kızı olmuş ve çok geçmeden adam ölmüş. Ailenin bir ineği varmış. Üvey anne, bu kızı her gün bu ineği otlatması için gönderir, eline de bolca yün verir ve kızıdan bu yünleri eğirmesini istermiş. Tabi kız da hepsini yapamıyormuş. İnek, kızın bu durumuna çok üzülmüş ve bir üflemeyle yünün hepsini eğirmiş. Bu hep böyle devam etmiş. Yine bir gün ineği otlatırken eğirdiği yünler, kızın elinden kaçmış ve rüzgârın da etkisiyle bir evin bacasından içeri düşmüş. O evde ihtiyar bir kadın tek başına oturuyormuş. Eve gitmiş, kadına olayı anlatmış. Kadın da çok uzun süredir insan yüzü görmediğinden kıza: -Kızım gel. Şu başıma bir baksana, ne var, demiş. Kız, kadının başına bakmış ki hep bit, pire dolu... Kadın üzülmüş diye, kötü bir şey söylememiş. Kız: -Teyzeciğim, saçında hiçbir şey yok. Saçların çok güzel, demiş. Kadın kıza: -Kızım, şu turşunun tadına da bir baksana, demiş. Kız bakmış ki turşunun içi hep fare dolu, kadını da kırmak istemediğinden tadına bakar gibi yapmış. Sonra yünlerini alarak gitmek için kalktığında, kadın: -Kızım, buradan giderken karşına beyaz bir su çıkacak. O suya gir ve yıkan. Biraz daha gidersen orada da siyah bir su göreceksin. Ondan da kaşına, saçına sür, demiş. Kız kadının dediklerini teker teker yapmış ve ineğini de alarak eve dönmüş. Kızın üvey annesi kızı görünce çok şaşırılmış. Kız bir günde güzelliğine güzellik katmış. Kışkandıği için ertesi gün kendi öz kızını inekle beraber göndermiş. Çok az da yün vermiş kızın eline. Kız ineği otlatırken yünü rüzgâr alıp yine aynı kadının evinden içeri atmış. Kız yünü almak için o eve gitmiş. Kadın bu kızıdan da kafasından ne olduğuna bakmasını istemiş. Kadının kafasına bakan kız: -Ayy! Kafanda bitler oynuyor, kaynıyor, demiş. Kadın turşusunun tadına da bakmasını istemiş kızıdan. Kız, kadına: -Ayy! Turşunun içinde fareler kaynıyor, demiş. Kadının kalbi çok kırılmış ve önceki kıza söylediklerini aynen bu kıza da söylemiş. Kız her suya girdiğinde biraz daha çirkinleşiyormuş. İneği de alıp eve dönmüş. Annesine olayları bir bir anlatmış. Annesi çok kızmış ve inekte bir hile

olduğunu düşünmüş. İneği kesmeye karar vermiş. Güzel kız, ineğin kesileceğini duymuş. Üzülmüş, ağlamış. Bunun üzerine inek dile gelmiş ve kıza: -Sen korkma, ağlama. Benim kemiklerimi ahıra göm. Etimi de onlar yesin. Benim etim onlara kemik olup batar, sana da yağ olup akar. Kız rahatlamış ve gitmiş, uyumuş. Sabah olunca kara ineği kesmişler. Üvey kız ineğin kemiklerini ineğin dediği gibi ahıra gömmüş. Üvey annesi kıza zulüm ettikçe kız kemikleri gömdüğü yere gelir, ağlarmış. Yine bir gün ağlarken kemikleri merak edip orayı kazmış ki ne görsün? Kemiklerin yerinde altınlar, gümüşler, elbiseler, ayakkabılar ve daha türlü türlü güzel ve değerli şeyler. Kimse görmesin diye, üzerini örtmüştü. Zaman geçmiş, köyde bir düğün varmış. Bütün köy davetliyim. Kızın üvey annesi üvey kızını güzel olduğu için düğün saatinde ahıra kilitlemiş ve kendi kızını alarak düğüne gitmiş. Üvey anne ve kardeşi düğüne gittikten sonra kız ahırdan çıkan elbiseleri, takıları bir bir giymiş. Bir cebine kül, bir cebine altın doldurmuş ve düğüne gitmiş. Düğünde herkes bu kızın güzelliğine hayran kalmış. Üvey annesi ve kız kardeşinin üzerine kül, diğer misafirlerin üzerine de altın saçmış. Düğün dağılmadan da gizlice eve dönmüş. Dönüş yolunda ırmaktan geçerken ayakkabısının birini ırmağa düşürmüştü diğer elbiseleri ise çıkarmış ve yerine koymuş. Üvey annesi eve geldiğinde kıza anlatıyormuş: -Düğün çok güzeldi ve düğüne gelen güzel bir kız bizim önümüze altın, diğer misafirlerin önüne ise kül attı, demiş. Tabi, kız olayların nasıl geliştiğini bildiği için, içinden gülüyormuş. Sabah olduğunda vezir, padişahın atlarını otlatmaya çıkarmış ve ırmak kenarına geldiklerinde atlar su içerken terliğin ışıltısı, atları huysuzlandırıyor. Şaşırان vezir, ne oluyor, diye düşünmüş. Eğilip baktığında kızın ayakkabısını görmüş. Ayakkabıyı almış, padişaha götürmüştü. Padişah da: -Bu ayakkabı kime aitse, ben onunla evleneceğim, demiş. Bunun üzerine tüm köylere tellâllar çıkarılmış ve tüm kızları sıraya dizmişler. Bir bir ayaklarına ayakkabıyı denetmişler. Ama ayakkabı hiçbir kızın ayağına olmuyormuş. Üvey anne olayı ilk duyduğunda üvey kızını tandırın içine koyup üzerini de güzelce kapatmış. Padişahın adamları evin kızına ayakkabıyı denetmişler ama kızın ayağına olmamış. Evde başka genç kız olup olmadığını sormuşlar. Kadın olmadığını söylemiş. Tam adamlar dönüp gidecekleri sırada evin horozu dile gelmiş ve kızın yerini söylemiş. Padişahın adamları horozun dediği yere bakıp kızını bulmuşlar. Ayakkabıyı kıza denetmişler. Ayakkabının gerçek sahibi o kız olduğundan hiç zorlanmadan ayağına olmuş. Padişahla kız, kırk gün kırk gece düğünle evlenmişler. Yemiş, içmiş; muratlarına ermişler (Demir, 2017).

MASAL 38: KARA KÖPEK

Ne varmış ne yokmuş, vakti zamanında bir padişah varmış. Bu padişahın üç kızı varmış, Padişah öyle bir şart etmişki: "Benim kızlarım cirit oynarken kime cirit vururlarsa ben kızlarımı ona vereceğim." Kızlar iyi cirit oynuyorlarmış. Neyse bu kızlar atlara biniyorlar, cirit oynuyorlar. Kâinat toplanıyor, büyük kız ciridini atıyor bir vezire vuruyor, ortancıl kız ciridini atıyor bir paşaya vuruyor, küçük de atıyor bir kara köpeğe vuruyor. E ... Ne edelim kaderi öyle, babası da şart etmiş, onu da kara köpeğe nikah ediyorlar. Bu üç bacının da düşünleri oluyor, o kara köpek de sır sahibi imiş, kah insan oluyor kah köpek oluyor her kıyafete giriyormuş. Kara köpek karısına diyor ki: "Benim sırrımı kimseye söyleme, sana bir şey derlerse sen benim kaderim öyle ben kaderime razıyım, dersin, başka bir şey söylersen sırrım elimden gider." Kara köpek beyaz bir elbise giyiyor, beyaz bir ata biniyor, eline de bir beyaz gümüş kamçı alıyor, cirit oynuyor. Bu üç bacı da meydanlıkta oturuyorlar, büyük bacılar küçük bacının başına kakıyorlar: "Yere giresin, attın attın da Kara Köpeği vurdun, ha böyle bir yiğite ataydın." "Kaderim böyleymiş, ne yapayım ben kaderime razıyım." Padişah da hayran oluyor, akşam oluyor evine geliyor hep o beyaz elbiseli yiğiti, anlatıyor. Sabah oluyor, gene cirit oynuyorlar. Kara Köpek bu sefer kırmızı kamçı alıyor, kırmızı elbise giyip kırmızı ata biniyor, cirit oynuyor, herkes hayret ediyor, kimdir böyle diye, gene bacıları diyor ki: "Yere giresin, biz paşalara vezirlere vardık, sen niye Kara Köpeğe vurdun? Böyle bir tane alsaydın bacımız da evlendi derdik." "Ne edeyim benim kaderim böyle." Üçüncü gün oluyor, Kara Köpek siyah bir elbise giyiyor, bir siyah ata biniyor, bir siyah kamçı da eline alıyor, giriyor meydana gene cirit oynuyor, oynuyor, gene bacıları küçük kıza: "Yere giresin, vurdun vurdun da Kara Köpeğe vurdun, böyle bir yiğide vuraydın." "O, benim kocamdır, Kara Köpektir." Kız böyle derdemez birisi cirit vuruyor, koluna değiyor, Kara Köpek attan düşüyor. Padişah: "Benim mendilimi götürün şu yiğitin koluna bağlayın." Padişah o yiğitin Kara Köpek olduğunu bilmiyor. Neyse Kara Köpek de eve geliyor, diyor ki: "Gördün mü, sırrımı söyledin ben attan düştüm, geçti artık beni daha göremezsin, ancak bir çarık demirden dikesin, bir demir değnek alsın, beni arayasın, değeneğin ucu kırılırsa çarığın dibi delinirse belki o zaman bulursun." Kara Köpek öyle diyor gidiyor, kayboluyor, bu kız ağlıyor sızlıyor, eline. Bir demir değnek alıyor, demirden de bir çarık diktiriyor, padişaha gidip diyor ki: "Baba, gidip kocamı arayacağım." "Kızım, senin kocan bir kara köpekti, sen ne diyorsun?" "Kara köpekti ama sır sahibiydi, ben sırrımı söyledim, o da gitti." Kız gidiyor, bu köy senin şu köy benim, bu yol benim şu yol senin, ne gece diyor, ne gündüz diyor, hem göz yaşı döküyor, hem kocasını arıyor, Gidiyor gidiyor,

bakıyor bir çiftçi çift sürüyor ona diyor ki: "Çiftçi başı." "Ne kızım?" "Kara köpeğin köyünü tanıyor tusun?" "Kızım, Kara köpeğin adını işitmedim, köyünü de tanımıyorum." Oradan gidiyor, başka bir çiftçiye rastlıyor, diyor ki: "Çiftçi başı." "Buyur kızım." "Kara köpeğin köyünü tanıyor musun?" "Nereden tanıyalım, Kara köpeği nereden işitmişsin, sen ne diyorsun?" "Ne diyeyim, Allah belanı vere, senin de haberin yok." Oradan da geçip gidiyor, birkaç gün yol gittikten sonra bakıyor ki değneğin ucu kırılmış çarığının da dibi delinmiş: "Ha yakın oldum, öyleyse bulacağım." diyor. Orada da bir çiftçi görüyor, gidip diyor ki: "Çiftçi başı." "Ne kızım?" "Kara Köpeğin köyünü tanıyor musun?" "Tanımıyorum kızım ama şu dağın arkasında diyorlar." Bu gidiyor dağın arkasına çıktığın da bakıyor ki etrafı çitli güzel yeşillik içinde beyaz bir konak var. Gidiyor giriyor içeriye. Kara Köpek bir yatakta uyuyor, yanına oturuyor gözyaşı döküyor, yüzüne göşyaşı dökülünce Kara Köpek gözünü açıyor, bakıyor karısı, soruyor: "Sen nereden geldin, nasıl geldin?" "Sen dedin ki demir değnekle demir çarık kırılırsa yırtılırsa beni bulursun, ben de öyle yaptım geldim seni buldum." "Bak sırrımı, söyleme, iyi ki geldin beni buldun." Bu artık kocasının yanında oturuyor iyi mesut, yalnız anasını bacılarını özliyor. Kara köpek bir gün karısına diyor ki: "Her yeri gez ferahla ama şu üç kapıyı açma." "Peki." İşini bitirdikten sonra düşünüyor: "Acaba niye bu kapıları açma dedi, hele birini açayım bakayım ne var." diyor, bir kapıya bir kilit vuruyor, nasıl oluyorsa kapı açılıyor, içeri bakıyor bir çeşmeden altın bir çeşmeden gümüş akıyor. İkinci kapıyı açıyor, bakıyor İstanbul gibi bir şehir içinde bakkal içinde çakkal içinde, her şey içinde mevcut büyük bir şehir. Onu da kapatıyor, üçüncüyü açıyor, bakıyor orada Kara Köpek bir adamı yiyor, onu görünce korkuyor, çekiniyor kapıyı kapatıyor. Kara Köpek eve geliyor: "Karı senin benzin öyle sararmış, sen niye böyle zayıfladın?" "Yalla ne edeyim, annemi özledim." "E ... Gidip alıp getireyim, onun kolayı var." Hemen gidiyor annesinin kılıfına giriyor giriyor geliyor, diyor ki: "Oy, anası kurban, niye öyle sararmış solmuşsun, canım çıka. Kara Köpek sana vuruyor mu, sana eziyet mi ediyor? Derdin ne ise bana söyle." "Yok, ana Kara Köpek çok iyidir, benim hatırımı da bilir, bana kıymet de verir." "Peki ben gideyim oğul, baban durma gel, dedi." Çıkıp gidiyor, kendi kıyafetine girip geliyor, soruyor: "Annemi getirdim, gördün mü?" "Gördüm Allah senden razı olsun." Bir kaç gün geçtikten sonra: "Gideyim ablamı getireyim, sen gene kötüledin, herhalde üzüntün var" "Ablamı özledim." Gidiyor, hemen bir saatin içinde kıyafetini tedbil ediyor, bacısının sıfatına girip geliyor: "O, bacın öle, bu hal nedir, ne olmuşsun, sen, niye böyle sararmışsın solmuşsun? Derdini bana söyle." "Yok abla bir şey, iyiyim." Neyse gidiyor, kıyafetini tedbil ediyor, gelip diyor ki: "Ablamı gördün mü, getirdim." "Gördüm Allah razı olsun." Arası bir iki ay geçiyor. Kara Köpek bakıyor karısı zayıflıyor, diyor ki: "Gene annemi özlemişsin ben

biliyorum karı, sen gene kötüledin." "Yok canun sana zahmet oluyor, niye gideceksin, zahmet çekeceksin, o kadar yol getireceksin." "Yok neyi var, ben gider getiririm." Hemen gidiyor, anasının kıyafetine giriyor, geliyor, alamet ediyor, göğsüne vuruyor: "Çanını çıka oğul, sen niye derdini söylemiyorsun, söyle sen niye böyle sararmış solmuşsun" "Ana iyiyim." Gene söylemiyor, üç kere oluyor. Kara Köpek gidip kendi kılığına girip geliyor soruyor: "Annemi getirdim. Gördün mü?" "Gördüm, Allah razı ola, hiç diyeceğim kalmadı." Bir zaman daha arası geçiyor, Kara Köpek bakıyor karısının hali iyi değil, diyor ki: "Ne ediyorsun karı? Bugün gene sararmış solmuşsun." "Bir şeyim yok." "Yok gidip annemi getireceğim, sen gene zayıfladın." "Ne edeceksin canım zahmet çekme." "Yok getireceğim, sen hastasın, senin şeklinden belli ki zayıfsın." Çıkıyor, annesinin kılığına girip geliyor, dizlerine vuruyor, alâmet ediyor göğsüne vuruyor diyor ki: "Canım çıka, sen ölmüşsün, daha neyin kalmış, ne gördün, ne oldu sana, Kara Köpek vurdu mu sana, zahmet mi ediyor, ne derdin var? Ananım bana söyle." Kız önce kendini tutuyor, söylemiyor, sonra tahammül edemiyor, anlatıyor: "Bana dedi ki: Şu üç kapıyı açma. Ben de açtım, birinci odayı açtım, bir çeşmeden altın akıyor, birinden gümüş akıyor, kapattım, ikinci odayı açtım, bir büyük şehir içinde her şey var, oy ana gözlerin Kara Köpeğinkilere benziyor." "Yok oğul Kara Köpek burada ne arıyor." "Üçüncüyü de açtım ki Kara Köpek orada bir adam yiyor." "Oğul, korkma ne edelim bu Kara köpektir, ben gideyim." "Git, ama, kimseye bir şey söyleme." Kara Köpek dışarıdan geliyor diyor ki: "Karı, annemi getirdim. Gördün mü?" "Gördüm." "Sen bana yaramazsın." "Niye?" "Sen sırrımı söyledin." "Böyle oldu, şöyle oldu, ne olur affet." "İmkânı yok, olmaz, yalnız sana iki kıl vereyim tüyümden, dara düştüğün zaman bunları birbirine sür, yanında bulunurum." Kara Köpek kayboluyor, bunun da yüzü tutmuyor babasıgile gidemiyor. Başka bir memlekete gidiyor, bir erkek elbisesi giyiyor, başını da tıraş ediyor. Bakıyor arada bir adam hazırlanmış hacca, gidecek bu adam da bakıyor kendi halinde bir genç bunu satın alıyor, evine götürüyor: "Sen evimin kethüdası ol, ben hacca gideceğim oğlum, ne işim olursa sen gör, kızıyla karım dışarı çıkmasınlar." "Peki." Helalleşiyorlar, vedalaşıyor, adam hacca gidiyor. Bu her işi goruyor. Bu hacının karısı da bu oğlana göz koyuyor, ayıptır. Söylemesi. Neyse ısrar ediyor, bakıyor ki yüzüne bakmıyor, tenezzül etmiyor, bu sefer kızıyor: "Herif gelince bunu astırayım, öldürteyim." diyor. Hacı geliyor, soruyor: "Ne var ne yok?" "Senin tuttuğun hizmetçi bana böyle böyle etti, tecavüzlere kalkıştı." "Bir su kaynatın ki ben bunu suya atayım." Bu ben kadının nasıl öyle şey yapayım demiyor, suyu fıkır fıkır kaynatıyorlar. Birden bunun aklına geliyor ki Kara Köpek iki tüy vermişti, o tüyleri bir birbirine sürtüyor. Kara Köpek o dakika da üzengilerden ayağını çekti indi, kapıdan içeri girdi: "Selamın aleyküm." "Aleyküm selam." "Hacı efendi ne var ne yok?"

Bu su nedir üzerinde kaynıyor?" "Benim bir hizmetkarım var, cezasını çektireceğim, böyle namusuma hıyanetlik etmiş." "O bir padişah kızıdır, getirin bakın o kadındır, benim de karımdır, yalnız dili durmadı benim sırrımı söyledi, ben ona nerede olsa yardımcıyım." Hacı bakıyor ki hakikaten de kızmış, suçuna pişman oluyor, karısını kovuyor. Kara Köpek de karısını gene alıp gidiyor. Yiyor içiyor, muratlarına geçiyorlar, siz de geçesiniz, hayırlı uğurlu olasınız (Günay, 1975).

MASAL 39: KARAYILAN

Bir varmış bir yokmuş, Tanrı'nın kulu çokmuş. Çok demesi, yok demesi günahmış. Evvel zaman içinde bir ülkenin dertli bir padişahı varmış. Yedi iklim, dört köşede adı söylenir, fermanları okunur, hükmündeki toprakların üstünde gün batmaz, bir yerde batarken bir yerde doğarmış. Böylesine devletli bir padişahmış. Kurda kuşa hükmü geçer, dağa taşa asker döşer; Hint'e, Çin'e kervan gönderir; çarşı pazarlarına halı, kilim döşenirmiş. Hazinesi tepemeleme dolu, câmileri, hanları, hamamları, yüce, ulu; şehirleri, kasabaları sayılmakla tükenmezmiş. Ama gelgelelim bu dünyada her olgunlukta bir küçük solgunluk, her büyük ağacın özünde bir çürük, her devlete bir mihnet mukadder. Bu yüce padişahın gözünde ne devlet, ne saltanat ne de zenginlik varmış. Çünkü dünya yüzüne çocuğu gelmezmiş; ne yaptıysa, ne ettiyse bir türlü içini kavuran, ömrünü harmana yeke verip savuran, sızım sızım sızlatan bu dileğine kavuşamamış. Hekimlere görünmüş, hocalara okunmuş, adaklar adamış, hazineler harcamış, ille bu işin bir çıkar yolunu, yordamını bulamamış. Yıllar yılı sürüp giden bu dert yüzünden içi dışı, günü gündüzü geceler gibi kararmış; yediğinin tadını alamaz, gezip gördüğünde iki kaşının arası düğümlemiş çözülmez olmuş; suyu çekilmiş, içi çürümüş; bir ağaç misali kocayıp gitmeye yüz tutmuş. Günlerden bir gün vezirini huzuruna çağırıp: "Hay, benim sadık vezirim, ne olacak bu halim; ömrümü yellere verdim, tahtımı da ellere vereceğim galiba. Bunları düşünmekten her nefesim zehir kesilip fişkırıyor içimden. Soyum kuruyacak, adım, sanım dünya yüzünden silinecek. Hay, bre lala, meyvesiz ağaçlar gibi köküm çürüdü; dalım, yaprağım iyice kurudu. Yakında harmanım savrulur. Aman vezir, bir şeyler bul söyle, bir tedbir eyle, şu işin sonunu hayra bağlasak..." diye yanmış, yakılmış, gözyaşlarını akıtmış. Vezir çok akıllı, hem ulu yollu bir ünlü kişi imiş: "Padişahım, Tanrı sizlere ömürler ihsan etsin. Bu derece gönlünüzü karartmayınız. Dünya yüzünde yolu, çaresi olmayan şey bulunmaz. Meğerki Tanrı'nın desteği birlik ola. Yarından tezi yok sizinle tebdil giyinip taşraya sefere çıkalım. Belki yollarda, hanlarda, köşe bucakta bir ağzı dualı, eli uğurlu, kendisi kutlu, işleri mutlu bir ermiş kişiye karşı geliriz. Şimdiye dek baş vurmduğumuz taş, denemediğimiz iş kalmadı. Tanrı lütfunu ihsan eder de belki bahtımız şu yollarda açılır.

Uğursuzluğun düğümü çözülür.” deyince, padişahın içini bir ferahlık alır, lalasının düşüncesini pek uygun bulur. Ertesi gün olunca, bunlar sırtlarında kıldan aba, şalvarları türlü yama, birer derviş kılığına bürünüp gün doğarken sarayın arka kapısından elde teber, sırtta torba, başta külah, içlerinde sürekli ah, dillerinde vah vahlarla gurbet yollarının tozuna, eğrisine düzüne koyulur giderler. Terleri sırtlarından çıkıncaya kadar birkaç menzil durup dinlenmeden yürüdükten sonra yol kenarındaki bir çeşme başına kavuşur, soluk almak, birkaç lokma yemek için mola verirler. Ellerini, yüzlerini yıkayıp şöyle çeşme başında koyu gölgeli bir ağacın altına çekilirler. Biraz dinlenir, azık torbalarını açar, bir iki lokma yiyip canlanıp güçlendikleri sıra gittikleri yolun karşısından ak sakallı, nur yüzlü, sırtına bir ak aba giymiş bir derviş babanın belirip geldiğini görürler. Bu derviş çeşmeye yanaşır şöyle bir durup elini göğsüne bastırır: “Uğurlar olsun padişahım, vakti şerif hayırlı ola.” deyip seslenince, padişahla vezir şaşır dururlar. Padişah: “Eyvallah derviş baba. Sana da uğurlar olsun.” Deyip Tanrı selâmını aldıktan sonra, bu derviş babanın tebdil gezdiği halde kendisini tanmasına çok şaşar. “Ey derviş baba benim padişah olduğumu bildin, elbette gönlümdeki gizli dileğimi de bilirsin. Aman ulu yollu, ağzı dualı, sırtı abalı, kendisi mutlu, işleri kutlu derviş baba, himmet senden...” deyip eline yapışıp öper, başına koyar. Bu derviş şöyle bir ârifane gülümseyip: “Üzüntün büyük, dileğin çocuktur. Bu yüzden hayli şaşmış, son çare bu yollara düşmüşsünüz.” deyince, padişahın yüzü açılır, gözyaşları saçılır, dilinin bağları iyice çözülür, bu dervişin eline sımsıkı sarılır: “Aman derviş baba, himmetini esirgeme. Yaşın koca, bilgin yüce, gücün yetişir, bir uçtan uca. Aman bir oğlum olsun da, isterse yılan olsun...” diye yana yakıla yalvarınca, bu derviş yine ârifane gülümseyip elini göğsüne bastırır, başını eğer ve göğsünden kocaman bir al elma çıkarıp padişaha uzatır: “Ey padişahım, bu elmanın yarısını siz, yarısını da sultan hanım yesin, Tanrı'nın büyüklüğüne sığınım, ben himmet ettim, o ihsan etsin, günahlarımızı bağışlasın, dileğinizi yerine getirsin” deyip, bir duman içinde kaybolur gider. Bunlar hemen yoldan dönüp, al elmayı alıp doğru saraya gelirler. Padişah, derviş babanın tarifi üzere yarısını kendi yer, yarısını da sultan hanıma verir: Aradan günler, aylar geçer. Dokuz ay tamam olunca, gecelerden bir gece sultan hanımın ağrıları tutar, bir türlü doğuramaz. Günler, geceler ağrılar içinde kıvrılır. İnlemesine, sızlamasına canlar dayanmaz, feryatları sarayın tavanlarını çınlatır. Oğlan yerine, sonunda, bir karayılan doğuracak olur. Ebesi yanaşır, onu sokar öldürür, şehirde ne kadar ebe varsa kullukçular gönderip iyilikle, zorlukla getirirlerse de, yılan hepsini birer birer sokar öldürür. Sonunda bütün şehirde bu karayılanı doğurtacak kimse kalmaz. Harem ağaları, kullukçular taraf taraf, mahalle mahalle, kapı kapı dolaşırlar, işe ehil bir ebe ararlarsa da, birkaç gündür olup biteni kulaktan kulağa duyan eli işe yatkın kim varsa, hepsi bir deliğe

saklanmış; çoğu da savuşup gitmiştir. Sonunda bir kenar mahallenin bir çıkmaz sokagında, bir evin kapısını çalarlar, bir yaşlı kadın açar. “Vâlide, burada eli işe yatkın, ebelikten anlar birisi bulunur mu?” diye sorduklarında bu kadının hiç sevmediği bir üvey kızı varmış, o aklına gelmiş. Her fırsatta bu kızcağıza bir kötülük yapar, bir biçimine getirir, canını yakarmış. Gözleri parlar, sevinir: “Aman oğullarım, benim burada bir hünerli kızım vardır, çocuk doğurtmakta ustadır...” deyince, bunlar hemen: “Aman vâlide, izin verin de bizimle saraya gelsin, sultan hanımı doğurtsun, padişahın yüzünü güldürsün, ağırlığınca altın alıp dönsün.” der demez, bu kadın acele kızını çağırır: “Kızım, kızım, aylak kızım, haylaz kızım! Kırk yılda bir bahtın açıldı, yolun seçildi; seni saraya, sultan hanımı doğurtmaya çağırıyorlar, var git kendine de hayrın dokunsun, bize de...” der. Öksüz kız ne yapsın, ağzı dili kilitli, saray adamlarının önüne düşer, yola çıkarlar. Yolda giderken mezarlığın yanında durur; bunlardan anasının mezarına uğramaya izin ister. Adamlar bir kıyıda beklerken bu anasının mezarına varır, başındaki taşı kucaklayıp: “Anam, anam, has anam! Üvey anam saraya yolluyor, Sultan hanım yılan doğuruyor, Elini uzatanı sokup öldürüyor, ölmeye giderim anacığım!” diye ağlamaya başlayınca, mezardan bir ses gelir:

“Ah kızım, vah kızım,
Geride kalmış bahtsızım'!
Bir kaba, süt koyarsın
Sütü karşıdan tutarsın
Karnındaki karayılan,
Düşer sütün içine.

Kapatır, padişaha sunarın.” deyince, kız bu işe çok sevinir, yeniden sarayın yolunu tutar. Sultan hanımın yanına çıkar. Anasının öğütlerine uyarak bir kapaklı çömlek içinde süt ister. Çömleği karşıdan utunca, yılan gelip akar, çömleğin içine düşer. Bu kız hemen kapağını kapatır, kapı dibinde heyecan içinde bekleyen padişah babasının önüne koyar. Padişah bakar ki bir oğlan, ama kılığı karayılan. Tanrı'dan dileğini hatırlayıp, “Buna da şükürler olsun, oğlan olsun da yılan olsun.” deyip, toplar atılmasını, şenlikler kurulmasını emreder. Yedi iklim, dört köşeye elçiler, ulaklar gönderir, haberler ulaştırır. Padişah da, saray halkı da, Tanrı'nın hikmetine, bu ebe kızın marifetine şaşar kalırlar, parmak ısırırlar. Padişah bu kıza samur kürkler, kese kese altınlar, inci gerdanlıklar, top top kumaşlar bağışlar. Bu kız, arkasında hediyeleri taşımaktan beli bükülmüş kırk uşakla döner analığının evine gelir. Kendi güzel, gönlü geniş, eli açık, gözü tokmuş. Sarayda ne verdilerse hiçbir şeyi gizlemeden, saklamadan üvey anasına verir. Bu kızcağız üvey ana elinde, yırtık eski bir

entari içinde kara bahtını tamamlayadursun, biz gelelim saraydaki kapalı çömlek içinde karayılan kılığındaki şehzâdeye. Buna bakmak, büyötmek için dadılar, sütnineler, lalalar tutulur. Ama kundaklara dolamak, beşiklere koymak ne mümkün. Korkudan bütün saray halkı çil yavruları gibi dağılır, yanına yöresine kimse varamaz. Ancak çömleğin kenarından sütünü dökerler, o da sakınıp çekinerek. Bu düzen üzerine sayılı zaman çabuk geçer, bu şehzâde az vakitte büyö, gelişir; günlerden bir gün lalasına: “Babama söyleyin beni artık okutsun, bana hoca tutsun.” deyince, oradan lalasıyla dadısı padişaha koşup: “Efendimiz, genç bahtlı şehzâdemiz okumak istiyorlar; büyödüler, geliştiler. Ferman efendimizin...” diye hali keyfiyeti bir bir anlatınca, padişah Tanrı'nın bu hikmetine yeniden parmak ısırır: “Pek güzel, pek iyi en iyi hocayı bulup getirin, yarından tezi yok şehzâdeyi okutmaya başlasın!” diye ferman eder; ertesi günü bir derin hoca bulup getirirler. Hoca geldiğinde, çömleğin kapağını kaldırır, karayılan süzölür çıkar. Hoca bir elifba cüzünü, rahlenin üstüne açar; karayılan, birkaç defa hecelerse de hocanın “Direk, direk!” diye bağırmasına kızıp bir saldırışta onu sokar öldürür. Ertesi günü bir başka hoca çağırır, onun da başına aynı şey gelir. Dünya yüzünde hoca kıtlığına kıran girmedi ya, biri olmazsa biri daha. Artık her gün bu hocalardan birinin sarayın ön kapısından dirisini sokar, arka kapısından ölüsünü çıkarırlar. Bir zaman gelir ki, genç şehzâdeyi okutacak hoca bulamazlar. Okutmuş olan hocaların ölüleri için, şehrin dışında koca bir mezarlık kurarlar. Bir gün padişahın bütün vezirleri, paşaları, gün görmüş diyar gezmiş bilirkişileri kubbealtına derlenir, ayrıca dışarıda devletin işbilir ak sakallıları ayak divanına çağırılır, uzun uzadıya bu okuma işi üzerinde birbirleriyle görüş alışverişi yaparlar; ama, içeridekiler olsun, dışarıdakiler olsun, doluya koyar sığdıramaz, boşa koyup dolduramazlar. Saatlerce kafa kafaya verip görüştükten sonra her iki divanda da: “Bu şehzâdenin ebesi her kim ise okutan da o olur ancak. Boşuna adam kırdırmayın, okutamaz ve bu işe adam dayandıramazsınız.” diye karar verip kesip atmışlar; dağılıp gitmişler. Adam kırılması, mezarlıkların dolup taşması padişahın pek umurunda değilmiş; ama vezirlerin bu tedbirini uygun bulmuş. Bu yolu nasıl olup da daha önce bulamadıklarına şaşmışlar, ama pek de tasalanmamışlar, “Geç olsun da güç olmasın. İyi iş altı ayda biter. Danışan dağlar aşmış, danışmayan düz ovada yolunu şaşırılmış.” diye uslu, düzenli laflar etmişler. Padişah, ertesi gün harem ağalarını, kullukçuları koşturup şehzâdenin ebesine haber salar. Olanları ve padişahın fermanını bildirirler. Ebe kıza, fazla laf söyletmeyip alırlar, yola çıkarlar. Yolda gelirken kız mezarlığın yanında, anasının mezarını Ziyaret için bunlardan izin alır; onlar bir köşeye çekilip beklerken, kız anasının mezarına varır, başındaki taşı kucaklayıp:

“Ah anacığım, has anacığım!

Dediklerini bir bir yaptım,

Karayılanı doğurttum.

Şimdi büyüdü, gelişti,

Okuma yaşına erişti.

Hocalarını öldürür,

Padişah beni çağırır.

Yetiş imdadıma anacığım!” diye ağlar dövünürken, mezardan bir ses gelir:

“Ay kızım, zavallı kızım,

Geride kalmış bahtsızım!

Kırk bir gül çubuğu alırsın

Şehzâdenin yanına varırsın,

Okuturken sana saldırırsa,

Kırk çubuk ile vurursun,

Biri ile dikilir durursun.” deyince, kız hemen anasının mezarından kırk bir tane gül çubuğu eser, doğru saraya gelip şehzâdenin odasına girer. Bir mindere oturur, sağ tarafına kırk bir gül çubuğunu dizer, önüne rahlesini koyar; üstüne elifba cüzünü serer. Çömleğin kapağını açarlar, karayılanı bırakırlar. Gelir, kızın karşısına geçer, çöreklenir oturur, şöyle dikilir ve başını kitaba doğru eğer: “Elif direk gibi!” diye durmadan bağırır. Kız öteki harflere geçmek istedikçe o “Direk, direk!” diye bağırır; arada bir saldırmak ister; kız gül çubuklarından birini başına indirince saldırmayı, tıslamayı keser, hemen “be” harfine geçer. Kız bu düzenle her harfte, her hecede bir çubuk vurarak kısa zamanda şehzâdeyi bir güzel okutur, kırk çubuk vurur, biri elinde durur. Şehzâde okuyunca hemen padişaha müjdeler verilir; toplar atılır, davullar çalınır; ulaklarla tellallar çıkarılır; gelene geçene yemekler, paralar dağıtılır. Padişah ile saray halkı bu kızın aklına da, hünerine de parmak ısırırlar. Kıza samur kürkleri, kese kese altınlar, top top kumaşlar bağışlayıp, onu evine gönderirler. Kız sırtında hediye taşımaktan beli iki kat olmuş kırk uşakla döner, anasının evine gelir. Kendi güzel, gönlü geniş, eli açık, gözü tokmuş. Saraydan ne verdilerse hiçbir şeyi gizlemeden, saklamadan üvey anasına verir. Bu kız üvey ana elinde ezile büzüle, yüreğine taş basıp kara bahtını tamamlayadursun, biz gelelim şehzâdeye. On beş yaşına erip, delikanlı çağına geldiğinde, bir gün lalası ile babasına: “Az zamanda geliştim, ergen yaşa eriştim, babama haber edin, durmasın beni evlendirsin!” diye haber yollar. Lalası, etekleri dolaşarak koşar, padişaha haber verir. Padişah, çocuğun hallerine, Tanrı'nın bu yoldaki hikmetlerine şaşıp buna bir kız

bulunmasını ferman eder. Ararlar, tararlar, şanına layık bir güzel kız bulurlar, saraya gelin getirirler. Karayılan, daha ilk geceden bu kızcağızı sokar öldürür. Sabah olunca odadan kızın ölüsünü çıkarırlar. Artık her akşam sarayın ön kapısından telli duvaklı bir gelin girer, arka kapısından tabut içinde ölüsü çıkar. Şehzâde olunca gelin mi bulunmaz. Elini sallasa ellisi, başını sallasa duvaklısı, tellisi... Getire götüre, önce şehirdeki kızları tüketirler, tez davrananlarsa taşraya kaçar kurtulur. Sonra köyleri, yakın kasabaları taramaya başlarlar. Kısa zamanda şehrin dışında bir Gelinler Mezarlığı kurulur. Sonunda şehzâdeye gelin bulunmaz olur; gelin yaştakiler çoğu ölmüş, yaşayan bazı alımlı kızlarsa, aileleriyle kıyıya köşeye savuşmuş. Bir gün padişahın bütün vezirleri, paşaları, gün görmüş, diyar gezmiş bilirkişileri kubbealtına derlenirler; ayrıca dışarıda devletin işbilir ak sakallıları ayak divanına çağırılırlar; bunlar uzun uzadıya bu evlenme işi üzerinde birbirlerine danışırlar; doluya koyarlar sığmaz, boşa koyarlar dolmaz. Saatlerce kafa kafaya verip görüştükten sonra: “Bu şehzâdeyi doğurtan ebe, okutan hoca ile evlendirin, o başa çıkar ancak onunla. Başkası kâr etmez boşa...” deyip, kesip atmışlar; işin içinden çıkmışlar, dağılıp gitmişler. Adam kırılması, mezarlıkların dolup taşması, padişahın pek umurunda değilmiş; ama vezirlerin bu tedbirini uygun bulmuş. Bu akıllı nasıl olup da daha önce bulamadıklarına şaşırılmışlar, ama pek de tasalanmamışlar. “Geç olsun da güç olmasın. İyi iş altı ayda biter. Danışan dağlar aşmış, danışmayan düz ovada yolunu şaşırılmış.” diye uslu, düzenli laflar etmişler. Padişah ertesi gün harem ağalarını, kullukçuları koşuşturup şehzâdenin ebesine haber salar. Bunlar olanları ve padişahın fermanını ebeye bildirirler. Ebe kıza, fazla söz söyletmeyip üstündeki entari ile saç baş dağınık alır, onu yola çıkarırlar. Yolda gelirken anasının mezarını ziyaret için kız bunlardan izin ister. Onlar bir köşeye çekilip beklerken, kız anasının mezarına varır. Mezarın başında» ki taşı kucaklayıp: “Ah anacığım, has anacığım! Dediklerini yaptım, Karayılanı doğurttum, Gül çubuğu vurdum, okuttum. Şimdi beni ona gelin götürüyorlar. Yetiş imdadıma anacığım!” diye ağlar, sızlanırken mezardan bir ses gelir:

“Ay kızım, zavallı kızım,
Geride kalmış bahtsızım!
Kırk kirpinin derisini,
Dikenlerin irisini,
Giyinir, kuşanırın
Karayılan saldırdıkça,
Diken batar, geriler,

Çıkar kürkünü derse,

Önce o çıkarsın, sonra sen.

O soyununca davran hemen

Ocağa atar yakarsan kürkünü

Şehzâdeye kavuşursun.” deyince kız çok sevinir, gözyaşlarını siler. Hemen kırk bir tane kirpi derisi buldurur, üzerine kürk gibi giyinir ki, bedeninde açık yer kalmaz. Üstüne gelin elbisesini geçirir, telini duvağını takınır. Güven içinde saraya varır. Bunu hemen şehzâdenin odasına götürürler, kapı dibinde nikâhını kıyıp içeri bırakır, kaçarlar. Kız hemen önceden hazırlanmış ocağı tutuşturur. O sırada yılan da çömleğinden çıkıp süzüle süzüle kızın karşısına gelir. Durup halkalanır, olduğu yerde dikilir, kıza saldırdığında gelin elbisesinin altındaki dikenler yılanın başına, ağzına batar. Tıslayarak geri çekilir: “Ebem, hocam, gelin kız! Şu üstündekileri çıkar!” diye bağırınca, kız: “Önce sen soyun, sonra da ben soyunurum...” deyince, karayılan, bakar, başka çaresi yoktur. Başlar soyunmaya. Yavaş yavaş başından soyunmaya başlar, kuyruğuna kadar sıyırdığı kılıfından kurtulunca, kız hemen karayılanın derisini kaptığı gibi alev alev yanan ocağa fırlatır atar. Bu deri yanıcaya kadar oğlan acısından bağırıp inleyerek yerlerde yuvarlanıp kıvrınır. Derinin hepsi yanıp kül olunca, yılan ayağa kalkar ki, ayın on dördü gibi yakışıklı, genç bir yiğittir. Kız da, o zaman kirpi derisinden soyunur. Ertesi gün, sabah namazı vakti, her gün olduğu gibi başta saray imamı, birkaç kişi, kefen, tabut taşıyarak şehzâdenin kapısına gelirler. Babası ile sultan anası da bütün gece uyumamışlar, kızın ne yapacağını merak etmişler. Onlar da etekleri dolaşarak gelirler, kapıyı şöyle bir aralarlar. Bir de ne görsünler? Gelinle güvey pencere önüne oturmuşlar, ağız ağza vermişler, sohbetin derinine dalmışlar. Karayılanın yerine bir şanlı yiğit geçmiş oturur görünce, bunlar şaşarlar da, Tanrı'ya şükreder, birini bırakır, ötekine sarılır, kucaklar, ağlaşırlar. Padişah, hemen tellallar, ulaklar toplar, davullarla bu sevinçli haberi bütün memlekete yayar, uzak diyarlara tatarlar gönderir. Şenlikler yaptırır, yeniden düğün dernek kurdurur, kırk gün, kırk gece eğlenir, Yiyip içip bunları yeniden evlendirirler. Aradan bir zaman geçer, bu şehzâde taşraya gitmeye niyet eder; gelir padişah babasının elini öper izin ister. Hayır duasını alır, doğru kızın yanına gelip: “Ben taşraya sefere gidiyorum. İki ay içinde döner gelirim. Kendini sıkma, gez dolaş. İstedığın gibi eğlen.” deyip, kızını iki gözlerinden öper, gurbet yollarına çıkar. O yoldan bu hana, bu handan o şehre, dağlar aşar, çöllere geçer, konar göçer. Şehzâdenin dünyayı görmesi, yedi iklim, dört köşeyi bilmesi; insanların cins cins yaratıldıklarını; oturuşları, kalkışları, giyinip kuşanışları başka başka olan insanların, işleri, düşleri ve düşüncesinin de ayrı ayrı olduğunu öğrenmesi gerekir.

Okuyup yazma bir, gezip görme iki; bunlardır, insanoğlunu yetiştirip geliştiren. Bir üçüncü daha var ki dünya derdi, umuru, hastalık, açlık, kara sevda gibi şeylerdir. Tanrı bunları kimsenin başına vermesin, şehzâdeler bunları görüp duymasın. Aradan bir zaman geçer. Elden ele geçe geçe, ilden ile göçe göçe, tatar terkisinde buruşa buruşa, şehzâdenin bir mektubu gelir uzak diyarlardan kıza erişir. Cariyeler mektubu kapıdan alır, sultan hanıma vermek üzere yukarı çıkarlar, ama, meraklarından duramazlar, sarayın تنها bir köşesine çekilir, zarfı açarlar. İçinden çıkan mektubu okurlar. Saygı, sevgi, özlem, ne varsa, güzel duygu gönülden bağlılık; şehzâde bunların hepsini bir mektuba yazmış ki, okudukça kıskançlıktan çatlar, yürekleri tuza belenmiş gibi kavrulur. Hemen bu mektubu yakar, zarfın içine iki ayrı kâğıt koyarlar; üstünü yalanla, düzenle doldururlar. Götürür, başı hotozlu, ağzı sakızlı vâlîde sultana teslim eder, savuşurlar. Oğlumdan mektup gelmiş diye vâlîde sultanın yüreği pır pır eder; hemen zarfı açınca bakar ki, zarfın içinde iki kâğıt var. Bir cariyesine verip bunları okutur; birisinde kızın kendisine hasretliğini bildirir, sağlık haberlerini yollar, sevgilerini, saygılarını döker saçar, hayır dualarını ister; öteki ise kullukçubaşıya verilmek üzere bir emirdir. “Bu kıızı alın, elini ayağını kırın, götürüp dağ başına atın!” yollu kısa, keskin bir emir. Emri okuyan cariyenin korkusundan dudağı çatlar, düşer bayılır. Vâlîde sultanın içi kabarır, çarpıntısı gelir. Zavallı kadın okutur dinlerken şaşar kalır, “Nasıl etsek, ne eylesek?” diye düşüncelere dalar. Zavallı kızcağız da kocasından mektup geldiğini duymuş, vâlîde sultanın odasında okunduğunu öğrenmiş. Gelmiş kapı dibine: “İçeri girsem mi, sabredip geri dursam mı?” diye düşünürmüş. Bu sırada içerden gelen telaşlı sesleri duymuş, biraz daha yaklaşınca, ikinci mektubun içindekileri bir tamam öğrenmiş.

“Aman, elimi, kolumu kırarlar.

Dağ başlarına atarlar.

Ah anacığım, vah anacığım,

Onlar davranmadan kaçayım.” deyip, kimseye görünmeden sarayın bahçe kapısından çıkar; kendini dağ yollarına vurur; yolcudan, oduncudan gizlene gizlene kaçır gider. Üstündeki yalın kat entari ile, azıksız, heybesiz düşer ıssız yerlere. Gide gide, insan ayağı değen yerlerden iyice uzaklaşır; akşam çöker, sonunda ıssız bir dere içinde bir mağara bulur; içine girer, sığırır. Biraz yürür, içerisinin bir tabutluk olduğunu görür. Sessiz, kuytu, içe ürperti veren bir yerdir. Gece yakındır, bu yaban yerlerde gidip sığınacak bir başka yer de bulamaz. Kız çaresiz mağaradaki boş bir tabutun kapağını kaldırır, girer içine yatar. Gözleri karanlığa alışıp da gönlünün çarpıntısı dinince, şöyle bir çevresine bakar ki, yanındaki tabutta bir genç yiğit upuzun yatar. Bir ara bu yiğit bir hapsirir, iki silkinip doğrulunca, yanındaki tabutta bir

kızın yattığını görür. “Aman kız, buralara korkmadan, ürkmeden nasıl gelebildin? Şimdi güvercin uçar gelir de seni burada bulursa, komaz öldürür. Aman kız, burası bildiğin yerlerden değildir. Gel seni şu tabutun içine saklayalım.” der. Kızı büyük bir tabutun içine yerleştirir, kapağını da kapar. Gider, kendi tabutuna yatarak bekler. Bir zaman sonra, bir güvercin “Pır, pır!” uçar gelir; bu yiğit için, gagasında getirdiği günlük yiyeceği bıraktıktan sonra şöyle bir döner, uçar gider. Oğlan güvercinin getirdiği yiyeceği, bu kızla paylaşır; bir süre burada böyle yaşarlar. Kız gebe kalır. Doğurması yaklaşır. Artık burada daha fazla kalması ve doğurması da mümkün olmayınca, yiğit, kıza: “Aman hanım sultan, artık burada kalamazsın, şimdi bu yoldan gidersin, ilerde bir çeşme gelir karşına. Onun başına oturursun, tam karşısında bir konak vardır. Oradan çeşmeye su almaya bir kız gelir. Hemen ona, “Bahtiyar'ın başı için, beni içeri alın da doğurayım.” dersin. Seni konağa aldıklarında, gider benim odamda doğurursun. Sonra da ben gelir, çocuğun adını koyarım.” der. Kız, yiğidin bellettiği izlere basarak vara vara o çeşmeye gelir. Elini yüzünü yıkar. Karnı burnunda bir gebe kadındır; güçten kuvvetten kesildiği için bir köşeye çekilir, oturur bekler. Bir zaman sonra konaktan bir cariyeye çıkar, bir omzunda testi, belini kıvıra kıvıra gelir; testisini çeşmenin lülesine dayar. Zavallı öksüz, kimsesiz kız bu cariyeye:

“Aman kardeşim, canım kardeşim;

Uzun yollardan geldim, yorgunum.

Anasız, kimsesiz kaldım, üzgünüm.

Hamileyim, canımdan bezginim.

Bahtiyar'ın başı için içeri alın.

Bir köşede doğurayım, çaresizim.” diye anlatınca, bu da hemen konağa koşar, büyük hanıma, çeşme başındaki gebe kadının halini, sözlerini bir bir döker, söyler. Büyük hanım, hemen yerinden kalkarak: “Aman kızım, gelip sormaya, danışmaya ne gerek var? Madem o kadın oğlum Bahtiyar'ı tanıyor ve hem de antlar vermiş de derdini dökmüş; üstelik gebe ve çaresiz kapımıza sığınmış. Tez koşun, incitmeden koltuklayıp yukarı alın!” diye cariyeyi geri göndermiş. Kendisi de hemen kalfaları çağırılmış. Başlarında durup Bahtiyar'ın odasını hazırlatmış. Kuştüyünden yataklar, atlastan dikilmiş yorganlar serdirmiş. Bir yandan lalasını çağırıp hekimlere, ebelere haber salmış öte yandan da hasekilere, kalfalara emir buyurmuş ki: “Tez doğacak çocuk için takımlar bulup buluşturun, beşiğini hazırlayın. Anasına çamaşır, gecelik, ne lazımsa denkleştirin...” diye bütün konak halkını birbirine katmış, hepsini bir işe salmış. Ne kadar cariyeye, hizmetçi, kalfa varsa aşağı yukarı koşuşmaya, sandıkları sepetleri karıştırıp bulup buluşturup eksikleri tamamlamaya girişmişler; kısa zamanda sultanlara layık

bir loğusa döşeği, şehzâdelere layık bir çocuk takımı çıkmış ortaya. Masal insanların nelere güçleri yetmez ve masal dünyasında neler olup bitmez ki! Oradan bu cariye gidip çeşme başındaki kızı koltuklayıp büyük hanımın söylediklerini, konaktaki hazırlıkları anlatarak yavaş yavaş konağa getirir. Kapıdan kucaklayıp yukarı alırlar. Doğruca götürüp Bahtiyar'ın odasındaki logusa döşeğine yatırır. Artık zavallı kızcağızın vakti yaklaşmış. İnsanoğlu bu, hangi kabın içindeyse onun biçimini alır, gidişine ayak uydurur. Dağdayken dağlı, saraydayken de elbette nazlı bir saraylı olursun. Kızcağızın eli ayagi çözülür, gözü ışıldar; kısa bir zaman sonra, nur topu gibi bir oğlan doğurur. Bebeği bezlere dolar, kundaklara sararlar; alaca beşiğe koyarlar. Kızıl şerbetler ezilir, konuya komşuya sürahi sürahi dağıtırlar. Gelene gidene sofraya yemekler çıkarılır. Gecenin yarısı olunca tabutluktaki Bahtiyar adlı yiğit, habersizden gelir, cama “Tık, tık” vurur.

“Sultanım, garip sultanım!

Bu oğlanın adı Hubiyâr olsun.

Adını, sanını ben verdim,

Yaşını da, bahtını da Tanrı versin.” deyip uçar gider. İkinci gece bu yiğidin kız kardeşi, çocuğu beşiğe koyup loğusa odasının yanındaki küçük odada uyuturken Bahtiyar yine habersizce gelir, cama “Tık tık!” vurur, kızla karşılıklı konuşurlar:

“Hu, hu, nigârım,

Ne yapar Hubiyâr'ım?” deyince, kız da:

“Buyur a canım!

Uyuyor sultanım.” der. Yiğit çıkar gider. Bitişik odada bebeğin beşiğini sallayan kız kardeşi, duyduğu seslere kulak misafiri olup, bitişikte konuşulanları dinlemiş. Sabah olunca, bu kız anasının ve büyük kız kardeşinin yanına gidip, gece vakti olup bitenleri bir bir anlatınca, onlar da: “Aman deme, küçükten kaybettiğimiz oğlumuz Bahtiyar, demek geceleri gelip bu kızla konuşuyor. Aman yarın gece de biz gidelim; iyice dinleyelim, anlayalım...” derler. Üçüncü gece, yiğidin büyük kız kardeşi odaya gelir, çocuğun beşiğini sallamaya başlar. Tam gece yarısı bu yiğit pencereye gelir, camı “Tık, tık!” vurur:

“Hu, hu nigârım

Ne yapar Hubiyâr'ım?” deyince, kız da, loğusa yatağında doğrulur:

“Buyur a canım!

Uyuyor sultanım.” diye cevap verir. İçerden bu yiğidin büyük kız kardeşi bunların hepsini dinler. Sabah olunca büyük kız, anasının yanına gelip gece yarısı olup bitenleri bir bir

anlatınca, bunlar, gizlice gelenin kendi kayıp oğulları olduğuna iyice inanırlar. Hemen loğusa kızın yanına gelip onu kucaklarlar; öperler, överler överler de sonunu getiremezler. Hemen adamlar çağırıp loğusa odasının tavanına boydan boya siyah çuha kaplatırlar, el kadar boş yer bırakmazlar. Üzerine de yıldız biçiminde altın çiviler çaktırırlar ki, gören, gece vakti gökyüzü sanır. Gece yarısı olunca yiğit gizlice gelir, “Tık, tık!” cama vurur:

“Hu, hu, sultanım

Ne yapar Hubiyâr'ım?” diye seslenince, kız da yattığı yerde doğrulur:

“Buyur a canım!

Anan beşiğini sallar,

Kız kardeşin ninni söyler,

Uyuyor Bahtiyar'ım.” diye cevap verir. Hemen o sırada bitişik odada bekleyen anası ile kız kardeşleri balkona fırlayıp Bahtiyar'la sarmaş dolaş olurlar; öpe koklaya onu içeri alırlar. Yiğit de bir yandan ağlar, bir yandan bunlara sarılır: “Aman vâlidem, aman kardeşlerim! Beni alıkoymayın, yerime gitmeliyim. Vakit geldi, gece oldu. Kuş buralara geldiğimi, sizlerle bulduğumu, hele burada bir karımın ve çocuğumun olduğunu öğrenirse beni parçalar, öldürür.” derse de, anası ve kardeşleri bir ağızdan: “Aman Bahtiyar'ım, pek erkendir, baksana yıldızlar bile sönmedi” deyip tavanı gösterince, oğlan da telaşından, oda içinde olduklarını fark edemez. Tavanı gökyüzü sanarak oturur kalır. Geçmişten, olmuştan söz ederler. Sonunda geleceğe erişir; edecekleri, yapacakları şeylere geçerler. Böylece çark döner, zaman geçer, sabah olur; ama bunlar hâlâ muhabbetin orta yerindedirler. Birden bahçe yönünden yüce bir kuş, “Har, har!” diye bir hışımla gelip “Par, par!” kanat vurarak gelir pencereye konar; “Çat, çat!” cama vurduktan sonra dile gelir:

“Bahtiyar'ım, uyusun, uyansın,

Gül yastığa dayansın,

Bastığım duvar yıkılsın.” deyince sarayın o taraftaki duvarı gürleyerek yıkılır. Kuş oradan uçar, bahçede bir ağaca konar:

“Vay, vay, Bahtiyar'ım.

Ben yitirdim, kimse bulmasın.

Konduğum dallar kurusun.” demesiyle, ağacın yaprakları kavrularak düşer; arkasından dallardan gövdesine kadar her yanı kurur, ağaç bir kütük kesilir. O ağaçtan bu ağaca konarak, hepsini kurutarak, acıklı acıklı bağırarak bütün bahçeyi dolanan kuş, sonunda öte haykıra soluğu tükenir, çatlayıp ölür. Yiğit de yüreği ağzında, korkular içinde, pencereden bu halleri

seyredip, kuşun çatlayıp öldüğünü görünce: “Tanrı'ya şükürler olsun, çilem doldu. Şu kuşun elinden kurtuldum, hasretlerime kavuştum...” diyerek konaktakilere dönüp, gönül ferahlığı ile birini bırakır, birini kucaklar. Fakirlere sadakalar, giyecekler, gelene, geçene kazan kazan yemekler dağıtırlar. Kurbanlar keser, susuz köylere su getirir, öksüz kızları evlendirirler. Bunlar burada dertlerini unutup, oğlanlarını büyütüp, oturadursunlar, biz gelelim sefere çıkan karayılan şehzâdeye... Aradan hayli zaman geçmiş, şehzâde artık gördüğünü de, öğrendiğini de yeter bulmuştur. Hasretlik canına tak deyip, yol yorgunluklarından da bıkınca, sılasına gelir; saraya erişir, doğru babasının yanına çıkar, elini öper. Bir süre konuştuğundan sonra, babası: “Ey oğlum, sen seferdeyken bir mektup yollamışsın. İçinde, karım olacak kızın kolunu, ayağımı kırıp bir تنها yere attırasınız demişsin. Kız da bunu duyup başını alıp, saraydan çıkıp, dağlara doğru kaybolmuş gitmiş. Aman evladım, bu kıza yazık, günah değil midir? Seni ne hallerle doğurttu o? Okuttu, sonunda insan kılığına getirdi. Onun bize hizmetinin karşılığını ödemek mümkün mü? Minneti altına ezilip kaldık. Sonunda ona bu işi etmek, doğru mudur?” deyince, bunları duyan şehzâde: “Aman baba, neler söylüyorsun, ben mektup yazdım; ama, içinde sevgiden, saygıdan öte laf etmedim, asla öyle şeyler yazmadım. Bu işte mutlaka bir oyun, bir düzen vardır. Bu kıza düşmanlık ettiler. Bundan sonra, onu bulamazsam, bu saray da, bu diyar da bana haram olsun. Elbette benim yolum, yönüm dağlardır. Bu kızın izini tutup peşinden gitmeyince olmaz. Tanrı suçlarımı bağışlasın. Şu kıızı ele geçireyim, yoksa beni yok bilin...” deyip ayağının tozunu silmeden, bir soluk dinlenmeden kendini dağlara vurup kıızı aramaya düşer. Orası burası, dağlar deresi deyip, yazıda yabanda bir hayli yol gidip kuşlar gibi ağaçlara tünemiş, aylar gibi inlerde, mağaralarda gecelemiş; günlük yiyeceğini şuradan buradan dilenmiş; gide gide günün birinde Bahtiyar'ın memleketine gelmiş. Vakitlerden akşam. Kasabanın kahvesine girmiş, ağırdan bir garip selâmı verip külahını bastırmış, bir köşeye oturmuş. Meğerse o sırada Bahtiyar da orada imiş. Bu garip yolcuya nereden gelip nereye gittiğini sorarlar. O da başından geçenleri ortaya döker, anlatır. Hikâye ilerleyince Bahtiyar bunlardan bir şeyler sezinemeye başlar; kalkar, yolcunun yanına oturur. Öteden beriden buna sorar, soruşturur. O zaman bu garip şehzâdenin başına gelenleri, kim olduğunu iyice öğrenmiş olur. Böylece yemek vakti gelince bu garip yolcuyu davet eder; alır, konağına getirir. Yemekler yenilip, gümüş ibrikler, leğenler getirilip eller yıkandıktan sonra şöyle bir köşeye çekilir, kahveler ve çubuklar alırlar. Bir nefes çekip bir yudum hüpürdetirlerken, bu sefer sözü Bahtiyar alır; şehzâdeye garip sultanın hikâyesini, mağarada nasıl karşılaştıklarını baştan sona bir bir anlatır. Sonra dışarı çıkıp sultan hanımı çağırır. Dışarıda biraz oyalayıp: “İşte içeride oturan misafir senin ilk kocandır. Kahveden aldım getirdim. O sizin hikâyenizi anlattı, ben de bizim

hikâyemizi. Düşün, taşın. Şimdi kapıdan içeri girince hangimize gönlün akarsa, varıp onun dizi dibine oturursun. Yalnız şunu bilmiş ol ki, eğer beni bırakır gidersen, oğlum Hubiyâr'ı götüremezsin...” dedikten sonra, döner içeri girer, bir köşeye oturur. Öksüz sultan dışarıda, garip şehzâde içerde heyecanlanır. Sultan hanım kapı aralığına yanaşır, içeri şöyle bir bakar ki, köşede oturan eski kocası karayılan şehzâdedir. Bakıp görünce içindeki eski, küllenmiş sevgi kabırır, artık sabrı mecali kalmaz. İçeri girer, doğru karayılan şehzâdenin yanına gider, oturur. Zavallı Bahtiyar bunu görünce, içi eriyip benzi sararır. “Tanrı sizi mutlu kılsın, hepimizin günahlarını bağışlasın, bir yastıkta kocayın.” deyip artık orada fazla durmaz, dışarı çıkar. Bunlar o gece orada kalır, sabah erkenden kimseye görünmeden yola çıkarak, doğruca memleketlerine dönerler. Olup bitenleri yolda birbirlerine yeniden anlatıp şaşır kalırlar; bu kadar engele karşılık onları kavuşturan Tanrı'ya şükrederler. Daha saraya varmadan, bunların gelişini uzaktan görenler, saraydakilere haber ulaştırırlar. Başta babası, anası, bütün saray halkı onları kapılarda karşılar, gözyaşları içinde birbirleriyle sarmaş dolaş olurlar. Toplar atılır, şenlikler kurulur, her yana ulaklarla haberciler yollanır, yeniden düğün dernek kurulur. Kırk gün, kırk gece süren düğün dernekte sonrasından sonra hasretler yeniden kavuşurlar. Şehzâdenin babası, artık yaşlandığı için tahtını oğluna bırakır; kendisi de gider karısı ile bir köşeye çekilerek dua ile meşgul olurlar. Bunlar burada dertlerini savuşturup günlerini mutlulukla geçire dursunlar, biz gelelim Bahtiyar'a. Bütün gün, oğlu Hubiyâr'ı karşısına alır, hoplatır, zıplatır, onunla avunur, eğlenirmiş. Arada sırada aklına sultan hanım gelince boynunu bükerek:

“Hu, hu, Hubiyâr'ım

Nereye gitti sultanım?

Sabretsin Bahtiyar'ım.” demekle yetinir, içini çekermiş. Onlar ermiş muratlarına diyelim; ama, kimisi murada, kimisi de içler ezen derde erdi. Kimileri güldü. Ama kimini bahtı güldürmedi, masalda bile. Masal dedikleri bir bahane, hayattır dökülüp saçılan orta yere (Alangu, 1961).

MASAL 40: GARGA

Bir varımış bir yoğumuş. Allahın gulu dağdan daşdan çoğumuş. Çoh söylemesi günahıymış. Zamanın birinde bir melmekette işde bir adam yaşarmış. Bu adamın bir gızı varımış. Mekdebe salarımış. Gız mekdebe gidip gelirken bu gızın öngüne bir garga çıkarımış hergün gıza başlarımış. Vay gız sening gadering, vay gız sening gadering. Gız bir gün gitmiş, iki gün gitmiş, üç gün gitmiş. Bahmış gargayınan baş idememiş. Bir gün mekdebe gitmemiş.

Eve gelmiş anasına ağlamış. Gızım niye gitmiyong mekdebe dimiş. Giz dimiş ki; “Böyle böyle, öngüme bir garga geçiyo” dimiş. “Vay gız sening gadering, vay gız sening gadering” diyo dimiş. Ben de gitmiyeceam dimiş. Anası dimiş ki: “vu onda ne var gizım” dimiş. “Di ki” dimiş, “Gaderimde ne var Allaha şükür, sening gibi helaların altını deşip gezmiyom ya di” dimiş. Giz bunu ahlına yir itmiş, ertesi gün gahmış gitmiş, gine garga gelmiş öngüne geçmiş. “Vay gız sening gadering, vay gız sening gadering” diyinci, “gaderime ne var Allaha şükür” dimiş. “Git” dimiş, “Sening gibi helaların altında pislik mi deşip geziyom” dimiş. Öyle diyinci garga dimiş ki: “Vi dimiş banga ne var sen yidi sene mevta başı bekliyeceang” dimiş. Öyle diyinci gız giri eve gelmiş, anasına ağlamış, ağlamış okula gitmemiş. “Garga banga böyle diyo böyle diyo” dimiş, Anası dimiş ki: “Dur babang gessing de ben de burda durmam seni alır giderim” dimiş, Gızın babası gelmiş. Dimişler ki: “Böyle böyle gıza garga böyle idiyomuş. ille ben burda durmuyacaam” dimiş. “Gidip bi dağın başında oturaçaam. Gızıma mevta başı bekletmiyeceam” dimiş. Adam da “tamam” dimiş. Gahmışlar bir gânu goşmuşlar bunnar. Evi barhı yüklemişler, gızı da üsdüne bindirmişler, Gitmişler gitmişler, bir dağın başına varsalar ki goca bir gonah. “Hah” dimişler, “buruya çekilek burda oturah gızım mevta başı beklemesing. Tamam.” Varmışlar bi de gapıları açmışlar. Götürdükleri eşyaların birezini çekmişler, birezine gelinci gapılar şarpadan gapanmış, kitlenmiş. Anasıyan babası dışarda galmış. Gız içerde galmış, imkanı yoh gapıları açamamışlar. En songu, ağlaşa ağlaşa anayınan baba geri dönüp melmeketlerine gelmişler. Gız orda galmış. Gız gonağın içinde gahıp bahmış bir gapı açmış. Bahmış ki hazine dolu. Bir gapıyı açmış, bahmış eşya dolu öteberi çoh. Bir gapıyı açsa bahsa ki ortalıhda bir mevta yatıyo. “Haa benim gaderim buyumuş” demiş gız. Oturmuş bu mevtanın başına, yidi sene bu mevtanın başında oturmuş. İşte yidi seneyi tamamlamıya üç dört gün galmış ki, bi de pencereden bi ses gelmiş. Eğilse bahsaki ne bahang, bir cingan göçü gidiyo. O zamanaca cingan göcünden bir gız ayrılmış, bunun yanına gelmiş. Dimiş ki: “Cingan gızı gel beninen otur da sanga bir avuç altın viriyim” dimiş. “Gelirim” dimiş o da. Gelmiş bu cingan gızı, gelince gız dimiş ki: “Sen bu mevtanın başında biraz otur da ben aşşaya bi namaz gılmaya gidiyim” dimiş. Böyle bir gün iki gün dirken, üçüncü günü bu gız gine namaz gılmaya gidinci o zamanaca mevtanın günü tamam olmuş. Yidi sene dolmuş mevta bi de doğrulmuş bahmış ki başında bi güzel gız oturuyo. “İs mising, cis mising?” “Ne isim, ne cisim. Seni beni yaradan Allahın guluyum”. “Benim başımı yedi senedir bekliyen sen miyding?” dimiş. “Ben idim” dimiş. “Eh öyleyse seni dünya malına garg ideceam” dimiş. Bu gızınan orda bunnar annaşmışlar evlenmişler. Bi de aşşadan bu gız gesseki mevta uyanmış cingan gızıyanan evlenmiş. Bu giride galmış. Neyse bi de iki gün üç gün durduhdan sona dimiş ki mevtadan uyanan, “ben şehire gidiyom

ne isdiyosang söyle alıym” demiş. Cingan gızı da ipiy bişiyler ısmarlamış. Obür gıza da “Sen de bişiy isdiyong mu?” diye sormuşlar. O da demiş ki; “Banga bir sabır daşyınan bir pıçah al” demiş. “Ear bunnarı unudurda almazsang arhanı duman bürüsüng, ögüngü daş bürüsüng geleme” demiş. “Tamam” demiş. Adam ata binmiş geçmiş gomuş gitmiş. Şehire varmış, cingan gızının her didiklerini almış, bununkini unutmuş. Bi de yola çıhıpta yol yarı oluncu bahsaki öngünü bir gale gibi daş bürümüş. Arhasını duman bürümüş. İkisinin ortasındagalmış, orda hatırlamış. Beriki gızda banga bunu didiydi unuttum demiş. Giri dönmüş atınan varmış tükannara, bir sabır taşı demiş, bir de pıçah vir demiş. Sabır daşyınan pıçağı virmişler. Öyle diyinci tükancı demiş ki: “Aman bunnarı alaning arhasını boş goma, bunnarı isdiyeni takip id” demiş. Binmiş ata gonağa gelmiş. Cingan gızının isdediği her şeyleri almış getirmiş virmiş. Bu gızın isdediği sabır daşyınan pıçağı da çıharmış “al” demiş. “Şu da sening isdediklering” demiş. “Tamam” demiş. Gız onnarı almış gitmiş öbür odaya. Bir abdes almış, bir namaz gılmış. Sabır taşıyan pıçağı da şöyle öngüne goymuş. Adam da pencereden bu gızı takip idiyomuş. Gız namazı gılıp amin dutduhdan sona: “Ee” demiş “sabır daşı” demiş. Pıçağı da eline almış. “Anaming babaming bi tek gızı oluyum da” demiş,” hem geliyim bu adaming mevtasının yidi sene başını bekleyim de, üç gün için cingan gızı muradına irsing. Sen mi sabır daşısing, ben mi sabır daşyım” demiş. Öyle diyinci sabır daşı çaat diye çatlamış. O zamanaca gız demiş ki: “Sen daşiken daş dayanamyong da” demiş pıçağı eline almış. Şöyle gendi galbine saplıyacağı sırada, adam gopmuş gelmiş elinden dutmuş. “Niye böyle idiyong” demiş. “Niye böyle ideceam başıngı yidi senedir bekliyen benidim. Üç gün oldu bu gız geleli, sen onga bu gadar şeyleri yaptın da beni böyle godung. Haaa!” demiş. “Dimek benim başımı bekliyen sen miyding?” demiş. Gızın elinden dutmuş almış varmış oruya. “Ey cingan gızı” demiş. “Sen mi bekleding benim başımı yidi senedir, bu mu bekliyordu?” demiş. “Bu bekledi” demiş, “tamam” demiş. Cingan gızına demiş ki” “Şimdi sen yağlı satır mı isdeng, gısır gatır mı isdeng?” demiş. “Yağlı satır nöreceam, gısır gatır isderim” demiş. “Biner de gısır gatırınğ üsdüne gırıldı gırıldı babam köyüne gezmiye giderim” demiş. “Tamam”, demiş adam. Bi gatır çekmiş, bu cingan gızını gatırınğ guyruguna bağlamış. Üsdüne binmiş elinde gamçıyan çarpa çarpa her limesini bi dağ başında gomuş. Giri gelmiş bu yidisene başını bekliyen gızınan da evlenmiş. Yemiş içmiş muradına geçmiş (Öcal, 1999).

MASAL 41: KARGA KIZ

Bir varımış, bir yoğumuş. Evvel zaman içinde, halbur saman içinde; bi dene herifinen, bi dene garı varımış. Bunlar da fakir, orta hallı bir aile imiş. Gendi hallarına şükredip, geçinip

gediylermiş. Bi dene çoçuhları olmıymış bunların. Gine bunlarda, her çoçuğu olmayan ana baba kimin, peşine düşmüşler, o zamanın devrine göre, gurbanlar kesmişler, nusgalar ettürmüşler, getmiş fala bahanlara bahdurmüşlar... Ziyaretlere getmişler işte. Bi çoçuhları yoh... Gene bir gün , bele gahrılanmış, demiş ki," Ya Rabbi! Tek bi dene gızım olsa da garga olsun, gazuhlara binsin. Yeter ki, hamilelik duygusunu, analıh duygusunu bi kerende ben tadım." demiş. Demek o zaman gine hacet gapıları açuhmuş. Bu garının dilegi kabul olıy. Gel Zaman, get zaman; derken başlıy garını böyümeye, hamile olmaya. Uşah garında gıprıdanıy. Garıyanan herif bi seviniyeler, bi seviniyeler. Allah'a dualar ediyeler. "Ya Rabbi! Bu nasıl has bi iş oldu, bele garı hamile!.."Neysel aradan aylar geçiy, bu garının vahtı, ayı, günü tamam olıy. Arğılar, sancılar dutıy. O zamanda neneler varımış. İhtiyar gadınlar doğumları yapturıylarmış. Nene garı geliy, garı ağırlar, sancılar çekiy; haman doğıy ki bi dene garga. Doğar doğmaz haman sıcıryı, orada bi dene gazuğa biniy. Gazuğun üstüne gonıy. Aman Yarabbim! Allah!.. Bekliyen gomşular tkiliy galıy!.. "Ya Rabbi! Bun nasıl iş? Ben cin mi görüyem, peri mi görüyem? Ben bele şeye ilk defa rastlıyam!.." Öbür garı orda ağıly, sızılıy; babası orda yığılıy galıy... "Bu nasıl iş idi, keşke heç olmıyaydı. Elâleme irezil olduh." Garı da deyi ki, "Herif, ben Allah' dan bele bele bişe dedim. Demek Allah ele dilegimi kabul etti." Ele deyi, haman garga geliy, bu nasıl iş geldi, diyen babasının başına gonıy, "Gaak, gaak!" diye başını kakıy. Haman gedi gine gazuğa çıhıy. Anası ağıly, sızılıy, deyi ki,"Ya Rabbi! Benim daha kabul edecek heç bi dileğimi bulamadın da a bunu mu kabul ettin? Ben nedim bu gargayınan, utanıyam bi kimseye deyim ki garga doğurdum." Haman ordan geliy anasının gafasına gonıy, "Gaak, gaak!" gine kakıy, gine gedi. Neysel aradan birez zaman geçdükten sonra alışıylar bunlar da garganın halına. Surfaya otırıylar geliy yanlarına öte beri gayıvlar işte, kakuşturıy, gedi gazuğa biniy, orda oturıy. Garga nedecek evin içinde... Aradan seneler geçiy bele... Sekiz on sene, on beş sene. Garı da eyice yaşlanıy artuh. İşlerini de göremez olıy. Yazıya gedi geliy; geliy tarlada çalışıy. Geliy bahıy ki evi barhı süpürlenmiş, yemekler büşürlenmiş, bulaşuhlar yıhanmış... "Allah Allah! Bu ne olacah? Ben gapıyı kitledim gettim. Bunu kim etti?" Kim etti dedükleyin haman garga gazuhlardan yeniy, geliy anasının başına gonıy, "Gaak, gaak!" Veriy gagardın gözünü. "Olmaz olasan seni, tepemi deldin." deyi. O da gine gedi gonıy gazuğa. Üç gün bele, beş gün bele... Bu sefer de başlıy hersi çıhmaya garının. Gomşulara deyi ki, "Zahar benim gızım yoh diye geliy benim işlerimi görıysiz." Hersleniy, bi daha size ne?" deyi. Onlar da "Gız, anam bacım, vallaha!.." deyiylar. "Herslenme. Çekiş çıharmaya mahana arama. Senin evine ne diye girek. Kövde herkes gendi işiynen başa çıhdı da senin işin mi galdı? Biz gendi işimizi bahıyuh ellere gördürek." Gine gedi geliy yazıya. Gine geli ki işler güçler görülmüş, ev barh pırıl

pırıl. Yemekler bişmiş, her şeyler olmuş. "Allahım, Ya Rabbi!..* deyiy, "Bu nasıl iş? Bunu kim ediy? Kim beni bele çünelediy, geliy evime barhıma ! Bennen alay mı ediy, bennen dalga mı geçiy?" Gine garga pıtır, uçuy, geliy anasının başına "Gaak gaak!." kakuşturuy. "Uy olmaz olasan, olmaz olasan!.. Seni doğurmaz olaydım." Gine pır uçuy, gediş gazuğa biniş. Bi gün de kızlar toplanmışlar, gedişlermiş çayda palazları yumaya. Her zaman bahar geldükleyin, yaz yahlaşduhleyin gedişlermiş o çayda kövün kızları palazları yuyıylarmış. Herkes, bohçalar alan gediş, alan gediş, bunların gapının ögünden geçiyler. Garının da ele yüregi sızılış. Deyiy ki, "Ah, ah!.. Gurban olduğum Allah, benim kızımınan yaşıd olanlar, bah hep bohçaları alan gediş, alan gediş... Bizimki de garga oldu, gazuhta otuny. Benimki de hasaca gız olaydı, benim avu çulumu, çuvalımı götürür yurdu. İhtiyaramı, daha edemiyem..." Gine gazuhdan geliş anasının başına goniy. "Gaak, gaak!." cırmalış, kakıy. Anası, "Uy!.. Olmaz olasan, tepemi deldin. Olmaz olaydın, seni..." deyiy. Gine uçıy, gediş gazuğa biniş. Garı da deyiy ki, "Oturum oturum n'ola! Benimkiler de kirli olıysa eger olsun. Gahım hele herife bi lohma azuh götürüm." Gahıy herifin azuğunu bohçalıy, goyıy bohçaya; gediş yazıya. O, o yannı gediş, garga gahıy her şeyleri derliy, toplıy bi bohça ediy, gagardına vurıy, cah bacasından ayrı uçuy, alıy gediş haydi çayın başına. Gediş kövün kızları burda yuyıysa eger, o gediş tecy epeyi yohanı bi yere gediş. Kimse onu görmesin diye. Bohçayı oraya goyıy, silkiniş olıy bi gız. Bi gız!... Adam gıyamıy ki baha. Çemürleniy, giry çayın içine. Kütür kütür, o palazları yuyıy tertemiz. Neyse bunlar burda bunu yuyıyken, oranın beg oğlu da bülüymüş, ele kızlara göre diye, ava getme mahanasıynan, tüfengini, müfengini tahıy, kızlara hava atıy oralarda. Aşağıdaki kızların yanına gediş, kızlar da bahışıylar birbirlerine, gülüşiyler. O deyiy, "Beg oğlu saha bahıy" bu deyiy. *Beg oğlu saha bahıy." gendi aralarında gülüyler, söylişler işde. Neyse beg oğlu oralarda atını oynatduktan sonra, bahıy ki yohardan gine kütürtü geliş. Deyiy, "Hele gedim bahım yoharda da mı kimse var." Biraz yahlaşıy, bahıy ki orda bi gız görünüş. Ama heç ayın oyun gız degül. Yavaşça atından yeniy, atını bağılyorda ağaca, sazlılıkların arasından sürüne sürüne gediş gıza yahlaşıy; orda gızı seyrediy. Bahıy ki şimdiye kadar o kövde, o şehirde ele bi gız heç görmemişdi! "Aman Allahım!..* deyiy, "Bu nası bi gız!.. Göğden mi düşdü, aydan mı geldi? Bu nası bi yaratuh!.." Sarı saçları döşenmiş tah belinden aşşağı. Gendine insan gıymıy ki baha. Gız da palazları yuyıy, bütün çayın başına seriy. Ondan sorna da gendi giry çaya. Yüzüy yüzüy... Saçlarını salıveriy sulara. Ondan sonra da çihıy daşın başına, gurıy sallıya sallıya. Öriş hassacaman; gahıy palazlarını torlıy toplıy, bohçaya goyıy. Silkiniş gine olıy bi gara garga. Bohçayı gagardına vurıy, uçıy gediş. Haman beg oğlu da ata biniş bunu tahip ediy. Garga gediş, beg oğlu gediş, garga gediş, beg oğlu gediş... Bahıy ki getti figgare bi mahleye. Orda cah

bacasından delükten aşşağı girdi. Deyiy, "Tamam, demek bu evin gızı." O evin gapıdaki numarasını alıy, doğru geliy eve. Sabah oliy anasının eline veriy numarayı, deyiy ki, "Abu numaralı evdeki gıza dühür gedip baha alacahsan." Garı, cariyelere deyiy ki, *Arabayı hazırlayın. Şehzadeye gız aramaya gediye." deyiy. İki dene cariyeye bezeniy bunun yanusırına, arabacılar arabayı hazırlıylar, süsliyeler püskülliyler, cariyeler hanımefendinin eteklerini toplıya toplıya getüriy arabaya bindüriyeler. Numarayı arabacıya veriy. "Arabacı bizi bu numaraya götür!" Zannediy ki bi gonağa mı gidecek, bi köşke mi gidecek; nere gidecek!.. Arabacı arıy, o suvah senin. Bu suvah benim arıy arıy; numarayı gediye, o figgare mehleye numarayı bulıy. Oraya getdükleyin garı, " Amaan!.. Dönder atın başını, dönder bu mehlerde işe yarayacak gız olmaz. Ben gururuma yedürüpde gelüp buralardan gız almam." Deyiy, "Hanımefendi sen bülürsen. Amma bu numarayı begefendi verdüğüne göre zahar bi bildüğü var. Hele gelmişken gidek bahah." Gidiyeler gapıyı çalıylar, ihtiyar garı gızın anası da yazıdan gelmiş, terlemiş; yorulmuş, çorapları çamur... Bunlari gördükleyin garının ayın beyin oliy ahlı. "Bu araba bizim gapıya nerden geldi?" deyiy. "Acap bi gusur mu işledük, hata mı işledük?" Gahıy haman ellerine eteklerine sarılıy. "Buyurun, buyurun!..." Garı deyiy ki, *Yoh. İçeri gelmeyeceyüük. Senin bi gızın varımış. Ona düvürcü geldük. Onu görmeye geldük." Garı da içini çekiy. "Ah!... Ahi..." deyiy. "Hanımefendi benim gızım nerden ola? Onu size söyliyene yanlış söylemiş. Benim çoluğum, çocuğum yoh." deyiy. Bele dedükleyin garga geliy anasının başına gonıy. "Gaak, gaak!" çekiy. "Uy olmaz olasan, tepemi sızılattın." deyiy. Garga gediye gine gazuğa biniy. "Benim gızım mızım yoh... İşte bi dene garga. Ebile ebile, seneler ögde, e bile oldu. O da garga oldu, gazuha bindi. Başka benim çoluğum çocuğum yoh. Ya size yanlış verdiler numarayı, yahutta birisi dalga geçti sizinnen." Garı gahıy, arabaya biniy gediye. Oğlan yolunu gözliye. *Anne hele gel bahım. Gördün mü, ne dedi, ne demedi?" *Vula get yavrum, deli misen, serseri misen; ben o mehleden gız alur muyam? Hem de onun gızı yoh. Bi dene garga var deyiy. Onun çoluğu çocuğu yoğumuş." "Hah tamam işte, o garga. Sen get o gargayı iste, baha al." "Vula yavrum etme, eleme; delürmedin? Sen adlı, sanlı beg oğlusan. O gader evimizde gırh dene çiçek kimin cariyeye durıy. Heç kimseyi almıysan, gediysen gargayı mı alıysan?" "Hayat geçürecek ben degülem mi? Sen ged o gargayı baha al." Neyse yarındası günü bi daha geliyeler. Garı gine cariyeleri alıy giriy. Gururuna da yedüremiy. Geliy figgare yerden gız alıy diye. Deyiy ki işte, "sizin a bu garga gıza düvür geldük. Allah'ın emriyle sizin bu gargayı bizim bu oğlana alacavuh." Garı deyiy ki, "Hanımefendi, çoh özür dilerem. Bu iş olacak gibi bi iş degül. Ben ne diye elin günün içinde gargayı gelin edim!.. Garga gelin olur mu?" Gine ordan gahıy geliy anasının başına, "Gaak, gaak!.." veriyarmayı, gagardı. Gine gediye gazuğa biniy. Anası da

deyiy, "Başıyı, ömriyi yiye senin get get. Zaten ondört onbeş senedir benim tepemi iyice yağır ettin kaka kaka. Geç get, ne halın varsa eger, gör. Namusynan da getmiyesen de bi tartafa. Başıyı ömriyi yiyeydi. Senin evlatlığın da gargalığın da, beni ettiğim dua da.." Gahirleniy gendi gendine. "Alın da gedin, sizin olsun." Neyse garı eve geliy, oğlana deyiy ki, "Tamam verdi anası." Gahıy oğlan burda; düğünler, davullar, dernekler gurdurıy. Garı düğün ediyamma, heç ortada gelin yoh. Neyse yemekler yeniliy, içmekler içiliy. Arabalar geliygapıya dayanıy. Bütün düvür geliy, padişahın oğluna gelin getüreceyök diye ortalıh zıngılıy. Gelinin arabasını süsliyeler, beziyeler; içine de e bile bu gazuh uzadıylar. Kim geliyse ki gargayı duta götüre, garga ellerini ayahlarını cırmalıy. Kakıy. Neyse beg oğlu deyiy, "Durun, onu ben dutum, getürüm." Damat yeniş aşşağı. Damatta bezenmiş, süslenmiş, simokinleri geyinmiş, şal guşahlar bağlamış, aman Ya Rabbim!.. Neyse, garga bunun ne elini kakıy, ne ayağını. Gazuhdan alıy getürıy arabadaki gazuga goyıy; gendide yanına otırıy. Bütün millet yığılıylar. Kimisi güliy, kimisi ağlıy. Kimisi deyiy, "Ya Rabbi! Deli mi, ahıllı mı? Gargayı getürıy." Kimisi deyiy, "Bunda bi iş vardır. Padişahın oğlu hoş bülmıy mi ne ettüğünü.." İşte her biri kimi nalına vurıy, kimi mıhına. Oğlan da deyiy, siz demekte olun, ben işin içini büliyem ya, siz ne dersez deyin." Gelini alıy geliy. Bütün millet alkışlıy. Gelin arabadan yeniş. Damal gargayı gucağına alıy. Sallana sallana çıhıy, gediş odasına. Millet arhadan da kimisi güliy, kimisi yuhalıy, kimisi de şaşıy, gurıy galıy işde. Anası babası ağlıy, "Yavu bu oğlan gafayı mı oynattı, ahlını mı oynattı? Bunun ettüğü heç divide, galeme gelecek bi iş degül." Neyse, oğlan deyiy, "Siz ne düşiniysiz düşünün." Millet artuh dağılıy. Herkes evine gediş. Oğlan getürıy gızı, odasında bi dene gazuh yapmış, gazuğun üstüne goyıy. Gendi de istirahatına bahıy. Neyse ahşam olıy. Gız silkiniş gene bi gız olıy, bi gız olıy!.. Doğdum dolunaylara doğma deyiy. Neyse, bunlar yeyiylar, içiylar, yatıylar. Sabahdan olıy anası deyiy, "EL alem gelin getürıy, baş bağlamı ediy. Sabahtan milleti toplıy mevlid ohuday; geline zilif kesiyler. Benimki de..." deyiy. "Garga!. Gahım gedim, bahım netti? Canım çıhsın yavrum. Şeytan şerrine mi iras geldi? Birisi sehil mi etti, kâğıt mı etti? Gahım gedim bahım. Sesliyim, oğlan da gelsin bi lohma yemegini yesin." Gediş, gapıya "tık tık" diye vurıy. Oğlan geliş gapıyı açıy. "O.. Buyur ana, buyur ana içeri." Ana deyiy, "Adam, içeriye neye buyurum. Goy ki gidek yemegimizi yiyek." "O, anne" deyiy, "Ayıp ettin, gel içeri. Yemeğimizi burya getürürler. Yerük, sen gel." Bi de ana içeri geliş ki ne gele!.. İçerde bi gelin var ki, insanın gözleri gamaşıy ki baha. "Vala yavrum bu nerden geldi? Bu kim?" Garı gözlerini siliş. Deyiy ki, "Ya... O begenmedüğün garga işde bu. Ben onu çayda palazları yuyıyken gördüm. Hırlılığına mı 'ben istedim. Siz beni deli yerine goyıysız. Bu gız dılısımlıymış oyısa!" Haman garı sevincinden yüregi yarılıy. Goşarak geliş, "Padişahım,

padişahım!.. Hele gör ki gelinimizi göresen." Garı deyiy ki, "Yoooh!.. Ben bu düğünü heç kabul etmiyem. Dünya muradımı alamadım. Ben yeniden düğün edecem. Gelinli bi düğün edecem." Yeniden bu geline türlü türlü elbiseler alınıy. Bu geline yeniden mücevherler, altunlar, bilezükler alınıy. Ayahlarına halhallar bağlanıy, burnuna hızmalar tahılıy. Saçlarının tellerine güller bağlanıy. Ondan sonra gırh gün gırh gece düğün ediyler, cariyeler bütün eteklerini toplıya toplıya; düğünler, davullar ediyler. Getüriyler padişahın gonağının yanında bi dene de ev veriyler; anasıynan babasını da getüriyler orıya; yeyiyler, içiyler, muratlarına geçiyler (Kara, 1996).

MASAL 42: KEDİ, KÖPEK VE YILANIN MÜKAFATI

Zamanın birinde öksüz bir Keloğlan varmış, bunun sanu köyün içinde, öksüzlüğü dolayısıyla hayırsızlık yaparmış. Bir gişi oturmuş kedi yavrısını dövüyormuş, getmiş onların elinden kediyi almış gelmiş. Aradan birgac gün geçmiş, bakmış ki, çocuklar bir de köpek yavrısı dövüyorlar, getmiş onu da almış gelmiş, bunları ekmek, et gibi ehdiyaçlarını da vermiş. Aradan birgac gün geçmiş aynı çocuklar, bir ilan yavrusunun peşinde, onu da öldürtmemiş, onu da getirtmiş, annesiyle birlikte bakmaya başlamışlar. Bakarka filan, bir gün gelmiş ilan gocaman bir şey olmuş. Orda da ilan dile gelmiş, demiş kin: "Benim.filan yerde annem, babam var. Mümkünse beni bir görüşdürün." İlan da bizim esgi tabirlere göre erişgin bir şeymiş. Şimdi ilan Keloğlan'ın önüne düşmüş, o öldürecek oldukları yere varınca bir gapı açılmış, o gapıdan içeri girmişler. Büyük höyük ilanlar varmış. Gafası insan gafası, gövdesi de ilanmış, bu öldürüp atdıkları ilan bir gız çocuğuymuş. O gapıdan içeri girince, o ilan da bir gadın olmuş. Gız varmış orda büyük babasına söylemiş. "Beni çocuklar öldürüyorlardı, bu ahi beni gurtardı, bizi bu hale getirdi, ne mümkünse buna eyilik yapın." İlan gederkene oğlana demiş ki: "Ben ne isderse verin derim." "0 zaman babamgile barmağınızdaki yüzzüğü isderim de, yüzzük sihirlidir, istediğin vakit getirir." Orada ilanın babası demiş ki: "Ne isden?" "Yüzzüğünü isderim." "Başga ne isdersen isde onu isdeme." "Başga bir şey isdemem, verirsen yüzzüğünü isderim." İlanın babası yüzzüğü vermiş ve demiş ki: "Yüzzüğü yitirme, yüzzük sihirlidir, dünyada ne isdersen onu yapar, aklına geleni istediğin zaman yapar." Keloğlan yüzzüğü alıp gediyo, getdiği yerde bir padişah gızı varmış. Tabi Keloğlan padişah gızına aşıkmiş, annesini birgac defa düğüre göndermiş: "Yav onun nesi var? Biz Keloğlan'a gız vermeyiz." Oğlan annesini gene düğüre gönderiyor, tabi yüzzüğe de güveniyor ya, annesine padişah diyo ki: "Felan yere bir höyük saray yapıdırın, vereyim." Keloğlan yüzzüğe diyo ki: "Filan yere bir saray yapılacak." Padişah sabağla bi bakmışmış, gendi sarayından üsdün bi saray olmuş. Keloğlan'ın anası demiş ki: "İşde biz sarayı yapıdık,

mümkünse bize gızı verin." "Süsünü müsünü yapacaksınız, bilmem ne kadar altın bulacaksınız vereceğim." Keloğlan yine yüzzüğe diyor ki: "Padişahın garısının isteklerini yerine getir." Onlar da yapıyor. Padişah bir bakıyor istekleri yerine gelmiş, artık padişah bir geçecek yol bulamıyor. Amma padişah bundan guşkulanmış, bu ne biçim yapıyor, bunun yapacak bir şeyi yokdu diye gendi geneline gonusuyor. "Bu Keloğlan bunu zamanında nasıl yapıyor, bunu bir araşdıralım. Şimdi bunun peşine adam dakıyor, padişah buna gızı vermeden önce, bu Keloğlan'ı takip etdiriyor. Yüzzükde öyle bir sihir varmış kin: "Yemek yiyeceksin, şu şartlı yemek yapılısın" dendiğinde sofraya hazırlanmış. Şimdi bunun durumunu herkes merak etmeye başlamış. Tabi oğlan görüdüğü gibi değil, artık tanınmamış bir adam hüviyeti kazanıyor. Oğlanın yüzzüğünü takip neticesinde onun nerede olduğunu öğrenmeye çalışırlar. Oğlan artık besihanesinde kedi köpeği beslemeye devam eder. Bir gün oğlan elini yüzünü yıkarkene, yüzzüğü annesi daşıyormuş. Yüzzüğü çıkarıp annesine verdiğinde annesi yüzzüğü bi yere gar ve orada unuttur. Ordan bunu takip eden bir gişi, oradan yüzzüğü alıp götürüyor. Tabi o yüzzüğün sihirli olduğunu herkes biliyor. Bundan sonra bu yüzzüğün gaybolduğu ortaya çıkıyor, Keloğlan araşdırıyor tabi yüzzük piyasada yok. Bir gün Keloğlanla anası bir yere geziye girmişler, artık ne ev var ne bi şey. Aynı esgiki gibi ufak evler galmış. Yüzzüğün imal ettiğı şeylerden bi şey galrnamış. Şimdi bunları araya çıkıyorlar, köpek, kedi, Keloğlan diyar diyar dolaşmaya başlıyorlar. Bir gün diyelim ki, Anamur'un garşısında bir adada, aynı bina teşkilat görölüyor. Denizin kenarına varıyorlar şimdi, köpek deyor: "Ben yüzerim, gederim, kedi sen bana yüklen gedelim." Denize atlayıp ardan sarayı gezecekler. Keloğlan gıyıda bekliyor, yüzzüğün arda galdığı belli oluyor gayrı, kedi ile köpek sarayın olduğu yere varıyorlar. Bakıyorlar ki, yüzzük oradaki gomsularının hanımının parmağındaymış, şimdi kedi atlıyor evi geziyor, kediyi kim govacak, kim ne bilecek yüzzüğe geldiğini. O sırada bir düğün merasimleri varmış. Kedi gezerkene onların toplantılarına rastlıyor, bir tenesini gapıyor. Gapınca kemeler diyor ki: "Ne isden?" "Bu evin sahibinin parmağındaki yüzzüğü isderim, o zaman sizi yemem. Hepinize emir veriyorum, bunu getirirseniz sizi yemem." Bunun üzerine fareler bu işi nasıl yapacağız diye şaşıyorlar. Kedi diyor ki: "Siz guyruğunuzu bibere batıracaksınız, varıp herifin hanımı yadırkana, yüzüne gözüne süreceksiniz. O gözünü ovalarken elinden haberi olmaz, yüzzüğü elinden alıp geleceksiniz." "Olur." Amma kedi durduğı fareyi salmayor, beklediyor yemeden. Yani kemeyi rehin almış. Alayı ev sahibinin uyku saatini bekliyorlar. Tabi kemeler düğünü bozuyorlar. Uyanık olanlar guyruklarını ıslaup gadının kenarında bekliyorlar. Kadın tam uykuya daldığında bi tanesi guyruğunu bir dallandırıyor, gadının yüzünde. Tabi gadının gözü acıyınca barınağdaki yüzzüğünü değil haşlanmış gözünü, sürtmeye başlıyor. Kadın

oğraşırken, keme nasıl etdiyse yüzzüğü alıp kediye veriyor. Neyse kedi yüzzüğü Keloğlan'a götürürkene öte yandan Keloğlan'la köpek de geliyor. Adam daha denizin öte yakasında. Kedi köpeğin yanna varıncak köpek diyor ki: "Bana ver ben götüreyim." "Yok ben götürürüm." Yüzzük gene kedideymiş, denizin ortasına varıyorlar, köpek tekrar kediye diyor ki: "Yüzzüğü vermezsen seni denize atacağım, ya vereceksin ben götüreceğim ..." Maksatları ikisinde ağanın gözüne eyi görünmekmiş. Hindi ben götüreyim, sen götüreyim derken, kedi köpeğe yüzzüğü verirken ağzını bir açıyor, yüzzük denize düşüyor. Denizden dışarı çıkıyorlar, adam soruyor: "Ne oldu?" "Yüzzüğü getiriyorduk, denize düşürdük." Burda uğraşlırlarkana bir balıkçı balık dutmuş gediormuş, kedi gederkene peşinden bir atlamış, bir balık gapıyor adamdan. Adam yaklaşıyor ve diyor ki: "Madem bu balığı kedi gapdı, ona verelim." Yüzzükte balığın gannındaymış. Yüzzük gene meydana çıkıyor. Adamlar sevinerek geliyorlar, aynı esgi duvarları yapukları vakit esgi binalar yerine geliyor. Padişah gene şaşgına uğrayor, en sonunda gızı Keloğlan'a veriyorlar. O zamanlar kırk gece, kırk gündüz bir düğün olurmuş. Kırk gece, kırk gündüz düğün yapıyorlar, ondan sonra mesut olup muratlarına eriyorlar (Alptekin, 2002).

MASAL 43: KEKLİK

Bir varmış, bir yokmuş. Çok söylemek, günah imiş. Bir karı koca varmış. Bu ailenin bir kız, bir de erkek evlatları varmış. Adamın eşi vefat edince tekrar evlenmiş. Adam avcılık yaparmış. Bir gün adam eşine: -Benim şu tüfeğimi ver, ava gideceğim demiş. Kadın tüfeği getirip eşine verir ve adam ava gider. Keklik vurup eve gelir. Adam: -Hanım, şu keklığı pişir, demiş. Kadın keklığı pişirir. Adam namaz kılana kadar kadın keklığı yemiş. Kadın keklığın hepsini bitirince telaşlanmaya başlamış Kadın: -Ben şimdi. Ne yaparım? Bari göğüslerimi keseyim, demiş. Kadın eşinin korkusundan göğüslerim kesip, kavurma yapıp eşinin önüne koymuş. Kadın içinden: -Bu adam göğsümün etini yiyor ama ya ölürse, demiş. Kadın, adam eti yerken başucunda durmuş. Adam çatalı bir daha, bir daha batırıp, eti yiyip bitirmiş. Adam bir bakmış ki karısı baş uçunda bekliyor, karısına: -Hanım, sen niye yemedin, demiş. Karısı: -Sen ye demedin ki ben de yiyeyim, demiş. Adam: -Sahi mi ya? Şu tüfeği getir, ben tekrar ava gideceğim. Böyle tatlı bir av hiç yemedim, demiş. Karısı: -Çok mu tatlıydı, demiş. - Çok tatlıydı. - Çok mu tatlıydı? - Çok tatlıydı, demiş. Bu sefer kadın göğsünü göstermiş. Kadın: -Ben senin korkundan göğsümü kestim, kavurdum ve sana yedirdim. Ben döndüm dolaştım, o keklığın etini yedim. Et çoktu da, "Gözün kör olsun, bu kadar yenir mi?" dersin diye, göğsümü kestim, demiş. Kocası: -Eti yedin, yedin insan göğsünü keser mi? Korkudan kestim, demek. Çok tatlıydı, demiş. Karısı: -Öyleyse herif, demiş. Kocası: -Efendim. -Oğlanı

keselim, demiş. Karısı: -Yok, kesilir. Demek insan eti böyle tatlıymış, keseceğiz. Ooooo. Olur mu? Olmaz mı? Nasıl keseceğiz? - Filanca dağın başında tahıl saralım. Bunlar orda kurusun. Biz de burada bıçakları bileyelim. Biraz yiyecek de hazırlayalım. Gidelim, oğlanı orada kesip kavurma yapalım, demiş. Kadın tahılları da kuruması için sarmış. Oğlanı da tahılları beklemek için göndermiş. Kızla da yemek ve düremeç yapıp göndermiş. Kız kardeş ve oğlan, düremeci yiyip bu arada da tahılları beklemişler. Çocuklar yemeklerini yerken bir karga gelip “gak gak” diye ötmüş. Kargaya arpa, buğday vermişler, yememiş; düremeç vermişler, yememiş. Karga dile gelip: -Ey insanoğlu, durmayın! Kaçın, gidin. Üvey anneniz ve babanız sizi kesecekler, demiş. Çocuklar: -Ece, nereye kaçalım, demişler. Karga: -Kaçın, gidin. Az gidin, çok gidin, dere tepe düz gidin; bir çuvaldız, bir iğne boyu gidin. Bir su gelir, içmeyin geyik olursunuz. Bir su gelir, için geyik olmazsınız, demiş. Çocuklar: -Peki, deyip yola koyulmuşlar. Az gitmişler, çok gitmişler, dere tepe düz gitmişler; bir çuvaldız, bir iğne boyu yol gitmişler. Bir su karşılarında çıkmış. Çocuklar dürümeci de yemiş, yanmışlar. Oğlan, kız kardeşiyle giderken eğilmiş ve suyu içmiş. Kız kardeşi bir geriye dönmüş ki kardeşi geyik olmuş. Kız kardeş: -Kardeşim, niye böyle oldun, demiş. Oğlan: -Olsun bacım. Olur böyle, demiş. Biraz daha ilerleyince bir su daha çıkmış ve bu sefer kız kardeşi su içmiş. Yollarına devam etmişler. Karşılarında çok güzel bir çeşme çıkmış. Çeşmenin başında da bir selvi kavak varmış. Bu kavağa yalvarmışlar, dua etmişler. Kavak eğilmiş. Oğlan, kavağın başına yuva yapmış ve bacısını oraya koymuş. Oğlan da uzaklara gitmiş. Her gün geyik; keklik tutup, şunu tutup, bunu tutup geliyormuş. Geyik: -Eğil kavağım, demiş. Kavak eğilince getirdiklerini kız kardeşine yedirip içirmiş. Bunlar bu şekilde devam ederlermiş. Padişahın oğlu da bir gün: -Atı ben suya götüreceğim, demiş. Suyu getirdiğin kavağın üzerindeki kızın suya vuran şavkısından at parlamış geriye, parlamış geriye. Padişahın oğlu suya bir bakmış ki suyun içinde bir heykel gözükiyormuş. Padişahın oğlu: -Bu nasıl olabilir, demiş. Başını doğrultup kavağın başına bakınca ayın on dördü gibi bir kız duruyormuş. Padişahın oğlu: -Nasıl indirebiliriz, demiş. Padişahın oğlu, asker getirmiş. Kavağı kesmişler, kesmişler; az kalmış. Akşam olunca geri dönüp eve gitmişler. Sabah olunca tekrar gitmişler. Geyik gelmiş ki kavak kesilmiş. Kavağı yalamış, yalamış; kavak ondan sonra eskisinden daha kalın olmuş. Padişahın oğlu ve askerleri, sabah gelince bir bakmışlar ki kestikleri kavak eskisinden daha kalınlaşmış. Bu kızın inmesinin kolayını bulamamışlar. Padişahın oğlu bir kadına durumu anlatıp bu kızı kavaktan indirip indiremeyeceğini sormuş. Kadın: -İndiririm, demiş. Falcı kadın hamur yoğurup, sac ekmeği pişirecekmış. Pişirirken kavağın başındaki kız bunu görmüş ve kendi kendine: -Baksana, ekmeği de tersine tursüne pişiriyor, bu kadın ekmeği pişiremiyor, demiş. Kadına bağırmış: -Abla, bu ekmek böyle pişmez, demiş. Kadın:

-Ablan sana kurban olsun, yavrum. Gel, sen pişir. Sen de ye ben de yiyeyim, demiş. Kız: -Eğil kavağım, eğil, demiş. Kavak eğilmiş ve kız ekmek pişirmek için kadının yanına gitmiş. Ekmeği pişirip, biraz da bohçasına koyup kavağın dibine gelmiş. Kız: -Eğil kavak, eğil; dediği zaman padişahın oğlu saklandığı yerden çıkıp kızın saçlarından tutarak eve götürmüş. Kırk gün, kırk gece davul zurna çalıp düğün etmişler. Onlar muratlarına ermişler; ama kavağın başında ayın on dördü gibi olan kız günden güne bozulmuş. Padişahın oğlu, hanımının bu kötü durumunu görüp üzülmüş. Daha sonra: -Hanım, sana ne oluyor? Sen niye böyle kötü oldun? Cariyeler, hizmetçiler senin yanında. Yemediğin önünde, giymediğin arkanda. Sen niye böyle yapıyorsun, demiş. Kız: -Padişahım, sen padişah olmuştun. Sen sormadın ki ben de söyleyeyim. Sen sorsaydın, ben de söylerdim, demiş. Padişah: -Sen de haklısın, demiş. Kız: -Ben o kavağın başında meydana geldim. Benim bir erkek kardeşim var, geyik. Dağlarda gezip beni kavağın başında oturarak, o besliyordu, demiş. Padişah askerlerine emrederek dağlarda, taşlarda ne kadar geyik varsa toplattırmış. Kızı da pencerenin önüne koymuş, demiş ki: -Bak bakalım, hangi geyik senin kardeşin? Kız bütün geyiklere bakmış. En arkadaki düşünceli duran, keyifsiz, topal geyiği getirmişler. Kıza: -Bu mu, demişler. Bu geyik kardeşi olanmış. Kardeşi ile sarılmışlar, sohbet etmişler. Birbirleriyle hasret giderdikten sonra geyik: -Bacım, yerini bulmuşsun; iyi olmuş, demiş ve dağlara gidip; yiyip, içip her sabah gelip: -Bu eniştemin kıçığı, bu bacımın kıçığı; bu eniştemin kıçığı, bu bacımın kıçığı, demiş. Bunlar hayatlarına mutlu bir şekilde devam ededursunlar. Gel, gelelim; üvey anne de çocukları aramaya çıkmış. Araya sora kızın izini bulmuş. Kızı görünce tanımış. Kız da hamile imiş. Kadın, kızın bulunduğu şehirde bir yer bulup hizmetçilik etmeye başlamış. Bu şekilde belli bir zaman geçirmiş. Hizmetçilik yaparak hem çevreyi tanımış hem de muhabbeti artırmış. Vezirin kızını, karısını; ağanın karısını, padişahın karısını tanımış. Tanıdığı gibi vezirin karısı, üvey kızına gidip: -Efendim, vezirin kızı, ağanın kızı hamama gidiyor. Sen de gelmez misin, demiş. Kız: -Ben padişah oğlundan izin almadan gelmem, demiş. Kadın: -Sen izin al, ben yarın tekrar gelirim. Kız, eşi gelince: -Padişah oğlu, sağ olsun. Falancının, filancının karıları, kızları: ağanın vezirin kızları hamama geliyorlarmış. Müsaade edersen ben de gidebilir miyim, demiş. Padişah oğlu: -Git, demiş. Kız bohçasını, yiyeceğini, içeceğini, fındığını, elbiselerini hazırlamış. Kadın sabahtan gelmiş ve kıza: -Gidecek misin, demiş. Kız: -Haydi gidelim, demiş. Beraber yola koyulup hamama gelmişler. -Hani? Gelen giden yok, demiş. Kadın: -Gelirler, demiş. Kız: -Demek geç kaldılar, demiş. Ha geldiler, ha gelecekler derken, kadın: -Gel, sen soyun; senle ben yıkanalım. Onlar geldi mi bizim pis suyumuzda yıkansınlar, demiş. Kadın kızı kandırıp güzelce soyundurup, sabunlayıp bir güzel yıkamış. Kadın, kıza bir tekme vurup kıza kuyudan aşağı düşürüp

gitmiş. Bu kadın güzelce yıkanmış, süslenip püslenmiş. Padişah oğlunun karısı hamile olduğundan bu kadın da karnını doğum yapacaktı gibi sarmış ve kalkıp eve gitmiş. Padişah oğlu: -Hanım sana ne oldu? Hamama gittin. Güzelleşeceğin yerde, gittin çirkinleştin, demiş. Kadın: -Güneş vurdu yaktı. Hamam suyu yaktı, kocacığım. Bir daha gittiğim de bembeyaz, çok güzel olurum, demiş. Padişah oğlu da saf imiş, kadının bu dediklerine inanmış. Dolanıp, fırlanıp geyik gelmiş, demiş ki: -Bu eniştemin kıcı, hani bacımın kıcı? Bu eniştemin kıcı, hani bacımın kıcı, demiş. Bu geyik böyle her gün gelip; söyleyip, söyleyip gidiyormuş. Kadın: -Bu iş meydana çıkacak, demiş. - Kocacığım, bu geyiği kes. Sabahın tatlı uykusunda bizi harap edip uyandırıyor, demiş. Padişah oğlu: -Yav! Sen zamanında bunun için çok üzüldün, böyle oldun, demiş. Kadın: -Aman, çok üzüldüm; ama boşmuş. Sen geyiği kes, demiş. Geyik durumu anlayınca daha eve gelmemiş. Geyik hamama gelmiş. Gelmiş ki hamamın kapısı açılmış, girmiş içeri. Kuyudan aşağı eğilip bağırır: -Hu bacı, hu bacı! Ustura, bıçak bilendi; boğazıma direndi, boğazıma direndi. Kız kardeşi: -Hu kardeş, hu kardeş! Padişah oğlu Muhammed kucağında uyudu, demiş. Bir gün, iki gün derken bakıyor ki hamamcı, padişah geyiği buraya gelmiş. Hamamcı geyiğin kız kardeşi ile konuştuklarını dinlemiş. Hamamcı, padişahın oğluna gitmiş ve durum böyle böyle, demiş. Padişah oğlu da: -Aç kapıyı, gelip dinleyeyim, demiş. Fakat padişah oğlu evde katırın birini aç bırakmış, birini de susuz. Bütün dalgıçları, bütün milleti çağırır. Hamamı yıktırır, dağıtır. Koca dev gibi balığı dışarıya çıkarıyorlar ki Azrail gibi balık. Padişah oğlu bütün milleti göndermiş ve bıçağı çıkarıp balığı kesmiş. Kesmiş ki karısı ve kucağında altın perçemli oğlan. Paltosunu, kürkünü giydirmiş, sarmış ve eve getirmiş. Karısı, bu evdeki cadı kadının, üvey annesi olduğunu anlamış. Padişah oğlu bir katırın kuyruğuna, bir ayağını bağlamış; diğer katırın kuyruğuna, diğer ayağını bağlamış. Katırları koy vermiş. Katırın biri suya zorluyormuş, biri yemeye zorluyormuş. Kadını ortadan ikiye ayırıyorlarmış. Padişah oğlu, karısı ve oğluya muradına ermiş. Geyik, eskiden olduğu gibi her gün gelmeye devam etmiş: -Bu bacımın kıcı, bu eniştemin kıcı, diyor. Onlar yesin içsin, yer altına girsin, bizler de yiyelim içelim yer altında gezelim (Demir, 2017).

MASAL 44: KELOĞLAN İLE TİLKİ PADIŞAHI

Bir varmış, bir yokmuş. Bir Keloğlan'la bir tilki padişah varmış. Keloğlan ile tilki padişahı arkadaş olmuşlar, gezmeye çıkmışlar. Keloğlan şeytanmış demiş ki: -Sen burada bekle, ben hemen gezip geleyim. -Ben burada yatarım. Sen dolan da gel, demiş. Keloğlan üzümü tilkiden kıskanır, bağa götürmek istemezmiş. Keloğlan bağa varmış ki tilki kütüğün dibine oturmuş, üzüm yiyormuş. Keloğlan demiş ki: -Arkadaş, sen neden geldin buraya, ben sana

bekle demedim mi? Arkadaş, ben de seni bekliyordum. Gelmese de biraz üzüm yesem diye, demiş. Üzümü yersin, yiyemezsin derken Keloğlan, tilkiye bir iki tane vurmuş ve tilkiye: - Seni vezire şikâyet edeceğim, demiş. Varmışlar, vezirin yanına gitmişler. Keloğlan vezirin yanına çıkmış. Vezirin yanında üç tane kızı varmış. Kızları gören Keloğlan'ın aklı başından gitmiş. Tilkiyi falan unutmuş. Vezir bunu yanına çağırmış. Söyle bakalım derdini demiş: - Allah'ın emriyle kızına dünürüm. -Yok. Kızımı alabilmen için malın, mülkün olması lâzım. Oradan çıkmış, eve gitmiş. Tilkiye: -Tilki arkadaş, ben seni şikâyet etmedim. Böyle, böyle. Bana vezirin kızını alırsan sana bağı bağılıyorum, istediğin kadar üzüm ye, demiş. -Bundan kolay ne var? Keloğlan fakirmiş. Tilki paşa gitmiş, konak taşına oturmuş. Vezir bunu görmüş: -Gidin, bakın; tilki gelmiş. Ne istiyor? Tilkiye ne istediğini sormuşlar. O da: -Altın bölüşeceğim de bana çinik lâzım, demiş ve gitmiş. Vezire söylemişler. Çiniği göndermişler. Tilki çiniği almış, Keloğlan'ın yanına gelmiş. Demiş ki Keloğlan'a: -Keloğlan, sen bana bir kara sakız bul. -Ne apacaksın? -Sen sadece bul, gerisini sorma. Keloğlan karasakızı bulmuş. Sakızı çiniğe yapıştırmış. Onun üstüne de bir altın yapıştırmış. Çiniği alıp konak taşına oturmuş. Yine vezir tilkiyi görmüş. -Yine tilki paşa geldi. Ne istiyormuş, sorun? Gelmişler, tilkiye ne istediğini sormuşlar. Tilki: -Ne isteyeyim? Çiniğinizi getirdim, demiş. Çiniği alıp götürmüşler. Altına bakmışlar ki ne görsünler? Altın. Vezir demiş ki: -Bu zengin, bunun peşini bırakmayayım. Tilki ertesi gün yine gelmiş, konak taşına oturmuş. Yine çiniği alıp götürmüş. Böylece üç gün boyunca çiniği götürüp, altın yapıştırıp getirmiş. Tilki padişahı Keloğlan'a demiş ki: -Bak, ben böyle böyle yaptım. Vezirin kızına dünür olacağım, seni göreceğim. Keloğlan'ı giydirmiş, kuşandırmış. Kafasını iyice yıkamış. Tilki: -Oraya varınca kafanı falan kaşıma. Kaşığın küçüğünü al, ben demeden yemeğe başlama, demiş. Keloğlan kabul etmiş. Tilki padişahı gitmiş, dünür taşına oturmuş. Hizmetçiler vezire demişler ki: - Böyle böyle, Tilki padişahı geldi, dünür taşına oturdu. Konak taşına oturmadı vezirim. - Varın, sorun; ne istiyormuş? - Keloğlan için vezirin kızına dünürüm. Gidin, vezire söyleyin. Ne diyor? Hizmetçiler: -Böyle böyle vezirim, tilki padişahı kızınıza dünür gelmiş. - Çağırın, gelsin. Tilki padişahı Keloğlan'a demiş ki: -Ben gideyim, dünür olayım. Eğer seni isterlerse çağırayım. Oraya gitmiş” -Allah'ın emriyle, Peygamberin kavliyle kızınıza dünürüm. - Kime? - Keloğlan'a. -Git, oğlunu çağır da bakayım. Tilki padişahı kuyruğunu sallayarak Keloğlan'ı çağırmaya gitmiş. Cariyeler yemek getirmiş. Keloğlan herkesten önce sofraya oturmuş. Kaşığın büyüğünü almış. Tilki, kuyruğu ile bir tane vurmuş. Durduk yere Keloğlan kafayı "hart, hart" kaşımaya başlamış. Tilki, Keloğlan'a bir tane daha vurmuş. Vezir: -Neyse, siz gidin. Biz konuşalım, danışalım, demiş. Konaktan çıkıp bir dereye gelmişler. Tilki, Keloğlan'a kuyruğu ile güzel bir dayak atmış. -Ben sana tembih ettim. Sen oraya vardın, beni

elin içinde rezil ettin, demiş. Eve doğru giderken sığırcıyı görmüşler. Tilki padişahı demiş ki: -Vezir bizim eve bakmaya gelecek. “Bu sığır kimin?” diye soracak olursa, "Tilki padişahının” de, demiş. Motoru, katırı her şeyi tembih etmiş. Ertesi gün vezire haber göndermiş: -Gelin, evimize bakın, demiş. Onlar gelirken yolda sığırcıyı görmüşler. Vezir sığırcıya: -Sığır kimin? -Tilki padişahının. Ondan sonra koyunu, kuzuyu sormuş. Hepsinin tilki padişahının olduğunu söylemişler. Keloğlan'ın evi olmayınca gitmişler, bir devin evini almışlar. Evdeki devi de kuyuya atmışlar. Veziri devin evinde ağırlamışlar. Yedirmişler, içirmişler... Tilki: -Biz şu gün size dünür geleceğiz, demiş. Vezir: -Buyurun gelin, başımızın üstünde yeriniz var. Vezir, tilkinin zengin olduğunu düşünerek dünür geldikleri gün kızını Keloğlan'a vermiş. Kır gün, kırk gece düğün yapılmış. Aradan epey bir zaman geçtikten sonra tilki demiş ki: -Ben bunu bir deneyeyim. Bu bana bakacak mı, bakmayacak mı? Bu mahsustan hastalanmış, kuyruğunu kıvırmış. Kış günü gibi sobanın dibine yatmış. Ölmüş numarası yapmış. Keloğlan'a karısı demiş ki: -Tilki ölmüş, ne yapalım? -Kaldır, bir dereye at, demiş. Tilki: -Demek ki gerçekten bana bir şey olsa bakmayacakmış. Öyleyse ben buna bir ders vereyim de aklı başına gelsin. Tilki ölü numarası yapmaya devam etmiş. Tilkiyi dereye sürükleyip atmışlar. Tilki onlardan önce kalkmış, gelmiş. Eşiğin dibine yatmış. Kız tilkiyi görünce Keloğlan'a haber vermiş: -Tilki geldi, eşikte yatıyor. Keloğlan: -O başka tilkidir. O tilki öldü, gitti, demiş. Tilki, "tık, tık" kapıyı vurmuş, demiş ki: -Aç kapıyı. Ben seni evlendirdim, ev sahibi yaptım. Bunların karşılığı beni dereye atmak mıydı? Ben seni denemiştım. Daha ölmedim. Bunları duyan Keloğlan utanmış, üzülmüş. Hemen tilkiyi içeriye atmış. Yedirmiş, içirmiş. Gün gelmiş, tilki gerçekten ölmüş. Keloğlan bunu doktorlara götürmüş. Ama elden bir şey gelmemiş. Keloğlan bu tilkiye altın kafes yaptırıp içine koymuş. Çürüyene kadar orada bekletmiş (Demir, 2017).

MASAL 45: KÖPEKLE EVLENEN KIZ

Bir varmış, bir yokmuş... Memleketin birinde bir padişahla karısı varmış. Bunların hiç çocukları olmazmış. Padişahın karısı buna çok üzülürmüş. Sonunda canına kıymaya karar vermiş. Bir gün ırmak kenarına gider, kendini suya atıp boğulup gitmek ister... Yolda giderken bir köpeğe rastlar. Bu köpek de bir hoplayınca insan, bir daha hoplayınca tekrar köpek olurmuş. Köpek kadına sorar: «Nereye gidiyorsun bacı böyle?» «Hiç sorma. Çocuğum olmuyor da kendimi suya atmaya gıdıyorum.» «Çocuğun kız olursa bana verir misin?» «Keşke olsun da, veririm tabii.» «Haydi öyleyse sen hemen evine dön. Senin bir çocuğun olacak.» Aradan haftalar, aylar geçer, padişahın kansının bir kız çocuğu dünyaya gelir. Bu kız büyür, evlenme çağına gelir. Bu köpek bir gün gelip anasından kızını ister: «Bana

söz vermiştin, kızını almaya geldim.» «Peki, al senin olsun kızımız.» Köpek, kızı alıp köpekler padişahının memleketine gider. Burada bu kıza her akşam bir kahve pişirip içirirlermiş. Kız da kahveyi içince uyuyakalmış. Yanına kimin geldiğini kız bir türlü öğrenememiş. Böylece epey zaman geçtikten sonra bir gün kız köpeğe yalvarmış: «Beni buralara getireli çok oldu, annemin, babamın yanına götür de onları bir göreyim.» Köpek, padişahlara gidip durumu ona anlatır. O da : «Sakın götürme, der orada dil öğrenir.» «Ama çok yalvarıyor, ben hiç yanından ayrılmam, o da hiç bir şey öğrenemez.» Kız ile kocası köpek, kızın memleketine gelirler. Bir gün yanlarında köpek yokken bir ihtiyar bu kıza sorar: «Nasıl oralar? Kocandan memnun musun?» «Akşam olunca bana bir kahve içiriyorlar, kendimden geçiyorum. Yanıma kim geliyor, kim gidiyor, hiç haberim olmuyor.» «Gittikten sonra öyle yaparlarsa kahveyi ağzında sakla, o gidince tükür. Bakalım kim gelecek, dikkat et.» Köpekle kız tekrar köpekler memleketine dönerler. Akşam olunca köpek buna yine kahve getirir. Kız da kahveyi içmeyip ağzında saklar. Köpek gittikten sonra kız ağzındakini çıkarıp uyumuş gibi yapar. Odaya bir delikanlı gelir, soyunup yanına yatar. Bu delikanlının cebinde de kırk tane anahtar varmış, bunlar alınınca ciğerleri yanarmış. Oğlan uyuyunca kız bunun cebindeki anahtarları alıp oradaki odaları teker teker dolaşır; bir kapıyı açar, içerde çalışanlara sorar: «Ne yapıyorsunuz?» «Padişahın oğluna beşik yapıyoruz.» Oradan yandaki odaya geçer: «Siz ne yapıyorsunuz?» Kırk kapının arkasında da padişahın oğluna bir şey yapılmış. Kız dolaşırken nasıl oluyorsa anahtarları yutuyor. Padişahın ciğerleri yanmaya başlar. Padişah kızın kocasına der ki: «Ben sana demedim mi 'Bunu götürme' diye, dil öğrenmiş. Haydi bunu nereye götüreceksen götür.» Kız da hamile imiş. Kocası olan köpek bunu alıp başka bir memlekete götürür, orada kızı satmaya çalışır: «Padişah yakını satıyorum, alır mısınız?» diye bağırır. O memleketin padişahının kızı da deli imiş. Padişah: «Bu kızı alalım, belki kızımızı akıllandırır.» diye bu kızı alır. Bu deli kız da yanına gelen herkesi öldürüyormuş. Birisi bu kızın yanına girince hemen ona kefen hazırlarmış. Bu kız bir gün dağa giderken kazanla et pişiren birisine rastlar, sorar: «Ne yapıyorsun burada?» «Padişahın kızını bana vermediler, ona sihir yapıyorum.» «Bana da o etten ver de yiyeyim.» «Yok, bu et yenmez.» «Azıcık ver, ne olur.» Adam uzanıp eti vermeye çalışırken kız onu tepe aşağı eder. O zaman padişahın kızı akıllanır. Kız gelip oradakilere seslenir: «Padişahın kızını açın, o artık akıllandı.» Kapıyı açarlar, kız içeri girer. Orada akıllanan kızla horon atmaya başlarlar. Dışardakiler de kıza kefen hazırlarlar, kızın öldürüleceğini sanırlar. Bir de odaya bakarlar ki odada iki kız horon atıyor. Kız akıllanmış, ikisi birlikte oynuyorlar. Padişaha: 'Kızın akıllandı.' diye haber götürürler. Padişah kıza der ki: «Söyle kızım, ne istiyorsun? Dile benden dileğini.» «Ben bir şey istemiyorum.» Kız oradan çıkıp dağlara

gider. «Köpek Köpek» diye kocasını çağırır. Buluşunca köpek kıza sorar: «Burada ne yaptın?» «Padişahın kızı deli imiş, onu akıllandırdım. Ben buradan usandım, başka bir memlekete götür.» Köpek, kızı alıp oradan başka bir memlekete götürür. Köpek yine kızı satmaya başlar: «Padişah yakarı satarım, deliler akıllandıranı satarım.» Yirmi yıldan beri oğlu kayıp olan biri bunu alır. «Acaba oğlumuzu bulabilir mi?» diye eve götürürler. Kız o gece evin içinde olanı biteni dikkatlice gözden geçirir. O evin bir de hizmetçisi varmış. Bu kız sofradaki kırıntıları toplayıp alt kattaki ardiyeye inmiş. Meğer bu hizmetçi, evin oğlu kendisini almadı, diye onu buraya getirip bağlamış. Kızın merdivenden indiğini duyan oğlan kısılmış sesiyle: «Yine mi geliyorsun? diye kıza seslenir. Kız artıkları buna verdikten sonra kamçı ile de bir güzelce döver. Bu kız da saklandığı yerden olanı biteni görür. Yukarıya çıkınca ev sahibine işaret edip hizmetçiyi dışarıya göndermelerini ister. Hanım da: «Hamam tasını hamamda unutmuşuz, haydi kızım al da gel.» diye onu evden uzaklaştırır. Köpeğin karısı hemen merdivenden aşağı iner. Oğlan da hizmetçi zannederek: «Yine mi geliyorsun?» deyince kız da: «Ben o değilim, ben seni kurtarmaya geliyorum.» der. Kız hemen oğlanın iplerini çözüp yukarıya çıkartır. Oğlan başına gelenleri anlatır. Hamamdan gelen hizmetçiyi de kovarlar. Oğlanın babası kıza der ki: «Kızım, dile dileğini, vereyim muradını.» Ben hiç bir şey istemem.» Oradan ayrılınca yine köpeği bulur. Ona: «Ben buradan da usandım, der beni başka memlekete götür.» «Burada ne yaptın?» «Bir yitik varmış, onu buldum» Oradan da ayrılıp başka bir memlekete giderler. Köpek kıızı yine satılığa çıkarır: «Padişah yakarı alır mısınız, delileri akıllandıranı alır mısınız, yitiği bulanı alır mısınız?» diye bağırır. Biri yanına gelip sorar: «Bizim bir kızımız dilsiz oldu, onu konuşturabilir mi?» Bunlar kıızı alıp evlerine getirirler. Köpeğin kansı, dilsiz kıızı konuşturabilmesi için bir gece beklemelerini söyler. Meğer bu kızın bir sevdiği varmış, ona vermemişler. Kız da dilsiz numarası yapmaya başlamış. Herkes yattıktan sonra bu kız dilsiz kıızı gizlice gözetlemeye başlar. Bu dilsiz kız da geceleri yatmaz, ocağın başına oturmuş. Yarı gecede ocağın başında bir perde açılıp içinden bir delikanlı çıkar. Kız ile delikanlı konuşurlar, görüşürler. Sabaha yakın oğlan gider, kız yine dilsiz olur Sabah olunca kızın anasına, babasına durumu anlatır. Dilsiz kız da konuşmaya başlar. Kız oradan da çıkıp köpeği bulur. Ona: «Ben buradan da usandım, der beni başka memlekete götür.» «Seni padişahımızın oraya götüreceğim. Padişah büyük kızını görmeye gidecek. Ben seni oraya götüreyim.» Köpek, kıızı oraya götürüp misafir eder. Padişah büyük kızını görmeye gelir. Büyük bacısı kardeşinin bu kızla geldiğini görünce: «Kardeş, itin köpeğin kıızı seni yaktı yandırdı.» «Bacı, sen karıma niye öyle söylüyorsun?» Kız küsüp gider. Oradan ortanca bacısına giderler, onun misafiri olurlar. Bu sefer de bu bacısı aynı şeyleri söyler: «Kardeş, itin köpeğin kıızı seni yaktı yandırdı.» «Bacı, sen karıma

niye öyle söylüyorsun?» Kız oradan da küsüp gider. Kalkıp küçük bacısına giderler, orada misafir olurlar. Küçük bacısı bunları iyi karşılar: «Hoş geldiniz» der. Orada otururlarken kız sancılanır. Bunu, kız köpekler memleketindeyken kahve içtikten sonra yanına gelen delikanlı yaştaki padişah da duyar: «Benim karım da olaydı, onun da bir oğlu olurdu.» Bu kız bir oğlan doğurur, ağzından da yuttuğu anahtarlar geri gelir. Padişah bunu duyunca: «Öyleyse bu benim karım.» der, yanına gider ki hakikaten de karısı. Kırk odada çocuğa yapılanları alıp ona giydirirler. Yiyip içip muratlarına geçerler (Sakaoğlu, 1975).

MASAL 46: KURT BABA

Bir varmış Bir yokmuş Allah'ın kulu çokmuş çok söylemesi günah imiş. Zamanın behrinde fakir bir sığır çobanı varmış, bunun yedi de kızı varmış. Acın yatar gücün kalkar geçinir giderlermiş. Bir gün sığır yayarken yanına bir kurt gelmiş, -Selamünaleyküm çoban baba - Aleykümselam kurt baba -Şu kızını bana verirsen sana bir ölçek altın veririm demiş, - "Vallahi ne söyleyim, anasına bir danışayım da öyle gel" demiş. Akşam eve gelince; -"Avrat durum böyle böyle yanıma bir kurt geldi, kızını bana verirsen sana bir ölçek altın veririm dedi ben de anasına bir danışayım yarın gel dedim. Sen bu işe ne dersin" demiş. -"Aman herif bu fırsat tepilir mi hemen ver gitsin" demiş. Ertesi gün kurt bir ölçek altınını gelip kızı alıyor sırtına attığı ile çekip götürüyor. Bir dereye yiyip ağzını yalıyor. Birkaç ay sonra tekrar çobanını yanına gelir. -"Çoban baba kızın işin ardından yetişemiyor bu kızını da ver de bacısına yardım etsin" demiş. O kızıda alıp götürüyor bir dereye yiyip bir kaç ay sonra yine gelir. Çobandan bu sefer de diğer kızını ister. Çoban: -"Kurt baba, bizim de işimiz gücümüz var ikisini götürdün anasına yardım ediyorlar veremem" diyorsa da; Kurt: -"Aman canım ne olacak sürü sürü koyun, sığır iş güç kızlar işin ardından yetişemiyor işler bitsin geri getiririm endişe edecek ne var" demiş. Böyle böyle kurt kızların altısını da götürüp yemiş. En sonunda küçük kızını da istemeye geliyor. Çoban olup bitenden habersiz küçük kızını da yollamaya karar vermiş. Eve gelip durumu karısına kızına söylemiş. -"Hazırlan kurt enişten gelip yarın seni bacılarının yanına götürecektir" Küçük kız: -"Ana bir heybe kete yap, elimi kolumu sallaya sallaya nasıl gideyim, benim orada canım sıkılır kedimi de yanıma alayım da bana can şenliği olur" demiş. Bir heybe kete yapıyorlar kız kedisinide yanına alıyor sabahtan kurtla birlikte yola çıkmışlar. Gitmişler, gitmişler. Kız: -"Enişte daha gelmedik mi?" deyince. Kurt kıza sinirlenmiş; -"Bana enişte deme Kurtbaba de" demiş. Gide gide dağ başında bir kulübeye varıyorlar. İçeri girince kurt kapıları kilitlemiş. Odanını birinden bir kadın memesi getirip kıza; -"Şunu yiyeceksin" diye vermiş. Kız memeyi eline alınca hemen tanımış. -"Bu büyük bacımın memesi; bacılarımın başı sağ değil" demiş.

Memeyi bir tarafa saklamış. Kurt tekrar gelip memeyi ne yaptığını soruyor, kız yedim diyorsa da, Kurt: -"Memem neredesin?" diyince Meme lisana gelip; -"soğucak hasır altındayım" demiş. Kurt: -"Tamam çaresi yok seni de yiyeceğim" demiş. O gün kıza bir başka meme daha vermiş. Kız bu memenin de başka bir bacısına ait olduğunu hemen anlayıp, bu sefer bıçağını çıkarıp memeyi ufak ufak doğramış, kedisine yedirmiş. Kurt gelip de; -" Memem neredesin?" diye sorunca Meme: -"Sıcbiraz yürek başındayım" demiş. Kurt: -"Bu sefer tamam, seni sevdim öteki bacıların senin gibi çıkmadı şu kırk anahtarı al her biri bir odanın anahtarı otuzdokuzunu aç gez, fakat sakın ha kırkıncı odayı açma" demiş. Kurt dışarı çıkar çıkmaz kız odaları tek tek açmaya başlamış. Halılar, kilimler, altınlar, inciler akla gelmedik hazineler, yiyecekler, içecekler odalar ağzına kadar dolu. Kiminde halılar dokunuyor, kiminde deriler işleniyor. Kırkıncı odaya geliyor kapıyı açıyor ki, bir de ne görsün her taraf çayır çimen şırıl şırıl sular akıyor çayırdaki da bir at yayılıyor ki sorma gitsin. At kızı görünce öyle bir kişnemiş ki yer yerinden oynamış. Hemen kız kapıyı çarpıp dışarı çıkmaya kalkmış ya Kurt çıkıp gelmiş. -"Sana kırkıncı odayı açmayacaksın demedim mi? Akşama seni yiyeceğim" Kız: -"Tamam yemeye yiyeceksin ama üstüm başım ter kir içinde çarşıya git bana temiz bir urba al, hamama götür iyice bir temizlenip yıkanayım, ondan sonra şu ocağın üstündeki demire as cipir cipir yağım damlaya damlaya ye" demiş. Kurt peki deyip çarşıya gitmiş. Kız bu ara odalardan alabildiği kadar altını inciye torbasına doldurup bir de deri alıp kurdu beklemeye başlamış. Kurt çarşıdan elbiseyi alıp gelince kalkıp hamama varmışlar. Kurt dışarıda bekleye dursun, kız hamama girince hemen torbasından çokca altın verip hamamcıyı razı etmiş. Hamamcı kız içeride yıkanıp keseleniyor diye kurdu oyalarken kız deriyi ters çevirip başına takmış, kendine kel oğlan süsü vererek oradan uzaklaşmış. Vara vara bir beyin evine ulaşmış. -"Ben yoksul kimsesiz bir Keloğlanım elimden pek iş gelmez Ağam ne olursun kazlarını güderim karın tokluğuna burada kalayım" Bey: -"Peki gel çalış" demiş. Akşam olunca kümeste kazların tavukların içinde yatar gündüz onları güdermiş. Bu kız aslında dünyalar güzeli ayın ondördü gibi bir kızmış. Bir gün şehirde hatırı sayılır bir beyin düğünü çalınıyormuş akşam olunca başındaki deriyi çıkartıp temiz elbiselerini giyen Keloğlan ayın ondördü gibi bir kız olmuş. Doğru düğün evine varmış. Çalmış, çağırmış, oynamış bunun güzelliği karşısında milletin ağzı açık kalmış. Düğün dağıldıktan sonra bu kız tekrar Keloğlan kılığına girip gitmiş kümese yatmış. Keloğlanın kaldığı evin beyinin kızı da düğünden dönüyormuş bakmış ki Keloğlan çör çöp içinde kümeste yatıyor, -"Kalk oradan pis kıllı akşam düğüne bir kız geldi ki gelsen de görseydin. Neyin nesi kimin fesi olduğunu bilsek de Ağbeyime alsak" Keloğlan: -"Ben ne bilirim bacım zavalı kıllının biriyim" demiş. Beyin kızı gelip de düğünde gördüğü güzeli kardeşine anlatınca oğlan kızın

gaybetine âşık olmuş. -"Gidip bu kızı arayıp bulacağım onunla evleneceğim" demiş. Ertesi gün yola çıkacak heybesine aç kalmasın diye kete çörek yapıp koymuşlar. Keloğlan düğüne giderken parmağına bir yüzük takmış kızın tek nişanı da bu yüzükmüş. Oğlan yola çıkarken, Keloğlan önüne geçmiş. -"Beyim uzun yola gidiyorsun sana bir halka da ben yaptım ne olursun hatırımı kırma yolda aç kalırsan yersin şu keteyide benim için al" Oğlan; kendi kendine" Bu kılının yaptığı kete yenmez ya hatırı kalmasın alayım da köpeğime yediririm" diye düşünmüş, Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş altı ay bir güz gitmiş, azığı tükenmiş. Birazmış susamış bir halde, çeşme başında konaklamış. Heybeyi karıştırıyor ki sadece kılı Keloğlanın yaptığı kete kalmış. Başka bir şey yok. -"Ulan ben bunu köpeğe yediririm diye almıştım ya çaresiz yiyeceğim başka yiyecek kalmamış" demiş. Keteyi ortadan böler bölmez yüzük içinde pat diye düşmüş. Oğlan: -"Eyvah, benim aradığım evde imiş bu kadar yolu boşa tepmişim" deyip, dönüp memleketine gelmiş. Eve varıp odasına kapanmış. Hizmetçileri çağırıp akşam yemeğini Keloğlan ile gönderin demiş. -"Aman efendim nasıl olur, yemeğin içine kılı tüyü dökülür" diyorlarsa da -"Hayır, yemeğimi onunla göndereceksiniz" demiş. Akşam kılı yemeği getirince hemen oğlan kapıyı kilitliyor üstündeki keçi derisini açar açmaz bir de ne görsün gün görmedik bir kız. Beyin oğlu ile bu kız evlenip karıkoca olmuşlar. Aylar, günler neşe içinde geçip giderken, Bey oğlu bir gün pazara inmiş, pazardan bir katır alıp gelmiş. Penceresinin önünden geçerken katır kıza dönüp; -"Akşam olsun da ben sana yapacağımı biliyorum" demiş. Meğer kurt bu eve girmek uğruna katır kılığına girmişmiş" Bey oğlunun da öyle ağır uykusu varmış ki uykuya dalınca davul çalsan uyanmazmış. Gece olupta oğlan uykuya varınca kurt gelip karıyı yakaladığı ile sürüklemeye başlamış, tam kapının merdivenlerinden aşağı inecekleri sırada kız elbiselerini yırttığı ile kurdu merdivenlerden aşağı yuvarlayıp, hemen kapıyı da kilitlemiş. Kurdun sırrı açığa çıktığı için sabah olunca bakmışlar ki ortalıkta katır filan yok. Aradan bir kaçgün sonra bu sefer adam pazardan bir koç alıp gelmiş. Koç pencerenin önünden geçerken kıza; "Akşam olsun da sana gösteririm" demiş. Akşam olup da kurt gelince kız yine bir hile ile elinden kurtulup kurdu dışarı atmış. Kız kocasına demiş ki; -"Bana bir arslanla bir kaplan alacaksın kapının önünde evi bekleyecekler eğer almazsan beni sevdiğine inanmam" Kocası: -" Oooo ondan kolay ne var avrat, istediğin arslan kaplan olsun" deyip alıp gelmiş. Kurt bu seferde başka bir kılığa girip gece kadını tekrar yakalamış, eteğinden tutup sürükleye sürükleye götürürken kapının eşiğinde kız eteğini kestiği ile kurdun elinden kurtulmuş. Kurt merdivenlerden aşağı yuvarlanmış. Arslan ile kaplan kurdu yakalar yakalamaz parça parça etmişler, böylece kız bu beladan kurtulmuş. Yiyip içip muratlarına ermişler (Aslan, 1994).

MASAL 47: KUŞ ŞAHI

Evvel bir padişah ava çıkmış, ava çıkınca önünden bir geyik kaçmış, geyiğe elindeki kelendi atınca geyik bir gelin olurmuş. Gıyamaz kemendi atmaz, fakat bu sefer gene gelin bir geyik olur. Adam geyiği takip ede ede memleketinden dışarı çıkmış. Oradan İstanbul'a gelmiş. İstanbul' da Hoca Tarzan deyi birisi dellal çağırdırmış. -"Sabaha gadar bi güzel cariye sevip, gırk altın alıp iş gören var mı?" "Ben varım." Bu geyiğin arkasından geden şehzade. "Gel oğlum öyleyse." Yanına bir cariye gatmış. Sabaha gadar onun ile görüşmüş, sabahdan iki at semerlemiş, bir de çıplak hayvan çekmiş. Bunları götürmüş bi goca dağın önüne. Şo gaşlar gibi çıkılmayan yerlere varmış. Ora varınca Hoca Tarzan demiş ki: "Soyun elbiseni." Elbisesini soymuş, hayvan ölüsünün içine girdirmiş ve demiş ki: "Bir rüya göreceksin, çıkınca bana haber vereceksin, bana gördüğün rüyayı devereceksin." "Pekey." Oğlan daha böyle bir şeye rast getmemiş. O ileşin olduğu yer Cevher Dağıymış. O dağın başı hep cevhermiş. Goca guşlar endiği gibi ileşi almış ve dağın başına çıkmışlar. İleşle beraber oğlan dağın başına çıktı mıydı oğlana, ordan daşları yuvallamasını emretmiş Hoca Tarzan. "Sen ordan daşları yuvalla, ben yolunu göstereyim sana." Epey daş yuvallatmışlar. Ondan sonra Hoca Tarzan atlara o cevherleri yükletmiş varmış getmiş. Bu geyiğe âşık olan oğlan orda galmış. Gelin oğlanın ismine Mürgü Şah derlermiş. Oğlan yuvarlanı yuvarlanı çıplak bir vaziyette dağın o bir tarafına ulaşıyor. Oraya varmışlar, gafası guş gendisi, yani vücut tarafı insan olan biriyle garşılaşıyorlar. "Selamünaleyküm." "Aleykümselem." "Burda ne yaparsın?" "Ruhu müskünden geldim." "Ben de hurda guşlara sultan Süleyman zamanında hakim oldum. Her sene guşlar gelir ben mühür/erim, mührümü yemeyen guşlar uyuz olur, ölür. Ben senede bir ay guşları mühür/erim." "Pekey." demiş ve orda galmış, yani şahın yanda galmış. Bu şah guşları mühürlemeye getdiğinde oğlana gırk tene anahtar veriyor. Bu gırk gapıdan otuz dokuzunu aç, fakat gırkınıcıyı açma diye tembih ediyor. "Buraya girme, bu odaya girme, ben gırk günde, otuz günde gelirim, her odayı açtın mı içerde gez, gönlünü egle. Şu odayı sakın açma!" "Pekey." O şah gelmezden önce, o açılması yasak olan odayı bi açmışmış, bi bağ içinde mükemmil bi havız, mücevherden yapılmış bir köşk, köşkün altı havız. Oğlan bir çubuğun dibinde yatırken üç güvercin gelmiş, güvercinler arda soyunmuşlar. Bunlar Gamer Beni, Şemsi Beni, bunların Üçü de peri padişahının gızıymış. O oğlan guşlara getdiğinde gızlar gelir o havızdan yıkanmışlar. Bakmış gızların içerisinde en eyisi Şemsi Beni. Oğlan sürünü sürünü varmış ve onun gömleğini gapmış. Gömleği gapınca o bir iki peri gızı gömleği gapdığı gibi getmiş. O gız arda galmış ve oğlana demiş ki: "Ben sana yar olmam, etme, benim gömleğimi ver." "Asla vermem." Guşların padişahı

demiş ki: "Ay oğlum, ben burayı açma dedim sana, bunlar senede bir yol gelirler, yıkanır, yıkanır, ben sana başına büyük iş açarsın, burayı açma dedim, neden açdın?" "Ben böyle güzeli çok zor bulurum." "Bu senin elinde galmaz." "Pekey galır galmaz baba, memlekete gede/im biz onun babasının gönlüyle evlenelim." Peri padişahının sırtına hop olmuş, rubu müskün galesini aşmışlar gelince oğlan babasına demiş ki: "Bu gızın gömleğini saklayalım, bu gömleği bu bir giyerse bu gız hurda durmaz." Buna bir bina yaptırmış, binanın temelini bir daşı oymuş, peri padişahının gızının gömleğini daşın içine goymuş, temele atmış. Oğlanı içeri hazırlamışlar, peri gızı gömleğin kokusunu daa ardan duymuş. Oğlan gelmeden o binayı sökmüş, gömleği çıkarmış, geymiş daha sonra bir güvercin şeklinde evin saçağına oturmuş. "Şeyhler şahı, nikahlı ailem, şimdi senin anam babam gönlü oldu. Memnun kaldılar, lakin benim anam babam nereye getti deye izdirap içinde, meşakgat içinde. Beni bulup da müşerref olmak istersen Gevher-i Nigon'a gelesin." "Etme." deyip oğlan yalvarmış, pır uçtuğu gibi: "Allah ısmarladık." demiş getmiş. Oğlan sabahleyin ağlayı ağlayı babasına durumu izah etmiş. "Nerede bunun yurdu?" "Gevher-i Nigon." "Her tarafı aradalım." Sormuşlar heç kimse Gevher-i Nigon'u bilmiyor. Buna gene çare aramak lazımsa Hoca Tarzan'ın yanna getmenin faydalı olduğu düşünülür. Gelmiş Hoca Tarzan'ın yanna, o Hoca Tarzan demiş ki: "Bir saat iş gören var mı?" "Ben varım." Götürmüş içeri yanna bir gız gatmış, gızın yarma yatınca oğlan demiş ki: "Alayı gören, ednaya bakmaz, Müdevver günü gören, aya bakmaz." Oğlan gıza eyvallah etmemiş, çünkü aşgı peri gızında, "Alayı gören, ednaya bakmaz, Müdevver günü gören, aya bakmaz." Sabah olmuş bir çıplak hayvan, iki de semerli hayvan çekip bindirmiş bu oğlanı, eski yerine varınca adam tekrar soyunmasını istemiş. "Soyun bir rüya görecekisin, bu rüyayı bana annadacaksın." "Soyunmayacağım, elbisemle gireceğim, mülevves olur elbisem." "Olsun." Oğlan elbisesiyle girmiş, Hoca Tarzan hayvanı çekmiş, saklanınca ileşi galdırmış ve cevher dağına çıkarmış. "Tekelle daşları." "Eskiden sende on bin lira alacağım var, boşa yuvalladığım daşları da götürdün getdün, bi daha havana goyup da yuvallamamlı" O indiği yerden aşşığı inmiş. "Ülen gızı gaçırdın." demiş Guş Şahı. "Gaçırdım." "Ben sana başına bela açarsın dedim, o sana yar olmaz. Bak başına höyük bir sevda açdın." "Pekey baba, bunun çaresi nedir?" "Bizim bin, bin beş yüz yaşında guşlarımız var. Çok gezerler. Gevher-i Nigon'u soralım, bi sene dur hurda, guşlar gelince soralım. Gevher-i Nigon'u bilen varsa seni göndereyim." "Pekey." O sene orda durmuş, guşlar gelince beraber getmişler ve guşlara sormuşlar: "Gevher-i Nigon adında heç bir gale bilmeyiz, benim bir ağabeyim var, biz üç gardaşız, ona sizi göndereyim seni guşun biriyle. Onun guşları daa höyük, buraya altı aylık yol." Oraya onu guş ile göndermiş, orda guşları toplamış, o da demiş ki: "Biz de bilmeyiz." Oradan onları o da ağabeyine göndermiş, bu defa orada onların guşu

da toplanmış, mühürlenirken birisi guşuh demiş ki: -"Gevher Dağı deyi bir dağda yuvamız vardı, annem bizi yuvada dururken peri memleketine kaçmış, periler bunu yakalamış ve götürmüşler. Annem yalvarmış, yuvada yavrularım aç galdı deyi, beni bırakın, bi daa bu memlekete aşmam, size yemin ederim, yedi sekiz gün sonra annem geldi. Biz açıklıktan bir hoş olduk, bize annem böyle anlattı, Billur Dağı 'nı bıraktık, orda yuvamız vardı annemden böyle duyduk, her ihtimale garşın periler oraya yakın olması lazım." "Bunu o dağa gadar götür." Almış bunu o dağa eletmiş. "Ne olur peri padişahının gızı benim ailem, beni bekler, sana heç bir şey yapmazlar, beni biraz ileri perilere gadar götür." Peri padişahı da tembih etmiş: "Benim damadım icab eder de eğer gelirse, bi şey etmeden getirin." Guş hemen peri memleketine aşınca, periler guşu yakalamışlar, padişahın yarına eletmişler. Harem tarafında gıza elçi varmış, orada gızlan evlenmişler, orada bi kaç sene durunca, yetmiş seksen periye hediye yükletmişler ... Memleketine gızı göndermişler. Peri padişahının gızı gelmişmiş babası bir harpde, gızı demiş ki: "Sen beni bırak, bu kafirlere bi gılıç sallayayım, haini bir öğrensinler." Yanlarındaki asgerler peri ile beraber asgerlere bir yanaşırlar bütün asgerleri mahvederler. Oğlanın babası bu durumdan memnun galmış, gelince beraber varmış, orda gızın bulunduğunu anlatmış, yanındaki perilere geriye dönüp getmelerini emretmiş, asger germiş. Gız demiş ki: "Beraber giderken eyi bir sahraya varmışlar, orada galıp geceyi geçirmeye garar vermişler. Orda bir çadır dutmuşlar. Gızı bırakan oğlan getmiş yıkanmış gelmiş. Gız yıkanmaya getmişmiş, orası garınca diyarıymış, garıncalar göpek gadar bayüklermiş. O garıncalar gızı o diyarda yemişler. Periler oraya çıkmış ve gızın cesedini orda bulmuşlar." Gocası oğlan demiş ki: "Ben onu bırakıp gedemem, ben onun cenazesinin başında galırım." Peri padişahının verdiği bütün erzakları geri vermiş. Oğlan gızın gaprinin başucunda gününü geçirmiş. Orda galruş, peri padişahının erzağını filan hep göndermiş. Hazreti Peygamber miraçtan döndüğünde buna rast gelmiş: "Burda nasıl galdın?" "Biyle böyle oldu, peri padişahının gızıylan evlendim, gızı da ganncaya yedirdik, onu parçaladılar, ben getmedim, bunun gaprinin başında beklerim" der (Alptekin, 2002).

MASAL 48: GUŞÇİ BABA

Evvel zaman içinde halbur saman içinde esgi tas esgi hamam içinde, adamın birinin üç oğli varmış. Bunnar avcılıh yaparah geçinirmişler. Bunnar her zamanki kimi gene ava guşa getmişler. Bi avın peşine giderken bi guyiya raslamışlar. Gardaşlardan böyügi demiş ki: "Bi asın beni bahım ne var içerde?" Bunnar ipi bağlir böyük gardaşın beline asırlar guyudan aşşağı. Birez assılınca, içerden bağirir: "Oy, yandım anam." Buni çekirler yuhari. Bu sefer ortanca gardaş diyir: "Beni asın aşşağı." Bunun da beline ipi bağliyip asırlar. Bu da birez

assılınca başlır bağır miya: “Yandım anam, çekin beni.” Oni da çekirler, bu sefer kucuk gardaşları diyir ki: “Ben yandım dedühçe asın, yandım dedühçe asın.” Bunun da beline ipi bağlirlar, bu “yandım” dedühçe asırlar. “Yandım” dedühçe asırlar. İp yetimir. Pirahırlar. Bu düşir guyiya. Garannuh bi guyi. Birez ortaluğı gezir, bahir ki bir süri kapi var. Gidir birini açır, bahir ki bi güzel otdurmuş gergef işlir. Altun davuşan altun tilkiyi goymış bi sininin içinde. Gidir bi odayi orda da bi dünya güzeli gergef işlir. Açır öbür odayi burda da daha güzel gız. Hulesa üç oda da üç baci birbirinden güzel, bunnari alir gelir geyunun olduğı yere. Gardaşlarına bağırir ki: “İpi uzadın aşşağı.” “Böyük gardaşım bu senin olsun.” Önceki gızı verir yuhari. “Al ortanca gardaşım bu da senin.” İkinci gızı verir yuhari. Bu gızları verir yuhari, o en son bulduğı diyir ki: “Bah, ben onnarın en güzeliyim. İstersen çıh da beni sen çekersin. Sora gardaşların seni yuhari almazlar.” “Yoh.” Diyir bu. “Benim gardaşlarım ele insannar mı?” “O zaman al ambu ikki guş teleğini, olur ki gardaşların seni yuhari almazlar. Bunnarı birbirine vurursan ikki dene goç gelür. Döğüşmiye başlarlar. Bunnarın biri gara, biri bayaz. Eğer sen bayaz goça binersen işşih dünyiye çıharsan. Yoh gara goça binersen yeddi gat yerin dibine geçersen.” Neyise buni da yuhari verince, gardaşları bahir ki bu çoh daha güzel. Bu gardaşını yuhari almırlar. Başlırlar aralarında çekişmiye. “Buni ben alacam. Yoh ben alacam.” Kuçuk gardaş aşşağıda beklir beklir kimse seslenmir. Bu bahir ki bunnardan bene fayda yoh. Bu telehleri vurir birbirine essahdan ikki goç gelir. Bi gara bi bayaz. Bu şaşurduğundan binir gara goça eyice gidir yerin altına gidir gidir bahir ki bi yerde bi dev yatir. Gapının başında da bi gılıç. Ordan o gılıcı çekir. O devi orda öldürir. Gidir bi ağacın dibinde yatir. Bu artuh orda ne kadar yatir bilinmez, bi cıvıltıyinnan uyanir. Bahir ki bi yılan sarılmış ağaştan yuhari. Yuharda da anka guşunun yavrıları var, bağırir. Bu hama ordan gılıcını çekir, bu yılanı öldürir. Gene yatir. Uzhadan yavrılarının sesini duyan guş gelip buni öldüreceğı sıra da yavrıları diyir ki: “Ana sahnı oni öldürme. Bizi gurtardı. O olmasa yılan hepimizi yiyecehdi.” Guş bunnari duyunca ganatlarını açıp bu oğlana kölge edir. Adam uyanınca, guş buna diyir ki: “Benden bi dileh dile. Bu da diyir ki: “Benim ne dileğim olacah. Beni işşih dünyiye çıharmanın golayı.” Bu binir guşun ganatlarına. İşşih dünyiye çıharir. Bahir ki gardaşları hale daha geyunun başında çekişirler. Bu daha bunnara heç yanaşmir. Gıza da daha sahap olmir. Ordan alir başını gidir. Gidir bi yere ki, tellah bağırir: “Yirmi dört sahat atın derisinde kim yatarsa, padişah gızını ona verecek.” Bu padişahın gızını almak için giri atın derisine de yatir. Buradan gelir anka guşları alırlar da goyırlar Cenkerlüh galasının tepesine. Bu uyanir ki, beni goymışlar bi galanın tepesine ki, uci yoh, bucağı yoh bi galanın tepesindeyem. Ne inilür, ne çıhlur. Etrafdan develer geçir ama sesini kimse duymir. Galanın başı altun inci doli ama neye yara. Buradan inmenin mimkini yoh. Burada

az durir, çoğ durir. Diyir ki: “Burada bele durmayınnan olmaz. Ben de gendimi atım aşşağı da ölüm.” Gendini atir aşşağı yuvarlanır yuvarlanır, bi yerde durir. Gendine gelir ki bişe olmamiş. Buradan gahir gidir. Gidir ki bi adam dünyanın guşini toplamış, yem yedürir. Yahlaşir yanına, selam verir: “Selamın aleyküm guşçi baba.” “Aleyküm selam Cihan şahi..” “Sen benim cihan şahi olduğımı nerden bildin?” “Ece ben dünyanın guşunu beslirem, helbet bunnardan bişeler öğrendim. Peki, sen benim Guşçi, Baba olduğumi nerden bildin?” “Sen dedin ya, ben Cihan Şahi'yam. Bu Guşçi Baba, buni alir yanına bi zaman baraba durirlar. Bi gün Guşçi Baba diyir ki buna: “Ben gidirem gardaşlarımı görmiye. Sen buralarda dolan ama sahin ambu odanın gapısını aşma.” Guşçi Baba gidince, bu gahir odalari hep dolanır, o aşma dedüğü odanın gapısını da açir. Bahir ki orta yerde bi küçük havuz, üç dene masa, üç dene de gız resmi. Birden üç gögerçin gelir. Gızların adlarını söyler. Birinin Gamer, birinin Belgıs, birinin de Şemşi. Bunnar üç baciymiş. Bunnar peri padişahının gızlari Bunnar o havuzda çimirlir. Bu bu sefer bunnarın en kuçuguna vurilir. Dönir gelir Guşçi Baba'nın yanına. Guşçi Baba, bunun halından annir. Oğlan da Gördühlerini buna annadir. Guşçi Baba diyir ki: “Oğlum bunnar peri padişahının gızlaridir. Bunnar insan oğli almazlar. Zaten sene de bi defa gelürler. Seni almazlar.” Neyise bu hergün gidir o havuzi gollir. Bahir ki geldiler mi? Gele gele senesi gelir. Bu gızlar gene gelirler. Bu girir masanın altına bunnari gollir. Bunnar soyunup havuza girirler. Çimirlir. Bu da gizlendiği yerden çihir o küçük gızın elbiselerini gızlır. Bu sefer gızlar havuzdan çihir elbiselerini giyerken o küçük gız arir arir elbiselerini bulamir. Öbürleri gidir. Bu Cihan Şahi çihir meydana. Gızın elbiselerini vermir. Elbiseler insanoğli gohir. Gız gidemeyince Cihan Şahi'yinnan baraba galir. Bunnar evlenirler. Bunnarın olir üç dene uşağı. Ama gız burda durmiya heç yanaşmir. Bunnarın üç dene uşağı olunca, Cihan Şahi diyir ki gendi gendine.” Artuh bu bene alışmışdur. Daha getmez. Gahir bi mermerden bi sütün yapir da köyneği goyir onun üstüne. Peri gızı bi gün övi süpürürken köyneğinin gohisini alir. Gidir kögneğini geyir ordan gaçir. Gız gaçınca bu ağırlı sızlır. Guşçi Baba bahir bunun halına dayanamir. Dünyanın guşlarini toplir bahım bunun yerini bilen varmi? Bütün guşlara sorirlar. Heç biri bilmir. Yalavuz bi alaca garga diyir ki: “Ben onnarın yerini bilirem. Anam bizi orada cücüh çihartmışdur.” Guşçi Baba, Anga guşuna diyir ki: “Sen buni peri padişahının sarayına götürecesen.” Anga guşi da diyir ki: “Ben buni götürürrem ama, bene gırh hokka etinnen gırh hokka da şarap getürecesiz. Ben anca ele götürürrem.” Bunnar gidir gırh hokka etinnen, gırh hokka da şarap getirirler. Bindürirler anga guşunun ganatlarına yola çihirlar. Guş ga diyir, et verir; gı diyir şarap verir ga diyir, et verir, gı diyir şarap verir o perilerin memleketinin sinoruna götürir. Gidir ki, o peri gızının bacısının biri de gidir ere, evlenir. Meğer o giden kuçuh bacilarini da aralarına almamişlar:

“Sen insanoğli gohirsan diye.” Buna bele davranduĥlari için de o gız gaşduğuna pişman olmiş. Bu Cihan şahi'ni görünce sevncnden uir. Gidir sarilir bunun boynuna. Buni alır götürir babasına: “Baba, bize izin ver de ben geldiğm yere gidim. Benim yerim çocuklarımın yaniyimiş. Zati burda beni kimse yanına almir. İnsanoğli gohiram diye.” Peri padişahi da ikki gızının dğnini birlhte yapir. Gırh gün gırh gece eğlenirler, toy düğün yapirlar. Elem yiyir içir yere geçir, biz de yiyip içip bu dünyadan gcececek (Ayyıldız, 2001).

MASAL 49: KUşLAR PADİşAHININ KIZI

Vakt-1 zamanında, bir padişah varımış. Bir gün, bu padişahın gözü kr oluyor. Bu padişahın da üç oğlu varımış. Bir gün, bunlar diyorlar ki: "Padişah oğlu olak da, babamızın derdine bir deva bulamıyık!" Efendim hyk oğlu, babasına varıp diyor ki: "Baba, bu senin derdiyin devası neci?" "Yavrım, benim gözümün ilacı, atımın ayak basmadığı yerden toprak alırsanız, gözümün ilacı bu." diyor. "Ohooo bundan kolay ne var?" Büyük oğlan, bir ata biniyor,  aylık yol gediyo, ardan bir avuç toprak alıp geri babasının yanına geliyor, diyor ki: "Baba, ilacımı getirdim." "Nasıl etdin oğlum?" "Filan yere vardım, işde şu gatlı yol getdim, filan yerden aldım." "Ohoooo bire yavrım, ben o dediğin yere bir saatde varıp geliyordum," demiş. Sonra, ortancıl oğlan gediyo. Bu da altı aylık yol gediyo, o getiriyor. Onu da kabul etmiyor. Güccük oğlan gedici ya, bunu önüne bir dervif baba iras geliyor. Bunun önüne çıkıyo diyo ki, dervif baba: "Oğlum, babilen derdine deva bulmak için, filan galada babilen bir atı var, küfeylan bir atı var, ona binesin ki, onuyinen derde deva bulasın. O galanın anakdarı da, babilen sakalında bağlı. Bunu da alsa alsa anan alır," diyo. ocuk, geri geliyor, asılıyo anasının yakasına: "Ana, etme dutma, şu babamın sakalından anakdarı al." Garı, buna dayanamıyo. Padişaha varıyo, bunu dizinin stdne yatırıyo. Saçını solunu öte gurcalayıp beri gurcalayıp derken, padişahi uyutuyo. Sakalından anakdarı eziyo, oğluna veriyor. Oğlan, anakdarı alana gadar, hücum ediyor o galaya. Galaya varıyo, gapiyi aıveriyor ki; hakik rengine bir at! Atı hemen çekiyor biniyor, mahmızlıyo. Amma at, birinci mahmuzda sıriyeşin, padişahın gulağına sesi geliyor. Padişah: "Allah avrat, gözün kr ola, atım getdi, diyo. "Niyetliyim herif, oğlu yun hatırına dayanamadım. Güccük oğlun atı aldı getdi." Oğlan devam etdiriyor atı ki, babasının gözüne ilaç bulacak. At diyo ki: "Heyyy .... insanoğlu, öyle zor bir işe vurdun gendini ki, çok kötü bir yola gediyo," diyo. Bunnar, varıyo bir yere. Bir yere varıyo, at diyo ki: "İnsanoğlu, derdimizin devasını burada bulacaksın," diyo. Oranın padişahi da bir ilan ediyor, diyo ki: "Guşlar padişahının gızını bana kim getirirse, şu gadar şunu verecam," diyo. Oğlan: "Ben getirrim," diyemiyor, atının

yanına gediyor. Diyorkine: "Ya küfeylanım, böyle böyle bir şey oluyor, ne yapım?" diyeşin: "Gabil et, -diyor- yalnız, kırk top kendir, bir yük arpa, bilmem na gadara da asger versin padişah," diyor. Oğlan varıyor, diyor ki: "Padişahım, bana bir tabır asger verirsen, kırk top kendirinen sigge, bir yük de -diyor- arpa. Senden isdam bu." "Pekiye," "Bana, kırk gün de möhlet ver padişahım," diyor. "Pekiye," Bunnarı, padişah derhal veriyor. At: "Bin sırtıma, benim yularımı serbest et, isdediğim yere gedeyim," diyor. Oğlan, atı bırakıyor, gede gede bir dağın öbür tarafına aşılıyorlar. Aşılıyorlar, bakıveriyorlar ki; oraların daşı, gayası kimi hayvan, kimi adam, donmuş duruyor öyle! At: "İn insanoğlu," diyor. Oğlan iniyor, at devam ediyor: "Şu kendirinen -diyor- şuraya bir duzzak gur." Oğlan bir duzzak guruyor. Kırk siggenin kırkını da çakıyor. Kendirlerin ucunu da birbirine bağlıyor, oruya bir duzzak guruyor. At: "Şuraya arpayı dök," diyor. Oğlan, arpayı döküyor. "Asgeri düz şöyle garşısına bakım," diyor. Oğlan, bir tabır asgeri, garşısına düzüyor. At: "Gel -diyor- seni'nen biz, şu daşın arkasına oturak. Şimdi, guşlar bu arpayı yemeye gelir. En arkaya da guşlar padişahının gızı gelir, şuruya gonar. Şu daşın başına. Der ki: "Beni hileyinen dutacak insanoğlu daş olsun," der -diyor- o zaman gözünün gördüğü her şey daş olur -diyor. O zaman gız da, iner yemeye başladı mı -diyorsen kendiri çek, duzzağa düşür, üsdüne atla. Ben sana yetişirim," diyor. "Pekiye." Oğlan, atın dediği gimi, her şeyi hazırlıyor, oriye daşın ardına pısıyor. Efendim, guşlar hep yeme iniyor, arpayı yemeye başlıyor. En arkiye, güzel bir guş geliyor, o dadaşın başına gonuyor: "Ey insanoğlu -diyor- beni hileyinen dutacak insanoğlu, daş olsun," diyor. O asgerler, donup daş oluyor, Gız da, başka kimsenin galmadığına inanıyor, inip arpadan yemeye başlıyor. Amma, oğlan ipi çekenadara, duzzak ters dönüyor zahar, gapanıyor hemen, gızın üsdüne atlıyor. Gız, bir çırpınıyor, siggenin otuzdokuzunu çekiyor. İkinci çırpınmaya fırsat vermeden, at geliyor, gırıyor. Bunnar, toparlanıyorlar, gızı da alıp geliyorlar. O gızı isdeyen padişahın yanına varıyorlar. Padişah gızı alıyor amma, şimdi gız diyor ki: "Benim, padişahınan evlenmem uçun, padişahın da benim gibi güzel olması lazım." "Baba, nasıl edek de, senin gimi güzel olak?" "Beni getiren oğlan, seni de benim gimi güzel eder," diyor. "Nasıl eder?" "Kırk gulun getirmiş gısrak südüyünen seni çimdirimsem, sen de benim gimi güzel olun. Bunu da, ancak o oğlan bulur," diyor. Bunnar, oğlanı çığırıyorlar. Bu isda isdiyeşin, oğlan diyor ki: "Bana, bir gün müsade edin," diyor (ata danışacak ya). Varıyor oğlan, ata diyor kine: "Mesele bu, böyle böyle atım. Şimdi ne yapacam?" "İnsanoğlu, derdimizin devası da arda işde. Sen gabul et, padişahdan kırk tene keçe isde, bir top kendir isde, kırkbir gün de möhlet isde," diyor. "Pekiye." Oğlan, padişahdan bu möhleti isdiyor. Padişah da buna müsade ediyor. Efendim, keçeyi atın terkisine bağlıyor, biniyor. At diyor ki: "Beni serbes bırak." Oğlan, bunun dizginini serbes bırakıyor. Sür... Şuraya değmiş,

buraya değmemiş derken, bir deniz kenarına varıyorlar. At: "İn sırtımdan," diyor, o da iniyor. "İyi dine, şimdi diyecam sözü. Gırk gulun getirmiş gısrak, benim anam. Ne çare ki baban, buralarda gezerken, bizimkiler denizden çıkmış, bu garada yayılıyorlarımış. Babiye yanına gelişin, baban bir tarafa kaçmış, bizimkiler de geri, denizden tarafa kaçmışlar. Ben de, anam zannederek, babiye atının arkasına getmişim -diyor- Baban, o sebeple yakaladı beni. Yoksa ben, o gısrakın çocuğuyum diyor -İn bakim, sen kendirinen keçeyi sırtıma sar, bir tek ayağımın altıyman gözlerim galsın dışarda. Galan yerimi iyice sar -diyor- (çünkü, ötekiler kendini ısırır diye gorkuyor). Ben denize gedecam -diyor-, denize gedecam, gırk gün bekle, gırk günde deniz dalgalanır, yüzü gan olursa beni boşuna bekleme, demek ki beni öldürmüşler -diyor- gırkbirincisi gün, şuradan bir gısrak çıkar, guyuğunu omuzuna alı verir der ki: "Vay, gençliğinen gocalđın arasında, bir insanoğlu olsa da üsdüme binse de şurda beninen bir cirit oynasa," der. -diyor- Sen, çınar ağacının başına çık: "Ben varım," de. "Gel bakiyim," der. Seni sırtına alır ya, sakın ha deniz kenarına sürme doğru padişahın köşğünden başa sür," diyor. "Pekiye," Bu öğüdü alıyor amma, keçeli at denize gediyo. Oğlan da çınarın başına çıkıyo, bekliyo. Otuzdokuz gün geçiyo, bekliyo orda. Denizde bir dalgalanma oluyo, bişe çıkmıyo. Gırkinci gün, o gısrak dediği yere çıkıyo: "Vay, bir insanoğlu olsa da, şu gençliğinen gocalđın arasında, bana binse de bir cirit oynasam," diyo. "Ben varım," diyo oğlan. "Gel bakiyim insanoğlu, size ehemmiyet edilmez ya -diyor- bir bin bakiyim sırtıma," diyo. Oğlan, atın sırtına biniyo amma, ver elini padişahın köşğü. Sürüyo oğlan. Arkadan bir, iki, üç, dört beş ... otuzdokuz tene çıkıyo. En arkadan da keçeli çıkıyo, gopup geliyo arkadan, bunnara ulaşıyo. Süre süre getiriyo padişahın avlısına, doldurup goyuyorlar. Keçeli: "Gel insanoğlu, Allah' dan gork, sırtıma yapışdı keçe, -diyor- şu keçeyi sırtımdan çek, ben şimdi dolanıyım, anamın önüne varıyım. Anam beni bilmiyo daha. Sen de eline bir gap al, anamın biz koklaşır da; 'fiyyooo der birbirine atlar ya?' Öyle dedimiyidi, o zaman tanış çıkıyo -diyor-. Benim boynumu, böyle anam dişlemeye başladı mı, o zaman gendini gaybeder, -diyor- gendi gendinden geçer. Sen, bu fırsattan istifade et, anamın südünü sağ, südünü aldınmıydı, bize gerekli olan zaten südü, onnarı bırak. Kendileri çekip geder," diyo. Oğlan, dediği gimiyi, at anasına dolanıyo, at hazırlanıyo ya beriki keçeli gardaş da dolanıyo, fırlanıyo, anasının önüne geliyo. Gokulaşmaya başlıyorlar. Bunnar, birbiriyine tanışıncak, oğlan hemen varıyo, atı sağmıya başlıyo. Sağıyo, sağıyo, satırı dolduruyo. Genegeri çekiliyo, açıyo arkalarını, bunnarı bırakıyo. Daha önce at demişimiş ki: "Bunnar, güneş ışığına dayanamazlar, deniz hayvanları. Onun uçun, güneş görmeden getsinler. Oğlan bunnarı bırakıyo. Atların hepsi denize gediyo. Gelelim padişaha ... Gız, padişahı güzel edecek ya: "Bir hamam gızdırın bakim." Bunnar, bir hamam gızdırıyo.

"Gelsin bakim padişah," diyor. Gız, şimdi padişahı hamama alıyor: "Sen de benim gimi güzel olacaksın. Şimdi seni bu südünen çimdirecam, diyor. "İyi." Gız, bir tas süt alıyor, padişahın gafasına döküyor. Bir de bakıyor ki, o padişah yağ gimi eriyip goyup gediyo! "Birinci vezir gelsin." O vezire de bir tas süt döküyor, o da gediyo. Derken, diyo ki: "Beni getiren oğlan gelsin," diyo. O zaman, at oğlana diyo ki: "Sakın ha, o südde benim hakkım var. Onnarı eriden o. Sen, gızın yanına var, de ki: "Ben, ısıcağa dayanmam, tahammül edemiyom. Biraz serin hava alak da, ondan sonra çimdir beni," de, -diyo-. Benim de ayağımın altına keçe bağla, hamamın soğuk kumasına tıkırdatmadan elet -diyo-. Sen gapıya çık ya, gözün bende olsun. Ben, hamamın soğuk gumasından çıkdım da hamamlığa girdim mi, ordan da genegeri geldim mi, gorkma var -diyo- seni, gız çimdirsin. Sen de gendi gimi güzel olun. Ben, o südden bir yudum alırsam, hakkımı almış olurum," diyo. "Peki." Oğlan, aynı atın dediği gimi hareket ediyor, gözlüyor kine hamamın soğuk gurnasından at çıkıyo. Hamama giriyor, hamamdan da çıkıyo genegeri yerine varıyo. "Yörü -diyo oğlan- çimdir bakim beni." Gız geliyo, oğlanın başına bir tas süt döküyor ki, şimdi bu oğlan gavlayıveriyor, gendi gimi güzel oluyo, diyo ki: "Ey insanoğlu, senin fendin, beni yendi. Yalınız, bunnar bizi öldürür, kaçak. Ben senin atına bineyim, sen de padişahın atına bin." "Olur," diyo oğlan. Gapıya çıkıyo, padişahın asgerleri, merasim halinde hazırlanmışlar; padişahımız güzel olacak da, guşlar padişahının gızıyanan evlenecek diye. Bu arada, at denizden çıkışın oğlana diyo ki: "Ulan, ayağımın altından toprak al (her yanı keçeli ya), babiyen gözünün ilacı bu. Babiyen atının basmadığı bir deniz galmışdı," diyo. Oğlan, toprağı alıyor, cöbüne goyuyo. Şimdi oğlan, gendi atına biniyor. At diyo ki: "Sakın ha, yeryüzünde beni dutacak at yok. Gız bana binip kaçacak, beni kimseye verme," diyo. Oğlan gendi atına biniyor. Gız diyo ki: "Hanı, ben senin atına biniciyidim?" "Yooook, ben atımı veremem. Binersen padişahın atı, isdersen binme," diyo. Eeee, ölüm tehlikesi var, o yerlerden gorkuyo. Mecburen binip kaçıyo. Oğlan, babasının melmeketine geliyo: "Baba, ilacını buldum." "Nasıl etdin oğlum?" "Şuraya vardım, şöyle etdim, böyle etdim. Efendim, guşlar padişahının gızını, şu şekil yakaladım, getirdim." "Nerde ya oğlum?" "Getirdim, burda baba," diyo. Meğer, o annatdığımız, o daş olan asgerler, padişahın asgerleriyimiş. O gızı alacağım diye, oriye defalarca hücum etmiş. Gız, sıhır ederimiş, bunnar daş olurumuş. O sıhır bozulunca, onnarın da hepisi ayaklanıyo mu? Gelelim adama: "Oğlum, şunu birken görüyüm," diyo. Galan oğlan, babasının toprağının suyunu damlatıyo, gözü açılıyo. Gene: "Oğlum, şunu birken görüyüm, guşlar padişahının gızını," diyeşin, oğlan gıza varıyo: "Böyle, böyle," diyo. "Sakın ha -diyo- beni götürme. Baban, bana aşık, gene bana bir hile düşünür," diyo. "Yok yahu, bu benim babam. Nasıl sana

kötülük düşünecek," diyor. Oğlan, gızı eletiyor. Padişah gızı garşısına alıyor. Galbinden ne pislik geçirdiyise galan. Padişahın galbinden bir pislik geçiyor. Gız: "Gözün çıka mı!" diyor, iki parmağını birden gözlerine dürtüveriyor. Padişahın iki gözü de düşüveriyor. Padişah, ondan sonra ölüyor. Oğlan, babasının yerine padişah oluyor, zevkini, sefasını sürüyorlar (Şimşek, 2001).

MASAL 50: KÜL EŞEK

Ne varmış, ne yokmuş ... Vakti zamanında bir köyde bir kocakarı varmış. Eskiden çırık eğirirler, iplik bükürlermiş, bu kocakarı da kızları çağırmış: "On tane kız gelsin bana iplik büksün." Neyse, kızlar iplik bükürlerken ne etmişlerse, hepsi yemin etmeğe başlamışlar: "Kardeşimin başı için.", "Babamın başı için...", kızlardan biri hiç sesini çıkarmamış, kocakarı ona sorunca: "Beşik dananın hatırası için benim haberim yok." "Sen neden beşik danaya yemin ediyorsun? Senin yedi kardeşin var." "Ana, ben görmemişim, benim haberim yok, öksüzüm. Yalnız evde oturuyorum, benim haberim yok nene." "Oğul, falan mağarada senin yedi kardeşin var, ve daima av kuş edip yiyorlar. Onların da senden haberi yok." "E... Nasıl edeyim de gideyim." "Gel sana külden bir eşek yapayım, daima 'çö, de, çüş deme, çüş dedin mi hemen dağılır." Neyse, yapmış, binmiş gitmiş." Çö, çö, çö, derken unutmuş arada birde çüş demiş, eşek, dağılmış. Geri dönmüş, kocakarıya gelmiş: "Oğul, ben sana demedim mi dağıtma?" Koca karı bir tane daha yapmış, bu sefer unutmamış aklına koymuş, gitmiş doğru mağaranın kapısına. Gitmiş bakmış ki orada bir kedi içerde yemekleri yalıyor, her tarafı birbirine katıyor. Oturuyor bakıyor ki bir babayiğit bıyığını büktü geldi: "Sen kimsin, anam, neden geldin buraya?" "Ben senin bacımın, falan nene dedi ki, senin kardeşlerin var, ben de geldim. Benim babamın adı Hasan, anamın adı Fatma." "Sen niye demiyorsun ki bizim bacımızsın, bizden sonra olmuş büyümüşsün, ah bacım, daha derdimiz ne? Kalk işimizi gör, öbür kardeşlerimiz de şimdi gelir." Neyse, akşam oluyor o altı kardeş de geliyor oluyor yedi-kardeş, bu bacılarını seviyorlar, ne edeceklerini bilmiyorlar. O kedi kurtlanıyor: "Bu nasıl iştir? Akşamları gelip beni seviyorlardı, şimdi bacılarına bakıyorlar." Kardeşler, diyorlar ki: "Bacı, sen gelmeden önce bu pisik bizim işimizi görüyordu, buna hiç darılma, ikiniz iyi geçinin, av etini getirelim yiyin için, oturun." O zamanda kibrit yokmuş, onun için ateşi söndüremezlermiş. Bu kız ateşe hedik koyuyor, Pisikle kız yukarı çıkıyorlar, güneşte oturuyorlar. Pisik aşağıya iniyor, suyu döküyor ateşi söndürüyor, sarı bir göz boncuunu da ocağın bir tarafına koyuyor. Kız bacadan bakıyor, ateş yanıyor, pisik nerede diye aşağıya iniyor, ne pisik var ne de ateş, ateş sörmüş: "Oy ne olacak kardeşlerim avdan gelecek acından ölecekler." Neyse, bakıyor ki bir yerde bulgur haşlıyorlar, ateşler yanıyor: "Gideyim,

buradan bir ateş alayım." diye oraya gidiyor. Bakıyor ki orada bir dev on iki tane de karısı var, dev karıları bulgur haşlıyorlar: "Ne olur biraz ateş verirmisiniz?" "Yalla dev gelir bizi öldürür, ama makasla ucundan biraz kesip verelim." Ateşin ucundan makasla kesip veriyorlar. Bu kız çaputun arasına koyuyor, üfüre, üfüre koşa, koşa, ayağı da taşa değiyor, kanıyor, geliyor ateşi yakıyor, yemeğini pişiriyor. Akşam oluyor, kardeşleri geliyor, yemeği yiyorlar, neyse devresi gün oluyor, dev: "İnsan oğlunun kokusu burada, doğru söyleyin, yoksa sizi parçalarım." "Dün bir kız gdi, biraz ateş istedi, makasla kestik verdik." "Nerede?" Kızın parmağı kanamıştı, ya oradan izini götüre götüre mağaranın kapısına varıyor, kapı üstünden kilitli kız içeride iş görüyor, dev bağırıyor: "Hu... Aç şu kapıyı seni yiyeceğim." "Aman dev dayı beni niye yiceksin, ben sana ne ettim?" "Benim oraya insanoğlu basmamıştır, sen nasıl gelir de, ateş götürürsün, ya parmağını verirsin emeyim yahut seni yerim." Kız elini uzatıyor kapının deliğinden, parmağını o dev emiyor emiyor gidiyor. Devresi gün gene öyle, iki üç gün emince kanı gidiyor. Ayakta duramıyor bu kere kardeşleri soruyorlar: "Bacım niye öyle sarardın soldun?" "Ne edeyim, kardeş, derdimi söylesem size zararı dokunacak, söylemesem olmaz, bir dev var onkiki tane da kısı var, gittim ateş getirdim, şimdi her gün dev geliyor, ya parmağını verirsin emeyim yahut seni ödürürüm diye parmağımı emiyor." "Öyleyse biz onu kollıyalım vuralım." Bunlar silahlarıyla bekliyorlar, dev kızın parmağını emmeğe gelince onu öldürüyorlar. Bu kardeşler devin karılarını alıyorlar, mal da kalıyor, zengin oluyorlar. Bu kadınlar bu kızı istemiyorlar, aralarında konuşuyorlar: "Bu nedir, biz bunu ne edelim?" "Biz buna bir hile edelim." "Getirelim bir mumar, su ibriğine koyalım, biz su istedik mi tasla içelim, o isteyince ibrikle verelim ki mumar ağzına aksın." Neyse kendileri su isteyince birbirlerine tasla veriyorlar, o zavallı isteyince ibrikle veriyorlar, kız diyor ki: "Kıl gibi bir şey ağzıma aktı." "Kıl gitti zaar, bir şey olmaz" Bu zavallı yavrunun gittikçe karnı büyür, gittikçe sararıyor, bu kadınlar if tiraya başıyorlar, ağabeylerine: "Bakın bu sizin bacınız doğru değil, sizin bacınız böyle." "Nasıl etsek bu bacımızı öldürsek mi? Bu emektardır. Bizim çok zahmetimizi çekti, götürelim bir dağa bırakalım nereye giderse gitsin." Büyük kardeş: "Bacı, ben oduna gidiyorum sen de benimle gelir misin?" "Peki kardeş, ne edeyim." Bir tuluk, bir de balta alıyor, dağın başına gidiyorlar. Büyük kardeş bacısına: "Sen burada yat ben de ağaç keseyim." diyor. Tutuyor bir iki balta vuruyor, sonra tuluğu ağaca asıyor, rüzgar estikçe tak, tuk, tak tuk sesler çıkıyor, kız da kerdeşi ağaç kesiyor zannediyor, Sabahleyin kalkıyor ki ne kardeş ne kimse var, orada dağın tepesinde kalmış." Oyy ... kardeş, ben sizin cefanızı çektim. Siz de bana böyle mi ödediniz? Gidesin evlerin üst tarafına, ayağına yılan kemiği batsın, benim elim değemedikçe o yılan kemiği çıkmasın." diye beddua ediyor. Neyse bu kız karnı şişmiş, hasta, sapsarı, aç

perişan, oradan bir köye doğru gidiyor. Köyün üst tarafında bir çiftçi çift sürüyor, orada da bir çeşme varmış. Kız gidip o çeşmenin başında oturuyor ağlıyor ağlıyor, uykusu geliyor, yatıyor. Suyun içinden bir yılan kızın karnındakine diyor ki: Gurr, gel hele soğuk sulara, çayır çimene." Öteki kızın ağzının içinden başını çıkarmış, diyor ki: "Gurr, gel ciğerlere böbreklere." Bu çiftçi gelip bakıyor ki, yılanlar konuşuyorlar, merhametli bir adammış, mendilini eline sarıyor, yılanı boğazından tutup kızın ağzından çıkarıp atıyor. Kızı da bu yana çekip soruyor: "Sen kimsin anam?". "Yalla böyle böyle, ben ne bileyim." "Ağzından yılan çıktı, Kimsen var mı?" "Kimsem yok." Allahın emriyle bu kızı alıyor. Bir günün birinde kız bakıyor ki büyük kardeşi ayağını sarmış, iki koltuk değneğine yaslanmış, geçiyor, çağırıyor: "O nedir kardeş, senin ayağın niye sarılı?" "Bilmiyorum bacım, bilmiyorum, benim bir bacım vardı, götürdüm dağda bıraktım, dönerken bir çöğür ayağıma battı. Ne ettimse o çöğür çıkmadı. Ayağım böyle şişti kaldı. Doktorlara gidiyorum keselim diyorlar." "Hele getir, getir bir kere bakayım." "Bacım neçe doktorlar, baktı, neçe hekimler baktı, sen ne edeceksin?" "Getir hele bakayım kardeş." Kardeşi ayağını uzatınca nasıl elini vuruyorsa, yılanın kemiğini çıkartıyor hemen." "Oh senin anana babana rahmet." "Senin de anana babana rahmet, ben senin bacımın, beni götürdün o dağda bıraktın, sizin karılarınız bana hainlik etti, benim kocama da sor, yılanı ağzımdan o çıkarttı." işte orada tam,1m oluyor, onlar da yiyorlar içiyorlar muratlarına geçiyorlar (Günay, 1975).

MASAL 51: KÜLDEN EŞEK

Bir varmış bir yokmuş evel zaman içinde bir aile yaşarmış. Bu ailenin 7 tane oğulları olmuş. Kadın 8. Defa hamile kalmış uşakları hep bir bacılarının olmasını isterlermiş. Demişler ki; "Ana eğer bu sefer de oğlan doğurursan evi barkı terk eder kafu küf dağına çıkarız biz ava gidiyoruz eğer yine oğlan doğurursan dama kara bayrak diktir. Yok eğer kız doğurursan beyaz bayrak diktir. Biz bayrağı görürsek geliriz" demişler. Kadının ayı günü tamam olunca nur topu gibi bir kız dünyaya getirmiş. Bir cadı kadın varmış kız olunca bu çocukların geleceğini bildiği için hemen dama çekilen beyaz bayrağı indirip yerine kara bayrak asmış. Yedi kardeş tepeden baksalarki anaları yine oğlan doğurmuş damda kara bayrak dikili başlarını alıp kafu küf dağına varıp yerleşmişler. Aradan seneler geçmiş kız büyüyüp serpilmiş. Kedisini yanından hiç ayırmaz her türlü yemini kedisinin üzerine edermiş. Bir gün bu kızın böyle yemin ettiğini gören cadı karı; -"Kızım niçin böyle yemin ediyorsun?" demiş. Kızda başka bir kardeşinin olmadığını bu kediyi kardeşi gibi sevdiğini söylemiş. Cadı karı; -"hayır kızım senin 7 erkek kardeşin var annem sana söylemiyor git anenen oğulları üzerine yemin ettir anlarsın demiş. Kız eve gelip anasına yemin vererek kardeşlerinin yerini

öğrenmiş. İlle de kardeşlerime gideceğim diye tutturmuş, Anası; -"etme kızım gitme kızım" diye yalvarmışsa da söz dinletememiş. Kızına bir heybe halka yapıp külden bir eşeğin üzerine bindirmiş. Sakın ha çüş eşeğim çüş demiyeceksin diye yola vurmuş kız bir müddet sonra unutup çüş eşeğim çüş deyince eşek kül oluvermiş tekrar eve dönüp anasına bir eşek daha yaptırmış eşeğe binip az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş altı ay bir günden sonra kafu küf dağına yaklaşmış. Yine unutup çüş eşeğim çüş deyince eşek yine kül oluvermiş, Kız artık evin yolunuda bulamacak kadar uzağa gittiği için çaresiz bundan sonraki yoluda yürüyerek giderim diye düşünmüş. Bir ormanın içinde ilerlerken Duman tüten bir ev görmüş buraya gitmeliyim diye düşünürken bir de bakmış ki ormanın içinde bir kulube var. Kapıyı açıp içeri girmiş ki birde ne görsün yan yana 7 yatak dizili her taraf kir pas içinde kız bu evin kardeşleriin evi olduğunu anlamış. Hemen kollarını sıvayıp her tarafı bir güzel süpürüp temizledikten sonra yatakları da düzeltilmiş. Bir gün böyle beş gün böyle durumdan şüpelenen kardeşler yine bir gün evden çıkıyor gibi yapıp içeriye saklanmışlar kız ortaya çıkınca yakalayivermişler. Kız olanı biteni bir bir kardeşlerine anlatıp onların bacıları olduğunu söylemiş. 7 kardeş öyle sevinmişler öyle sevinmişler ki... Yedi oğlan bir kız kardeş burada yaşamaya başlamışlar. Kardeşleri sakın ha biz den habersiz evden uzaklaşma diye tembih etmelerine rağmen kız bir gün çalı çilpi toplamak için ormana inmiş orada gördüğü bir kulübenin kapısını çalmış. Kapıyı bir dev anası açmış. -"Aman yavrum sen buralarda ne geziniyorsun şimdi oğlum kokunu alıp peşine düşer su sabunu, tarağı, suyu al dev peşine düşerse arkana bunları atıp kaç" demiş. Kız kaçmaya başlamış bir de baksa ki dev peşinden geliyor kız hemen sabunu arkasına fırlatınca devin ayağı kaydığı ile yere yuvarlanmış, kız peşinden tarağı atmış yer hep dikenli çalılıklarla dolmuş bu dikenler devin ayaklarını parça parça etmiş. Fakat dev yine de kızın peşinden geliyormuş. Kız bunun üzerine elindeki suyu boşaltmış birden dökülen su koca bir göl oluvermiş dev gölü geçemeyince kız kaçça kaçça kardeşlerinin kulubesine gelmiş. Kardelerinden kortuğu için akşam olunca durumu onlara anlatmamış. Ertesi gün dev koklaya koklaya kızın bulunduğu kulubeye gelip dayanmış. Her 5 gün buraya uğrayıp kızın parmağından kanını emermiş. Dev kardeşlerine bir zarar verir diye kimseye bir şey söylemeyen kız gün geçtikçe sararıp solmaya ve halsiz düşmeye başlamış. Kardeşlerinin halini gören oğlanlar zorla bacılarını her şeyi anlattırmışlar. Küçük oğlan bir tuzak kurup kapının arkasına saklanmış. Oğlan devi öldürüp bahçeye gömmüş. Böylece devden kurtulmuşlar. Kız bahçeden yemek pişirmek için ot toplarken farkına varmadan otları devin mezarı üzerinden toplamış. Akşam olup da oğlanlar bu yemekten yiyince hepsi de birer koyun oluvermişler. Kız ağlamış sızlamış ya elinden bir şey gelmemiş kardeşlerini her gün önüne katar otlatmaya götürürmüş. Bir gün ormanda bir çobanla

karşılaşmış. Kız hadiseyi çobana anlatmış. Çoban: -“Ben kardeşlerini eski haline çeviririm ama bir şartım var eğer benimle evlenirsen yaparım yoksa yapmam” demiş. Kız çaresiz şartı kabul etmiş. Çoban: -"Ben sihirli çubukla kardeşlerinin sırtına sırtına vuracağım sakın ha ağlayıp sızlayıp ses çıkartma yoksa büyü bozulmaz” demiş. Kız peki demiş ya en küçük kardeşine çoban hızlıca vurunca kız ah etmiş. Kardeşleri insan şekline dönüşmüşler fakat küçük oğlanın kuyruğu değişmemiş. Çoban kızla evleniyorlar kız küçük kardeşinide yanına alıp çobanla beraber gitmişler Aslında çoban kılık değiştirmiş bir şehzade imiş. Kızı ve kardeşini alıp sarayına getirmiş. Mutlu bir hayat sürüp yemişler içmişler. Muratlarını almışlar (Aslan, 1994).

MASAL 52: LEYLEK 2

Varımış yohumuş vahdın zamanında bi padişah varımış. Padişahın üç tene gızı varmış. Padişahın kızları birgün beş gün vahdi zamani olduğu sıra diyiller ki, «Yolliyah laleyi sesliyah da babama söylesin.» Yoliilar laleyi sesliller, «Biz artıh yeter behledih, bizi gocaya versin.» Babası dedi ki, «Peki lale get eve dön. Dönüşünde kızlarıma söyle pencereye çıhsınnar, mendillerini atsınnar. Bütün millete bağırttırıram, mendillerini hangisine atarlarsa ben annara gızımı verirem.» Lale kızların yanına girdi. Kızlar peçi dedi pencereye çıhdılar. Ümüm millet olan bütün celdi pencerenin altından bütün çeşmeye başladılar. Biri lalenin oğluna atdı, biri vezirin oğluna atdı. Biri de atdı, bi leylecin usdüne cetdi, düşdi. Padişah saymadi. Dedi «Cötürün verin bi daha atsın. Bi leylec olur mi, leylece atılır mı?» Celdi bi daa atdı, leylece düşdi. «Muğadderatım ele, babama diyin gabul etsin. Beni leylece versinner, alsın cetsin beni. «Celdi bö yüğü verdiler lalenin oğluna ortancılı verdiler vezirin oğluna, küçüğünü de everdiler leylece. Bu leylec aldı üsdüne, sırtına atdı çıhdi cetdi. Az cetdi uz cetdi, dere tepe düz cetdi alti ay bir cüz cetdi, epey bir menzil yol cetdi bi mağaradan içeriye bu gızı sohdi. Gızı çıhartdı dolandırdı, leyleç başladı guş gılığında buna hizmet etmeye. Buna gırh gün gırh gece hizmet etdi. Bunun cece goynuna cim celir çim cidir heş bilmir. Haberi yoh. Bir cün bahdı ki sarhoş edip bunu yatırdı. Bir bardah şarap verir, bir bardah şurup verir, gız içir elecene sarhoş olup düşir. Goynuna celenden haberi yoh. Bir cünün vahdında gız oturir ağılır. Gün be cün gendini hasdelir. Rahatsızlanir. Ağlıyanda leyleç celir, «Niye ağlırsan gız?» «Niye ağlamim, benim de anam var helbet de cöresdim. Beni babama anama cötür, ben de cörüm.» «Peçi ahşam dur izin alim cötürürem.» «Dedi, Gız şaşdı acep bu kimden izin alacah. Hele ben cimseyi cörmirem. Çimseyi bilmirem çimdir.?» Dedi. Ahşam oldi cine buna bi bardah şarap verdi, bu düşdi sarhoş oldi. Celdi bi tene bahdi pencereye aldı, «Leyleç efendi» «Efendim» «Bene layıh gızın var mı?» «Var» Aşdı

pencereleri bu guşı içeriye aldı. Guş gılığından çıhdi, bi deliganni ki doğar aya doğma şimdi çıharam, çalan güne çalma şimdi çalararn diyir, ele güzel. İnsan gıymir baha. Ona da şurup içirdi gızın goynuna goydi. İçirmeden evvel, «Gız bugün çoh ağladı, anasını babasını özlemiş, isdir. Ne diyirsen?» «Götürürsen ama benim sırrımı dünya üzürle çıkarırsa ben cendimi öldürürüm.» Dedi? «Cötürürsense her nereye cidere beraber cit. Annesinin yanında oturur, babasının yanında oturur, beraber cet gel. Bunnar bunun ahlına bi şeytannıh gullanıllar. «Sabahdan oldi gız galhdi, gıza ele bi gat elbise geydirdi ki dünya üzünde heş yoh. Ele altın tahdi emaret tahdi heş bacıları deil bele ruhu görmemiş. Buna geydirdi aldı sırtına cöce çıhdi. Aldi padişahın gapısına yendi. Gız yendi, döğdi. Cariyeler geldi. «Aman sultanım sen nerden celdin?» Dedi. Goşdi padişaa müjdeler verdiler. «Padişahım sağolsun çüçüh sultan celdin.» Dediler. Padişah goşdi, «Alın yuharıya.» Dedi. Aldılar sarıldılar, buruldular, anası bir yandan cariyeler bir yandan. Bacıları bunu cördüler bi acayib oldular. «Eeebe bu nasıl bele. Üsdi neye benzir.. Tahdığı tahışdırdığı bezeci düzecine havas galdılar. «Cördün bu cetdi bele gociya. Biz cetdih heş bişeye benzemedi. «Oturdular, yediler, işdiler. Böyüh bacı ortancıla dedi ki «Gah biz buni yüz numaraya cötüreh de leylec yanından ayırd olmir. Hele sorah ki bunun nişannısı ne, ne deil. Bu leylec mi nişannısı? Sorah da öğrenah.» Gız dedi ki «Gız gah seni yüz numaraya götürah.» dedi. «Gelim ama leylecden izin alim.» Döndi leylece sordı, «Cet» Dedi. Gahdi bacıları aldı yüznumaraya yendiler. «Gız bacı senin bu garın gabarmış senin nişannın çimdir? An bu leylec mi?» «Yoh ben şimdiye gader nişannımın çimdir olduğuni gördüğüm yoh. Leylec bene eyneh verir, aş verir hizmet edir. Ele odalarda oturiram ki insan gıymir baha. Haberim yoh.» «E ne yediller ki haberin olmir?» «Bene bir bardah şarap içirir, bir bardah şurup içirir, ben daa bülmirem ne olduğuni.» «Sen bu ahşam cet şarabı içme, şurubu içme, pambih verah goynan goy, bardağı verdiği sıra en aşşağıya tök onnari. Hele ayıh gal bah ki kim gelir goynan girir?» Bu gızı öğretdiler. «Peki» Dedi, gahdılar odiya celdiler. Yediler işdiler gahdılar. Leylec padişaa, «Artıh vademiz doldı, biz cideceyih, izin ver.» Padişah izin verdi bunnar gahdı ganadının üsdüne aldı allayısमारladıh etdi, çıhdi celdiler. Leylee gonağına yendirdi. Gapıyı aşdı içeri cirdi. Aynı sultanı yendirdi bele minderler atdı, yatahlar serdi. Ahşam oldi yedirdi, içirdi, şarabı verdi şurubu verdi. Bu şarabı aldı goynuna töhdü, yalandan gendini uyhuluğa verdi. Bahdı ki bi tenesi penceriye celdi, tıh tıh vurdi. «Leylec» «Efendim» «Bene layıh şarabın var mı?» «Var.» «Şurubun var mı?» «Var.» «Bene layıh gızın var var mı?» «Var.» «Buyur içeri.» Leylec aşdı pencereyi, bi guş cirdi içeri. Bu gılığını cıhartdı, bi efendi adam oldi, bi gıya üzüne bahılmir. «Demeh ki bu benim nişannım.» Hemen oturdi yedi işdi, yemeğini ehmeğini, celdi gızın goynuna girdi yatdı. Şurubunu şarabını da işdi. O da sarhoş oldi. Gız

gahdi bahdi ki bu artih sarhoş gendinden haberi yoh. Lâmbasını yahdi, aşdi üzünü. Üzüne bahdi bahdi durdi. «Ecebe bu nasıl şey. Bu bele düşdi ölü kibi. Demeh ben da bele olirmişam. Benim goynumda yatan da bu. Percemini elledi, bi de bahdı ki gulağında bi kilit asılı, bu gulağında bi kilit kitli. Perceminin altında bı desde anahdar. «Bunnar ecebe nedir?» Dedi. «Hele bu analıdarları sohim bu kilitleri açım. Bahim ki bunnarda ne var?» Gulağının birinin kilidini aşdi ki ele bi oda ki ne cennet ne artih. Ne biçim cennet ne artih. Ne biçim cennet kibi bi oda. Yatahlar hazırlanır, gırt tene gız da odada bütün adayı bezediller. Oni kitledi, sordi dedi ki «Siz burda neydirsiniz?» «Padişahın oğlunun aylesinin düğünü olacah biz onun odasını bezedirih.» Dediler. Başladı o gulağını kitledi. Bu gulağını aşdi. Ele beşih tahımı, ele tahımlar yapillar ki insan hayran galir baha. «Siz neydirsiniz bele burda?» «Periler padişahın oğlunun aylesinin, doğum yapacah ona gundah tahımı, beşih tahımı hazırlirih.» O kitlediği sıra oğlan pısgırdı ayıldı. Gulağını kitlediği sıra gızın elinden tutdı. «Demeh insan oğli insan dünya üzüne benim sırrımı çiharacah.» dedi. Gahdi leyleci, sesledi. «Leylec.» «Efendim.» «Cel çabuh bu gızı nerden aldın orıya bırah. Bene lüzümü yoh bunun ayleliginin.» «E peki götürim.» Gahdi üsdünü başını ceyindi. Elbisesini ceyindi. Gıza dedi ki, «Ahan ben senin belen bi gayış bağliram, bu gayışa benim elim değmedihden sora çocuk dünya üzüne gelmesin. Demir değenek elen alasan demir de çarlıh giyesen, yola düşesen. Gırh gün gırh gece gezesen beni bulamıyasan.» Allayısmarladıh etdi, pencereden pır etdi uşdı cetdi. O cetdi gız ağlamaya başladı. Ağladı ağladı gırh cün gırh gece cözünün yaşı gurudi. «Oğul senin bacıların etdi sene. Ben sene dedim söyleme hiç bişe deme. Sen neye cetdin bacılarınnan gonusdun? Ağlama ben seni gavuşdururam. Leyleh de periler padişahının oğlunun cariyesi. Bunun da dokuz ay olmasına gümmani yatmasına bir ay galdi. Oğlan da orıya cetdi, memleçetine nişannandı. Artih düğünü olmasına başladı. Bu leylec bir cün, «Gız gah hazırlan.» Dedi. Gızı aldı üş tene findığ aldı, bi tene ceviz aldı cebine goydi. Gızı da arhasına aldı berhava oldi cetdi. Epey bir menzil yol cetdihden sora bi pungarın başına yendiler. «Gız şimdi sen bu pungarın başında behle, ben cidim bir evi dolanim. Sene celim cevap verim» Dedi. Cetdi gapıyı döğdi ki yemehler çekilir. Cirdi içeriye hanımının elini öpdü. Safa hoş etdiler, dedi. «Cötdin mi fahişeyi, goydun mi yerine?» «Evet cötdüm bırahdım babasının yerine celdim.» Dedi. Oturdular birez durduhdan sora celdi gızın yanına. «Gız şimdi ben cidirem. Seni bi neniye teslim ederim. Onun evinde oturursan. Ben celir sene ne dersemse sen onu yaparsın. «Peçi» Dedi. Gahdı celdi gızın yanına. «Gız şimdi ben cidirem. Gahdı citdi leylec bi nene dutdı, neneye bi avuç altın verdi, «Nene benim bi gızım var.. Ona sen bahacahsın.» «Peçi» Dedi. Avucunan altını gördüğü sıra dellendi. «Hay hay olur.» Dedi. Gız cetdi bu nenenin evine goydu. Nenenin evinde bu galmada olsun, bu oğlanın

içi cün sora düğünü dutuldi. Gına gecesi oldi. Gahdi leylec celdi gızın yanına, «Gız an bu findığı gır, findıhdan çıhan elbiseleri gey, seni düğüne götürim. Düğüne eger gelirsen gaynanangile taraf kül sep. Sene derler nerden celirsen? de ki nerden celirem eciş memleketinden celirem. De. Eger elbiselerini isdellerse, elbiselerin çihart ver. Ama de ki siz de beni celine sağdıç edersizse ben elbiselerimi değışdirirem. Yoh yohsa vermem de dedi. Gelin senin elbiselerin cördü mü celinnigini sıyırır atar.» Dedi. «Peki» Dedi. Geldi sırtına gızı aldı düğüne cötürdi. Gapıdan goydi, gız içeriye cirdi. İçeriye cirdi ki cendi cüzel bir yandan elbisesi cüzel bir yandan Celini birağan ona bahdılar. Buyur buyur buyur paşam diyen isgemliyi atdı, otuturdular. Gelinin hırsı çıhdi. «Celin oysa ona baharsızsa ben celinnicimi gabul etmirem.» Tacını duvağını galdırdı, atdı.» Ya onun üsdünü ben ciyerem ya da ben celin olmiram.» «Peçi siz de beni Celine sağdıç edin, vadeleşin ben de çihardim elbisemi ona verim.» Gaynanası dedi çi. «Peçi sağdıcı sensin» Ordan celin soyundu, ceydi. Gelinin elbisesini de bu ceydi. Gendi de on gün galmış yatacağına. Ordan gahdi düğün dağılmadan evvel celdi bu nenenin evine. Leylec celdi, «Gız neyettin?» Vallah citdim içeri girdim beni aldılar, dellendiler, cıldırdılar. Buyur buyur buyur sultan dediler. Gelin galdirdi tacını duvağını atdı, elbisemi istedi. Ben de mejbür dediğin kibi etdik. Sağdıcı oldum. Elbisemi verdim. «Sabahdan da cötürürem yencesi ol. De ki beni yencesi edersizse edin etmezsinizse bu dünyada vermem elbisemi de. Yence edeller orda. Celinnen düz onların evine gidersen. Daa nenenin evine citmezsen.» «Peki.» Dedi. Gahdi leylec cevizi gırdı ele bi gat elbise çıhdi ki o elbiseye mi benzir. Gelinde ne arir o elbise. Bu ceyindi, tahdi tahışdırdı, tıhır tıhır citdi düğün evine. Bunu cördühleri sıra, «Buyur buyur paşam, buyur paşamı diyen ayağı gahdi. Aldılar bunu isgemliye otuturdular. Safa hoş etdiler. «Anam sen nerden celirsen?» Dediler. «Vallah ben eciş memleçetinden celirem. Ohlava memleçetine cidirem. Bezircanbaşı babam eylendi, dedim çi burda düğün varmış. Baba cirim bir düğüne. Bahim da celim. Dedim. «Geldim düğüne bahmıya.» «aman çoh cüzelsen.» Aşığ olan bahdi. Bütün celine bahmillar hep gıza bahillar. Celinin hersi çıhdi, «Eğer ben celinsem bene bahın, o celinse ona bahın. Ben gabul etmirem, ben duvara dayanmiram.» Dedi, oturdi. Gaynanası gahdi, «Neydah sen an o elbisen çihart bizim bu celine ver. Heç olmasa bizim celine bahsın nar, sade sene bahillar. Celinin hersi çıhdi. «Beni yencelige gabul edin, yencesi ben olursarsamsa verirem. «Peki şimdi burdan gahacayih.. Eve götüreceyih, yencesi sen ol.» Gızın anası gabul etdi, oğlanın anası gabul etdi, yencesi oldi. Ordan gahdılar. Paytonnar goşuldi, arabalar goşuldi, bindiler tahsilere celdiler. Celdiler oğlanın evine. Celini cetdi yendirdiler. Götürdüler odasına çihartdılar. Bu gız o yana bahdi bu yana bahdi, birez ağladı «Hele benim odamda aynı nişannımın gulağındaydı.» Celin bi tarafda oturdi, o cetdi yanına

oturdu. Ahşam oldu celdi yediler işdiler, celinnen yenciye de yemeh cetirdiler, bunnar da yediler oturdular. Sora cetdi cüveyi içeri aldılar. Cüveci başladı namazını gılmaya. Gızın başladı eli ayağı titremeye. Bu yankinin, öbürünün de duvağınnan durir. Gahdi namazını bitirdi. Dutdi oğlanın elini götürir celine el ele vere, nasi elini eline çaldıysa vıng etdi bi oğlan uşağı dünyaya geldi. «Allah belan versin leyleh.» Dedi. Oğlan dışarı çıhdi anası dedi «Oğlan niye geldin dışarı?» «Ana ele leyleh bi fişhi yedi ki cetirdi çocuh dünyaya celdi.» «Allah belan versin leyleh.» Cidin çocuğa sahap olun.» Gaynanası celdi, oğlan uşağını aldılar, çıldırdılar, dellendiler. Daa geline mi bahillar, bunu aşdılar adaya yatırdılar, bu bahdı ki aynı yatahlara beni yatırdılar. Aynı tahımları aldı oğlanı sardılar. Hama celini de duvardan yendirdiler. Çarşafa tahdılar, ceyiziynen bararar babasının evine cönderdiler. Oğlan dedi. «Sen benim dünya ahret bacım anam, leylec benim nişannımı cetdi, gavuşdurdu.» Onu orya babasının evine yolladılar. Buna gırh cün gırh cece toy düğün etdi. Yedi işdi muratlarına ceşdiler (Seyidoğlu, 1975).

MASAL 53: PAPAĞAN

Bir varmış, bir yokmuş... Bir padişah varmış. Bu padişahın gayet güzel, akıllı bir kızı varmış. Kız her sabah yatağından kalkarmış, babasının odasına gider onun elini öpermiş; babası da kızın iki yanağından öper, ona: “Hayırdır inşallah, ne rüya gördün?” diye sorarmış. Kız da rüyasını anlatırmış. Bu böyle yıllarca sürmüş, gitmiş... Kız on beş yaşına gelmiş. Bir sabah gene babasına rüyasını anlatmış. Padişah, nedense, gazaba gelmiş. Hemen lalasını çağırmış: “Götürün bu kızı, başını kesin, kanlı gömleğini de bana getirin,” diye emir vermiş. Bütün vezirler Padişahın ayaklarına kapanmışlar, yalvarıp yakarmışlar, ama Padişahı kararından döndürememişler. Lala yanına iki cellat almış, kızı öldürmeye götürüyorlar artık. Lala, kızı çok severmiş: Saraydan çıkarken yükte hafif, pahada ağır nesi varsa almış, bunlarla belki kızı kurtarırım, diye... Bunlar bir dağın başına varıyorlar. Lala cellatlara: “Aman, ne olursunuz, Sultanı bana bağışlayın. İşte benim kırk yıllık alnımın teri, elimin emeği, neyim varsa hepsini size vereyim. Gelin bu kıza kızmayalım,” diyor. Ama cellatlar: “Hayır, biz Padişah hayını değiliz. Padişahın emrini yerine getireceğiz,” diyorlar. Kız da onların ayaklarına kapanıyor. “Bakın, bu kadar mücevherlerim var bunları alın, beni azat edin.” diyor. Cellatlar gene: “Biz Padişah hayını değiliz,” diyorlar, bir yandan da bıçaklarını bileyorlar. Kızın karşısına geçip bıçaklarını indirecekleri sırada, kız çarşafını açıyor: yüzü meydana çıkıyor, dünya güzeli... Cellatların elleri yanlarına düşüyor. “Aman Sultanım! Biz sana kıyamayacağız,” diyorlar. Hemen orada bir tavşan buluyorlar, onu kesip gömleği onun kanına buluyorlar. Sultanı dağ başında bırakıp gidiyorlar. Kız lalasının elini öpüyor, o da

onun gözlerinden öpüyor: “Haydi kızım. Allah senin yardımcın olsun.” deyip o da ayrılıyor. Kız bir ağacın altına oturuyor, ağlamaya başlıyor: “Yarabbi! Ben nereye gideyim?” diyor. Orada uykusu geliyor, uyuyor. O sırada şıkır şıkır, bir altın nal sesleri geliyor kulağına. Gözüne açıp baksa ki bir derviş. Derviş ona: “Kızım, sen burada ne yapıyorsun?” diyor. Kız başına gelenleri olduğu gibi anlatıyor. Derviş: “Benim dünya, ahiret evladım olur musun?” diyor. “Olurum.” O zaman Derviş, kızı atının terkesine bindiriyor. “Yum gözünü,” diyor. Kız gözünü yumuyor... Sonra açınca kendini büyük, virane bir konağın önünde buluyor. İçeri giriyorlar. Odanın birinde bir pösteği, bir tesbih. Derviş kırk bir tane anahtar çıkarıp kıza veriyor. “Kırk bir odanın kırkını açarsın, yalnız şu odayı açmazsın,” diye tembih ediyor. Bir de odalardan birinde bir dolap gösteriyor: “İstedğin vakit bu dolaba gir. ‘Gülboy Dadı, Gülboy Dadı’ diye çağır. Dolaptan Gülboy Dadı sana ne istersen verir,” diyor. Derviş bunları söyledikten sonra çıkıp gidiyor. Kız oturuyor, oturuyor... Karnı acıkıyor. Dolabı açıp: “Gülboy Dadı, Gülboy Dadı! Karnım acıdı,” diyor. Bir de ne baksın, dolabı tekrar açınca, içinde ağzına layık, çorbasıyla, tatlısıyla mükemmel yemekler... Onları alıp güzelce karnını doyuruyor. Sonra kapları dolaba koyuyor... Artık bu işi öğrenmiş ya, her gün ne lazım olursa onu istermiş dolaptan. Bir gün bir süpürge istiyor, kırk odayı güzel temizliyor, döşüyor, dayıyor... Her işi bittikten sonra, evin içinde gezip eğleniyor. Böylece günler geçiyor... Bir gün: “Aman! Şu kırk birinci odayı da açayım, orasını da temizleyeyim,” diyor. Kapıyı açıyor, bakıyor, orası da kirli, tozlu bir oda... Bir tarafta bir pencere var, oradan dışarı bakıyor: Gözünün görebildiği kadar bir tarla... Herkes çift sürmekte, tohum atmakta. Kız: “Oh! İyi ki geldim. Burada bir insan yüzü gördüm hiç olmazsa,” diyor. Bir sandalye alıp pencerenin önüne oturuyor. Karşısında bir ağaç varmış. Ağacın üstüne bir papağan geliyor. Bu papağan kıza gözünü dikiyor, dikkatli dikkatli bakıyor, sonra da: “Deli kız, deli kız! diyor. Seni Derviş-Baba besleyor, besleyor, sonra çıtır çıtır yiyecek.” Kız bu sözü papağandan işitince başından vurulmuşa dönüyor. Hemen pencereyi kapatıyor. Oradan çıkıp kendi odasına gidiyor. İki gözü iki çeşme akşama kadar ağlıyor. Akşam oluyor. Derviş-Baba geliyor: “Kızım, ne oldu? Hasta mısın?” diye soruyor. “Hasta değilim...» “Peki neden kederli duruyorsun?” “Sen beni besleyip besleyip çıtır çıtır yiyecekmişsin... Onun için çok ağladım, üzüldüm.” Derviş-Baba gülüyor: “Bunu sana kim söyledi kızım?” “Papağan söyledi.” “Ben sana o odayı açma diye tembih etmedim mi? Neden açtın?” “Babacığım, beni affet... Canım sıkıldı da. Şu odayı da açayım, temizleyeyim; demiştim.” “Peki, diyor Derviş, yarın daha güzel elbiselerini giyip git, pencerenin önüne otur. Papağan gene sana o sözleri söylerse, sen de ona de ki: “Deli papağan, deli papağan! Derviş-Babam beni beleyor, besliyor, senin Küçük-Beyine vermek için...” Kız ertesi gün gene pencerenin önüne oturuyor. Az sonra

papağan geliyor, o dalın üstüne: “Deli kız, deli kız! Seni Derviş-Baban beleyor, besleyor, çıtır çıtır yiyecek,” diyor. Kız da diyor ki: “Deli papağan, deli papağan! Derviş Babam beni besleyor, besliyor, senin Küçük-Beyine vermek için.” Bu sözleri duyunca papağan 'Cak" demesiyle yarı tüyünü döküyor, bırakıp gidiyor. Kız artık her gün gelip pencerenin önüne oturur, papağan da ağaca konarmış; aynı konuşmayı tekrar ederlermiş... Kızın her karşılık verişinde papağan bir parça tüyünü daha dökermiş. Artık öyle bir hale gelmiş ki üstünde beş altı tüyü kalmış. Meğerse o papağan Yemen Padişahının çok kıymetli bir kuşu imiş. Oğlan “Benim kuşuma ne oluyor?” diye düşünür, üzülürmüş. Artık meraktan çatlayacak hale gelmiş. Bir gün Şehzade kuşun arkasından gidiyor, gelip ağacın dibine gizleniyor. Bakıyor ki bir pencere açılıyor, karşıki evde. Kuş da ağacın dalına konmuş... Şehzade başını kaldırıp pencereye bakınca ne görsün, ayın on dördü gibi bir kız... Papağan bir şey söylüyor, kız bir şey söylüyor. Papağanın “Cak” demesiyle, üzerinde kalan beş altı tüy de dökülüyor... Papağan uçup gidiyor. Oğlanın gözü pencerede, neye uğradığını bilemiyor. Kıza âşık oluyor. Oradan eve geliyor. Artık o günden sonra yemiyor, içmiyor, hep düşünceli. Annesi, Valide Sultan soruyor: “Oğlum, sende bir hal var? Ne düşünüyorsun? Neye üzülüyorsun?” Oğlan: “Hal-ü keyfiyet böyle, böyle... Şu karşıda, eski, viran konağın penceresinde bir kız var. CİN mi, peri mi, insan mı? Bilmiyorum. Papağan ona, o papağana bir şeyler söyledi. Üzerinde kuşun üç beş tüy vardı. O da döküldü. Ben neye uğradığımı bilemedim, o kıza can-u gönülden âşık oldum. O kıızı bana almazsanız mutlak ölürüm,” diyor. Annesi oğlana ne söylese kulağına girmiyor. Bakıyor ki başka çare yok, Valide Sultan, “Peki,” diyor, kıızı istemeye gidecek... Şimdi ana oğul kıza ne hediye götüreceklerini düşünüyorlar. Hazineye iniyorlar, orada bir çift kıymetli bilezik seçiyor oğlan. “Bunu götür, anne,” diyor. Valide Sultan: “Aman oğlum, onu alacağın kıza el-öpmelik diye saklıyordum.” “Aman anne, el-öpmelik başka bir şey bulunur. Bunu hediye olarak götür. Onlar orada hazırlanadursunlar. Biz gelelim Derviş Babaya. “Kızım, diyor Derviş, burası Yemen Padişahının memleketi. Onun oğlu için seni görmeye gelecekler. Geldikleri vakit şöyle yap, böyle yap...” Kız Derviş-Babanın dediklerini dinliyor, “Peki,” diyor. Derviş-Babanın tembihlerini Gülboy Dadiya tekrarlıyor. Akşam oluyor. Kız yatıyor, uyuyor. Ertesi sabah kalkıyor, bakıyor ki tek mil konak baştan aşağı döşenmiş. Sokak kapısından orta kata kadar kırk harem ağası dizilmiş, orta kattan kızın üst kattaki kapısına kadar da kırk halayık, birbirinden güzel... Oda kapısında da Gülboy Dadı duruyor. Kızın odası, bütün kırmızılarla döşenmiş... Kıza bir kat elbise konmuş, yakutla işlemeli bir taht kurulmuş... Kız elbiselerini giyiyor, tahta geçip oturuyor. Biraz sonra kapının önüne arabalar gelip dayanıyor. İçinden Valide Sultan iki halayıkla çıkıyor. Sokak kapısından içeri girer girmez, harem ağasına: “Hanım nerde? Hangi dairede?”

diye soruyor. O da kabaca: “Çıkınız. Yukarı katta...” diyor. Oradan orta kata çıkıyorlar. Orada da halayıklar kabaca yol gösteriyorlar. Yukarı katta, Gülboy Dadı: “İşte şu odada...” diye kızın yerini gösteriyor. Valide Sultan odaya giriyor. Bir de ne görsün, gerçekten dünya güzeli bir kız... Bakanın gözleri kamaşır... Kız hiç oralı değil, ayak ayak üstüne atmış, tahtın üstünde oturmuş... “Selamün-aleyküm, kızım,” diyor Sultan Hanım, “Aleyküm-selam...” O kadar... Gelenler bir kenara oturuyorlar. Valide Sultan mahfazayı açıyor, içinden bilezikleri çıkarıyor: “Kızım, diyor, oğlum selam söyledi. Bunları, size layık olmayarak, gönderdi. Oğlum Yemen Padişahının oğludur...” Kız gülümsüyor: “Gülboy Dadı, Gülboy Dadı!” diyor. “Emret Sultanım.” “Hapil'imle Kopil'imi getir.” Gülboy Dadı çıkıyor. Biraz sonra iki fino köpeğiyle dönüyor. Kız elindeki kırbacı sallayarak köpeklerle oynamaya başlıyor. Köpekler de birbiriyle oynarken birinin boynundaki tasma kırılıveriyor. Gülboy Dadı: “Sultanım, vah vah! Tasma kırıldı...” diyor. Tasmalar da mecevher kakmalı imiş... Kız eline alıyor kırık tasmayı, evirip çeviriyor. Sonra da köpeğe: “Seni yaramaz, seni!...” diyor da kırık tasmayı pencereden atıyor. “Gülboy Dadı, diyor, şu mahfazayı ver bakalım.” Mahfazayı alıp açıyor. Bileziği köpeğin boynuna takıyor. “Ha, iyi uydu, dadıcığım,” diyor. Hemen öteki köpeğin boynundakini de çıkarıp pencereden atıyor; öbür bileziği de onun boynuna takıyor. Kızı istemeye gelen Valide Sultan bütün bunları görüp işitince başından vurulmuşa dönüyor. Artık daha fazla oturamıyor orada, kalkıp gidiyor. Şehzade de evlerinin kapısının önünde annesinin gelmesini dört gözle beklemiş. Annesinin geldiğini görünce: “Aman anneciğim, ne haber?” diyerek annesinin ellerine sarılıyor. Kadıncağız: “Aman dur oğlum. Sinirlerim bozuldu,” deyip kendini bir köşeye atıyor: “Oğlum, kız gerçekten de güzel, söylediğinden on kat güzel... Ama öyle terbiyesiz ki tarif edemem. Sade kendisi değil, adamları da terbiyesiz...” Annesi olanı biteni eksiksiz anlatıyor. Şehzade: “Zararı yok, anneciğim. Yarın bir daha git. Belki bu defa iyi karşılarlar,” diye yalvarıyor. Ertesi gün, hazinede pırlantalı bir taç varmış, Şehzade onu seçer, hediyelik. Annesi: “Aman oğlum, bunu ben gelinim olacak kıza yüz görümlüğü diye saklıyordum...” derse de gene oğlana söz dinlemez. Valide Sultan, pırlantalı tacı alıp Derviş-Babanın konağının yolunu tutar... Öte tarafta kız aynı bir gün önceki gibi hazırlanır. Bu defa elbise beyaz, taht beyaz, tekmil pırlantalarla bezenmiş... Kız tahta kurulmuş... Valide Sultan gelir Derviş Babanın konağına. Onu uşaklar, harem ağaları, cariyeler tıpkı bir gün öncesi gibi, terbiyesizce karşılarlar. Kızın odasına girince Sultan Hanım şöyle bir köşeye bir sığıntı gibi oturtulur. Hemen mahfazayı açar, kıza: “Oğlumun selamı var. Size layık olmayarak bunu gönderdi,” der. Kız hiç sesini çıkarmaz. Az sonra bir el çırpar Gülboy Dadıyı çağırır: “Dün sahanlardan birinin kapağının kaybolduğunu söylüyordun. Getir bakalım, şu ona kapak olacak mı?” der. Sahanı getirirler.

Bakarlar, taç sanki ona göre yapılmış bir kapak... “Memnun oldum, der. Sahan kapaksız kalmadı, takım bozulmadı...” Valide Sultan gene süklüm püklüm kalkar gider. Eve döndüğünde olanı biteni oğluna anlatır. “Zarar yok, anneciğim. Hediye bir işe yaramış. Yarın gene git, bu işi sonuna eriştir,” diye yalvarır Şehzade. Ertesi gün hazinede gayet kıymetli, güzel işli bir Kelam-ı Kadim varmış, onu seçerler hediyelik. Bu sefer Derviş-Baba da yeni baştan emirler vermiş. Ev teknil yeşil döşendiği gibi, kız da yeşiller giymiş; taht yeşil... Valide Sultan gelince sokak kapısı ardına kadar açılır. Harem ağaları Sultan Hanımın koltuğuna girerler. “Safa geldiniz!” diyerek onu yukarıya çıkarırlar. Orada halayıklar, “Buyurun, buyurun!” diye karşılarlar. Kızın oda kapısında Gülboy Dadı etekler öperek karşılar, Kelam-ı Kadim'i alır Valide Sultanın elinden. Kız tahtından inerek misafirleri kapısının önünde karşılar, köşeye oturtur. Hal, hatır sorar. Kelam-ı Kadim'i dadının elinden alır, öper, yüksek bir yere koyar. Biraz sonra Valide Sultan: “Kızım ben seni Allahın emriyle oğluma istemeye geldim. Oğlum da bir evin bir oğlu. Yarın babasına bir hal olursa tahta geçip padişah olacak. Bilmem ne dersin?” der. Kız: “Sultan Hanım! Benim Derviş-Babam var, ona sormadan size bir cevap veremem. Unutmazsam akşam sorarım...” “Aman kızım, sakın unutma.” “Bakın bu kadar gaile benim başımda. Belki unutturum...” der. Kadın tekrar tekrar yalvarır, Derviş-Baba ile konuşması için. “Allaha ısmarladık,” der, çıkar gider. Valide Sultan eve varınca oğluna güler yüzle: “Bugün pek iltifat gördüm,” der ve olanları anlatır. Ertesi gün Sultan Hanım kalkar, konağa gider. Gene saygı ile karşılanır. “Kızım, konuştun mu Derviş-Babanla?” der. “Söyledim; üç şartla teklifinizi kabul ediyor: Birincisi, oğlunuz içgüveysi girecek; ikincisi, onun bir papağanı varmış, onu kesecek; üçüncüsü, gerdek gecesi papağanın başını ben yiyeceğim, yüreğini de o yiyecek.” Kadıncağız düşünmeye başlar: “Kızım, bizim biricik oğlumuz, nasıl içgüveysi verelim? Sonra papağanı da çok kıymetlidir, onu nasıl feda eder?” Kız da der ki: “Bunlar olmazsa bir daha zahmet edip gelmeyiniz.” Kadın kalkar, gider. Şehzade gene kapının önünde annesini beklemiş... “Aman anneciğim, ne haber?” “Oğlum, öyle şartlar ki yapılması kabil değil.” “Yapılmayacak neymiş? Söyle bakalım.” Annesi şartları birer birer söyler. “Anne bunda yapılmayacak ne var? İçgüveysi girince ölecek değilim ya. Papağan da bir kuş değil mi? Feda olsun... O başını yuttuktan sonra, ben de yüreğini yutarım.” Artık ertesi gün düğün başlar. Kırk gün, kırk gece sürer. Kırk birinci gün gelin telli duvaklı kapıda bekler... Derviş-Baba dolabı açar, oradan bir altın leğen çıkarır! Papağanı keser. Başını geline, yüreğini güveye yutturur. Dolaptan iki tane de kurna çıkarır. Birini bir köşeye, ötekini bir köşeye yapıştırır. Kurnaların her birinin üst başına papağanın kanından birer parmak sürer: Başlar o zaman kurnanın birinden altın, ötekinden gümüş akmağa. “Kızım, der geline, buraya gelip, “Allah rızası için diyene bir kepçe altın,

“Habibullah ruhu için diyene bir kepçe gümüş verirsiniz.” Sonra ikisinin de arkasını sığar: “Mesut olunuz evlatlarım. Benim vazifem bu kadardı. Bir daha beni göremezsiniz,” der, kaybolur. O zaman kız, duvağını bir tarafa atar, saçını başını yolar, “Aman benim Derviş babacığım!” diyerek ağlayıp çırpınmaya başlar. Neyse, aradan zaman geçmiş, hepsi unutulmuş... Şehzade ile karısı mesut yaşarlarmış. Artık her pazartesi sarayın kapıları açılmış. Kız bir köşeye perde gerer oturur, oğlan da bir köşeye; gelenlerden “Allah rızası için” diyenlere bir kepçe altın, “Habibullah ruhu için” diyenlere bir kepçe gümüş verirlermiş. Öyle olmuş ki, o memlekette hiç fakara kalmamış. Herkes kapısının eşiklerini gümüşten, kapılarını altın kaplamadan yaptırmış. Bunlar orada yaşayadursunlar, biz gelelim İstanbul Padişahına... Mısır Sultanı. İstanbul Padişahına bir büyük harp açmış. Senelerce devam etmiş bu harp. Bir gün İstanbul Padişahı lalasıyla hamama girmişler. Onlar hamamda iken Mısır ordusu İstanbul'u basmış. Padişahı aramaya başlamışlar. Padişah lalasıyla hamamdan çırılçıplak kaçmış... Her ikisi, lalanın kızı bırakmış olduğu dağa doğru yollanmışlar. Köy köy, memleket memleket gezmişler. Diyene dilene bir köye gelmişler. O köyde birisi demiş ki: “A baba! Buralarda ne dilenip duruyorsunuz. Şurada, şu kadar günlük ötede bir şehir var. Orada bir sultanla bir Şehzade oturmuşlar, “Allah rızası için” diyene bir kepçe alun, “Habibullah ruhu için diyene bir kepçe gümüş veriyorlar. Oraya gidin.” Padişahla lalası kalkıp o memlekete gidiyorlar. Saraydan içeri giriyorlar. Kız, babası ile lalasını tanıyor. Hemen emir veriyor; “Çabuk bunları hamama götürünüz. Birisine padişah elbisesi, ötekine de vezir elbisesi giydirip buraya getiriniz.” Padişahla lalası korkudan titremeye başlıyorlar: “Acaba bize ne yapacaklar?” diye... Uşaklar bunları hamama götürüp yıkadıktan sonra giydirip kızın odasına getiriyorlar. Hemen Sultan Hanım perdenin arkasından çıkıyor, Şehzadeyi işaretle, yerinden indiriyor... Lalasının ellerine sarılıyor, ellerini öpüyor. “Bu benim velinimetim lalamdır, diyor Şehzadeye; bu da gururuna kapılmış bir padişaktır ve benim babamdır. Ben bir rüya görmüştüm: Babam tahtından inmiş, çok sefaletе düşmüş, sonra benim sayemde gene memleketinin padişahı olmuştu rüyamda... Ben bunu kendisine anlatınca gazaba geldi, beni cellatlara teslim etti, öldürülmeme emir verdi. Lalam beni öldürmek için dağ başına götüren cellatların ayağına kapandı, kırk yıllık emeği mahsulü, varını yoğunu onlara verdi, beni azat ettirdi. Ben ölünceye kadar lalama minnettar kalacağım. Ama bu da babamdır, elbette onu da affetmem gerekir.” Sonra gene Şehzadeye: “Şimdi senden ricam şu ki: Bir ordu yollayıp İstanbulu düşmanların elinden kurtarasın ve babamı tahtına sahip edesin.” Yemen Padişahı hemen emirler veriyor, bir ordu toplanıyor... İstanbul az zamanda Mısırlıların elinden kurtarıyor, İstanbul'un eski Padişahı, kızının rüyasında gördüğü şeylerin gerçekleşmesine karşı, ona kendini nasıl affettireceğini

bilemiyor. “Ah kızım! Ben büyük hata etmişim,” diyor. Ona, damadına veda edip İsanbul'a dönüyor, tahtına geçip oturuyor. Onlar orada, bunlar burada, ölünceye kadar mesut yaşıyorlar. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine... (Boratav, 2017).

MASAL 54: PADİŞAHIN DEVESİ

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Çok söylemesi, çok günahmış. Bir karı koca varmış. Bunlar kavga etmişler. Kadın biraz safmış. Kadın küsmüş, bir kayanın dibine gitmiş oturmuş. Sabah olmuş, horozlar ötmüş. Gıgılı Bacı, kadını çağırmış. Kadın: -Seni benim kocam gönderdi ama vallahi billahi gelmiyorum, demiş. Vav Vavı Bacı seslenmiş, gitmemiş. Aradan zaman geçmiş, üzeri yüklü bir deve gelmiş. Bunun adı; Tabanı büyük devler hatun, Dudağı büyük sevler hatın, imiş. Kadın: -Kocam Gıgılı Bacı'yı gönderdi, gitmedim. Senin hatırını kırmayım. Hadi eve gidelim, demiş. Kocasına bağırılmış. -Aç kapıyı ben geldim, demiş. Kocası karısının tekrar dönmesine hiç de sevinmemiş: -Neden geldin, diye kızmış. Kadın: -Gıgılı Bacıyı gönderdin, gelmedim. Vav Vavı Bacıyı gönderdin, gelmedim, Tabanı büyük devler hatun, Dudağı büyük sevler atını gönderdin, ben de hatırını kırmadım geldim, demiş. Kapıyı açıyor ki bir deve, üstü yüklü altın. Hemen deveyi içeri getirmiş, Altını, parayı saklamış. Karısına: Gel hanım, seni şu kuyuya koyalım. Bugün Kör İbrahim'in kör eden dolu yağacak. Dışarıda durma. Gözün kör olur, demiş. Karısını kuyuya koymuş. Üstünü sacı kapatmış, tavukların da üstünü yemlemiş. Tavuklar yemi yerlerken tık tık ediyor ya, “Aman hanım çıkma! Dolu yağıyor.” diyerek kandırmış. Adam deveyi kesmiş, saklamış. Kadını kuyudan çıkarmış horoz, birine de teke kesip bırakmış. Akşam olmuş, bir komşu kapıyı çalmış. Bu arada tellâllar: -Padişah efendimizin devesi yok, diye bağıryorlarmış. Komşu eti alınca eline kan bulaşmış. Elinin kanını da kapıya silivermiş. Sonra da kadın kocasına demiş ki: -Bir komşu geldi, gelini hamileymiş. Biraz et istedi, ben de biraz et verdim. Kocası: Aman hanım, böyleleri iyiliğe gelmez. Keşke vermeseydin, demiş. Dışarı çıkmış. Bir de ne görsün? Bakmış ki kapıya beş parmakla kan vurulmuş. Evlerinde et olduğunun anlaşılmasında için hemen etleri biraz almış. Mahalledeki bütün evlerin kapılarına bununla kan lekesi yapmış. Sabah olmuş. Komşu kadın etin deve eti olduğunu anlayınca padişahın askerlerine haber vermiş. Askerler komşu kadına sormuşlar: -O evi bilir misin, diye. Komşu kadın: -Bilirim. Kapısına kanlı elimi vurmuştum, demiş. Padişahın askerleri ile komşu kadın evin önüne gelmişler, tam kapıyı vuracakken bakmışlar ki mahalledeki bütün evlerin kapısında kan lekesi varmış. Askerler vazgeçip dönerken dışarıdaki sözleri merak eden kadın dışarı çıkmış. Neler olduğunu sormuş. Askerler de söylemiş. Kadın demiş ki: “-Gelin, gelin, aradığınız

biziz. Ben deveyi getirdim, kocam da kesip kuruladı. Kuyulara koydu. Gelin, kuyudan çıkarayım. Kuyuya inip askerlere sormuş:

- Deveniz dört ayaklı mıydı?

- Dört ayaklıydı.

- Devenizin boynuzu var mıydı?

- Vardı.

- Kılı var mıydı?

- Vardı.

- Kulağı var mıydı?

- Vardı.

- Alın öyleyse, demiş. Kuyudan çıkarmış bir teke. Askerler:

- Bu kadın deli herhalde ya da bizimle dalga geçiyor. Hadi gidelim buradan demişler.

Kadın:

- Durun, şurada bir kuyumuz daha var, demiş. Oraya gitmiş, askerlere sormuş:

- Deveniz iki ayaklı mıydı?

- İki ayaklıydı.

- İbiği var mıydı?

- Vardı.

- Kanadı var mıydı?

- Vardı.

- Alın öyleyse, demiş. Çıkarmış ki bir horoz. Sonunda askerler:

- Bu delide bir şey yok, hadi gidelim, demişler.

Kadın ısrarla askerlere devenin kendilerinde olduğunu anlatmaya çalışmış:

-Tabanı büyük devler hatunu, Dudağı büyük sevler atını, kocam gönderdi. İpinden tuttum, getirdim. Askerler o zaman anlamışlar, demişler ki: -Bunun kocası deveyi kesti, anlaşılın.

Biz bunun kocasını tutuklayalım. Alıp kocasını hapse götürmüşler. Kocasını giderken demiş ki: -ben gidiyorum. Kapıya, pencereye sahip çık. Çünkü devenin altın yükünü eve saklamış.

Aradan iki hafta geçince kadın pencereyi kafasına, kapıyı sırtına bağlamış. Kocasının yanına gitmiş. Onu bu hâlde görenler: -Bu ne böyle? Neden yanına aldın kapıyı, pencereyi, demişler. Kadın: -Niye olacak? Kocam kapıyla pencereye sahip çık, demişti. Ben de pencereyi boğazıma taktım, kapıyı da sırtıma taktım. Alıp geldim, demiş. Kadının saflığını

anlayanlar kadına acımışlar. Padişaha durumu anlatmışlar. Padişah kocasını affetmiş.

Hapishaneden çıkartmış. Adam, karısı sayesinde kurtulduğunu öğrenince çok utanmış. Evlerine birlikte dönmüşler. Yiyip, içip bir ömür boyu mutlu olmuşlar (Demir, 2017).

MASAL 55: SARI İNEK

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde... Ülkenin birinde, bir adam yaşarmış. Bu adamın bir oğlu, bir de kızı varmış. Bu adamın karısı hasta olmuş, ölmüş. Oğlanla kız, yetim kalmışlar. Bir gün bunları karşısına alıp: -Karımın çamaşırlarını sandığa koyacağım. Sandıktaki çamaşırlar çürüyene kadar kimseyle evlenmeyeceğim, demiş. Bir gün cadı karı gelmiş: -Niye baban evlenmiyor kızım, diye sormuş. Kız: -Babam, anamın çamaşırları çürüyene kadar evlenmeyecek, demiş. Kadın: -Kızım onda ne var çamaşırları alıp döv, demiş. Kız çamaşırları almış, bir güzel dövmüş. Kız babasına demiş ki: -Anamın çamaşırlarına bir bakalım. Varmışlar, çamaşırlara bakmışlar ki çamaşırlar çürümüş. Babası kızına demiş ki: -Kızım, sen kimi istersen ben onu alayım. Kız: -Filanca bir yerde, filanca bir dul kadın var. Git, onu al, demiş. Bu kadın çamaşırları dövdüren kadınmış. Adamın yeni karısından bir kızı olmuş. Kadın diğer çocuklara arpa unundan çörek yaparmış. Onlar da dağda inek sütünü sağıp çörekle birlikte yerlermiş, şişmanlarmış. Evdeki analığın kızı ise zayıflarmış. Kadın bir gün: -Ben sarı ineği keseceğim. Onlar dağda sütünü sağıp içiyorlar. Benim kızım zayıflıyor, demiş. Kocası da buna razı olmuş. Bir gün sarı inek dağda dile gelmiş: -Onlar beni kesecekler. Siz kemiğimi postumun içine koyup bir yere gömün, demiş. Sonra devam etmiş: -Onlar etimi yediklerinde onlara acı gelecek, size tatlı gelecek, demiş. Sarı ineğin dedikleri çıkmış. Bunlar kemiği saklamışlar. Bir zaman sonra baktıklarında kemikler gitmiş. Yerine altınlar, gümüşler, takılar bulmuşlar. Analık, üvey kıza: -Biz ağanın oğlunun düğününe gideceğiz. Sen bu küpü biz gelene kadar ağlayarak dolduracaksın. Ayrıca bu yere saçılmış buğday tanelerini de biz gelene kadar toplayacaksın, demiş. Kızıyla evden ayrılmış. Bunlar gittikten sonra kız ağlamaya başlamış. Yoldan geçen bir kadın, kızın sesini duymuş. Kızın yanına varmış. Kız ona derdini anlatmış. Kadın: -Çaresi olmayan dert yoktur, kızım. Bir küp, küpün içine su doldur. Bir avuçta tuz at, alsana gözyaşı, demiş. Kız yine ağlamaya başlamış. Kız: -Bu buğday tanelerini anında yiyip yutarlar, demiş. Kız: -Aynısını yapalım, demiş. Kız gidip kuyuya bakmış ki ne görsün? Altınlar, gümüşler... Kız güzel kıyafetleri giymiş, Tanınmaz hale gelmiş. Ata binmiş. Heybenin bir yanına kül, bir yanına altın doldurmuş. Düğüne gitmiş. Düğün yerine vardığında analığından tarafa kül saçmış. Diğer tarafa ise altın savurmuş. Üvey annesi ile kız, gözlerini üfleyene kadar herkes altınları toplamış. Kız ata binip giderken terlikleri suya düşmüş. Kız eve gelmiş, eski haline dönerek

küpün başına geçmiş. Analığıyla bacısı gelmiş. Kız: -Ana düğünde ne vardı, diye sormuş. Analığı: -Senin gibi bir kız geldi. Bizden tarafa kül saçtı. Diğer tarafa altın saçtı. Biz gözümüzü üfleyene kadar onlar altınları topladı, demiş. Neyse aradan birkaç gün geçmiş. Bir ağanın oğlu gelmiş. Demiş ki: -Ben anası ölen kızı alacağım. Analığı kendi kızını göstermiş. Üvey kızını saklamış. Ağanın oğlu demiş ki: -Atımı sulamaya göle gittim. Orada bir terlik buldum. O terlik kimin ayağına olursa onu alacağım, demiş. Terlik, yetim kızın ayağına olmuş. Ağanın oğlu da kızı almış. Bir gün gelin olan kızın erkek kardeşi dağda dolaşırken, bir geyiği takip ediyormuş. Çok susamış. Geyiğin ayak izindeki suyu bir güzel içmiş. Çocuk birden geyik oluvermiş. Analığıyla kızı, bir gün üvey kızı görmeye gitmişler. Üvey bacısı: -Abla, seninle çamaşır yıkamaya gidelim, demiş. Analığın kızı çamaşır yıkarken ablasını suya itmiş. Kızın çamaşırklarını giymiş, eve gitmiş. Eniştesi iki gün bunun farkına varmamış. Gölde yetim kızın bir oğlu olmuş. Geyik oğlan eniştesinin yanına gelmiş, haber vermiş. Sonra geyik, bacısının yanına varmış. Kız, geyiğe: -Kardeş, can kardeş. Hasan, Hüseyin kucağımda. Yanına varamıyorum kardeş, demiş. Sonra eniştesi gelmiş, ablasını kurtarmış. Diğer kızı da bir güzel dövdükten sonra salıvermiş. Kızı evine götürmüş. Onlar ermiş muradına, biz çikalım kerevetine... (Demir, 2017).

MASAL 56: TAHTA AT

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Çok söylemesi, günah; az söylemesi, sevapmış. Bir ananın, babanın ikiz oğlu varmış. Aradan yıllar geçmiş, çocuklar büyümüş. Babalarının bir dükkânı varmış. Orada çalışma başlamışlar. Evlenecek çağa gelince oğlanlardan biri: -Ben evvel evleneceğim, demiş. Öbürü: -Olmaz. Ben büyüğüm, önce ben evleneceğim, demiş. Sen evvel evleneceksin, ben evvel evleneceğim kavgasına girişmişler. Çare bulamayınca gidip babalarına sormuşlar: -Baba hangimiz büyüğüz, kim evvel evlenecek, demişler. Babaları: -Ben nereden bileyim oğulcağızlarım, gidin ananıza sorun, demiş. Oğlanlar analarına sormuşlar. Anaları da: -Ben bilmem gidin babanıza sorun, demiş. Babaları: -Oğlum ikiniz de birsiniz, demiş. Oğlanlar yine çare bulamamışlar, Dükkânda çalışmaya devam etmişler. Bir gün yine bu yüzden kavga etmişler. Dükkânı birbirine katmışlar. Babaları gelmiş, bunlara kızmış: -Bu böyle olmayacak. Kim iyi bir işi yapar da karşıma gelirse önce onu evlendireceğim, demiş. Oğlanlardan biri bir nacak alıp orman gitmiş. Biri de biriktirdiği parayı alıp şehre gitmiş. Ormana giden oğlan ağaçtan bir at yapıp gelmiş. Şehre giden oğlan da bir altın tepsinin üzerinde birbirini kovalayan tavuk, civciv getirmiş. Babalarının karşısına koymuşlar. Babaları ağaçtan atla gelen oğlana: -Sen getire

getire tahta bir at mı getirdin? Hadi git, demiş ve oğlanı kovmuş. Öbür oğlanı evermiş. Oğlan tahta atını almış, çekip gitmiş. Kapıda oturan bir nene bu oğlanı görmüş: -Nereye gidiyorsun oğlum, demiş. Oğlan: -Başımı aldım gidiyorum, nine, demiş. Ondan sonra: -Nene, beni misafir alır mısın, demiş. Nene: -Alırım oğlum, niye almayayım, demiş. Oğlanı misafir almış. Oğlan: -Nene, ben sizin oğlunuz olayım, burada çalışayım, demiş. Nene kabul etmiş ve oğlan orada kalmaya başlamış. Oğlan bir gün tarlaya çalışmaya gitmiş. Çift sürerken tarlada altın bulmuş. Altınları bir yere saklamış ve yanında çalıştığı ninenin yanına gitmiş. Neneye: -Nene ben burada kalıyorum. Ama siz bana, "Anan, baban var mı?" diye sormadınız, "Bir dileğin var mı? demediniz, demiş. Nene: -Haklısın oğlum. Bir dileğin var mı, demiş. Oğlan: -Bana yedi küp tuz, bir de atla araba verin, demiş. Oğlanın isteklerini vermiş. Oğlan nene ile helâlleşip tarlaya varmış, tuzları boşaltmış. Altınları küplere doldurmuş. Atıyla, arabasıyla almış, gitmiş. Gide gide bir şehre gitmiş. Bir eve misafir olmuş. Ev, padişah sarayına bakıyormuş. Oğlan camdan padişahın kızını görmüş. Ev sahibine; -Padişah sarayına nasıl gidilir, kapısı nerededir, diye sormuş. Ev sahibi: -Oğlum, o sarayın yolunu kimse bilmez. Sen ne yapacaksın, demiş. Oğlan söylememiş. Bir gece sessizce evden çıkmış. Saraya gitmiş. Kızın odasına girmiş. Kızın ayakucunda bir mum yanıyormuş. Oğlan ayakucundaki mumu başucuna, başucundaki mumu da ayakucuna koyup gitmiş. Kız sabah babasına: -Baba, biri gece benim yanıma gelmiş, demiş. Padişah, gelen bir daha gelir diye, tuzak kurmuş. Gece oğlan yine kızın yanına gelmiş. Kurulan tuzağa yakalanmış ve parmağı kopmuş. Oğlan parmağının acısını umursamamış ve yine kızın ayakucundaki mumu başucuna, başucundaki mumu ayakucuna koyup gitmiş. Sabah olunca kız, babasına: -Baba, tuzak kurdun ama gelen kimse, tuzağı dinlememiş yine benim yanıma gelmiş, demiş. Bunun üzerine padişah tellâllar çıkartmış. Tellâllar: -Ey ahali! Duyduk, duymadık demeyin. Bugün bütün halk padişahın önüne gelecek, demiş. Kimin parmağı sarılıysa onu cellâda vereceklermiş. Oğlan da mecburen Sarayın önüne gelmiş. Kız, oğlanı görmüş. Görür görmez oğlana vurulmuş. Söylediğine pişman olmuş, sabaha kadar ağlamış. Cellâtlar oğlanı götürmüşler. Boynunu vurmaya hazırlamışlar. Oğlan: -Bana bir ibrik su verin de abdest alayım, boynumu öyle vurun, demiş. Suyu alıp abdest almaya gitmiş. Tahta atı da yanındaymış. İbriği bırakmış, atına atladığı gibi kaçmış. Cellâtlar oğlanı beklemiş, beklemiş ama oğlan gelmemiş. Padişahın korktukları için bir mintana karga kanı bulaştırıp padişaha yollamışlar: -Düşmanın ömrü bu kadar olsun, demişler. Oğlan, kızın yanına gelmiş. Kızı ağlarken görmüş. Kıza: -Benimle gelir misin, demiş. Kız kabul edince altınları alıp ata atlamış, gitmişler. Gide gide yorulmuşlar, acıkmışlar. Oğlan, kızını bir yerde indirmiş. Oğlan: - Sen burada bekle. Şurada bir ışık yanıyor, ateş alayım da yemek yapalım, demiş. Oğlan

gitmiş, ateşi almış. Ağaçtan atının üstüne koymuş, dönüş yoluna koyulmuş. At tahtadan olduğu için yanmış. Oğlan düşmüş, bayılmış. Kız beklemiş ki oğlan gelecek. Ama oğlan gelmemiş. Kız oğlanın elbiselerini giymiş, şehre gitmiş. Orada bir dükkân açmış. Gelelim oğlana. Oğlan uyanmış, yedi tuzlu küpünü alıp şehre gitmiş. Kızın dükkânına varmış ama kızı tanıyamamış. Küplerini onun dükkânına bırakmış. Sonra küpleri almaya gitmiş ama hangi küpleri bıraktığını hatırlayamamış, bağırmaya başlamış: -Yedi küp tuzdan ayrıldım Bir güzel kızdan ayrıldım. Kız, onun sevdiği oğlan olduğunu anlamış. Yanına çağırtmış. Oğlanı hamama göndermiş, temiz elbiseler vermiş. Oğlanla yalnız kalınca: -Tuzların bunlar mı, demiş. Oğlan: -Evet, bunlar, demiş. Kız: -Peki, yitirdiğin kız hangisi, demiş. Oğlan kıza şöyle bir bakınca akli başına gelmiş: -Sensin, demiş. Birbirlerine kavuşmuşlar, mutlu bir hayat sürmüşler (Demir, 2017).

MASAL 57: TASA KUŞU

Bir varmış, bir yokmuş, Tanrı'nın kulu çokmuş. Çok demesi, yok demesi günahmış. Bir adaletli padişahın dünya yüzünde bir tek kızcağızı varmış. Bütün saray halkı bu kızın üzerine titrer; bütün memleket, halinden, gidişinden, büyüyüp gelişmesinden haber sorar, hele babası bir dediğini iki etmezmiş. Bu kız bir gün hoca hanımı ile otururken, bu kadıncağız dalar gider, derin düşüncelere varır. Hanım sultan: “Aman hoca hanım, yine daldın, neler düşünürsün, kendin buradasın; ama sen kim bilir nerelerde seyran edersin?” deyince o silkinir: “Ah sorma benim sultan kızım, öyle tasalarım var ki...” Hanım sultan onun bu hallerine gülüp sözünü keser: “Aman hoca hanım, tasa da nasıl şeydir? Yenilir mi, içilir mi, biçilir mi, giyilir mi, neyin nesidir? Bana da biraz alıversene...” deyip kahkahalar atınca, hoca hanım bozulur ve içinden, “İhtiyar halimle, sıkıntılı başımla, durmuş da benimle alay eder, bak şu haspaya.” der; aniden içinde bir kin uyanır ve büyür ki deveye yük sarsan çekemez. Öylesine derin, ağır bir kin. Hiç renk vermeyip acı acı bir gülümser: “Baş üstüne kızım, senin istediğin tasa olsun.” der. Oradan kalkar, doğru kuşçular çarşısına varıp kafes içinde bir tasa kuşunu seçer. Alır. Saraya getirir, sultan hanıma verir: “İşte benim sultanım, buna tasa kuşu derler” deyip çekilir. Hanım sultan da bu kuş kafesini bir pencere önüne asar; gelir gider, güler eğlenir. Günlerden bir gün hanım sultan, cariyeleri ile has bahçeye çıkıp havuz başına gelir, Tasa Kuşu'nun kafesini de bir ağaca asarlar. Bu sırada etrafı تنها gören kuş, dile gelir: “Hanım sultan, beni biraz salıver de, bahçedeki kuşlarla biraz dolaşayım; sonra yine kafesime döner gelirim.” deyince, kızcağızın aklına bir şeyler gelmez, kafesin kapısını açıp kuşu salıverir; kuş havalanarak, ağaçlarda ötüşen kuşların arasına karışır. Cariyeler, halayıklar, kalfaların her biri bir yana savuşmuş, hanım sultan da havuz başında

salınır; çiçekten çiçeğe iki koklar, bir toplar dolaşırken, bir aralık Tasa Kuşu, konduğu ağaçtan süzülerek gelir, kızcağızı aniden kaparak havalanır. Yükselir, gözden kaybolur. Bir iki saatlik uzaktaki bir yere uçtuktan sonra, kızını büyük bir dağın tepesine bırakır:

“Sultanım, beni bildin mi?

Şu tasalarını gördün mü?

Bir geldim, bir daha geleceğim,

Bak sana neler edeceğim?” dedikten sonra, zavallı kızını o dağ başında tek başına bırakıp uçar gider. Biz gelelim sultan hanıma... Dağlar başında aç biilaç kalan sultan hanımın yürümekten ayağındaki ince pabuçlar parça parça olur; çıplak ayaklarına kan oturur. Gide gide bir çobana rastlayıp konuşur, anlaşılır, elbiselerini değiştirirler. Hanım sultan, şimdi çoban kılığında, sırtında yüzyamalı gocuk, ayaklarında dolama çarık, kâh yellere göğüs verir, kâh yolların tozuna düşüp derelerden geçerek, tepelerden aşarak, güneşlerde pişerek gide gide bir kasabaya varır. Şöyle kenarda kalmış bir kahveyi gözüne kestirerek içeri girer; Tanrı selâmı verip: “Kahveci baba, beni yanına çırak alır mısın?” diye sorar. Kahveci, yaşlı, elden ayaktan ivice kesilmiş bir adamcağız olduğundan: “Aman oğlum, karşıma çıktığın ne iyi oldu. Ben de senin gibi bir çırak arıyordum, iyi rast geldi.” diyerek, hemen bu oğlanın önüne bir peştamal kuşatıp, el öptürdükten sonra birer birer işleri göstermeye girişir. Ocakçılıktı, meydancılıktı, temizlikti, ne varsa hepsini yaparak, yaptırarak gösterir; sonra para çekmecesinin arkasındaki köşesine çekilerek çubuğunu yakar. Akşam olunca kahveci onu çağırır: “Ben artık eve gidiyorum. Sen de müşteriler çekildikten sonra yarına hazırlık yapar, sonra kapıları, kepenkleri kapar, arkalarını iyice tırkazlar, yatarsın. Tilki uykusunda ol; bir gözün açık, kulağın delik olsun; yay gibi gergin dur, bir şey çaldırma. Yatsıdan sonra, kimseye kapı açma.” Diye sıkı sıkı tembihler edip kırk budaklı sopasını alır, yere kaka kaka, iki büklüm yürür gider. Akşam çöküp havalar karardıktan sonra bu çırak son müşterisinin ardından dükkânın kapılarını kapar. Ortalığı süpürür; kirli bardakları, fincanları güzelce yıkar, kaldırır; sonra, dolapta kahve kavurup değirmende çeker. Şekerlikleri, kahvelikleri tepeleme doldurur. Sabahın ocağını, suyunu hazırlar. Sonunda bütün işleri bitirip zeytinle ekmeğini yer; kandili söndürür, yatar. Bir zaman ustasının tembihi üzere, “Kurulu yay gibi olayım, uyanık durayım...” derse de, yorgunluktan kendini alamaz; içi geçer, çalışkan kişilerin tasasız derin uykularına dalar gider. Tam gece yarısı olunca, Tasa Kuşu, aniden gelip, nasıl içeri girdi bilinmez, raflarda ne kadar fincan, bardak, tabak, nargile varsa hepsini devirir, kırar, kahveleri döker, saçar; sonra kızın yanına gelip onu derin uykusundan

uyandırır. Kız, bir de gözlerini ovuşturarak bakar ki, ne kadar eşya varsa kırılmış, dökülmüş. Kuş dile gelir:

“Sultanım, beni bildin mi?

Şu tasalarını gördün mü?

Bir geldim, bir daha geleceğim,

Bak, sana neler edeceğim?” der, “Pırrr” diye uçar; geldiği yer gibi, çıkıp gittiği yer de belli olmaz. Bir zaman sonra sabah olur; usta erkenden dükkâna gelir; bir de bakar ki ne görsün? Ne kadar eşya varsa kırılmış, dökülmüş, saçılmış. Yeni çırağı da bunların arasında dikilmiş durur. Orada zavallı çırağa ağzına geleni söyler, olmaz bir iyi söver; kendini alamaz, elindeki kırk bogumlu sopasıyla evire çevire döver, yine yüreği soğumaz, tutar yakasından sokağa atar. Zavallı kız, alır garip başını, ağlaya ağlaya gider, bir terzi dükkânına girer. O sıra bayram günleri olduğundan saraydan kat kat elbiseler ismarlamışlar. Ustalar ölçer biçer, keserlerken, kalfalar ince ince dikerlerken, çıraklar da ilik düğme örerlerken, “Amanın, yakalar yana kaçmasın; yelekler ince belleri sıkmasın, koltuk altları dar olmasın; omuzlar çekmesin, yakalar bastırmasın. Sırtları pot, paçaları kat kat olmasın da mum gibi dursun.” diye birbirleriyle çekişirlermiş. Bu kızcağız, iki elleri işte, gözleri de oynaşta, ağzı durmadan kumanda buyuran terzi ustasını etekleyip önce Tanrı selâmı verir, sonra: “Kolay gelsin, işleriniz rast gitsin, makasınız kessin de ipliğiniz kopmasın. Beni yanınıza çıkar alırmısınız?” diye korka çekine soruna: “Aman bu da sorulur mu? Hemen geç şuraya! İşler başımızdan aştı, yapış şu ütünün kulpuna.” deyince, buncagız da, besmele çekip işe girişmiş. Birkaç gün içinde ütücülükten ufak tefek dikişlere, oradan biçki işlerine kadar yükselmiş. O akşam herkes evine giderken ustası bakmış, bu çaresizin gidecek yeri, konacak dalı yoktur. Dükkânda yatmasına izin verir, buna karşılık da ortalığı derleyip toplamasını, süpürüp temizlemesini şart koşar. Günlerden bir gün bu kız, akşam paydos olunca, bütün ustalar çıraklar çekilip gidince, ütülerden ateşleri boşaltır, ortalığı derler toplar, sonra tezgâhın üzerine mendil serip günlük yiyeceğini yer, sedirin üstüne çıkar, kandili üfleyip yatar. Çalışkan kişilerin tasasız, derin uykularına dalar. Tam gece yarısı olunca, Tasa Kuşu, gelişi, içeri girişi duyulmadan, bir hışım ile erişir. Dükkânda ne kadar dikilmiş, biçilmiş elbise varsa hepsini yırtar, kıymık kıymık doğrar. Üstelik biçilmemiş top top kumaşları da bir güzel elden geçirir. Sonra bu kızın yanına gelerek onu derin uykusundan uyandırır. Kız uyanınca bir de ne görsün? Ne kadar dikilmiş, biçilmiş elbise, raflarda top top kumaş varsa, hepsi yırtılmış, yırtılmış da, kıymık kıymık doğranmış. Tasa kuşu dile gelir: “Sultanım, beni bildin mi?

Şu tasalarını gördün mü?

Bir geldim, bir daha geleceğim.

Bak, sana neler edeceğim?” der, “Pırrr” diye uçar; geldiği yer gibi çıkıp gittiği yer de belli olmaz. Bir zaman sonra sabah olunca ustası erkenden gelir. Kapıyı açar, bir de ne görsün? Saraydan ısmarlanmış ne kadar elbise varsa, biçidekiler, sergidekiler, kesilmemiş top top kumaşlar hepsi doğranmış. “Bunları kim kesti, kimler doğradı, aman dükkâna kimler uğradı?” diye sorarsa da bu kız ağzı dili tutulmuş gibi, dükkânın ortasında dikilmiş durur. Ustası kederinden başını yumruklar: “Eyvahlar olsun, bu kadar göz nuruna, bu kadar emeklere! Vay başıma gelenlere! Hangi birine yansam; dikilenlere mi, biçilenlere mi, yoksa makas değmemiş top top kumaşlara mı? Amanın saraydan gelirse ben ne cevap veririm...” diye bir zaman inleyip, dövünüp, zavallı çırağa ağzına geleni söyler; dumanı başında tüter, olmaz söver; kendini alamaz, arşını kapar, çırağı evire çevire döver. Yine de yüreği soğumaz, yakasından tuttuğu gibi onu sokağa atar. Bu zavallı kızcağız, alıp garip başını, ağlaya ağlaya giderken bir avizeci dükkânına rast gelir. İçeri girip: “Garibim, kimsesizim! Ustam, beni yanına çirak alır mısın?” diye sorar. Avizeci, bunun hırpani kılığına şöyle bir bakıp: “Haydi oradan kılıksız Keloğlan, zaten işler kapalı, yollar tıkalı, siftahsız akşam ediyorum. Bir de seni mi başıma dert edeceğim?” deyip başından savmak isterse de, bu zavallı tatlı diller döker; o kadar yalvarır ki, usta onun haline acır, boğaz tokluğuna yanına çirak alır. Zavallı kız, geceleri dükkânda yatar; katıklılı katıksız, kuru yavan, ustası ne verirse yer; her bir işe yetismeye çalışır. Günlerden bir gün ustası: “Ben bir düğüne gidiyorum, dükkânı erkenden sıkıca kaparsın, kapısını tırkazlarsın; aman bir şeyler devrilip kırılmasın; gece vakti kimseye kapıyı açma...” diye sıkı sıkı öğütler verip çıkar gider. Akşam olup ortalık kararınca bu çirak dükkânı sıkıca kapayıp, ekmeğini yer, kandilini üfleyip bir köşeye çekilir, çok geçmeden çalışkan kişilerin tasasız, düzenli derin uykularına dalar gider. Gecenin tam yarısında Tasa Kuşu gelip, dükkânda ne kadar lamba, avize, fanus, kandil varsa hepsini öyle bir kırmaya girişir ki, şangırtıdan geçilmez. Zavallı çirak derin uykulardan ayamaz, uyanamaz. Sonunda Tasa Kuşu başına gelerek onu derin uykusundan uyandırınca, şöyle bir gözlerini açıp bakar ki, ne görsün? Tavana asılı renk renk, biçim biçim, irili ufaklı avizeler, raflara dizili ki, ayak basacak yer yoktur. Kuş yeniden dile gelir:

“Sultanım, beni bildin mi?

Şu tasalarını gördün mü?

Bir geldim, bir daha geleceğim,

Bak, sana neler edeceğim?” der, “Pırrr” diye uçar gider. Geldiği yer gibi çıktığı yer de belli olmaz, gitti gider. Kız korkusundan, şaşkınlığından orada dikile kalsın, bir süre sonra sabah

olur; ustası erkenden çıkar gelir. Kapıyı açıp bir de bakar ki, neler görsün? Asılı avizelerin, dizili fanusların, lambaların hepsi kırılmış, yerlere saçılmış; her taraf billur ırığı içinde pırl pırl yanar. Hiddetinden bogulacak kerteye gelen usta, sövmekle, dövmekle edemez, onu yakasından tutarak dükkândan dışarı atar. Zavallı kızcağız garip başını alır, ağlaya ağlaya şehrin dışına çıkar. Bir çeşme başına oturup kendi kendine düşünür: “Bugüne kadar hangi dükkâna girdiysem, bu hain kuş peşimi bırakmadı. Onun yüzünden bunca dayaklar yedim, bunca eşya ziyan oldu. Artık hiçbir işte dikiş tutturamam. Başımı alayım da şehirlerden kaçayım; bir zaman da dağlarda gezip dolaşayım.” diyerek dağ yollarına sapar, dereler içinden gider, kaybolur. Gide gide bir ormana erişir ki, içine gün ışığı sızmaz; sık ağaçlıktır. Yerler çeşit çeşit hayvan izleri ile doludur. Bu ormanın, yaban hayvanları ve canavarların yatağı olduğunu anlar. Ama ne etsin, akşam olmuş, sular kararmış, dağlar arasına gecenin gölgesi düşmüştür. Orada bir büyük ağaca çıkıp geceyi geçirmeye niyet eder. Sabah olup da şafak atana kadar yarı uykuda, yarı uyanık, kuşlar gibi dallarda tünedikten sonra, ormanın alacakaranlığı tepelerden doğru biraz ışıır. Meğer o memleketin şehzâdesi o gün ava çıkmış. Ormana yaklaşıncı hemen yolun ağzındaki büyük ağacın üstüne tünemiş bu kızcağızın karaltısını uzaktan bir kuş sarıp omzundan yayını çıkarıp gözler, gezler, kirişi çenesine kadar çekip, “Ya Hak!” diye bağırıp okunu gönderir. Ok da vınlıyarak gelir, kızın konduğu dala saplanır. Şehzâde hemen ılgar edip bu ağaca yaklaşır ki ne görsün? Kuş gibi bir dala tünemiş oturan bir kişi, yukarıdan, kendisine korku ile bakar durur. Önce şöyle bir çekinerek: “İn misin, cin misin, kimsin, nesen?” diye seslenince yukarıda oturan keloğlan kılığındaki kız: “Ne inim, ne cinim, senin gibi bir insanım..” diye karşılık verir. Hayvan koklaşa koklaşa, insan da söyleşe söyleşe anlaşmış. Şehzâde bunu ağaçtan aşağı inmeye, kendisiyle birlikte gelmeye kandırır; alıp doğru sarayına getirir. Hizmetçiler, halayıklar bu keloğlanı alıp, hamama sokup, bir güzel yıkarlar; partial elbiselerini, kel takkesini ocakta yakarlar. Güzel elbiseler giydirirler; iki kalfa koluna girip yukarı alır, şehzâdenin karşısına çıkarırlar. Şehzâde, ayın on dördü gibi bir genç kıızı karşısında görünce bayılır; saatler sonra ancak ayılır. Doğruca padişah babasının huzuruna çıkıp, olup bitenleri bir bir anlatır. Kızla evlenmek için babasından izin ister. Padişah da merak edip bu kıızı bir kere gördükten sonra çok beğenir, oğluna uygun bulur. Hemen nikâhlarını kıydırarak daha o günden düğünü derneği kurarlar. Kırk gün kırk gece, sarayda, meydanlarda sofralar kurulur; gelenler, geçenler, konuklar, garipler yer içerler. Çalgılar, çengiler, cambazlar, hokkabazlarla, her çeşitten yarışlarla, kırk gün eğlenirler; kırk birinci gün herkes yerli yerine dağılır giderler. Aradan dokuz ay geçer; şehzâdenin bu sultan hanımdan nur topu gibi bir kız çocuğu dünyaya gelir. Toplar atılır, şenlikler kurulur; gelene geçene sofralar serilir. Anası babası, dedesi,

saray halkı yeniden düğün ederler. Bu çocuk kundaklarda belenmiş, beşiklerde dolanmış büyürken günlerden bir gün, tam gece yarısı, Tasa Kuşu ansızın gelip sultan hanımla şehzâde derin uykuda uyurlarken, çocuğun kundağını kapar ve hanım sultanı ağzına bir pençe kan sürüp uyandırır. “Sultanım, beni bildin mi? Yavrucuğuna doydun mu? Şu tasalarımı gördün mü? Bir geldim, bir daha geleceğim. Bak, sana neler edeceğim?” der, çocuğun kundağını pençesine alır, “Pırrr!” diye uçar; geldiği yer gibi gittiği diyar da belli olmaz, gitti gider. Sabah olunca şehzâde uyanır, bakar ki, sultan hanım yatağın içinde öylece oturuyor, ağzı burnu kan içinde. Beşiğe bakar, çocuk ortada yok. Sultan hanıma ne sorduysa, ağzı dili kilitli, cevap veremez. Koşar babasına gider; olan biteni anlatır. Babası hem kızar, hem üzülür: “Oğlum, bu kızı nerelerden buldun da getirdin? Bunda bir iş olsa gerek...” deyince şehzâde: “Dağdan aldım bir Keloğlan, yıkandı çıktı bir hanım sultan.” deyince padişah da: “Dağdan gelen evde, sarayda duramaz; elbette yaban kızıdır adam yer.” deyince, şehzâde de düşünür kalır. Ama yine de yüreğindeki dolaşık duygulardan kendini kurtarıp bir karar veremez, bu sultandan vazgeçemez. Bir zaman babası anası ile bu konuda çekişirler; hanım sultandan hesap sorulmasına ve saraydan kovulmasına razı gelmez. Aradan zaman geçer, sultan hanım dünyaya bir kız çocuğu daha getirir. Yine şenlikler yapılır, düğünler kurulur, gelene geçene sofraya yemekler çıkarılır. Ama bunların sevinçleri çok sürmez. Bal peteği, nur topu gibi bu kız çocuğu kundaklarda belenir, beşiklerde dolanırken, günlerden bir gün tam gece yarısı, Tasa Kuşu gelip bu çocuğu da alır; sultan hanımın ağzına bir pençe kan sürdükten sonra onu uykudan uyandırır: “Sultanım, beni bildin mi? Yavrucuğuna doydun mu? Şu tasalarımı gördün mü? Bir geldim, bir daha geleceğim. Bak, sana neler edeceğim?” der pençesiyle çocuğunun kundağını yakalar, “Pırrr!” diye uçar gider. Geldiği yer gibi gittiği diyar da belli olmaz. Bu kız korku ve dehşetten ölü gibi sararıp orada dikilirken, sabahlar olur, şehzâde uyanır; bakar ki sultan hanımın ağzı burnu kan içinde ve kırkı çıkmamış çocuğun beşiği boştur. Ne kadar sorsa, yalvarsa da sultanın ağzı dili kilitlidir, bir kelime alamaz. Koşar padişah babasına. Olan biteni bir bir anlatınca adam bir gazaba gelir, bir hiddetlenir ki zaptetmek, yatıştırmak kolay değil. “Bre cellatbaşı, neredesin! Tez gidip, gelin sultanın boyununu vurun! Kanlı gömleğini alıp getirin!” diye tavanları titreten buyruklar verirse de, şehzâde, bu sultanı pek sevdiğinden adamlar halden bilip işi ağırdan alırlar; şehzâde, babasının eline ayağına kapanır, ağlar sızlar yalvarır; padişah, birkaç kez yine buyruklar verip gelin sultanın başını isterse de, zavallı oğlunun ağlamalarına yüreği dayanmaz; araya vâlîde sultan da karışınca, halin perişanlığını görüp bir tek evladından olmamak için, “Ne haliniz varsa görün!” der ve onları bağışlar. Gel zaman, git zaman, derken bir süre sonra sultan hanım bu sefer dünyaya bir erkek çocuk getirir. Yine şenlikler yapılır; düğünler

kurulur, yolcuya, dilenciye paralar dağıtılır; mumlar, adaklar adanır, sofraya sofraya yemekler dağıtılır. Her şey eski töreler gereğince yapılır. Bunlar yapıladursun, şehzâdeyi bir düşünce alır. Sultan hanım bu sefer de çocuğunu yerse, babası sorgu sual etmeden, kendisini de dinlemeden, elbette bu kızın boynunu vuracaktır. Kendi kendine: “Hele bu gece uyumayayım da şunu bekleyeyim” diye niyetlenir. Gece olup herkes uykuya dalınca, şehzâde eline bir iğne alır, ucunu çenesine dayar. Uyku bastırır da başı düşerken iğne çenesine batınca hemen gözlerini açar, uyanır. Böylece dala uyuya, bekleye bekleye gece yarısını eder. Sonunda şehzâdenin elinden iğne düşüp bir uykuya varır ki, dibi bulunmaz. Sabaha karşı Tasa Kuşu çıkar gelir. Hemen beşikten çocuğu alır, sultan hanımın ağzına bir pençe kan bulaştırır; sonra dürtüp onu uykudan uyandırır:

“Sultanım, beni bildin mi?

Yavrucuğuna doydun mu?

Şu tasalarını gördün mü?

Bir geldim, bir daha geleceğim.

Bak, sana neler edeceğim?” der ve çocukla birlikte “Pırrr!” diye uçar; geldiği yer gibi gittiği diyar da belli olmaz. Zavallı kızın korkusundan, acısından eli ayağı boşanır, olduğu yere yığılır, kederinden, tasasından gözyaşları seller gibi akar. Sabah olunca, şehzâde uyanır, bakar ki ne görsün? Sultan hanımın ağzı burnu kan içinde, çocuğun beşiği de boştur. Bu kıza ne sorsa ağzı dili kilitlidir, kelime değil, ses çıkaramaz. Hemen padişah babasına haber yollar. Koşar gelirler; bütün saray ayağa kalkar, padişah öyle bir öfkelenir ki, halini görenin korkusundan yüreği dayanmaz, dudağı çatlar. Bir öfkeli heybetli padişah ki, hay hayla oturur, vay vayla kalkar; onu gören ondan korkar. “Cellat, bre tez şunun başını vur!” diye buyurunca, ne şehzâdeyi ne de vâlide sultanı gözü görür. Cellatbaşı bu kızın ellerini arkasından bağlayıp alır, bir dağ başına boynunu vurmaya götürür. Bir taşın dibine çöktürüp başını vurmaya davranır; iki gözü iki çeşme ağlayan, her hali insanın içine dokunan bu güzel kıza kıyamaz. İnsanoğlunun dışından içi belli olmaz. Cellat dersin, ama bakarsın yüreği yufkadır; bakarsın bir insana melek kılıklı biridir, ama yüreği cellat yüreği gibi taştan olur. Cellat kızın elini ayağını çözüp. “Haydi sultanım, var git, buralarda görünme, izini kaybet, Tanrı yardımcın olsun...” der, bu kıızı bırakır. Bir köpek yavrusu keserek gömleğini kanına bulaştırır, saraya götürüp padişaha gösterir. Zavallı şehzâde bu kanlı gömleği görünce içi dayanamaz bayılır; ayılamaz da saatlerce. Arkasından yataklara düşer; yarı uykuda, yarı uyanık, bazen ağlar, çok kere de dalar dalar düşünür. Biz gelelim sultan hanıma. Celladın bıraktığı yerden, dağlar içine doğru bir yol bulup gide gide, içe ürperti veren karanlık yerlere

varır. Eli ayağı güçten, dermandan kesilip düşecek, bayılacak hallere geldiği sırada bir kuş gelip bunu kaptığı gibi yarı uyanık, yarı baygın, alır götürür. Bir zaman sonra büyük bir saraya gelirler ki, görenin gözleri kamaşır. Kuş, sultan hanımı hemen sarayın bahçesine indirir. Kendisi de mermer bir havuza dalar, iki silkinir, ayın on dördü gibi bir delikanlı olup çıkar. Hanım sultan ona bakıp hayrette kalır. Kızın elinden tutup, sarayın merdivenlerinden çıkarlarken, karşıdan birer yaş aralı, nur topu gibi üç çocuğun, cariyelerin elinden tutarak inip geldiklerini görürler. Bunları görünce sultan hanımın kalbi yerinden oynayıp göğsüne sığamaz, soluk alamaz olur. Bu çocuklara kanı ısınır, kendi yavruları olduğunu düşünür, gözyaşlarını tutamaz. Ama yine de korkusundan sesini çıkarmayıp bu çocuklarla birlikte, sırmalı atlaslarla döşeli bir büyük odaya girerler. Bir sedire oturur. Bu çocuklar da yan yana karşısına geçerler; gözlerini sultan hanımdan ayırma» dan bakarlar. Delikanlı bu hali bir süre seyredip: “Sultanım, sana bunca eziyetler ettim. Başına dertler açtım, yavrularını alıp kaçırdım. Seni cellatlara verdim, yine beni ele vermedin. Ağzından sır çıkarmadın, ser vermeyi göze aldın. Sabrettin, alınyazını çektin. Ben de sana bu sarayı yaptırdım. Çocuklarını besledim, büyüttüm. İşte karşında duran çocukların üçü de senindir. Ben de bundan sonra senin kölenim..” deyince sultan hanım hemen yerinden fırlayıp çocuklarına koşar; onları gözlerinden öperek bağrına basar. Çocuklar da ağlaşarak analarıyla sarmaş dolaş olurlar ki, bakmaya katı yürekler dayanmaz. Odada bulunan herkes ağlar. Sultan hanım, artık çocuklarını bir nefes bile yanından ayırmaz, durup durup ağlaşarak kucaklaşırlar. Birlikte yer içer; oturur, kalkar, dolaşırlar. Bu hal ile bir zaman hepsi bir arada sarayda yaşayıp sefalarını bakarlar. Bunlar bu hal içinde olsunlar, biz gelelim zavallı şehzâdeye. Karısına mı yansın, üç çocuğuna mı? O gün bu gündür, iki gün yatakta, bir gün ayakta. Gece gündüz ah vah çekerek, yanık türküler mırıldanarak, تنها kuytu köşelerde dolaşmış. Bu şehzâdenin bir yaşlı, gün görmüş tiryakisi varmış ki, her gün gelir zemine ve zamana uygun çeşitli masallar, hikâyeler, gülünç fıkralarla şehzâdenin gönlünü eğlendirirmiş. Tiryakinin bir gün ansızın afyonu biter; gidip çarşıdan almak için şehzâdeden izin ister. Afyoncunun evi şehrin dışında, dağın dibindeymiş. Çarşıdaki dükkânı kapalı olduğundan, zavallı tiryaki, çaresiz dağ yollarına düşüp adamın evini ararken bir de bakar ki, ileride başı bulutlara varan bir yüce saray... Kulelerinden bayraklar uçuşur, güneşte parıl parıl parıldar. “Aman bu saray ne zaman yapıldı? Ben buraları bilirdim, ara sıra da geçerdim. Acaba dalgaya mı düşüyorum? Sabah yuttuğum bir buğday kadar afyon beni bu kadar tutmayacaktı? Rüya mıdır, yoksa hayal mi?” diye kuşkulara düşer. Gide gide sarayın dış duvarlarına varır. Şöyle bir çevresini dolanayım diye yürür. Hanım sultanla delikanlı kulede oturup konuşurlarken, delikanlı, bu tiryakinin öteye beriye şaşkın şaşkın bakıp yürüdüğünü

görür: “Aman sultanım, şehzâdenin tiryakisi geliyor, şununla biraz eğlenelim” der. Sultan hanım da: “Siz bilirsiniz efendim, nasıl isterseniz” der. Tiryaki, gelip sarayın etrafını dolanırken, bu yiğit, kulenin penceresinden aşağı bir sihirli katmer gülünü tiryakinin önüne fırlatır atar. O da düşen gülü alıp bir kere yürekten koklar: “Oooh, ne güzel kokuyor gülün, ya sen kendin nasıl kokarsın?” diye söylene söylene döner gider. Şehre varır; sokaklarda bunun söylene söylene yürüdüğünü görenler, dalgada olduğunu sanıp başına toplanırlar. Her taraftan bir ses çıkar; eğlenip alaya başlarlar. Biz gelelim şehzâdeye. Bakar ki saatler geçmiş, giden tiryaki dönüp gelmez. Canı çok sıkılır; ulakları yanına çağırır. “Tez şu haylazı nerede bulursanız alın, getirin!” deyince, ulaklar her tarafta tiryakiyi araştırırlar. Bir de bakarlar ki, bir meydanda bir kalabalık. “Acaba ne oluyor?” diye yaklaşınca ortada tiryakinin bir şeyler anlattığını ve herkesin can kulağı ile onu dinlediğini görürler. Biri hemen yanına yanaşır, kalabalığı dağıtır: “Şehzâde seni ister, sen burada hâlâ oyalanırsın? Düş önümüze yürü!” diye dürtüp yürütmek isterlerken tiryaki elinde bir kızıl gül: “Oooh, ne güzel kokuyor! Yüksek kuleli, yüce bir saray kurmuşlar; içine kim bilir, hangi sultanı koymuşlar; gülleri böyle kokar, acaba kendisi nasıl?” diye baygın baygın söylenirmiş. Birden tiryaki kullukçubaşıya döner: “Aman kullukçubaşı, şu tarafta, dağ başında bir yüce saray var, gül atarlar, işve satarlar, sakın almayasın...” deyince, o da meraka düşüp gösterilen tarafa bir hayli gider; sarayı uzaktan görüp gelir; yine delikanlı, bunun gelişini kuleden görür: “Aman sultanım, şehzâdenin kullukçubaşısı geliyor, içeri alıp şununla da biraz eğlenelim mi?” diye sorunca, hanım sultan da: “Siz bilirsiniz efendim, nasıl uygun görürseniz” deyince, delikanlı, hemen sarayın kapılarını açtırır. Kullukçubaşı da pervasız, hemen içeri girer. Cariyeler gelip, kapıdan karşılayıp, yukarı alırlar. Delikanlı, “Elbiselerini çıkarsın da yanıma öyle yollayın.” diye emir gönderince, kullukçubaşı, yan odada soyunup bir de külahına el atar ki çıkmaz, davranıp yeniden asılır, yine çıkmaz. “Aman bre bu ne iştir?” diyerek iki eliyle asılır, külah yine yerinden oynamaz. Kazık gibi çakılı, başına temel kakmış bir muhkem külahtır. Cariyeler gelir: “Efendimiz, kullukçubaşı, başından külahını çıkaramadı.” diye haber verdiklerinde: “Bu nasıl adamdır ki başından külahını çıkaramıyor, kovun, kovalayın, atın şu sersemi dışarıya; benimle alay ediyor olmalı!” diye bas bas bağırır, kullukçubaşı duysun diye. Zavallı adam yan odadan fırlayıp elbiseleri kucağında, pabuçları elinde, saray kapısından canını dışarıya dar atar; pabuçlarını tam giyeceği sırada eğilince külahı yere düşer. Kullukçubaşı, külahını alıp yerden yere vurarak, üstüne çıkıp çiğner: “İçeride bunca zorlamayla çıkmazsın da dışarıda niye çıkarsın?” der, doğru tiryakinin yanına varır. Başından geçenleri ona anlatınca ikisinin de merakları iki kat olur. Biz gelelim şehzâdeye. Önce tiryakiyi gönderdi, arkasından kullukçubaşayı; her ikisi de gitti gelmez. Çok

meraklanır; bunların arkalarından hazinedar ağayı gönderir. O da orası, burası derken bir meydanda, her ikisini de söyleşirken bulur: “Yahu nerelerdesiniz, neler oldu? Şehzâde yerinde durramaz merakından, sizleri bekler.” Tiryaki: “Aman hazinedar ağa, şu tarafta dağ başında bir yüce saray kurmuşlar, gül atarlar, işve satarlar, sakın almayasın.” Kullukçubaşı: “Aman saraya girersen külahını çıkar da öyle gir...” diye üst üste tembihler eder, Hazinedar ağayı da bir merak alır; onlar meydanda söyleşedursunlar, kalkar o da dağ başındaki sarayın yolunu tutar; şehzâdenin sarayda haber beklediği aklından iyice çıkar. Delikanlı kuleden bakarken uzaktan hazinedar ağanın gelişini görür. “Aman sultanım, şehzâdenin hazinedar ağası geliyor, buna da bir oyun edelim mi?” deyince, sultan hanım da: “Siz bilirsiniz efendim, nasıl uygun görürseniz.” diye cevap verir. Hazinedar ağa saraya yaklaşınca önünde kapılar açılır; cariyeler karşılayıp onu yukarı alırlar. Delikanlı emir yollar: “Bunu da soyun, kaftan giydirin, yanıma öyle getirin.” deyince, yan odada adam soyunmaya davranır. Gömleğini, cüppesini, külahını çıkarır; bu sefer de şalvarı çıkmaz, ne kadar zorlarsa da çıkaramaz. “Aman bre, ne iştir, çıkamamak olmaz.” diye ıkınır, kemerinden, paçasından çekerse de mümkünü yok. Cariyeler bu halini hemen içeriye haber verirler. Delikanlı: “Bir şalvarını dahi çıkaramayan bu kişi nasıl kişidir? Tez kovun, kovalayın, gözüm görmesin” diye bas bas bağırınca, yan odada çabalayan hazinedar ağayı çala paça saraydan dışarı atarlar. Adam kapıdan dışarı bir adım atar atmaz şalvarı kendiliğinden çözülüp aşağı iniverince: “İçerde inmeyip de dışarıda niye inersin?” diye şalvarı kaldırır, yerlere vurur, hiddetinden, paçası bağlı iç donu ile hâlâ pazar meydanında söyleşen tiryaki ile kullukçu başının yanına gelir. Bu sırada şehzâde, bunların gidip gelmeişlerine kızarak saraydan hiddetle çıkıp bunları aramaya koyulur. Orası burası derken hayli dolaşır; sonunda bunları pazar meydanında, kafa kafaya söyleşir, dertleşir halde bulur. “Ne oldu sizlere böyle? Gittiniz gelmek bilmezsiniz, orta yerde meclis kurup neler söyleşirsiniz?” diye bastırıp sorunca, tiryaki: “Aman şehzâdem, şu tarafa, dağ başında bir saray kurmuşlar; içine bir sultan koymuşlar; gül atarlar, işve satarlarsa alıp koklamayasın sakın!” Kulukçubaşı da atılıp: “Aman şehzâdem, içeri buyur ederlerse, külahını çıkar, öyle gir, içerde çıkarmanın mümkünü yoktur.” Hazinedar ağa da davranıp: “Aman şehzâdem, soyup kaftan giydirmek isterlerse, dışarıda şalvarı çıkarıp girmek gerek, içerde yapışır da çıkaramazsın...” diye sıkı sıkı öğütlemeye girişirler ki, sonunda şehzâde de iyice meraka düşer. İşin ne olduğunu görmek için anlatılan sarayın yoluna düşer gider. Bunun da gelişini karşıdan görenler, onu kapıda karşılar, koltuğuna girip, yukarı alırlar. Hiç bekletmeyip hanım sultanla çocukların oturdukları divan odasına götürürler. Şehzâde içeri girer bakar ki, hanım sultan bir tahta oturmuş, ikisi kız biri oğlan, üç çocuk yanında. Biraz aşağıda bir delikanlı, cariyeler, kalfalar

karşısında el pençe divan dururlar. Delikanlı, şehzâdenin şaşkın halini görüp elinden tutar bir köşeye oturtur. Biraz sonra çocuklardan büyüğünün elinde bir rahle, ortancanın elinde bir sırmalı peşkir, küçüğünün elinde de bir tepsi, tepsinin üstünde bir tabak, içinde bir armut ve yanında bir kaşık. Büyüğü iskemleyi yere, şehzâdenin önüne koyar; ortancası peşkiri dizlerine örter, küçüğü ise elindeki tepsiyi rahlenin üstüne koyar. Şehzâde, bütün bu gördüklerine şaşar kalır. Şöyle bir durular, düşünür. Sonra: “Aman çocuklar, armut kaşıkla yenir mi?” diye sorunca çocuklar da bir ağızdan: “Ey şehzâdem, insan olan, insan eti yer mi?” dediklerinde, şehzâde, yeniden durular; elini çenesine dayar, derin düşüncelere dalar. O sırada bu çocuklar eğilip yüzüne bakıp: “Sen bizim babamızsın, işte orada oturan da annemizdir.” deyince delikanlı da: “Şehzâdem gözünüz aydın. İşte hanım sultan, işte bunlarda çocuklarınız...” deyince çocuklar şehzâdenin boynuna sarılırlar. Sultan hanım da gelir; hepsi sarmaş dolaş olurlar. Zavallı şehzâdenin sevinçten, heyecandan eli ayağı tutmaz olmuştur; oturduğu yerde kâh güler, kâh ağlar; kendine gelip tek kelime söyleyecek güç bulamaz. Delikanlı: “Şehzâdem, ben, seninle sultan hanımın kölesiyim. Anamın ilenci yüzünden Tasa Kuşu kılığına getirildim. Çarşılarda, pazarlarda satılırken hanım sultan için satın alındım. Onun sabrı, ağzının sıkılığı sayesinde üzerimdeki uğursuz büyü, şükür bozuldu, kalktı. Ben de kurtulup yeniden insan kılığına döndüm. Eğer lütfeder beni azat ederseniz, memleketime gidip anamı, babamı görürüm. Bu Saray, içindekilerle birlikte size armağanım olsun...” diyerek ikisinden de izin alır ve çıkıp gider. Şehzâde ile sultan hanım, yeniden düğün dernek kurrup, sofralar yayıp, geleni geçeni kırk gün, kırk gece ağırlarlar. Saraylarına çekilip çocuklarıyla mutlu bir hayat yaşarlar. Onlar ermiş muratlarına, darısı bizim başımıza (Alangu, 1961).

MASAL 58: TİLKİ, LEYLEK, KURT VE ÇİFTÇİ

Bir tilki ile bir leylek arkadaş olmuş, bunlar beraber gezip, dolaşırken, Tilki: "Arkadaş, ben senin arkadaşlığına doyamadım, gel seni bir davet edeyim" Leylek: -"Peki tilki kardeş" deyip, daveti kabul etmiş. Tilki eve gelip, bir bulamaç pişirip, tahtanın üzerine dökmüş. Leylek gagasıyla tak tak alana kadar, tilki bir yalayışta bulamacı bitirmiş. Leylek: -"Tilki kardeş, ben bu iyiliğinin altında kalamam, yarın da sen benim davetlim ol" demiş. Ağız dar biraz bir borucun içinde hedik pişirmiş, sofraya koymuş. Tilkinin ağzı kaba olmadığı için, yiyememiş. Leylek: (-"Arkadaş, ben seni memnun edemedim, gel sana dünyayı bir gezdireyim" demiş. Kanadının üstüne tilkiyi bindirip, dolanırken dolanırken göğün yüzünde bir yan dönmüş, tilki pal diye aşağıya düşmüş. Tilki epeyce baygın yattıktan sonra kendine gelmiş ki, bir çiftçi tarla sürüyor. Yavaşça çiftçinin yanına varıp, Kürkünü aldığıyla kaçmış.

Bağlamanın ağzına varınca, karşısına bir kurt çıkmış. “Selamün aleyküm, tilki kardeş” - “Aleyküm selam kurt baba.” Kurt: -"Sen bu kürkü nereden aldın?" Tilki: -“Aman kurt baba, senin gibi bir yiğidin bu gençlikte bir kürkü de mi yok? Nasıl olur? Sen kürk yapmayı bilmiyor musun?” Kurt: Bilmiyorum" Tilki: -“Pekiye sen bana, yedi tane kara koyun, yedi tane de beyaz koyun getir, ben sana güzel bir kürk yaparım" demiş, Kurt gidip, tilkinin istediklerini getirmiş. Tilki bir hafta çoluğu çocuğu ile kendilerine bir güzel ziyafet çekmiş. Kurt, bir hafta sonra gelip kürkü isteyince tilki, bugün hazırlarım, yarın hazırlarım diye kurdu epeyce oyalamış. Kurt, sonra tekrar tekrar gelip, kürkü sormuş. Tilki: -“Ulan, sen hiç tilkinin kürk diktiğini duydun mu? Siktir ol, git.” demiş. Kurt: -“Ben bunu senin yanına bırakmam" deyip günlerce tilkinin kapısını beklemiş. Korkusundan günlerce dışarıya çıkamayan tilki, susuz kaldığı için, -“Ulan, neresi nerde kalırsa kalsın, gidip, su içeceğim” deyip, çıktığı ile göle doğru koşmaya başlamış. Kurt, bunun peşine düşmüş, kovalarken, tilki yakalanacağını anlayınca hemen bir söğüdün dalına çıkmış. Kurt, peşinden ağaca tırmanırken, iki çatal dalın arasına başı sıkışmış. Çırpınıyor, çırpınıyor, fakat bir türlü kafasını kurtaramıyormuş. Tilki, güle güle ağaçtan inip, kurdun arkasına geçmiş..... Ver Allah'ım ver..... Oradan çıkıp, gitmiş. Kurt, başını kurtardıktan sonra, bir çiftçinin yanına gelip: -"Selamün aleyküm, çiftçi baba.” -“Aleyküm selam, kurt baba.” Kurt: -“Ne gördüysen, çabuk bana anlat. Yoksa seni yerim.” Çiftçi: -“Vallahi kurt baba, ne yalan söyleyeyim, çeşmeden su içmeye gidemişim, şu ağacın altında tilkinin bir kurdu..... yaptığını gördüm” Kurt: -“Bu gördüğünü kimseye söylemezsen, sana hergün bir kovan arı getireceğim." demiş. Her gün bir kovan arı, her gün bir kovan arı, adamın yüzlerce arısı olmuş. Adamın bir de kör anası varmış, bir gün oğluna: -"Oğlum, sen bu arıları nereden getiriyorsun? Çalışıyor musun ne? Yakalanırsan, başına bir iş gelir. Nereden alıyorsan, bana söyle” diye ısrar etmiş. Kurt da, pencerede yalar, acaba sırrımı söyleyecek mi diye bunları dinlermiş. Adam, sonunda anasının ısrarına dayanamayıp; -“Anam, durum böyle böyle. Bir tilkiyi kurdu..... Ken gördüm. Kurt kimseye söylemezsen, sana her gün bir kovan arı getiririm dedi. Bu arılar, oradan geliyor” demiş. Kurt, pencereden herşeyi duymuş, -“Bunu senin yanına bırakmam, sen tarlaya gelmiyecek misin?” deyip, oradan uzaklaşmış. Çiftçi korkusundan günlerce tarlaya gidememiş. Kapının önünde gezelerken, tilkiye rastlamış. Tilki: -“Yahu, kardeşim ne burada geziniyorsun, işine gücüne niye bakmıyorsun? Tarlam, sürülecek kalmış, onun sebebi ne?” Çiftçi: -“Böyle böyle tilki kardeş. Gidersen, kurt beni yiyecek” Tilki: -“Sen tarlaya var, çifti koş. Ben kuyruğuma bir zil takarım. Tozu dumana kata kata yanına gelirim. Kurt, bu tozu dumana katarak gelen kim acaba derse, sen de dersin ki padişahın atı hastalanmış, kurt yağı arıyorlarmış. Bunu duyunca kurt, nereye saklanayım

der. Torbanın içine sakla, ağzını da sıkıca bağla. Döve döve öldürürüz, ondan da kurtuluruz. Ama bana taşaklarını verirsen, sana bu iyiliği yaparım. Çiftçi: -“Pekiye sen bu beledan kurtar da gerisi kolay.” Ertesi gün, çiftçi tarlaya varınca, kurt karşıdan görünmüş. Bu sırada tilki kuyruğuna zilleri takıp, tozu dumana kata kata öyle bir geliyormuş ki, Kurt: -“Bu gelen de ney?” Çiftçi -“Böyle böyle, padişahın atı hastalanmış, kurt yağı arıyorlarmış. Çabuk gel, şu torbaya saklan, yoksa seni götürürler.” Bunu duyan kurt, hemen torbanın içerisine girmiş. Çiftçi, torbanın ağzını sıkıca bağlayıp, tilki de gelince beraberce döve döve kurdu öldürmüşler. Tilki: -“Otur hele çiftçi baba, hele bana şu verdiğin sözü yerine getir.” Çiftçinin bir kaç tane uçkuru varmış, uçkurlarını çözerken, korkudan da arkadan cırt cırt kaçırıyormuş. Tilki: -“Bu gürültü de ne?” Çiftçi: -“Aman tilki baba, senin bana iyiliğin çok. Anam beni doyururken, tazı eniği yemiş. Enikler karnımda büyüdü. Bizi bırak da şu tilkiyi parçalayalım demişler. Karnımdan gelen gürültüler, onların sesi. Onları zor zaptedemişim.” Tilki: -“Aman çiftçi baba. Sen onları sıkı tut, çıkmasınlar. Ben kaçayım.” demiş. Tilki arkasına bakmadan dağ, tepe kaçıp gitmiş. Çoban da böylece, bu beladan kurtulup, yeyip, içip yaşamış (Aslan, 1994).

MASAL 59: TOSBAĞA GELİN

Bir padişahın iki oğlu varmış. Oğlanlar erişmiş, evlenecek olmuş. O kızı istermiş, bu kızı istermiş. “Aa, almam.” Bu kızı istermiş. “Aa, almam.” Babası da “Benim dediğim olacak. Evvel ok-yay derlerdi. Ok-yay derlerdi. Ok-yay atarlardı. Kim sağ vezirin evinin üstüne ok düşürürse sağ vezirin kızını alırım. Sol vezirin evinin üstüne düşerse o kızı alırım. Senin dediğin mi, benim dediğim mi?” diyormuş. Bu bir ok-yay atmış. Sağ vezirin kızının üstüne düşmüş, almış koca oğlan. Küçük oğlan da atmış da öyle, çaltının üstüne düşmüş. Çaltının da altında bir bağa varmış. Bağanın üstüne düşmüş. Babası da: “Bu da senin nasibin. Ne yapayım? Hadi git de evine koy” demiş. Oğlan da onu almış gelmiş, evine koymuş. O da her gün ava gidermiş, avdan kuş vurur vurur gelirmiş. Atarmış evine, gidermiş yine. Bağa kız olurmuş. O kuşu yıkarmış, paklarmış, kızartmış, bacağından asarmış. Küçük oğlan gelirmiş, bir bakarmış, asılmış kuş. Yermiş, hadi ava gidermiş. Bugün böyle, yarın böyle derken gün geçmiş, ay geçmiş. Senin benim dediğim gibi koca gelin oğluna gelmiş. Koca gelin de gelmiş. Padişah demiş: “Küçüğe gidin bakalım bir. Geçimleri nasıl, ne halde?” demiş. Koca gelin küçüğe gelmiş. Tosbağa yok. Dünya güzeli bir kız durup durur evinde. Onu da ava gidiyorum diye oğlan kapı ardına saklanmış. Bağanın kabuğunu almış, atmış. Onun da altında güzel bir kız varmış. Kızla güzel geçiniyormuş gali oğlan. Koca gelin gelmiş, ortalığı bozmuş. Ondan sonra kocasına demiş ki: “Bizim bağa bir güzel kız getirmiş

amma, nerden getirdi oğlan bilmem? Koca gelinden güzel küçük gelin” demiş. “Ne yapalım karı? Ne diyelim?” demiş. “Bu anadan doğma çocuk kapıyı dinelti verecek, bana selam verecek de. Bulursan bulacaksın, bulamazsan cellatsın diyelim” demiş. Oğlana gelmiş babası, haber yollamış. “Böyle böyle, bulursan bir çocuk, bulamazsan cellatsın” demiş. Bağa kız oldu ya. “Aman adam, ona mı kayırıyorsun? Bu aralar ablamın bir çocuğu olacak. Beni nereden aldıysan bir tekme vur oraya. Ablam çıkar. Hiç korkma. Ablam çıktığı zaman, abla senin çocuğun olacaktı ya, kardeşinin göreceği geldi, o çocuğu ver de ben götürüyüm, geri getireyim, de ablama. Verir sana ablam” demiş. Ablası da o gün çocuğu suya koymuşlar. Kumdaklamışlar. Kumdaktaki çocuğu oğlana vermişler. Oğlan getirmiş. Oğlan almış, babasına götürmüş, padişahın evine. Kapıdan koyuvermiş. “Selamün aleyküm dede” demiş. Selamı vermiş dedeye, seslenmiş o dünyaya gelen çocuk. Oğlana bir şey yapamamış. “Hadi, bir de gelinlerin şöhretini görelim, davete çağıralım da” demiş padişah. Şimdi bu tosbağa gelin koca eltiye varıyor. “Elti bugün davete gideceğiz kaynataya. Şu kadifeden, bu kadifeden alalım da giyinelim ikimiz bir çift” diyor. Ondan bir çift alıyorlar, giyiniyorlar. “Birer de kurdele alalım. Ondan sonra birer çan alalım. Takalım boynumuza, zangır zangır gidelim” diyor tosbağa gelin, kurnaz ya. Koca elti de benim gibi. İşte biz oturduğumuz, kalktığımız yeri nasıl bilmiyoruz... O da gidiyor, kurdele alıyor, bir de çan alıyor. Takıyor boynuna deve gibi kocaman. Küçük elindeki çomağı çatıveriyor, taksi oluyor. Giyiveriyor kadifeleri buz gibi. Takıveriyor altınları zıngır zıngır. Beyi de alıveriyor yanı başına, taksiye de biniveriyor. Koca elti de adamıyla zangır zangır zangır zangır onu kaynatasıyla kaynanasına gösterecek. Kaynata da buraya pencereye oturuyor, gelinler geliyor diye bakıyor gari. Bir de gelinler geliyor, bakıyor. Küçük gelin de koca çarığı taktırmış mahsus büyüğe. Oğlanlar zangır zangır zangır deve gibi geldi. Bir de küçüğe bakıveriyor, bir dirhem bir çekirdek taksinin içinde. Hadi onlar da geliyor. Hadi oturuyorlar gari. Yiyorlar, içiyorlar. “Elti, bir kaşığı ağzının içine götür yemekten, bir kaşığı da kolunun içine koy” diyor küçük. Eh, benim gibi işte anlamıyor. Bir kaşık yiyor, bir kaşık kolunun içine koyuyor. O da öyle yapıyor, ama altınlarını koyuyor. Bunlar yapıyorlar öyle, sonra da kalkıyorlar. “Hadi bakalım, sofraları kaldırın.” Sofraları kaldırıyorlar, yıkıyorlar, paklıyorlar. Şimdi padişah diyor ki: “Kaynana çalacak, gelinler oynayacak. Bir de oyununuzu göreceğim” diyor. Hadi gelinler kalkıyor, iki oğlan kalkıyor. Oynarken tosbağalı kız ellerini yukarıya kaldırıyor. Hadi bakalım şingir şingir altınlar, ciciler dökülüyor. Ötekinden de yediği yağlı yemekler dökülü dökülüveriyor mu koca gelinden. Padişah: “Otur gelinim, otur. Senden oyun görmek istemiyorum. Halılar batıyor” diyor. Ötekinden paralar dökülüyor. Padişah diyor ki: “E koca karı, bu küçük gelini nasıl alsak ki oğlanın elinden?” “Bakalım, bir şey daha düşünürüz”

diyor Őimdi bu. “Ođlum, bir salkım űzüm bulacaksın vakitsiz zamanda. Koca kűylű yiyecek. Bir űzüm salkımı, tanesi yetmedi mi, cellatsın” diyor. “Tamam, tamam. Hiç kayırma” diyor tosbađa kız kocasına. Ođlana diyor ki: “Git, beni aldıđın çaltının dibine bir bas, annem çıkar. Bizim asmadan bir salkım űzüm iste. Al gel” diyor. Yine ođlan varıyor oraya. Bir tekme vuruyor, altıdan anası çıkıyor. “Anne, bir salkım kızınız űzüm istedi.” Bir de kutu varmıŐ onlarda, fenni kutu. “Bir de onu iste annemden, verir sana onu.” Bir de onu istiyor ođlan. Őimdi ođlan da kıza getirirken,” Bakalım bu kutuda ne var, ne var?” diye açayım demiŐ. Ucundan aıvermiŐ hemen, içinde bir dede varmıŐ. Dedenin tırnakları yad insan baktı mı gűgeri verirmiŐ. Bir salkım da űzüm almıŐ. Koca kűylűyű davet etmiŐler. O űzűmű yemiŐ, bir tane koparmıŐ, bir tane olmuŐ; bir tane koparmıŐ, bir tane olmuŐ. Koca kűylű yemiŐ. ŐlmemiŐ. Őimdi koca kűylű toplandı gari űzűm yiyor, padiŐah, babaları. O kız da o kutuyu almıŐ eline. Orada otururken, űzűm tűkenmedi ya, babası cellat olacak. O kız bűyle ađız açarken, ađız açarken aıvermiŐ, dede bir fırlamıŐ kutunun içinden. Bűtűn harman yeri gibi insanların hepsi kara taŐ olmuŐ oturmuŐ. Kızla ođlan dinele kalmıŐlar. Herkesi Allah taŐ yapmıŐ. Hepsi dinele kalmıŐlar. Kızla ođlan geçinip dururlarmıŐ (KumartaŐlıođlu, 2006).

MASAL 60: TOSBAĞA GIZ

Bir varımıŐ bir yođumuŐ. Allahıng gulu çođumuŐ, oh dimesi gűnahımıŐ. Vahdıng, zamanıng birinde bir melmekette bir padiŐah yaŐarımıŐ. Bu padiŐahıng da űcdene oolu varımıŐ. Zaman geçmiŐ, gűn geçmiŐ bu oolanlar arha-arhaya bűyűmű gelmiŐler. Gayri evlenme çađına ulaŐmıŐlar. PadiŐah bir gűn “bu oolannarı evlendirelim” demiŐ. Kiming kızıngı, alalm kiming gızını alalım dirken PadiŐah demiŐ ki “Őo yűksek depiye ıhalım. UŐahlarıng eline birer dene ok virelim. Herkes yayını gersing okunu atsıng. Oklar kiming damına dűŐerse onung gızını alalım” demiŐ. Olur mu? Olur. PadiŐah űç oolunu yanına almıŐ; ellerine birer dene ok virmiŐ. ıhmıŐlar depening baŐına. “Haydi yavrularım nasibingizi arayıng” demiŐ. İlk űnce bűyűk oolan okunu atmıŐ. Ok gitmiŐ bűyűk veziring gapısına dűŐmű. İyi demiŐler. PadiŐah gitmiŐ. Bűyűk veziring gızına dűngűr olmuŐ, bűyűk veziring gızını bűyűk oolana almıŐlar. Sona ortancı oolan okunu atmıŐ. Onung oku da gitmiŐ gűccűk vezirin damına dűŐmű. İyi demiŐler. Onga da gidip dűngűr olmuŐlar, dűgűn dernek gurup gelin getirmiŐler. Sıra gűccűk oolana gelmiŐ. Gűccűk oolan da yayını çekmiŐ okunu atmıŐ. Ok gitmiŐ gitmiŐ bir eving gapısına dűŐmű. "Bu ev kiming evi" acaba demiŐler. Gidip bahsalar ki evde hiç kimse yoh, yalıngız gapıning ađzında bir tosbađa var. Gűccűk oolan demiŐ ki “eh ne yapıyım, benim de gaderime bu tosbađa dűŐdű. Bunu alıp gűtűrűyűm demiŐ. Babası olmaz demiŐ. Koskoca padiŐahıng ooluna gız mı yok ki bi tosbađayınan evlensing

didiyse de oolan yooh dimiş. Gaderime razı olacaam dimiş. Almışlar bu tosbağayı eve getirmişler. Bir oduya gomuşlar. Oolan oturmuş gendi gendine söylenmiye başlamış. Bu nirden başıma çıhdı. Sen nesi ne yapıyım seni diye konuşurken; tosbağadan ses gelmiş. Dimiş ki: “O gadar hayıflanma yiğidim, gün doğmadan ne doğar, orasını Allah bilir” dimiş. Oolan bunu duyuncu sevinmiş. “Yarabbi şükürler olsun, hiç olmazsa konuşuyor. Ben de böyle gönlümü ağlerim” diye sevinmiş. Bir gün böyle beş gün böyle dirken, bir gün padişahın güccük oolu evden gidiyormuş. Çıharken bahmış ki arhasından hemen gapılar kitleniyo. Bu neying nesi aceba dimiş. Tosbağa da gapıyı nası kitliyo. Yohsa evde başga birileri de var da benim mi habarım yoh diyi şüpeye düşmüş. Gine birgün gidiyo gibi yapmış, gapıları açmış, gapatmış bi gapının arhasına sahlanmış. Bi de bahmış ki, tosbağanın gabığında bir giz çıhmış, bir düna gözeli ki bahmıya gös isder. Giz çıhmış evi barhi temizlemiş sağı solu görmüş-gözlemiş. Tekrar gabığına girecağı sırada bahmış ki padişahın oolu orada gabığımı da eline almış. Dimiş ki: “Padişahın oolu vir gabığımı da içine giriyim” dimiş. Oolan yooh dimiş. “Sen böyleyding de şimdiye gadar beni niye üzdüng. Bu gabığı yahacaam “dimiş. Gız “aman padişahın oolu yapma, o gabığımı yaharsang başımıza çoh çeşitli belalar gelir. Sen gine beni böyle bil o gabığımı da vir” dimiş. Amma padişahın oolu gızı dinnememiş. Bu gabığı götürüp ocağa atıp yahmış. Bunun üstüne aradan bi zaman geçmiş. Bir gün gız çamaşır yıhamış dama asıyomuş. Gızın güzelliğinin şavğı padişahın sarayına düşmüş. Padişah bahmış ki “dalda'bir gız var güzelliği göz gamaşdırıyo. Derhal bu gızı banga getiring” dimiş. Gızı yahalamışlar, apar-topar padişahın sarayına getirmişler. Padişah "ben gızla evleneceam” dimiş. Gız “olamaz” dimiş. “Ben sening ooluyung garısıyım” dimiş. Bu sırada oolana habar salmışlar. Oolan gelmiş. “Aman baba olur mu? Bu sening gelining didiyse de padişah inanmamış. Bu güccük oolanın garısı bi tosbağa, yalan söylüyo” dimiş Sonunda oolanın ısrarlarına dayanamamış. Dimiş ki: “Sanga üç şartım var bunnarı yirine getirirseng bu gızdan vazgeçerim, yohsa yoh” dimiş. Oolan babasının üç şartına razı olmuş. Haydi birinci şartını söyle dimiş. Padişah dimiş ki “Yıllar önce ölen anayın kilitli gapısının anahtarı nirde onu öğren de gel” dimiş. Padişahın oolu, ordan ayrılmış ağılyarak gizing yanına gelmiş. Gız ne olduğunu sormuş. Oolan babasının istediğini söyleyinci, gız dimiş ki: “Ondan golay ne var dimiş. Şimdi anayın mezarına git, orda iki rekat namaz gıl, anangdan anahdarın yirini öğren gel” dimiş. Oolan gahmış gitmiş. Gızın didiği gibi yapmış. İki rekat namaz gılinci içeri grimiş. Ordan bir yişil gapı açılmış. Oolan o gapıdan içeri girmiş. Ansından anahdarın yirini öğrenip gelmiş. Babasına söylemiş. Sıra ikinci şartına gelmiş. O yıl o melmekette çohça gar yağmış. Padişah dimiş ki ikinci şartım da yeni dalından goparılmış gül getireceang dimiş. Oolan gine düşüncüye dalmış, ağlamış-

sızlamış. Gızın yanına gelmiş. Gız demiş ki: “Yiğidim demiş bunun için gendingi yorma. Şimdi git, o ok attığın depening arhasında bir ulu ağaç var. O ağacın dibine otur. Beni tosbağa gız gönderdi bidene taze gül vireceang diyi ağacın dibine çağır. Gülü al gel” demiş. Oolan gine gızın didiği gibi yapmış. Gitmiş o ağacı bulmuş, ağacın dibine çaarmış, ordan bir gül çıhmış gülü almış getirmiş babasına virmiş. Üçüncü ve song şarta sıra gelmiş. Bu sefer padişah demiş ki: “Banga yeni doğmuş bir çocuk getireceang, gelip benimle gonaşacak” demiş. Oolan bahmış bu şart hepsinden de zor gine üzülerek gızın yanına gelmiş. Gız demiş ki: “Yiğidim hiç üzülme, ablam yingi doğum yapacak, git beni tosbağa gız gönderdi çocuğu isdiyo di al gel” demiş. Bu çocuğunan, padişahın oolu huzura çıhmışlar. Oolan “çocuğu getirdim baba” demiş. Öyle diyinci hemen çocuk gonaşmaya başlamış. “Ey padişah demiş. Hiç ölmüş gadından anahtar isdenir mi dizinece daş olasıca” demiş. Padişah dizinece daş kesilmiş. “Çocuk gine, hiç o gış günü garda dalından yingi gopmuş gül olur mu? Bilinece daş olasıca” demiş. Padişah bilinece daş kesmiş. “Hiç yingi doğan çocuk gonaşur mu boyunaca daş kesilip de devrilesice” demiş. Padişah boyunaca daş kesilip devrilmiş. Padişahın oolu dönüp gelmiş bu tosbağa gızınan kırk gün kırk gice toy düğüngurup yiyip içip muratlarına irmişler (Öcal, 1999).

MASAL 61: ÜÇ ARKADAŞ İLE AYI-KURT-TILKI

Bi tarihte üç arkadaş varmış. Birlikte yolculuk ederken ikisi birini yalnız başına bırakmış, izlerini kaybetmişler. Gece olmuş adam korhidan bi mığaraya sığınmış. Bahmış ki bi tilki, bi kurt, bi de ayi gelmiş. Adam sahanmış, sessızce onlari dinlemiş. Tilki demiş: “Men bi hezine bilerem köyün yahınında, hergün fare ondan altın çıkarır. Ne zaman çıkarmaya gitsem çocuklar itleriyle meni kovaler.” Ayi demiş: “Men de bi siyah daş bilerem, köyün üst terefinde, romatizmeye eyi gelir. Ne zaman uzanmağa gitsem meni de itler kovaler.” Kurt de demiş: “Men de bi kere koyun bilerem eti her derde devadır. Bi türlü oni almak nesip olmadı.” Adam bunleri dinlemiş eyicene. Sabah olande bu heyvanlar çıhıp getmiş. Adam da köyüne dönmüş. Hezineyi çıkarmış, siyah daşı evının önüne getirmiş, getmiş kere koyunu de satın almış. Adam kısa zamanda zengin olmuş tabi. Arkadaşleri bunun sebebini sorince o da herşeyi anlatmış. Arkadaşleri de getmiş eyni mığarade sahanmış. Akşam olande ayi, kurt ile tilki gelmiş. Birbirlerine demişler bizim söylediğimiz herşey kayıbolmuş. Mitleka biri bizi dinlemiş. Demişler: “Evimizi bi kontrol edelim.” Biri kapiyi tutmuş, diğerleri mığarayı aramışlar. O iki adami yahalamışlar. Onlar herşeylerini götürmüşler diye onlari perçe perçe etmişler. Belege de hainliğin cezasını çekmişler (Şakir, 2006).

MASAL 62: YARIM HOROZUN ÇANI

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde develer tellal iken, pireler berber iken, ben dedemin beşiğini tıngır mıngır salları iken, bir yarım horoz varmış. Yarım horoz, günün birinde küllükte eşinirken bir çan bulmuş. Elinde çanla bir süre dolaşan horoz, zamanı gelince tuvalete gitmek istemiş. Ancak tuvalete çanla girmek istememiş ve onu küçük bir çam ağacına asmış. Tuvalet de çanın asıldığı yere tam kırk yıllık yolmuş. Gerçekten de kırk yıllık yola gitmiş, dönüp geldiğinde bir de bakmış ki, ne görsün? Küçük ağaç seksen senede kocaman bir çam olmuş! Bunun sonucu olarak da yarım horozun boyu çana bir türlü yetişmemiş. Yarım horoz çama yalvarmış: "Eğil de çanımı alayım." Ağaç eğilmemiş, yalvarmış yakarmış, fakat ağaç bir türlü eğilmemiş. Bunun üzerine yarım horoz: "Seni baltaya söyleyeyim, o zaman nasıl eğilirsin bir gör." demiş ve baltanın yanına koşmuş: "Balta, balta çanı kes de çanımı bir alayım." demiş. Balta da: "Yarım horoz, haydi sen işine bak. Seninle kaybedecek zamanım yok, bak burada bile duramıyorum." demiş. Yarım horoz da: "O zaman seni ateşe söyleyeyim, bak nasıl yanarsın?" demiş ve yarım horoz ateşin olduğu yere koşmuş: "Ateş ateş baltayı bir yakıversene!" Ateş de: "Ben üzerime atılan yağlı çıra dilimlerini bile yakmıyorum, benim balta filan yakacak durumum yok." demiş. Yarım horoz: "Seni suya söyleyeyim de halini gör." demiş ve suya doğru koşmuş. "Su, su, koş ateşi söndür." demiş. Su: "Ben düz bir şekilde akıyorum, neden gidip de dağdaki, bayırdaki ateşi söndüreyim." demiş. Sudan da istediğini alamayan horoz, bu defa da koca öküzü koşmuş: "Koca öküz, koca öküz gel, şu suyu iç." Öküz: "Eskiden su devamlı arkarından akardı, şimdi suyu içip de her zaman arkarından mı akıtacağım?" deyince yarım horoz: "Seni kurda söyleyeyim de parçalayıversin." demiş ve kurdun yanına koşmuş: "Kurt, kurt, şu koca öküzü yesene." Kurt da: "Ben taze, kısır koyunları bile yemiyorum. Yağlı diye varıp da koca öküz kemiğini mi çiğneyeceğim?" demiş. Yarım horoz: "O zaman ben de seni çobanın köpeğine söyleyeceğim, o da seni kovalayacak." demiş ve köpeğin yanına koşmuş: "Köpek, köpek, bana kurdu yakalayiver." Köpek: "Ben ağarnın koyunlarını bile güdemiyorum, bir de kırdaki bayırda kurt mu kovalayayım." demiş. Yarım horoz: "Seni çobana söyleyeyim de kovalasın." demiş ve çobana koşmuş: "Çoban amca, çoban amca, köpeğini dövüversen ne iyi olur. O benim isteğimi yerine getirmedi." Çoban: "Haydi ardan, ben senin için köpeğimi kovalamam da, dövmem de." "O zaman ben de seni kepeneğe söyleyip üzerini örttürürüm." demiş ve kepeneğe koşmuş: "Kepenek, kepenek, çobanın üzerini örtsene." Kepenek: "Ben alaca yerimde yatıyorum, boşuna beni rahatsız etme." Yarım horoz: "Ben de seni fareye söylerim, o da seni parça parça eder." demiş ve farenin yanına koşmuş: "Fare, fare, şu kepeneğe

parçalasana!" Fare: "Ben yağlıca peynirleri tel dolaptan yemeye üşenirken, gidip de yün mü kırkacağım?" demiş. Yarım horoz: "Öyleyse ben de seni kediye söylerim, kedi de seni parça parça eder." demiş ve kedinin yanına koşmuş: "Kedi, kedi, fareyi yakalayiver." demiş. Kedi: "Ben ninemin ala, yağlıca katınerlerini yemeye üşenirken gidip de fareyi mi kovalayacağım." Yanın horoz: "Ben de seni nineye söyleyeyim, o da seni evden kovsun." demiş ve nineye koşmuş: "Nine, nine, kediyi kovsana, fareyi yakalamıyor." Ninesi de: "Seni kahrolasıca!" demiş ve elinde bulunan ısırganı kediye bir vurmuş. Bunun üzerine canı yanan kedi fareye, fare kepeneğe, kepenek çobanın sırtına koşmuş. Çoban köpeğini dövünce köpek kurda, kurt öküze, koca öküz suya, su ateşe, ateş de baltaya koşmuş. Balta çam ağacını kesince çan yere inmiş. Sonrası mı? Yarım horoz çanını boynuna takmış, ardında da "tıngır tıngır" öttürmeye başlamış (Alptekin, 1991).

MASAL 63: YEDİ ZİNCİRLİ KÖPEK

Evveli bir varmış, bir yokmuş. Bir adamın üç tane kızı varmış. Adam en büyük kızına: "Senin nasibin şu dağın tepesinde" demiş. Diğer kızına: "Senin nasibin falan köyde sen oraya git" En sonuncu kızına: "Senin nasibin de yedi zincirli köpek" demiş. Bu kızcağız bohçasını almış ve yola düşmüş. Yedi zincirli köpeği aramış, aramış; ama bir türlü bulamamış. Boş bir ev bulmuş buraya yatmak için. Orada geceleyecekmiş, ev bomboşmuş. Bohçasını başının altına koymuş ve uyurken gece yarısı önce bir gürültü kopmuş. Ortaya önce zincirler, arkasından da bir köpek düşmüş. Kız korkusundan kaçmış. Bir süre sonra zincirler ortadan çekilirken köpek de insan şeklini almış. İnsan halini alınca kız onun yanına gelmiş. Zincirleri saymış yedi taneymiş ve köpek de insan halini alınca bu benim nasibim demiş. Uyuduğu yerden bu köpeği kaldırmış ve onunla konuşmaya başlamış. Yedi zincirli köpek: "Arkadaş, benim halim bu. Beni bu halde kabul edersen evleniriz" demiş. Neticede bunlar evlenmişler. Gel zaman, git zaman bir çocukları olmuş. Karısına: "Ben gece geldiğim zaman ortada ne bulursam siler süpürür yerim. Çocuğu da kendini de al kaç" demiş. Karısı: "Tamam" demiş. Gece çocuğun mamaları ortada duruyormuş ve göbeğini kesmişler ortadaymış ve kocası gece birden gelince onları toplayamadan çocuğu kaptığı gibi kaçmış. Yedi zincirli köpek ortadaki çocuğun mamalarını, onların içinde göbek parçasını da yemiş. Yedikten sonra oraya uzanmış ve bir süre sonra yine şekli değişmiş, insan olmuş. Artık geceleri değişmemeye başlamış. Normal insan olarak kalmaya başlamış. Yedi zincirli köpek: "Bu nasıl olur, benim mutlaka değişmem lazım" diyerek karısını yanından uzaklaştırmış. Bir süre sonra bakmış ki gerçekten hiç değişmiyormuş. Anlıyorlar ki çocuğun göbeğinden

kalan parçayı yediği için değişmiyormuş. Artık bağlı olduğu zincirden kurtulmuş. Böylece mutlu mesut yaşamışlar (Akyol, 2010).

MASAL 64: YEŞİL AT

Bir varmış bir yoğmuş, Allah'ın günü çoğmuş. Develer tellal, pireler berber, anam beşihte iken ben on beş yaşındaydım. Eskiden hep padişahluk varmış. Padişahın birinin üç gızı varmış. Bu kızların evlenme zamanları geçmiş. Lalelerine demişler ki: “Padişah babamıza söyle de bizi evlendürsün.” Padişah da kızlarını çağırmış. Üş de ok vermiş. Demiş ki: “Bu ohlari atacasız. Kimin gapısına düşerse sizi ona verecem.” Gızlar ohlari atmışlar. Büyük gızların birini ohi vezire; diğerinin ohi vüzeraya, küçük gızın ohi da çayırdı otliyan bi yeşil atın yanına düşmüş. Gız tehrar atmış. Gene oriya düşünce demiş ki: “Ne yapalım. Demch ki benim gaderimde bu at varmış.” Getmiş bu yeşil atın yanına. Yeşil at bi silkinmiş. Yakışuhli deliganli olmuş. Meğer bu da bi padişah oğliymiş. Shir etmişler. Ata döndürmüşler. Bu yeşil at da biriyle evliymiş. Garısından gorttugi için bu padişah gızını sahlamış. Neyise gece baraba olmuşlar. Sabah olunca gıza demür golan, demür çaruh, demür çorap vermiş ve demiş ki: “Bu demür çaruh, demür çorap yırtılınacaya kadar. Bunnar yırtılınca garmındaki demür golani ben açacam.” Demiş. Sora da adamlarına gatmış dev ezelerinin yanına göndermiş. Bu oğlanın üç dene dev ezesi varmış. “Benim filan dağların ardında dev ezelerim var. Oriya gidersen. Ezemin sağ elini öper, sol memesini emer, arkasında oturusan. Ezem sene bişe sorarsa, dersen ki ben yeşil atın garisiyam.” Bunnar yola çıhmişlar. Gide get, gide get birinci devin gapısını çalmış. Bahmiş ki bi dodağı yerde bi dodağı göğde bi dev. Eymek bişürir. Getmiş devin sağ elini almış, sol memesini emmiş geçip arhasına oturmuş. Dev buna sormiş ki: “Sen inmisen cin misen?” Buda demişki: “Ben ne inem ne cinem. İnsan oğli insanam. Yeşil atın da garisiyam.” Dev demiş ki: “Benim yeddi dene oğlum var. Ava gettiler. Gelürseler seni de parçalarlar beni de gel edim bi süpürke.” Buni ohir, üflir edir süpürge goyir gapının ardına. Ahşam olir devin oğullari gelir. Analarına diyirler ki: “Ana burasi insan gohir. Kim o? Çıhar meydana. Eğer gız ise bacımız, yoh erkeh ise gardaşımız.” Dev bu gızı tehrar insan gıbalına sohir. Oğullarına diğirki: “Oğullarım gız, ezezin oğli, yeşil atın garisi.” Neyse hoş beş sabah olir Dev buna bi cevüz verir, oğullarına gatir. Gönderir öbür ezesine. Onun gapısına gelincez onnar aynlirlar. Bu gapıyı çalir içeri girir. Bahir ki ayni öbürü kimi bi dev. Onun da sağ elini alır, sol memesini emir geçir arhasında oturir. O da eymegi bişürüp gıza diyir ki: “Sen in misen, cin misen” Giz da diyir ki: “Ne inem, ne cinem. İnsan oğli insanam. Yeşil atın da garisiyam.” Dev o zaman diyir ki: “Benim alti dene oğlum var gelip seni görseler parçalarlar. “Buni ohir üflir yapir bi hesir, goyir tandurun başına. Akşam olunca

oğulları gelir. “Ana burası insanoğlı gohir. Getir meydana. Gız ise bacımız, erkek ise gardaşımız.” Diyince anası tekrar ohuyup üflir, hesir insan. Dev ana oğullarına diyir ki: “Oğullarım bu sizin ezezin oğlı Yeşil At” ın garisi.” Sabah olir ikinci eze buna verir bi findih hediye gönderir öbür ezeye. Diyer ezede de aynı şeyler tekrarlanır. O da bi alma verir gönderir yeşil atın garısının yanına. Bu girir bi kel gız gıbalına. Gidir Yeşil Atın garısının yanına. Ona diyir ki: “Beni gazlara çoban tutar misan.” “Olsun!” Sabah olir alır gazları gidir otlatmiya. Orada birinci ezenin verdiğı cevizi girir. İçinden ele bi güzel elbise çlıhi ki, görenler barmah ısırir. O sırada yeşil atın garısının hizmetcisi çayırdı gezerken buni görir. Hemen gelir hanımına heber verir Diyir ki: “Hanımım kel gızda bi elbise var ki, tam sana layıh. Ona ne lazım ele gel elhise?” Ahşama gazları getürünce, yeşil atın garisi diyir ki kel gıza: “Benden ne istesen verecem. Sen bu elbiseyi bene ver.” O da diyir ki: “Beyoğlıni bu gece bene ver, buni verim” Tamam diyir. Ahşam olir girir beyoğlinin goynuna. Beyoğlı içki içir sarhoş olir. Buni tanimir bile. Bu beyoğlına diyir ki: “Uyan beyoğlı golan belimi sıhdi. Uyan beyoğlı demür çaruhlar yırtıldı.” Beyoğlı uyanmir. Olir ertesi gün gene bu gazları alır, çayıra otlatmiya götürir. Orda da findığı girir ondan da bi altun nalım çlıhir. Gene yeşil atın garısının hizmetcisi görir o nalımları. Gelir hanımına heber verir. “Kel gızda bi çift nalım var ki tam sene layıh. O kel gız neydecek ele güzel nalımı.” Ahşam olup gazları getürünce hanım bu nalımları bundan ıstir. Ne istersen verecem diyir. O da : “Bu gece beyoğlıni benim yanıma gönder verim.” Diyir. Hanım da beyoğlıni ona gönderir. Gene beyoğlı içki içir gelip uyir. Gız: “Uyan beyoli golan belimi kesti. Uyan beyoğlı demür çoraplar ayağımı sıhdi.” Beyoğlı bi türlü uyanmir. Neyise sabah olir beyoğlı gahir bi zaman bi beşik siparişi vermişti gidir bahir ki yapmışlar mi. Gidir bahir ki hep yuhlirlar. Onları uyandırir. Meyer bu beşikciler bunun altında galirmişlar. Bunlar beyoğlına diyirler ki: “İki gecedür uyyamaduh. Senin odanda birisi; uyan beyoğlı golan belimi sıhdi, uyan beyoğlı çaruhlar ayağımı vurdi, uyan beyoğlı çoraplar yırtıldı diyip ağlır.” Beyoğlı buni duyunca annir ki bu padişahın gızı geldi. Çocuğun da zamani. Beri taraftan gız gene çayırdı gazları otlatırken enkuçuk ezesinin verdiğı almayı kesir. Onun içinden de bi güzel saçluh bi de bi tac çlıhir. Gene hanımın hizmetçisi buni görir gelir hanımına heber verir. Hanım da kel gıza diyir ki: “Sene ne versem bu tacınnan saçluğı bene verürsen?” O da beyoğlıni ıstir. Ahşama Beyoğlı gelir. Bu sefer sarhoş numarası yapir. Bu gene başlır: “Uyan Beyoğlı golan belimi sıhdi, uyan beyoğlı çaruhlar ayağımı vurdi, uyan Beyoğlı elbisemi aldılar, uyan Beyoğlı nalımlarımı aldılar...” Beyoğlı gözlerini açir. Bahir bu padişahın gızı. Hama demür golani çözir bi oğlan uşağı dünyıya gelir. Önceki garısına diyir ki: “Hemen bu kel gızdan alduhların getür.” Sora da “Gırh gatır mi istersen gırh satır mi?” “Gatır isterem ki binim de gidim babamın evine”

Buni bündürirler gatıra, guyruğuna bağlirlar bi teneke vurirlar bayırdan aşşağı. Bu olir param parça. Beyoğlı tehrar Padişahın gızıyinnan nikahlanir. Toy düğün edip evlenirler. Bunnar yiyip içip muratlarına erirler (Ayyıldız, 2001).

MASAL 65: YEŞİL KURBAĞA

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellâl iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallan iken bir padişahın, ay parçası gibi bir kızını varmış. Bu kız, altından bir sarayda yaşıyormuş Sarayda sabahtan akşama kadar sola döner halı dokur, sağa döner Kur'an okurmuş. Her cuma sabahı, bu kızın penceresine yeşil bir kurbağa geliyormuş. Bu kurbağa, her geldiğinde aynı sözleri söyleyip gidiyormuş. Yine bir cuma sabahı kızın penceresine gelip şöyle demiş: -Ey padişahın kızı! Sen sürersin sefayı, sabah çekersin cefayı. Günler geçtikçe kız, bu sözlerin anlamını iyice merak etmeye başlamış. Bir gün güzel prenses hastalanıp yataklara düşmüş. Sultan hanım, kızının bu halinin sebebini merak ediyormuş. En sonunda gidip kızının bu hâlinin sebebini sormuş. Aynı şekilde babası da neler olduğunu merak ediyormuş. Kız, anne ve babasının sorusuna şöyle cevap vermiş: - Her cuma sabahı gelin, bana ne olduğunu görürsünüz. Bu sözleri duyan padişah ile sultan hanım iyice meraklanmışlar. Bir cuma sabahı kızlarının odasına gidip bütün olanı, biteni görmüşler ve kurbağanın söylediklerini duymuşlar. Olanlar padişahı çok telâşlandırmış. İlk önce büyük vezire danışmış. Büyük vezir prensesin derdine bir çare bulamamış. Bunun üzerine padişah, ikinci vezire danışmış. İkinci vezir de bir çare bulamayınca, en küçük vezire danışmaya karar vermiş. Küçük vezir padişaha: - Bir süre karınızı ve kızınızı alıp saraydan uzaklaşın. Böylece gezip rahatlamış olursunuz, demiş. Ertesi gün padişah, hanımı ve kızları atlarına binmişler. Yanlarına da bir heybe altın alıp yola düşmüşler. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. En sonunda karşılarındaki tepede bir ışık görmüşler. Çok yorulup susadıkları için, bu ilerde gördükleri ışığı su zannetmişler. Hemen atlarını o tarafa doğru sürüp yola koyulmuşlar. Işığa doğru yaklaştıkça, bu gördüklerinin su değil de gümüşten bir kale olduğunu anlamışlar. İlk önce padişah kalenin kapısını açmayı denemiş, fakat becerememiş. Daha sonra sultan hanım denemiş, o da başaramamış. En son prenses kapıya yüklenmiş. Bunun üzerine kapı açılmış ve sanki bir güç kızını içeriye çekmiş. Kız içeriye girdikten sonra, kapı tekrar kapanıp kilitlenmiş. Padişah ve sultan hanım kapıyı açmayı tekrar denemişler. Fakat başaramayınca, kızlarını Allah'a emanet edip oradan ayrılmışlar. Daha sonraki uğraşları da fayda etmemiş. Prensес kalede epey bir zaman kalmış. Bir gün kalede dolaşırken, kaçma fırsatını bulup oradan hemen uzaklaşmış. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. En sonunda bin türlü cennet meyvesinin olduğu bir bahçeye varmış. Bu bahçeden

geçen kızın, önüne bir merdiven çıkmış. Bu merdivenlerin sonunda, kızın karşısına kırk tane kapı çıkmış. Bu kapıların hepsinin üzerinde de birer kilit asılıymış. Kapıların her birini teker teker açmış. Kapıların birinden altınlar, birinden gümüşler, birinden hayatı boyunca hiç görmedi yiyecekler ve giyecekler çıkmış. Binlerce zenginlikle karşılaştığı bu kapıların en sonuncusundan da hayatı boyunca hiç görmediği güzellikte, aslan gibi bir delikanlı çıkmış. Bu delikanlı odada öylece yatıyormuş. Kız, görür görmez bu delikanlıya âşık olmuş. Oğlanın başında kırk gün beklemiş. Daha sonra bu delikanlının, kervancıların sattığı bir köle olduğunu öğrenmiş. Kız, oğlana deli divana âşık olduğu için, onu sürekli görmek istiyormuş. Bu nedenle de delikanlıyı kervancıdan satın almış. Delikanlıyı da yanına alarak, sarayın yolunu tutmuş. Anne ve babasından çekinen prenses, delikanlıyı saraya hizmetçisi olarak götürmüştü. Aynı zamanda delikanlıyı deliler gibi seven prenses, sevgisini kabul etmeyip onu terk edeceğinden korkarak oğlana bir türlü açılmıyormuş. Bu nedenle de gün geçtikçe derdi büyüyormuş. Bir gün delikanlı çarşıya giderken prenses ondan bir sabır taşı, bir bülbül kadehi, bir tane de bıçak istemiş. Delikanlı, prensesin bu istediklerini almak için çarşıda bir dükkâna girmiş. Prensесin istediklerinin hepsini tek tek almış. Fakat tam çıkarken, dükkânın sahibi: -Bunları kime aldıysan, sakın ondan gözlerini ayırma, demiş. Oğlan aldıklarını getirip kıza vermiş. Fakat satıcının söyledikleri de bir türlü aklından çıkmıyormuş. Kızın her hareketini takip ediyormuş. Kız bir gün sabır taşını, bülbül kadehini ve bıçağı alıp bahçeye çıkmış. Bunları yere koyup karşılıklarına geçmiş ve derdini anlatmaya başlamış. Derdini anlatması üzerine sabır taşı çatlamış, bülbül kadehindeki su kaynamış. Bütün bunlar olurken, dükkân sahibinin söylediklerini aklından çıkarmayan delikanlı, bir gül ağacının arkasında saklanıp her şeyi öğrenmiş. Bu sırada, kız bıçağı kendisine saplamak üzereymiş. Delikanlı hemen gidip kızın elinden bıçağı almış ve kendisinin de onu sevdiğini söylemiş. Kırk gün, kırk gece süren bir düğünle evlenip sonsuza kadar mutlu yaşamışlar. Yeşil kurbağanın söylediklerinin tersi olmuş. Cefasını çeken kız, sefasını sürmüştü (Demir, 2017).

MASAL 66: YILAN BEY İLE ŞEKER HANIM

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu dağdan taştan çokmuş. Çok demesi gayet günahmış. Bir padişahın hiç çocuğı olmazmış. Karısı bir gün kapıya çıkmış ki yılanlar ağacın altında kıvış kıvış oynuyorlar. -“Vah Allah verse de şöyle bir tane barı olsa” demiş. Allah kadının dileğini kabul etmiş. Günlerden, aylardan sonra padişahın karısı hamile kalmış, ayı günü tamam olduktan sonra, kadın doğurmuş, bir yılan çocuk dünyaya getirmiş. Çocuk bir kaç gün içinde dile gelip, bakıcısına demiş ki; -“Şeker hanım, şeker hanım. Babama söyle beni eversin. Yoksa tahtını, sarayını başına yıkarım...” Cariye varıp, -“Padişahım oğlun işte

böyle demiş. Sen bu işe ne dersin” Padişah: -“Git sor, kimi istiyorsa, onu alayım” demiş. Yılanın yanına cariyeden başka kimse varamazmış. Yılan cariyeye, -“Babama söyle bana hint padişahının kızını alsın” demiş. Dünür olmuşlar. Düğün dernek yapıp, Hint padişahının kızını alıp gelmişler. Akşam olmuş, kız bir de görmüş ki kocası bir yılan. Yılan kıza demiş ki; -“Çabuk soyun, yatağıma gel.” Kız korkusundan gelmemiş. Buna sinirlenen Yılan Bey kıızı sokup öldürmüştü. Ertesi gün; Yılan Bey: -“Şeker Hanım babama söyle Çin padişahının kızını alsın. Almazsa ben yapacağımı bilirim” demiş. Dünürcü alayı kurulmuş, Çin padişahının kızını da alınıp gelinmiş. Akşam olunca Yılan Bey'in yanına yanaşmayan bu kıızı da bir vuruşta öldürmüştü. Padişah: -“Bütün etrafım, bu oğlanın yüzünden bana düşman oldu. Buralardan göçüp gitmekten başka çarem kalmadı” demiş. Şeker Hanım bu Yılan Bey'in tılsımını bilirmiş, -"Padişahım buralardan göçmeyle bu iş hallolmaz. Ben seni bu beladan kurtarmanın yolunu biliyorum. Beni pazara götür. Terziden kırk kat kumaştan elbise kestir. Saçımı başımı yaptır. Akşam Yılan Bey'in koynuna ben gireceğim" Padişah: -“Aman Şeker Hanım, ondan kolay ne var? Ben seni dünya malına gark ederim. Yeter ki sen beni bu beladan kurtar” Ş.Hanım: -"Dünya malı senin olsun. Benim söylediklerimi hazırla. Başka bir şey istemem" demiş. Kırk kat kumaştan elbise kesilmiş. Saçını başını gözünü kaşını yaptırdıktan sonra Şeker Hanım elbisesini giyip, Yılan Bey'in odasına varmış. Odadan girer girmez, Yılan Bey gülümseyip; -"Ooo.. Şeker Hanım sen mi geldin? Hoş geldin" demiş. Hoşbeşten sonra; Yılan Bey: -"Soyun bakalım, Şeker Hanım" Ş.Hanım: -“Bey dururken, Halayık soyunur muymuş? Yılan Bey'im. Bir kat ben soyunayım, bir kat da sen soyun, yatağa girelim” demiş. Bir kat o, bir kat o, derken kırkıncı katı çıkarttıklarında Yılan Bey ayın ondördü gibi güzel bir yiğit olup çıkmış. Günler, aylar, mutlu bir şekilde geçip giderken Şeker Hanım'ın bacıları kardeşlerinin mutluluğunu duyup, kıskanmışlar. Yılan Bey'in bir güzel atı varmış. Her sabah, erkenden Şeker Hanım'ın dizine basıp, ata biner, ava çıkarmış. Yine ava gittiği bir gün, Şeker Hanım'ın bacıları, Yılan Bey'in ağzından mektup yazmışlar, -"Ben gelmeye evi terket, seni buralarda görmek istemiyorum" diye. Şeker Hanım ağlaya sızlaya durumu padişaha anlatmış, heybesine bir ölçek altın koymuşlar. Üstüne bir kürk giydirmişler. Şeker Hanım dağ tepe aşp, bir eve kaz çobanı durmuş. Karın dokluğuna çalışır, kümeste de yatarmış. Yılan Bey babasından durumu öğrenince atına bindiğiyle dağlar aşp, Şeker Hanım'ın kaldığı eve gelmiş. Tez Şeker Hanım'dan haber sormuş. Orada öyle birisinin olmadığını, sadece geçenlerde birinin kaz çobanı olarak geldiğini, orada kıllı dediklerini kümeste yatıp, kalktığını söylemişler. Yılan Bey atını sürdüğüyle kümese varmış. Şeker Hanım, Şeker Hanım diye seslenmiş. Görür, görmez tanımış. Şeker Hanım'ı atının terkiine aldığıyla konağına kondurmuş. Ülkenin dört bir yanına haber salıp, Şeker Hanım'ın

bacılarını buldurup saraya getirtmiş. -"Kırk katır mı, kırk satır mı dilersiniz?" -"Kırk satır boynunu vursun, kırk katıra birer salına salına gezeriz" demişler. Katırların kuyruğuna tereke bağlamışlar. Kızları katırlara bindirmişler, terekeler takırdadıkça katırların her biri bir tarafa çekip her birinin bir çinkesini parça parça dağlara atmışlar. Şeker Hanımla Yılan Bey de mutlu bir hayat sürüp yaşayıp, gitmişler (Aslan, 1994).

MASAL 67: YILAN İLE EVLENEN KIZ

Bir varmış bir yokmuş, bi tane adam varmış kasabalı. Bu kasabalı adamın üç kızı varmış. En büyüğü, en küçüğü, ortanca bu boba bigün kasabaya iniyormuş. Kızlarına diyormuş ki: "Kızlarım size ne alıyım?" En büyüğü diyor ki: "Bana altın bebek al" Ortancasi diyor: "Altın elma al." Küçüğü da diyor ki: "Boba ne isdersan onu al." Babasi de en küçüğüne güzel bi şe almak isdiyormuş tabi. İnmiş kasabaya. Kasabada güzel bi şe bulamamış. Gitmiş, dönmiş eve akşam üsdü. Sora kızlarının hepsine bi şeler vermiş. Küçüğüne demiş ki: "Kızım sana güzel bi şe bulamadım. Bi dahan ki gidişimde alırım." Bular bigün tarlada kazırken önlerine bi yılan çıkmış, demiş ki: "Bana en büyük kızımı vermesan tarlandan gitmem", demiş. Adam da demiş ki: "Çabuk git tarlamdan yoksa seni öldürürüm." Demiş ki: "Öldüremezsın." O da demiş ki: "Temam büyük kızıma danışiyim, bakiyim isder mi?" Büyük kızına danışmış, demiş ki: "Hayır, ben yılanlen evlenmem." "Kabul etmedi kızım." Sora demiş ki: "Ortanca kızına de." Kabul etmemiş demiş ona da. Demiş ki: "En küçük kızına de." Demiş ki: "Onu veremem, olmaz. Onu ben çok seviyorum." "Oyleyse gitmem tarlandan, ömür boyu burda dururum." Gitmiş küçük kızına danışmış, demiş. "Kızım sen evlenir mısın?" Demiş: "Evet boba, evlenirim ben." Gitmiş evlenmişler bular tabi. Yılan demiş ki: "Beni bi tefa öpersan şövalye olcağam", demiş. Demiş ki: "Neden şövalye olcaksın?" Demiş ki: "Ben bi büyücünün yüzünden yılan hâline geldim. Onun dediğini yapmadığım için yılan oldum." O da öpmiş onu, çok yakışıklı bi piren olmuş. O kasabanın piren olmuş. Sonra kızın her istediği oluyormuş. Ablaları pişman olmuş evlenmedikleri için. Demiş ki: "Kardeşim sen ondan boşan. Biz onlen evlenelim." Sonra ablaları ona yalvarmış yakarmış ama kabul etmemiş kız. Demiş ki: "Hayır ben evlendim, memnunum kocamdan." Ve kızın her dilediği oluyormuş. Birgün kızın bobasi ölmüş. Çok üzölmüşler. Bi büyü sayesinde bobasını canlandırmışlar. Ama babası ölü gibi, oturuyor ama konuşamıyor. Buna kız çok üzölüyormuş. Demiş ki: "Bobam gerçekten ölsün, gömelim." Ölmüş bobasi, gömmüşler. Böylece bitmiş (Akgün, 2000).

MASAL 68: YÜZÜK KAÇIRAN KUŞ

Vahdin birinde bir gız varidi. Gız hercün sabahdan golhar bahcada gaziara yem verirdi. Bircün gaziara yem verirçan bir cüvercin gazların içine celdi. Yem yedi cetdi. Ertesi cün oldi, cüvercin cine celdi. Gız gaziara yem atarçan bmmağından altın yüzügi çıhdi. O guşun boynuna tahıldı. Gız cüvercini tutmah isdedi, tutamadı. Guş cetdi yüzüci de cötürdi. Guş bu, gız bu guşi ne kadin aradıysa da bulamadi. Bircün ahlına celdi çi, ben yeddi yol ayırımına bir gehve yaptiram, celen ceçen herçese sorim bu guşi belçi bi cören olur. Yeddi yol ayırımında bir gahve yaptırdi. Oradan ceçen herçese bu guşi sorirdi. Bircün bu gehveye ihdiyar bir adam celir. Gız buna da sorir. Ehdiyar adam diyir ki, «Ben ele bir guş cördüm, her zamarı mağaradan içeriye cirir çihir,» Gız ehdiyarın terif ettiği mağarıya cirir çi, orda bir ev var. Eve cirir lômbayı yerinden galdırır, başha bir yere goyir. Cendi de bir yerde cizlenir. Biraz behlir, bahir çi cüvercin celdi. Silçindi bir oğlan oldi. Oğlan etrafa bahir çi lamba yerinden galdırılmış, başha bir yere goyulmuş. Cendi cendine düşünür çi, «Acaba buni cim yapıdı?» Etrafı arir bahir çi masanın altında bir cüzel gız. Gız diyir çi, «Beni burya bir dev cetirdi. Biz burdan gaçarsahsa bizi öldürür.» Bir zaman orda galırlar. Oğlan diyir çi «Haydi burdan çihah cideh.» Bir zaman orda galıllar. Oğlan diyir ki, «Yarın sabahdan ben seni bizim eve cötürirem, sen orda gol.» Gız da günmanni galmışdi. Sabahdan olir, havada uçir. Gız da onun peşi sıra oğlanın babasının evine gelirler. Oğlanın babası da padişahdi. Gız diyir çi, «Yusufun başını seversizse beni misâfir edin.» Bu gızı zorinan misafir edirler. O cece gız bir oğlan çocuh doğurir. Yanında da padişahın beslernesı varımış. Yarı cece olir, oğlan pencereye celir, gızlan gonişirlar. Besleme sabahdan diyir çi, «Cece bir guş celdi, bunnan gonusdi. Sesi de Yusufun sesine benzir. Ertesi cece buni daha cüzel bir yerde yatirrlar. Padişahın garısı da gızın yanında yatir.» Kuş gine celir, gıza diyir ci, «Benim oğlum neydir?» Gız da diyir çi, «Uyir sultanım.» Padişahın garısı buni işidir. Gıza diyir ki, «Bu cüvercin cimidir?» O da diyir çi, «Senin dev tarafından kaçırılan oğlun.» Bunu padişaha haber verirler. Padişah esgerinen gidir, devi öldürir, oğlanı kurtarirlar (Seyidoğlu, 1975).

MASAL 69: ZÜMRÜDİ ANKA İLE KEÇOLUK

Bi varmış, bi yohmuş... Bi gün, bi gız atinan barabar devlerden gaçımış. Yolda gidende Zümrüdi Anka ile garşılaşi. Zümrüdi Anka buni ganatlarının üstüne aliyi, Zümrüdi Anka buna diyir: -Minin belime, men sizi gutardacam! Ali ganatlarının üstüne, gidi. Bunnar, miniler bunun beline. Gidiler, gidiler bi düz ovaya yeniler. Ğuş diyir: -Aç gözün, ne geldi? Diyir: -Bi gara bulut geli, aha geldi anam! Bu yeni aşşagiya; ati edi tarla, gızı edi meyve, özü

de oli Keçoluk. Tarlanın başında behliyi. O dev, geli onun yanına. Diyi: -Keçoluk! Buradan bi at, bi de ğız geçti mi? Diyi: -Keldir, çuldur yilinmez; teze su vermişem içine girilmez? Diyi: -Başın yesin senin meyven! Men senin meyven sormiram. Ğızna, ati soriram. Diyi: -Keldir, çuldur yilinmez; teze su vermişem içine girilmez? O dev, cevap alamiyi, geri dönü, gidi. Devın ğızı, anasına diyi: -Ne gördün? Diyi: -Valla, bi bostan bi de başında duran bi Keçoluk gördüm. Diyi: -Allah, senin canın ala! Senin elinnen ne gelir? Bu ğaĥı, oli bi beyaz bulut, tarlayı edi at, meyveyi edi ğız... Ğız mini ğuşun beline, ğuş ğızı ğaldırı; ğuşnan bu ğız da gidiler. Zümrüdü Anka diyi: -Man bi guyrulı al, bi de şerap al. Men istiyende, ver man. Ga diyende, guyrulı at ağzıma; gu diyende, şerap at ağzıma. Ğuş diyi: -Dön arĥan, ne geli? Diyi: -Beyaz bi bulut geli! Diyi: -Geldi bacım. Yeni, diyi: -Menim cebimde bi darak var, at bulutun ğarşına, olsun tıkan! Geçip gelemesin tek biz özümüzi ğutardaĥ. Ğız atı tarağı onnarın ğarşına, oli tıkan! Bu dev, orayı geçene ğade bunlar epeyi yol alılar. Gine ğızı edi meyve, ati edi tarla, özi oli Keçelok. Dev diyi: -Keçlok! Buradan bi atnan ğız geçti mi? Diyi: -Keldir, çuldur yilinmez; teze su vermişam içine girilmez? Dev diyi: -Başın yesin! Senin meyven sormiram! Tekrar diyi: -Keldir, çuldur yilinmez; teze su vermişam içine girilmez! O da ordan geri dönü, geli. Dev cevap almi. Gidi, gidiler bunnar yola devam ederken “Ga!” diyi, guyrulı atı, “gu!” diyi şarap atı. Birden guyrulı elinen düşi, bu ğız da cebinnen piçağı çıĥari, öz budunnan bi parça ğopari, ati bu Zümrüdü Anka’nın ağzına. O eti o ağzında saĥliyi. Saĥliyi, bunnar gidiler, yeniler bi düz ovaya. Zümrüdü Anka diyi: -Ğutuldu! Ğız diyi: -Vallah, ğutuldu. Allah senen razi ola! Ğuş diyi: -Ğaĥ, get. Ğız diyi: -Sen get, sora men gidim. Zümrüdü Anka diyi: -Yoh, sen get, men getmem. Ğız diyi: -Olmaz, sen benim zahmetimi çektin. Sen get, sora men gidim. Neyse, ğız gidende eyağı topalli. Ğuş diyi: -Dön, dön! İnsanoğlı çiğ süt emmiştir! Ali etini, goyi yaranın üstüne. -Menim ağzımdan köpbük al, sür üstüne eyleşsin. Ğız bunnari yapı, eyağı düzeli. O gidi öz yoluna, o gidi öz yoluna (Kasımoğlu, 2010).

MASAL 70: ZÜMRÜANKA KUŞU

Bir varmış, bir yokmuş, Tanrı'nın kulu çokmuş. Çok demesi, yok demesi günahmış. Evvel zaman içinde bir padişahın has bahçesinde bir elma ağacı varmış. Bu ağaç yılda bir elma verir, bunlar irileşip kızılılaşınca, gecelerden bir gecenin yarısında, yedi başlı bir dev ansızın harlayıp gelir, elmaları bir bir koparır, yermiş; bu kadar zaman özlemle beklemesine karşılık, elmaların bir tanesini bile yemek, padişaha kısmet olmazmış. Bu iş padişaha çok dokunmuş; bir iki derken, işi gücü bir yana bırakıp bu elma ağacı üzerine kafa yorar olmuş; düşünü, düşüncesini büsbütün bu yola çevirmiş. “Şu kadar yıldır başını beklerim. Aşısını,

budamasını, her bir çeşit bakımını, tımarını elimle yapmışım; filiz fidanını dağlar aşırı yerlerden ısmarlamış getirtmişim, bana bir tek elması değmesin. Bre, bu ne iştir? Bu kadar asker, kul tayfası beslerim de, bir elma ağacını korumazlar; devi görünce meydanı boşaltır, savuşurlar...” diye yakınıp top top sakalını yolar da, göğsünü güm güm yumruklar, narasından tavanları titretirmiş. Aradan bir yıl daha geçip bu elma ağacının yemişleri yeniden bitip olgunlaşır. Başta padişah, bütün saray halkı “Bugündür, yarındır...” diyerek yedi başlı devin gelmesini beklerler; elleri, ayakları boşanır, yürekli pat pat çarpar olur. Bütün yurdu bir kara yas havası sarar. Bu padişahın, yetişmiş üç erkek çocuğu, bu halleri görürler, babalarının derdini anlarlar. Padişah da Tanrı'nın günü birkaç nöbet bağırıp yakını. Kimse bir işin kulpuna yapışıp, bir çıkar uslu yol göstermezken, büyük oğlu günün birinde gelip huzura çıkar. Diz büküp boyun keser, saçak öper, geri çekilip el pençe divan durur. Babası ise kendi derdinden iyice bunalmış, ekşi ekşi, ne istediğini, yarım ağızla sorunca: “Şevketli babam, ferman buyurun, bu gece elma ağacını ben bekleyeyim. Ve gelen devi Tanrı izniyle öldüreyim. Soy kişiler davranmayınca kul tayfası yürümez. Gerekir ki, bu kördüğümü çözeyim, elmaları koparıp huzuruza getireyim” deyince, padişah, oğlunun bu davranışından hoşlanır, ama yine de umudu yoktur: “Pek iyi, pek güzel söylersin oğlum; ama, bu devi nasıl öldürürsün? Sonunda bir sakatlık çıkarırsın üstelik. Hele iyi bir düşün de, gücüne güveniyorsan yürü; yolun açık olsun, kılıcın da keskin!” diyerek izin verince, şehzâde etek öpüp edeple erkânla geri geri giderek huzurdan çıkar. Hemen zırhını, silâhlarını kuşanıp ak tozlu yayını boynuna asar, gün batarken has bahçeye inip o elma ağacına yakın bir yerde pusuya girer. Gece yarısı, uzaktan bir harıltı, bir gıcirtı duyulur ki, uçan, koşan bütün hayvanlar savuşurlar. Böcekler bile cırıltılarını keserler. Ardından bir leş kokusu, bir karaduman alır her yanı. Fırın kapağı açılmış da, alev püskürür gibi bir sıcaklık peyda olur. Ağaçların arasından har har harlayarak yedi başı kıvranır, on dört gözü fıldır fıldır yanar döner, gözü ilişenin dudağı çatlar bir dev azmanı, par par ederek yanaşır ağacın yanına. Pusuya sinmiş olan şehzâde, korkusundan altını ıslatır; eli ayağı boşanır, okunu atıp yayını yasmak şöyle dursun, kapandığı yerden güç bulup belini doğrultamaz. Dev ise, dalları, budakları çatır çatır kırıp yaprakları sıyırarak yanaşır; elmaları beşer onar ağızına atıp kütür kütür yer ki, sefasından gözleri süzülür, ağızından sular dökülür. Yediğini yer, yemediğini toplar götürür, sonunda bu ağaçta elma şöyle dursun, dökülmedik yaprak, kırılmadık budak kalmaz; ağaç kılığından çıkar da olur bir kütük. Sabah olunca kullukçular, bekçiler, bahçıvanlar, bostancılar, bütün saray halkı kara ölümün savuşup gittiğini bildiklerinden hemen meydanı doldurup bir şamataya girişirler ki, gören bütün gece uyumamışlar da, deve karşı çıkmışlar sanır. Padişah da bu şamataya uyanıp şehzâdeyi sorar. Kıyı köşede ararlar,

sonunda bir köşede iki büklüm yere yapışmış, altı ıslak, dudağı yarık, çenesi bir yana yamuk halde, bulup getirirler; şehzâde hâlâ kendine gelememiştir. Padişah ona dönüp: “Nasıl ettin oğlum, devi öldürüp elmaları koparıp getirebildin mi?” diye sorunca, kendine gelen şehzâde babasının ayaklarına kapanır: “Aman padişahım, bir gıcirtı, bir harıltıyla geldi ki, ne sesine, ne kokusuna dayanılır; fırın gibi ağızından öyle alevler saçtı ki, bu zebanice heybetine karşı gelmem mümkün değildi. Yay kurup ok atmaya gücüm yetmedi. Korkudan hem dudağım yarıldı, hem de çakşırımı kirlettim. Benim devletli babam, başla beni...” diyerek geri geri, edeple erkânla çekilir. Padişah ne etsin ki, kazaya rıza gösterip tasesından kararır, devletli başının kaşları çatılır. Öfkeyle gürleyerek kalkar, koca divan odasında harman çevirip, dört dolanır. Hay hayla oturur, vay vayla kalkar; onu gören, ondan korkar; bu hal ile bir yıl daha geçer. Ertesi yıl olunca, bu dertli elma ağacı yine kızıl elmalarla gelin gibi donanır, yemişleri olgunlaşmaya yüz tutar. Günlerden bir gün ortanca şehzâde kalkar gider babasının huzuruna çıkar: “Benim devletli babam, elmalar oldu geliştii, bu devin gelmesi yakındır. Ağam gitti, üste gelememi döndü. İzin verin, bu elma ağacını, bu gece de ben bekleyeyim. Gelen devi, Tanrı'nın izniyle öldüreyim. Bey kişi, soy kişi davranamayınca kul tayfası yürümez. Gerektir ki bu devi öldüreyim, bu düğümü çözeyim, elmaları koparıp huzurunuzda getireyim.” “Pek iyi, pek güzel söylersin oğlum, ama bu devi nasıl öldürürsün? Ağam hakkından gelememi. Sonunda bir sakatlık çıkarırsın. Önce iyi tedbir düşün, hakkından gelebilirsen ne mutlu.” diyerek gevşek gevşek izin verince, şehzâde de etek öpüp geri geri, edeple, erkânla huzurdan çıkar. Zırhını giyer, silâhlarını kuşanır; ak tozlu yayını boynuna asar, gün batarken has bahçeye inip elma ağacına yakın bir yerde suya girer. Gece yarısı uzaktan ağı, has bahçeden doğru gelen bir harıltı, bir gıcirtı duyulur ki, uçan, kaçan bütün hayvanlar savuşurlar. Böcekler bile korkularından cırıltılarını keserler; ardından bir leş kokusu, bir kara duman alır her yanı, Fırın kapağı açılmış da alev püskürtür gibi bir sıcaklık peyda olur; sonunda ağaçların arasından har har harlayarak yedi başı kıvranır, on dört gözü fıldır fıldır yanar döner, gözü ilişenin dudağı çatlatır halde bir dev azmanı, par par ederek yanaşır ağacın yanına. Pusuya sinmiş olan şehzâde, korkusundan altını ıslatır, eli ayağı boşanır, okunu belini doğrultamaz. Hem de dudağı çatlar, yarıdır. Dev dalları, budakları çatır çatır kırıp, yaprakları sıyırarak yanaşır; elmaları beşer onar ağızına atıp kütür kütür yer ki, sefasından gözleri süzülür, ağızından sular dökülür. Yediğini yer, yemediğini toplar götürür; sonunda bu ağaçtan geriye elma şöyle dursun, dökülmedik yaprak, kırılmadık budak kalmaz, ağaç, ağaç kılığında çıkar, olur bir kütük. Sabah olunca kullukçular, bekçiler, bahçıvanlar, bostancılar, bütün saray halkı, kara ölümün savuşup gittiğini bildiklerinden hemen meydanı doldurup bir şamataya girişirler ki, onları gören, bütün gece uyumamışlar, deve karşı çıkmışlar sanır.

Padişah, bu şamataya uyanıp, şehzâdeyi sorar. Kıyı köşede şehzâdeyi ararlar, sonunda bir bucakta iki büklüm, yere yapışmış; altı ıslak, dudağı yarık halde bulup getirirler ki, hâlâ kendine gelememiştir. Padişah şehzâdeye dönüp: “Nasıl ettin oğlum, devî öldürüp, elmaları koparıp getirebildin mi?” diye sorunca, şehzâde kendine gelir; babasının ayaklarına kapanır: “Aman padişah babacığım, bir gıcirtı, bir harıltıyla geldi ki, ne sesine, ne kokusuna dayanılır, fırın gibi ağzından öyle alevler saçtı ki, bu zebanice heybetine karşı gelmem mümkün değildi. Yay kurup ok atmaya gücüm yetmedi. Korkudan hem dudağım yarıldı, hem de çakşırımı kirlettim. Bir devdir ki, görenin akli gider, kuşça canımı anca kurtarmışım, benim devletli babam, bağışla beni...” diyeek, edeple erkânla huzurdan geri çekilir. Padişah ne etsin ki, kazaya rıza gösterip tasasından kararır; devletli başının kaşları çatılır. Öfkeyle gürleyerek kalkar, koca divan odasında harman çevirir, dört dolanır. Hay hayla oturur, vay vayla kalkar; onu gören, ondan korkar; bu hal ile bir yıl daha geçer. Ertesi yıl olunca, bu dertli elma ağacı, yine kızıl elmalarla gelin gibi donanır; yemişleri olgunlaşmaya yüz tutar. Günlerden bir gün en küçük şehzâde “Gün geldi, saat erdi; yiğitlik, erlik kimde imiş, göstermek gerek...” der ve hemen gider, padişah babasının huzuruna çıkar: “Benim devletli babam, elmalar oldu, gelişti; bu devin zamanı yetişti; iki ağam davrandı, yenik düştü; izin verin de bu gece elma ağacını bekleyeyim. Tanrı'nın yardımıyla şu gelen devin işini bitireyim. Bey kişi, soy kişi davranmayınca kul tayfası yürümez. Elmaları devşirip huzuruza getireyim.” Padişah sessizce, umutsuzca onu dinler; bu oğlanın dikilmesinden, gözünün pekliğinden pek hoşlanır, ama yine de kuşkuludur. “Pek iyi, pek güzel söylersin benim oğlum, ama sen bu devî nasıl öldürürsün? Ağaların üstesinden gelemedi, sen nice beri gelirsin? Sonunda korkarım bir sakatlık çıkar. Önce iyi tedbir düşün; hakkından gelebilirsen ne mutlu...” diyerek gevşek gevşek izin verince, şehzâde etek öpüp edeple erkânla geri geri huzurdan çıkar. Zırhını giyer, silâhlarını kuşanır, ak tozlu yayını boynuna asar. Gün batarken has bahçeye inip elma ağacına yakın bir yerde pusuya girer. Gece yarısı, uzaktan ağrı, has bahçeden doğru gelen bir harıltı, bir gıcirtı duyulur ki, uçan, kaçan bütün hayvanlar savuşurlar. Böcekler bile korkularından cırıltılarını keserler. Ardından bir leş kokusu, bir kara duman alır her yanı. Fırın kapağı açılmış da alev püskürür gibi bir sıcaklık peyda olur; sonunda ağaçların arasından har har harlayarak, yedi başı kıvrandır, on dört gözü fıldır fıldır yanar döner, gözü ilişenin dudaklarını çatlatır halde bir dev azmanı, par par ederek yanaşır ağacın yanına. Şehzâde yerinen doğrulup, ak tozlu yayını kurup bir zehirli çatal demirli ok yerleştirip, dev azmanının başına nişan alır. Adı koca, kendi yüce Tanrı'ya sığınıp “Ya Hak!” diye bir nara vurup yayını gerip, okunu gönderir. Ok, devin yandan ağrı bir kellesinden girer, yedi kellesini de şişe dizercesine delip, öte yandan çıkar. Dev, o anda, bir adım bile atmadan

olduğu yere çakılır. Can acısından öyle bir böğürür ki, yer gök gümbür gümbür inler. Pis kanı dereler gibi akan dev, akan kanlarını lap lap ayak basarak, hırıl hırıl hırlayıp, inim inim inleyerek oradan uzaklaşır. Şehzâde, gün doğarken ağaca yanaşır; bir kucak elma toplar, doğruca saraya gelir. Babasının huzuruna çıkar. Diz büker, boyun keser, saçak öper; topladığı bir kucak elmayı babasının önüne bırakıp geri çekilir, el pençe durur. Babasının çatık kaşları açılır, kararmış yüzü aydınlanır; tasalı gönlü havalanır. “Bre, hay oğlum, aferin yavrum! Gözü pek, dayanıklı, tedbiri çetin, has yiğit imişsin meğer. Dile benden ne dilersen? Kuldan, köleden, attan, silâhtan, gönlün neyi çekerse sana bağışladım...” derse de, bu şehzâde etek öpüp her seferinde babasının sağlığını diler: “Aman şah babam, bana yine izin verin. Ben o dev azmanını vurdum; ama öldüremedim. Ayak izine bakıp, gittiği yere gitmeyince, onun o pis bedenini dünya yüzünden kaldırmayınca olmaz. Yiğidin adı eksik, işi yarım kalmamalı derler. Bu iş tam olmalı; adım yedi iklim, dört bucağa ulaşmalı. İnsan bahane arayıp, yapacağı işten kaçmamalı...” diye, erlik töresini tam tamına izleyince, babası işin bu kadarına şaşmış, artığına da ziyade güveni olmayıp: “Bu kadarı yeter sana yiğit oğlum! Daha yaşın küçüktür; bu töre, seni aşar yavrum. Gel, hele yaban yerlere, gurbet ellere gitme! Yiğide arka, ile de yiğit gerek; gurbet elde, tek başına yiğitlik olmaz bu yaşta. Bu dev azmanının sana çetin zararı dokunur.” derse de şehzâdenin kulağına söz, gönlüne kuşku girmez, öyle ayak direr ki, sonunda babasının rızasını ve hayır duasını alır; el öper, diz vurur huzurdan geri çekilir. Şehzâde ağabeylerine haber salar; yol hazırlığı görür. Ertesi sabah erkenden bu üç kardeş atlarını çekip, silâhlarını kuşanırlar; dev azmanın kanlı ayak izlerini kollayarak, birkaç gün içinde yetişip bir kuyu ağzına varırlar. Kanlı izlerin, burada kesildiğini görürler. Bütün taşları, çepeçevre kana bulanmış olan kuyunun ağzında, değirmen taşı iriliginde bir kapak taşı vardır, büyük kardeş bütün gücü ile bu taşı zorlarsa da yerinden oynatamaz. Ortanca kardeş el atar, o da kıpırdatamaz. İki kardeş birlikte davranırlar; yine fayda etmez. Sonunda küçük şehzâde, “Ya Hak!” diyerek taşa el atar; taşı çekip bir yana atıverir. Üstten bakılınca dibi görünmez bir kuyu; kenarları çepeçevre kara taştan örme; yukarıdan fıslasan içinden “Gümbür, gümbür!” ses gelir, öyle bir büyük kuyudur, yaban ortasında. Ne ipi, ne çıkırığı, ne yalağı, ne de yunağı vardır. Çevresinde bir hayvan izi bile görünmez; kurt, kuş, uzağından dolaşır; bir korkunç, ürkünç yerdir. Küçük şehzâde: “Aman kardeşler, işimizin arasını fazla soğutmamalı; kuyuya inip dev azmanını öldürmem gerek. Siz bu ipin ucunu tutun, bana elverin yardımcı olun hele...” derse de, büyük ağasının yüzü birden kararır. Hayvanın alacası dışında, insanın alacası içindedir. Gönlünden “Vay efendim, ne demek! Boy boy, bu yaşımızla, bu yiğitliğimizle biz duralım; bu çocuk bizden öne geçsin, hiç olur mu? diye, kura kura içinin Zifirini yüzüne vurur; sıkıla sıkıla

şişer: “Hele sen bir dur! Sırada ben varken, törede sana yol düşmez!” diyerek, büyük bir çalımla kuyu başına gelir. Bunun beline bir uzun ip bağlarlar; öbür iki kardeş, yavaş yavaş ipi kuyudan aşağı sarkıtmaya başlar. Daha beş kulaç yol almadan, büyük şehzâde: “Aman yandım, kavruldu!” Bre ipi çabuk yukarı çekin, kurtarın beni!” diye bağırınca, hemen bunu yukarı çekerler. Dışarı çıkan ama artık eli ayağı tutmaz olan büyük şehzâde, perişan halde kuyu başına serilir, öylece kalır. O sıra ortanca şehzâde hemen davranıp küçüğüne: “Hele sen şöyle beri dur! Sırada ben varken, törede sana yol düşmez!” diyerek o da çalım çalım yekini, kas kas kasılır ki, yüreğinin bu dev işiyle hayli şişkin olduğu iyice bellidir. Beline ipi bağladıktan sonra, iki kardeş bunu kuyuya sarkıtmaya başlarlar. O da daha beş kulaç yol almadan. “Amanın üşüdüm, bre dondum kardeşler! Çekin yukarı beni!” diye bağırmasıyla, hemen onu yukarı alırlar. Bakarlar ki eli, ayağı morarmış; kanı çekilmiş; dişleri takır takır çarpar; kuşça yüreğinin, göğüs tahtasına güm güm vurduğu belli olur. Artık sırada da, törede de kimse kalmadığından, ipi küçük şehzâdenin beline bağlayıp, onu kuyuya sarkıtırlar. Onlar kırk kulaç ipi yavaş yavaş sağladıkça şehzâde de bir yandan: “Aman yandım! Bre dondum, kas katı oldum; bre çekin yukarı, kurtarın beni!” derse de, bunlar aldırmaz, ipi salıverirler. Kuyudan “Aman, ah vah...” sesleri geldikçe, bunların yüreklerindeki şişkinlik biraz iner; içlerinin ateşi azıcık soğur gibi olur. İpin ucu kimlerin elinde? Kırk kulaç ipin sonu geldiğinde, şehzâde kuyunun tabanına ayak basar. Gözleri karanlığa alışı bastığı yerleri biraz tanıyınca, belindeki ipi çözer; yanını yöresini yoklaya yoklaya yürürken, kuyu duvarında bir kapı, oradan da uzayıp giden bir yeraltı yolu görür. Bir süre yürüdüktan sonra bir odaya gelir; odanın içinde ayın on dördü gibi bir kız oturmuş gergef işler. Hemen yandaki odada, bir başka kız oturmuş, o da gergef işler. Üçüncü odaya girer; odanın içinde bir dünya güzeli ki, güneş örneği. Boyu, uzun boyun dallısı, yanakları allısı, kendisi bal peteğinin güleç yüzlüsü. Gören işinden şaşar, gözleri kamaşır. Ona bakan, gözlerini alamaz mı desem, bakmaya kıyamaz mı? Bu kız görür görmez şehzâdenin akli başından gider; kuşça gönülceğizi koparcasına göğsünü döver durur. Genç yüzü alaca renklere girer, dili tutulur, ağzı kilitlenir; bu kızın karşısında öylece kaskatı donar kalır. Kız bir zaman yiğidin halini seyredip onun içinden geçenleri anlar. Neden sonra, oğlan: “İn misin, cin misin? Düş müsün, gerçek misin?” deyince, kız, oğlanın ona gönül verip bir acayip hallere düştüğünü iyice anlar. “Ne inim, ne cinim. Senin gibi bir insanım. Aman yiğidim, nasıl yol buldun da buralara, geldin? Bu kuyu bir dev azmanı yurdudur. Çok geçmez senin burada olduğunu sezer; tutar, aman vermez, öldürür. Bir hoşça alımlı, genç yiğitsin; yazık ki, ölümüne gelmiş, yetmişsin...” diye gönül alıp, yanıp yakılınca, oğlan da: “Aman sultanım! Gördüm, bildim, sevdim... İn değilsin, cin değilsin. Belli ki sen de bir insansın; hiç kuşku yok ki sultan

soylusun. Elbet halimden bilir, gördüğünü anlar, görmediğini sezersin; ama, bu işte yanıldın. Bu devi oklayıp, yaralayan, onun pis kanını akıtan, kara canını hırlatan benim. Onun ayak izlerini izledim, yürüdüm gözledim. Buraya geldim ki, işini tastamam bitirip, onun pis canını cehenneme göndereyim. Bu devin odasını göster bana. Kuşça canım, dertli başım kurban olsun, sultan sana!” deyince, kız da yiğidin kim olduğunu anlayıp, aklı başından gider; yüreği pır pır eder, içi ısınır ve bu şehzâdeye candan bağlanır. Oğlanı elinden tutar, kemiksiz ayak ve hırsız adımını ile biraz yürürler; sonunda kız, oğlana devin odasını gösterir. Şehzâde odanın kapısında durup bir geniş soluk alır; erenlerin, evliyaların, gelmiş geçmiş atalarının kutlu adına sığınıp “Ya Hak!” diye bir nara atıp içeriye girer; içeride, koskoca, çipçirkin bir dev, duvara yaslanmış, kanı yanında göllenmiş yatar; görenin aklı başından gider, korkudan dudağı yarılr. Şehzâdeyi gören dev, yüz kiloluk gürzünü kavrayıp onun üstüne hamle ederken öyle bir nara savurur ki, kuyunun duvarları çatlar; tavanı, tabanı “Güm, güm!” öter. Şehzâde, aniden yana çekilir; devin yüz kiloluk gürzü ile kolu duvara saplanır, hemen yerinden sıçrayan şehzâde, bir kılıç vuruşta devin yedi başını yere düşürüp, işini tamamlar. Pis kanı dereler gibi şar şar akan devin gövdesi yere kaykılır, kara canı cehenneme yıkılır. Şehzâde, erenler, evliyalılar, gelmiş geçmiş ataları adına el açıp kısaca dua ederek, oradan sultanın odasına gelir. Öteki odalardaki kızları çağırır, yükte az pahada ağır nice eşyaları toplayıp birlikte yürüyerek kuyunun tabanına gelirler. Şehzâde kuyu başında bekleyen kardeşlerine seslenir; onlar ipi aşağı sallandırdıklarında, bu kızları teker teker bağlayıp: “Al ağam, bu senin kısmetin” diyerek önce büyük, sonra küçük ağasına iki kızını gönderir; sonunda, sultan kıza sıra gelince, kız buna: “Aman şehzâdem, beni yollamadan önce sen çık. Yoksa kardeşlerin, yukarıda beni görünce yüreklerine ateş düşer, seni yukarı çekmezler.” derse de, şehzâde gençtir; yol yordam, köşe dönemeç bilmediği için, bu kızın tedbirinin inceliğini anlamaz. Elbet kadın sözü, erkeğe sinek vızıltısı gibi gelir ya da hoşça bir türkü yerine geçer diye düşünür. Kızı dinlemez, beline ipi bağlar: “Hadi, sen de yukarı, ben ardından gelirim!” deyince, bu kız, başından üç tel saç çekip şehzâdeye verir: “Al bu saç tellerini, seni yukarı çekerlerken ipi keserlerse, tabana düşmeden hemen bu kolları birbirine vurursun. O zaman kuyunun dibinde bir ak, bir de kara koyun görünür. Ak koyunun üstüne düşersen dünya yüzüne, kara koyunun üstüne düşersen yedi kat yerin dibine gidersin. İlk sözümü dinlemedin; aklına uyup gidersin, bari bu sözümü tut. Tanrı işimizi rast getirsin...” derse de, bu oğlan durmaz seslenir: “Haydi çekin, bu kız da benim kısmetim, kardeşler!” deyince, onlar da asılır, çekerler yukarıya. Bu kız kuyunun ağzına erişince, yukarıdakiler ne görsünler? Dünya güzeli, güneş misali; boyu, uzun boyun dallısı da, yanakları allısı; kendisi bal peteğinin güleç yüzlüsü. Gören, işinden şaşar; gözleri kamaşır; elleri, ayakları dolaşır.

Bu kardeşler, içlerinden: “Vay düzenci vay! Bre yordam, usul bilmez; başına buyruk, töreden kopuk, şımarık bacaksız! Ağaları dururken, kızların en güzelini, en hasını kendine saklamış. Vay, sen bak şuna!” derler; kara kıskançlık, yüreklerini büküp içlerine zehir akıtır. Küçük kardeşlerini yukarı çekerlerken, tam yarı yolda, bu iki ağabey, içlerinden aynı şeyi kurmuş olmalı ki, ikisi de aniden birbiri peşinden ipi bıçakla keserek öz kardeşlerine kıyarlar. O zavallı teker meker düşer, takla atar ve döne yuvarlana aşağı inerken, hemen kızın verdiği saç telleri aklına gelir; çıkarıp o telleri birbirine vurur; tam kuyunun ta-banına düşüp yassılacağı sırada, altına biri ak, öbürü kara iki koyun yetişir gelir. Kısmetinden olsa gerek, kara koyunun üstüne düşer ve yedi kat yerin dibine kaynar gider. Küçük şehzâde kara koyunun üstünde, kara yerin yedi kat dibine, kara bahtına doğru kaynayıp gidedursun, biz gelelim kuyu başındaki kardeşlerine... Sultan kız orada, iki gözü iki çeşme ağlarken, iki şehzâde, bu üç kızı önlerine katar; bohçalarını sırtlayıp, gide gide gider, dere tepe aşarlar; bu arada türlü düzen düzerek saraya erişir, babalarının huzuruna çıkarlar: “Şah babamız, biz kötü haberle döndük. Küçük kardeşimizi kuyunun içindeki azman dev öldürdü, biz de dev öldürdük; bu kızları kurtarıp geldik...” deyince padişahın içine bir sönmez ateş düşer; dertli başı sıkılır, kart beli bükülür. “Oğul, oğul!” diye ağlamaya başlar; akları soyunur, karalar giyinir; sapa bir odaya çekilip, akşam sabah ibadetle uğraşır. Onlar, her biri bir başka halde dursunlar; biz gelelim kara bahtlı küçük şehzâdeye. Yedi kat yerin dibine varınca, gün ışıyıp, ortalık açılıp, ayağı da sağlam yere basınca, çevresine bir bakar ki, orası da bu dünya yüzüne benzer; alımlı, verimli, gelimli gidimli; ama yine de bir başka dünya. Alıp garip başını bir süre yürür gider; gide gide bir kasabanın dış mahallerinden birine ulaştığında, artık akşam vaktidir. Ortalık kararmak üzereyken, güçten kuvvetten kesilip de, daha fazla dayanacak hâli kalmayınca gider bir küçük evin kapısını çalar. Kapı aralandığında, karşısına, beli iki büklüm, duruşu süklüm püklüm, yüzü bumburuşuk, akli fikri dolambaçlı karışık, işleri hep bulaşık, dişsiz ağzında, “maç maç” sakız çiğneyen, gözlerinin ışığı sönmüş bir kocakarı çıkar. Bu oğlan: “Aman analık! Ben bir garibim, yabancıyım, yol iz bilmem; gece vakti ortalıkta kaldım. Karnım acıktı, gücüm dermanım kesildi, bu gecelik beni Tanrı konuğu alır mrsın?” diye yanıp yakarınca kadın: “Ah oğlum, vah oğlum! Yerim olsa, aşım yetse, dileğin can baş üstüne. Aman, ah şu yoksulluk! Yoksul kapılara düştün sen garip evladım.” der. Şehzâde hemen cebindeki çil altınları şıkırdatır; bu sesleri duyan kadının fersiz gözleri parlar; ağzında sakız yerine laf geveleyip dururken birden canlanıverir. “Aman oğlum! Benim gözüm fersiz, sözüm yersiz; seni tanıyıp çıkaramamışım. Gel oğlum, aslan yiğidim. Ben seni gece vakti yazıda, yabanda kor muyum? Yatacak yerim de var, aşım da var...” diyerek onu içeri alır, bir odaya çıkarır. Şehzâde biraz dinlenir; ama, içi de hayli yanmıştır

susuzuktan: “Aman analık, bir tas su yetiştir tezinden, dilim damağım çatladı gurbet yolunun tozundan. Kerbela şehitleri aşkına yardım et!” diye seslenince, kadın, hemen bir kilitli dolabı açıp, içinden ağzı mühürlü bir testi çıkarır. Bir tas su doldurur, getirir; ama, şehzâde içemez, irkilir, tiksindir. Su sidik gibi sarıdır, içinde kurtlar oynar, en azından bir yıllıktır. Şehzâde bu işe şaşar: “Aman analık, bu ne iştir? Bu suyu hayvana versen içmez; hem pis, hem de bir yıldan kalma, kurtludur. Bir temiz dayalı, döşeli evin var. Böyle pis, kirli bir suyu mühürlü testi içinde, kilit altında saklamanın hikmeti ne?” deyince, kadın derinden bir ah çeker: “Ah! Genç oğlum, böyle olduğunu biz de biliriz, ama bu kasabada herkes bu suyu içer. Bir tek çeşmemiz vardır, onun da gözesinde bir ejderha yatar, suyu salıvermez. Yılda bir önüne bir kız götürür, bırakırız; o kızı parçalayıp yerken çeşmeye su gelir. Bütün halk çeşme başına yığılır. Çekişip dövüşerek, vuruşup sövüşerek güç hal ile ancak bir testi su alırız. Bu yolda ezilen ölen olur. Ardından, ejderha kızı yer bitirir; döner gider, yine suyun gözüne yatar; bir yıl dolmayınca kalkmaz. Biz de aldığımız bu suyu damla damla kullanırken bir yıl geçer; bizde dil, damak çatlar; dudak yarık, ses kısık, bugüne kavuşuruz. Öyle bir su kıtlığı, darlığı çekeriz ki, bir başka diyarda ne duyulmuş, ne görülmüştür. Bu kasabanın bütün halkının bağı yanık, yüzü çalılık, dili damağı çatlak, dudakları yarıktır. Hırıltıyla soluk alır, çatal matal konuşurlar. Gece düşleri, gündüz işleri, bütün gidişleri hep su üstünedir. Türküler yakar, masal düzerler; durmaz, “Su, su!” diye dolanır gezerler. Şükür yıl tükendi, gün geldi çattı. Yarın su günümüzdür, büyük bayram olacak. Padişahın yetişkin kızını ejderhaya verecekler.” Şehzâde bunları dinleyince üzerine büyük şaşkınlık çöker. Bu dünyanın işleri karışık, hem de dolaşıktır. Sular bir yerde gürül gürül akar; dönüp bakan, değerini bilen, anlayan olmaz. Bir başka yerde suyun yolunu ejderha kesmiş, damlasını herkese haram etmiş; insanları sudan başka bir şey düşünemez hale getirmiştir. Şehzâde düşüne taşına bunlardan kendine nice güçlü hikmetler çıkarır; böylece, sabaha kavuşur. Alacakaranlıkta evden çıkar, çeşmeye doğru yürür, bakar ki ne görsün? Herkes ortalığa dökülmüş; ellerinde birer testi, bin bir ayak, tek ayak üstüne... Kıvıllık kıvıllık kaynaşır, rüzgârda, başaklanmış buğday tarlası gibi dalgalanırlar; gürültülerinden, iniltilerinden yer gök yankılanır. O sıra padişahın sultan kızını giydirip kuşatmışlar; gelin alayı gibi yürür gelirler. Bu zavallı kızcağızın gözlerinden ip gibi yaşlar akar; bu yaşlar tül altından belli belirsiz parıldarmış. Alay, su yolundan pınar başına doğru yürüyüp giderken, şehzâde de, kenardan kıyıda bunları izler, gidermiş. Kaynağa yaklaşınca kızı bırakırlar; o sırada perişan ağlar dururken, hepsi bir yana koşar savuşurlar. Ejderhanın kaynaktan çıkıp, kızı kapıp yerine çekilmesi zamanı yakınmış. Şehzâde, bu kızın cellat önünde titrer, ağlar, tükenir, yürek paralayıcı çaresiz halini görünce, pusudan çıkıp yanına yavaşça yaklaşır: “Korkma sultanım, ben bu yerin üstündeki bir başka

dünyadan geliyorum. Bu ejderhaya benzeyen, insanlara kötü işler eden bir devi öldürdüm; kılıcımın kanı bile daha kurumadı. Geç şöyle ardıma. Bir devin hakkından gelen, kara canını kara yere gönderen ben, elbette bunun da üstesinden gelirim. Seni kurtarırım, Tanrı'nın izniyle..." der. Yayını kurup okunu yaya geçirir, gizlenip bekler. Bir süre sonra, pınarın gözünde bir harıltı, bir gıcırtı duyulduğunda, sular taşıp akmaya başlar. Ardından ortalığa yalım yalım alevler saçılır; bir karaduman dört yanı sarar; dumanın arasından yedi başlı; yedi başında da kara dumanın karaltısına şimşek çaktıran on dört gözü bulunan, çatal dilleriyle ıslık çaldıkça ağızından yalazlar fışkıran bir ejderha belirir ki, yerin göğsü inler, gök kubbesi çınlar. Başlarını oraya burraya sallayıp, kuyruklarını büklüm büklüm oynattıkça, yeşil, kızıl, yanar döner pullu bedenini sürdükçe, bütün iniltisi, hışırtısı dört yanı kaplar. Bir korkunç, ürkünç, iğrenç, dallı budaklı ejderhadır ki, uzaktan gözüne ilişenin yüreği çatlar, dudağı yarılr; eli ayağı, korkudan dökülür. Sürünüp yaklaşan ejderha bunları görünce, yedi başını havaya kaldırıp harlar: "Vay vay, hele benim kismetime bak! İki olmuş, ikizleşmiş de, yoluma durmuş..." der gibi kah kah öyle güler ki, geçtiği yerlerdeki ağaçlar çatırdayıp kırılır. Bir ok atımı yerden onlara uzanıp, güçlü güçlü havayı soluyup, sömüren ejderha; bunları yanına çekmeye çalışır; o soludukça taşlar yerinden yürür, çalılar sökülüp gider. Ama şehzâde içini pek, Tanrısını tek tutup; erenler, evliyalar, gelmiş geçmiş atalarına sığınıp, topuklarını yere sağlamca basıp olduğu yerde dikilir. Ejderha solur, hırlar, yeri göğü sömürür, bir hayli taş ve çalı yutarsa da, kızla şehzâdeyi yerinden oynatamaz. Şehzâde öyle direnir ki, ejderha kısa zamanda yorulur; o olduğu yere yaslanıp solurken, şehzâde de, yayını kulak ardına kadar çektikten sonra "Ya Hak!" diyerek bırakınca, ok yaydan vızlayıp ejderhanın yedi başını birden delip geçer. Ejderha acısından bir nara atar; "Hay hay!" haykırışı gökyüzünü tirmalar; sesinin şiddetinden göğsü yırtılır. Acısının çokluğu yüzünden, kendini sağa sola savurup, fir fir döner; "Güm, güm!" diye yerlere vurur. Kara dumanın içinde çıkan yalımlı şimşeklerin ve tozun toprağın arasında, pis kanı şarıl şarıl ortalığa akan ejderha, kara canını, hırlaya hırlaya tüketir. Kızcağız, yüzündeki tülü çekip gözyaşlarını siler; bir yandan da ejderhanın pis kanına yavaşça bastırıldığı nazik elinin beş parmağıyla, bu yiğidin sırtını sıvazlar gibi yapar: "Maşallah yiğidim, gerçekten bir başka dünyadan gelip bizim imdadımıza yetişmişsin. Sen olmasaydın, bu suvun yolunu açacak: bu dudağı çatlak, dili patlak, hepsi de ödlele halkın içini serinletecek bir kimse bulunmazdı. Aşk olsun sana, dar günümde, sonumu beklerken geldin beni kurtardın, bu belayı yolumuzdan kaldırdın. Sırtın pek, yolun tek, Tanrı yolu olsun! Düşmanlarına kargış, sana alkış olsun!" diyerek, dudu kuşları gibi öterken, kanlı elini bu yiğidin sırtına bastırır bastırmaz, damga gibi biriz bırakır parmakları. Oradan, bu yiğitten ayrılır, ortalık daha fazla karışmadan doğruca saraya

gelir. Padişah, kızının salınarak gelişini görünce, ejderhadan kaçtığını sanır. “Bre yolsuz kız, neden kaçtın? Bilmez misin, kaçmak olmaz? Yılda bir testi suya durur benim sultanlığım. O da olmazsa, bu halk gelir beni parçalar. Canından bezmiş kula karşı gelmek olmaz. Ben seni gözden çıkarmasam, ne kul yaşar, ne devlet. Yürü, var yerine; yoksa, kötü karışıklık olur sonra...” diye bas bas bağırırsa da, kız yerinden kıpırdamaz. “Kendi devletli, bakışı heybetli şah babam, karşıma öyle bir yiğit çıktı ki, bu diyarın yiğitlerine benzemez. Gücü, direnişi, hele akıllı, hüneri kimseninkine benzemez. Yiğidin irisi, hem de güçlü dirisi. Sözü açık, anlatışı seçik. Beni ardına gizledi, ejderhayı öldürdü. Ben gelirken, sular kızıl kan akıyordu. Tanrı'nın izni ve bu yiğidin düzeni ile kurtuldum. İnanmazsanız gider pınar başında ejderhanın leşini bulursunuz.” der. Padişahın bedenine can, eline ayağına taze kan yürüyüp sırtından korku yükü kalkar; hemen atına binip, peşinde adamlarıyla gider biraz uzaktan bakar ki alıcı kuşlar döner, leş kargaları gıklar. Hemen anlar ki, ejderhanın leşi oradadır. Gelir bakar ki ejderha, ortalığı harman yeri gibi didiklemiş, çark çevirmiş, can acısıyla yanı, yöreyi savurmuş; çalıyı, ağacı devirmiş de gebermiş yatar. Bu hayvanın leşinin yanına kimse yanaşamayıp biraz geriden bakarlar; çirkinliğine; iriliğine şaşarlar. Padişah dönüp sarayına gelir. Pınar başındaki halk, oluktan su yerine kara kan aktığını görünce ejderhanın öldüğüne inanıp, testileri bir yana atarlar. Gün ortasında bayram kurup oynamaya, davul dövüp halay çekmeye başlarlar. Padişah, kızını huzuruna çağırıp: “Gittim, gördüm. Çirkin mi çirkin, yedi başlı bir ejderha, hâlâ yattığı yerde yassılmış durur. Sen, bu ejderhayı öldüren yiğidi görse tanıy mısın kızım?” diye sorunca, kız: “Evet şah babam, arkasında bir pençe nişanım vardır; ona bakar, tanırım...” der. Padişah, hemen yer yer tellallar çağırıp, sabah akşam, “Yediden yetmişe, kadın, erkek, yaşlı, çocuk; soy kişiden, kul kişiden, herkes sıra sıra dizilip alay köşkünün önünden geçecektir...” diye ilan eder, okuntu çıkarır. Bunlar baş başa verip görüşüp, akıl danışadursunlar, biz gelelim küçük şehzâdeye. Pınar başından dönüp sessizce, kimseye görünmeden gelir, kocakarının evinde oturur. Kocakarı, sokaklarda avaz avaz bağırarak tellalları duyup eve gelir. “Aman oğlum, genç yiğidim, padişahın hem sıkı, hem de baskılı fermanı var; yedisinden yetmişine, kadınına erkeğine, çocuğundan yetmiş yaşa gelmişine herkes dizilip alay köşkünün önünden geçecekmiş. Ya, sen buralarda ne minder eskitir, pineklersin? Kalk yürü, sen de geç sarayın önünden” deyince, şehzâde kalkar gider, kalabalığa karışır; o alay köşkünün önüne geldiğinde, herkes geçmiş ve sıranın sonu gelmiştir. Sıranın en sonuna katılıp, o da yürür. Padişahın kızı, onun, sıranın en sonunda olduğunu görür. Kim olduğunu anlayıp, pencereden mendilini onun önüne atıverince, orda hazır bekleyen kullukçular koşup, bunu koltuklayıp, ayağını yerden keserler; doğruca saraya götürüp padişahın huzuruna çıkarırlar. Padişah, bu oğlanı görünce, olan işleri onun genç

yaşına yakıştırmayıp ağırdan alır; güvensiz bir sesle: “Bu ejderhayı sen mi öldürdün?” diye sorunca, o da başını yukarı kaldırır. “Evet padişahım, ben öldürdüm; bir ok atışta, bir kılıç vuruşta...” deyince bir köşede allar giyinmiş duran hanım sultan daha fazla dayanamaz: “Doğrudur babacığım, beni ardına saklayan, yayını çekip bir ok atışta ejderhanın yedi başını şişleyen, bir kılıç vuruşuyla yedi başını düşüren, kara canını cehenneme yollayan yiğit budur.” diyerek yerinden kalkar, onu elinden tutar, babasının önüne getirip arkasını çevirerek sırtındaki al kanlı parmak izlerine elini basar, damgasını gösterir. Padişahın bütün kuşukları dağılıp alınının kırışığı, kaşlarının arası açılır, yüzü aydınlanır; yiğide dönüp: “Şimdi tanıdık, bildik ki, cevheri sağdan, soyu beyden, ulu yollu bir kişi imişsin. Hizmetinin karşılığı ödenmez, dile benden ne dilersem oğlum. Gücümün yettiğini sana bağışlamak isterim...” deyince, o da: “Sağlığını dilerim padişahım, bir şeyde gözüm yoktur.” derse de, padişah: “Sağlığım beni koca yaşıma getirdi; ama, sana bir yararı yoktur. Şah karşısına geldiğinde, yükünü yüceye yıkmak, tepeden aşırı bakmak olmaz. Ele güne, ile kula, köleye karşı dilemeli, bir şeyler almalısın. Töre böyledir, yıkıp geçmek olmaz. Dile bende, ne dilersem,” diye üsteleyince, bu yiğit de: “Padişahım, bana on gün süre verin düşünüyüm; sonra gelir bir şey dilerim,” der, izin alıp, döner kocakarının evine gelir. Günlerden bir gün, bu oğlanın canı ziyade sıkılır, silâhlarını kuşanır, dağlara doğru yürür. Orası, burası, dağ deresi der dolanır; sıcaktan çokça bunalıp her yanını ter basar. Yorulunca, dalları göğe tırmanmış bir yüce ağacın koyu gölgesine gelir, yaslanır. Gençtir, yorulmuştur. Farkında olmaz, içi geçer; uyur gider. Meğerse bu yüce ağacın tepesinde Zümrüdüanka Kuşu'nun yuvası varmış. O sıra, vıcır vıcır öten yavruları analarının dönmesini beklermiş. Zümrüdüanka'nın yuvada olmayışını kollayarak her yıl bu zamanlar bir büyük yılan gelir, ağaca sarılır çıkar, yuvadaki yavruları yermiş. Yıllardır bu iş böyle sürer, gidermiş. Şehzâde uykuda iken, bu yılan gizliden otları yatırarak hışır hışır kıvranarak gelip ağaca sarılarak yukarı çıkarken, yuvadaki yavrular bunun gelişini görünce, hepsi bir ağızdan “Cıyak, cıyak! Cak, cak!” bağırmaya, can alıcı sesler çıkarmaya başlayınca, şehzâde uykusundan uyanır. Hemen sıçrar ayağa kalkar. Uzun bir sarı yılanın ağaca sarılıp çıktığını, kuş yuvasına doğru topuz başını kaldırmış, çatal dilini çıkartıp tısladığını görür. Hemen yayını kurup okunu takar, gezleyip ilk atışta yılanı koca başından ağaca mıhlar; yılanın pis gövdesi ağaçtan çözülüp aşağı sarkar. Şehzâde yerine dönüp ağaca yaslanır, yarıda kalan uykusuna dalar gider. Aradan bir zaman geçer; gün batısından bir haşırta duyulur; kanatlarının gölgesi güneşi örten bir kuş gelir; yaklaşır, uyuyan şehzâdeyi görür: “Vay, imansız avcı, hele yavrularımı her yıl öldüren bu imiş! Bre ben seni sağ kor muyum?” diyerek, baş aşağı dikilip yıldırım hızı ile şehzâdenin üzerine inerken yuvadaki yavrular, analarına kuş diliyle seslenip: “Bu

yiğit suçsuzdur; aman ana ağaca bak, ağaca bak. Cak, cak, cak!” diye bağırdıklarında, Zümrüdüanka, hemen dönüp ağaca bakar ki, sarı, ipiri, başından ağaca mıhlı bir yılan orada sarkar durur. O zaman, olanı biteni anlayıp sevinir; yüreğinde oğlana karşı bir sevgi doğar, onun yanına gelir. O sıra gün dönmüş, ağacın da gölgesi geçmiştir; yüzüne yakıcı güneş gelen yiğit, rahatsız olmasın diye bir kanadını açıp çadır gibi gerer, üstüne siper olur. Bir süre daha uyuyan şehzâde uykusunu iyice alıp, uyanınca, ne görsün? Ortalık kararmış, sanki gece üstüne çökmüş: “Aman geceye kaldım, bu dağlarda yabani hayvan olur...” der, yerinden sıçrar, kalkar bakar ki üzerinde bir çadır gerili. Kuş bunun telaşını görünce kanadını çeker; oğlan henüz gün batmadığını, karşısında bir koca kuşun dikilip kendisine baktığını görür. Kuşun gagası kartalinki gibidir; başı sorguçlu, pençeleri iri mahmuzlu, iri gözleri insan gözünü andırır; sırtının, kanatlarının tüyleri yanar döner yedi renk üstünerdir. Kuyruğu uzun, büklüm büklümdür, oğlan bu kuşun bir benzerini görmemiştir; güzelliğine de, yüceliğine de hayran kalır. O durup seyrederken kuş dile gelir: “Yavrularımı kurtardın, düşmanımı öldürdün; bir iyi, benzeri olmaz yiğitsin, dile benden ne dilerse...” deyince şehzâde bir zaman duralayıp: “Ey kuşların şahı, yavrularının aşkına, yüceliğinin başı için beni dünya yüzüne çıkar; budur senden dileğim.” deyince, Anka Kuşu bir zaman düşünüp: “Dileğin can baş üstüne, ama istediğin iş zorcadır. Yavrularımı kurtardın, düşmanımı öldürdün. Hatırın büyüktür, yoluna canımı vermem gerekir. Davran şehzâdem, bu iş için hazırlık yapmalı. Yol azığı kırk koyun kesilip yüzülmeli, kırk tulum da şarap olmalı. Bunları getir, ben de seni dünya yüzüne çıkarmaya çalışırım. Yolda giderken ben “Gak!” deyince et, “Guk!” deyince şarap yetiştirirsin; böylece dünya yüzüne erişiriz.” deyince şehzâde, oradan hemen ayrılır, doğruca padişahın huzuruna gelir. Beyler töresince dokuz kere diz vurup, durup el bağlar. “Günüm bitti, vakit yetti padişahım! Sizden kırk besili koyun, kırk tulum kızıl şarap isterim” deyince, padişah bu işe şaşar. Ama artık fazla üstelemeyip; “Bir gözü tok, gönlü gani yiğittir, soy kişidir, töreyi bozmak istemez.” diye düşünür. Dileklerinin hemen hazırlanıp verilmesini buyurur. Bu oğlan da kırk besili koyunu kestirip, yüzdürür; kırk tulum şarabı da bir arabaya yükleyip, ertesi sabah doğru Zümrüdüanka'nın olduğu yere gelir, bunları kuşun sırtına güzelce yerleştirir; kendi de geçer ortasına oturur. Kuş hemen havalanır, gide gide hızlanıp yükselmeye başlar. Yolda giderken şehzâde rahatça oturduğu yerden, kuş “Gak!” dedikçe koyunlardan bir parça koparıp ağzına verir, “Guk!” dedikçe de tulumlardan tas tas şarap doldurur, uzatırdı. Kuş da hızını kesmez, dikine yukarı yükselir, çıkar. Bunlar böylece birkaç gün uçarlar; yavaş yavaş koyunlar biter, tulumlar boşalır; bir lokma et, bir damla şarap kalmaz. Bu oğlanı alır bir kara tasa. Çok geçmez, kuş “Gak!” der, uçar, uçar, oğlan et versin diye bekler; yine “Gak!” der, ama artık kanat çırpacak, dikine yükselecek gücü kalmaz,

“Gak, gak!” diye bağırdıkça bu oğlan çırpınır, kuşun hızı kesilir, kanatlarını kıpırdatamaz olur. Oğlan hemen bıçağını çıkarıp kendi baldırından bir parça et keser; uzatır, kuşun ağzına verir. O da alır, tadından anlar ki, insan etidir. Yemeyip avurdunda saklar. Kuşa yeniden bir gayret gelir; yükselir, yükselir, sonunda kuyunun ağzına erişir, dünya yüzüne çıkarlar. Şehzâde yavaşça kuşun sırtından sıyrılır, yere oturur. Zümrüdüanka: “İşte şehzâdem, üst dünyaya eriştik. Sen buralarda fazla oyalanma; yerine, yurduna git; ayağın çabuk, yolun açık olsun.” Şehzâde, baldırı kesik olduğundan yerinden kıpırdayamaz; bu halini kuşa bildirmek istemez: “Sağ ol, yaşadıkça dert görmeyesin! Hele sen yavrularının yanına dön, ben de birazdan kalkar giderim. Tanrı senden razı gelsin.” deyince, kuş buna: “Soydan yiğit, yol, iz bilir, mert kişiymişsin. Erlik töresinden şaşmaz, savaştan kaçmaz, giriştiği işten dönmez birisin. Açlığa, yorgunluğa, acıya dayanıklısın; baldırını keser, bu işi benden saklar, yolunu bozmazsın. Tanrı alnını ak, tuttuğunu çok etsin. Yollarının düğümü çözülsün.” Diyerek avurdunda sakladığı et parçalarını çıkarıp, şehzâdenin baldırına bastırır; etler hemen yapışıp kaynaşır. Anka kuşu, ermiş kuştur, erenler, evliyalar sırasındadır. Ulu yolcu duası bereketiyle, şehzâdenin bacağı iyileşir, eskisinden daha sağlam kaynaşır; şehzâde dikilip ayağa kalkar. Bu kuşla kucaklaşır, helalleşir; döner, yola girer. Gide gide düz gitmiş, altı ay bir güz gitmiş. Gece dememiş gündüz dememiş; yememiş, içmemiş, yalnız gitmiş. Günün birinde, vaktin erinde, memleketine erişip tenhadan dolaşıp doğruca bir kasap dükkânına girer. Hemen oradan bir deri alıp başına uygun bir takke yapar geçirir. Oradan çıkar, pazara koyun getirmiş bir çobanla, bir köşede elbiselerini değiştirir. Oradan doğruca saraya yürüyüp padişah babasının has bahçesinin arka kapısına yanaşır. İçeri girer. Güllerin bakımıyla uğraşan bahçıvanbaşının yanına gelir; yerden temenna eder, el kavuşturur, boynunu bükür. “Aman bahçıvanbaşı, garibim, kimsesizim, uzun yoldan geldim, yerim, yurdum yoktur; beni yanına yamak alır musun? Taş, ot ayıklar; toprak çapalar, öteberi taşırım.” Diye yalvarır. Bahçıvanbaşı: “Bre, git şuradan Keloğlan, benim adama ihtiyacım yoktur, kel başın, murdar kılığınla çiçeklere ne de yakışırsın, var git işine.” dediyse de, Keloğlan ayak basar, dil döker, şaklabanlık eder, yalvarır; sonunda bahçıvanbaşının dili dolaşır, boğazı kurur, akli karışır: “Hay, hay, bre aman! Bu Keloğlan'ın elinden kurtuluş yok mudur, Müslümanlar? Haydi, al şu küfeyi de, gübre taşı, şu evleklere dök bakalım; sana bundan uygun iş olmaz. Bre dertlerin yapışkanı!” demesiyle, o da hemen davranıp hamaratça işe girişir; kısa zamanda, işleriyle ve tuhaf, garip sözleriyle; durup durup garipçe boynunu büküşleriyle kendini sevdirebilir. Aradan birkaç gün geçer, bahçıvanbaşı bir demet gül toplayıp dışarı çıkarken bunu çağırır: “Aman Keloğlan, ben biraz dışarı çıkıyorum. Bahçeyi boş bırakma; uyuşup bir köşede kalma; çiçeklere, fidanlara bir zarar gelmesin, gözünü dört aç!” deyip gider. Bunun arkasından

düzmece Keloğlan, kuyudaki kızın verdiği kılları hemen çıkartıp birbirine sürtünce, bir şimşek içinde bir duman yükselip, ortasından bir dudağı yerde, bir dudağı gökte, kapkara bir fellah çıkar: “Buyur şehzâdem, emret!” diye gürleyince, o da: “Bir ateş kırmızısı elbise ile bir al at; takım, koşum, üstelik silâh da isterim...” deyince, zifiri fellah, yerden temenna edip: “Ferman şehzâdemindir, hemen!” deyip yine bir durman içinde kaybolur. Göz açıp kapayasına ismarladığı şeyleri getiren fellah, atın dizgininden tutar, bekler. Şehzâde, elbiseyi giyinip, silâhları kuşanıp, fellahın güç zaptettiği al ata binince sürüp bahçenin içindeki evlek evlek, öbek öbek, bölük bölük dikilmiş ne kadar seçme çiçek varsa bir başından girer, bir başından çıkar ve hepsini kırar, geçirir. Has bahçeyi harman yerine, hayvan pazarına çevirir. Döner, fellahın yanına gelir, soyunur. Fellah getirdiklerini geri alır, yine bir duman içinde kaybolurken, o da gider gübrelige oturur. İkinci üstü ustası gelir, bir de ne görsün? Has bahçe harman yerine dönmüş, evlekte, öbeklerde, ille orta göbeklerde, ne kadar çiçek varsa hepsi ezilip çiğnenmiş; göz alan ala renkli koca bahçe kara yer olmuş; Keloğlan da geçmiş bir köşeye oturmuş, boynunu bükmüş ağlar. Hemen sopanın irisini seçip, can başına sıçrayıp saldırır. Çocuk gibi bakıp büyüttüğü fidanlarına mı, seçme çiçeklerine mi; saksılarda, güneşten gölgeye, o köşeden bu köşeye taşıdığı taze fidelerine mi yansın? Göğsünü bir yalaz ateş kavurup başından dumanı tüterek Keloğlan'ın üzerine yürürken, sarayın penceresinden kızlar buna seslenir: “Aman bahçıvanbaşı, şu garip, boynu bükük, dertli Keloğlan'a dokunma. Altlı, al giyimli bir adam kopup geldi; bir hışımla buraları döndü çevirdi, bastı, çiğnedi; geçti, gitti. Aman bahçıvanbaşı hatırımız için şu âciz Keloğlan" incitme!” diye bağırlar. Bahçıvanbaşı çaresiz kalıp Keloğlan'ı bırakır; yeniden has bahçeyi ayıklamaya, düzeltmeye, yere yatmışları doğrultmaya, yeni fideler, fidanlar dikmeye girişir. Az zamanda çok çalışıp, bir o kadar hüner gösterip, has bahçeyi, azından çoğundan eski kılığına getirir. Aradan bir zaman geçer, bahçıvanbaşı yine bir demet gül derleyip Keloğlan'a sıkıca öğüt verip gidince, bu oğlan yine eskisi gibi giyinir, kuşanır, al atına binip bahçenin altını üstüne getirdikten sonra, yine gübreligin yanına geçer oturur. İkinciüstü ustası gelir, bir de ne görsün? Has bahçenin hali ilkinden beter olmuş. Çiçekler kökünden sökülmiş, fidanların yaprakları bile dökülmüş. Gömgök bahçe, kara toprak olmuş çıkmış. Hemen oradan bir sıruk çekip bu Keloğlan'ı dövmeye yürüyünce, saray penceresinden bu halleri seyreden kızlar ona seslenip: “Aman bahçıvanbaşı, şu garip, boynu bükük, dertli Keloğlan'a dokunma. Al atlı, al giyimli bir adam koştur geldi, bir hışımla buraları döndü, çevirdi, bastı, çiğnedi; geçti, gitti. Aman bahçıvanbaşı, hatırımız için şu âciz Keloğlan'ı incitme!” diye bağırlar. Bahçıvanbaşı çaresiz kalıp Keloğlan'ı bırakır; yeniden bahçeyi ayıklamaya, düzeltmeye girişir. Az zamanda çok alışıp, bir o kadar hüner gösterip, has bahçeyi azından çoğundan

eski haline getirir. Bir ara bahçıvanbaşı yine bir gül demeti derleyip giyinin kuşanır, gidecek olur. Keloğlan'ı çağırıp sıkı sıkı, uzun uzun öğütler verir. O gider gitmez, bu oğlan hemen davranıp has bahçeyi o kadar harap eder ki, ezmek, çiğnemekle kalmaz; bir tek yeşil ot bile bırakmaz. Kıyı köşe dolanır; atının ayağının değmediği bir karış yer koymaz. Gün döner, ikindi üstü ustası gelir, bir de ne görsün? Has bahçenin hali eskisinden beterdir. Bu sefer ortalık çöle dönmüş, koca has bahçede köklenmedik, nallanmadık köşe bucak kalmamıştır. Kendini tutamayıp göğsünü bir yalaz ateş kavurup başından dumanları tüterek Keloğlan'ın üzerine yürür, artık kızların seslenmelerine, aracı olmalarına kulak vermez. Bu Keloğlan'ı sövmekle, dövmekle yetinmez, kaldırır sokağa atar. Keloğlan, alır garip başını, döner, dolaşır, büyük çarşıda gözüne bir kuyumcu dükkânı kestirir. Gelir kapısına: “Aman kuyumcubaşı! Kuyumcuların şahı! Garibim, yabancıyım, kimim, kimsem yoktur. Beni yanına çirak alır mısın?” diye sorunca, kuyumcu bunu baştan ayağa bir süzüp: “Haydi oradan Keloğlan, kuyumculuk ince sanattır; seni yanıma alacağım da ne olacak?” deyince, Keloğlan da: “Aman usta, canım usta, dükkân kapısı hak kapısı. Kapısı açık olur da bana bir iş bulunmaz mı? Ortalığı süpürürüm, ateşinizi yakarım; öteye beriye koşarım, gece yatar, bekçilik ederim; çarşı, pazar dolanır, öteberi alırım.” diye yalvarır. Akıllı, uygun konuştuğuca kuyumcunun bu işe gittikçe aklı yatıp, boğaz tokluğuna onu yanına almaya yanaşır. Kuyumcu ile düzmece Keloğlan bu hal üzere olsunlar; biz gelelim kuyudan çıkan üç güzelin saraydaki hallerine. Bunlar geldiklerinde düğün hazırlığına girilmiş; giyim, kuşam, döşeme işlerine başlanmış ise de, bunlar bir türlü kesilene, dikilene razı gelmeyip, işleri öyle bir dağıtıp saçmışlar ki, sarayın bir bölüğü dikişçi, işlemci, örgücü kızlarla hallaçlar, yorgancılar, döşemeciler sabahtan akşamlara kadar kaynaşır, yine de bunların titizliklerinden, ince eleyip sık dokuyuşlarından, belli bir iş çıkaramazlarmış. Bu üç güzel gelir gider, burun kıvrır; gülüşür, bin kusur bulur; Hint'ten, Çin'den atlaslar, sırmalı kumaşlar İsmarlar, her gün top top kumaş doğratırlarmış. Böylece işleri haftalara sığdıramayıp aylara, oradan da yıllara doğru uzatmaya niyet etmişler. Ama iki büyük şehzâde, gide gide sabırları tükenip sinirlenmeye, bu kızların hallerinden kuşkulanmaya başlamışlar. Sonunda padişah babalarına çıkıp durumu sayıp dökmüşler; o da kesin sıkı emirler verip düğün kurulmasını, okuntu çıkarılmasını buyurmuş. İşte tam o sırada düzmece Keloğlan, has bahçeye musallat olur; şu işleri değiştirip, has bahçede ettiği işleri bir köşeden seyrettiklerinden bir yolunu bulup, dünya yüzüne çıktığını anlayıp, düğün hazırlıklarını engeller, baltalar dururlarmış. Padişahın kesin emirlerini duyunca bu üç kız “Şimdi ne yapalım, ne edelim?” diye kafa kafaya verirler. Sonunda ilki: “Bir altın gergefle bir altın iğne isterim. Bunlar kendiliğinden renk renk iplikle nakış işlemeli. Bu olmayınca

evlenmem...” der. İkincisi: “Bir altın tepsi, üstünde bir altın tavuk, kırk tane de piliç, altın arpa gagalayıp dolaşmalı...” der. Sonunda en güzeli: “Bir altın tepsi, üstünde bir altın tazı isterim ki, bir altın tavşanı fir dolayı kovalamalı, bunlar gelmeyince düğüne başlamayız...” der. Kızıdır, nazdır, ne dilersek azdır deyip her biri diğerinden üstün, çetin bir hediye ister; sonra döner, odalarına kapanırlar. Soy kişi, şehzâde düğünüdür; sultan kızları hediye ile razı etmeyince düğün kurulmaz, töre budur. Padişah, hemen tellal çıkartıp bu kızların dileklerinin yapılmasını buyurur. Bunlara kırk gün izin verip kırk gün, bu hünerli eşyaların getirilmesini ister. Yoksa hepsini cellada verecektir. Kuyumcuları, derin, koyu, üzüntülü bir düşünce kaplar; saray kapısından çarşıya kadar dalgın dalgın yürüyüp, ne edeceklerini, hangi kulpa yapışacaklarını bilemezler. Doluya koyup sığdıramazlar, boşa koyar dolduramazlar. Keloğlan'ın dükkânında toplanıp ölüp biçmeye, danışıp çekişmeye girişirler ki, can alıcı gayretlerinden, terler sırtlarından çıkıp burunlarından şıpır şıpır damlar. İçlerinden birisi, bu kadar yıl yaşamış, çıraklığı Hint'te bitirip Çin'de ustalık peştamalı kuşanmış olanlar bile, bu soydan sanatlı, hünerli şeyleri yapmak şöyle dursun, lafını bile ancak uzaktan duyabilmişlerdir. Bunlar işlerin enini, boyunu inceden inceye ölçedursunlar Keloğlan bir yandan kahve, su, şerbet taşır, onlara hizmette bulunurken, bir yandan da bunları can kulağı ile dinlermiş. Bütün ustalar yazıp, çizip, işlerin çıkar bir yolunu bulamayıp, içlerinin yağları eriyeye eriyeye kalkıp gittiklerinde, Keloğlan: “Aman usta, nedir bu telaşınız? Nedir bu ince hesabınız, üzüntünüz? Niye canınızı dara sokup ıkınır, sıkınırsınız!” deyince, bütün kuyumcuların kahyası olan ustası üzüntüden, sıkıntıdan, hele bu işlerin olmazlığından canı burnuna gelmiş, sonunda patlamış: “Bre cahil, iş bilmez, halden anlamaz Keloğlan, çekil git ayağımın altından! Biz burada can alıp can veriyoruz; elimizden bir kaza çıkmasın! Aman bir belaya çattım ki, benzerini ömrümde görmüş değilim; düşünmek ne söz, çatlasam boştur! Hay, hay, sıkıldım aman!” diye haykırınca, Keloğlan, biraz daha yanaşır: “Aman ustam, şah ustam, derdini demeyen dermanını bulamaz. Danışmadan, soruşmadan yol, iz bulunmaz. Bilgi de, hüner de nerede gizli, kimde saklı bir zaman belli olmaz. Karıncadan akıl alacak, uçan kuştan tedbir soracaksın. Bir ak sakallı koca, loncabaşı yüce ustasın, hor görme, ezip geçme bu Tanrı'nın Keloğlan derdini de, gel dök derdini...” deyince, ustası da bir zaman sakalını sıvazlayıp bunun hikmetli, ibretli, derin sözlerini düşünür, uygun bulur; derin ahlî, oflu soluklar alıp: “İyi dedin, hikmet söyledin ama Keloğlan, senin dedigin yola gitmek için ömürle sabır lazım. Hem de celladın satırı, ensemble olmaması gerek. Padişahın oğulları, üçü de fettan, akılda da birbirinden üstün, şeytana yol gösterecek soydan kızlar bulmuşlar. Birisi kendi kendine işleyen altın gergef, birisi bir altın tepsi üzerine kırk piliçli altın tavuk, öteki de tavşan kovalayan altından bir tazı istiyor. Bunların hepsi de canlı, hem

de som altından dökme, oyma, renkli taşla işlenmiş olacak. İğne, kendi kendine nakış yapacak, tavuk galklayacak, arpa galkalayacak; tazı durmadan tavşan ardından koşacak. Aman Keloğlan hepimizin dili tutuldu, tedbiri şaştı. Padişah gürül gürül gürlledi, hepimizi horladı. Kırk gün vakit verdi, kuşça canımızı kara celladın satırına bağladı. Düşündük, taşındık, sorduk, soruşturduk. Gezenlerden, duyanlardan, kitaplarda okuyanlardan, ustalardan söylentili, bunlara benzer şeyleri işitenler var; ama, görenler, hele hünerini, sanatını bilenler yok içimizde. Kuyumcuların loncabaşısıyım, hepsi de eteğime, 'Aman usta, bir yol bize!' diye yapıştılar. Of, of, sıkıldım, nedir şu başımıza gelen dolaşık, çapraşık, bulaşık işler Tanrım!" diye derdini dökünce, Keloğlan kafasını kaşıyıp inceden bir gülüp: "Aman usta, ustaların şahı, loncamızın başı! Ben de el yetmeyecek, hüner ulaşmayacak, başa çıkılmayacak işler sanmıştım da, içimi bir damar sızı kaplamıştı. Sen hiç üzülme, hele kasavet yükünü gönlünden at. Bana pazardan bir kantar fındıkla bir kantar üzüm, iyisinden kırk okka mum alır gelirsin. Gerisine karışma, kimseye de söz götürme. Artık evinde ibadetle mi meşgul olursun, yoksa çalar oynar mısın, o senin bileceğin iştir. Ben kırk güne kalmaz, istediklerini yapar, çatar, yetiştiririm. Hele sakalı akça, yüreği pakça, yeri yüce, yaşı koca ustam, var sefana bak..." deyince ustasını bir gülme alır, kasıklarını tutarak yerinden hay hayla kalkar: "Hele şu Keloğlan'a, aman şu Keloğlan'a bakın! Ölüyü güldürür, laflar dizer, çatar ki katili ipten alır. Bunun hüner zanaat mertebesine ulaştırmış bir şaklaban külhanidir. Hay hay! Şu akşam vaktinde dertli gönlümü şenlendirdin; başımdaki kara sızıyı da hafiflettin. Bu köftehorun canı fındık, üzüm istemiş. Biz ne etsek yakamızı ölümden kurtaramayacağız; bari şu kel garibin gönlünü hoş edelim. Başım, gözüm sadakası olsun, alıp da vereyim hele." der ve onun istediklerini çarşıdan alır, bir hamala verir, dükkâna gönderir. Keloğlan geceleri, kapıları kepenkleri sıkıca kapatır, tırkazlar, mumlar yakar, kırk gün kırk gece, oturur fındık kırar, üzüm ayıklar. Sefa ile yiyip türkü, kayabaşı söyler. Sonunda kırkıncı gece kuyudaki kızın verdiği kılları göğsünden çıkarır; bunları birbirine vurunca, aysız, ışıksız gecedeki örnek bir kuzguni fellah gelir: "Buyur şehzâdem, ne dilersin?" diye yerden selâm alıp, el pençe divan durunca, Keloğlan kılıklı şehzâde: "Tez gidesin, kuyudaki mağarada saklı altın gergef, altın tavuk, altın tavşanla tazıyı alıp bir yere çarpmadan, bir yerini sakatlamadan getiresin." deyince bu zifiri fellah, aniden kaybolur; daha Keloğlan bir ağız fındık, üzüm yiyip bitirmeden döner gelir. İstenen şeyleri getirir ki, görülmeye layık; insan eli değmemiş, sanatlı, hünerli bir sihir işidir. Keloğlan bunları kaldırıp dolaba saklar, mumu söndürür, yatar. Kırk birinci günün sabahı dükkânı erkence açar ki, başta loncabaşı ustası, ardında öteki kuyumcular, alacaklarını, borçlarını kapatmışlar, kölelerini azat edip, küskün olduklarıyla barışmışlar, miraslarını gereğince

bölüştürüp gerekli hazırlıklarını bitirmişler, mezarlarını bile kazdırmışlar. Hepsinin gözleri fincan gibi şiş, kirpikli gözlerine uyku girmemiş, ezgin, bezgin yıkılarak geliyorlar. Hepsi dükkâna girer, birer köşeye ilişirler; saraydan gelecek kullukçuları beklerler. Birden ustasının aklına, Keloğlan'ın sözleri gelir, şöyle bir sorayım der: “Eee, Keloğlan! Kırk gün doldu. Neredeyse kullukçular kapıya dayanacak. Senin bir sözün vardı. Hani fındıkla, üzümle, şu sanatlı şeyleri yapıp çatacaktın. Biz büyük yolculuğun hazırlıklarını yaptık. Hele sen ne yaptın, bir söyle bakalım?” deyince, Keloğlan umursamadan: “İşi çok büyütmüşsünüz, üstüne fazla düşmüşsünüz ağam, istedikleriniz bir tamam hazırdır. Hepsi de dolapta duruyor...” deyince ustası fırlayıp dolabı açar bakar ki, doğrudur. Hepsi pırl pırl, önünde duruyor. Bunları incitmeden çıkarıp tezgâhın üstüne koyarlar; başına toplanır, hünerlerine, işçiliğine, hele el değmemiş gibi güzelliklerine şaşar, parmak tısırlarlar. Hepsi gelir, Keloğlan'ın önce eline sarılırlar, sonra boynuna: “Aman Keloğlan usta, bizi hem ölümden kurtardın, hem de ustalığına hayran bıraktın. Böylesi, bir yerde görülmüş, duyulmuş şey değildir. Tanrı senden razı olsun, bunların karşılığını ödemek mümkün değil; dükkânlarımız, malımız, mülkümüz hep senindir.” deyip bunları kaptıkları gibi doğru saraya koşturup huzura çıkarırlar; yer öpüp tahtın önüne bırakırlar. Çağrılan kızlar bunları görünce, şehzâdenin yeryüzüne çıktığını, hem de bu şehirde oldurgunu iyice anlar, inanırlar; Tanrı'ya şükrederler. Bunlar sarayda bu hal üzere olsunlar, biz gelelim düzmece Keloğlan'a. Ustası sarayda, cepleri çil altınların ağırlından sarkmış, etekleri zil çalarak, şevkinden şıkır şıkır oynayarak, göbek hoplatarak gelince Keloğlan hemen onun karşısına çıkar: “Ey usta! Ustaların şahı! Sakalı akça, yüreği pakça, yeri yüce, yaşı koca ustam. Artık benim günüm doldu, senin de işin hayırlı bir sona erdi. Bana izin ver de yoluma gideyim” dediğinde, ustası razı gelmeyip dükkânı, tezgâhı ona bırakmayı, üstelik kızını da ona vermeyi teklif ederse de, Keloğlan çakılır, “İlle de gitmeliyim,” diye ayak direr, başka söz dinlemez. Sonunda ustasının rızasını alır, elini öper; ne para, ne hediye, hiçbir şey kabul etmeden ayrılır, yürür. Keloğlan, oradan kalkıp çarşı yoluna çıkar, aşağı yukarı dolanıp bir terzi dükkânını gözüne kestirir: “Terzibaşı, terziler başı! İşin üresin, ipliğin kopmasın; top top kumaşlardan kat kat elbiseler kesesin de, artsın eksilmesin. Sabahtan akşama kadar için sıkılmasın, daralmasın. Garibim, yabancıyım, beni yanına, boğaz tokluğuna çirak alır mısın?” deyince, bu sözler, tatlı diller, uygun laflar terzi başının hoşuna gider: “Benim çiraklık işim yoktur. Dükkânım, işim küçüktür. Ama sen bir hoş şaklaban, köftehor, ağzı laf yapar gülünçlü bir oğlansın. Bir işe, hizmete yaramazsın; ancak su taşır, ortalık temizlersin.” deyince, bu da geçer bir köşeye oturur. Keloğlan terzi yanında oturadursun, biz gelelim saraydaki kızlara. Padişah kızları yeniden çağırır: “Hanım sultanlar, istedikleriniz bir tamam yapıldı; artık düğün dernek

kurmanın zamanı geldi; başkaca bir dileğiniz var mıdır?” diye sorunca, kızlar cevaplarını çoktan hazırlamışlar: “Yapılan elbiselerin ne dikişini, ne de kumaşını beğendik. Birer kat elbise isteriz ki, makas vurup kesilmemiş, iğne batıp dikilmemiş olacak, hem de fındık kabuğuna sığacak. Bunlar üç takım dikilip gelsin, hemen davullar dövülsün, düğünler kurulsun...” deyince, padişah çaresiz kabul edip gün ortasında, tellal çıkartır, şehirdeki terzileri çağırır. Soy kişi, şehzâde düğünüdür, sultan kızları hediye ile razı etmeyince düğün kurulmaz, töre budur. Bu kızların dediklerini anlatır; kırk gün vakit verir, kırk birinci gün elbiseler getirilmezse padişah hepsini cellada verecektir. Bunları derin, hem de koyu bir düşünce kaplayıp, padişahın huzurunda büküldükleri gibi beli bükük, iki kat kalır, ezginliklerinden bellerini, doğrultacak güçleri olmaz. Saray kapısından çarşıya kadar yürüyüp ne edeceklerini, hangi kulpa yapışacaklarını bilemezler. Kumaşların en incisinden biçerler, fındık kabuğuna sığdırmaya çabalarlar, ama bu su kabağına bile sığdırılmaz diye düşünürler. Gide gide Keloğlan'ın ustasının dükkânına gelir, toplanır, kafa kafaya verirler. Ölçüp biçmeye, duyulmamış, görülmemiş kumaş adlarını danışıp çekişmeye girişirler ki, can alıcı gayretlerinden, terler sırtlarından çıkıp burunlarından şıp şıp damlar. Bu kadar yıl yaşamıştan tut, çıraklığını Hint'te bitirip Çin'de ustalık peştamalı kuşanmış, gün yaşamış, diyar gezmişlere kadar hiç kimse fındık kabuğuna sığar bir elbisenin lafını duymuş değildir. “Hadi su kabına sığdıralım, bu mümkündür, olur iştir; ama fındık kabuğuna sığdırmak olmaz.” diye dizlerini döverler, “Aman, yardım et, ey terzilerin piri!” diye çığırlar. Bunlar, işlerin enini, boyunu, biçimini ölççursunlar, Keloğlan da bir yandan kahve, su, şerbet taşır, onların hizmetlerinde bulurnurken, bir yandan da bunları can kulağı ile dinlermiş. Bütün ustalar konuşa görüşe işlerin bir çıkar yolunu bulamayıp, içlerinin yağları eriye eriye kalkıp gittiklerinde Keloğlan “Aman usta, nedir bu telaşınız, ince hesabınız, üzüntünüz? Niye canınızı dara sokup, ıkınır, sıkınırsınız?” deyince, terzilerin kâhyası olan ustası da üzüntüden, sıkıntıdan, hele bu işlerin olmazlığından canı burnuna gelmiş, sonunda patlar: “Bre cahil, iş bilmez, halden anlamaz Keloğlan! Çekil git ayağımın altından! Biz can alıp can veriyoruz! Elimden bir kaza çıkmasın! Aman bir belaya çattım ki, benzerini ömrümde görmüş değilim; düşünmek ne söz, çatlasam boştur. Hay, hay sıkıldım aman!” diye haykırınca, Keloğlan biraz daha yanaşır: “Aman ustam, şah ustam! Derdini demeyen derman bulamaz. Danışmadan, soruşturmadan yol, iz bulunmaz. Bilgi de, hüner de, nerede gizli, kimde saklı, bir zaman belli olmaz. Karıncadan akıl alacak, uçan kuştan tedbir soracaksın; bir ak sakallı koca, loncabaşı, yüce ustasın; hor görme, ezip geçme, şu Tanrı'nın Keloğlan derdmendini de, dök derdini...” deyince ustası da, bir zaman akça sakalını sıvazlayıp bunun hikmetli, ibretli, derin sözlerini düşünür; uygun bulur, derinden ahlı, oflu

soluklar alır: “İyi dedin, hikmet söyledin ama Keloğlan, senin dedigin yolda adımlamak için ömürle sabır lazım. Hem de celladın satırı ensemizde olmaması gerek. Padişahın oğulları, üçü de fettan, hem de akılda birbirinden üstün, şeytana yol öğretecek soydan kızlar bulmuşlar. Düğün, dernek kurulması için olmadık şart koşuyor. Padişah da bunları, yoluna uygun razı etmek için bizi sıkıştırıyor. Şimdi de bir elbise ki, fındık kabuğuna sığacakmış. Bunlardan üç takım dikilip gelince, düğün dernek kurulacakmış. Kırk gün vakit verdiler. Kırk birinci gün ya elbiseler ya da terzi esnafının kelleleri... Kuşça canımız kara celladın satırına bağlandı. Düşündük, taşındık, sorduk, danıştık, gezip görenlerden, kitaplarda okuyanlardan haber sorduk; ustalardan böyle bir şey duyanlar var ama bilip yapacaklar yok aramızda, Terzilerin loncabaşısıyım, hepsi de eteğime 'Aman usta, bir yol bize!’ diye yapıştılar. Of, of sıkıldım! Nedir şu başımıza gelen dolaşık, çapraşık, bulaşık işler, yardım et Tanrım!” diye içini bir tamam dökünce, bu Keloğlan, kafasını kaşıyıp inceden bir gülüp: “Aman usta! Ustaların şahı, loncamızın başı! Bende el yetmeyecek, hüner ulaşmayacak, başa çıkmayacak bir iş sanmıştım da içimi bir ince damar sızı kaplamıştı. Sen hiç üzülme, hele kasavet yükünü gönlünden at. Sen bana pazardan bir kantar fındıkla bir kantar üzüm, iyisinden kırk okka da mum alır, gelirsin. Gerisine karışma, kimseye de söz götürme. Artık evinde ibadetle mi meşgul olursun; çalar, oynar mısın o senin bileceğin iştir. Ben kırk güne varmaz istediklerini yapar, çatar, yetiştiririm. Hele sakalı akça, yüreği pakça, yeri yüce, yaşı koca ustam, var sefana bak!” deyince ustasını bir gülme alır, kasıklarımı tutarak yerinden hay hayla kalkar: “Hele şu Keloğlan'a, aman şu Keloğlan'a bakın! Ölüyü güldürür, laflar dizer, çatar ki katili ipten alır. Bunun hüneri laf sıralamak, temsil düzmek canım. Belli ki, işin bir ince Zanaat mertebesine ulaştırmış bir şaklaban külhanidir. Hay hay! Şu akşam vaktinde dertli gönlümü şenlendirdin; başımdaki kara sızıyı da hafiflettin. Bu köftehorun canı fındık, üzüm istemiş. Biz ne etsek yakamızı ölümden kurtaramayacağız; bari şu kel garibin gönlünü hoş edelim. Başım, gözüm sadakası olsun, alıp da vereyim hele...” der ve onun istediklerini çarşıdan alır, bir hamala verir, dükkâna gönderir. Keloğlan geceleri, kapıları kepenkleri sıkıca kapatır, tırkazlar, mumlar yakar, kırk gün kırk gece, oturur fındık kırar, üzüm ayıklar. Sefa ile yiyip türkü, kayabaşı söyler. Sonunda kırkıncı geceyi kuyudaki kızın verdiği kılları göğsünden çıkarır; bunları birbirine vurunca, aysız, ışıksız geceden örnek bir kuzguni fellah gelir: “Buyur şehzâdem, ne dilersin?” diye yerden selâm alıp, el pençe divan durunca, Keloğlan kılıklı şehzâde: “Tez gidesin, kuyudaki mağarada dolapta saklı, fındık kabuğu içinde üç elbise vardır, alıp gelesin” deyince bu zifiri fellah, aniden kaybolur; daha Keloğlan bir ağız fındık, üzüm yiyip bitirmeden döner gelir. İstenen şeyleri getirir ki, görülmeye layık; insan eli değmemiş, sanatlı, hünerli bir sihir işidir. Keloğlan bunları kaldırıp dolaba saklar,

mumu söndürür, yatar. Kırk birinci günün sabahı dükkânı erkence açar ki, başta loncabaşı ustası, ardında öteki terziler dünya işlerini kapamışlar gerekli hazırlıkları bitirmişler, mezarlarını bile kazdırmışlar. Hepsinin gözleri fincan gibi şiş, kirpikli gözlerine uyku girmemiş, belleri iki kat yıkılarak geliyorlar. Hepsi dükkâna girer, birer köşeye ilişirler; saraydan gelecek kullukçuları beklerler. Birden ustasının aklına, Keloğlan'ın sözleri gelir, şöyle bir sorayım der: “Eee, Keloğlan! Kırk gün doldu. Neredeyse kullukçular kapıya dayanacak. Senin bir sözün vardı. Hani fındıkla, zümle, şu sanatlı şeyleri yapıp çatacaktın. Biz büyük yolculuğun hazırlıklarını yaptık. Hele sen ne yaptın, bir söyle bakalım?” deyince, Keloğlan umursamadan: “İşleri çok büyütmüşsünüz, üstüne fazla düşmüşsünüz ağam, istedikleriniz bir tamam hazırdır. Hepsi de dolaptadır” deyince ustası fırlayıp dolabı açar bakar ki, doğrudur. Fındık kabuğu içinde üç elbise, karşısında duruyor. Bunları çıkarıp tezgâhın üzerine koyar, başına toplanırlar, kabuklarından çıkarıp kumaşına, biçimine, dikişine uzun uzun bakarlar; biçimine, işçiliğine, hele kumaşının inceliğine, el değmemişçe güzelliğine hayran alır, parmak ısırırlar. Keloğlan'ın önce eline, sonra boynuna sarılıp: “Aman Keloğlan usta, bizi ölümden kurtardın, hem de ustalığına hayran bıraktın. Böylesi görülmuş, duyulmuş şey değildir. Tanrı senden razı olsun, bunların karşılığını ödemek mümkün değil; dükkânlarımız, mallarımız sana feda olsun...” deyip fındık kabuklarını kaptıkları gibi, etekleri havada uçuşarak saraya koşturup doğru huzura çıkarlar; yer öpüp tahtın önüne bırakırlar. Padişah hemen üç kızı çağırır; fındık kabuğu içine sığdırılmış elbiselerini verip hemen düğün dernek kurulmasını ferman eder. Zaten aylardan beri her şey hazırmış; uzak diyarlardan, yedi bucak, dört köşeden konuklar gelmişler, “Ya sabur!” çekip düğün beklerlermiş. Gün ortasında davullar dövülüp tellallar bağırtılır; kadın, erkek, yaşlı, genç, herkes meydanlara dökülüp düğün yerine getirilir. Sarayın karşısındaki büyük meydana çepeçevre, allı, yeşilli çadırlar kurulup herkes sırasına göre bunlara konuk edilir. Sıra sıra kazanlarda et, pilav, zerde pişirilir, tepeleme yığılır; geleni, geçeni, dileyeni, dilemeyenini çevirir, yedirirler; üstelik çil çil altınları diş kirası dağıtırlar. Halk, meydanın üç yanını çevirmiş; meydanın bir yanında da beyler, paşalar, soy kişiler, ileri gelenler çadırların önüne serilmiş halıların üstüne lök gibi bağdaş kurmuş, çubuk tütürüp, cirit oyunlarının, at yarışlarının, güreşlerin başlamasını beklermiş. O zamanın en ünlü beyzâdeleri düğün meydanlarında biniciliklerini gösterir, cirit oynarlarmış. İlk gün, büyük şehzâde karalar giyinip, kara yağız atına binip meydanın bir ucundan çıkar; yavaşça mahmuz dokundurur, dizgin kasar, bacaklarını sıkar, atını har har harlatır; sonra, meydana şöyle bir çark çevirir, par par parlatır. Bütün halk dalga dalga alkış tutar; şamata gök kubbede “Çın çın!” öter. Koca terzi, Keloğlan'a: “Haydi oğlum, bugün büyük dernek var, çifte düğün davulları dövülüyor

ne zamandan beri. Gidelim, bir cirit oyunu seyredelim. Padişahın oğlu usta binicidir. Yolunca, yordamınca cirit oynar...” derse de, Keloğlan: “Aman usta, ben dükkânda kalayım, ne kadar hünerli olsam, eninde sonunda ben bir Keloğlan'ım. Kalabalıkta başıma bir değnek vururlar diye korkarım.” der, başka laf demez; ayak direr, yerinden oynamaz. Ustası çıkıp gidince, kapıları, kepenkleri sağlamca kapatıp, tırkazlar; kuyudaki kızın verdiği kılları göğsünden çıkarır, bunları birbirine vurunca, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte, gecedен siyah, zifirden kara bir fellah dikilip, yerden selâmlayıp, el pençe divan durur: “Buyur şehzâdem!” der, gülerler. Düzmece Keloğlan da: “Kapının önüne bir al at, sırmalı kumaştan bir koşum, bir takım al elbise, bir düzine de sağlam cirit değneği isterim...” der demez, fellah göz açıp kapayasıya, silinip, bir solukta kapının önüne bir şakırtı ile döner gelir; atı bağlar, içeri girer, elbiseleri teslim eder. Keloğlan başından pöstekeyi çıkarıp bir güzel yıkanır, elbiseleri giyer. Değnekleri atın terkisine sokup, bir çiftini de sağ çizmesinin koncuna sıkıştırır, atına biner. Bir mahmuz değdirir, uçar gibi gider, büyük şehzâde çark edip kendi bölüğünün başına geçmişken, bu da meydanın bir ucundan girip yel gibi eser, yıldırım gibi harlayıp alev gibi bir kızıl kuşak çizerek meydanı dolandır; döner gelir, geçer karşıdaki bölüğün başında durur. İki bölük sıradan ayrılıp meydana yayılır, birbirlerinin ardına düşerler, meydan karışır, sopalar havada vız vız uçuşup naralar, kişnemeler, nal şakırtıları, feryatlar arasında al giyimli, al atlı binici, kara giyimli, kara yağız atlı ağasının ardına at boşaltır; sağına getirip, birbiri peşinden üç cirit sallar, onu kolundan ağırca yaralar, atından düşürür, yere serer. Atının dizginini çekmeden, yanından hışım gibi geçer, halkın üstünden atlayıp bir toz bulutunun ardından gözden kaybolur. Hemen dükkâna gelip soyunur, atla takımları fellaha teslim eder, gönderir. Kendi dükkânın kepenklerini açar; eline bir dikiş alır, türkü çağırıp iğne kakalamaya girişir. Az sonra ustası kan, ter, toz toprak içinde, etekleri uçarak gelir: “Aman Keloğlan, gelmeyip de ne iyi ettin. Ortalık karıştı. Korkusundan telaşından millet birbirini ezdi, çiğnedi; ölenler oldu. Hepimiz kaçıştık. Bir al atlı, al giyimli, genç yigit meydana girip, göz açıp kapayasıya büyük şehzâdenin peşinden ılgar edip üç değnek vurmaya onu yere yıktı, devirdi. O yaralanmış baygın yatarken, bu al atlı yigit, atını harlatıp hışım gibi üstümüzden aştı, kayboldu.” Keloğlan da durup, ustasını dinleyip: “Aman usta, Tanrı korumuş, bilmişim de gitmemişim, yoksa kel başım, hem leşim ortalarda kalırdı” deyip susar, işiyle meşgul olur. Düğünün ikinci günü gelir. Sabahleyin ustası yine ayaklanır: “Yürü Keloğlan, dükkânı kapayıp düğüne gidelim, hem yer içeriz, hem de cirit seyrederez. Bu gün ortanca şehzâde atlanıp meydana çıkacak, bakalım neler olacak?” derse de, Keloğlan yine istemeyip dükkânda kalır. Ustası gidince kılları çıkarıp birbirine vurur, gecedен örnek kara fellah yetişip bu seferinde istediği kır atla sırmalı koşumları, sarı elbiseyi

bir solukta alıp döner, kapı önüne gelir. Atı bağlar, elbiseleri teslim eder. Keloğlan, başından pöstekiyi çıkarır, bir güzel yıkanır, sarı elbiseleri giyer; değneklerini terkisine sokup, bir çiftini sağ çizmesinin koncuna sıkıştırır. Atına biner, bir mahmuz değdirince uçar gibi gider; ortanca şehzâde çark edip kendi bölüğünün başına geçmişken, bu da meydanın bir ucundan girip yel gibi eser, yıldırım gibi harlayıp dolanır, döner karşısındaki bölüğün başına geçer durur. İki bölük sıradan ayrılıp meydana yayılır, birbirlerinin ardına düşerler, ortalık karışır; sopalar havada vız vız uçuşup naralar, kişnemeler, nal şakırtıları, feryatlar arasında sarı giyimli, kır atlı binici, beyaz atlı, beyaz giyimli ortanca ağısının ardına düşer, bir zaman kollayıp birbiri peşine üç cirit sallar; onu bacağından yaralayıp atından yere düşürür. Yanından hışım gibi geçer; halkın üstünden atlar, bir toz bulutunun ardında gözden kaybolur. Hemen dükkâna gelir soyunur, atla takımları fellaha teslim eder, gönderir. Kendi de dükkânın kepenklerini açar, eline bir dikiş alır, türkû çağırıp iğne kakalamaya girişir. Az sonra ustası kan ter, toz toprak içinde etekleri uçarak gelir; olup bitenleri anlatınca, Keloğlan bugün de gitmediğine şükreder, oturur. Düğünün üçüncü gününün sabahı ustası yine ayaklanır. Cirit meydanına gidince Keloğlan kolları birbirine vurup, Zifiri fellah geldiğinde, bir beyaz at, takım, koşum, yeşil giyim ister. Fellah bunları bir solukta alıp gelince, Keloğlan hemen giyinip meydana yetişir, büyük vezirin oğlu bölük başına geçip dururken meydanın bir ucundan girer, bir ak bulut gibi çark çevirip gelir karşı bölüğün başına geçer. İki bölük sıradan ayrılıp birbirlerinin peşlerine düşerler. Meydan karışır, sopalar havada vız vız uçmaya başlar. Naralar, kişnemeler, nal şakırtıları, feryatlar, arasından, yeşil giyimli, beyaz atlı yiğit, vezir oğlunun ardından yetişir; sağdan, soldan bir açığı kollayıp ona doğru bir cirit salar ki, sırtından girip yüreğinden geçer, göğsünden çıkar. Bu sefer kaçmayıp dizgin çeker, tırıs koşturup meydanı döner. Kullukçular yetişip başına üşüşürler; atından aşağı alıp ayağını yerden keser, doğru padişahın huzuruna götürürler. Padişah üç gündür gazabından başının dumanı tüter, solur dururmuş. Düğün meydanını altüst eden, bunca itibarlı konuğun, halkın karşısında, oğullarını yere çalıp şana helal getiren, adını yere geçiren bu herifin, hemen oracıkta, başının vurulmasını ferman ederek, yüreğini ancak soğutur padişah. Bu oğlanı, padişahın önünde yere bastırdıkları, cellat da kolunu sıvadığı sırada oğlan: “Devletli padişahım, şu iki kardeşim ipimi kesip beni kuyuya düşürdüler; Tanrı yardım etti, nice engellerden kurtuldum, ölmedim, bu günlere eriştim. İsteseydim, atımı mahmuzlar, uçar giderdim. Huzuruna çıkmak, bu işlerin düğümünü çözmek istediğim için ağırdan aldım. Kardeşlerim beni öldüremediler; şimdi sen mi beni cellat elinde helak edeceksin? Hele bir yüzüme bakın beyler, paşalar, ben padişahın küçük oğlu değil miyim?” diye bağırp sırtındaki nişanı gösterince, padişah, şöyle bir yerinden doğrulur, bakar ki, küçük oğludur;

biraz gelişmiş, büyümüş, yüzü güneşten yanmış, ama yine de tanınmayacak gibi değildir. “Vay oğlum, genç yiğidim, seni ölümlerden kurtarıp kavuşturan Tanrı'ya şükürler olsun” deyip oğlunun boynuna sarılır, sevinç gözyaşları döker. Bir zaman böyle sarılıp, koklaşıp, hasretliklerini dindirdikten sonra padişah: “Ey oğlum, şimdi bu işleri nasıl yapalım? Şu zalim kardeşlerini cellada mı verelim, sürgün mü edelim?” deyince, oğlu: “Bunlar töreyi aştılar, kötü yola düştüler; beyliğe yakışmaz işlere bulaştılar; ama öz kardeşlerimdir, onlara kıyamam. Büyük kızı büyük ağama, ortanca kızı da ortanca ağama verin, küçük kız benim nişanlımdır, ta kuyunun içinden... Düğün dernek bozulmasın; konuk hakkı, kul payı sürsün, yürüsün. Sonunda bu kardeşlerime birer konak, yeterince toprak bağışlayın; onları bir süreliğine sürgüne göndermek, sonra da yolunca iş etmek uygun düşer. Ferman padişahımındır.” deyip keser. Padişah oğlunun bütün dediklerini uygun bulur; el çırpır, emirler verir. Düğün davullar yeniden vurulur; at yarışları, pehlivan güreşleri, çengiler, çalgılar, beyleri, halkı eğlemeye girişirler ki, herkes az vakitte olanı biteni, gelip geçeni unuttur, yiyip içmeye, zıplamaya halay çekmeye başlar. İki şehzâdeye gelince, bunlar da, bu badireden ucuz, hem de kârlıca kurtulduklarına sevinip kismetlerine gönül hoşluğu ile razı olurlar. Bu düğün kırk gün kırk gece sürüp, herkes ölesiye yiyip, içer; aş da, eğlenceye de doyarlar. Kırk birinci gün herkes ata biner; göçünü çeker, yerine, yurduna döner. Küçük şehzâde küçük kızı alıp saraya dönerken, iki kardeşi de gelinlerini alıp konaklarına yollanırlar. Kötü başladı, dolambaçlı yerlerden geçti, acıklı yollara düştü, sapalarda eğleştiyse de, şu ölümlü dar dünyada her iş dönüp dolaşıp düğümüne bağlandı. Onlar ermiş muratlarına, darısı bizim başımıza (Alangu, 1961).

EKLER 2: MASAL KAYNAKLARI

- Akgün, Y. (2000). *Trabzon Masalları Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Akyol, E. (2010). *Muğla Masalları Metin-İnceleme*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alangu, T. (2011). *Billur Köşk Masalları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Alay, O. (2005). *Bingöl Masalları (İnceleme-Metin)*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2005). *Hayvan Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aslan N. (1994). *Yozgat Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Asral, S. S. (1935). *Öz Türk Masalları*. Mersin: Mersin Halkevi Yayınlarından.
- Ayyıldız, F. (2001). *İspir ve Pazaryolu Yöresi Masalları*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Boratav, P. N. (201). *Az Gittik Uz Gittik*. Ankara: İmge Yayınları.
- Demir, N. (2018). *Anadolu Türk Masallarından Derlemeler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Doğan, A. (2006). *Adıyaman Yöresi Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Erşahin, İ. (2011). *Kahramanmaraş Masalları Üzerine Tip ve Motif Araştırması*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Güney, E. C. (1997). *Masallar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kara, R. (1996). *Erzincan Masalları (Metinler ve İncelemeler I)*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kasımoğlu, H. (2010). *Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korkmaz, İ. E. (2010). *Gazipaşa Masalları ve Bunların Eğitimdeki Yeri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2006). *Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

- Öcal, A. (1999). *Karakuyu Köyü (Boğazlıyan-Yozgat) Çevresi Masalları I*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ölmez, E. (2014). *Domaniç Masallarının Propp Metoduna Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, P. (2014). *Hatay (Antakya) Masallarının Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Sakaoğlu, S. (1973). *Gümüşhane Masalları*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Seyidoğlu, B. (1975). *Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar Metinler ve Açıklamalar*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, E. (2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yavuz, M. Ş. (2006). *Muş Masalları Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

KAYNAKLAR

- Aça, M. (2012). Türk Destancılık Geleneğine Bütüncül Yaklaşabilme ve Alp Kavramı Üzerine Bazı Yeni Yaklaşım Denemeleri. *Milli Folklor Dergisi*, s.48, 5-17.
- Aça, M. (2014). Şamanlığa Geçişteki Ölüm Dirilme Ritüelinden Türk Destanlarındaki Ölüm Dirilmeye. *Milli Folklor Dergisi*, s.54, 75-85.
- Aça, M. (2017). Kuş Kitabı. E. G. Naskali & A. Şeker içinde *Kuşlar Geleneksel Toplumlara Ne Söylüyor/du?* (s.217-231). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Akalın, L. S. (1993). *Türk Folklorunda Kuşlar*. Ankara: Ersa Matbaası.
- Akalın, Ş. H. (2010). *TDK Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alangu, T. (1961). *Billûr Köşk Masalları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Alp, K. Ö. (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş*. Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2005). *Hayvan Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Arslan, E. (2019). Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2019, 97-118.
- Aslan, N. (2004). Şekil Değiştirme Motifinin Anlatılarımızdaki Bazı Yansımaları Üzerine. *Milli Folklor Dergisi*, s. 64, 37-43.
- Atalay, B. (1985). *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi*. (B. Atalay, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ateş, M. (2014). *Mitolojiler ve Semboller*. İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Aydoğan, E. (2006). *Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Mitolojik Unsurlar*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bakırcı, N. (2010). *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerinde Bir İnceleme*. Elazığ: Manas Yayıncılık.
- Baldıck, J. (2011). *Hayvan ve Şaman Orta Asya'nın Antik Dinleri*. (N. Şahin, Çev.) İstanbul: Hil Yayın.
- Bars, M. E. (2014). Manas Destanı'nda Kahraman Tasviri. *International Journal of Language Academy*, volume 2/1 s.31-40.
- Başar, L. K. (2015). *Altay Destanlarında Mitolojik Unsurlar*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- Bayat, F. (2006). Türk Mitolojisinde Dağ Kültü. Folklor/Edebiyat Dergisi, c. 12 s. 46.
- Bayat, F. (2013). *Oğuz Destan Dünyası Oğuznamelerin Tarihi, Mitolojik Kökenleri ve Teşekkülü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayat, F. (2015). *Türk Mitolojik Sistemi Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi-1*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayat, F. (2016). *Mitolojiye Giriş*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayat, F. (2016). *Türk Mitolojik Sistemi 2*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayat, F. (2017). *Kadim Türklerin Mitolojik Hikâyeleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Beydili, C. (2004). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Yurt-Kitap Yayıncılık.
- Boratav, P. N. (2015). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Boratav, P. N. (2016). *Türk Mitolojisi*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Boratav, P. N. (2017). *Az Gittik Uz Gittik*. Ankara: İmge Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1940). *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme. Balıkesir, Manisa, Afyonkarahisar, Isparta, Aydın, İzmir, Burdur, Antalya, Muğla, Denizli, Kütahya, Vilayetleri Ağızları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1941). *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme. Oyunlar, Tekerlemeler, Yanılmacalar ve Oyun İstihlaları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1942). *Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar. Kars, Erzurum, Çoruh İlbaylıkları Ağızları*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1943). *Anadolu Ağızlarından Toplamalar. Kastamonu, Çankırı, Çorum, Amasya, Niğde İlbaylıkları Ağızları Kalaycı Orgosu ve Geygelli Yörüklerinin Gizli Dili*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1944). *Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1945). *Güney Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar. Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş İlleri Ağızları*. İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1946). *Kuzey Doğu İlleri Ağızlarından Toplamalar. Ordu, Giresun, Trabzon ve Rize Yöresi Ağızları*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1948). *Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler. Niğde, Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Ankara Vilâyetleri ile Afşar, Saçıkıralı ve Karakoyunlu Uruklarının Ağızları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1951). *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler. Van, Bitlis, Muş, Karaköse, Eskişehir, Bolu ve Zonguldak İlleri Ağızları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- Çağlar, B. (2008). *Türk Mitolojisinde Dört Unsur ve Simgeleri Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çağlayan, D. (2006). *Türk Masallarında Hayvan Motifleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çalışkan, Ş. S. (2019). Alpamiş Destanında Sayıların Anlamları ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir İnceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, s.14, 183-197.
- Çatalbaş, R. (2011). Türklerde Hayvan Sembolizmi ve Din İlişkisi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, s. 12, 49-60.
- Çelik, A. (2019). Biçimsel ve İşlevsel Nitelikleriyle Türk Halk Anlatılarında Arap/Zenci İmajı. *Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu*, (s.337-349). Balıkesir: Toküad Yayınları.
- Çevik, B. (2016). Bozkır'da Doğumla İlgili İnanç ve Uygulamalar. *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır* (861-884). Konya: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Çoruhlu, Y. (2002). *Türk Mitolojisinin Anahatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Çot, D. (2011). *Kutadgu Bilig'de Mitoloji*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Doğan, O. (2006). *Bozkır Kavimlerinin Kültür ve Mitolojilerinde At*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dundes, A. (2006). Mitte İki Karşıtlık: Geçmişe Bakışta Propp/Levi Strauss Tartışması. (S. Gürçayır Çev.) *Milli Folklor*, s. 69, 110-117.
- Eberhard, W. (1953). *Typen Türkischer Volksmärchen*. Wiesbaden.
- Ekici, M. (2016). Türk Kültüründe "Al" Renk. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, s. 16/2, 103-107.
- Elçin, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eliade, M. (1990). *Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu*. (M. Aydın, Çev.) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Eliade, M. (1994). *Ebedi Dönüş Mitosu*. (Ü. Altuğ, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Eliade, M. (1999). *Şamanizm*. (İ. Birkan, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Eliade, M. (2003). *Dinler Tarihine Giriş*. (L. Arslan, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

- Eliade, M. (2003). *Demirciler ve Simyacılar*. (M. E. Özcan, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eliade, M. (2018). *Mitlerin Özellikleri*. (S. Rifat, Çev.) İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Ergin, M. (2017). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergun, M. (1997). *Türk Dünyası Efsanlerinde Değişme Motifi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergun, P. (2010). Türk Kültüründe Ruhlar ve Orman Kültü. *Milli Folklor Dergisi*, s.87, 113-121.
- Ergun, P. (2017). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Ersoylu, H. (2015). *Türk Kültüründe Kuşlar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Esin, E. (2001). *Türk Kozmolojisine Giriş*. Ankara: Kabalcı Yayınevi.
- Eyüboğlu, İ. Z. (1981). *Anadolu Uygarlığı*. İstanbul: Der Yayınları.
- Frazer, J. G. (2019). *Ruhun Tehlikeleri ve Tabu*. (İ. H. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Fromm, E. (1992). *Rüyalar Masallar Mitoslar*. (A. Arıtan, K. H. Ökten, Çev.) İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Goody, J. (2010). *Myth, Ritual and The Oral*. (B. Örkün, Çev.) New York: Cambridge University Press.
- Gökeri, A. (1979). *Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğinde Yapıtlara Uygulanması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülegül, G. (2012). *Türk Folklorunda Yılan*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gümüş, İ. (2017). *Türk Masalları ve Max Lüthi Yöntemi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Günay, U. (1975). *Elazığ Masalları İnceleme*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Günay, U. (1992). *Türk Dünyası El Kitabı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Günay Ü., & Güngör H. (1997). *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dinî Tarihi*. İstanbul: Ocak Yayınları.
- Güven, M. (2015). Oğuz Kağan Destanı'nda Hayvanlar. *Milli Folklor*, s. 57, 82-91.
- Güvenç, A. Ö. (2009). Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s.41, 85-97.

- Hançerlioğlu, O. (2000). *Dünya İnançlar Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Harva, U. (2014). *Altay Panteonu*. (Ö. Suveren, Çev.) İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Honko, L. (2015). Miti Tanımlama Problemi. (N. Temür, Çev.) *Milli Folklor Dergisi*, 59, s. 96-103.
- Işık, A. (2004). *Türk Kültüründe Ateş ve Ocak İle ilgili İnanışlar*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Işık, N. (2012). Türk Masal Kahramanlarının "Yolculuk"tan Olgunluğa Değişim Süreci. *Türk Dünyası Araştırmaları*, s.200, 1-18.
- İnan, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İnan, A. (2018). *Eski Türk Dini Tarihi*. Ankara: Altınordu Yayınları.
- İnayet, A. (2007). *Türk Dünyası Efsane ve Masallarında Bir Dev Tipi: Yalmavuz/Celmoğuz*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- İslâmoğlu, M., & Öznur Ş. (2012). *Karşılaştırmalı Kıbrıs Türk ve Rum Masalları*. Lefkoşa: Gökada Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (2017). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kalafat Y. (2017). Türk Kültür Coğrafyasında Kafkas Halk İnançları. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kaplan, E. (2010). *Anadolu Türk Halk Masallarında Kılık Değiştirme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaplan, M. (2004). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 1*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karadoğan, A. (2015). Türk Şahıs Adlarında Hayvan Kültü. *Milli Folklor*, s. 57, 109-116.
- Karataş, S. (2017). Türk Kültüründe Renkler ve Karahüseyinli Köyü. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Kaya, D. (1997). Dualar ve Beddualar. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, s. 4, 99-121.
- Kaya, D. (2014). *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, M. (2001). Eski Türk İnançlarının Türkiye'deki Halk Hekimliğinde İzleri. *folklor/edebiyat dergisi*, s. 25, 199-218.
- Kılıç, A. (2012). Alpamış ve Prens Marko Destanlarında Kahramanın Erginlenmesi. *Milli Folklor Dergisi*, s.96, 29-38.
- Korkmaz, E. (2003). *Eski Türk İnançları ve Şamanizm Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

- Köprülü, F. (1997). "*Alp*", *İslam Ansiklopedisi, C.1*. Eskişehir: MEB Devlet Kitapları.
- Köse, N. (2012). Raglan'ın "Geleneksel Kahraman Kalıbı" ve Türk Halk Hikâyeleri. *Milli Folklor Dergisi*, s. 45, 22-39.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2016). *Türk Kültüründe Ateş ve Ocak Kültü*. Konya: Kömen Yayınları.
- Kumru, C. (2017). Eski Türk Kültüründe Kartal Simgesi. *1. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu* (s. 401-418). Antalya: Türklerin Dünyası Enstitüsü.
- Malinowski, B. (1990). *Büyü, Bilim ve Din*. (S. Özkal, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Ocak, A. Y. (1985). *İslâm-Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Ögel, B. (2014). *Türk Mitolojisi-I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ögel, B. (2014). *Türk Mitolojisi-II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öger, A. & Köse S. (2014). Uygur Kültüründe Tufan'ın Kuşları: KırLangıç ve Güvercin. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, s.3, 163-175.
- Örkün, B. (2018). Jack Goody'nin Kavramsal Dünyasında Mit, Destan, Efsane ve Masal. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, s. 22, 127-140.
- Örnek, S. V. (1995). *100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Özdemir, S. D. (2014). *Anadolu Masallarında Su ve Ateş*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Öztürk, Ş. (2015). Türk Kültüründe Renk Kavramı ve Renklerin Maddi Kültür Unsurlarına Yansımaları. Yayımlanmış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Palmer, M. (2000). *Yin ve Yang*. (N. Güder, Çev.) İstanbul: Dharma Yayınları.
- Propp, V. (1946). *İstoričeskie Kornı Volşebnoy Skazki*. Leningrad.
- Propp, V. (2017). *Masalın Biçimbilimi*. (M. Rifat & S. Rifat, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Raglan, L. (2004). Tarih ve Mit. *Milli Folklor*. (L. Soysal, Çev.) s.63, 37-44.
- Raglan, L. (2006). Geleneksel Kahraman. (M. Ekici, Çev.) *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar I*. Ankara: Geleneksel Yayınları, ss. 75-91.
- Rahman, A. (1996). *Uygur Folkloru*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Roux, J.-P. (2005). *Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar*. (A. Kazancıgil, L. Arslan, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

- Sadıç, Ş. A. (2008). *Masallarda Kadın (Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz Masal Örnekleri)*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Sağol, G. (2004). Destan Kahramanlarının Evlenmek İçin Göstermek Zorunda Oldukları Hünerler. *Journal Of Turkish Studies Türklük Bilgisi Araştırmaları*, s.28, 301-310.
- Sakaoğlu, S. (1973). *Gümüşhane Masalları*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katoloğu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sakaoğlu, S. (2016). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Schimmel, A. (2004). *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri*. (E. Demirli, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Schimmel, A. (2017). *Sayıların Gizemi*. (M. Kıpüşoğlu, Çev.) İstanbul: Alfa İnceleme.
- Seyidoğlu, B. (1975). *Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar Metinler ve Açıklamalar*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Seyidoğlu, B. (1983). Cadı Tipi Üzerine Bir Araştırma. *Şükrü Elçin Armağanı* (s. 109-114). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi: 1.
- Seyidoğlu, B. (2017). *Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Sönmez, S. (2008). Türklerde Dağ Kültü İnancı ve Altay, Tıva ve Şor Destanlarında Dağ. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Şimşek, E. (1995). Giresun ve Çevresinde Anlatılmakta Olan "Ana Geyik" Efsanesinde Mitolojik Unsurlar. *Milli Folklor Dergisi*, s.26, 17-22.
- Şimşek, E. (2008). Ölümsüzlük İlâcı Elma. *Turkish Studies*, 3/5, 193-204.
- Şimşek, E. (2001). Trabzon'da Anlatılan "Dağlar Anası" adlı Efsanenin Eski Türk Dini İle İlgisi. *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu* (s. 11-18). Trabzon: T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Tanyıldızı, E. (2015). Anadolu Masallarında Ormana Terk Edilme Motifinin İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmaları Dergisi*, s.14, 349-359.
- Tanyu, H. (1968). *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyet Fakültesi Yayınları.
- Thompson, S. (1946). *The Folktale*. New York.
- Thompson, S. (1964). *The Types of the Folktale*. Helsinki.
- Tökel, D. A. (2000). *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Tural, S. (1996/17). "Kahramanlık Nedir?". *Ayyıldız*.
- Türkan, K. (2007/13). Proben'in VIII. Cildinde Yer Alan Masallara Yansıyan Şamanizm Unsurları. *Türkbilig*, s.13, 130-167 .
- Türkan, K. (2008). *Türk Dünyası Masal Geleneğinde Şamanistik Unsurlar*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkan K. (2008). Türk Masallarında Kahramanın ve Şamanın Don Değiştirmesi Arasındaki Benzerlikler. *Türkbilig Dergisi*, s.15, 136-154.
- Türkeş-Günay, U. (1983 C.1 S.1). Türk Masallarında Geleneksel ve Efsanevi Yaratıklar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, s.1, 21-47.
- Türkmen, F., & Türker F. (2014). Geleneklerde ve İnançlarda "Demir". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, s. XIV/1, 1-8.
- Uğur Çerikan, F. (2014). *Türk Kültüründe Demir*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Uraz, M. (1994). Türk Mitolojisi. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- Uslu, B. (2017). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Verbitskiy, V. İ. (1893). *Altayskie İnarodtsı*. Moskova.
- Yalman, A. R. (1930). Anadolu'da Bozkurt I. *Halk Bilgisi Haberleri*, 200-202.
- Yeşilyurt, N. (2018). Dede Korkut Hikâyeleri'nde "İhanet" Motifi Üzerine. *Palimpsest Dergisi*, s.3, 87-98.
- Yetiştı, O. (2019). Malatya Masallarında Mitik ve Şamanistik Unsurlar. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, s.17, 97-119.
- Yiğit, N. H. (2018). *Türk Dünyası Efsanelerinde Hayvanlarla İlgili Motifler*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın.
- Yıldırım, N. (2004). *Anadolu Masallarında Şamanizm İzleri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yolcu, M. A. (2013). Türk Destanlarında Kahramanın Sevgilisine Ulaşmak İçin Sınanması Motifinin Tip Yapısı. *Akademik Bakış Dergisi*, s.34, 1-10.
- Yörükhan, Y. Z. (2014). *Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri Şamanizm*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.